
6
34 N
9

GEORGIVS
CODINVS
CVROPALATA
DE OFFICIIS ET OFFICIALIBVS
MAGNÆ ECCLESIÆ ET AVLÆ CONSTANTINOPOLITANÆ

Nunc primùm ſtudio IACOBI GRETSERI *ex Societate* IESV *fideliter Latinè verſus.*

Adiunctis tribus Commentatiorum, Obſeruationum & Emendationum Libris.

Quibus non tantùm CODINVS, *ſed & varia alia tam Græcorum, quàm Latinorum monumenta explicantur & illuſtrantur.*

Acceſſit
DISSERTATIO DE IMAGINIBVS NON MANVFACTIS.
Cum duobus admodum copioſis Indicibus.

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, viâ Iacobæâ ſub Ciconijs.
M. DC XXV.
CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

LVDOVICO XIII.

FRANCORVM ET NAVARRORVM REGI CHRISTIANISSIMO

VERE REGI VERE REGVM MAXIMO

ORBIS MIRACVLO SÆCVLI ORNAMENTO

PACATORI GALLIARVM FVNDATORI QVIETIS

INSTAVRATORI SACRORVM

IVSTO VICTORI PIO FELICI

PATRIAE PARENTI

VOTIS QVINDENIS. VOTIS AETERNIS.

MVNVS EST VIDERE PRINCIPEM. CASSIOD.

LVDOVICVS XIII CRISTIANISSIMVS REX FRANCIÆ ET NAVARRÆ

LVDOVICO XIII.
FRANCORVM
ET
NAVARRORVM
REGI
CHRISTIANISSIMO.

VOD Imperium Orientale, ſeſe Maieſtati Tuæ, REX CHRISTIANISSIME, & veteris dignitatis monumenta, ex diuturno ſitu ac tenebris excitata, & ex Germania nuper aduecta, offerre, & com-

mendare auet; rem certè quidem ſuſcipere putat, tum communi receptam ac peruagatam gentium iure, tum ſingulari quadam affinitatis neceſsitudine conceſſam. Cùm enim euerſorum regnorum reliquiæ obtinuerint hactenus, vt ex florenti ſtatu, facilè ſemper & apertum apud alios Reges perfugium ab occaſu, receptum à fuga reperirent; vel quoniam magnarum rerum cineres quoque colendi ac magni ſint; vel quod in iꝭs ornandis, ſuam ipſi Reges Maieſtatem colant & muniant; Tum verò huius Imperii iactata toto orbe fortuna, propriè id ſe habituram in aula tua confidit: quòd affinitati vetuſtæ Francos inter & Græcos, & ſanctè, & honorificè reſpondeat. Quare, etſi nunc preſſum acerbiſsima

seruitute, & cunctis spoliatum ornamentis, nullum aliud expreßius vestigium sui habet, quàm quod auctores scribendo reliquerunt; & tanquam erepto dignitatis patrimonio, instrumēta modò tabulasq́ retinet; Tamen nihilo se confidentiùs florentißimi Regni oculis offert, seséque vsurpare coràm experimento sperat, quod apud omnes oras constans proseminauit fama, hic Te auspice atq́ auctore, vbi cunctæ virtutes vigent, humanitatem regnare.

Enimuerò permagna semper fuit Francis cùm Orientali Imperio societas, non modò legatorum, qui frequentißimi, iam inde à Magno Carolo, ad Carolum VII. quo in Gallijs regnante, vniuersum est ab Agarenis excisum;

ſed & bellorum, & pacis. Vnde tres ipſos è Gallia, illa tot regum parens, tot ciuitatum regina, Noua Roma, lubens volenſque viderit, quæ nunc ſtaret quoque, ſi externorum ſub dominatu florere; quàm ſuorum fraude & negligentia, dominari maluiſſet. Ac quamquam olim, dum integra domi res foret, primáque in Francorum virtute reſtituti Occidenti Imperii fundamenta ſunt locata, ſubacerbum non nihil duas inter gentes interceſſit: tamen & breui condonatum, & multis deinde ſic tanquam condimentis honorum mitigatum, penituſque deletum eſt: vt etſi Orientali non dolere non poſſet, dimidiata ſe parte mulctari, quæ transferretur ad Francos; tamen iacturam, & acerbitutem caſus ſolaretur,

maiorum tuorum virtute & gloria; tanta certè, ac præſertim in Carolo, vt imperium nouum condi neceſſe fuerit, quo vir vnus, quantum in terris poterat, non ſine præmio, virtutum omnium ad faſtigium euaſiſſe videretur. Externorum certe bellis impliciti poſtea Galliæ Reges, vim hoſtium ab Orientali depellere, cùm in ſummum diſcrimen compulſum eſt, minimè potuerunt; itaque clades ſuprema & internecio eius ſecuta eſt: id nunc igitur, à Maieſtate Tua, Rex Chriſtianiſſime, impenſe flagitat, ex bibliothecis, tanquam ex odorata cedro, & Sabæa eruditorum meſſe reuiuiſcens, vt ſplendorem certè & apparatum iſtum veteris gloriæ, ſine cuiuſquam iniuria, in Regno tuo circumfer-

re permittatur. Quin & adesse Magno ex Templo, Præsulum conuentum, ac sacrarum dignitatum Collegium voluit; vt si cui hæc durior calamitosi imperij gloriatio videretur, perferretur tamen, & cursum porro non inuidendum impetraret, cum sacri Cleri sanctimonia conuentuque coniuncta.

Etsi verò Maiestatis Tuæ Clementiæ, vitam prædicationemque suam sic imputat, vt pares gratiarum actiones referre desperet; tamen confidit, non leuem quoque Imperio tuo, vel ipsa magistratuum suorum exanguia mortuaq; nomina, tanquam ora, fructum gloriæ & vtilitatis, allatura. Nam cùm in florentissimo imperio, nulla res vna magis Principis auctoritatem tutetur ac pro-

paget quàm magistratuum ordines, sapientissime diuisi, lecti sanctissime, & maxima cum custodia defensi; tum verò nulla pestis eidem afflari capitalior videtur, quàm si aut innouentur quotidie, aut qui semel erunt descripti, non sancte diligentérque seruentur. In quo cùm Regnum tuum vehementer admiratur, vt eam vocem verissimam esse fateatur coràm, qua gentes externæ Gallicano imperio, æternitatem tantam, quanta in mortalium rebus esse valet, communi iudicio despondeant, in quo scilicet, tum iustissimorum Regum auctoritate, tum magistratuum sapientissima descriptione, & casibus omnibus, vnde aspirare pernicies & afferri ruina posset, occursum est,

& gloriæ ac immortalitati, vnde inuehi poterat, aditus apertus ac munitus; Tum verò nullibi alibi gentium, aut æqualiter virtus prouecta est, aut maiora virtuti præmia referuntur: Nam si quod disseminatum accepit, existat vnquam & illucescat orbi Christiano dies, qua Ludouici sancti, parentis tui, vestigia reuisere cupias, & dotalem fortunæ ac virtuti tuæ Orientem, à seruitute vindicare; tum vero arbitrabitur, se opportune syllabum & instrumentum veteris gloriæ subiecisse, ac Tibi *præsertim, tanquam possessionis tabulas attulisse, quem fata tantummodò in hæreditatis perampla possessionem immittant. Docuisti Rex Christianissime, vincendo bellandoque*

quid

quid posses, cæli fidem liberasti, cuius beneficio natus es, & concessus terris, tanquam vicinos iuxta remotósque, quos humanitate non fregeris, armis & trophæis oppressurus. Hanc spem habent miseræ vexatæque regiones, inde sibi lucem affore sperant; hoc vno se cogitationis alleuamento, & casus sui incredibilem acerbitatem solantur: hac vna re magistratus suos, sacros ciuilesque, infulis ornamentisque insignes, ad miserationem mouendam, non ad fruendam gloriam, ad te, Rex Christianissime, & Regum omnium Potentissime, delegant.

Hæc pro Constantinopolitano Imperio, Maiestati Tuæ dicenda putaui, vt quoniam nefas est, Principes externos, sine Regum auctoritate & permissu, eo-

rum intra fines imperiáque recipere; cùm primùm ad me diuertissent, pro officio meo denunciarem: & nancíscerer opportunitatem vnà, Maiestati Tuæ, Rex Christianissime, me, meáque, prælíque mei labores consecrandi.

NVMINI MAIESTATIQVE TVÆ

OBSEQVENTISSIMVS SVBDITVS,

SEBASTIANVS CRAMOISY
Bibliopola Parisiensis.

LECTORI.

ANTE viginti & quod excurrit, annos, libenter & diligenter legebam libellum Georgij Codini de *Officijs & Officialibus Magnæ Ecclesiæ & Aulæ Constantinopolitanæ*, testimonio esse possunt Notæ ad secundum Tomum de S. Cruce, & Notæ ad Codinum cum Ethicis Mureti publicatæ, & *Facula Codino accensa*; euulgata cum eiusdem Mureti in Tacitum Commentarijs, Consultis & cum editione Iuniana collatis tribus calamo exaratis exemplaribus; duobus nimirum Boicæ Bibliothecæ, tertio Lautherianæ.

Sæpè à me petierunt viri docti, vt Codinum de integro interpretarer: Paruissem iam dudum, si per alias occupationes, quà publicas in Scholis, quà priuatas domi licuisset. Nunc cùm perpetuus capitis, totiusque corporis languor sat luculentum otium mihi pepererit; Codinum, ne planè otiosus essem, in manus sumpsi, verti, Commentaria adieci; errores grauissimos Iunij detexi: vtique id aut non facturus, aut parcè facturus (quamuis innumeros eius errores dissimulauerim) nisi Iunius homo arrogantissimi supercilij, & Catholicę fidei immanissimus hostis fuisset; qui cùm à suis haberetur, & venditaretur *omniscius*, perspicuè ostendit, edito Codino, sibi hac opinione & fama fieri iniuriam: si tamen volenti fieri potest iniuria: quia Iunius hanc de se opinionem & famam volebat & fouebat, qui Curopalatam primò edidit anno Redemptoris LXXXVIII. ex bibliotheca Iulij Pacij, suppresso suo nomine; vel potiùs in Iudaïcum commutato: *Nadabus* enim *Agmonius* Senatui Francofortensi Codinum dedicabat: & ne non satis dedicatus esset, eumdem Pacius dedicauit Hippolyto à Collibus, suo in prætorio Heidelbergensi collegæ.

Posteà nactus Iunius à Marquardo Frehero integriora exemplaria, adiectis priori editioni aliquot pagellis, quibus lacunas nõnullas expleuit; nomen suum professus est, Codinumque Frehero

inscripsit; ita vt Curopalata iam tribus patronis stipatus in publicum venerit. Meritò tamen culpandus est Iunius, quòd nouam editionem non adornarit, & à se pleno sacco sparsos errores non correxerit, adiutus codicibus bibliothecæ Palatinæ, & Raphaëlis Seileri exemplari; quod erat apographum optimi Codicis Augustani: nam Codinũ olim fuisse in bibliotheca inclytæ reipubl. Augustanæ, testis est VVolphius præfatione ad Nicetam, & ipse Seilerus, qui inde Grecè descripsit, & Latinè vertit; tametsi versionem suam in vulgus exire nunquam permisit. Dico, *olim fuisse*: iam enim non est; sed amissus est; vt ante aliquot annos ex Amplissimo Domino *Marco Velsero* II. Viro Augustano intellexi: nescitur cuius negligentia vel fraude perierit. Tot ergo subsidijs instructus Iunius, præsertim translatione Seileriana, debebat Codinum à capite ad calcem recognoscere, plurima & grauissima menda emendare, librumque ab erroribus liberum lectori proponere. Verùm nihil horum præstitit, nisi quòd, vt anteà dictum, pauculas pagellas primæ ac mendosissimæ suæ editioni assuit, mutato titulo; addito nouo patrono; appositoque suo nomine. Quo ipso fucum lectoribus fecit, quasi nouam editionem promeret, anno M. D. XCVI. cum non fuerit noua; sed prima, illa nimirum ipsa, quæ anno M. D. LXXXVIII. prodierat.

De mea editione, & Commentarijs non habeo quod dicam. Æquos lectores laboris mei arbitros esse volo: æquos inquam; nam iniquos non moror. Si quid mutatum sit, cuius ratio in Commentarijs non redditur; noueris id aut ex duobus Boïcis, & Lauteriano Codicibus, aut ex perspicua ratione petitum. Vale feliciter mi Lector. Ingolstadij anno salutis M. DC. XX.

INDEX CAPITVM LIBRI Georgij Codini Curopalatis.

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS PER *Superiorem Germaniam.*

GEORGIVM Codinum Curopalatam de Officijs Ecclesiæ & Aulæ Constantinopolitanæ in Latinam linguam à P. Iacobo Gretsero translatum, & tribus Commentariorum libris explicatum, & à destinatis ad id Patribus lectum & probatum ego CHRISTOPHORVS GRENZING Societatis IESV per Superiorem Germaniam Prouincialis, facta mihi ab Admodum R. P. nostro Generali MVTIO VITELLESCO potestate, in publicum dari permitto. Ad cuius rei fidem hoc ei testimonium manu mea subscriptum, & sigillo Societatis munitum impertiui. Ingolstadij x. Ianuarij anno M. DC. XXI.

CHRISTOPHORVS GRENZING.

GEorgij Codini Curopalatæ liber de Officijs & Officialibus magnæ Ecclesiæ ac Aulæ Constantinopolitanæ, ab Admodum R. P. Iacobo Gretsero, eximio Societatis IESV Theologo singulari fide ac industriâ è Græco in Latinum translatus, à mendis compluribus (quibus eum parùm sincerus interpres antehac deformauerat) repurgatus; commentarijs & obseruationibus doctissimis illustratus; dissertatione insuper de Imaginibus manu factis, auctus; is omnino est, qui vberem legentibus fructum allaturus videtur: quo nomine in lucem edi, ac manibus plurimorum legi, optimo iure meretur.

Ita sentio Ego LEO MENZELIVS. Sanctissimæ Theol. D. & Professor Ordinarius Vniuersalis Ingolstadiensis Procancellarius, & nunc Rector &c. Actum Ingolstadij, Anno Reparatæ Salutis M. DC. XXII. KAL. AVGVSTI.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

AVTVM est authoritate Regis, ne quis in regno Franciæ, alijsve locis suæ ditioni subiectis *Georgium Codinum Curopalatam de Officijs & Officialibus Magnæ Ecclesiæ & aulæ Constantinopolitanæ, nunc primùm studio Iacobi Gretseri ex Societate* IESV *fideliter Latinè versum; adiunctis tribus Comment. libris. Accessit Dissertatio de Imaginibus non manufactis,* &c. absque SEBASTIANI CRAMOISY Bibliopolæ Parisiensis Iurati permissu, intra decennium imprimat aut diuendat; à die publicationis horum exemplarium: qui secus fecerit, multa indicta, prout ampliùs in ipso diplomate continetur, mulctabitur. Datum Parisijs, die 23. Decembris 1624.

Sic signatum,

De mandato Regis

RENOVARD.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ

ΚΟΥΡΟΠΑΛΑΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΦΦΙΚΙΑΛΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΛΛΑΤΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,

καὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας· καὶ πρῶτον περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

SAPIENTISSIMI

CVROPALATÆ

DE OFFICIALIBVS PALATII CONSTANTINOPOLITANI, ET DE

officiis magnæ Ecclesiæ; Et primùm de officiis magnæ Ecclesiæ.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

Ὁ Μέγας οἰκονόμος.
ὁ μέγας σακελλάριος.
ὁ μέγας σκευοφύλαξ.
ὁ σακελλίου.
ὁ πρωτέκδικος.
ὁ πρωτονοτάριος.
ὁ λογοθέτης.
ὁ καστρήσιος.
ὁ ῥαιφερενδάριος.
ὁ ὑπομνηματογράφος.
ὁ ἱερομνήμων.
ὁ ὑπομιμνήσκων.
ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου.

CAPVT PRIMVM.

MAGNVS Oeconomus.
Magnus ſacellarius.
Magnus vaſorum cuſtos.
Minor ſacellarius.
Protecdicus, ſeu primus defenſor.
Protonotarius.
Logotheta.
Canſtriſius.
Referendarius.
A commentarijs.
Hieromnemon.
Monitor, ſeu ſuggeſtor.
Doctor Euangelij.

Doctor Apostoli.
Doctor Psalterii.
Minister à genibus.
Præfectus iudiciis.
Magister supplicum libellorum.
Magister ceremoniarum.
Secretarius.
Præfectus Monasteriis.
Præfectus Ecclesiis.
Præfectus Antimensiis.
Præfectus luminibus.
Rhetor.
Primus Ostiarius.
Nomicus.
Primicerius lectorum.
Notarius.
Protopapa.
Secundarius Diaconorum.

Ecclesiastica officia sic habent.

Primus Quinarius.

N. II. Magnus Oeconomus, qui sua in potestate omnes Ecclesiæ facultates, omnésque in illis reditus tenet: & tam Patriarchæ, quàm Ecclesiæ hac in re dispensator est.

III. Magnus Sacellarius habet sua in potestate virorum & mulierum monasteria. & ad hoc ministro seu adiutore vtitur præfecto monasteriorum.

IIII. Magnus Sceuophylax, seu vasis custos sua in potestate habet Ecclesiæ vasa, seu supellectilem.

ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου.
ὁ διδάσκαλος τοῦ Ψαλτηρίου.
ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων.
ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων.
ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων.
ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως.
ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων.
ὁ ἄρχων τῶν μοναστηρίων.
ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν.
ὁ ἄρχων τοῦ ἀντιμινσίου.
ὁ ἄρχων τῶν φώτων.
ὁ ῥήτωρ.
ὁ πρῶτος ὀστιάριος.
ὁ νομοδότης.
ὁ πριμμικήριος τῶν ἀναγνωστῶν.
ὁ νοτάριος.
ὁ πρωτοπαπᾶς.
ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων.

Τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια ἔχουσιν οὕτως.

Ἡ πρώτη πεντάς.

N. 2. Ὁ μέγας οἰκονόμος, κρατῶν πάντα τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησίας, καὶ πᾶν τὸ ἐσοδιαζόμενον ἐξ αὐτῶν. καὶ οἰκονομεῖ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ.

3. Ὁ μέγας σακελλάριος, κρατῶν τὰ ἀνδρῷα, καὶ γυναικεῖα μοναστήρια. ἔχων ὑπουργὸν εἰς τοῦτο, τὸν ἄρχοντα τῶν μοναστηρίων.

4. Ὁ μέγας σκευοφύλαξ, κρατῶν τὰ σκεύη τῆς ἐκκλησίας.

5. Ὁ χαρτοφύλαξ, κρατῶν τὰ ἐκκλησιαστικὰ χαρτῷα δικαιώματα, κριτὴς τῶν ὅλων ὑποθέσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἔχων τὰς γαμικὰς ὑποθέσεις· ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν κληρικῶν ὑποθέσεσιν ἔκδικος, ὡς δεξιὰ τοῦ ἀρχιερέως χείρ.

6. Ὁ σακελλίου, κρατῶν τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας, καὶ τὸ σακέλλιν.

7. Ὁ πρωτέκδικος, εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰχμαλώτοις· καὶ κριτὴς τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων.

Οὗτοι κάθηνται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως.

Ἡ δευτέρα πεντάς.

8. Ὁ πρωτονοτάριος, θύρα τῶν ἐξωκατακοίλων, καὶ εἰς τὰ πιττάκια.

9. Ὁ λογοθέτης, εἰς τὸ λογογραφεῖν, καὶ εἰς τὰς δημοσιακὰς καὶ ἀρχοντικὰς ὑποθέσεις λογογραφεῖν.

10. Ὁ κανστρίσιος, εἰς τὸ κανστρίον, καὶ εἰς τὸ ἀλλάσσειν τὸν ἀρχιερέα.

11. Ὁ ῥαιφερενδάριος, εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι εἰς τὸν βασιλέα, καὶ εἰς μέγαν ἄρχοντα.

12. Ὁ ὑπομνηματογράφων, εἰς τὸ γράφειν τὰ ὑπομνήματα.

V. Chartophylax, tabulas habet chartaceas ad iura Eccleſiaſtica pertinentes; (hoc eſt, literas, quibus priuilegia & alia iura Eccleſiæ continẽtur) & eſt Iudex omniũ cauſarum Eccleſiaſticarum, & controuerſiis matrimonialibus cognoſcẽdis ac dirimendis præſidet. Quin & in ceteris clericorũ litibus iudex eſt, tanquã dextera Patriarchæ manus.

VI. Præfectus ſacelli ſua in poteſtate habet catholicas Eccleſias & ſacellum.

VII. Protecdici munus ad curam captiuorum extenditur, & eſt ſimul Iudex omnium querimoniarum, quæ ad forum deferuntur.

Iſti ſedent in ſacra Synodo cum Patriarcha.

Secundus Quinarius.

VIII. Protonotarius oſtiũ eſt & aditus ad exocatacœlos, præéſtque pittaciis conficiendis.

IX. Logotheta præeſt diſcutiendis & conſcribendis rationibus, tam quas reddunt qui ex plebe, quàm qui ex ordine Eccleſiaſtico principali.

X. Canſtriſius, caniſtro præfectus eſt, & Patriarchæ, dum veſtes mutat, ſeruit.

XI. Referendarii munus eſt, vt mittatur ad Imperatorem, & ad magnum Principem.

XII. A Commentariis, ſcribendis commentariis vacat.

De Ecclesiast. Offic. Cap. I.

Tertius Quinarius.

XIII. Hieromnemonis munus est ponè Patriarcham preces inspicere; habétque sua in potestate Enthroniasmum & Contacium seu librum Ordinationis.

* L. κρεμῶν. XIIII. Minister à genibus sua in potestate habet supergenuale Patriarchæ.

XV. Præfectus supplicum precibus, pro illis, qui iniuria afficiuntur, Imperatorē accedit.

XVI. Eius, qui Secreto præest, munus est, vt dum iudicia habentur, populum in officio contineat.

XVII. Præfectus sacræ stationis curat, vt intra tabernaculum, seu intra altare, debitus & conueniēs ordo obseruetur.

Quartus Quinarius.

XVIII. Monitor seu suggestor ad hoc constitutus est, vt Patriarchæ tacitè suggerat, & in memoriam reuocet.

XIX. Doctor Euangelii, qui interpretatur illud.

XX. Doctor Apostoli, qui illius interpres est.

XXI. Doctor Psalterii, psalterio explanando destinatus.

XXII. Rhetoris munus est scripturas interpretari.

Quintus Quinarius.

XXIII. Præfectus monasteriis gerit cum magno Sacellario monasteriorum curam.

Ἡ τρίτη πεντάς.

13. Ὁ ἱερομνήμων, εἰς τὸ βλέπειν τὰς εὐχὰς ὄπισθεν τοῦ ἀρχιερέως, κρατῶν τὸν ἐνθρονιασμὸν, καὶ τὸ κοντάκιον τῆς χειροτονίας.

14. Ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων, * κρεμῶν τὸ ἐπιγονάτιον τοῦ ἀρχιερέως.

15. Ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων, ἀπέρχεται εἰς τὸν βασιλέα ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων.

16. Ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων, εἰς τὸ παύειν τὸν λαὸν ἐπὶ τὸ κρίνειν.

17. Ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, εἰς τὸ ποιεῖν εὐταξίαν ἐντὸς τοῦ βήματος.

Ἡ τετάρτη πεντάς.

18. Ὁ ὑπομιμνήσκων εἰς τὸ ἐνθυμίζειν τὸν ἀρχιερέα μυστικῶς.

19. Ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου, ἑρμηνεύων αὐτό.

20. Ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἀποστόλου, ἑρμηνεύων αὐτόν.

21. Ὁ διδάσκαλος τοῦ Ψαλτηρίου, εἰς τὸ ἑρμηνεύειν αὐτό.

22. Ὁ ῥήτωρ, εἰς τὸ ἑρμηνεύειν τὰς γραφάς.

Ἡ πέμπτη πεντάς.

23. Ὁ ἄρχων τῶν μοναστηρίων ἔχων μετὰ τοῦ μεγάλου σακελλαρίου τὴν τῶν μοναστηρίων ἐνοχλίω.

24. Ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν, μετὰ τοῦ σακελλίου.

25. Ὁ ἄρχων τοῦ εὐαγγελίου, εἰς τὸ κρατεῖν αὐτὸ εἰς τὰς λιτάς.

26. Ὁ ἄρχων τῶν φώτων, ἔχων τὴν ἐνοχλὴν τῶν νεοφωτίστων.

27. Ὁ ἄρχων τῶν ἀντιμινσίων, εἰσάγων τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν ἁγίαν μετάληψιν.

Ἡ ἕκτη πεντάς.

28. Ὁ πρῶτος ὀστιάριος, κρατῶν τὰς θύρας εἰς τὰς χειροτονίας.

29. Ὁ δεύτερος ὀστιάριος, κρατῶν τὸ μονάμπουλον.

30. Ὁ πρωτοπαπᾶς, ἔκδικος καὶ πρῶτος τοῦ βήματος, καὶ φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ ἀρχιερέως.

31. Ὁ δευτερεύων τῶν ἱερέων, εἰσοδεύων τοὺς ἱερεῖς, καὶ φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ πρωτοπαπᾶ.

32. Ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων, πρῶτος τῶν κοινῶν διακόνων, καὶ εἰσοδεύων τοὺς διακόνους.

Ἡ ἑβδόμη πεντάς.

33. Ὁ πρωτοψάλτης.

34. Οἱ δύο δομέστικοι, τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου χοροῦ.

35. Ὁ λαοσυνάκτης.

36. Ὁ πριμμικήριος τῶν ταβουλαρίων.

37. Ὁ ἄρχων τῶν κοντακίων.

XXIV. Præfectus Ecclesiis Ecclesiarum curam gerit cum curatore Sacelli, seu cum paruo Sacellario. De Ecclesiast. Offic. Cap. I.

XXV. Præfectus Euangelio tenet illud ad processiones ac litanias.

XXVI. Præfectus luminibus curam habet eorum, qui nuper illuminati, hoc est, baptizati sunt.

XXVII. Præfectus Antimensiis eos, qui sanctã communionẽ percipere volunt, introducit.

Sextus Quinarius.

XXVIII. Primus Ostiarius fores custodit, dum ordinationes peraguntur.

XXIX. Secundus Ostiarius tenet monampulum.

XXX. Protopapas defensor & primus in tabernaculo, seu in loco altaris: secundas à Patriarcha obtinens.

XXXI. Secundus sacerdotum introducit (ad altare, seu sacram mensam) sacerdotes, & secundas à Protopapa tenet.

XXXII. Secundarius ex Diaconis primus est inter communes Diaconos, & introducit (ad altare) Diaconos.

Septimus Quinarius.

XXXIII. Protopsaltes.

XXXIV. Duo domestici, primi & secundi chori.

XXXV. Qui populũ conuocat.

XXXVI. Primiceri⁹ Tabulariorũ.

XXXVII. Præfectus Contacijs.

De Eccles. Offic. Cap. I.

Octauus Quinarius.

XXXVIII. Primicerius lectorum.

XXXIX. Nomicus.

XL. Protocanonarcha.

XLI. Exarchus.

XLII. Ecclesiarcha.

Nonus Quinarius.

XLIII. Domesticus ostiorum.

XLIV. Chartularius.

XLV. Deputatus.

XLVI. Præfectus pauimenti.

Et hæc sunt officia Ecclesiastica.

Η ὀγδόη πεντάς.

38. Ο πριμμικήριος τῶν ἀναγνωστῶν.

39. Ο νομικός.

40. Ο πρωτοκανόναρχος.

41. Ο ἔξαρχος.

42. Ο ἐκκλησιάρχης.

Η ἐννάτη πεντάς.

43. Ο δομέστικος τῶν θυρῶν.

44. Ο χαρτουλάριος.

45. Ο δεποτάτος.

46. Ο ἐπὶ τῆς ποδέας.

Καὶ ταῦτα τὰ ὀφφίκια τὰ Εκκλησιαστικά.

CAPVT II.

Nomina Officialium Palatij Constantinopolitani.

1. DESPOTA. Obserua hîc, filios Imperatoris, si sint Despotæ, præcedere fratres & generos Imperatoris, licèt ipsi quoque sint Despotæ.

Sebastocratoris dignitas ab Alexio Comn. nouè excogitata.

11. Sebastocrator. Sciendum, Sebastocratoris dignitatem vsque ad Imperium Alexij Comneni non fuisse; sed post Imperatorem, primas tenuisse Cæsarem. Iste Cæsaris dignitate Nicephorum Melissenum honorauit. Habebat autem fratrem se natu maiorem Isaacium Comnenum.

ΚΕΦΑΛ. β'.

Τὰ τῶν ὀφφικιαλῶν τοῦ παλατίου τῆς Κωνσταντινοπόλεως ὀνόματα.

1. Δεσπότης. σημείωσαι, ὅτι οἱ τοῦ βασιλέως υἱοὶ οἱ δεσπόται, προΐστανται τῶν ἀδελφῶν, καὶ τῶν γαμβρῶν τοῦ βασιλέως, δεσποτῶν καὶ αὐτῶν ὄντων.

2. Σεβαστοκράτωρ. Ιστέον ὅτι μέχρι τῆς βασιλείας Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τὸ τοῦ Σεβαστοκράτορος ἀξίωμα οὐκ ἦν, ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὸν βασιλέα πρῶτον πάντων ἦν τὸ τοῦ Καίσαρος. οὗτος δὲ ἐπὶ τὸν Μελισσηνὸν Νικηφόρον τὸ τοῦ Καίσαρος ἀξίωμα τετίμηκεν. ἦν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ πρῶτος κατὰ τὸν χρόνον, ὁ Κομνηνὸς Ισαάκιος.

ἔχρῆν δὲ τοῦτον μείζονι τιμηθῆναι ἀξιώματι· ἕτερον δὲ ἀξίωμα οὐκ ἦν (ὡς ἔφθημεν εἰπόντες) πλὴν τὸ τοῦ Καίσαρος. ὠνοματοποίησε δὲ νέον ἀξίωμα, συνθεὶς αὐτὸ ἀπὸ τοῦ σεβαστοῦ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἐφηρμόσατο τῷ ἀδελφῷ, τὸ τοῦ Σεβαστοκράτορος δηλαδὴ ὄνομα, δεύτερον οἱονεὶ βασιλέα τοῦτον πεποιηκώς, καὶ ὑπεβίβασε τούτου τὸν Καίσαρα, καὶ μετὰ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος εὐφημίαν ἀναγορεύεσθαι, ἀπηριθμήσατο.

3. Καῖσαρ.

4. Μέγας δομέστικος.

5. Ὁ Πανυπερσέβαστος. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ ἀξίωμα οὐκ ἦν· ἀλλ' ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀλέξιος, πρῶτος ἐπινενόηκε. θέλων γὰρ ὡσαύτως τιμῆσαι καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτοῦ, Μιχαὴλ τὸν Ταρωνίτην, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἰσοστάσιον καὶ σύνθρονον τῷ Καίσαρι, μήτε ὑποβιβάσας αὐτὸν τούτου, μήτε ἀναβιβάσας. ὃ καὶ μέχρι τινὸς οὕτως ἐπεκράτησεν, ἕως τῆς βασιλείας τοῦ δευτέρου Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. οὗτος γὰρ δὴ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ, τιμήσας τὸν Καντακουζηνὸν Ἰωάννην (ὃς ἐγεγόνει καὶ βασιλεὺς ὕστερον) μέγαν δομέστικον, πρῶτον μὲν ἰσοστάσιον τῷ πανυπερσεβάστῳ τοῦτον ἐποίησεν· ὕστερον δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοῦ πάππου ὑπεβίβασε τὸ ἀξίωμα τοῦ πανυπερσεβάστου,

Oportebat verò istum ad altiorem dignitatem euehere; nec altior erat quàm Cæsaris, vt iam diximus. Commentus igitur est nouam dignitatem, composito vocabulo ex Sebasto & Autocratore, fratríque Sebastocratoris nomen imposuit, altero quodammodo Imperatore eo constituto, eíque postposuit Cæsarem; hoc etiam decreto, vt ipse in faustis acclamationibus statim post Imperatorem nominatetur.

De nominib. Officialium Palatinorum. Cap. II.

III. Cæsar.

IV. Magnus Domesticus.

V. Panhypersebastus. Hæc itidem dignitas non erat; quam ille idem Imperator Alexius primus excogitauit. Cùm enim vellet similiter honorare Michaëlem Taronitem, sibi ex sorore affinitate iunctum, æqualem eum & statione & throno fecit Cæsari, cui eum neque postposuit, neque anteposuit. Quod etiam aliquandiu valuit, nempe vsque ad Imperium secundi Andronici Palæologi. Iste enim Imperator & auus eius, Ioannem Cantacuzenum, (qui pòst etiam Imperator fuit) Magni Domestici honoribus augens, primùm æqualem fecit Panhypersebasto: deinde post mortem aui, dignitatem Panhypersebasti postposuit,

Panhypersebastum primum creauit Alexius Comn.

Panhypersebasti dignitas imminuta.

De nomin. Officialium Palatinorum. Cap. II.

statuitque, vt sub Magno Domestico esset, euecta Magni Domestici dignitate. Sciendum & hoc; Alexium Comnenum Sebasti dignitate abusum esse, quando duo illa nomina in vnum conflauit; nam superioribus sæculis Sebasti nomen Imperatoris epithetum erat, eúmque propriè designabat. At iste nominis huius honorem primus vulgatiorem & communiorem fecit. Sed nimirum Imperatoribus ius est absque obstaculo pro arbitrio & voces nouandi, & quos volunt anteponendi & postponendi.

Sebasti dicti tantùm Impp.

Protouestiarius euectus, & deiectus.

VI. Protouestiarius. Obserua & hoc. Imperator Michaël primus ex Palæologis, ablatis à Protosebasto, (quæ est XIII. dignitas) prasinis indumentis ea transtulit ad Michaëlem Tarchaniotam sororis suæ filium, creatum abs se Protouestiarium: quem etiam omnibus, Magno itidem Domestico, & Panhypersebasto, excepto tamen Cæsare, antetulit: quem rursus subiecit Imperator Andronicus ex Palæologis hoc nomine secundus, quando Ioannem Cantacuzenum, vt suprà dictum, Magnum Domesticum creauit. Extulit verò eum & supra aui Imperatoris sororum filios, suósque * auunculos, & supra omnes alios, non Panhypersebasto,

Ioan. Cantacuzenus M. Domesticus alijs antehabitus.

* *Auunculi nomẽ impropriè sumitur, nam propriè est matris frater.*

καὶ ἔταξεν αὐτὸν εἶναι ὑπὸ τὸν μέγαν δομέστικον, ἀναβιβάσας τὸ τοῦ μεγάλου δομεστίκου. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι παρεχρήσατο τῇ τοῦ σεβαστοῦ ἀξίᾳ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος τῇ συνθέσει τῶν ὀνομάτων τούτων· σεβαστοὶ γὰρ ἀνέκαθεν ἐπιθετικῶς οἱ βασιλεῖς ὠνομάζοντο, καὶ τὴν ἐξιδιαζόντως εἰς βασιλέα λεγόμενον τὸ τοῦ σεβαστοῦ ὄνομα· αὐτὸς δὲ εἰς τὸ κοινότερον πρῶτος κατήνεγκε τὴν τοιαύτην ἀξίαν. Ἔξεστι δὲ καὶ τοῖς βασιλεῦσι καινοτομεῖν, καὶ πράγματα καὶ ὀνόματα ἀκωλύτως, καὶ ἀναβιβάζειν καὶ ὑποβιβάζειν, ὡς βούλοιντο.

6. Πρωτοβεστιάριος. Σημείωσαι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι βασιλεὺς Μιχαὴλ τῶν Παλαιολόγων ὁ πρῶτος, ἀπὸ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ τὰ πράσινα ἀφελὼν (ὅ ἐστιν ἀξίωμα ιγʹ) ἐφόρεσε ταῦτα εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Ταρχανειώτην, τιμήσας πρωτοβεστιάριον ὃν καὶ ὑπερέχοντα πάντων, τοῦ τε μεγάλου δομεστίκου καὶ τοῦ πανυπερσεβάστου ἐποίησε μετὰ τὸν Καίσαρα. ὑπεβίβασε δὲ πάλιν τοῦτον ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τῶν Παλαιολόγων ὁ δεύτερος, ὅτε τὸν Καντακουζηνὸν Ἰωάννην (ὡς ἀνωτέρω παραλέλεκται) ἐτίμησε μέγαν δομέστικον· ἀνεβίβασε δὲ αὐτὸν τοῦ τε πάππου καὶ βασιλέως ἀνεψιῶν, ἑαυτοῦ δὲ θείων, καὶ ἑτέρων πάντων, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ πανυπερσεβάστου,

σου, καὶ τὸν πρωτοβεστιαρίου. Ἐντεῦθεν οὖν ἡ τῶν ὀφφικίων τάξις ἐπεκράτησεν οὕτως, τὸ τὸν μέγαν δηλαδὴ δομέστικον μετὰ τὸν Καίσαρα εἶναι ἀρχὴν, εἶτα τὸν πανυπερσέβαστον, καὶ καθεξῆς τοὺς λοιπούς. Ὁ μέγας δοὺξ. ὁ πρωτοστράτωρ. ὁ μέγας στρατοπεδάρχης. ὁ μέγας πριμμικήριος. ὁ μέγας κοντοσταῦλος. ὁ μέγας λογοθέτης. ὁ πρωτοσέβαστος. ὁ πιγκέρνης. ὁ κουροπαλλάτης. ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης. ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος. ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ. Τὸν οὖν Θεόδωρον τὸν Μετοχίτην, λογοθέτην ὄντα τοῦ γενικοῦ, ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τῶν Παλαιολόγων ὁ πρῶτος τιμήσας μέγαν λογοθέτην πεποίηκεν· ὃς καὶ ἦν ὑπερέχων τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, ὑπὸ τὸν πρωτοστράτορα δέ. Μετὰ δὲ τὸν τοῦ κοιτῶνος παρακοιμώμενον, ὁ πρωτοβεστιαρίτης. ὁ δομέστικος τῆς τραπέζης. ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης. ὁ μέγας παππίας. ὁ ἔπαρχος. ὁ μέγας δρουγγάριος τῆς βίγλης. ὁ μέγας ἑταιρειάρχης. ὁ μέγας χαρτουλάριος. ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου. ὁ πρωτασηκρῆτις. ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. ὁ μυστικὸς τῶν σχολῶν. ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου. ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς. ὁ πρωτοσπαθάριος. ὁ μέγας ἄρχων. ὁ τατᾶς τῆς αὐλῆς. ὁ μέγας τζαούσιος. ὁ πραίτωρ τοῦ δήμου. ὁ λογοθέτης τῶν οἰκειακῶν. ὁ μέγας λογαριαστής. ὁ πρωτοκυνηγός. ὁ σκουτέριος.

& protouestiario exceptis. Hinc igitur iste Officioru ordo obtinuit, vt Magnus Domesticus post Cæsaré primus esset: postea panhypersebastus, & sic deinceps reliqui. 7. Magnus Dux. 8. Protostrator. 9. Magnus Strato pedarcha. 10. Magnus primicerius. 11. Magnus Corostaulus seu Comes stabuli. 12. Magnus Logotheta. 13. Protosebastus. 14. Pincerna. 15. Curopalata. 16. Præfectus sigilli, seu annuli signatorij. 17. Præfectus cubiculi, seu cubicularius. 18. Logotheta Ærarij generalis. Theodorū igitur Metochitā ærarij publici Logothetā, cū Imperator Andronicus ex Palæologis hoc nomine primus, honorare cōstituisset, Magnū Logothetā fecit, qui & priores Magno Stratopedarcha tenebat; sed nō protostratore. Post præfectū cubiculi sequitur; 19. Protouestiarites. 20. Domesticus mensæ. 21 Præfectus mensæ. 22. Magnus Pappias. 23. Eparchus. 24. Magnus Drungarius Vigiliarum seu excubiarum. 25. Magnus Heratiarcha. 26. Magnus Chartularius. 27 Logotheta publici cursus. 28 Primus Secretarius. 29. Præfectus exercitus. 30. Mysticus. 31. Domesticus Scholarum. 32. Magnus Drūgarius classis. 33. Primicerius Aulæ. 34. Protospatharius. 35. Magnus Princeps. 36. Tatas Aulæ. 37. Magnus Tzausius. 38. Prætor populi. 39. Logotheta rerum domesticarum & familiarium, 40. Magnus Logariastes. 41. Primus Venatorum. 42. Scuterius, seu scutifer.

De nominib. Officialium Palatinorum. CAP. III.

Ordo Palatinorum Officialiū.

De nominib. Officialium Palatinorum. Cap. II.

43. Amiralius. 44. Magister supplicum libellorum. 45. Quæstor. 46. Magnus Adnumiasta. 47. Logothera castrensis. 48. Primus Accipitrarius. 49. Logotheta rei pecuariæ. 50. Magnus interpres. 51. Acoluthus. 52. Iudex castrensis. 53. Præfectus Alogij. 54. Protalogator. 55. Magnus administrator. 56. Orphanotrophus, hoc est curator pupillorum. 57. Protonotarius. 58. A memoria. 59. Domesticus murorum. 60. Præses cubiculi. 61. Præses Vestiarij. 62. Vestiarius. 63. Hetæriarcha. 64. Logariastes Aulæ. Stratopedarcha seu præfectus Murtatorũ. 66. Stratopedarcha Tzaconũ. 67. Stratopedarcha seu præfectus Monocaballorũ. 68. Stratopedarcha seu præfect⁹ Tzãgratorũ. 69. Præses magnorũ palatiorũ. 70. Præses palatiorũ in Blachernis. 71. Domesticus orientalium Thematum. 72. Domesticus occidentalium Thematum. 73. Magnus Myrtaites. 74. Protocomes. 75. Pappias. 76. Drungarius. 75. Sebastus. 78. Myrtaites. 79. Sunt insuper præsides ciuitatum pro cuiuslibet ipsarum dignitate. 80. Ad Canicleï dignitatem euehebatur is, qui etiam Imperatoris consocer esse poterat; qui neque in comitatu apparuit vnquam, neque in salutatione Imperatoris. Quare locus eius ignotus est. Sceptri vicẽ habet lignum læuigatũ. 81. Similiter Magni Baiuli locus incognitus est.

ὁ ἀμηράλιος. ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων. ὁ κοιέστωρ. ὁ μέγας ἀδνουμιαστής. ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ. ὁ πρωτοϊερακάριος. ὁ λογοθέτης τῶν ἀγελῶν. ὁ μέγας διερμηνευτής. ὁ ἀκόλουθος. ὁ κριτὴς τοῦ φοσσάτου. ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου. ὁ πρωταλλαγάτωρ. ὁ μέγας διοικητής. ὁ ὀρφανοτρόφος. ὁ πρωτονοτάριος. ὁ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων. ὁ δομέστικος τῶν τειχέων. ὁ προκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος. ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου. ὁ βεστιάριος. ὁ ἑταιρειάρχης. ὁ λογαριαστὴς τῆς αὐλῆς. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μουρτάτων. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μονοκαβάλλων. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζαγγρατόρων. ὁ προκαθήμενος τῶν μεγάλων παλατίων. ὁ προκαθήμενος τῶν Βλαχερνῶν παλατίων. ὁ δομέστικος τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων. ὁ δομέστικος τῶν δυτικῶν θεμάτων. ὁ μέγας μυρταΐτης. ὁ πρωτοκόμης. ὁ παππίας. ὁ δρουγγάριος. ὁ σεβαστός. ὁ μυρταΐτης. Εἰσὶ καὶ προκαθήμενοι πόλεων κατ' ἀξίαν ἑκάστης αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ κανικλείου ἦν ὁ συμπένθερος τοῦ βασιλέως ὀχούμενος καὶ οὔτε εἰς παράστασιν ἐστάθη ποτέ, οὔτε εἰς ἀσπασμὸν παρεγίνετο· διὸ καὶ ἦν ὁ τόπος αὐτοῦ ἀνεπίγνωστος. κατεῖχε δὲ δικανίκιον ξύλον λεῖον. Ὡσαύτως καὶ ὁ τοῦ μεγάλου βαϊούλου τόπος ἀνεπίγνωστος ἦν.

ΚΕΦΑΛ. γ΄.

Ἐνταῦθα περὶ τῶν περικαλυμμάτων τῆς κεφαλῆς, καὶ ἐνδυμάτων τῶν ὀφφικιάλων.

Τὸ περικάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ δεσπότου τὸ καλούμενον σκιάδιον, ὁλομάργαρον. ὁ ἀὴρ αὐτοῦ ἔχει ὀνόματα τοῦ φοροῦντος αὐτό, χρυσοκλαβαρικόν, συρματεῖνον. τὰ στεῖα, οἷα καὶ τὰ βασιλικά, πλὴν τοῦ κόμβου καὶ τῶν φοινίκων. Τὸ κόκκινον ἱμάτιον, ἤγουν τὸ ῥοῦχον αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ τὸ βασιλικόν, μετὰ ῥιζῶν, ἄνευ τῶν στρατηλατικίων. Τὸ ταμπάριον αὐτοῦ κόκκινον, μετὰ μαργελίων. Αἱ κάλτζαι κόκκιναι. Τὰ δ' ὑποδήματα αὐτοῦ διβολέα, χρώματος ὀξέως, καὶ λευκοῦ, ἔχοντα ἀετοὺς μαργαριταρένους ἐκ πλαγίων τε καὶ ἐπὶ τῶν ταρσῶν, ἤτοι ἐπάνω τῶν ὑποδημάτων τῶν μουζακίων. Τὰ σίδηρα τῶν πτερνιστηρίων αὐτοῦ, οἷα καὶ τὰ βασιλικά· τὰ δὲ πτερνιστηρόλουρα, διβολέα. Ἡ σέλα τοῦ ἵππου αὐτοῦ διβολέα ὡσαύτως, μετὰ ἀετῶν μαργαριταρένων ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν· καὶ εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τῶν ἱδρομαχίων. ἔχουσα καὶ μαργέλιον ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ὡς καὶ ἡ βασιλική. οὐ μὴν καὶ μετὰ μαργάρων τὸ κουπερτόριον.

CAPVT III.

De tegumentis capitis seu pileis & indumentis Officialium: ac primùm de ipso pileo Despotæ.

De tegumentis seu pileis & indumentis Officialiũ; ac primùm de ipso pileo Despotæ. CAP. III.

1 Tegumentum capitis, quo Despota vtitur, quod vmbella seu vmbraculum appellatur, totum ex margaritis constat. Vmbo seu ambitus præfert nomina eius qui gestat illud, auroclauatum, fimbriatum. 2. Τὰ στῖα qualia sunt Imperatorij pilei, exceptis nodo & palmulis. 3. Tunica coccinea siue * ruchum eius vt Imperatoris cum lacinijs, sine lemniscis militaribus. 4. Tamparium eius seu penula coccinea cum margellis. 5. Caligæ eius coccineæ. 6. Calcei bicolores, coloris nempe purpurei & albi, habéntque ad latera, & in vtroque calcaneo seu calce aquilas ex margaritis confectas; siue supra ipsos calceos quasi de musiuis pictos. 7. Ferrum calcarium eius, quale est Imperatoris. Lora verò calcarium, duplici colore constant. 8. Sella equi eius similiter bicolor est, constans antè & retrò aquilis ex margaritis; & ad quatuor partes stragulæ sudorem arcentis. Habet insuper antè & retrò margellium, quemadmodum Imperatoris. Coopertorium tamen caret margaritis.

* Germ. Rock.

De tegumentis capitis seu pileis & indumentis Officialium; ac primùm de ipso pileo Despotæ. CAP. III.

9. Stapiæ seu stapedes eius, quales & Imperatoris. In fronte ad auream freni, quæ & ipsa bicolor est, pendet τοῦφα seu flammula cum palmulis; qualis etiam est aurea Imperatoris; caret tamen nodis seu bullis. 10. Sellæ superũ tegumentũ albus campus est cum aquilis coccineis paruis. 11. Tentorium eius album, & rubris aquilis plenum. 12. Incedit pedes in quécunque locum Imperator eum amandauerit. cùm Despota adhuc puer est, multum tegumentum fert in capite dum in palatio versatur; sed manet aperto capite. At quando equitat, tunc fert eum, quem antea descripsimus, pileum. Cùm ad ephebi ætatem processit, tunc gestat supradictum pileum etiam in palatio. 13. Diebus festis fert Scaranicum auro illitum, vnionibus & margaritis, quas circumfusas appellant, distinctum: Kabbadium eius, veri luminis seu splendidissimi vel rubri coloris, margaritis contextum, quale nimirum ex illis petierit & acceperit. 14. Sebastocratoris & Cæsaris Scaranica in festis, adhuc quæruntur. 15. Pilei generorũ Imperatoris, si sint Despotæ, aurei & coccinei coloris sunt, & fimbriati, habéntque cruces ex margaritis & gyros seu circulos. 16. Pileus Sebastocratoris, aurei & coccinei coloris est, & limbatus.

αἱ δὲ σκάλαι οἷαι καὶ αἱ βασιλικαί. ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς κεφαλαρέας τοῦ χαλιναρίου, διβολέας καὶ αὐτῆς, ἀπῃώρηται τοῦφα μετὰ φοινικίων, οἷα καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ· οὐ μὴν δὲ καὶ κόμπωσιν. Τὸ δὲ τῆς σέλας ἐπάνω σκέπον, λευκὸς κάμπος ἤγουν πεδίον, μετὰ ἀετῶν κοκκίνων μικρῶν. ὡσαύτως καὶ ἡ τέντα αὐτοῦ λευκή, ἀετόπουλα γέμουσα ἐρυθρά. Πεζεύει ὁ δεσπότης ἐν ᾧ ἂν τόπῳ προστάξοι τοῦτον ὁ βασιλεύς. ἐπὶ κεφαλῆς ἔτι νέος μὲν ὢν ὁ δεσπότης, φορεῖ ἐν τῷ παλλατίῳ οὐδέν· ἀλλ' ἔνι οὕτως ἀσκεπής. Ὅταν δὲ καβαλλικεύῃ, ἤγουν ἱππεύῃ, φορεῖ, ἅπερ προείπομεν, σκιάδιον. Εἰς ἐφήβου δὲ χρόνον καταντήσας, φορεῖ καὶ ἐν τῷ παλλατίῳ τὸ δηλωθὲν σκιάδιον. Κατὰ δὲ τὰς ἑορτάς, σκαράνικον χρυσοχοϊκόν, λιθάρια καὶ μαργαριτάρια ἔχον οὕτω λεγόμενα περίχυτα. Τὸ δὲ καββάδιον αὐτοῦ ὀξύ, ἢ ἐρυθρὸν μαργαριταρεῖνον, ἅπερ ἂν ἐκ τούτων ὀρέγοιτο, καὶ ἀποδέχοιτο. Τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος σκαράνικον, καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος, ἐπὶ τῶν ἑορτῶν, ζητεῖται. Τὰ σκιάδια τῶν γαμβρῶν τοῦ βασιλέως, δεσποτῶν ὄντων, χρυσοκόκκινα, συρματεῖνα, ἔχοντα σταυροὺς μαργαριταρείνους καὶ γύρους. Τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος σκιάδιον, χρυσοκόκκινον, συρματεῖνον. ὁ ἀὴρ

ὁ ἀὴρ καὶ τὰ σεῖα, οἷα καὶ τὰ τοῦ δεσπότου. Τὸ κόκκινον ἱμάτιον αὐτοῦ, οἷον καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ δεσπότου. ἄνευ δὲ ῥιζῶν. Τὸ ταμπάριον αὐτοῦ, τὸ μὲν παλαιὸν ζητεῖται· πλὴν αἱ κάλτζαι ἠεράνεαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς τοὺς γυναικαδέλφους αὐτοῦ, Ἰωάννην τε καὶ Μανουὴλ τοὺς Ἀσανίους τιμήσας σεβαστοκράτορας, δέδωκεν αὐτοῖς φορεῖν ταμπάρια καὶ κάλτζας, οἷα καὶ οἱ δεσπόται. Τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ ἠεράνεα, ἔχοντα ἀετοὺς συρματείνους εἰς ἀέρα κόκκινον, ἐφ' ὧν εἴρηται τόπων τῶν τοῦ δεσπότου. Ὁμοίως ἥ τε σέλλα, καὶ τὸ κοπριτόρελον ἠεράνεα· αἱ σκάλαι, οἷαι καὶ αἱ τοῦ δεσπότου· τὸ τῆς σέλλας ἐπάνω σκέπον, ἠεράνεον καὶ αὐτὸ, μετὰ ἀετῶν κοκκίνων τεσσάρων. ἡ τέντα αὐτοῦ λευκὴ, ἔχουσα χαρτάρια κατὰ ῥαφὴν, ἠεράνεα. Πεζεύει δὲ καὶ οὗτος ἐν τῇ τοῦ παλλατίου αὐλῇ εἰς τὸ τετράστυλον. λέγω δὲ τοῦτο, διὰ τὸ τοῦ τόπου γνώρισμα. Τοῦ βασιλέως δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ διευρισκομένου, πεζεύει κατ' ἀναλογίαν κἀκεῖσε τοῦ τόπου τετραστύλου. Τὸ τοῦ Καίσαρος σκιάδιον, συρματεῖνον χρυσοκόκκινον, οἷον τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος. ὁ ἀὴρ καὶ τὰ δασέα, οἷα τὰ αὐτοῦ· καὶ τὸ ῥοῦχον ἤτοι τὸ ἱμάτιον ὡσαύτως οἷον τὸ ἐκείνου. τὸ δὲ ταμπάριον

De tegumentis capitis seu pileis & indumentis Officialium; ac primùm de ipso pileo Despotæ. Cap. III.

Vmbo eius & τὰ σεῖα qualia Despotæ. Coccineum vestimentum eius tale est, quale ipsius Despotæ. sed sine lacinijs. Tamparium seu chlamys eius, qualis olim fuerit, de quęritur. Cæterùm caligæ aërij coloris sunt. At verò Ioannes Cantacuzenus, vxoris suæ fratres, Ioannem & Manuelem Asanios, Sebastocratoras creans, potestatem eis fecit ferendi Tamparia siue chlamydes & caligas instar Despotæ. 17. Calcei eius sunt colore aërio, seu cæruleo, habentes aquilas fimbriatas, desinentes in vmbonem coccineum, ijs locis, quæ indicauimus, cùm de Despota ageremus. 18. Similiter, sella; & coopertorium aëreo colore gestant. Stapiæ eius, quales Despotæ. Superum sellæ tegumentum aërei coloris est, & quatuor coccineis aquilis decoratum. 19. Tentorium eius album, habétque insuta aërei coloris scutula quadrata. 20. Pedes incedit & iste in palatij aula ad Tetrastylum siue vestibulum quatuor columnarum: dico autem hoc propter loci maiestatem. Si Imperator alio in loco versetur; tum pedes it etiam illuc, ratione à loco Tetrastyli sũpta. 21. Cæsaris pileus fimbriatus est, aurei & coccinei coloris qualis est Sebastocratoris. 22. Vmbo & densitas, qualia eiusdem. Ruchum, hoc est, tunica eius, similiter vt Sebastocratoris. Tamparium eius seu

Ad Tetrastylum it pedes Sebastocrator.

De tegumentis capitis seu pileis & indumentis Officialium; ac primùm de ipso pileo Despotæ. Cap. III.

chlamys adhuc quæritur. Caligæ & calcei aerea. 24 Pari modo sella, coopertorium, & tegumen, quod supra sellam, & tentorium eius conueniunt cum Sebastocratore; interiectis sculis quadratis, sed sine aquilis. pedes incedit & iste intra aulam palatij ijs locis, quibus & Sebastocrator ambulat. 25. Despotam coram Imperatore sic simpliciter appellant; Despota mi, & maiestas eius. Sebastocratorem verò; Domine mi Sebastocrator, & maiestas eius. Cæsarem porro; Domine mi Cæsar, & maiestas eius, ad eum modum, quo Sebastocrator compellatur. 26. Scire oportet, si quis ex proceribus aliquid Imperatori referat, ita vt Despotæ mentio facienda sit, eum tunc vti hac formula: Authentopulus meus, filius tuus Despota. Si verò proceres mutuo inter se colloquio meminerint Despotæ, tum dicunt: Authentopulus meus Despota. Si quis procerum cum aliquo ex familia Despotæ conuersetur, si velit, dicere potest; Authentopulus meus Despota: si ob maiorem reuerentiam dicere velit, Authentes meus Despota, non prohibetur. Cæterùm si quem ex familia Despotæ aliquid ad Imperatorem referre contingat, vt

Formulæ compellandi proceres.

καὶ τοῦτο ζητεῖται. αἱ κάλτζαι καὶ τὰ ὑποδήματα ἠεράνεα. ὁμοίως καὶ ἡ σέλα, τά τε τοῦ κοπερτορίου καὶ τοῦ ἐπάνω σκεπίου, καὶ ἡ τέντα αὐτοῦ, ὅμοια, οἷα καὶ ἡ τοῦ σεβαστοκράτορος, μετὰ χαρτίων ἠερανέων δίχα ἀετῶν. πεζεύει δὴ καὶ οὗτος ἐντὸς τῆς τοῦ παλατίου αὐλῆς πλησίον οὗ ὁ σεβαστοκράτωρ πεζεύει. Τὸν μέν τοι δεσπότην ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως καλοῦσιν οὕτως ἁπλῶς, δέσποτά μου, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Τὸν δὲ σεβαστοκράτορα, δέσποτά μου σεβαστοκράτορ, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Τὸν Καίσαρα καὶ τοῦτον, δέσποτά μου Καῖσαρ, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ τὸν σεβαστοκράτορα. Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι εἰ δεήσῃ ἀνενέγκαι τινὰ τῶν ἀρχόντων τῷ βασιλεῖ τι, ὥς τε καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ δεσπότου μνησθῆναι, ὁ αὐθεντόπουλός μου, λέγει, ὁ υἱός σου ὁ δεσπότης. Εἰ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἄρχοντες ὁμιλοῦσιν, μνημονεύουσι τούτου, ὁ αὐθεντόπουλός μας, λέγουσιν, ὁ δεσπότης. Ἂν δὲ ἄρχων πάλιν μετὰ ἀνθρώπου τοῦ δεσπότου ὁμιλεῖ, εἰ μὲν βούλοιτο, λέγει, αὐθεντόπουλός μου ὁ δεσπότης. Εἰ δὲ καὶ, ὁ αὐθέντης μας, εἴποι, ὁ δεσπότης, διὰ πλείονα τιμὴν, οὐ κωλύεται. Ἂν δὲ πάλιν ἄνθρωπον τοῦ δεσπότου δεήσῃ ἀνενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ, ὥστε

καὶ

καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ μνησθῆναι, οὐχ, ὁ αὐθεντόπουλός μου, λέγει, ἤ, ὁ αὐθέντης μου, ὁ υἱός σου, ἀλλ᾽, ὁ κύριός μου, ὁ υἱός σου ὁ δεσπότης· καίτοι γε ταυτοδυνάμόν ἐστιν, ὁ κύριός μου, εἰπεῖν, καὶ ὁ αὐθέντης μου· ἀλλ᾽ οὕτως ἐπεκράτησεν. οὐδὲ γὰρ τῷ δεσπότῃ λέγει τις, εἰ δεήσει, κύριέ μου· καίτοι γε ταυτοδυνάμου ὄντος καὶ αὐτοῦ, ὡς εἴρηται· ἀλλά, δέσποτά μου· ἄρχοντι δὲ λέγει, κύριέ μου.

necesse habeat Domini & Authentæ sui monitionem inijcere; non dicit, Authentopulus, vel, Authenta meus, & filius tuus; sed, Dominus meus, filius tuus. Quanquam idem valent, Kyrius meus, & Authentes meus. Sed vsus, vt distinguantur, obtinuit. neque enim Despotæ dicit quis, quando necesse est, Kyrie mi; tametsi hoc quoque, vt dictum est, æquipolleat; sed, Despota mi: At proceri dicit, Kyrie mi.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

ΚΕΦΑΛ δ'.

Περὶ τῶν τοῦ Μεγάλου δομεστίκου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων σκιαδίων καὶ φορεμάτων.

ΤΟ σκιάδιον τοῦ μεγάλου δομεστίκου χρυσοκόκκινον, κλαπωτόν, μετὰ ἀέρος χρυσοκοκκίνου κλαπωτοῦ καὶ αὐτοῦ. Τὰ στεῖα χρυσοκόκκινα, οἷα καὶ ὁ ἀήρ. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ μετὰ τῶν κόμβων ἰνοκοπητῶν. ὁ μὲν ἐπάνω κόνδυλος χρυσοῦς, λεῖος· ὁ μετ᾽ αὐτὸν χρυσοῦς καὶ αὐτός, συντετυλιγμένος δὲ διὰ σχοινοπλοκίου ἀργυροῦ· ὁ μετ᾽ αὐτὸν τρίτος, χρυσοῦς, λεῖος κατὰ τὸν πρῶτον· ὁ δὲ τέταρτος κατὰ τὸν δεύτερον, συντετυλιγμένος σχοινοπλοκίῳ ἀργυρῷ· καὶ καθεξῆς ὁμοίως τοῖς ῥηθεῖσι.

CAPVT IV.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum.

1 Pileus Magni Domestici aureo & coccineo colore tinctus est. Clauatus cum vmbone aureo & coccineo, qui & ipse clauatus est. Τὰ στεῖα instar vmbonis, chrysococcinea: sceptrum eius nodis fibratis constat. Qui suprà visitur nodus, aureus est & læuis. Qui sequitur, aureus est & ipse, sed inuolutus argento, instar funarij operis, contorto. Tertius aureus est & læuis instar primi. Quartus in modum secundi inuolutus argento more funium contorto: Et deinceps consimiliter ijs, quæ dicta sunt.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. Cap. IV.

2. Scaranicum eius aureum & coccineum est, fimbriatum, anteriore parte præferens Imperatoris imaginem, fibratum instar incisam, stantem, coronatam. A dextris vnum habet Angelum, alterum à sinistris, margaritis circumdatos; insuper etiam imaginem Imperatoris. Habet verò Scaranicum circumcirca in suprema parte catenam ex margaritis confectam 3. Kabbadium eius duplicis coloris est, cum margellis fimbriaris. Hæc verò ipsa, nempe pileum & alia gestamina, ferebant primi Andronici Imperatoris ex sorore nepotes; panhypersebastus, protouestiarius, & alij. Quæ etiam à duobus Imperatoribus Ioanni Cantacuzeno concessa sunt, quando Magnus Domesticus creatus est. 4. Calcei panhypersebasti, coloris citrini sunt. Similiter & sella, quæ antè & retro constat margellijs clauatis. Tamparium seu penula eius citrino colore nitet cum margellis. 5. Sceptrum protouestiarij aureo & prasino coloro constat, auro fusum est & ad modum vitri collucens. Calcei eius prasini. Adhæc & sella; quæ etiam margellis insignitur, sicut sella panhypersebasti. Tamparium eius prasinum est cum margellis. 6. Pileus Magni Ducis, colore aureus & coccineus est, clauatus absque vmbone.

Τὸ σκαράνικον αὐτοῦ χρυσοκόκκινον, συρματεῖνον, ἔχον ἔμπροσθεν εἰκονικῶς τὸν βασιλέα ἰνοκοπητὸν, ἱστάμενον, ἐστεμμένον· ἐκ δεξιῶν μέντοι ἄγγελον ἕνα, καὶ ἕτερον ἐξ ἀριστερῶν, περικυκλωμένους διὰ μαργάρων· ἔτι δὲ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως εἰκόνα. ἔχει δὲ καὶ τὸ σκαράνικον γύροθεν ἐπὶ τοῦ μετώπου σειρὰν μαργαριταρείνην. Τὸ καββάδιον αὐτοῦ διβολέον, μετὰ μαργελλίων συρματείνων. αὐτὰ δὲ ταῦτα, τό, τε σκιάδιον δηλαδὴ καὶ τὰ φορέματα, ἐφόρουν καὶ οἱ τοῦ βασιλέως τοῦ πρώτου Ἀνδρονίκου ἀνεψιοί, ὅ, τε πανυπερσέβαστος, ὁ πρωτοβεστιάριος, καὶ οἱ ἕτεροι· ἅτινα ἐδόθησαν καὶ τῷ Καντακουζηνῷ Ἰωάννῃ παρὰ τῶν δύο βασιλέων, ὅτε μέγας δομέστικος ἐγεγόνει. Τὰ ὑποδήματα τοῦ πανυπερσεβάστου κίτρινα· ὡσαύτως καὶ ἡ σέλλα, ἔχουσα ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν μαργέλλιον κλαπωτὸν, καὶ τὸ ταμπάριον αὐτοῦ κίτρινον μετὰ μαργελλίων. Τὸ δικανίκιον τοῦ πρωτοβεστιαρίου, χρυσοπράσινον, χρυσοβλαϊκὸν, ὑπούργιον. τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ, πράσινα· ἔτι τε καὶ ἡ σέλλα, ἔχουσα καὶ αὐτὴ μαργέλλιον, ὡς καὶ ἡ τοῦ πανυπερσεβάστου, καὶ τὸ ταμπάριον αὐτοῦ πράσινον μετὰ μαργελλίων. Τὸ σκιάδιον τοῦ μεγάλου δουκός, χρυσοκόκκινον κλαπωτὸν αὖθις ἀέρος.

Τὸ

τὸ σκαράνικον αὐτοῦ χρυσοκόκκινον, συρματεῖνον· ἔχον καὶ αὐτὸ ἔμπροσθεν μὲν εἰκονικῶς τὸν βασιλέα ἱστάμενον ἰνοκοπητόν· ὄπισθεν δὲ καθήμενον ἐπὶ θρόνου. Τὸ καββάδιον αὐτοῦ βλάπνος, ἢ οἷον ἂν βούλοιτο ἀπὸ τῶν συνήθων. Τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ἔχει μὲν κόμπους χρυσοῦς ἐγκοπτοὺς, καὶ κονδύλους ὡσαύτως χρυσοῦς, κεκλωσμένους δὲ διὰ σχοινοπλοκίου ἀργυροῦ, ὡς ἐστὶ τοῦ δικανικίου τοῦ μεγάλου δομεστίκου. Τὸ τοῦ πρωτοστράτορος σκιάδιον, τό, τε σκαράνικον, καὶ τὸ καββάδιον αὐτοῦ ὅμοια τοῦ μεγάλου δουκός. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ εἰσὶ κόμποι, οἱ μὲν ἐπάνω χρυσοῖ, εἰσὶ δὲ ἐφεξῆς ἀργυροῖ· εἰσὶ κόνδυλοι δὲ, χρυσοῖ. Τὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου φόρεμα, ἤτοι τό, τε σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, οἷα τὰ τοῦ πρωτοστράτορος. οὐδὲν δὲ φέρει δικανίκιον. Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, ἤγουν τὸ σκιάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, οἷα τὰ τοῦ πρωτοστράτορος, καὶ τοῦ μεγάλου λογοθέτου. τοῦ μέντοι δικανικίου αὐτοῦ εἰσὶ κόνδυλοι πάντες ἀργυροῖ ἄνευ τοῦ πρώτου· εἰσὶ δὲ κόμποι, χρυσοῖ, ἐγκοπτοί. Τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρείου σκιάδιον συρματεῖνον· τὸ καββάδιον οἷα τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ. Τὸ τοῦ σκαρανίκου αὐτοῦ βλάπον, βερικοκκόχροον, συρματεῖνον ὥσπερ οὖν τὸ φαιὸν ἐστὶ μέσον λευκοῦ καὶ μέλανος, οὕτω καὶ τοῦτο μέσον κοκκίνου καὶ λευκοῦ.

7. Scaranicum eius aureum & coccineum est, & fimbriatum, continétque parte anteriore Imperatorem stantem, fibrarum in motem quasi incisum: retrò autem sedentem in throno. 8. Cabbadium eius purpureum, vel quale ex consuetis voluerit. 9. Sceptrum eius habet quidem bullas aureas incisas, vt similiter condylos aureos, sed argenteo quasi opere funario implexos, instar illius, quo Magnus Domesticus vtitur. 10. Protostratoris pileus, scaranicum & cabbadium similia sunt Magni Ducis. At bullæ sceptri eius, superior quidem, aurea; subsequentes, argenteæ. Condyli verò aurei sunt. 11. Magni Logothetæ gestamina, hoc est, pileus, cabbadium & scaranicum, nihil ab his, quæ Protostratoris sunt, differunt. Nec fert sceptrum. 12. Pileus & scaranicum Magni Stratopedarchæ talia sunt, qualia Protostratoris & Magni Logothetæ. Sceptri eius condyli omnes argentei, excepto primo. Bullæ, aureæ, incisæ. 13. Magni Primicerij pileus fimbriatus est. Cabbadium, quale & antecedentium. Scaranici illius superficies pruni Damasceni colorem refert cum syrmatibus; Quemadmodum igitur fuscus color medius est inter album & nigrum, sic & iste medius est inter coccineum & album.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

Continet scaranicum hoc imaginem Imperatoris, anteriore quidem parte stantem sub vitri specie, quod à pellucida vi διαγέλαστον appellatur, quia vtrinque tralucet; posteriore verò parte, sedentem in throno. Sceptrum eius est lignum inauratum, quale & Imperatoris. 14. Magni Contostauli insignia omnia se habent, vt Magni Primicerij. Nullum gestat sceptrum. 15. Protosebasti ornamenta, qualia Magni Contostauli. At pileus eius aureo & prasino colore nitet: excepta fimbria, quæ purpurea est. Scaranicum eius, quale Magni Primicerij, sceptro caret. 16. Pincernæ omnia ornamenta sunt, vt Magni Primicerij. Non fert sceptrum: 17. Curopalatæ insignia sunt similia Pincernæ. caret & ipse sceptro. 18. Præfecti Sigilli seu annuli signatorij gestamina conueniunt cum Curopalata. Sceptrum eius ligneum est. Superior condylus inautatus. Secundus, colore aureo & albo intortus. Qui hunc sequitur, rursum inauratus est. Proximus ab hoc iterum intortus est, & sic deinceps. 19. Præfecti Cubiculi insignia omnia cõueniunt cum insignibus Præfecti sigilli, seu Sigilliferi. excepto, quòd primus condylus sceptri est aureus, vt & aliorum: sequentes verò ad finẽ vsque ex aureo & albo colore nexi. 20. Logothetæ generalis ærarij pileus est albus pannus cum margellis.

ἔχει δὲ καὶ τὸ τούτου σκαράνικον τὸν βασιλέα εἰκονικῶς, ἔμπροσθεν μὲν ἱστάμενον ὑπὸ ὑελίου λεγομένου διαγελάστου, ὄπισθεν δὲ καθήμενον ἐπὶ θρόνου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ξύλον κεχρυσωμένον, οἷον τὸ τοῦ βασιλέως. Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου πάντα, ὡς τὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου. οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον. Τὰ τοῦ πρωτοσεβάστου φορέματα, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου· τὸ δὲ σκιάδιον αὐτοῦ, χρυσοπράσινον· πλὴν τὸ σύρμα, τοῦτο βλάττιον. τὸ σκαράνικον δὲ, οἷον τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου· καὶ ἄνευ δικανικίου. Τὰ τοῦ πιγκέρνη πάντα, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ἄνευ δὲ δικανικίου. Καὶ τὰ τοῦ κουροπαλλάτου, ὅμοια τοῖς τοῦ πιγκέρνη· καὶ ἄνευ δικανικίου. Τὰ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς σφενδόνης φορέματα, ὅμοια τοῖς τοῦ κουροπαλλάτου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ξύλινον. ὁ ἐπάνω κόνδυλος, κεχρυσωμένος· ὁ δεύτερος, χρυσόλευκος κεκλωσμένος· ὁ μετ᾽ αὐτοῦ, πάλιν κεχρυσωμένος· ὁ δὲ μετὰ τοῦτον, αὖ κεκλωσμένος· καὶ καθεξῆς ὁμοίως. Καὶ τὰ τοῦ παρακοιμωμένου τοῦ κοιτῶνος πάντα, οἷα τὰ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς σφενδόνης. πλὴν ὁ μὲν πρῶτος κόνδυλος τοῦ δικανικίου χρυσοῦς, ὡς καὶ ὁ τῶν ἄλλων· τὸ δὲ ἐφεξῆς ἕως κάτω χρυσάσπρου κεκλωσμένον. Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ σκιάδιον, λευκὸν βλάττιον, μετὰ μαργελίων.

τὸ

τὸ καββάδιον, ἐκ τῶν συνήθως πολιτευομένων βλαττίων. τὸ δὲ σκαράνικον, χρυσόλευκον, βλάττινον, συρματέϊνον· ἔχον ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν τὴν τοῦ βασιλέως εἰκόνα διαγέλαστον, ὥσπερ καὶ τοῦ πριμμικηρίου· καὶ ἄνευ δικανικίου. Τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρείου σκιάδιον κλαπωτόν. τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαράνικον αὐτοῦ, οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ πρῶτος μὲν κόνδυλος, χρυσοῦς· τὸ δὲ ἐφεξῆς, συμβαλτάρεα, χρυσοκόκκινα. Τὰ τοῦ δομεστίκου τῆς τραπέζης φορέματα, ὅμοια τοῖς τοῦ πρωτοβεστιαρείτου· ἄνευ δικανικίου. Τὰ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης, οἷα τὰ αὐτῶν, τοῦ τε πρωτοβεστιαρείτου, καὶ τοῦ δομεστίκου τῆς τραπέζης. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ, ὁ μὲν πρῶτος κόνδυλος χρυσοῦς, ὁ δὲ δεύτερος μέλας· εἶτα χρυσοῦς, καὶ πάλιν μέλας, καὶ καθεξῆς ὁμοίως. Τὰ τοῦ μεγάλου παππίου φορέματα ὅμοια τοῖς τοῦ δομεστίκου τῆς τραπέζης. τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ, ὥσπερ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς σφενδόνης, ἔχει κόνδυλον χρυσόλευκον, οὕτω τοῦτο κόνδυλον χρυσοῦν καὶ κόνδυλον χρυσοκόκκινον. Καὶ τὰ τοῦ ἐπάρχου, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου παππίου, ἄνευ δὲ δικανικίου. Τὰ τοῦ μεγάλου δρουγγαρείου τῆς βίγλης φορέματα, ἤγουν τό, τε σκιάδιον, καὶ τὸ καββάδιον ὅμοια τοῖς τοῦ ἐπάρχου.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

Cabbadium ex ijs, quæ communi more gestari solent vestimentis. Scaranicum aurei & albi coloris est, purpureum & fimbriatum: habens antè & retro Imperatoris imaginem pellucidi vitri consimilem, cuiusmodi etiam est scaranicum Primicerij: caret sceptro. 21. Protouestiaritæ pileus clauatus est. Cabbadium & scaranicum eius, vt Logothetæ generalis ærarij. Sceptri primus condylus est aureus; sequentes, alrernatim aurei & coccinei coloris. 22. Gestamina Domestici mensæ talia sunt, qualia Protouestiaritæ. caret tamen sceptro. 23. Præfecti mensæ, qualia Protouestiaritæ & Domestici mensæ. Sceptri eius primus condylus aureus est, secundus niger; postea aureus; iterum niger, & sic deinceps. 24. Magni Pappiæ gestamina similia sunt Domestici mensæ. Et vt sceptrum Sigilliferi habet condylum aurei & albi coloris; sic sceptrum Pappiæ habet condylum aureum, & condylum aurei & coccinei coloris. 25. Eparchi omnia sunt, vt Magni Pappiæ; sed non gestat sceptrum. 26. Magni Drungarij vigiliarum gestamina, nempe pileus & cabbadium, conueniunt cum gestaminibus Epatchi.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum.
CAP. IV.

Scaranici ipsius spatium latum, aurei & citrini coloris, auro clauarum, fimbriatum: habet anteriore quidem parte Imperatorem effigiatum sedentem in sublimi throno aureo; ponè verò equestrem. Sceptrum eius post supremum condylum inauratum, vt aliorum omnium, aureo & coccineo colore constat, ornatum vsque ad imum. 27. Obserua; à Magno Domestico vsque ad Magnum Excubiarum Drungarium omnes proceres, quando volunt, ferre cabbadia; & quando lubet, ferre epilorica, hoc est, superulas. Ab hoc verò deorsum versus res aliter se habet. 28. Magni Hetæriarchæ gestamina sunt, qualia Magni Drungarij. Et quemadmodum Magni Drungarij sceptrum est aurei & coccinei coloris, ita huius est aurei & aërei intorti. 29. Magni Chartularij gestamina, qualia Magni Hetæriarchæ. sed caret sceptro. 30. Logothetæ cursus pileus est, qualis Magni Chartularij: fert iste phaceolium & epiloricum; at non scaranicum. 31. Primi Secretarij pileus est blatinus, duplicis coloris, purpurei & albi; habens margellia fimbriata, lata, non in crucis formam; sed in orbem circa verticem pilei ambitúmque trullæ, quæ suprà habet figuram trifolij, margellis ornatam, vt diximus. Gestat phaceoleum & epiloricum, ea specie, qua Logotheta. caret & iste scaranico.

τὸ δὲ τοῦ σκαρανικίου αὐτοῦ βλάττιον χρυσοκόκκινον, χρυσοκλαβαρικόν, συρματεινόν, ἔχει ἔμπροσθεν μὲν τὸν βασιλέα εἰκονικῶς καθήμενον ἐπὶ θρόνου χρυσοῦ ἀναβατοῦ, ὄπισθεν δὲ ἐφ' ἵππου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ μετὰ τὸν ἐπάνω κόνδυλον κεχρυσωμένον ὄντα, ὡς καὶ ἐν τοῖς τῶν πάντων, χρυσοκόκκινον, κεκαλλωπισμένον ἕως κάτω. Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ μεγάλου δομεστίκου μέχρι καὶ τοῦ αὐτοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης πάντες ἄρχοντες, ὅτε μὲν βούλονται, φοροῦσι καββάδια, ὅτε δὲ, ἐπιλουρικά· ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ κάτω, οὐχ οὕτως. Τὰ τοῦ μεγάλου ἑταιρειάρχου φορέματα, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ὥσπερ τὸ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου χρυσοκόκκινον, οὕτω τοῦτο χρυσοπέρανον, κεκλωσμένον. Τὰ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου ἑταιρειάρχου· ἄνευ δὲ δικανικίου. Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου σκιάδιον, οἷον τὸ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου. φακεωλίδα δὲ φορεῖ οὗτος, καὶ ἐπιλουρίκιον, οὐ μὴν σκαρανικόν. Τὸ τοῦ πρωτοασηκρῆτις σκιάδιον, βλάττιον, διβολέον, χρώματος ὀξέως καὶ λευκοῦ, ἔχον μαργέλλια συρματεῖνα, πλατέα, οὐ μὴν σταυροειδῶς, ἀλλὰ κυκλόθεν. περί τε τὸ ἄκρον τοῦ σκιαδίου, καὶ τὸν γῦρον τῆς τρούλης, (ἥτις ἔχει ἐπάνω τύπον τριφύλλου διὰ μαργελλίου, οἷον εἴπομεν,) φορεῖ δὲ φακεωλίδα καὶ ἐπιλουρίκιον, οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου· καὶ οὐδ' οὗτος σκαρανικόν.

Τὸ

Τὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ σκιάδιον κλαπωτόν· τὸ δὲ καββάδιον, καὶ τὸ σκαρανικὸν αὐτοῦ, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου. Τὰ τοῦ μυστικοῦ, φακεώλις, καὶ ἐπιλουρίκιον. οὐ μὴν καὶ σκαράνικον. Τὰ τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν φορέματα ὅμοια τοῖς τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν μὲν, ἀχρύσωτον δὲ, ἔχον τὰ ἐπάνω κόμπον, καὶ πλέον οὐδέν. Τὰ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τοῦ στόλου φορέματα, ὅμοια τοῖς τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν· καὶ αὐτὸ δικανίκιον. Τὰ τοῦ πριμμικηρίου τῆς αὐλῆς, ἤγουν τό, τε σκιάδιον, καὶ τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὡς καὶ τὰ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου. Τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ χρυσοπέρανον συβαλταρέα, ὥσπερ τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίτου, χρυσοκόκκινον. Τὸ τοῦ πρωτοσπαθαρίου σκιάδιον, τὸ καββάδιον, ἤγουν τὸ ἐπάνω ἔνδυμα πάντων, καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ πριμμικηρίου τῆς αὐλῆς. οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον. Τὰ τοῦ μεγάλου ἄρχοντος, οἷα τὰ τοῦ αὐτοῦ πρωτοσπαθαρίου. καὶ οὐδὲ οὗτος κρατεῖ δικανίκιον. Καὶ τὰ τοῦ Τατᾶ τῆς αὐλῆς, ὡς τὰ τοῦ μεγάλου ἄρχοντος. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ξύλον λεῖον. Τὸ τοῦ μεγάλου τζαουσίου σκιάδιον, καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, καὶ ταῦτα ὡς τοῦ Τατᾶ τῆς αὐλῆς. φέρει δὲ οὗτος ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς ζώνης αὐτοῦ στρομάστιν, ὃν κοινῶς καλοῦσι σαλίβαν. Τὰ τοῦ πραίτωρος τοῦ δήμου πάντα φορέματα, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου τζαουσίου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον λεῖον.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

32. Præfecti exercitus pileus clauatus est. Cabbadium & scaranicum, qualia Magni Chartularij. 33. Mystico phaceoleum competit, & epiloricum: At non scaranicum. 34. Domestici Scholarum gestamina similia sunt Præfecti exercitus. Sceptrum eius argenteum est, sine auro; supernè bullam habet, & nihil præterea. 35. Magni Drungarij classis, gestamina similia sunt Domestici Scholarum. caret sceptro. 36. Primicerij Aulæ pileus, cabbadium & scaranicum comparata sunt, vt Magni Drungarij. Sceptrum eius alternatim constat ex aureo & aëreo colore, sicuti sceptrum protouestiaritæ ex aureo & coccineo. 37. Protospatharij pileus, cabbadium, vel indumentum, quod super omnia alia induitur, & scaranicum, similia sunt primicerij Aulæ: nec vtitur sceptro. 38. Magni Principis, qualia Protospatharij. Neque hic sceptrum habet. 39. Tatæ Aulici, vt Magni principis. Sceptrum eius est lignum læue. 40. Magnus Tzausij pileus, cabbadium & scaranicum similia sunt Tatæ Aulici: Gestat ipse à sinistra parte zonæ siromasten, quem vulgò salibam vocant. 41. Omnia gestamina Prætoris populi conueniunt cum gestaminibus Magni Tzausij. Sceptrum eius est lignum læue.

De pileis & geſtaminibus Magni Domeſtici & reliquorum principum. CAP. IV.

42. Logothetæ rerum domeſticarum competunt phaceolium & epiloricum; at non ſcaranicum. 43. Magni Logariaſtæ, qualia Logothetæ rerum domeſticarum. 44. Primarij venatoris pileus, cabbadium & ſcaranicum habent ſe vt Prætoris populi. 45. Similiter & Scutetij ſeu Scutiferi. 46. Nec diſſentiunt geſtamina Amiralij. 47. Præfecto ſupplicum precibus competunt phaceolium & epiloricum. At non ſcaranicum. 48. Quæſtoris pileus, cabbadium & ſcaranicum ſimilia ſunt Magni Tzauſij. 49. Magni Adnumiaſtæ, qualia Quæſtoris. Sceptrum eius argenteum eſt, auri expers, habens supernè vnum nodum & ſolum, cui inſidet columba. 50. Logothetæ exercitus geſtamina ſunt phaceolium & epiloricum. At non ſcaranicum. 51. Primi Accipitrarij pileus, cabbadium, & ſcaranicum ſimilia ſunt Magni Adnumiaſtæ. Fert in zona ad ſiniſtram, chirothecam, quæ circa ſummum ingreſſum habet inſutam margellam, cui ſubijciuntur ſplendentis coloris aquilæ. 52. Logothetæ rei pecuariæ ſeu gregum, phaceolium & epiloricum, qualia Logothetæ exercitus. Sed ſcaranico non vtitur. 53. Magni Interpretis pileus & cabbadium, ſicut primi Accipitrarij. Scaranicum eius

Τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν οἰκειακῶν, φακεωλὶς καὶ ἐπιλουρίκιον· οὐ μὴν δὲ σκαράνικον. Τὰ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ, οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν οἰκειακῶν. Τὸ τοῦ πρωτοκυνηγοῦ σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὡς τὰ τοῦ πραίτωρος τοῦ δήμου. Καὶ τὰ τοῦ σκουτερίου τοιαῦτα. Τὰ τοῦ ἀμηραλίου ὡσαύτως. Τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν δεήσεων, φακεωλὶς, καὶ ἐπιλουρίκιον· οὐ μὴν δὲ σκαράνικον. Τὸ τοῦ κοιαίστορος σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου τζαουσίου. Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ, οἷα τὰ τοῦ κοιαίστορος· τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν ἀχρύσωτον, ἔχον ἐπάνω κόμπον ἕνα καὶ μόνον, ἔχοντα ἐπικαθημένην περιστεράν. Τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ φορέματα, φακεωλὶς, καὶ ἐπιλουρίκιον· οὐ μὴν καὶ σκαράνικον. Τὸ τοῦ πρωτοϊερακαρείου σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ. Φέρει δὲ ἐπὶ ζώνης χειρόρτιον ἀριστερὸν, ἔχον περὶ τὴν τῆς εἰσόδου ἄκραν ἐρραμμένον μαργέλλιον, ὑφ' αὐτὸ ἔχον ἀετοῦ ὀξέας. Τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγελῶν, φακεωλὶς καὶ ἐπιλουρίκιον, ὡς τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ· οὐ μὴν καὶ σκαράνικον. Τὸ τοῦ μεγάλου διερμηνευτοῦ σκιάδιον, καὶ τὸ καββάδιον, ὡς τὰ τοῦ πρωτοϊερακαρείου. Τὸ δὲ σκαράνικον αὐτοῦ

ἐνδεδυμένον

ἐνδεδυμένον χασδίῳ, ἔχον ἐπὶ κορυφῆς μικρὰν τοῦφαν κοκκίνην. τοῦ δικανικίου αὐτοῦ, τὸ μὲν ἓν πλάγιον κόκκινον· τὸ δὲ ἕτερον, ἀργυροῦν διὰ πεταλίου ζωγραφικοῦ. Τὸ τοῦ ἀκολούθου σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαρανικόν, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου διερμηνευτοῦ· δίχα δὲ δικανικίου. Τὰ τοῦ μεγάλου διοικητοῦ φορέματα, οἷα τὰ τοῦ ἀκολούθου. Φέρει δὲ δικανίκιον, ξύλον λεῖον δίχα κόμπου. Τὰ τοῦ κριτοῦ τοῦ φωσσάτου, ὡς τὰ τοῦ μεγάλου διοικητοῦ· οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον. Τὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλογίου πάντα, οἷα τὰ τοῦ κριτοῦ τοῦ φωσσάτου· κρατεῖ δικανίκιον ξύλον λεῖον. Τὸ τοῦ πρωταλογάτορος σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαρανικόν, ὅμοια τοῖς τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλογίου. Φέρει δὲ ἀντὶ δικανικίου, ἣν ἰδιωτικῶς καλοῦσι ματζοῦκα, ἀργυρᾶν, κεχρυσωμένην, ἧς ὁ στηλεὸς ἐνδεδυμένος βλαττίῳ κοκκίνῳ· ἔχων εἰς τὸ ἄκρον κατακεχρυσωμένον * βουτίον, καὶ κατὰ τὸ μέσον δέμα ὁμοίως κεχρυσωμένον. Τὰ τοῦ ὀρφανοτρόφου, τοιαῦτα· ἄνευ δικανικίου. Καὶ τὰ τοῦ πρωτονοταρίου πάντα ὁμοίως. Τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων, οἷα τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ, πρωτονοταρίου τε καὶ τῶν λοιπῶν. Τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ μὲν ἐπάνω κόνδυλος κεχρυσωμένος, τὸ δὲ λοιπὸν συβαλταρέα ἀσπροκόκκινον, ἄνευ χρυσαφίου πνός. Τὰ τοῦ δομεστίκου τῶν τειχέων, ὡς τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων.

est suffultum panno ex pilis seu lana confecto; cuius in vertice parua flammula, eáque coccinea apparet. Sceptri eius vnum latus coccineum est; alterum argenteum opere pictorio. 54. Acoluthi pileus & cabbadium & scaranicum similia sunt Magni Interpretis; sed caret sceptro. 55. Magni Administratoris gestamina, qualia Acoluthi. Sceptri loco fert lignum læue sine nodo. Iudicis Fossati; qualia Magni Administratoris. sed caret sceptro. 56. Præfecti Alogij ornamenta conueniunt cum insignibus Iudicis Fossati. Sceptrum eius est lignum læue. 57. Protalogatoris pileus, cabbadium & scaranicum similia sunt ijs, quibus decoratur Præfectus Alogij. Loco sceptri fert eam, quam vulgus vocat Matzucam, argenteam, inauratam, cuius contus indutus est panno coccineo, habens in vertice inauratam cupellam, & in medio ligamentum pariter inauratum. 56. Similia sunt Orphanotrophi. At sine sceptro. 59. Eodem modo se habent omnia ornamenta Protonotarij. 60. Eius, qui à Memoria est, insignia talia noueris, qualia eorum qui antecedunt, Protonotarij scilicet & aliorum. Sceptri eius superior quidem condylus, inauratus est; reliqui alternarim albi & coccinei sine vllo auro illito. 61. Domestici murorum qualia eius, qui est à Memoria.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

* F. τοῦφλον Flammulum, Tupha, seu flammula.

De tegumentis capitis seu pileis & indumentis Officialium; ac primùm de ipso pileo Despotæ. CAP. III.

chlamys adhuc quæritur. Caligæ & calcei aërea. 24 Pari modo sella, coopertorium, & tegumen, quod supra sellam, & tentorium eius conueniunt cum Sebastocratore; interiectis scutulis quadratis, sed sine aquilis. pedes incedit & iste intra aulam palatij ijs locis, quibus & Sebastocrator ambulat. 25. Despotam coram Imperatore sic simpliciter appellant; Despota mi, & maiestas eius. Sebastocratorem verò; Domine mi Sebastocrator, & maiestas eius. Cæsarem porro; Domine mi Cæsar, & maiestas eius, ad eum modum, quo Sebastocrator compellatur. 26. Scire oportet, si quis ex proceribus aliquid Imperatori referat, ita vt Despotæ mentio facienda sit, eum tunc vti hac formula: Authentopulus meus, filius tuus Despota. Si verò proceres mutuo inter se colloquio meminerint Despotæ, tum dicunt: Authentopulus meus Despota. Si quis procerum cum aliquo ex familia Despotæ conuersetur, si velit, dicere potest; Authentopulus meus Despota: si ob maiorem reuerentiam dicere velit, Authentes meus Despota, non prohibetur. Cæterùm si quem ex familia Despotæ aliquid ad Imperatorem referre contingat, vt

Formulæ compellandi proceres.

καὶ τοῦτο ζητεῖται. αἱ κάλτζαι καὶ τὰ ὑποδήματα κεράνεα. ὁμοίως καὶ ἡ σέλα, τά τε τοῦ κοπερτορίου καὶ τοῦ ἐπάνω σκεπίου, καὶ ἡ τέντα αὐτοῦ, ὅμοια, οἷα καὶ ἡ τοῦ σεβαστοκράτορος, μετὰ χαρτίων κερανέων ἄνευ ἀετῶν. πεζεύει δὴ καὶ οὗτος ἐντὸς τῆς τοῦ παλατίου αὐλῆς πλησίον οὗ ὁ σεβαστοκράτωρ πεζεύει. Τὸν μέν τοι δεσπότην ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως καλοῦσιν οὕτως ἁπλῶς, δέσποτά μου, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Τὸν δὲ σεβαστοκράτορα, δέσποτά μου σεβαστοκράτορ, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Τὸν Καίσαρα καὶ τοῦτον, δέσποτά μου Καῖσαρ, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ τὸν σεβαστοκράτορα. Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι εἰ δεήσῃ ἀνενέγκαι τινὰ τῶν ἀρχόντων τῷ βασιλεῖ τι, ὥστε καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ δεσπότου μνησθῆναι, ὁ αὐθεντόπουλός μου, λέγει, ὁ υἱός σου ὁ δεσπότης. Εἰ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἄρχοντες ὁμιλοῦσιν, μνημονεύουσι τούτου, ὁ αὐθεντόπουλός μας, λέγουσιν, ὁ δεσπότης. Ἂν δὲ ἄρχων πάλιν μετὰ ἀνθρώπου τοῦ δεσπότου ὁμιλεῖ, εἰ μὲν βούλοιτο, λέγει, αὐθεντόπουλός μου ὁ δεσπότης. Εἰ δὲ καὶ, ὁ αὐθέντης μας, εἴποι, ὁ δεσπότης, διὰ πλείονα τιμὴν, οὐ κωλύεται. Ἂν δὲ πάλιν ἄνθρωπον τοῦ δεσπότου δεήσῃ ἀνενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ, ὥστε

καὶ

καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ μνησθῆναι, οὐχ, ὁ αὐθεντόπουλός μου, λέγει, ἤ, ὁ αὐθέντης μου, ὁ υἱός σου, ἀλλ᾽, ὁ κύριός μου, ὁ υἱός σου ὁ δεσπότης· καίτοι γε ταυτοδυνάμόν ἐστιν, ὁ κύριός μου, εἰπεῖν, καὶ ὁ αὐθέντης μου· ἀλλ᾽ οὕτως ἐπεκράτησεν. οὐδὲ γὰρ τῷ δεσπότῃ λέγει τις, εἰ δεήσει, κύριέ μου· καίτοι γε ταυτοδυνάμου ὄντος καὶ αὐτοῦ, ὡς εἴρηται· ἀλλά, δέσποτά μου· ἄρχοντι δὲ λέγει, κύριέ μου.

necesse habeat Domini & Authentæ sui monitionem inijcere; non dicit, Authentopulus, vel, Authenta meus, filius tuus; sed, Dominus meus, filius tuus. Quanquam idem valent, Kyrius meus, & Authentes meus. Sed vsus, vt distinguantur, obtinuit. neque enim Despotæ dicit quis, quando necesse est, Kyrie mi; tametsi hoc quoque, vt dictum est, æquipolleat; sed, Despota mi: At proceri dicit, Kyrie mi.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

ΚΕΦΑΛ. δ'.

Περὶ τῶν τοῦ Μεγάλου δομεστίκου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων σκιαδίων καὶ φορεμάτων.

ΤΟ σκιάδιον τοῦ μεγάλου δομεστίκου χρυσοκόκκινον, κλαπωτὸν, μετὰ ἀέρος χρυσοκοκκίνου κλαπωτοῦ καὶ αὐτοῦ. Τὰ στεῖα χρυσοκόκκινα, οἷα καὶ ὁ ἀήρ. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ μετὰ τῶν κόμβων ἰνοκοπητῶν. ὁ μὲν ἐπάνω κόνδυλος χρυσοῦς, λεῖος· ὁ μετ᾽ αὐτὸν χρυσοῦς καὶ αὐτὸς, ἐντετυλιγμένος δὲ διὰ σχοινοπλοκίου ἀργυροῦ· ὁ μετ᾽ αὐτὸν τρίτος, χρυσοῦς, λεῖος κατὰ τὸν πρῶτον· ὁ δὲ τέταρτος κατὰ τὸν δεύτερον, ἐντετυλιγμένος σχοινοπλοκίῳ ἀργυρῷ· καὶ καθεξῆς ὁμοίως τοῖς ῥηθεῖσι.

CAPVT IV.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum.

1 PIleus Magni Domestici aureo & coccineo colore tinctus est. Clauatus cum vmbone aureo & coccineo, qui & ipse clauatus est. Τὰ στεῖα instar vmbonis, chrysococcinea: sceptrum eius nodis fibratis constat. Qui suprà visitur nodus, aureus est & læuis. Qui sequitur, aureus est & ipse, sed inuolutus argento, instar funarij operis, contorto. Tertius aureus est & læuis instar primi. Quartus in modum secundi inuolutus argento more funium contorto: Et deinceps consimiliter ijs, quæ dicta sunt.

τὸ σκαράνικον αὐτοῦ χρυσοκόκκινον, συρματεῖνον· ἔχον δὲ αὐτὸ ἔμπροσθεν μὲν εἰκονικῶς τὸν βασιλέα ἱστάμενον ἰνοκοπητόν· ὄπισθεν δὲ καθήμενον ἐπὶ θρόνου. Τὸ καββάδιον αὐτοῦ βλάττιον, ἢ οἷον ἂν βούλοιτο ἀπὸ τῶν συνήθων. Τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ἔχει μὲν κόμπους χρυσοῦς ἐγκοπτούς, καὶ κονδύλους ὡσαύτως χρυσοῦς, κεκλωσμένους δὲ διὰ σχοινοπλοκίου ἀργυροῦ, ὡς τὸ τοῦ δικανικίου τοῦ μεγάλου δομεστίκου. Τὸ τοῦ πρωτοστράτορος σκιάδιον, τό, τε σκαράνικον, καὶ τὸ καββάδιον αὐτοῦ ὅμοια τοῦ μεγάλου δουκός. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ οἱ κόμποι, ὁ μὲν ἐπάνω χρυσοῦς, οἱ δὲ ἐφεξῆς ἀργυροῖ· οἱ κόνδυλοι δέ, χρυσοῖ. Τὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου φόρεμα, ἤτοι τό, τε σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, οἷα τὰ τοῦ πρωτοστράτορος. οὐδὲν δὲ φέρει δικανίκιον. Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, ἤγουν τὸ σκιάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, οἷα ταῦτα τοῦ πρωτοστράτορος, καὶ τοῦ μεγάλου λογοθέτου. τοῦ μέν τοι δικανικίου αὐτοῦ οἱ κόνδυλοι πάντες ἀργυροῖ ἄνευ τοῦ πρώτου· οἱ δὲ κόμποι, χρυσοῖ, ἐγκοπτοί. Τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου σκιάδιον συρματεῖνον· τὸ καββάδιον οἷα ταῦτα τῶν πρὸ αὐτοῦ. Τὸ τοῦ σκαρανίκου αὐτοῦ βλάττιον, βερικοκκόχροον, συρματεῖνον· ὥσπερ οὖν τὸ φαιὸν ἐστὶ μέσον λευκοῦ καὶ μέλανος, οὕτω καὶ τοῦτο μέσον κοκκίνου καὶ λευκοῦ.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum.

CAP. IV.

7. Scaranicum eius aureum & coccineum est, & fimbriarum, continétque parte anteriore Imperatorem stantem, fibrarum in morem quasi incisum: retrò autem sedentem in throno. 8. Cabbadium eius purpureum, vel quale ex consuetis voluerit. 9. Sceptrum eius habet quidem bullas aureas incisas, vt similiter condylos aureos, sed argento quasi opere funario implexos, instar illius, quo Magnus Domesticus vtitur. 10. Protostratoris pileus, scaranicum & cabbadium similia sunt Magni Ducis. At bullæ sceptri eius, superior quidem, aurea; subsequentes, argenteæ. Condyli verò aurei sunt. 11. Magni Logothetæ gestamina, hoc est, pileus, cabbadium & scaranicum, nihil ab his, quæ Protostratoris sunt, differunt. Nec fert sceptrum. 12. Pileus & scaranicum Magni Stratopedarchæ talia sunt, qualia Protostratoris & Magni Logothetæ. Sceptri eius condyli omnes argentei, excepto primo. Bullæ, aureæ, incisæ. 13. Magni Primicerij pileus fimbriatus est. Cabbadium, quale & antecedentium. Scaranici illius superficies pruni Damasceni colorem refert cum syrmatibus; Quemadmodum igitur fuscus color medius est inter album & nigrum, sic & iste medius est inter coccineum & album.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

Continet scaranicum hoc imaginem Imperatoris, anteriore quidem parte stantem sub vitri specie, quod à pellucida vi διαγέλασον appellatur, quia vtrinque tralucet; posteriore verò parte, sedentem in throno. Sceptrum eius est lignum inauratum, quale & Imperatoris. 14. Magni Contostauli insignia omnia se habent, vt Magni Primicerij. Nullum gestat sceptrum. 15. Protosebasti ornamenta, qualia Magni Contostauli. At pileus eius aureo & prasino colore nitet: excepta fimbria, quæ purpurea est. Scaranicum eius, quale Magni Primicerij, sceptro caret. 16. Pincernæ omnia ornamenta sunt, vt Magni Primicerij. Non fert sceptrum. 17. Curopalatæ insignia sunt similia Pincernæ. caret & ipse sceptro. 18. Præfecti Sigilli seu annuli signatorij gestamina conueniunt cum Curopalata. Sceptrum eius ligneum est. Superior condylus inauratus. Secundus, colore aureo & albo intortus. Qui hunc sequitur, rursum inauratus est. Proximus ab hoc iterum intortus est, & sic deinceps. 19. Præfecti Cubiculi insignia omnia cōueniunt cum insignibus Præfecti sigilli, seu Sigilliferi. excepto, quòd primus condylus sceptri est aureus, vt & aliorum: sequentes verò ad finē vsque ex aureo & albo colore nexi. 20. Logothetæ generalis ærarij pileus est albus pannus cum margellis.

ἔχει δὲ καὶ τὸ τούτου σκαράνικον τὸν βασιλέα εἰκονικῶς, ἔμπροσθεν μὲν ἱστάμενον ὑπὸ ὑελίου λεγομένου διαγελάσου, ὄπισθεν δὲ καθήμενον ἐπὶ θρόνου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ξύλον κεχρυσωμένον, οἷον τὸ τοῦ βασιλέως. Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου πάντα, ὡς τὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου. οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον. Τὰ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ φορέματα, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου· τὸ δὲ σκιάδιον αὐτοῦ, χρυσοπράσινον· πλὴν τὸ σύρμα, τοῦτο βλάττιον. τὸ σκαράνικον δὲ, οἷον τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου· καὶ ἄνευ δικανικίου. Τὰ τοῦ πικέρνη πάντα, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ἄνευ δὲ δικανικίου. Καὶ τὰ τοῦ κουπαραλλάτου, ὅμοια τοῖς τοῦ πικέρνη· καὶ ἄνευ δικανικίου. Τὰ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς σφενδόνης φορέματα, ὅμοια τοῖς τοῦ κουροπαλλάτου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ξύλινον. ὁ ἐπάνω κόνδυλος, κεχρυσωμένος· ὁ δεύτερος, χρυσόλευκος κεκλωσμένος· ὁ μετ' αὐτὸν, πάλιν κεχρυσωμένος· ὁ δὲ μετὰ τοῦτον, αὖ κεκλωσμένος· καὶ καθεξῆς ὁμοίως. Καὶ τὰ τοῦ παρακοιμωμένου τοῦ κοιτῶνος πάντα, οἷα τὰ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς σφενδόνης. πλὴν ὁ μὲν πρῶτος κόνδυλος τοῦ δικανικίου χρυσοῦς, ὡς καὶ ὁ τῶν ἄλλων· τὸ δὲ ἐφεξῆς ἕως κάτω χρυσόασπρον κεκλωσμένον. Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ σκιάδιον, λευκὸν βλάττιον, μετὰ μαργελλίων.

τὸ

τὸ καββάδιον, ἐκ τῶν συνήθως πολιτευομένων βλαττίων. τὸ δὲ σκαράνικον, χρυσόλευκον, βλάττινον, συρματεῖνον· ἔχον ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν τὴν τοῦ βασιλέως εἰκόνα διαγέλαστον, ὥσπερ καὶ τοῦ πριμμικηρείου· καὶ ἄνευ δικανικίου. Τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρείου σκιάδιον κλαπωτόν. τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαράνικον αὐτοῦ, οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ πρῶτος μὲν κόνδυλος, χρυσοῦς· τὸ δὲ ἐφεξῆς, συβαλταρέα, χρυσοκόκκινα. Τὰ τοῦ δομεστίκου τῆς τραπέζης φορέματα, ὅμοια τοῖς τοῦ πρωτοβεστιαρείτου· ἄνευ δικανικίου. Τὰ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης, οἷα τὰ αὐτῶν, τοῦ τε πρωτοβεστιαρείτου, καὶ τοῦ δομεστίκου τῆς τραπέζης. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ, ὁ μὲν πρῶτος κόνδυλος χρυσοῦς, ὁ δὲ δεύτερος μέλας· εἶτα χρυσοῦς, καὶ πάλιν μέλας, καὶ καθεξῆς ὁμοίως. Τὰ τοῦ μεγάλου παππίου φορέματα ὅμοια τοῖς τοῦ δομεστίκου τῆς τραπέζης. τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ, ὥσπερ τοῦ παρακοιμωμένου τῆς σφενδόνης, ἔχει κόνδυλον χρυσόλευκον, οὕτω τοῦτο κόνδυλον χρυσοῦν καὶ κόνδυλον χρυσοκόκκινον. Καὶ τὰ τοῦ ἐπάρχου, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου παππίου, ἄνευ δὲ δικανικίου. Τὰ τοῦ μεγάλου δρουγγαρείου τῆς βίγλης φορέματα, ἤγουν τό, τε σκιάδιον, καὶ τὸ καββάδιον ὅμοια τοῖς τοῦ ἐπάρχου.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum.

CAP. IV.

Cabbadium ex ijs, quæ communi more gestari solent vestimentis. Scaranicum aurei & albi coloris est, purpureum & fimbriatum: habens antè & retro Imperatoris imaginem pellucidi vitri consimilem, cuiusmodi etiam est scaranicum Primicerij: caret sceptro. 21. Proroueſtiariræ pileus clauatus est. Cabbadium & scaranicum eius, vt Logorheræ generalis ærarij. Sceptri primus condylus est aureus; sequentes, alrernatim aurei & coccinei coloris. 22. Gestamina Domestici mensæ talia sunt, qualia Protouestiaritæ. caret tamen sceptro. 23. Præfecti mensæ, qualia Protouestiaritæ & Domestici mensæ. Sceptri eius primus condylus aureus est, secundus niger; postea aureus; iterum niger, & sic deinceps. 24. Magni Pappiæ gestamina similia sunt Domestici mensæ. Et vt sceptrum Sigilliferi habet condylum aurei & albi coloris; sic sceptrum Pappiæ habet condylum aureum, & condylum aurei & coccinei coloris. 25. Eparchi omnia sunt, vt Magni Pappiæ; sed non gestat sceptrum. 26. Magni Drungarij vigiliarum gestamina, nempe pileus & cabbadium, conueniunt cum gestaminibus Eparchi.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

Scaranici ipsius spatium latum, aurei & citrini coloris, auro clauatum, fimbriatum: habet anteriore quidem parte Imperatorem effigiatum sedentem in sublimi throno aureo; ponè verò equestrem. Sceptrum eius post supremum condylum inauratum, vt aliorum omnium, aureo & coccineo colore constat, ornatum vsque ad imum. 27. Obserua; à Magno Domestico vsque ad Magnum Excubiarum Drungarium omnes proceres, quando volunt, ferre cabbadia; & quando lubet, ferre epilorica, hoc est, superulas. Ab hoc verò deorsum versus res aliter se habet. 28. Magni Hetæriarchæ gestamina sunt, qualia Magni Drungarij. Et quemadmodum Magni Drungarij sceptrum est aurei & coccinei coloris, ita huius est aurei & aërei intorti. 29. Magni Chartularij gestamina, qualia Magni Hetæriarchæ. sed caret sceptro. 30. Logothetæ cursus pileus est, qualis Magni Chartularij: fert iste phaceolium & epiloricum; at non scaranicum. 31. Primi Secretarij pileus est blatinus, duplicis coloris, purpurei & albi; habens margellia fimbriata, lata, non in crucis formam; sed in orbem circa verticem pilei ambitúmque trullæ, quæ suprà habet figuram trifolij, margellis ornatam, vt diximus. Gestat phaceoleum & epiloricum, ea specie, qua Logotheta. caret & iste scaranico.

τὸ δὲ τοῦ σκαρανίκου αὐτοῦ βλάτιον χρυσοκίτρινον, χρυσοκλαβαρικόν, συρματεῖνον, ἔχει ἔμπροσθεν μὲν τὸν βασιλέα εἰκονικῶς καθήμενον ἐπὶ θρόνου χρυσοῦ ἀναβατοῦ, ὄπισθεν δὲ ἐφ' ἵππου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ μετὰ τὸν ἐπάνω κόνδυλον κεχρυσωμένον ὄντα, ὡς καὶ ἐν τοῖς τῶν πάντων, χρυσοκόκκινον, κεκαλλωπισμένον ἕως κάτω. Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ μεγάλου δομεστίκου μέχρι καὶ τοῦ αὐτοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης πάντες ἄρχοντες, ὅτε μὲν βούλονται, φοροῦσι καββάδια, ὅτε δὲ, ἐπιλουρικά· ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ κάτω, οὐχ οὕτως. Τὰ τοῦ μεγάλου ἑταιρειάρχου φορέματα, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ὥσπερ τὸ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου χρυσοκόκκινον, οὕτω τοῦτο χρυσοαέρινον, κεκλωσμένον. Τὰ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου ἑταιρειάρχου· ἄνευ δὲ δικανικίου. Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου σκιάδιον, οἷον τὸ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου. φακεωλίδα δὲ φορεῖ οὗτος, καὶ ἐπιλουρίκιον, οὐ μὴν σκαρανικόν. Τὸ τοῦ πρωτοασηκρῆτις σκιάδιον, βλάτιον, διβολέον, χρώματος ὀξέως καὶ λευκοῦ, ἔχον μαργέλλια συρματεῖνα, πλατέα, οὐ μὴν σταυροειδῶς, ἀλλὰ κυκλόθεν. περί τε τὸ ἄκρον τοῦ σκιαδίου, καὶ τὸν γῦρον τῆς τρούλης, (ἥτις ἔχει ἐπάνω τύπον τριφύλλου διὰ μαργελλίου, οἷα εἴπομεν,) φορεῖ δὲ φακεωλίδα καὶ ἐπιλουρικον, οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου· καὶ οὐδ' οὗτος σκαρανικόν.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ σκιάδιον κλαπωτόν· τὸ δὲ καββάδιον, καὶ τὸ σκαρανικὸν αὐτοῦ, οἷα τὰ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου. Τὰ τοῦ μυστικοῦ, φακεωλὶς, καὶ ἐπιλουρίκιον. οὐ μὴν καὶ σκαράνικον. Τὰ τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν φορέματα ὅμοια τοῖς τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν μὲν, ἀχρύσωτον δὲ, ἔχον τὰ ἐπάνω κόμπον, καὶ πλέον οὐδέν. Τὰ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τοῦ στόλου φορέματα, ὅμοια τοῖς τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν· καὶ δίχα δικανικίου. Τὰ τοῦ πριμμικηρίου τῆς αὐλῆς, ἤγουν τό, τε σκιάδιον, καὶ τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὡς καὶ τὰ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου. Τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ χρυσοπέρανον συβαλταρέα, ὥσπερ τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίτου, χρυσοκόκκινον. Τὸ τοῦ πρωτοσπαθαρίου σκιάδιον, τὸ καββάδιον, ἤγουν τὸ ἐπάνω ἔνδυμα πάντων, καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ πριμμικηρίου τῆς αὐλῆς. οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον. Τὰ τοῦ μεγάλου ἄρχοντος, οἷα τὰ τοῦ αὐτοῦ πρωτοσπαθαρίου. καὶ οὐδὲ οὗτος κρατεῖ δικανίκιον. Καὶ τὰ τοῦ Τατᾶ τῆς αὐλῆς, ὡς τὰ τοῦ μεγάλου ἄρχοντος. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ξύλον λεῖον. Τὸ τοῦ μεγάλου τζαουσίου σκιάδιον, καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, καὶ ταῦτα ὡς τοῦ Τατᾶ τῆς αὐλῆς. φέρει δὲ οὗτος ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς ζώνης αὐτοῦ στρομάστιν, ὃν κοινῶς καλοῦσι σαλίβαν. Τὰ τοῦ πραίτωρος τοῦ δήμου πάντα φορέματα, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου τζαουσίου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον λεῖον.

32. Præfecti exercitus pileus clauatus est. Cabbadium & scaranicum, qualia Magni Chartularij. 33. Mystico phaceoleum competit, & epiloticum: At non scaranicum. 34. Domestici Scholarum gestamina similia sunt Præfecti exercitus. Sceptrum eius argenteum est, sine auro; supernè bullam habet, & nihil præterea. 35. Magni Drungarij classis, gestamina similia sunt Domestici Scholarum. caret sceptro. 36. Primicerij Aulæ pileus, cabbadium & scaranicum comparata sunt, vt Magni Drungarij. Sceptrum eius alternatim constat ex aureo & aëreo colore, sicuti sceptrum protouestiaritæ ex aureo & coccineo. 37. Protospatharij pileus, cabbadium, vel indumentum, quod super omnia alia induitur, & scaranicum, similia sunt primicerij Aulæ: nec vtitur sceptro. 38. Magni Principis, qualia Protospatharij. Neque hic sceptrum habet. 39. Tatæ Aulici, vt Magni principis. Sceptrum eius est lignum læue. 40. Magnus Tzausij pileus, cabbadium & scaranicum similia sunt Tatæ Aulici: Gestat ipse à sinistra parte zonæ siromasten, quem vulgò salibam vocant. 41. Omnia gestamina Prætoris populi conueniunt cum gestaminibus Magni Tzausij. Sceptrum eius est lignum læue.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum.

CAP. IV.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

42. Logothetæ rerum domesticarum competunt phaceolium & epiloticum; at non scaranicum. 43. Magni Logariastæ, qualia Logothetæ rerum domesticarum. 44. Primarij venatoris pileus, cabbadium & scaranicum habent se vt Prætoris populi. 45. Similiter & Scuterij seu Scutiferi. 46. Nec dissentiunt gestamina Amiralij. 47. Præfecto supplicum precibus competunt phaceolium & epiloricum. At non scaranicum. 48. Quæstoris pileus, cabbadium & scaranicum similia sunt Magni Tzausij. 49. Magni Adnumiastæ, qualia Quæstoris. Sceptrum eius argenteum est, auri expers, habens supernè vnum nodum & solum, cui insidet columba. 50. Logothetæ exercitus gestamina sunt phaceolium & epiloricum. At non scaranicum. 51. Primi Accipitrarij pileus, cabbadium, & scaranicum similia sunt Magni Adnumiastæ. Fert in zona ad sinistram, chirothecam, quæ circa summum ingressum habet insutam margellam, cui subijciuntur splendentis coloris aquilæ. 52. Logothetæ rei pecuariæ seu gregum, phaceolium & epiloricum, qualia Logothetæ exercitus. Sed scaranico non vtitur. 53. Magni Interpretis pileus & cabbadium, sicut primi Accipitrarij. Scaranicum eius

Τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν οἰκειακῶν, φακεώλις καὶ ἐπιλουρείκιον· οὐ μὴν δὲ σκαράνικον. Τὰ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ, οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν οἰκειακῶν. Τὸ τοῦ πρωτοκυνηγοῦ σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὡς τὰ τοῦ πραίτωρος τοῦ δήμου. Καὶ τὰ τοῦ σκουτερίου τοιαῦτα. Τὰ τοῦ ἀμηραλίου ὡσαύτως. Τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν δεήσεων, φακεώλις, καὶ ἐπιλουρείκιον· οὐ μὴν δὲ σκαράνικον. Τὸ τοῦ κοιαίστορος σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου τζαουσίου. Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ, οἷα τὰ τοῦ κοιαίστορος· τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν ἀχρύσωτον, ἔχον ἐπάνω κόμπον ἕνα καὶ μόνον, ἔχοντα ἐπικαθημένην περιστεράν. Τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ φορέματα, φακεώλις, καὶ ἐπιλουρείκιον· οὐ μὴν καὶ σκαράνικον. Τὸ τοῦ πρωτοϊερακαρείου σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ. Φέρει δὲ ἐπὶ ζώνης χειρόρπιον ἀριστερὸν, ἔχον περὶ τὴν τῆς εἰσόδου ἄκραν ἐρραμμένον μαργέλλιον, ὑφ' αὐτὸ ἔχον ἀετοὺς ὀξέας. Τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγελῶν, φακεώλις καὶ ἐπιλουρείκον, ὡς τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ· οὐ μὴν καὶ σκαράνικον. Τὸ τοῦ μεγάλου διερμηνευτοῦ σκιάδιον, καὶ τὸ καββάδιον, ὡς τὰ τοῦ πρωτοϊερακαρείου. Τὸ δὲ σκαράνικον αὐτοῦ ἐνδεδυμένον.

ἐνδεδυμένον χασδίῳ, ἔχον ἐπὶ κορυφῆς μικρὰν τοῦφαν κοκκίνην. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ, τὸ μὲν ἓν πλάγιον κόκκινον· τὸ δὲ ἕτερον, ἀργυροῦν διὰ πεταλίου ζωγραφικοῦ. Τὸ τοῦ ἀκολούθου σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου διερμηνευτοῦ· ἄνευ δὲ δικανικίου. Τὰ τοῦ μεγάλου διοικητοῦ φορέματα, οἷα τὰ τοῦ ἀκολούθου. φέρει δὲ δικανίκιον, ξύλον λεῖον ἄνευ κόμπου. Τὰ τοῦ κριτοῦ τοῦ φωσάτου, ὡς τὰ τοῦ μεγάλου διοικητοῦ· οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον. Τὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλογίου πάντα, οἷα τὰ τοῦ κριτοῦ τοῦ φωσάτου· κρατεῖ δικανίκιον ξύλον λεῖον. Τὸ τοῦ πρωταλογάτορος σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλογίου. φέρει δὲ ἀντὶ δικανικίου, ἣν ἰδιωτικῶς καλοῦσι ματζοῦκα, ἀργυρᾶν, κεχρυσωμένην, ἧς ὁ στελεὸς ἐνδεδυμένος βλαττίῳ κοκκίνῳ· ἔχον εἰς τὸ ἄκρον κατακεχρυσωμένον * βουτίον, καὶ κατὰ τὴν μέσην δέμα ὁμοίως κεχρυσωμένον. Τὰ τοῦ ὀρφανοτρόφου, τοιαῦτα· ἄνευ δικανικίου. Καὶ τὰ τοῦ πρωτονοταρίου πάντα ὁμοίως. Τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων, οἷα τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ, πρωτονοταρίου τε καὶ τῶν λοιπῶν. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ μὲν ἐπάνω κόνδυλος κεχρυσωμένος, τὸ δὲ λοιπὸν συβαλταρέα ἀσπροκόκκινον, ἄνευ χρυσαφίου τινός. Τὰ τοῦ δομεστίκου τῶν τειχέων, ὡς τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων.

eſt ſuffultum panno ex pilis ſeu lana confecto, cuius in vertice parua flammula, eáque coccinea apparet. Sceptri eius vnum latus coccineum eſt; alterum argenteum opere pictorio. 54. Acoluthi pileus & cabbadium & ſcaranicum ſimilia ſunt Magni Interpretis, ſed caret ſceptro. 55. Magni Adminiſtratoris geſtamina, qualia Acoluthi. Sceptri loco fert lignum læue ſine nodo. Iudicis Foſſati, qualia Magni Adminiſtratoris. ſed caret ſceptro. 56. Præfecti Alogij ornamenta conueniunt cum inſignibus Iudicis Foſſati. Sceptrum eius eſt lignum læue. 57. Protalogatoris pileus, cabbadium & ſcaranicum ſimilia ſunt ijs, quibus decoratur Præfectus Alogij. Loco ſceptri fert eam, quam vulgus vocat Matzucam, argenteam, inauratam, cuius contus indutus eſt panno coccineo, habens in vertice inauratam cupellam, & in medio ligamentum pariter inauratum. 56. Similia ſunt Orphanotrophi. At ſine ſceptro. 59. Eodem modo ſe habent omnia ornamenta Protonotarij. 60. Eius, qui à Memoria eſt, inſignia talia noueris, qualia eorum qui antecedunt, Protonotarij ſcilicet & aliorum. Sceptri eius ſuperior quidem condylus, inauratus eſt; reliqui alternatim albi & coccinei ſine vllo auro illito. 61. Domeſtici murorum qualia eius, qui eſt à Memoria.

De pileis & geſtaminibus Magni Domeſtici & reliquorum principum. CAP. IV.

* F. τουφίον; Flammulam, Tupha, ſeu flammula.

De pileis & gestaminibus Magni Domestici & reliquorum principum. CAP. IV.

Sceptrum eius est lignum læue. 62. Præsidis seu Excubitoris sacri Cubiculi pileus, cabbadium ac coccineum scaramanicum similia sunt Domestici murorum. Sceptrum eius lignum læue. 63. Præsidis Vestiatij ornamenta omnia & sceptrum eodem modo se habent, quo Præsidis Cubiculi. 64. Eadem sunt vestiarij, excepto sceptro. Gestamina Hetæriarchæ sunt similia istis. Sceptrum vt Magni Hetæriarchæ est aurei & aërei coloris intorti; ita huius est citrini & aërei coloris intorti. 65. Talia sunt itidem Logariastæ Aulæ. sceptrum eius lignum læue. 66. Concinunt insignia Præfecti Monocaballorū, hoc est, eorum, qui vno equo vtuntur. 67. Insignia Præfecti Tzangratorum nihil discrepant ab antegressis. 68. Paria habet Præfectus Muttatorū cum Stratopedarcha Tzangratorum. Præfecti Tzaconum omnia conueniunt cum antè dictis. 70. Omnia gestamina Præsidis Magnorum palatiorū, similia sunt iam antea commemoratis. Sceptrum eius lignum læue est. 71. Cum ijsdem inuariabiliter conueniunt gestamina eius, qui Blachernijs palatijs præsidet. 72. Domestici Thematum omnia eodem modo se habent. 73. Omnia insignia Domestici orientalium Thematum, & 74. Omnia Domestici occidentalium Thematum, adhæc & sceptrum eius, conueniunt cum prioribus.

τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον λεῖον. Τὸ τοῦ προκαθημένου τοῦ κοιτῶνος, σκιάδιον, τὸ καββάδιον, καὶ τὸ κόκκινον σκαραμάνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ δομεστίκου τῶν τειχέων. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ξύλον λεῖον. Τὰ τοῦ προκαθημένου βεστιαρείου πάντα, καὶ τὸ δικανίκιον, οἷα τὰ προκαθημένου τοῦ κοιτῶνος. Καὶ τὰ τοῦ βεστιαρείου ταῦτα· ἄνευ δὲ δικανικίου. Τὰ τοῦ ἑταιρειάρχου πάντα ὁμοίως τούτοις· τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ, ὥσπερ τὸ τοῦ μεγάλου ἑταιρειάρχου, χρυσοπέρανον, κεκλωσμένον. οὕτω τοῦτο κιτρινοπέρανον κεκλωσμένον. Τὰ τοῦ λογαριαστοῦ τῆς αὐλῆς τοιαῦτα· τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον λεῖον. Τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν μονοκαβάλλων ὁμοίως. Τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζαγγατόρων, ὁμοίως τοῖς τοῦ περὶ αὐτοῦ. Τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν μουρτάτων, οἷα τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζαγγατόρων. Καὶ τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζακόνων, ὅμοια κατὰ πάντα τοῖς περὶ αὐτοῦ. Τὰ τοῦ προκαθημένου τῶν μεγάλων παλατίων, πάντα οἷα τὰ τῶν περὶ αὐτοῦ. ὡσαύτως δὲ τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ξύλον λεῖον. Καὶ τὰ τοῦ προκαθημένου τῶν Βλαχερνῶν παλατίων, ἀπαραλλάκτως τοιαῦτα. Τὰ τοῦ δομεστίκου τῶν θεμάτων, ταῦτα ὡσαύτως. Τὰ τοῦ δομεστίκου τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων πάντα, δὲ τὰ τοῦ δομεστίκου τῶν δυτικῶν θεμάτων πάντα, ἔτι δὲ δὲ τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ὅμοια τοῖς τῶν περὶ αὐτοῦ.

Τὰ

Τὰ τοῦ μεγάλου μυρταΐτου, ἤτοι τὸ μὲν καββάδιον, καὶ τὸ κόκκινον σκαραμάγκιον αὐτοῦ, ὡς τὰ περὶ αὐτοῦ. τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ, ἀργυροῦν, χρυσοχοϊκὸν, γαμματίζον ἄνωθεν.

Καὶ τὰ τοῦ πρωτοκόμητος φορέματα ὁμοίως τοιαῦτα. οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον.

Ο δὲ δρουγγάριος κρατεῖ δικανίκιον μόνον ξύλον λεῖον.

Ο σεβαστὸς οὐδέν.

Ωσαύτως καὶ ὁ μυρταΐτης.

Οἱ προκαθήμενοι τῶν ἐντίμων πόλεων κρατοῦσι δικανίκια, ξύλα λευκά.

Ο δὲ παππίας κρατεῖ δικανίκιον μονόξυλον, χωρὶς κόμπων.

75. Magni Myrtaitæ cabba dium & coccineum ſcaranicum ſimilia ſunt iam antè poſitis. Sceptrum eius argenteum, auro perfuſum, figuras literæ Gammæ supernè repræſentans. De Miniſterijs vniuſcuiuſque Officialium. CAP. V.

76. Protocomitis geſtamina nil abeunt à prædictis, carent ſceptro.

77. Drungarius tenet ſceptrum, ſed ſolum & nudum lignum læue.

78. Sebaſtus nullum.

79. Quemadmodum & Myrtaires.

80. Præſides præſtantiorum ciuitatum habent ſceptra, ligna candida.

81. Pappias habet ſceptrum ex ſolo ligno ſine vllis nodis.

ΚΕΦΑΛ. ε΄.

Ἐντεῦθεν ἄρχονται αἱ ὑπηρεσίαι καθ᾽ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ὀφφικιάλων.

Δεσπότης μὲν, ὁ σεβαστοκράτωρ, καὶ ὁ Καῖσαρ, οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχουσιν, ἐὰν μὴ ταχθῶσιν εἰς ἡγεμονίαν.

Αἱ δὲ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ὑπηρεσίαι, καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου, κείσθωσαν τό γε νῦν ἔχον. λεχθήσονται γὰρ ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ.

Ο πανυπερσέβαστος οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ο μέγας δοὺξ, ὥσπερ ὁ μέγας δομέστικος διοίκεται εἰς τὸ φοσσάτον ἅπαν κεφαλὴ, οὕτω καὶ κατὰ θάλασσαν ἐστί.

CAPVT V.

Hinc incipiunt Miniſteria vniuſcuiuſque Officialium.

1. Deſpota, Sebaſtocrator, & Cæſar nullo munere funguntur, niſi functio aliqua principalis ſpeciatim eis iniungatur.

2. Miniſteria Magni Domeſtici & Protoueſtiarij hîc ſileantur. Exponentur ſuo loco. * *De Mag. Domeſtico cap. 7. & c. 16. de Protoueſtiario c. 6. n. 31. 32. 38. 41. & c. 7. n. 14. & 27.*

3. Panhyperſebaſtus nullo munere fungitur.

4 Vt Magnus Domeſticus, caput eſt in Foſſaro, ita Magnus Dux præcipuus eſt in mari. Mag. Dux in mari præcipuus alios habet ſubiectos.

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium. CAP. V.

Et vt alij, qui alibi capita censentur, statuunt & erigunt vsitatum Imperatoris flammulum, siue Crucem, radios instar ignis emittentem; Sic & Magnus Dux statuit & erigit flammulum Imperatoria statua equestri insignitum. Habet autem sub se Magnum Drungarium classis, Amiralium, Drungarios & Comites.

Protostrator ensem Imp. tenet.

5. Protostrator, Magno Domestico absente, portat Imperatoris spatham seu ensem. Quando igitur Imperator equum ascensurus est, equo per Comitem equorum Imperatoriorum adducto, quem etiam tenet; postquam Imperator ascendit, Protostratot apprehenso freno ducit equum vsque ad quartam vel quintam Palatij aulæ partem.

Equum Imp. ducit.

Eqoitanti Imp. qui feruiant.

6. Postea subiens eius in locum Chartularius freno ducit vsque ad portam. Idem facit, quando Imperator pedes ire cogitat: adfert enim à porta equum vsque ad designatum locum; in cuius vicem iterum succedit Protostratot adducto equo ad eum vsque locum, vbi Imperator pedes esse solet. Si Protostrator fortè absit, aut peregrè abierit, præstat hoc ab initio ad finem Magnus Chartularius. Si & ipse absit, tunc aliquis ex honoratioribus, qui præsentes sunt proceribus, equum ducit.

καὶ οἱ μὲν εἰς τὰ ἔτερα, διελκόμενοι ἄρχοντες, ὡς κεφαλαὶ, ἱστῶσι τὸ σύνηθες βασιλικὸν φλάμπουρον, ἤτοι τὸν σταυρὸν μετὰ πυρσοβόλων· ὡσαύτως δὲ ὁ μέγας δοὺξ τὴν τοῦ βασιλέως στήλην ἵστησιν ἔφιππον. Ἔχει δὲ ὑπ' αὐτὸν, τόν τε μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου, τὸν ἀμηράλιον, τὸν πρωτοκόμητα, τοὺς δρουγγαρίους, καὶ τοὺς κόμητας.

Ὁ πρωτοστράτωρ, τοῦ μεγάλου δομεστίκου ἀπόντος, φέρει τὴν τοῦ βασιλέως σπάθην. Ὅτε οὖν ὁ βασιλεὺς μέλλει τὸν ἵππον ἐπιβήσεσθαι, τοῦ κόμητος τῶν βασιλικῶν ἵππων κομίσαντος ἵππον, καὶ κρατοῦντος ἵππον, μετὰ τὸν βασιλέα ἐπιβῆναι, ὁ πρωτοστράτωρ ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ λαβὼν, σύρει τὸν ἵππον μέχρι τοῦ τετάρτου ἢ πέμπτου τοῦ παλατίου αὐλῆς μέρους.

Ἔπειτα διαδεξάμενος τοῦτον ὁ μέγας χαρτουλάριος φέρει διὰ τοῦ χαλινοῦ ἕως τῆς πύλης. Ὡσαύτως ποιεῖ, καὶ ὁπότε μέλλει πεζεύειν ὁ βασιλεύς· φέρων δηλονότι ἀπὸ τῆς πύλης τὸν ἵππον μέχρι καὶ τοῦ προρρηθέντος τόπου, ἀφ' οὗ διαδέχεται πάλιν αὐτὸν ὁ πρωτοστράτωρ, φέρων μέχρι καὶ τοῦ πεζεύματος. Εἰ δὲ ἴσως τύχοι τὸν πρωτοστράτορα ἀποδημεῖν, ποιεῖ τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὁ μέγας χαρτουλάριος. ἐὰν δὲ ὡσαύτως ἀποδημεῖ, φέρει τὸν ἵππον ἀπὸ τῶν καθευρεθέντων ἀρχόντων ὁ ἐντιμότερος.

Σημείωσαι

Σημειῶσαι διὰ τί οἱ συρτοὶ ἵπποι τοῦ βασιλέως, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν.

Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἔθος ἐστὶ καθ' ἑκάστην ἑτοίμους εἶναι ἵππους ἑπτὰ, οἳ καὶ καλοῦνται στρώσια, ἐκδεχόμενοι τὸν βασιλέα καβαλλικεῦσαι, οἷον ἂν ἐκ τούτων βούλοιτο. Οἱ δὲ λοιποὶ ἵπποι ἀκολουθοῦσι, οἳ καὶ καλοῦνται συρτοί. Ὁ μέν τοι δηλωθεὶς κόμης ἐπ' ἀδείας ἔχει, οἷον ἂν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἵππων βούλοιτο, καβαλλικεύειν εἰς τὸ καβαλλαρίκιον τοῦ βασιλέως, ἄγειν τε καὶ φέρειν ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ ἐθίζειν, πεζεύειν αὖ εἰς τὸ καβαλλαρίκιον, ἐντὸς μέντοι, ὡς εἴρηται, τῆς αὐλῆς μόνον· ἐκβιβᾶσαι δὲ ταύτης ἱππότης ἢ εἰσελθεῖν, οὔθ' οὗτος, οὔτε τις ἕτερος.

Εἰ δὲ δεήσῃ ἄρχοντάς τινας καβαλλικεῦσαι ἐν τῇ αὐλῇ, πεζῇ μὲν εἰσέρχονται, εἶτα καβαλλικεύουσιν. πάλιν δὲ εἰς τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν πεζεύοντες ἐξέρχονται πεζῇ.

Ἔχει τε ἄδειαν ὁ κόμης βασιλέως παρόντος βασιλικὸν καβαλλικεύειν συρτὸν, οἷον ἂν βούλοιτο· ἀπόντος δ' οὐχ οὕτως. ἀλλὰ σαγίσματος τῶν τοῦ ἵππου σκαπουλίων ἐπικειμένου μέχρι καὶ τῆς ἡμισείας σκέποντος σέλας. οὕτω καβαλλικεύει, ἀπερχόμενος ἀλλαχοῦ μὲν οὐδαμῶς, ἕως δὲ καὶ μόνον τοῦ στραβελκίου.

Ἔθος δέ τι καὶ τοῦτο κατ' ἔτος ἐστὶν, τὸ κατὰ τὸν τοῦ μεγάλου πάσχα καιρὸν γίνεσθαι

7. Nota cur Imperatori ducantur manu equi vacui, & quam ob caussam.

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium. CAP. V.

Obseruandum est, moris esse, vt quotidie parati sint septem equi, quos Stratos vocant, excepturi Imperatorem, vt quemcunque ex illis voluerit, equiret. Reliqui equi sequuntur, quos Manu ductos appellant. Memoratus igitur Comes potestatem habet equitandi quemcunque ex Imperatorijs equis voluerit in equile Imperatoris; item domandi, exercendi & instituendi in aula, pedibúsque eundi in equile: attamen, vt dictum est, solummodo intra aulam; ex hac verò equitem exire vel introire neque huic, neque alteri cuipiam concessum est.

Septem equi sunt Imp. quotidie parati.

Comitis facultas, & officium.

8. Sin autem oporteat proceres aliquos equitare in aula, pedites ingrediuntur, deinde equitant. Rursus cùm abeundum est, egrediuntur pedites.

Proceres quando sint pedites.

9. Habet Comes potestatem, præsente Imperatore, equitandi quemcunque voluerit Imperatoris equum ex his, qui ducuntur manu. Absente Imperatore, non item. Sed tegumento equi scapulis incumbente, & mediam sellam operiente, equitat: neque quoquam se confert nisi ad locum, vbi Stratot Imperatorem in equum subleuat.

10. Consuetudine receptum est, vt quotannis circa magnum Pascha renouentur omnes

Circa Pascha renouato equestri paratu verus est Comitis.

De Ministerijs vtriusque Officialium. CAP. V.

Imperatoris Sellæ, freni, & omnia alia tegmina, omniáque vetera accipiat Comes, sellas nimirum cum omni ornatu, & frena simul cum phaleris ac flammulis.

Origo equos manu ducendi.

11. Cæterùm comitatus equorum, qui manu ducuntur, quando Imperator equitat, tali ex occasione extitisse fertur.

12. Fama est; Imperatorem Theophilum fuisse iustitiæ amantem: cùm igitur quodam tempore equo insideret, occurrisse aiunt quandam mulierculam, & clamasse, equum illum, quo vehebatur Imperator, suum esse. Inquisitione facta cognitum esse, mulierem vera dicere, equum enim ipsius esse; Eparchum autem corruptum munere hunc, vt suum, Imperatori obtulisse. Imperatorem cùm hæc comperisset, statim in vestigio descendisse de equo, eúmque dedisse ei, cuius erat.

Theophilus alieno sedens equo à muliere interpellatus.

13. Cùm autem tunc vsus equorum, qui manu ducerentur, nondum introductus esset: & Imperator equo indigens, obuium equitasset equum; decretum fuisse, vt eum comitarentur equi sessoribus vacui, vt si quis casus exsisteret, parati suppeterent equi Imperatorij, qui Imperatorem equos mutantem exciperent.

14. Spatha seu ensis Imperatoris semper est in Ruchario: calcei verò in Vestiario. Est & alia species calceorum, qui

σέλας βασιλικάς, καὶ χαλινούς, καὶ ἐπάνω σκέπα πάντα καινά, καὶ τὰ παλαιὰ λαμβάνειν πάντα τὸν κόμητα, ἤτοι τὰς σέλας μετὰ τῶν κομπώσεων καὶ τοὺς χαλινοὺς οὕτω μετὰ τῶν τουφῶν.

Ἡ δὲ τῶν λεγομένων συρτῶν βασιλικῶν ἵππων ἀκολούθησις, ὁπηνίκα καβαλλικεύῃ ὁ βασιλεὺς, λέγεται γενέσθαι ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε.

Τὸν βασιλέα Θεόφιλον φασὶ γενέσθαι φιλοδίκαιον. ἱππότην οὖν φερόμενόν ποτε, ὑπαντῆσαι φασὶ γυναῖκα, κράζουσαν, ἑαυτῆς εἶναι τὸν ἵππον, ᾧ ἐποχεῖται ὁ βασιλεύς. τοῦ τοιούτου τοίνυν ἐξετασθέντος, εὑρεθῆναι ἀληθεύουσαν τὴν γυναῖκα· εἶναι μὲν γὰρ τὸν ἵππον αὐτῆς· τὸν δὲ ἔπαρχον ἀφηρημένον, δῶρον, ὡς ἑαυτοῦ τοῦτον ὄντα, προσενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ. τούτου τοίνυν δήλου γεγονότος, τὸν μὲν βασιλέα εὐθὺς ὡς εἶχε, καταβῆναι τοῦ ἵππου, καὶ δοῦναι τοῦτον τῇ κεκτημένῃ.

Ἐπεὶ δ' οὐκ ἦσαν τότε ἵπποι βασιλικοὶ συρόμενοι, ἐγένετο δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν χρείᾳ ἵππου, καὶ ἐκαβαλλίκευσεν ἵππον τὸν τυχόντα· ἐπάχθη ἡ τῶν συρτῶν ἀκολούθησις, ὡς ἂν εἴ τι συμβεβηκὸς τύχοι, εἴησαν ἕτοιμοι ἵπποι βασιλικοὶ, πρὸς τὸ ἀφιππάσασθαι τὸν βασιλέα.

Ἡ μέντοι σπάθη τοῦ βασιλέως ἀεὶ εἰς τὸ ῥουχαρεῖον εὑρίσκεται· τὰ δὲ ὑποδήματα, εἰς τὸ βεστιάριον. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον εἶδος ὑποδημάτων, ἃ καλοῦνται

καλοῦνται τζαγγία· ἔχοντα ἐκ πλαγίων κατὰ τὰς κνήμας, καὶ ἐπὶ τῶν ταρσῶν, ἀετοὺς διὰ λίθων καὶ μαργάρων. ἅ τινα καὶ φορεῖ ὁ βασιλεὺς εἴς τε τοὺς περιπάτους, καὶ τὰς προκύψεις. καὶ ὁ ταῦτα ποιῶν οὐ τζαγγάριος ἤγουν σκυτεὺς, ὡς οἱ ἕτεροι, ἀλλὰ τζαγγᾶς ὀνομάζεται.

Ὁπηνίκα γοῦν δέησοι τὸν βασιλέα καβαλλικεῦσαι, φέρει τὰ ὑποδήματα παιδόπουλον τοῦ βεστιαρίου ἐκτὸς, οὕτω κοινῶς ὀνομαζομένου ἀλλαξιμαρίου. ἑτοιμασθέντος οὖν καὶ καβαλλικεύσαντος τοῦ βασιλέως, οἱ ἀνακαρισταὶ κρούουσι τὰ ἀνάκαρα, σαλπίζουσι δὲ καὶ οἱ σαλπιγκταὶ ὁμοίως, καὶ οἱ βουκκινάτορες, δι' ὀργάνων ἀργυρῶν. Αἱ μέντοι κατὰ τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν σαλπίζουσαι σάλπιγγες, οὐ κατὰ τὰς ἄλλας εἰσὶ σάλπιγγας, ἀλλ' ἕτερόν τι σχῆμα. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ τῶν τοιούτων ὀργάνων φωνὴ, τὸ ἐάν περ τι αἰτεῖ τις τοῦ λαοῦ, ἢ ἀδικεῖται, ἀκούσας τούτων, δραμὼν ἀνανέγκει.

Γίνεται μέντοι τὸ τοιοῦτον, εἰ κατὰ τὴν πρωΐαν τύχοι καβαλλικεύων ὁ βασιλεύς. κατὰ δὲ τὸ γεῦμα καβαλλικεύειν μέλλοντος, οὐδαμῶς γίνεται τοῦτο· ἡ αἰτία ἀγνοεῖται. στοχαστικὸς γοῦν μόνον λέγω· ὡς ἐπεί περ τὸ τοῦ πλήθους ἄνθρωποι, πρωΐας μὲν νήφουσιν, μετὰ δὲ τὸ γεῦμα μεθύουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ προπετέστεροι γίνονται· εἰκότως πρωΐας μὲν σαλπίζουσι,

nominantur Tzangia. Insigniuntur à lateribus secundum tibias & in calcaneis, aquilis ex lapillis & margaritis, quos etiam induit Imperator ad processiones & supplicationes. Et qui hos calceos facit, non Tzangarius siue sutor, vt cæteri, sed Tzangas seu Tzankas appellatur.

De Ministerijs vtriusque Officialium. CAP. V.

Tzangia Imp. calcei in supplicationes facti.

Tzankas distinctus opifex. vide c. 15. n. 10.

Quandocunque igitur Imperatorem equitare oportet, calceos adfert puer ex Vestiario: quod vulgò vocant Allaximarium. Parato iam & equitante Imperatore, tympanistæ tympana pulsant: Tubicines tubis, & buccinatores buccinis argenteis canunt. Hæ verò tubæ huic vsui destinatæ, non referunt aliarum tubarum formam, sed alia quadam figura præditæ sunt. Indicat hoc ipse etiam sonus talium instrumentorum; qui est, vt si quis ex populo aliquid petat, vel iniuria afficiatur, audito hoc sono, accurrat, & ad Imperatorem liberè referat.

Allaximarium.

Tubæ & tubicines Imp. equitantis.

Manè tubarum sono diuerso indicatur facultas adeundi Imp.

16. Fit autem hoc, si Imperator manè equitet. At si post prandium equitet, id nullo modo obseruatur. Caussa nescitur: at si coniecturæ locus datur, dico; cùm plebeij manè quidem sobrij sint, post prandium plerunque ebrij & magis temerarij; meritò manè tubis canunt eo,

De prandio nullus tuberum vsus, ne quis ebrius occurset.

De Ministeriis uniuscuiusque Officialium. CAP. V.

quo diximus modo; post prandium verò nequaquam, ne quis ebrius incompositè & temerè ad Imperatorem accedat.

δι᾽ ὃν εἴπομεν τρόπον, μετὰ δὲ τὸ γεῦμα οὐδαμῶς· ἵνα μή τις μεθύων ἀτάκτως καὶ προπετῶς προσέλθῃ τῷ βασιλεῖ.

Protostratoris munia, & nomenclatio.

17. Protostrator est defensor eorum, qui excursiones faciunt, & prædas agunt: cùm enim isti neque certum ordinem, neque proprium flammulum habeant, sed confusè & sine ordine ferantur; Protostrator ponè consistens defendit illos, si bellum ingruat. Ideo etiam Protostrator appellatur, nimirum quòd antecedat totum στρατὸν, hoc est, exercitum. Ex præda autem accipit Protostrator de more varia, quæ nominantur Phytilia.

Ὅτι ὁ πρωτοστράτωρ ἔνι καὶ δεφένσωρ τῶν κουρσευόντων. τούτων γὰρ μήτε τάξιν ἐχόντων, μήτε φλάμουλον ἴδιον, ἀλλ᾽ ἀτάκτως οὕτως ἀπολυομένων, ὁ πρωτοστράτωρ ὀπίσω τούτων εὑρισκόμενος δεφενδεύει τούτους, ἐὰν ἄρα πόλεμον εὕρωσιν· διὰ τοῦτο καὶ γὰρ πρωτοστράτωρ καλεῖται, διὰ τὸ προηγεῖσθαι παντὸς αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ. ἀπὸ δὲ τῶν κουρσευομένων πάντα τὰ ποικίλα, ἃ ὀνομάζονται φυτίλια, ἔθος ἐστὶ λαμβάνειν τὸν πρωτοστράτορα.

Chrysobullæ mittuntur ad Reges.

18. Magnus Logotheta curat missa mandata & Chrysobullas, seu aureas literas ad Reges, Sultanos, Toparchas. Et hoc munus proprium est Magni Logothetæ.

Ὁ μέγας λογοθέτης διατάττει τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστελλόμενα προστάγματα καὶ χρυσόβουλλα, πρός τε Ῥῆγας, Σουλτάνους, καὶ Τοπάρχας. Καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὑπηρέτημα.

19. Domesticij officium est, vt quidquid Imperator præceperit, exequatur.

Τὸ δὲ τοῦ δομεστικοῦ, ἐνεργεῖν, ὃ ἂν ἐπιτάξοι ὁ βασιλεύς.

20. Magnus Stratopedarcha procurator est omnium, quibus exercitus indiget, vt sunt esculenta, poculenta, & omnia ad vitam necessaria.

Ὁ μέγας στρατοπεδάρχης, ἐστὶν ἐπιμελητὴς τῶν τῆς στρατιᾶς ἐπιτηδείων, ἤτοι τροφίμων, ποτῶν, καὶ πάντων τῶν χρειωδῶν.

M. Primicerius sceptrũ Imp. porrigit, recipit, retinet.

21. Magnus Primicerius, quando intra palatium famulus ex Vestiario, circumstante Aulicorum cœtu, Imperatoris sceptrum, etiam vsque ad duplam triclinij partem adfert, ab eodem acceptum Imperatori

Ὁ μέγας πριμμικήριος ἐντὸς τοῦ παλατίου εἰς τὴν παράστασιν παιδοπούλου τοῦ βεστιαρίου κομίζοντος τὸ βασιλικὸν δικανίκιον, μέχρι καὶ τοῦ τρικλίνου διμοίρου. ὅστις τοῦτο λαμβάνων τῷ βασιλεῖ φέρων δίδωσιν.

δίδωσιν. ὅταν δ' αὖ τοῦτο παρὰ τοῦ βασιλέως λάβῃ, ἐπ' ἀδείας ἔχει πολλάκις κατέχειν αὐτὸ τιμῆς ἕνεκα. Τὸ δὲ οἰκεῖον δίδωσι πρὸς τὸ ῥηθὲν τοῦ βεστιαρείου παιδόπουλον, ὃς καὶ ἐξάγει τοῦτο ἐν τῷ σχήματι, καθὼς καὶ τὸ βασιλικόν.

Ἐνι δὲ καὶ τεταγμένον δίδοσθαι πρὸς τὸν μέγαν πριμμικήριον κατὰ κυριακὴν, χάριν δικανικίου, ὑπέρπυρον ἕν. ἂν δ' ἴσως οὗτος ἀποδημεῖ, δίδωσι τὸ δικανίκιον ὁ ἐντιμότερος τῶν καθευρεθέντων ἀρχόντων. Εὑρίσκεται δὲ εἰς τὸ φωσσάτον κεφαλὴ τῆς βασιλικῆς συντάξεως. ἔχει δὲ καὶ ἰδικὸν αὐτοῦ φλάμουλον ἐν τῇ τοιαύτῃ συντάξει.

Ὁ μέγας κοντοσταῦλος εὑρίσκεται κεφαλὴ τῶν ῥογατόρων Φράγγων.

Ὁ πρωτοσεβαστὸς, οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Τοῦ πιγκέρνη ἡ ὑπηρεσία, ὅτε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου δομεστίκου λεχθήσεται.

Ὁ κουροπαλάτης εἶχε μὲν εἰς τὸ παλαιὸν ὑπηρεσίαν, ἥ τις ἐστὶν ἀνεπίγνωστος· νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης, ἤτοι τοῦ βασιλέως σφενδόνην λαμβάνων, σφραγίζει διὰ κηροῦ ἔνθα δεῖ· ἡ δὲ τοιαύτη σφραγὶς, ἡ διὰ κηροῦ δηλαδὴ, οὐδαμόθι γίνεται ἀλλαχοῦ παρὰ τοῦ βασιλέως, εἰ μὴ πρὸς τὴν δέσποιναν τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν δέσποιναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὸν βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

porrigit; Et quando illud ab Imperatore recipit, sæpe potestatem habet retinendi illud honoris gratia. Proprium verò sceptrum tradit prædicto Vestiarij famulo, qui illud effert eadem ceremonia, qua Imperatoris.

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium. CAP. V.

22. Mos quoque obtinet, vt Magno primicerio die Dominico, propter sceptrum, detur vnum Hyperpyrum (monetæ id genus est.) Si fortassis iste absit, tum Imperatori sceptrum porrigit, quisquis ex honoratioribus proceribus adest. Est idem in Fossato quoque Imperatoriæ turmæ caput. Habet verò proprium etiam flammulum in huiusmodi turma.

Hyperpyrū datur Primicerio.

Alterum M. Primicerij munus.

23. Magnus Contostaulus est caput Stipendiariorum Francorum.

24. Protosebastus nullo munere fungitur.

25. Pincernæ officium explicabitur, * quando de Magni Domestici munere sermo erit.

* c. 7. n. 4. 16.17.& 22.

26. Curopalata olim quidem habebat officium, quod nunc incognitum est. In præsenti nullo fungitur munere.

27. Præfectus sigilli seu Sigillifer, Imperatoris pala seu annulo obsignat literas cera, quando oportet. Hoc verò signandi per ceram sigillum non vsurpat vspiam Imperator, nisi ad Dominam matrem suam; ad Dominam vxorem suam, & ad Imperatorem filium suum:

Diuersus signandi modus per ceram, & bullam ratione personarum ad quas dātur literæ.

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium. Cap. V.

ad Despotas autem, ad Patriarchas, & ad reliquos honoratiores principes & proceres, vtitur plumbea bulla. Portat insuper iste Imperatoris spatham seu ensem, absente Protostratore.

28. Præfectus Cubiculi est caput eorum, qui ministrant in Cubiculo, & Cubiculariorum. Habet sub se quoque Præsidem Cubiculi. Manet in palatio. Absente Præfecto sigilli fert iste Imperatoris spatham seu ensem.

29. Functio Logothetæ generalis incognita est.

Ministri Circunstationum, & procerum conuocandorum.

30. Protouestiarites minister est circunstationis. Priùs enim quàm Imperator ex suo conclaui exeat, iste iam in triclinio versatur cum Magno Hetæriarcha & Primicerio Aulæ. Et postquam Imperator prodijt, & in Triclinio constitit, egreditur Protouestiarites, vocátque ad circumstarionem honoratiores ex proceribus. Postea Magnus Hetæriarcha vocat & ipse aliquos, & quidem plures prioribus. Post hunc exit Primicerius Aulæ, qui reliquos procerum similiter aduocat.

31. Deinde adferunt Imperatoris sceptrum; quod Magnus Primicerius Imperarori modo suprà exposito porrigit. Quo peracto, statim Hetætiarchæ accersunt cæteros, nempe eos,

πρὸς δὲ δεσπότας, πατριάρχας καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας τῶν ἐντιμοτέρων, διὰ μολιβδίνης βούλλης. Φέρει δὲ οὗτος καὶ τὴν βασιλικὴν σπάθην, ἀποδημοῦντος τοῦ πρωτοστράτορος.

Ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος, εὑρίσκεται κεφαλὴ τῶν ἐν τῷ κοιτῶνι παιδοπούλων, καὶ τῶν κοιτωναρίων, ἔχων ὑπ' αὐτὸν καὶ τὸν προκαθήμενον τοῦ κοιτῶνος. μένει δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ παλατίου. τοῦ παρακοιμωμένου δὲ τῆς σφενδόνης ἀποδημοῦντος, οὗτος φέρει τὴν τοῦ βασιλέως σπάθην.

Ἡ τοῦ γενικοῦ λογοθέτου ὑπηρεσία, οὐ γινώσκεται.

Ὁ πρωτοβεστιαρίτης ἐστὶν ὑπηρέτης τῆς παραστάσεως. πρὸ γὰρ τοῦ τὸν βασιλέα τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἐξελθεῖν, οὗτος εὑρίσκεται ἐν τῷ τρικλινίῳ, μετά τε τοῦ μεγάλου ἑταιρειάρχου, καὶ τοῦ τῆς αὐλῆς πριμμικηρίου. καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν καὶ σταθῆναι τὸν βασιλέα, ἐξέρχεται ὁ πρωτοβεστιαρίτης, καὶ καλεῖ τοὺς τῶν ἀρχόντων ἐντιμοτέρους εἰς τὴν παράστασιν. ἔπειτα ὁ μέγας ἑταιρειάρχης, καὶ καλεῖ καὶ οὗτος τινὰς τῶν προτέρων πλείους. καὶ μετὰ τοῦτον ἐξέρχεται ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς, καὶ καλεῖ καὶ οὗτος ὡσαύτως τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχόντων.

Εἶτα φέρουσι τὸ τοῦ βασιλέως δικανίκιον· οὗ καὶ δοθέντος τῷ βασιλεῖ παρὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ὡς εἴρηται, εὐθὺς οἱ ἑταιρειάρχαι καλοῦσι τοὺς ἐπιλοίπους, τοὺς καταικόκκινα δηλονότι

φοροῦντας

φοροῦντας σκαρανίκα, καὶ πάντας τοὺς κάτω. καὶ γίνεται μὲν οὕτω τοῦτο πάντοτε, κατά τε τὴν τοῦ ὄρθρου ὥραν τῆς λειτουργίας, καὶ ἑσπερινοῦ.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν εἰ μὲν ἔχει θέλημα ὁ βασιλεὺς ἵνα δημηγορήσῃ, ἢ εὐεργετήσῃ ὀφφίκιόν πρός τινα, εἴ τι, ἡ περίστασις ἵσταται. εἰ δὲ μὴ, τοῦ πρωτοβεστιαρίτου τὸ ἑαυτοῦ δικανίκιον κρούσαντος ἐπ' ἐδάφους, ἠρέμα οἱ ἑταιρειάρχαι καὶ οἱ δικανίκια ξύλινα φέροντες λέγουσι τοῖς μετὰ τὸ δικανίκιον εἰσελθοῦσι τοῦ βασιλέως, καὶ ἐξέρχονται· εἰ δέ τι τῆς περιστάσεως ἱσταμένης δεήσοι ἀνενεχθῆναι τῷ βασιλεῖ, εἴτε δι' ἀποκρισιαρίου, εἴτε δι' ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων, οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων ἔχει τοῦτο ἐπ' ἀδείας ποιῆσαι, μὴ τοῦ βασιλέως ἴσως ἐπιτάξαντος, εἰ μὴ πρῶτος ὁ πρωτοβεστιαρίτης· εἰ δ' οὗτος ἀποδημεῖ, ὁ μέγας ἑταιριάρχης· εἰ δὲ καὶ οὗτος, ὁ τῆς αὐλῆς πριμμικήριος.

Η τοῦ δομεστίκου τῆς τραπέζης ὑπηρεσία, καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης λεχθήσεται, ὅτε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου δομεστίκου.

Ο μέγας παπίας εἶχε μὲν πάλαι ὑπηρεσίαν ἀνεπίγνωστον· νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ο ἔπαρχος ὡσαύτως· νῦν δὲ οὐδὲ οὗτος.

Η τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης ὑπηρεσία, εἰρήσεται καὶ αὐτὴ, ὅτε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ἡ εἰς τὸ φωσσάτον.

qui fcaranica coccinea ferunt, & his inferiores : fitque hoc femper manè circa horam Liturgiæ, & horam vefpertini officij. De Minifterijs vniufcuiufque Officialium. CAP. V.

31. Poft miffionem, fi Imperator aut verba facere, aut beneficium officij in aliquem aut fimile quid conferre velit, manet circunftatio. Sub Liturgiā fit circunftatio. Sin minùs, Protoueftiarita humum cum fuo fceptro pulfante, paulatim Hetæriarchæ, & qui fceptra lignea geftant, id indicant iis, qui poft fceptrum Imperatoris ingreffi funt, & egrediuntur. Signū mittendæ circūftationis. Si quid durante circunftatione, fiue per Apocrifiarium, fiue aliud quid ex neceffarijs Imperatori proponendum fit, nemo ex proceribus eius faciendi poteftatem habet, non mandante id fortaffis Imperatore, nifi primùm Protoueftiarites, &, ipfo abfente, Magnus Hetæriarcha ; fi & ipfe abfit, Primicerius Aulæ. Apocrifiarius, Protoueftiarites, Mag. Hetæriarcha & Primicerius Roponunt Imp. negotia.

33. Officium Domeftici menfæ, & Præfecti menfæ explicabitur, * quando de munere Magni Domeftici differetur. * cap.7.n.14. 21.23.30.33.

34. Magnus Pappias olim habuit incognitum officium; nunc autem nullum.

35. Similiter Eparchus, qui & ipfe nullum officium habet.

36. Magni Drungarij Vigiliarum officium exponetur, * quando de officio Magni Domeftici in Foffato differemus. * J. c.16. n. 4.6.7.

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium. CAP. V.

37. Magni Hetæriarchæ munus priùs quidem explicatum est, * quando de circumstatione agebamus. Recipit iste vndequaque aduentantes exules & perfugas: ideo etiam Hetæriarcha appellatur, tanquam qui ἑταίρους siue amicos suscipiat.

* l. n. 30. 31. 32.

38. Logotheta Cursus olim habuit officium nobis incognitum; nunc verò nullum.

39. Primi Secretarij munus ex ipso vocabulo innotescit. Est primus in Senatu. Interdum cum ipso iudicant, decreto Imperatoris, etiam alij honoratiores ipso.

40. Præfecti exercitus officium explicabitur, * quando de officio Magni Domestici in Fossato sermo erit.

* cap. 16. n. 3.

41. Mystici functio patescit ex ipso nomine.

42. Domesticus Scholarum olim ferme idem officium gessit, quod modò Magnus Domesticus. Nunc nullo munere fungitur.

43. Magnus Drungarius classis, eam rationem habet ad Magnum Ducem, quam vigiliarum Magnus Drungarius ad Magnum Domesticum.

44. Primicerius Aulæ habet in circumstatione eam functionem, de qua antea dictum.*

* l. n. 30. & 32.

Eius etiam munus est, vt inter omnes, qui in aula versantur, decentem ordinem constituat.

45. Quemadmodum enim quilibet ex procertibus designatum & proprium locum in

Τὸ τοῦ μεγάλου ἑταιρειάρχου ὑπηρέτημα ἐλέχθη μὲν πρότερον, ὅτε περὶ τῆς παραστάσεως ἐλέγομεν. δέχεται δὲ οὗτος καὶ τοὺς προσερχομένους πανταχόθεν φυγάδας· διὸ καὶ ἑταιρειάρχης καλεῖται, ὡς τοὺς ἑταίρους, ἤτοι τοὺς φίλους δεχόμενος.

Ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου, εἶχε μὲν πάλαι καὶ οὗτος ὑπηρεσίαν ἡμῖν ἀνεπίγνωστον, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Τὸ τοῦ πρωτασηκρῆτις ὑπηρέτημα δῆλον καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος. πρῶτος γὰρ τῶν σεκρέτων λέγεται. ἔστι δὲ ὅτε συγκρίνουσι μετ' αὐτοῦ βασιλικῷ ὁρισμῷ καὶ ἕτεροι ἐντιμότεροι τούτου.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπὶ στρατοῦ ὑπηρέτημα, λεχθήσεται καὶ τοῦτο, ὅτε καὶ τοῦ μεγάλου δομεστίκου τὸ εἰς φοσσάτον.

Ἡ τοῦ μυστικοῦ ὑπηρεσία, νοεῖται καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος.

Ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν, πάλαι μὲν εἶχεν ὑπηρεσίαν σχεδὸν ἣν ὁ μέγας δομέστικος ἄρτι, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου, τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει πρὸς τὸν μέγαν δοῦκαν, ὃν ὁ τῆς βίγλης μέγας δρουγγάριος πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον.

Ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς ἔχει μὲν ἐν τῇ παραστάσει ὑπηρεσίαν οἵαν προείπομεν· ἀτακτεῖ δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ πάντας.

Ὥσπερ γὰρ τῶν ἀρχόντων ἕκαστος τὸ ἀποτεταγμένον καὶ ἴδιον ἔχει τόπον εἰς τὴν παράστασιν·

παρεστᾶσιν· οὕτω καὶ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ ταξεῶν ἑκάστη τὸν ἴδιον αὐλῆς κέκληται τόπον. Οἱ μὲν γὰρ βάραγγοι εὑρίσκονται ὑπηρετοῦντες εἴς τε τὰς θύρας τοῦ κελλίου τοῦ βασιλέως, καὶ εἰς τὸ τρίκλινον.

Ἐν τῇ αὐλῇ δὲ τοῦ παλατίου στρατιῶται ὀνομαζόμενοι οὕτω παραμοναί, ἔχοντες ἄλογα, ἐφ' ὧν καὶ ἀλογάτωρ· καὶ μετ' αὐτῶν ἕτεροι, παραμοναὶ μὲν καὶ οὗτοι, πλὴν δίχα ἀλόγων, ἔχοντες ἀλογάτορα, φέροντες ἐν χερσὶ πάντες τὰς σπάθας αὐτῶν.

Εἶτα δὲ εὑρίσκονται οἱ ὀνομαζόμενοι τζάκονες, φέροντες καὶ οὗτοι πλατίκια.

Καὶ μετὰ τούτους ἕτεροι, πεζοὶ μὲν καὶ οὗτοι, ὀνομαζόμενοι μουρτάτοι, τόξα ἕκαστος φέροντες· αἱ μέντοι παραμοναὶ μετὰ σκιαδίων, οἱ τζάκονες δὲ μετὰ καπασίων.

Φοροῦντες καὶ ἐπάνω κλίβανα ἠεράνεα, λέοντας περὶ τὸ στῆθος ἔχοντα ἐσαμμένους λευκούς, ὁρῶντας ἀντικρὺ κατὰ πρόσωπον, ὡσαύτως καὶ ὄπισθεν.

Εἰσὶν καὶ κορτινάριοι, ἔχοντες καὶ οὗτοι ἔνοχον, ὃς κόμης καλεῖται· οἵτινες δὴ κἂν ἐλάττων τάξις εὑρίσκωνται, ἀλλ' οὖν κάτω ἵστανται τοῦ παρ[illegible]κλεως.

Οἱ δὲ βαρδαριῶται [illegible] τῆς αὐλῆς θύραν. πάντες οὖν οὗτοι, καὶ οἱ εἰρημένοι, καθ' ἣν ὥραν ὅ, τε ὀρθρινὸς ὕμνος ψάλλεται, ὁ τῆς λειτουργίας, καὶ ὁ τοῦ ἑσπερινοῦ, κατὰ τάξιν ἵστανται, αὐτακτοῦντος αὐτῶν τοῦ πριμμικηρίου τῆς αὐλῆς, καθὰ εἴρηται.

circunstatione obtinet: ita & quælibet Aulicorum classis proprium tenet locum. Barangi enim ministri sunt ad fores conclauis Imperatorij, & triclinij.

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium.

CAP. V. Classes militum.

46. In aula verò Palatij milites sunt stationarij, habentes equos, quibus etiam Alogator præest. Post istos sunt alij stationarij, sed equis carent; habent tamen Alogatorem, qui spathas suas manibus gestant.

Barangi. Stationarij duplices.

47. Deinde sunt, quos nominant Tzacones, qui & ipsi pilaticia portant.

Tzacones.

48. Post hos sunt alij, pedites quidem & isti, quos Murtatos vocant, quorum quilibet fert tela. Stationarij pileos seu vmbellas gestant: Tzacones cappas seu cuculiones.

Murtati pedites.

49. Ferunt etiam supernè coloris aërei loricas stantibus leonibus, ijsque albis in pectore insignitas, qui contra sese erecti sunt. Similiter in tergo.

Habitus militum.

50. Sunt etiam Cortinarij, qui & ipsi Præfectum habent, quem Comitem appellant: quorum licèt classis minor sit, stationem tamen habent infra Oratorium.

Cortinarij.

51. Bardariotæ destinati sunt ad custodiam ianuæ aulicæ. Omnes igitur isti, quando hymnus matutinus, Liturgiæ & vespertinæ decantatur, ordine quique suo consistunt, Primicerio Aulæ ipsos in ordinem decentem cogente, vt dictum est.

Bardariotæ.

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium, CAP. V.

* c.16. n. 8.

66. Quæstor olim habebat officium; Nunc, nullum.

67. Functio Magni Adnumiastæ explicabitur, * quando agetur de officio Domestici in Fossato.

68. Logotheta castrensis nullum ministerium habet.

69. Primus Accipitrarius præest illis venatoribus, qui aues ferunt. Gestat quoque chirothecam in zona, vt antea * dictum. Logotheta gregum, seu pecuariæ, functus quidem olim fuerat officio, nunc verò nullo.

*cap. 4. n. 51.

70. Magnus Interpres est primus Interpretum, quos vulgò nominant Dragomenos.

71. Acoluthus, Barangorum præfectus est. Sequitur Imperatorem ante illos. Ea etiam de causa Acoluthus, hoc est, secutor, appellatur.

72. Iudex fossati, si Imperator sit in fossato, occurrenter controuersias militum, siue de equis, siue de armis, siue de præda, siue de alia quacunque re, cognoscit ac compònit.

73. Præfectus Alogij locum obtinet in turma Imperatoria; & subest Magno Primicerio.

74. Protalogator similiter subijcitur Magno Primicerio; & turmam sequitur; vt si quis eam deserat, reuocet, & in turmam reducat, debitúmque ordinem conseruet. Si verò Magnus Primicerius aliquo ex

Ὁ κοιαίστωρ, εἶχε μὲν πάλαι καὶ ὑπηρεσίαν, νῦν δὲ οὐδαμῶς.

Τὸ τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ ὑπηρέτημα λεχθήσεται δὲ τοῦτο, ὁπηνίκα τοῦ μεγάλου δομεστίκου τὸ εἰς τὸ φωσσάτον.

Ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ὁ πρωτοϊερακάριος ἄρχει τῶν φερόντων ὄρνεα κυνηγῶν. φέρει δὲ καὶ χειρόρτιον ἐπὶ ζώνης, ὡς προείρηται. ὁ λογοθέτης τῶν ἀγελῶν, εἶχε καὶ πάλαι ὑπηρεσίαν, νῦν δὲ οὐδαμῶς.

Ὁ μέγας διερμηνευτής, ἐστὶ πρῶτος τῶν ἑρμηνέων, οὓς κοινῶς ὀνομάζουσι δραγουμάνους.

Ὁ ἀκόλουθος εὑρίσκεται μὲν ἐνοχος τῶν βαράγγων, ἀκολουθεῖ δὲ τῷ βασιλεῖ ἔμπροσθεν αὐτῶν· διά τοι τοῦτο καὶ ἀκόλουθος λέγεται.

Ὁ κριτὴς τοῦ φοσσάτου, τοῦ βασιλέως εἰς τὸ φωσσάτον εὑρισκομένου, τὰς παρεμπιπτούσας ὑποθέσεις τοῖς στρατιώταις, εἴτε περὶ ἀλόγων, εἴτε ἁρμάτων, εἴτε κούρσων, ἢ περὶ τοιούτου τινὸς καθίστησι, καὶ ἐξετάζει.

Ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου εἰς τὴν τοῦ βασιλέως εὑρίσκεται μὲν σύνταξιν· καὶ ὑπὸ τὸν μέγαν δὲ πριμμικήριον.

Πρωταλογάτωρ ὡσαύτως ὑπὸ τὸν μέγαν πριμμικήριον, πλὴν ἀκολουθεῖ ὄπισθεν τῆς συντάξεως, ἵνα κἂν ἀπολιμπάνηταί τις αὐτῆς, φέρει καὶ ἀποκαθιστᾶ εἰς τὴν σύνταξιν καὶ εὐτακτεῖ. Εἰ δὲ καὶ ὁ μέγας πριμμικήριος ἐν χρείᾳ τινὸς

γένοιτο

γένοιτο τὴν ἀπὸ ταύτης, πρὸς τὸν πρωταλογάτορα λέγει, καὶ καλεῖ τοῦτον.

Ὁ μέγας διοικητὴς οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ὀρφανοτρόφος ἦν μὲν φροντίζων καὶ ἐπιμελούμενος πάλαι τῶν ὀρφανῶν, νῦν δὲ οὐδαμῶς κέκτηταί τινα ὑπηρεσίαν.

Ὁ πρωτονοτάριος δῆλος καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· πρῶτος γὰρ τῶν νοταρίων, ἤτοι τῶν γραμματικῶν.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων ὑπηρέτημα πάλαι μὲν ἦν τοῦ ἀπογράφειν τοὺς ἐν ταῖς στρατείαις, καὶ ἀλλαχοῦ ἀριστεύοντας, ἀναμιμνήσκειν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν τῷ βασιλεῖ, ἵνα λαμβάνωσι τὰς προσηκούσας τιμάς· κατὰ δὲ τὸ παρὸν οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ὁ δομέστικος τειχέων ἔχει τοῦτο τὸ ὑπηρέτημα, ὅτι εἴ τινος τὰ κάστρα ἐπιποιήσεως δέοιντο, ἐπιμελεῖσθαι τοῦτο εἰς τὸ ἀνακτίζεσθαι.

Ὁ πρωτοκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλικοῦ ἄρχει μὲν τῶν κοιτωναρίων· εὑρίσκεται δὲ ὑπὸ τὸν τοῦ κοιτῶνος παρακοιμώμενον.

Ὁ πρωτοκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου, ὑπὸ τὸν πρωτοβεστιαρίτην εὑρίσκεται, ὑπηρετεῖ δὲ καὶ εἰς τὰς προσφερομένας καὶ ἐξερχομένας εἰσόδους τε καὶ ἐξόδους.

Ὁ βεστιάριος ἔχει ὑπηρέτημα θαλάσσιον. τοῦ γὰρ βασιλέως κατὰ θάλασσαν στρατεύοντος, ἄρχει οὗτος τοῦ τὸ βεστιάριον φέροντος κατέργου, ἤγουν τριήρεως, ἀκολουθοῦντι κατόπιν τοῦ βασιλικοῦ κατέργου.

militibus turmæ opus habear, significat id protalogatori; qui eum accersit.

De Ministerijs uniuscuiusque Officialium. CAP. V.

75. Magnus Administrator nullam functionem habet.

76. Orphanotrophus olim habebat curam pupillorum. Nunc omni officio caret.

77. Protonorarius ipso suo nomine innotescit; est enim primus Notariorum siue Scribarum.

78. Eius, qui à memoria, functio olim erat, vt eorum qui in expeditionibus & alibi præclarè se gessissent, nomina describeret, eósque Imperatori in memoriam reuocaret, quò iustis honoribus & præmijs afficerentur. In præsenti nullam functionem habet.

79. Domesticus murorum hanc functionem habet, vt si cuius castra reparatione egeant, ea reparanda curet.

80. Præses Cubiculi Imperatorij præest quidem Cubicularijs; sed subiacet Præfecto Cubiculi.

81. Præses Vestiarij subijcitur Protouestiaritæ. Operam suam locat in acceptorum expensorúmque prouentuum rationibus annotandis.

82. Vestiarij munus occupatur in mari. Nam quando Imperator expeditionem marinam suscipit, iste præest triremi, quæ Vestiarium (Imperatoris) vehit. Ponè sequitur triremem Imperatoriam.

De Miniſterijs vniuſcuiuſque Officialium. Cap. V.

83. Hetæriarcha quidem, vt antè dictum eſt, * ad circunſtationem miniſtrar. Simul autem cum Magno Hetæriarcha curam gerit eorum, qui refugium quærunt.

* n. 31.

84. Logariaſtes Aulæ numerar & compurar omnes milires, qui in Aula ſtipendia merent; & diſpicit, num quid alicui de ſtipendio deſit, aut num plenè ſatisfecerit pro ſtipendio, quod accepit.

Suprà n.61. dicitur hic Logariaſtes nullo miniſterio fungi: aut fortè Magnus hic Logariaſtes accipiendus eſt. quod officiũ 40. Palatinum. c. 2. n. 7.

85. Stratopedarcha militum, qui vno ſolùm equo vtuntur, huiuſmodi munus geſſit. Eranr in locis Thematum, Foſſari agmina, quorum alij appellabantur μεγαλοαλογῖται, alij à tribus equis, Tricaballi; alij à duobus, Dicaballi; alij ab vno, Monocaballi. Er iſti ſoli pertinebãt ad curam Srratopedarchæ.

86. Tzangratorum curam ſimilirer gerir eorundem Strarопedarcha.

87. Vr & Murtatorum eorundem Srratopedarcha.

89. Srratopedarcha Tzaconum curator eſt cuſtodiarum in caſtris, qui Tzacones nominantur.

90. Præſes magnorum Palatiorum eadem palaria ſub ſua cura habet.

91. Vt & Præſes Palatiorum, quæ ſunr in Blachernis.

92. Domeſticus Thematum olim cura ſua publicas res comprehendebat. Et Domeſtici orientalium & occidentalium Themarum ſimilirer curatores eranr publicorum negotiorum, quæ ibi enaſcebantur.

Ὁ ἑταιρειάρχης ὑπηρετεῖ μὲν εἰς τὴν περίστασιν, ὡς προείρηται· συνυπηρετεῖ δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ ἑταιρειάρχῃ ὑπὲρ τῶν προσφύγων.

Ὁ τῆς αὐλῆς λογαριαστὴς λογίζεται τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ εὑρισκομένους πάντας ῥογάτορας, εἰ λείπει τινὶ ἀπὸ τῆς ῥόγας αὐτοῦ, ἢ ἐξεδούλευσεν ὑπὲρ ὧν ἐρογεύθη.

Ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μονοκαβάλλων, ὑπηρέτημα εἶχε τοιοῦτον. ἦσαν ἐν τοῖς κατὰ θέματα τόποις, φωσσάτου τάγματα, οἱ μὲν μεγαλοαλογῖται ὀνομαζόμενοι, οἱ δὲ τρικάβαλλοι, οἱ δὲ δικάβαλλοι, καὶ ἕτεροι μονοκάβαλλοι. τούτων οὖν ἐστὶν ὁ στρατοπεδάρχης, φροντιστὴς, καὶ ἐπιμελητὴς μόνων τῶν μονοκαβάλλων.

Ὁ τῶν τζαγκρατόρων στρατοπεδάρχης φροντίζων ὡσαύτως καὶ ἐπιμελούμενος τούτων.

Καὶ ὁ τῶν μουρτάτων στρατοπεδάρχης ὁμοίως.

Ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων, ἐπιμελεῖται τῶν εἰς τὰ κάστρα εὑρισκομένων φυλάξεων, οἵτινες τζάκονες ὀνομάζονται.

Ὁ προκαθήμενος τῶν μεγάλων παλατίων, ἐπιμελητὴς αὐτῶν.

Καὶ τῶν Βλαχερνῶν παλατίων προκαθήμενος.

Τῶν θεμάτων δομέστικος ὡσαύτως ἦν πάλαι φροντίζων καὶ ἐπιμελούμενος τῶν τοῦ δημοσίου πραγμάτων. Καὶ οἱ δομέστικοι, τῶν τε ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν θεμάτων φροντισταὶ ὡσαύτως, καὶ ἐπιμεληταὶ τῶν ἐκεῖσε δημοσίων πραγμάτων.

Τὸ

Τὸ τοῦ μεγάλου μυρταΐτου ὑπηρέτημα ἀνεπίγνωστόν ἐστιν.

Τὸ τοῦ πρωτοκόμητος, θαλάσσιόν ἐστιν. εὑρίσκεται οὖν οὗτος τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ στόλῳ πάντων κομήτων πρῶτος.

Καὶ τὸ τοῦ δρουγγαρίου ὡσαύτως, θαλάσσιον. δροῦγγα ποσότης τοσούτων τινῶν ἑρμηνεύεται, ἧς ἡ ἀρχὴ ὁ τοιοῦτος δρουγγάριος.

Οἱ προκαθήμενοι, καὶ οἱ καστροφύλακες ὑπηρέται ἑκάστης κατ' ἀξίαν τῶν πόλεων.

Ἕως ὧδε πασῶν αἱ ὑπηρεσίαι.

93. Magni Myrtaitæ munus est incognitum. De Natiuitate Christi.

94. Protocomitis functio ad mare spectat. Est enim in Imperatoris classe Comitum omnium primus. Cap. VI.

95. Drungarij officium consimiliter ad mare pertinet. Drunga est certus numerus militum, quibus talis Drungarius imperat.

96. Præsides ciuitatum & castrorum custodes ministri sunt pro cuiusque ciuitatis dignitate.

Hucusque omnium administrationes.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

Ἐντεῦθεν αἱ ἑορταὶ, ἃς εἰώθασι ποιῆσαι, ἐν τῷ παλλατίῳ· καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων.

Τῇ κδ' τοῦ δεκεμβρίου μηνὸς, καθ' ἣν ἡ τῶν Χριστουγέννων παραμονὴ, τοῦ βασιλέως εἰς τὸν ὄρθρον μὴ ἐξελθόντος κατὰ τὴν ἐξ ἔθους αὐτοῦ συνήθειαν, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτοῦ κελλίῳ εὑρισκομένου.

Φέρουσι μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οἱ κανονάρχαι καὶ ἱστῶσιν εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ κρέμανται ἅγιαι εἰκόνες, τῆς τε γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἕτεραι τρεῖς ἢ τέσσαρες. ἔμπροσθεν δὲ τούτου ἀναλόγιον, ἐφ' οὗ ἐπίκειται ἅγιον εὐαγγέλιον.

CAPVT VI.

Sequuntur feriæ, quas in Palatio feriari solent; & primùm de festo Natiuitatis Domini.

1 Mensis Decembris xxiv. celebratur Vigilia Natiuitatis Christi; Imperatore ad matutinum secundùm vsitatam sibi consuetudinem, non egresso, sed suo in conclaui commorante.

2. Finito matutino & dimisso cœtu Canonarchæ imagines adferunt, & tabulatum erigunt, ex quo pendent sanctæ imagines Natiuitatis Christi, & aliæ tres vel quatuor. Coram hoc pulpitum est, in quo sanctum Euangelium repositum iacet. Cleti ministeria.

De Natiuitate Christi. Cap. VI.

3\. Et sacerdotes quidem stant prope sanctas imagines cum sacerdotalibus suis stolis; at Lectores stant in medio Triclinio è conspectu Imperatoris, cum suis tunicis, & his, quæ illis superinijci solent, ferentes quoque camisia super vestes, Protopsaltes quidem & Domesticus candida.

Clericorũ habitus.

4\. Lampadarius autem tenens auream duplicem ampullam; Magister, & omnes Cãtores purpurea; sed Canonarchæ cum solis tunicis adstant, & capite aperto.

Lampadarius fert duplicem ampullam.

5\. Post hæc Protouestiarites, Magnus Heræriarcha, Primicerius Aulæ, Hetæriarchæ, & quotquot sceptrum ferunt, & ministerium obeunt, introducunt proceres ad Imperatoris circunstationem, donec impleatur domus. Postea egreditur Imperator ex suo conclaui, Magno Domestico ad ianuam stante, & Imperatoris ensem ferente. Igitur simul ac Imperator apparet, Cantores statim canunt illud: *Diuturnum faciat Deus Imperium tuum.*

Aulicorum officia.

Imp. progressus cãtu excipitur.

6\. Quibus canentibus Imperator vadit, sanctásque imagines osculatur. Deinde regressus stat propè thronum suum, Magno Domestico ad sinistrum Imperatoris latus stante cum spatha, seu ense Imperatorio.

Nota, Nouator: Imp. SS. imagines osculatur.

7\. Lampadarius autem infra Magnum Domesticum fert duplicem ampullam cum ardente lampade: cuius lampadis supremæ partes tinctæ sunt cinnabari; medium verò

Lampadis ornatus.

Καὶ οἱ μὲν ἱερεῖς ἵστανται πλησίον τῶν ἁγίων εἰκόνων μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν· οἱ δ' ἀναγνῶσται, μέσου τοῦ τρικλίνου κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλέως μετὰ τῶν ἱματίων καὶ ἐπιρριπταρίων αὐτῶν, φοροῦντες καὶ καμίσια ἐπάνω τῶν ἱματίων. ὁ μὲν τοι πρωτοψάλτης καὶ ὁ δομέστικος λευκά.

Ὁ λαμπαδάριος δὲ κρατῶν τὸ χρυσοῦν διβάμπουλον, ὁ μαΐστωρ, καὶ πάντες οἱ ψάλται πορφυρᾶ· οἱ δὲ κανονάρχαι δὲ μετὰ ἱματίων μόνων, καὶ ἀσκεπεῖς.

Καὶ μετὰ ταῦτα, ὁ πρωτοβεστιαρίτης τε, ὁ μέγας ἑταιρειάρχης, ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς, οἱ δὲ ἑταιρειάρχαι, καὶ ὅσοι φέρουσι τὸ δικανίκιον καὶ ὑπηρετοῦσιν, εἰσάγουσι τοὺς ἄρχοντας εἰς τὴν τοῦ βασιλέως παράστασιν ὥστε τοῦτον πληρωθῆναι τὸν οἶκον. καὶ μετὰ τοῦτο ἐξέρχεται ὁ βασιλεὺς τοῦ κελλίου αὐτοῦ, τοῦ μεγάλου δομεστίκου εἰς τὴν θύραν ἱσταμένου καὶ τὸ τοῦ βασιλέως φέροντος σπάθην. ἅμα οὖν τῷ τὸν βασιλέα φανῆναι, οἱ ψάλται αὐτίκα ψάλλουσι τὸ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΝ.

Ψαλλόντων δὲ τούτων, ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται καὶ ἀσπάζεται τὰς ἁγίας εἰκόνας. εἶτα ὑποστρέψας ἵσταται πλησίον τοῦ θρόνου αὐτοῦ· τοῦ μὲν μεγάλου δομεστίκου κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος ἱσταμένου τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς σπάθης, ὡς εἴρηται.

Τοῦ δὲ λαμπαδαρίου κάτωθεν τοῦ μεγάλου δομεστίκου, τὸ διβάμπουλον μετὰ ἡμμένης λαμπάδος φέροντος, ἧς δὴ λαμπάδος τὰ μὲν ἄκρα εἰσὶ διὰ κινναβάρεως βεβαμμένα, τὸ δὲ μέσον

διὰ

διὰ πεταλίου κεχρυσωμένου, ἔχοντος σταυροὺς ἐντὸς κύκλῳ κοκκίνους.

Τῆς οὖν τῶν ὡρῶν ἐνάρξεως γινομένης, φέρει αὐτίκα παιδόπουλον τοῦ βεστιαρίου τὸ τοῦ βασιλέως δικανίκιον· ὅπερ λαβὼν ὁ μέγας πριμμικήριος δίδωσι τῷ βασιλεῖ.

Ἰστέον δὲ ὅτι εἰς μὲν τὰς καθ' ἑκάστην γινομένας παραστάσεις, ὁ βασιλεὺς λέγει, ὅτι τὸ δικανίκιόν μου, καὶ φέρει τοῦτο τὸ βεστιαρίου παιδόπουλον, καθὰ εἴρηται.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἑορτῶν, ὅταν παράστασις γίνηται, μετὰ τὸ τὸν βασιλέα εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ σταθῆναι, καὶ χωρὶς τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν ὅτι τὸ δικανίκιόν μου, λέγει ὁ μέγας πριμμικήριος, παιδόπουλον, καὶ φέρει τοῦτο.

Ὁ δὲ περὶ τούτου λόγος οὗτός ἐστιν, ὅτι εἰς τὰς καθ' ἡμέραν τῶν ὄρθρων παραστάσεις καὶ τῶν ἑσπερινῶν, μετὰ τὸ τοὺς ἐντίμους τῶν ἀρχόντων εἰς τὴν παράστασιν ἐλθεῖν, λέγει ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸ δικανίκιόν μου· σημεῖον ὂν τοῦτο τοῦ, καὶ τὸν παρακάτωθεν λαὸν εἰσελθεῖν. Κατὰ δὲ τὰς μεγάλας τῶν ἑορτῶν, πάντες ἄρχοντές τε καὶ οἱ λοιποὶ εἰσέρχονται, καὶ οὐκ ἔσται χρεία διὰ τοῦτο τὸν βασιλέα ζητῆσαι τὸ δικανίκιον αὐτοῦ. τόδε γὰρ εἰδὼς ὁ μέγας πριμμικήριος, λέγει ἀνερωτήτως, καὶ φέρουσιν αὐτό.

Ψάλλονται οὖν αἱ ὧραι, ὡς ἔθος, ἥ τε πρώτη, ἡ τρίτη, ἕκτη, καὶ ἡ ἐννάτη, μετὰ τῶν τροπαρίων. εἰς μέντοι τὸ τελευταῖον τῆς ἐννάτης ὥρας τροπάριον λέγει ὁ πρωτοψάλτης τὸ

per bracteam inauratum est, quæ intus cruces coccineas in orbem repræsentat. *De Natiuitate Christi.* *CHAP. VI.*

8. Facto igitur Horarum initio, famulus Vestiarij statim Imperatoris sceptrum adfert; quod Magnus Primicerius Imperatori porrigit.

9. Sciendum est, Imperatorem in quotidianis circunstationibus dicere: Cupio sceptrum meum. Et mox famulum Vestiarij illud adferre, vt antea diximus. *Ritus circunstationis instituendæ.*

10. Cæterùm in festis, quando circunstatio instituitur, postquam Rex stat suo in solio; omisso illo: Cupio sceptrum meum; Magnus Primicerius compellans famulum; Famule, inquit: & confestim sceptrum apportat.

11. Ratio huius est; quia in quotidianis matutini & Vesperarum circunstationibus, postquam honoratiores ex proceribus in circunstatione iam præsentes sunt; ait Imperator: Cupio sceptrum meum; quod argumento est, populum qui inferiùs consistit, etiam ingressurum. At in magnis festis omnes proceres & reliqui intrant; nec opus est, vt Imperator sceptrum suum deposcat: hoc enim sciens Magnus Primicerius iniussus præcipit, & adferunt illud.

12. Canuntur igitur horæ, vt moris est, Prima, Tertia, Sexta, & Nona cum Troparijs. Ad vltimum Nonæ horæ Troparium, dicit Protopsaltes, *Ritus diurnorum officiorum.*

De natiuitate Christi | CAP. VI. *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto* : & decantatur. Additur deinde & hoc : *Et nunc & semper* : nec secundò cantatur Troparium , legitur autem à Canonarcha , qui post lectionem sic profatur.

Polychronion. 13. *Diuturnum faciat Deus , præpotens & sanctum Imperium tuum, ad multos annos.* Rursus tertia vice. *Diuturnum faciat Deus à Deo acceptum & à Deo custoditum præpotens & sanctum Imperium tuum , ad multos annos.* Deinde acclamant circunstantes. *Diuturnum faciat Deus sanctum Imperium tuum , ad multos annos* : Canitúrque illud Troparium , *Deus.* cùm illud , *Nunc & semper* , antea decantatum fuerit.

14. Psalmos Horarum legit Archidiaconus , Prophetiam & Apostolum Protapostolarius. Ex Euangelijs primum quidem legit Protopapa ; reliqua alij sacerdotes.

Impp. SS. imagines Christi nati secundú osculatur. 15. Finitis horis ; Imperatore rursus abeunte , & sanctas imagines exosculante , suúmque conclaue reperente , soluitur circunstatio , donec debita Liturgiæ hora aduenerit. Et tunc psalluntur vesperæ. Et hoc ita fit , si festum in alium septimanæ diem incidat.

Diuersa ratio celebrandi natiuitatem in Dominica & Sabbatho. 16. Si verò festum in Sabbatum aut Dominicam diem ciniderit , cùm Horæ & Troparia concinuntur , adest quidem Imperator , sed non in Liturgia ; quæ priuatim peragitur.

ΔΟΞΑ, καὶ ψάλλεται. εἶτα καὶ τὸ ΚΑΙ ΝΥΝ, ΚΑΙ ΑΕΙ. καὶ οὐ ψάλλεται ἐκ δευτέρου μὲν τὸ τροπάριον· ἀναγινώσκεται δὲ ὑπὸ τοῦ κανονάρχου· ὃς καὶ μετὰ τὸ ἀναγνῶναι, λέγει οὕτω.

Πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ Θεὸς τὴν κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σας εἰς πολλὰ ἔτη· καὶ πάλιν ἐκ τρίτου· πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ Θεὸς τὴν θεοπρόσληπτον, καὶ θεοφρούρητον, κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σας εἰς πολλὰ ἔτη. εἶτα ἐπευφημίζει ἡ περίστασις λέγουσα· πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ Θεὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν σας εἰς πολλὰ ἔτη· καὶ ψάλλεται τὸ τροπάριον, ΘΕΟΣ, ἐπεὶ τὸ ΝΥΝ ΚΑΙ ΑΕΙ προερρέθη.

Τοὺς μὲν οὖν ψαλμοὺς τῶν ὡρῶν ἀναγινώσκει ὁ ἀρχιδιάκονος· τὴν προφητείαν καὶ τὸν ἀπόστολον, ὁ πρωταποστολάριος· τῶν δὲ εὐαγγελίων τὸ μὲν πρῶτον ὁ πρωτοπαπᾶς, τὰ δὲ λοιπὰ ἱερεῖς ἕτεροι.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ὡρῶν, τοῦ βασιλέως ἀπελθόντος αὖθις, καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀσπασαμένου, καὶ μετὰ τοῦτο εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ εἰσελθόντος, λύεται ἡ παράστασις μέχρις ἂν ἡ τῆς λειτουργίας προσήκουσα ἔλθοι ὥρα· καὶ τότε ψάλλεται ὁ ἑσπερινὸς ὕμνος. γίνεται μέντοι τοῦτο οὕτως, εἴπερ τύχοι οὖσα ἡ ἑορτὴ ἐπ᾽ ἄλλῃ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ.

Εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ, τῶν ὡρῶν καὶ τῶν τροπαρίων ψαλλομένων, πάρεστιν μὲν ὁ βασιλεύς, οὐ μὴν δὲ καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν· ἀλλ᾽ ἰδίᾳ ψάλλεται αὐτή.

ἡ δὲ γε

ἡ δέ γε αἰτία τοῦ μὴ παρεῖναι αὐτὸν βασιλέα καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐστὶν, ὅτι τὰς μὲν ἄλλας πέντε ἡμέρας ψάλλεται πρῶτον ὁ ἑσπερινὸς ὕμνος, καὶ μετ' αὐτὸν ἡ λειτουργία.

Εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ τύχοι, ἢ κυριακῇ, εἰς τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας γίνεται ἡ λειτουργία. διά τοι τοῦτο καὶ οὐδὲν σώζει, ψάλλεσθαι τὴν τοιαύτην ἀκολουθίαν τῶν ὡρῶν καὶ τῶν τροπαρίων, διὰ τὸ πλείστην εἶναι, καὶ ἐξ ἀνάγκης ψάλλονται μὲν πρῶτον ἡ λειτουργία ἰδίως, ὡς κατὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν, καὶ ἄνευ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπιδημίας. κατὰ δὲ τὴν τοῦ ἑσπερινοῦ ὥραν, ὁ βασιλεὺς ἔρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Τῶν οὖν τροπαρίων ψαλλομένων, ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ σκιάδιον καὶ τὴν καθημερινὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄρχοντες δὲ ὡσαύτως· κατὰ δὲ τὸν ἑσπερινὸν, καὶ τὴν λειτουργίαν, ἀλλάσσει ῥοῦχον, ἤγουν ἐπάνω ἔνδυμα μαργαριταρένιον· φορεῖ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ δοκοῦν αὐτῷ φόρεμα, ἤγουν, ἢ κρινωνίαν, ἢ τετράφυλλον, ἤ τι ἕτερον ὅμοιον τούτοις· οἱ δὲ ἄρχοντες σκαραμάγκια, φακεώλια, καὶ καββάδια, ἤγουν ἐνδύματα καὶ ἐπιλωρίκια, ἕκαστος κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ.

Ψαλλομένης οὖν τῆς λειτουργίας, ἢ μόνον τοῦ ἑσπερινοῦ, εἰ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ τύχοι, ὡς εἴρηται, οἱ προρ-

Caussa cur Imperator Liturgiæ non sit præsens, est ista: quia alijs quinque antecedentibus diebus cantatur primùm vespertinus Hymnus; & post hunc Liturgia perficitur. De natiuitate Christi. CAP. VI.

17. Si verò festum in Sabbatum vel Dominicum diem incurrat, hora tertia diei Liturgia celebratur. Quamobrem integrum non est, vt huiusmodi officium Horarum & Tropariorum persoluatur; eò quòd sit valde prolixum. Hinc necessariò priùs Liturgia seorsim decantatur, tanquam statuto tempore, & sine Imperatoris præsentia. At circa vesperarum horam, Imperator ad Ecclesiam se confert.

18. Dum igitur Troparia Psalluntur, Imperator fert pileum, & quotidianum suum amictum. Similiter & proceres aulici. Circa vespertinas verò laudes & Liturgiam, mutat suum Ruchum, hoc est, extimum indumentum, margaritis contextum: fert autem in capite, quod allubescit gestamen, putâ vel crinoniam, vel tetraphyllum, vel quid assimile. Proceres verò gestant scaranica, phaceolia, cabbadia, & epilorica, quilibet secundùm ordinem & dignitatem suam. Imp. amictus. Crinonia, vel tetraphyllum, tegmen capitis.

19. Dum igitur Liturgia peragitur, aut solæ vespertinæ laudes decantantur, si festum Sabbato aut Dominico die occurrat; vt dictum est; præno-

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium. CAP. V.

37. Magni Hetæriarchæ munus priùs quidem explicatum est, * quando de circumstatione agebamus. Recipit iste vndequaque aduentantes exules & perfugas: ideo etiam Hetæriarcha appellatur, tanquam qui ἑταίρους siue amicos suscipiat.

* 3. n. 30. 31. 32.

38. Logotheta Cursus olim habuit officium nobis incognitum; nunc verò nullum.

39. Primi Secretarij munus ex ipso vocabulo innotescit. Est primus in Senatu. Interdum cum ipso iudicant, decreto Imperatoris, etiam alij honoratiores ipso.

40. Præfecti exercitus officium explicabitur, * quando de officio Magni Domestici in Fossato sermo erit.

* cap. 16. n. 3.

41. Mystici functio patescit ex ipso nomine.

42. Domesticus Scholarum olim ferme idem officium gessit, quod modò Magnus Domesticus. Nunc nullo munere fungitur.

43. Magnus Drungarius classis, eam rationem habet ad Magnum Ducem, quam vigiliarum Magnus Drungarius ad Magnum Domesticum.

44. Primicerius Aulæ habet in circumstatione eam functionem, de qua antea dictum.*

* 3. n. 30. & 32.

Eius etiam munus est, vt inter omnes, qui in aula versantur, decentem ordinem constituat.

45. Quemadmodum enim quilibet ex proceribus designatum & proprium locum in

Τὸ τοῦ μεγάλου ἑταιρειάρχου ὑπηρέτημα ἐλέχθη μὲν πρότερον, ὅτε περὶ τῆς παραστάσεως ἐλέγομεν. δέχεται δὲ οὗτος καὶ τοὺς προσερχομένους πανταχόθεν φυγάδας· διὸ καὶ ἑταιρειάρχης καλεῖται, ὡς τοὺς ἑταίρους, ἤτοι τοὺς φίλους δεχόμενος.

Ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου, εἶχε μὲν πάλαι καὶ οὗτος ὑπηρεσίαν ἡμῖν ἀνεπίγνωστον, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Τὸ τοῦ πρωτασηκρῆτις ὑπηρέτημα δῆλον ἐστὶν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος. πρῶτος γὰρ τῶν σεκρέτων λέγεται. ἔστι δὲ ὅτε συγκρίνουσι μετ' αὐτοῦ βασιλικῷ ὁρισμῷ καὶ ἕτεροι ἐντιμότεροι τούτου.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπὶ στρατοῦ ὑπηρέτημα, λεχθήσεται καὶ τοῦτο, ὅτε ἐστὶ τοῦ μεγάλου δομεστίκου τὸ εἰς φωσσάτον.

Ἡ τοῦ μυστικοῦ ὑπηρεσία, νοεῖται ἐστὶν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος.

Ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν, πάλαι μὲν εἶχεν ὑπηρεσίαν σχεδὸν ἣν ὁ μέγας δομέστικος ἄρτι, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου, τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει πρὸς τὸν μέγαν δοῦκαν, ὃν ὁ τῆς βίγλης μέγας δρουγγάριος πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον.

Ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς ἔχει μὲν ἐν τῇ παραστάσει ὑπηρεσίαν οἵαν προείπομεν· διατάττει δὲ ἐστὶ τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ πάντας.

Ὥσπερ γὰρ τῶν ἀρχόντων ἕκαστος τὸ ἀποτεταγμένον καὶ ἴδιον ἔχει τόπον εἰς τὴν παράστασιν·

παρέστασιν· οὕτω καὶ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων ἑκάστη τὸν ἴδιον αὐλῆς κέκληται τόπον. Οἱ μὲν γὰρ βάραγγοι διέρχονται ὑπηρετοῦντες εἴς τε τὰς θύρας τοῦ κελλίου τοῦ βασιλέως, καὶ εἰς τὸ τρίκλινον.

Εν τῇ αὐλῇ δὲ τοῦ παλλατίου στρατιῶται ὀνομαζόμενοι οὕτω παραμοναὶ, ἔχοντες ἄλογα, ἐφ' ὧν καὶ ἀλογάτωρ· καὶ μετ' αὐτοὺς ἕτεροι, παραμοναὶ μὲν καὶ οὗτοι, πλὴν δίχα ἀλόγων, ἔχοντες ἀλογάτωρα, φέροντες ἐν χερσὶ πάντες τὰς σπάθας αὐτῶν.

Εἶτα διέρχονται οἱ ὀνομαζόμενοι τζάκονες, φέροντες καὶ οὗτοι πλατίκια.

Καὶ μετὰ τούτοις ἕτεροι, πεζοὶ μὲν καὶ οὗτοι, ὀνομαζόμενοι μυρτάτοι, τόξα ἕκαστος φέροντες· αἱ μέντοι παραμοναὶ μετὰ σκιαδίων, οἱ τζάκονες δὲ μετὰ καπασίων.

Φοροῦντες καὶ ἐπάνω κλίβανα ἀέρινα, λέοντας περὶ τὸ στῆθος ἔχοντα ἐσταμένους λευκοὺς, ὁρῶντας ἀντικρὺ κατὰ πρόσωπον, ὡσαύτως καὶ ὄπισθεν.

Εἰσὶν καὶ κορτινάριοι, ἔχοντες καὶ οὗτοι ἔνοχον, ὃς κόμης καλεῖται· οἵτινες δὴ κἂν ἐλάττων τάξις διέρχεται, ἀλλ' οὖν κάτω ἵστανται τοῦ παρεκκλησίου.

Οἱ δὲ βαρδαριῶται εἰς ... τῆς αὐλῆς θύραν. πάντες οὖν οὗτοι, καὶ οἱ εἰρημένοι, καθ' ἣν ὥραν ὅ, τε ὀρθρινὸς ὕμνος ψάλλεται, ὁ τῆς λειτουργίας, καὶ ὁ τοῦ ἑσπερινοῦ, κατὰ τάξιν ἵστανται, αὐτακτοῦντος αὐτοὺς τοῦ πριμικηρίου τῆς αὐλῆς, καθὰ εἴρηται.

circunſtatione obtinet : ita & quælibet Aulicorum claſſis proprium tenet locum. Barangi enim miniſtri ſunt ad fores conclauis Imperatorij, & triclinij. *De Miniſteriis vniuſcuiuſque Officialium.* *CAP. V. Claſſes militum.*

46. In aula verò Palatij milites ſunt ſtationarij, habentes equos, quibus etiam Alogatot præeſt. Poſt iſtos ſunt alij ſtationarij, ſed equis carent; habent tamen Alogatorem, qui ſpathas ſuas manibus geſtant. *Barangi. Stationarij duplices.*

47. Deinde ſunt, quos nominant Tzacones, qui & ipſi pilaticia portant. *Tzacones.*

48. Poſt hos ſunt alij, pedites quidem & iſti, quos Murtatos vocant, quorum quilibet fert tela. Stationarij pileos ſeu vmbellas geſtant : Tzacones cappas ſeu cuculiones. *Murtati pedites.*

49. Ferunt etiam ſupernè coloris aërei loricas ſtantibus leonibus, iiſque albis in pectore inſignitas, qui contra ſeſe erecti ſunt. Similiter in tergo. *Habitus militum.*

50. Sunt etiam Cortinarij, qui & ipſi Præfectum habent, quem Comitem appellant : quotum licèt claſſis minor ſit, ſtationem tamen habent infra Oratorium. *Cortinarij.*

51. Bardariotæ deſtinati ſunt ad cuſtodiam ianuæ aulicæ. Omnes igitur iſti, quando hymnus matutinus, Liturgiæ & veſpertinæ decantatur, ordine quique ſuo conſiſtunt, Primicerio Aulæ ipſos in ordinem decentem cogente, vt dictum eſt. *Bardariotæ.*

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium. CAP. V.

Statio Cortinatiorũ & gestamina.

52. Cottinarij ministrant ad Imperatoris tabernaculum, quod Cortis nominatur: quorum Comes & ipsi ferunt pannos coccineos ex cortis veteribus pannis, & ex ijsdem in capite galericulos rubros intra aulam quidem; at non cappas. Præterea caligas eiusdem generis cum nigris calceamentis. Extra aulam verò gestant huiusmodi galericulos seu vittas cum cappis seu cuculionibus.

Bardariotarum Persicum Angurotũ, & manuclauia quibus nocentes puniant.

53. Huiusmodi rubris indumentis vestiuntur etiam Bardariotæ, quæ confecta sunt ex pannis, non à corte sumptis, sed ex proprijs. In capite Persicum gestamen gestant, cui nomen Angurotum, quod loco Margellatum, pannum citrini coloris habet.

54. Ex cuiuslibet horum zona pendent lora, quæ vocantur manuclauia, hoc est, baculi, seu virgæ, vt flagellis dignos flagellent. Semper ferunt sceptra. Præcedunt, quando Imperator equitat; & sceptra erecta ferunt, vt constituant ordinem in populo. Habent & isti primicerium; quos origine Persas Imperator inde transtulit ad Bardarium flumen: à quo illis etiam Bardariotarum nomen inditum est.

Bardarium flumen.

55. Protospatharius hoc nomen adeptus est, quia olim fuit primus inter spatharios stationarios. In præsenti nullum officium gerit.

Ὑπηρετοῦσι δὲ οἱ κορτινάριοι εἰς τὴν τοῦ βασιλέως σκηνὴν, ἥτις κόρτη ὀνομάζεται. ὁ μέντοι κόμης αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ δ' οὗτοι πανία φοροῦσι κόκκινα ἐκ τῶν τῆς κόρτης παλαιῶν πανίων, ἐξ ὧν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς σκουφίας μόνον ἐρυθρὰς ἐντὸς μὲν τῆς αὐλῆς, οὐ μὴν δὲ καὶ καπάσια, ἔτι τε καὶ κάλτζας τοιαύτας, μετὰ παπουτζίων μελάνων. ἐκτὸς δὲ φοροῦσι τὰς τοιαύτας σκουφίας μετὰ καπασίων.

Τοιαῦτα ἐνδύματα ἐρυθρὰ ἐνδύονται μὲν καὶ οἱ Βαρδαριῶται, διὰ πανίων, οὐκ ἐκ τῆς κόρτης, ἀλλ' ἐξ οἰκείων, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ περσικὸν φόρεμα, ἀγγουρωτὸν ὀνομαζόμενον, ἔχον ἀντὶ μαργλιγίων πανίον κίτρινον.

Κρέμανται δὲ ἐπὶ ζώνης ἑκάστου τούτων λῶροι, οὓς καλοῦσι μανικλάβια, ἤγουν βακτηρίας ἢ ῥάβδους, μαστίζειν τοὺς ἀξίους μαστίζεσθαι, φέροντες ἀεὶ δικανίκια. ὅτε δὲ καβαλλικεύσῃ ὁ βασιλεὺς, προηγοῦνται, καὶ φέροντες αὐτὰ ὄρθια εὐτακτοῦσι τὸν λαόν. ἔχουσι δὲ οὗτοι καὶ πριμμικήριον. τούτους πάλαι Πέρσας κατὰ γένος ὄντας, ὁ βασιλεὺς μετοικίσας ἐκεῖθεν εἰς τὸν Βαρδάριον ἐκάθισε ποταμὸν, ἀφ' οὗ καὶ Βαρδαριῶται καλοῦνται.

Ὁ πρωτοσπαθάριος λέγεται, ὅτι ἦν κατὰ μὲν τὸ παλαιὸν πρῶτον τῶν σπαθαρίων παραμονῶν; νῦν δὲ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ο μέγας ἄρχων οὐδὲ ἓν ὑπηρέτημα κέκτηται.

Καὶ ὁ ζατᾶς τῆς αὐλῆς ὡσαύτως.

Οἱ μεγάλοι τζαούσιοι, εὑρίσκονται διατακτοῦντες τὴν τοῦ βασιλέως σύνταξιν, ὑπὸ τὸν μέγαν πριμμικήριον ὄντες.

Ο πραίτωρ τοῦ δήμου, οὐδ' ὅλως ἔχει ὑπηρεσίαν τινά.

Ο τῶν οἰκειακῶν λογοθέτης ὡσαύτως.

Καὶ ὁ λογαριαστὴς τῆς αὐλῆς οὐδ' ὅλως ἔχει τι ὑπηρέτημα νῦν.

Ο πρωτοκυνηγὸς, ἔχει μὲν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην· ὅτι τοῦ βασιλέως τὸν ἵππον ἀναβαίνοντος, οὐδεὶς ἕτερος τὴν σκάλαν κατέχει εἰ μὴ μόνος οὗτος, εἰ παρὼν εὑρίσκεται. ἄρχει δὲ καὶ τῶν κυνηγῶν τῶν λεγομένων σκυλλομαγγων. εἰ δέ ποτε κυνηγετοῦντος τοῦ βασιλέως, αἱμαχθῆναι συμβῇ τι τῶν ἱματίων αὐτοῦ, λαμβάνει τοῦτο καθ' ὑπηρεσίαν ὁ πρωτοκυνηγός.

Ο σκουτέριος βαστάζει τὸ διβέλλιον, καὶ τοῦ βασιλέως σκουτάριον· οὐ μόνον εἰς τὰς προκύψεις, ἀλλὰ κἂν ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται. εὑρίσκονται δὲ μετὰ τοῦ διβελλίου καὶ πάντες οἱ βάραγγοι. εἴτε οὖν εἰς τὸ φωσσάτον ὁ βασιλεὺς εὑρίσκεται, εἴτε καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ διβέλλιον πάντοτε ἔμπροσθεν αὐτοῦ φέρεται.

Ο ἀμηρᾶλιος ὑπὸ τὸν μέγαν δοῦκαν εὑρίσκεται· ἡγεῖται δὲ τοῦ στόλου παντός.

Ο ἐπὶ τῶν δεήσεων δέχεται τὰς τῶν αἰτούντων καὶ τῶν ἀδικουμένων ἀναφορὰς, καβαλλαρίου διερχομένου τοῦ βασιλέως.

De Ministerijs uniuscuiusque Officialium. CAP. V.

56. Neque Magnus princeps officium aliquod habet.

57. Vt nec Tatas Aulæ.

58. Magni Tzausij turmam Imperatoris ordinant, & subsunt Magno Primicerio.

59. Prætor populi caret functione.

60. Similiter Logotheta rei familiaris.

61. Neque Logariastes Aulæ aliquo munere fungitur.

62. Primus Venatorum hoc muneris habet : Imperatore equum aſcendente nullus alius, ſed ipſe ſolus, ſi præſens ſit, ſtapedem tenet. Præeſt venatoribus, quos canum mangones vocitant. Si contingat aliquod ex veſtimentis Imperatoris ſanguine aſpergi in venatione ; accipit illud ex munere ſuo Protocynegus.

63. Scutifer fert geminum velum & Imperatoris ſcutum non ſolùm ad loca orationis, ſed quocunque ſe confert Imperator. Omnes porro Barangi ad hoc geminum velum defendendum ſunt deſtinati. Siue igitur Imperator ſit in Foſſato, ſiue alibi, duplex velum ſeu vexillum ſemper illi præportatur.

64. Ameralius Magno Duci ſubditur, regítque totam claſſem.

65. Magiſter ſupplicum libellorum, quando Imperator equitat, ſupplicationes eorum, qui petunt, quíque iniuria affecti ſunt, recipit.

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium, CAP. V.

66. Quæstor olim habebat officium; Nunc, nullum.

67. Functio Magni Adnumiastæ explicabitur, * quando agetur de officio Domestici in Fossato.

* c.16. n. 8.

68. Logotheta castrensis nullum ministerium habet.

69. Primus Accipitrarius præest illis venatoribus, qui aues ferunt. Gestat quoque chirothecam in zona, vt antea * dictum. Logotheta gregum, seu pecuariæ, functus quidem olim fuerat officio, nunc verò nullo.

* cap.4. n.51.

70. Magnus Interpres est primus Interpretum, quos vulgò nominant Dragomenos.

71. Acoluthus, Barangorum præfectus est. Sequitur Imperatorem ante illos. Ea etiam de causa Acoluthus, hoc est, sequutor, appellatur.

72. Iudex fossati, si Imperator sit in fossato, occurrentes controuersias militum, siue de equis, siue de armis, siue de præda, siue de alia quacunque re, cognoscit ac compònit.

73. Præfectus Alogij locum obtinet in turma Imperatoria; & subest Magno Primicerio.

74. Protalogator similiter subijcitur Magno Primicerio; & turmam sequitur; vt si quis eam deserat, reuocet, & in turmam reducat, debitúmque ordinem conseruet. Si verò Magnus Primicerius aliquo ex

Ο κοιαίστωρ, εἶχε μὲν πάλαι καὶ ὑπηρεσίαν, νῦν δὲ οὐδαμῶς.

Τὸ τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ ὑπηρέτημα λεχθήσεται δὲ τοῦτο, ὁπηνίκα τοῦ μεγάλου δομεστίκου τὸ εἰς τὸ φωσσάτον.

Ο λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ο πρωτοϊερακάριος ἄρχει τῶν φερόντων ὄρνεα κυνηγῶν. Φέρει δὲ καὶ χειρόρτιον ἐπὶ ζώνης, ὡς προείρηται. ὁ λογοθέτης τῶν ἀγελῶν, εἶχε καὶ αὐτὸς πάλαι ὑπηρεσίαν, νῦν δὲ οὐδαμῶς.

Ο μέγας διερμηνευτής, ἐστὶ πρῶτος τῶν ἑρμηνέων, οὓς κοινῶς ὀνομάζουσι δραγομάνους.

Ο ἀκόλουθος εὑρίσκεται μὲν ἐνάρχος τῶν βαράγγων, ἀκολουθεῖ δὲ τῷ βασιλεῖ ἔμπροσθεν αὐτῶν· διά τοι τοῦτο καὶ ἀκόλουθος λέγεται.

Ο κριτὴς τοῦ φοσσάτου, τοῦ βασιλέως εἰς τὸ φωσσάτον εὑρισκομένου, τὰς παρεμπιπτούσας ὑποθέσεις τοῖς στρατιώταις, εἴτε περὶ ἀλόγων, εἴτε ἁρμάτων, εἴτε κούρσων, ἢ περὶ τοιούτου τινὸς καθιστᾷ, καὶ ἐξετάζει.

Ο ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου εἰς τὴν τοῦ βασιλέως εὑρίσκεται μὲν σύνταξιν· καὶ ὑπὸ τὸν μέγαν δὲ πριμμικήριον.

Πρωταλογάτωρ ὡσαύτως ὑπὸ τὸν μέγαν πριμμικήριον, πλὴν ἀκολουθεῖ ὄπισθεν τῆς συντάξεως, ἵνα κἂν ἀπολιμπάνηταί τις αὐτῆς, φέρει αὐτὸν καὶ ἀποκαθιστᾷ εἰς τὴν σύνταξιν καὶ εὐτακτεῖ. Εἰ δὲ καὶ ὁ μέγας πριμμικήριος ἐν χρείᾳ τινὸς γένοιτο

γένοιτο τῶν ἀπὸ ταύτης, πρὸς τὸν πρωτολογάτορα λέγει, καὶ καλεῖ τοῦτον.

Ὁ μέγας διοικητὴς οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ὀρφανοτρόφος ἦν μὲν φροντίζων καὶ ἐπιμελούμενος πάλαι τῶν ὀρφάνων, νῦν δὲ οὐδαμῶς κέκτηταί τινα ὑπηρεσίαν.

Ὁ πρωτονοτάριος δῆλος καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· πρῶτος γὰρ τῶν νοταρίων, ἤτοι τῶν γραμματικῶν.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων ὑπηρέτημα πάλαι μὲν ἦν τοῦ ἀπογράφειν τοὺς ἐν ταῖς στρατείαις, καὶ ἀλλαχοῦ ἀριστεύοντας, ἀναμιμνήσκειν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν τῷ βασιλεῖ, ἵνα λαμβάνωσι τὰς προσηκούσας τιμάς· κατὰ δὲ τὸ παρὸν οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ὁ δομέστικος τειχέων ἔχει τοῦτο τὸ ὑπηρέτημα, ὅτι εἴ τινος τὰ κάστρα περιποιήσεως δέοιντο, ἐπιμελεῖσθαι τοῦτο εἰς τὸ ἀνακτίζεσθαι.

Ὁ πρωτοκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλικοῦ ἄρχει μὲν τῶν κοιτωναρίων· ὑποκεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ τοῦ κοιτῶνος παρακοιμωμένου.

Ὁ πρωτοκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου, ὑπὸ τὸν πρωτοβεστιαρίτην ὑποκεῖται, ὑπηρετεῖ δὲ καὶ εἰς τὰς προσφερομένας καὶ ἐξερχομένας εἰσόδους τε καὶ ἐξόδους.

Ὁ βεστιάριος ἔχει ὑπηρέτημα θαλάσσιον. τοῦ γὰρ βασιλέως κατὰ θάλασσαν στρατεύοντος, ἄρχει οὗτος τοῦ τὸ βεστιάριον φέροντος κατέργου, ἤγουν τριήρεως, ἀκολουθεῖ τε κατόπιν τοῦ βασιλικοῦ κατέργου.

militibus turmæ opus habeat, De Ministerijs uniuscuiusque Officialium. CAP. V.
significat id protalogatori; qui eum accersit.

75. Magnus Administrator nullam functionem habet.

76. Orphanotrophus olim habebat curam pupillorum. Nunc omni officio caret.

77. Protonotarius ipso suo nomine innotescit; est enim primus Notariorum siue Scribarum.

78. Eius, qui à memoria, functio olim erat, vt eorum qui in expeditionibus & alibi præclarè se gessissent, nomina describeret, eósque Imperatori in memoriam reuocaret, quò iustis honoribus & præmijs afficerentur. In præsenti nullam functionem haber.

79. Domesticus murorum hanc functionem habet, vt si cuius castra reparatione egeant, ea reparanda curet.

80. Præses Cubiculi Imperatorij præest quidem Cubicularijs; sed subiacet Præfecto Cubiculi.

81. Præses Vestiarij subijcitur Protouestiaritæ. Operam suam locat in acceptorum expensorúmque prouentuum rationibus annotandis.

82. Vestiarij munus occupatur in mari. Nam quando Imperator expeditionem marinam suscipit, iste præest triremi, quæ Vestiarium (Imperatoris) vehit. Ponè sequitur triremem Imperatoriam.

De Ministerijs vniuscuiusque Officialium. CAP. V. * n. 31.

83. Hetæriarcha quidem, vt antè dictum est, * ad circumstationem ministrat. Simul autem cum Magno Hetæriarcha curam gerit eorum, qui refugium quærunt.

Suprà n. 61. dicitur hic Logariastes nullo ministerio fungi: aut fortè Magnus hic Logariastes accipiendus est. quod officiũ 40. Palatinorum. c. 2. n. 7.

84. Logariastes Aulæ numerat & computat omnes milites, qui in Aula stipendia merent; & dispicit, num quid alicui de stipendio desit, aut num plenè satisfecerit pro stipendio, quod accepit.

85. Stratopedarcha militum, qui vno solùm equo vtuntur, huiusmodi munus gessit. Erant in locis Thematum, Fossati agmina, quorum alij appellabantur μεγαλοαλογῖται, alij à tribus equis, Tricaballi; alij à duobus, Dicaballi; alij ab vno, Monocaballi. Et isti soli pertinebãt ad curam Stratopedarchæ.

86. Tzangratorum curam similiter gerit eorundem Stratopedarcha.

87. Vt & Murtatorum eorundem Stratopedarcha.

89. Stratopedarcha Tzaconum curator est custodiarum in castris, qui Tzacones nominantur.

90. Præses magnorum Palatiorum eadem palatia sub sua cura habet.

91. Vt & Præses Palatiorum, quæ sunt in Blachernis.

92. Domesticus Thematum olim cura sua publicas res comprehendebat. Et Domestici orientalium & occidentalium Thematum similiter curatores erant publicorum negotiorum, quæ ibi enascebantur.

Ὁ ἑταιρειάρχης ὑπηρετεῖ μὲν εἰς τὴν παράστασιν, ὡς προείρηται· συνυπηρετεῖ δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ ἑταιρειάρχῃ ὑπὲρ τῶν προσφύγων.

Ὁ τῆς αὐλῆς λογαριαστὴς λογίζεται τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ εὑρισκομένους πάντας ῥογάτορας, εἰ λείπει τινὶ ἀπὸ τῆς ῥόγας αὐτοῦ, ἢ ἐξεδούλευσεν ὑπὲρ ὧν ἐρογεύθη.

Ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μονοκαβάλλων, ὑπηρέτημα εἶχε τοιοῦτον. ἦσαν ἐν τοῖς κατὰ θέματα τόποις, φωσσάτου τάγματα, οἱ μὲν μεγαλοαλογῖται ὀνομαζόμενοι, οἱ δὲ τρικάβαλλοι, οἱ δὲ δικάβαλλοι, καὶ ἕτεροι μονοκάβαλλοι. τούτων οὖν ἦν ὁ στρατοπεδάρχης, φροντιστὴς, καὶ ἐπιμελητὴς μόνων τῶν μονοκαβάλλων.

Ὁ τῶν τζαγγρατόρων στρατοπεδάρχης φροντίζων ὡσαύτως καὶ ἐπιμελούμενος τούτων.

Καὶ ὁ τῶν μουρτζάτων στρατοπεδάρχης ὁμοίως.

Ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων, ἐπιμελεῖται τῶν εἰς τὰ κάστρα εὑρισκομένων φυλάξεων, οἵτινες τζάκονες ὀνομάζονται.

Ὁ προκαθήμενος τῶν μεγάλων παλατίων, ἐπιμελητὴς αὐτῶν.

Καὶ τῶν Βλαχερνῶν παλατίων προκαθήμενος.

Τῶν θεμάτων δομέστικος ὡσαύτως ἦν πάλαι φροντίζων καὶ ἐπιμελούμενος τῶν τοῦ δημοσίου πραγμάτων. Καὶ οἱ δομέστικοι, τῶν τε ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν θεμάτων φρονтισταὶ ὡσαύτως, καὶ ἐπιμεληταὶ τῶν ἐκεῖσε δημοσίων πραγμάτων.

Τὸ

Τὸ τοῦ μεγάλου μυρταΐτου ὑπηρέτημα ἀνεπίγνωστόν ἐστιν.

Τὸ τοῦ πρωτοκόμητος, θαλάσσιόν ἐστιν. εὑρίσκεται οὖν οὗτος τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ στόλῳ πάντων κομήτων πρῶτος.

Καὶ τὸ τοῦ δρουγγαρίου ὡσαύτως, θαλάσσιον. δρούγγα ποσότης τοσούτων τινῶν ἑρμηνεύεται, ἧς ἡ ἀρχὴ ὁ τοιοῦτος δρουγγάριος.

Οἱ προκαθήμενοι, καὶ οἱ καστροφύλακες ὑπηρέται ἑκάστης κατ᾽ ἀξίαν τῶν πόλεων.

Ἕως ὧδε πασῶν αἱ ὑπηρεσίαι.

93. Magni Myrtaitæ munus est incognitum.

De Natiuitate Christi. CAP. VI.

94. Protocomitis functio ad mare spectat. Est enim in Imperatoris classe Comitum omnium primus.

95. Drungarij officium consimiliter ad mare pertinet. Drunga est certus numerus militum, quibus talis Drungarius imperat.

96. Præsides ciuitatum & castrorum custodes ministri sunt pro cuiusque ciuitatis dignitate.

Hucusque omnium administrationes.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

Ἐντεῦθεν αἱ ἑορταὶ, ἃς εἰώθασι ποιῆσαι, ἐν τῷ παλατίῳ· καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων.

Τῇ κδʹ τοῦ δεκεμβρίου μηνὸς, καθ᾽ ἣν ἡ τῶν Χριστουγέννων παραμονὴ, τοῦ βασιλέως εἰς τὸν ὄρθρον μὴ ἐξελθόντος κατὰ τὴν ἐξ ἔθους αὐτοῦ συνήθειαν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ αὐτοῦ κελλίῳ διευρισκομένου.

Φέρουσι μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οἱ κανονάρχαι καὶ ἱστῶσιν εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ κρέμανται ἅγιαι εἰκόνες, τῆς τε γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἕτεραι τρεῖς ἢ τέσσαρες. ἔμπροσθεν δὲ τούτου ἀναλόγιον, ἐφ᾽ οὗ ἐπίκειται ἅγιον εὐαγγέλιον.

CAPVT VI.

Sequuntur feriæ, quas in Palatio feriari solent; & primùm de festo Natiuitatis Domini.

1 Mensis Decembris xxiv. celebratur Vigilia Natiuitatis Christi; Imperatore ad matutinum secundùm visitatam sibi consuetudinem, non egresso, sed suo in conclaui commorante.

2. Finito matutino & dimisso cœtu Canonarchæ imagines adferunt, & tabulatum erigunt, ex quo pendent sanctæ imagines Natiuitatis Christi, & aliæ tres vel quatuor. Coram hoc pulpitum est, in quo sanctum Euangelium repositum iacet. Cleri ministeria.

De Natiuitate Christi.

CAP. VI.

3. Et sacerdotes quidem stant prope sanctas imagines cum sacerdotalibus suis stolis; at Lectores stant in medio Triclinio è conspectu Imperatoris, cum suis tunicis, & his, quæ illis superinijci solent, ferentes quoque camisia super vestes, Protopsaltes quidem & Domesticus candida.

Clericorũ habitus.

4. Lampadarius autem tenens auream duplicem ampullam; Magister, & omnes Cãtores purpurea; sed Canonarchæ cum solis tunicis adstant, & capite aperto.

Lampadarius fert duplicem ampullam.

5. Post hæc Protouestiarites, Magnus Hetæriarcha, Primicerius Aulæ, Hetæriarchæ, & quotquot sceptrum ferunt, & ministerium obeunt, introducunt proceres ad Imperatoris circunstationem, donec impleatur domus. Postea egreditur Imperator ex suo conclaui, Magno Domestico ad ianuam stante, & Imperatoris ensem ferente. Igitur simul ac Imperator apparet, Cantores statim canunt illud: *Diuturnum faciat Deus Imperium tuum.*

Aulicorum officia.

Imp. progressus cãtu excipitur.

6. Quibus canentibus Imperator vadit, sanctásque imagines osculatur. Deinde regressus stat propè thronum suum, Magno Domestico ad sinistrum Imperatoris latus stante cum spatha, seu ense Imperatorio.

Nota, Nouator: Imp. SS. imagines osculatur.

7. Lampadarius autem infra Magnum Domesticum fert duplicem ampullam cum ardente lampade: cuius lampadis supremæ partes tinctæ sunt cinnabari; medium verò

Lampadis ornatus.

Καὶ οἱ μὲν ἱερεῖς ἵστανται πλησίον τῶν ἁγίων εἰκόνων μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν· οἱ δ' ἀναγνῶσται, μέσου τοῦ τρικλίνου κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλέως μετὰ τῶν ἱματίων καὶ ἐπιρριπταρίων αὐτῶν, φοροῦντες καὶ καμίσια ἐπάνω τῶν ἱματίων. ὁ μέν τοι πρωτοψάλτης καὶ ὁ δομέστικος λευκά.

Ὁ λαμπαδάριος δὲ κρατῶν τὸ χρυσοῦν διβάμπουλον, ὁ μαΐστωρ, καὶ πάντες οἱ ψάλται πορφυρᾶ· οἱ κανονάρχαι δὲ μετὰ ἱματίων μόνων, καὶ ἀσκεπεῖς.

Καὶ μετὰ ταῦτα, ὁ πρωτοβεστιαρίτης τε, ὁ μέγας ἑταιρειάρχης, ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς, οἱ ἑταιρειάρχαι, καὶ ὅσοι φέρουσι τὸ δικανίκιον καὶ ὑπηρετοῦσιν, εἰσάγουσι τοὺς ἄρχοντας εἰς τὴν τοῦ βασιλέως παράστασιν ὥστε τοῦτον πληρωθῆναι τὸν οἶκον. καὶ μετὰ τοῦτο ἐξέρχεται ὁ βασιλεὺς τοῦ κελλίου αὐτοῦ, τοῦ μεγάλου δομεστίκου εἰς τὴν θύραν ἱσταμένου καὶ τὴν τοῦ βασιλέως φέροντος σπάθην. ἅμα οὖν τῷ τὸν βασιλέα φανῆναι, οἱ ψάλται αὐτίκα ψάλλουσι τὸ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΝ.

Ψαλλόντων δὲ τούτων, ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται καὶ ἀσπάζεται τὰς ἁγίας εἰκόνας. εἶθ' ὑποστρέψας ἵσταται πλησίον τοῦ θρόνου αὐτοῦ· τοῦ μὲν μεγάλου δομεστίκου κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος ἱσταμένου τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς σπάθης, ὡς εἴρηται.

Τοῦ δὲ λαμπαδαρίου κάτωθεν τοῦ μεγάλου δομεστίκου, τὸ διβάμπουλον μεθ' ἡμμένης λαμπάδος φέροντος, ἧς δὴ λαμπάδος τὰ μὲν ἄκρα εἰσὶ διὰ κινναβάρεως βεβαμμένα, τὸ δὲ μέσον

διὰ

διὰ πετάλου κεχρυσωμένου, ἔχοντος σταυροὺς ἐντὸς κύκλῳ κοκκίνους.

Τῆς οὖν τῶν ὡρῶν ἐνάρξεως γινομένης, φέρει αὐτίκα παιδόπουλον τοῦ βεστιαρείου τὸ τοῦ βασιλέως δικανίκιον· ὅπερ λαβὼν ὁ μέγας πριμμικήριος δίδωσι τῷ βασιλεῖ.

Ιστέον δὲ ὅτι εἰς μὲν τὰς καθ' ἑκάστην γινομένας παραστάσεις, ὁ βασιλεὺς λέγει, ὅτι τὸ δικανίκιόν μου, καὶ φέρει τοῦτο τὸ βεστιαρείου παιδόπουλον, καθὰ εἴρηται.

Επὶ δὲ τῶν ἑορτῶν, ὅταν παράστασις γίνηται, μετὰ τὸ τὸν βασιλέα εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ σταθῆναι, καὶ χωρὶς τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν ὅτι τὸ δικανίκιόν μου, λέγει ὁ μέγας πριμμικήριος, παιδόπουλον, καὶ φέρει τοῦτο.

Ο δὲ περὶ τούτου λόγος οὗτός ἐστιν, ὅτι εἰς τὰς καθ' ἡμέραν τῶν ὀρθρινῶν παραστάσεις καὶ τῶν ἑσπερινῶν, μετὰ τὸ τοὺς ἐντίμους τῶν ἀρχόντων εἰς τὴν παράστασιν ἐλθεῖν, λέγει ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸ δικανίκιόν μου· σημεῖον ὂν τοῦτο τοῦ, καὶ τὸν παρακάτωθεν λαὸν εἰσελθεῖν. Κατὰ δὲ τὰς μεγάλας τῶν ἑορτῶν, πάντες ἄρχοντές τε καὶ οἱ λοιποὶ εἰσέρχονται, καὶ οὐκ ἔστι χρεία διὰ τοῦτο τὸν βασιλέα ζητῆσαι τὸ δικανίκιον αὐτοῦ. τοῦτο δὲ γὰρ εἰδὼς ὁ μέγας πριμμικήριος, λέγει αὐθεντικῶς, καὶ φέρουσιν αὐτό.

Ψάλλονται οὖν αἱ ὧραι, ὡς ἔθος, ἥ τε πρώτη, ἡ τρίτη, ἕκτη, καὶ ἡ ἐννάτη, μετὰ τῶν τροπαρίων. εἰς μέντοι τὸ τελευταῖον τῆς ἐννάτης ὥρας τροπάριον λέγει ὁ πρωτοψάλτης τὸ

per bracteam inauratum est, quæ intus cruces coccineas in orbem repræsentat. — De Natiuitate Christi. Chap. VI.

8. Facto igitur Horarum initio, famulus Vestiarij statim Imperatoris sceptrum adfert; quod Magnus Primicerius Imperatori porrigit.

9. Sciendum est, Imperatorem in quotidianis circunstationibus dicere: Cupio sceptrum meum. Et mox famulum Vestiarij illud adferre, vt antea diximus. — Ritus circunstationis instituendæ.

10. Cæterùm in festis, quando circunstatio instituitur, postquam Rex stat suo in solio; omisso illo: Cupio sceptrum meum; Magnus Primicerius compellans famulum; Famule, inquit: & confestim sceptrum apportat.

11. Ratio huius est; quia in quotidianis matutini & Vesperarum circunstationibus, postquam honoratiores ex proceribus in circunstatione iam præsentes sunt; ait Imperator: Cupio sceptrum meum; quod argumento est, populum qui inferiùs consistit, etiam ingressurum. At in magnis festis omnes proceres & reliqui intrant; nec opus est, vt Imperator sceptrum suum deposcat: hoc enim sciens Magnus Primicerius iniussus præcipit, & adferunt illud.

12. Canuntur igitur horæ, vt moris est, Prima, Tertia, Sexta, & Nona cum Troparijs. Ad vltimum Nonæ horæ Troparium, dicit Protopsaltes, — Ritus diurnorum officiorum.

De natiuitate Christi | Cap. VI.

Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto : & decantatur. Additur deinde & hoc : *Et nunc & semper* : nec secundò cantatur Troparium , legitur autem à Canonarcha , qui post lectionem sic profatur.

Polychronion.

13. *Diuturnum faciat Deus, præpotens & sanctum Imperium tuum, ad multos annos.* Rursus tertia vice. *Diuturnum faciat. Deus à Deo acceptum & à Deo custoditum præpotens & sanctum Imperium tuum , ad multos annos.* Deinde acclamant circunstantes. *Diuturnum faciat Deus sanctum Imperium tuum , ad multos annos* : Canitúrque illud Troparium , *Deus.* cùm illud , *Nunc & semper* , antea decantatum fuerit.

14. Psalmos Horarum legit Archidiaconus , Prophetiam & Apostolum Protapostolarius. Ex Euangelijs primum quidem legit Protopapa ; reliqua alij sacerdotes.

Impp. SS. imagines Christi nati secundù osculatur.

15. Finitis horis ; Imperatore rursus abeunte, & sanctas imagines exosculante , suúmque conclaue repetente , soluitur circunstatio , donec debita Liturgiæ hora aduenerit. Et tunc psalluntur vesperæ. Et hoc ita fit , si festum in alium septimanæ diem incidat.

Diuersa ratio celebrandi natiuitatem in Dominica & Sabbatho.

16. Si verò festum in Sabbatum aut Dominicam diem ciniderit, cùm Horæ & Troparia concinuntur , adest quidem Imperator , sed non in Liturgia ; quæ priuatim peragitur.

ΔΟΞΑ, καὶ ψάλλεται. εἶτα καὶ τὸ ΚΑΙ ΝΥΝ, ΚΑΙ ΑΕΙ. καὶ οὐ ψάλλεται ἐκ δευτέρου μὲν τὸ τροπάριον· ἀναγινώσκεται δὲ ὑπὸ τοῦ κανονάρχου· ὃς καὶ μετὰ τὸ ἀναγνῶναι, λέγει οὕτω.

Πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ Θεὸς τὴν κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σας εἰς πολλὰ ἔτη· καὶ πάλιν ἐκ τρίτου· πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ Θεὸς τὴν θεοπρόσληπτον, καὶ θεοφρούρητον, κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σας εἰς πολλὰ ἔτη. εἶτα ἐπευφημίζει ἡ περίστασις λέγουσα· πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ Θεὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν σας εἰς πολλὰ ἔτη· καὶ ψάλλεται τὸ τροπάριον, ΘΕΟΣ, ἐπεὶ τὸ ΝΥΝ ΚΑΙ ΑΕΙ προεῤῥέθη.

Τοὺς μὲν οὖν ψαλμοὺς τῶν ὡρῶν ἀναγινώσκει ὁ ἀρχιδιάκονος· τὴν προφητείαν καὶ τὸν ἀπόστολον, ὁ πρωταποστολάριος· τῶν δὲ εὐαγγελίων τὸ μὲν πρῶτον ὁ πρωτοπαπᾶς, τὰ δὲ λοιπὰ ἱερεῖς ἕτεροι.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ὡρῶν, τοῦ βασιλέως ἀπελθόντος αὖθις, καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀσπασαμένου, καὶ μετὰ τοῦτο εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ εἰσελθόντος, λύεται ἡ παράστασις μέχρις ἂν ἡ τῆς λειτουργίας προσήκουσα ἔλθοι ὥρα· καὶ τότε ψάλλεται ὁ ἑσπερινὸς ὕμνος. γίνεται μέντοι τοῦτο οὕτως, εἴπερ τύχοι οὖσα ἡ ἑορτὴ ἐπ' ἄλλῃ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ.

Εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ, τῶν ὡρῶν καὶ τῶν τροπαρίων ψαλλομένων, πάρεστιν μὲν ὁ βασιλεὺς, οὐ μὴν δὲ καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν· ἀλλ' ἰδίᾳ ψάλλεται αὐτή.

ἡ δέ γε αἰτία τοῦ μὴ παρεῖναι αὐτὸν βασιλέα καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν, αὕτη ἐστὶν, ὅτι τὰς μὲν ἄλλας πέντε ἡμέρας ψάλλεται πρῶτον ὁ ἑσπερινὸς ὕμνος, καὶ μετ' αὐτὸν ἡ λειτουργία.

Εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ τύχοι, ἢ κυριακῇ, εἰς τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας γίνεται ἡ λειτουργία. διά τοι τοῦτο καὶ οὐδὲν σώζει, ψάλλεσθαι τὴν τοιαύτην ἀκολουθίαν τῶν ὡρῶν καὶ τῶν τροπαρίων, διὰ τὸ πλείστην εἶναι, καὶ ἐξ ἀνάγκης ψάλλονται μὲν πρῶτον ἡ λειτουργία ἰδίως, ὡς κατὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν, καὶ ἄνευ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπιδημίας. κατὰ δὲ τὴν τοῦ ἑσπερινοῦ ὥραν, ὁ βασιλεὺς ἔρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Τῶν οὖν τροπαρίων ψαλλομένων, ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ σκιάδιον καὶ τὴν καθημερινὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄρχοντες δὲ ὡσαύτως· κατὰ δὲ τὸν ἑσπερινὸν, καὶ τὴν λειτουργίαν, ἀλλάσσει ῥοῦχον, ἤγουν ἐπάνω ἔνδυμα μαργαριταρένιον· φορεῖ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ δοκοῦν αὐτῷ φόρεμα, ἤγουν, ἢ κρινωνίαν, ἢ τετράφυλλον, ἤ τι ἕτερον ὅμοιον τούτοις· οἱ δὲ ἄρχοντες σκαράνικα, φακεώλια, καὶ καββάδια, ἤγουν ἐνδύματα καὶ ἐπιλουρίκα, ἕκαστος κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ.

Ψαλλομένης οὖν τῆς λειτουργίας, ἢ μόνον τοῦ ἑσπερινοῦ, εἰ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ τύχοι, ὡς εἴρηται, οἱ προρ-

Caussa cur Imperator Liturgiæ non sit præsens, est ista: quia alijs quinque antecedentibus diebus cantatur primùm vespertinus Hymnus; & post hunc Liturgia perficitur. De natiuitate Christi. CAP. VI.

17. Si verò festum in Sabbatum vel Dominicum diem incurrat, hora tertia diei Liturgia celebratur. Quamobrem integrum non est, vt huiusmodi officium Horarum & Tropariorum persoluatur; eò quòd sit valde prolixum. Hinc necessariò priùs Liturgia seorsim decantatur, tanquam statuto tempore, & sine Imperatoris præsentia. At circa vesperarum horam, Imperator ad Ecclesiam se confert.

18. Dum igitur Troparia Psalluntur, Imperator fert pileum, & quotidianum suum amictum. Similiter & proceres aulici. Circa vespertinas verò laudes & Liturgiam, mutat suum Ruchum, hoc est, extimum indumentum, margaritis contextum: fert autem in capite, quod allubescit gestamen, putà vel crinoniam, vel tetraphyllum, vel quid assimile. Proceres verò gestant scaranica, phaceolia, cabbadia, & epilorica, quilibet secundùm ordinem & dignitatem suam. Imp. amictus. Crinonia, vel tetraphyllum, tegmen capitis.

19. Dum igitur Liturgia peragitur, aut solæ vespertinæ laudes decantantur, si festum Sabbato aut Dominico die occurrat; vt dictum est; præno-

De Natiuitate Christi. CHAP. VI.

minati proceres, qui etiam circũstationis moderatores sunt, gestant flammula ex aduerso oratorij, quæ sunt ista.

Flammula Imp duodecim.

20. Vnum quidem Archistrategus appellatum.

21. Alterum habens multas diuináſque sacrorum Pontificum imagines lingulis octo, quod vocant Octapodium.

22. Tertium, crux est, habens imagines sanctorum quatuor magnorum Martyrum, Demetrij, Procopij, & vtriusque Theodori.

23. Aliud, repræsentans S. Georgium equestrem.

24. Aliud, Draconteum.

25. Aliud, Imperatoris effigiem equo insidentis exhibens. Singula gemina sunt, hoc est, vniuersè duodecim.

26. Ante quæ flammula stát Scutifer, ferens Diuelium seu duplex velum, quod vnicum solummodo & singulare est, cum Imperatoris scuto. Olim, quando præsidium Imperatoris sex millibus constabat, aderant cuiuis flammulo quingenti. Nunc verò, talia flammula ferunt & statuunt è regione oratorij, vt diximus. Extrà verò, quando Imperator in expeditione versatur, secum circumfert pro exercitus multitudine seu magnitudine, vnum vel alterum flammulum.

Imperio florente vni flammulo quingẽti aderant.

Belli vnum alterúmve gestatur flammulũ.

27. Retro huiusmodi Imperatoria flammula visuntur flammula Despotarum, & procerum, at non certo ordine.

Procerum flammula.

ῥηθέντες ἄρχοντες καὶ τῆς περιστάσεως ὑπηρέται, τὰ βασιλικὰ φέροντες φλάμουλα τῆς προσκυνήσεως ἱστῶσι καταντικρύ. ἃ δὴ καί εἰσι ταῦτα.

Τὸ μὲν ἓν ἀρχιστράτηγος.

Τὸ δὲ ἕτερον εἰκόνας ἔχον πολλὰς θείας ἱεραρχῶν ὀκτάγλωσσον, ὅπερ καλεῖται ὀκταπόδιον.

Ἄλλο, σταυρὸς ἔχων εἰκόνας τῶν ἁγίων τεσσάρων μεγάλων μαρτύρων, Δημητρίου, Προκοπίου, καὶ Θεοδώρων.

Ἕτερον ἔχον τὸν ἅγιον Γεώργιον ἔφιππον.

Ἄλλο δρακόντειον.

Καὶ ἕτερον δὲ τὴν τοῦ βασιλέως ἔχον στήλην ἔφιππον. ἃ δὴ ταῦτά εἰσιν ἕκαστον ἀνὰ δύο, ἤτοι ὁμοῦ ιβʹ τὸν ἀριθμόν.

Ἔμπροσθεν δὲ τῶν τοιούτων φλαμούλων παρίσταται ὁ σκουτέριος βαστάζων τὸ διβέλλιον, ὃ δὴ ἔνι μόνον ἕν, καὶ τὸ σκουτάριον τὸ βασιλικόν. Ἦν μὲν οὖν πάλαι συνήθεια, ὅτε ἡ τοῦ βασιλέως σύνταξις ἦσαν ἑξακισχίλιοι, ἦσαν κατὰ ἓν ἕκαστον φλάμουλον πεντακόσιοι. νῦν δὲ τὰ μὲν τοιαῦτα φλάμουλα φέρουσι καὶ ἱστῶσι καταντικρύ, ὡς εἴρηται, τῆς προσκυνήσεως. ἐκτὸς δὲ ὁπόταν στρατεύῃ ὁ βασιλεύς, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ποσότητος τῆς αὐτοῦ συντάξεως ἔχει καὶ φλάμουλον ἓν τυχὸν, ἢ δύο.

Ὄπισθεν δὲ τῶν τοιούτων βασιλικῶν φλαμούλων ἵστανται τὰ τῶν δεσποτῶν, καὶ τῶν ἀρχόντων, οὐ μὴν καὶ κατὰ τάξιν.

τούτων

τούτων δ' αὖ ὄπισθεν, τὰ τῶν δημάρχων.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν προῤῥηθέντων ὕμνων, πάντες ψάλται τε καὶ οἱ ἀναγνῶσται πολυχρονίζουσι τὸν βασιλέα εἰσερχόμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυνῆσαι καὶ ἀντίδωρον λήψεσθαι. εἶτα ἀνέρχεται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸ προκύψεως, καὶ αὐτίκα ἔρχεται ὁ βασιλικὸς ἅπας κλῆρος μετὰ τῶν προῤῥηθέντων ἐνδυμάτων αὐτῶν, καὶ ἵστανται ἔμπροσθεν τῶν φλαμουλῶν.

Μεταξὺ δὲ τούτων δὴ, τῶν τοῦ κλήρου καὶ αὐτῶν δὴ τῶν φλαμουλῶν, ἵστανται πάντες οἱ λεγόμενοι παιγνιῶται, ἤτοι σαλπιγκταὶ, βουκκινάτορες, ἀνακαρισταὶ, καὶ σουρουλισταὶ, οὗτοι καὶ μόνοι. ἀπὸ γὰρ τῶν λεπτῶν ὀργάνων οὐδὲ ἓν παραγίνεται. εἶτα ἔρχονται ὡσαύτως μετὰ τῶν φορεμάτων, καὶ ἵστανται ἕκαστοι κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν, καθὰ καὶ ἐν τῷ τρικλίνῳ.

Ὁμοίως καὶ οἱ Βάραγγοι, καὶ ἵστανται καὶ οὗτοι ἐν τῇ αὐλῇ πλησίον τῶν τῆς προκύψεως κιονίων, φέροντες τὰς πέλεκας αὐτῶν ἐπὶ τῶν καρποχείρων αὐτῶν· τοῦ βασιλέως δὲ ἄνωθεν ἀπὸ τῆς προκύψεως φανέντος, αἴρουσιν αὐτὰς πάντες, ὡς ἔθος, ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν.

Ἀνερχομένου οὖν τοῦ βασιλέως, ὡς δεδήλωται, εἰς τὴν προκύψιν, συνανέρχονται καὶ οἱ δεσπόται· ἔτι δὲ ὁ λαμπαδάριος μετὰ τοῦ διβαμπούλου καὶ τῆς λαμπάδος, καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος.

Ponè ista conspiciuntur flammula Rectorum populi, seu Tribunorum.

De Natiuitate Christi. CAP. VI.

28. Cæterùm, postquam prædicti hymni finem acceperunt, omnes Cantores & Lectores multos annos Imperatori precantur, quando Ecclesiam ingreditur, adorationis caussa, & vt antidorum sumat. Deinde redit Imperator ad Oratorium, & confestim adest vniuersus Imperialis Clerus, cum supradictis indumentis suis, & stant ante flammula.

Polychronion Imp. ingredienti templum accinitur.

29. Inter hæc autem, Clerum, inquam, & flammula, stant omnes, qui dicuntur Pægniotæ, nempe Tubicines, Buccinatores, Tympanistæ, & Surulistæ; & hi soli: nam ex minutioribus instrumentis ne vnum quidem adest. Postea adueniunt quoque proceres similiter cum suis gestaminibus, stántque singuli secundùm ordinem & dignitatem suam, prout ex Triclinio fieri consueuit.

Pægniotæ inter Clerum & flammula.

Statio aulicorum & Barangorū.

30. Similiter & Barangi; stant iij quoque in eadem aula propè columnas Oratorij, ferentes secures suas palmis suis. Cùm autem supernè ex Oratorio Imperator se conspiciendum præbet, transferunt eas, vt moris est, in humeros suos.

31. Ascendente igitur Imperatore in Oratorium, vt priùs expositum est, simul ascendunt etiam Despotæ, præterea Lampadarius cum duplici ampulla & lampade, & Protouestiarius.

Lampadarius cum Dibampulo ascendit in Oratorium.

De Natiuitate Christi. CHAP. VI. Et postquam vela seu cortinas suspenderunt, quæ Imperatoris conspectum arceant, Protouestiarius pilaticia siue sceptra manu dextra in sublimi suspensa tenens (de quibus paulò pòst dicetur) emitténsque per vestibulum populo ostendit; *Pilaticijs datur signũ præsentis Imp.* quo indicio significat, Imperatorem iam in Oratorium ascendisse. Cùm ergo Imperator in Oratorio suum stemma vel aliud gestamen gestaturus est, Protouestiarius ex Ruchario acceptum Imperatori ex officio suo id offert. *Protouestiarij munus, & priuilegium.* Neque solùm occasione horum festorum, sed semper sic agit.

31. Habet & hoc proprium atque eximium, vt si in veste vel pileo Imperatoris aliquod animalculum viderit, vel lutum, vel aliud quid assimile, deposito capitis sui tegumento seu pileo, extenta manu illud tollat aut purget, licèt non interroget. *Risum teneatis.* Quod huic soli concessum est, cæteris omnibus proceribus eius faciendi potestate denegata.

33. Scire oportet, illud quod nunc vocatur Stemma, olim appellatum esse Diadema. *Vnde stemma & diadema.* Id autem erat lata vitta ex vnionibus & margaritis, posita quidem in Imperatoris fronte, sed circa cerebrum retro ligata; vnde & Diadematis, quasi dicas, ligamenti, nomen obtinuit: quod paulatim mutatum euasit tale, quale hodie visitur, & nominatur Stemma.

καὶ ἐπειδὴ κρέμανται βηλόθυρα εἰς τὴν πρόκυψιν τὴν τοῦ βασιλέως καλύπτοντα θεωρίαν, ὁ πρωτοβεστιάριος πλατίκια, ἤγουν σκῆπτρα κρατῶν ἀπῃωρημένα γε ὄντα κατὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα αὐτοῦ (περὶ ὧν μετ' ὀλίγον ῥηθήσεται) ἐκβαλὼν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ προθύρου δείκνυσι πρὸς τὸν λαόν, δηλῶν διὰ τούτου, ὅτι ἀνῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πρόκυψιν. ὄντος οὖν ἐν τῇ προκύψει τοῦ βασιλέως καὶ τὸ ἑαυτοῦ στέμμα ἤ τι τῶν ἄλλων αὐτοῦ φορεμάτων φορέσαι μέλλοντος, ὁ πρωτοβεστιάριος λαμβάνων αὐτὸ ἀπὸ τῶν τοῦ ῥουχαρείου ὑπηρετῶν δίδωσι τῷ βασιλεῖ. οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸν τοιοῦτον τῶν ἑορτῶν καιρόν, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ οὕτω ποιεῖ.

Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἴδιον καὶ ἐξαίρετον, ὅτι ἐάν τι ζωΰφιον ἴδῃ, ἢ πηλὸν, ἢ ἄλλο τι περὶ τὸ ἱμάτιον τοῦ βασιλέως, τὸ σκιάδιον, ἤγουν τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἐκβάλλων, τὴν χεῖρα ἐκτείνας ἐπαίρει, ἢ καθαίρει τοῦτο ἀνερωτήτως· μηδενὸς τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀρχόντων ἄδειαν ἔχοντος τοῦτο ποιῆσαι, εἰ μὴ τούτου, καὶ μόνου.

ΔΕΙ δὲ γινώσκειν, ὅτι ὅπερ καλεῖται νῦν στέμμα, ὠνομάζετο πάλαι διάδημα. τοῦτο δὲ ἦν βλάτιον μετὰ λίθων καὶ μαργάρων, κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως πρόσωπον κείμενον μὲν, δεδεμένον δ' ὄπισθεν περὶ τὸν ἐγκέφαλον (διὸ καὶ ἐκαλεῖτο διάδημα) ὅπερ ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν ἀμειφθὲν ἐγένετο οἷον ὁρᾶται τὸ σήμερον, καὶ ὀνομάζεται στέμμα.

Ο δὲ

Ὃ δὲ νῦν καλεῖται διάδημα, ὑπῆρχε τὸ πάλαι ζώνη στρατιωτικὴ δηλοῦσα τιμήν. ὅθεν καὶ οἱ τύραννοι πρότερον ἀφήρουν τῆς ζώνης, καὶ τοῦ στρεπτοῦ, τοὺς τῶν μαρτύρων ἐντίμους τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντας, ἔπειτα παρεδίδουν τούτοις βασανισταῖς.

Στρεπτὸν δέ ἐστιν ἐληλαμένος χρυσὸς ἐκ τριῶν πεπλεγμένος καθάπερ σχοινίων, ὅπερ ἐφόρουν ἐπὶ τραχήλου. ὅτε γοῦν ὁ βασιλεὺς τὸ στέμμα φορεῖ, ἕτερόν τι ἔνδυμα οὐ φορεῖ, εἰ μὴ τὸν σάκκον καὶ τὸ διάδημα. καὶ ὅτε μὲν ταῦτα, ὅτε δὲ ἐπιλωρίκιον καὶ φακεωλίδα φορεῖ· ἄλλοτε καββάδιον καὶ φυαλίν.

Ἐπὶ δὲ κεφαλῆς φορέματα διάφορα, ποτὲ δὲ τὸ ὀνομαζόμενον τροπαιουχίαν, ποτὲ δὲ Ἰουστινιάνειον, ἐν ἄλλοις δὲ * ὑπέρτερον, ὧν τὰ σχήματα ἑκάστων οὐκ ἔστι νῦν κατὰ μέρος λέγειν.

Ἀπὸ μὲν οὖν τῶν τοιούτων φορεμάτων φορεῖ ὁ βασιλεὺς οἷα ἂν βούλοιτο. Τὸν δέ γε σταυρὸν ἐν δεξιᾷ φέρει ἀεί· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ βλάπον κώδικι ἐοικὸς, δεδεμένον μετὰ μανδυλίου· ὃ βλάπον ἔχει χῶμα ἐντὸς, καὶ καλεῖται ἀκακία, ὡς εἴπῃ μὲν, τὸν βασιλέα ταπεινὸν εἶναι ὡς θνητὸν, καὶ μὴ διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὕψος ἐπαίρεσθαι καὶ μεγαλαυχεῖν· διὰ τοῦ μανδυλίου, τὸ ταύτης ἄστατον, καὶ τὸ μεταβαίνειν ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον· διὰ τῆς σπάθης, τὸ ἐξουσιαστικόν· καὶ τὴν λαμπάδα φέρουσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, διὰ τὸ φάσκον λόγιον,

De Natiuitate Christi. CAP. VI.

Zona militaris diadema olim dicta.

34. Porrò quod nunc vocatur Diadema, olim zona militaris dicebatur, insigne honoris. Hinc Tyranni venerandos martyres, qui Christum confitebantur, ante omnia priuabant zona & torque, & postea tradebant tortoribus.

Quid torques, & vnde texatur.

35. Στρεπτὸν (torques) verò est aurum diductum, ex tribus quasi funiculis contextum, quod ferebant in collo. Quando igitur Imperator fert stemma, aliud indumentum non gestat præter saccum & diadema: & aliquando quidem hæc; aliquando epiloricum seu superulam & phaceolium gestat; aliquando cabbadium & velum.

Imp. gestat diadema, saccum, epiloricium.

Tropæuchia & Iustinianeum capitis gestamina.

36. In capite diuersa habet gestamina; interdum id quod vocatur Tropæuchia, aliquando, Iustinianeum; aliquando adhuc excellentius; quorum figuras particulatim declarare, non est huius loci.

** ὑπέρτερον*

Dextra fert SS. Crucẽ Imp. sinistra acaciã.

37. Ex his igitur gestaminibus gestat Imperator quodcunque voluerit. At crucem in dextera semper portat, in sinistra verò inuolucrum codici simile, ligatum mantili, habétque intus cauitatem; & vocatur acacia, quasi dicat illud: Imperatorem humilem esse, vt mortalem; neque propter Imperij sublimitatem efferri, neque insolenter se iactare. Per mantile significatur eiusdem Imperij inconstantia, & mos ab vno ad alium transeundi. Per ensem indicatur potestas. Lampadem præferunt Imperatori, propter illud Christi dictũ:

Significatio acaciæ, mantilis.

Ensis & lampas prælata quid moneant.

De Natiuitate Christi. Cap. VI.

Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.

Pilaticia ostendit Protouestiarius.

38. Postquam Imperator sua indumenta mutauit, Protouestiarius iterum pilaticia ostendit; quo significat, Imperatorem iam paratum esse. Cuius ensem aperto capite fert iuuenis primarius ex illis, qui Imperatorem genere propè attingunt. nam Magnus Domesticus stat & ipse cum cæteris proceribus in aula.

Imp. status & habitus in Oratorio.

39. Stans igitur Imperator in Oratorio, conspicuus est à genibus & suprà; dextra crucem, sinistra Acaciam portans, vt antea dictum.

40. Eadem gestamina fert itidem Imperatoris filius, si sit coronatus; sin minùs, vsitatum sibi indumentum habet, & super illud id, quod dicitur velum, ex vnionibus & margaritis confectum. Capite sertum gestat. Apparet & iste populo à genibus & suprà. Despotæ à pectore & suprà aspectabiles sunt: cæteræ corporum partes occultantur.

Imp. filius quo amictu.

Protouestiarius ostendit pilaticia tertiùm.

41. Postquam igitur Imperator paratus est & stat, Protouestiarius tertiò pilaticia ostendit, indicans hoc signo Imperatorem iam in Oratorio stare, statímque aperiuntur Imperatoriæ fores; & neque Protouestiarius, neque Lampadarius, neque qui portat ensem Imperialem, vspiam apparent:

ὅτι οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, καὶ δοξάζωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μετὰ μέντοι τὸν βασιλέα ἀλλάξαι τὰ ἑαυτοῦ φορέματα, ὁ πρωτοβεστιάριος ἐμφανίζει αὖθις τὰ πλατίκια, τὴν τοῦ βασιλέως δεικνύων ἑτοιμασίαν· τὴν δὲ σπάθην αὐτοῦ φέρει ἀρχοντόπουλον ἀσκεπὲς, τῶν ἐγγὺς προσηκόντων τῷ βασιλεῖ. ὁ γὰρ μέγας δομέστικος ἵσταται καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων ἐν τῇ αὐλῇ.

Σταθεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς προκύψεως, φαίνεται ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ ἄνω, ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τὸν σταυρὸν φέρων, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὴν ἀκακίαν, ὡς δεδήλωται.

Αὐτὰ ταῦτα φέρει ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἰ ἐστεμμένος εὑρίσκεται· εἰ δὲ μὴ, τὸ σύνηθες ἱμάτιον αὐτοῦ, ἤγουν ἔνδυμα, καὶ ἐπ᾽ αὐτὸ λεγόμενον φυαλὶν μετὰ λίθων καὶ μαργάρων· ἐπὶ κεφαλῆς δὲ φέρει στέφανον, φαινόμενος καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ ἄνω· τῶν δὲ δεσποτῶν τὰ μὲν λοιπὰ τῶν σωμάτων κρύπτονται, ἀπὸ δὲ τῶν στήθους καὶ ἄνω φαίνονται.

Μετὰ γοῦν τὸ ἑτοιμασθῆναι τὸν βασιλέα καὶ σταθῆναι, ὁ πρωτοβεστιάριος ἐμφανίζει πάλιν ἐκ τρίτου τὰ πλατίκια· δηλῶν διὰ τοῦτο, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐστάθη εἰς τὴν πρόκυψιν, καὶ παραυθὺς ἀνοίγουσι τὰ βασιλόθυρα, καὶ οὔτε ὁ πρωτοβεστιάριος, οὔτε ὁ λαμπαδάριος, οὔτε μὴν ὁ τὴν βασιλικὴν φέρων σπάθην, φαίνονται ὅλως

εἰ

εἰ μὴ ἡ σπάθη μόνη, καὶ ἡ λαμπάς.

Ἅμα γοῦν τῷ ἀνοιγῆναι ταῦτα, καὶ τὸν βασιλέα καὶ μόνον φανῆναι, εὐθὺς ψάλλουσιν οἱ ψάλται τὸ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΝ, τῶν ὀργάνων ἠχούντων, διαφόρων ὄντων, ὡς εἴρηται.

Οἱ μέντοι ψάλται μετὰ τὸ πολυχρονίσαι σιωπῶσιν· τὰ ὄργανα δὲ ἠχοῦσι μέχρι καὶ ἱκανῆς ὥρας. εἶτα τοῦ βασιλέως ἠρέμα τὸ μανδύλιον κινήσαντος, παραυτίκα καὶ ταῦτα παύουσιν· καὶ ἄρχονται πάλιν οἱ ψάλται, προσφόρους λέγοντες στίχους τῇ ἑορτῇ. καὶ μετ' ὀλίγον, Χριστὸς ἐγεννήθη ὁ στέψας σε βασιλέα, καὶ μετὰ τοῦτο στίχους, καὶ πάλιν αὐτὸ μέχρι καὶ ἱκανῆς ὥρας. εἶτα γίνεται ἡ εὐφημία τῶν ὀνομάτων τῶν βασιλέων, καὶ τῶν δεσποτῶν, μεθ' ἣν πολυχρονίζουσιν αὖθις οἱ ψάλται.

Τούτου δ' ἔτι ψαλλομένου, κλείουσι τὰ βασιλόθυρα. πάλιν δὲ τῶν ὀργάνων πρὸς ὀλίγον ἠχούντων, ἐκβαίνουσι τὰ φλάμουλα. καὶ τὰ μὲν βασιλικὰ διακομίζονται εἰς τὸ βεστιάριον, ὅπου εὑρίσκεται· τὰ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐν τοῖς οἴκοις ἑκάστων. κατελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν κατ' ἔθος, φορῶν καθημερινὴν στολήν. οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ προῤῥηθέντα τούτων φορέματα.

Ὁ μέντοι τῆς τραπέζης λόγος ἀναμεινάτω μικρόν· ἐπεὶ

ſed ſolus enſis & lampas,

42\. Ergo ſimul ac ianuæ panduntur, & Imperator, iſque ſolus conſpicitur, ſtatim Cantores canrant illud: *Diuturnum faciat Deus Imperium tuum, &c.* reſonantibus organis, quæ varia ſunt, vt antea * dictum.

43\. Cantores igitur poſt multorum annorum apprecationem, conticeſcunt. At organa ſatis multo tempore perſtrepunt. Deinde Imperatore ſenſim mantile ſuum mouente, ceſſant & ipſa; & rurſus incipiunt Cantores accommodaros feſto verſus decantare; & paulò pòſt illud: *Chriſtus natus eſt, qui te Imperatorem coronauit*: & poſt hoc, ſtichos ſeu verſus. Et rurſus idem ſat longo tempore. Deinde nomina Imperatorum & Deſpotatum bonis precationibus afficiunrur. Quo peracto, cantores iterum multos annos incinunt.

44\. Quibus adhuc canentibus, clauduntur fores Imperatoris; organis denuo ad modicum tempus reſonantibus, exeunt flammula ſeu vexilla. Et Imperaroria quidem feruntur in veſtiarium, vbi aſſeruari ſolenr; procerum verò quodlibet ad proprias cuiuſque ædes defertur. Deſcendens Imperator ad menſam ſe confert, quoridianum amictum ferens; at proceres ſuprà expoſita geſtant geſtamina.

45\. Cæterùm oratio de menſa differatur nonnihil. Quoniam

De Natiuitate Chriſti.
CAP. VI.

Polychronion Imp. accinitur.

* n. 19.

Natalitia cantica.

Polychronion.

Referuntur flammula.

De Natiuitate Christi. Cap. VI.

verò Pilaticiorum mentionem antea * fecimus, dicamus priùs illis, vt postmodum etiam de mensa disseramus.

** § n. 31. 38. 41.*

Cyrus Persarum & Medorum Rex.

46. Cyrus Magnus, Rex Persarum, filius Cambysæ, post obitum aui sui, hæreditate etiam acquisiuit imperium eius, hoc est, Medorum regnum. Cùm igitur Persarum gens parua esset, & vitam pastoritiam ageret, Cyrus, relictis Persarum moribus, vtebatur ritu & consuetudine Medorum, vt pote gentis magnæ & magnificæ.

Iudices Medi ferebant epilorica & phaceolia.

47. Horum verò Iudices ferebant epilorica seu superulas, & in capite lineum tegmen Phaceolidem appellatum. Ex quolibet phaceolio pendebat à sinistra parte margellium, siue fimbria ex margella; alteram autem eius, qui gestabat, obtegens. Quo significabatur, aurem quidem retectam accusatoribus dari, tectam verò aurem accusatis, sed absentibus, reseruari.

Iudices Medi aurê retectâ accusatorib. dabant, tectam reis.

48. Ex collo Iudicum pendebant in sericis filis margellia cum fimbria. Longitudo erat spithamâ minor, latitudo vnius palmi; quæ Rex Medorum ferebat, similiter & Iudices. Quemadmodum igitur olim exercituum Duces ferebant torques, qui erant honoris indices, sic & pilaricia honorem Iudicum manifestabant.

Pilaticia Iudicum insigne.

49. Cyrus igitur Regnum Medorum adeptus, eorum quoque consuetudinibus vtebatur, vt antea expositum est. Armis

δὲ πλατικίων προεμνήσθημεν, εἴπωμεν κατὰ πρῶτον περὶ αὐτῶν, ἔπειτα ἵνα καὶ περὶ τραπέζης δηλώσωμεν.

Ὁ Κῦρος ὁ μέγας, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεύς, υἱὸς ὢν τοῦ Καμβύσου, μετὰ θάνατον Ἀστυάγου τοῦ πάππου αὐτοῦ, ἐκληρώσατο καὶ τὴν ἐκείνου ἀρχήν, ἤτοι τὴν Μήδων. Τῶν τοίνυν Περσῶν ἔθνους ὄντων μικροῦ, καὶ νομαδικὸν βίον ζώντων, ὁ Κῦρος δὴ ἐπεὶ τὰ τῶν Περσῶν ἔθιμα καταλείψας τοῖς τῶν Μήδων ἐχρῆτο, μεγάλου ὄντος ἔθνους καὶ μεγαλοπρεποῦς.

Τῶν δὲ οἱ κριταὶ ἐφόρουν ἐπιλούρικα, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς φακεωλίδα. ἐν οἱῳ φακεωλίῳ ἑκάστῳ κρέματαί τι κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος μαργέλλιον συρματῖνον, τὸ ἕτερον τοῦ φοροῦντος τῶν ὤτων καλύπτον. δηλοῦν ὡς τὸ μὲν ἀσκεπὲς τῶν ἐγκαλούντων ἐστί· τὸ δὲ σκεπόμενον οὖς, τῶν κατηγορουμένων μέν, μὴ παρόντων δέ.

Ἐπὶ δὲ τραχήλου τῶν κριτῶν ἐκρέμαντο δύο τινὰ διὰ σιτανίων πλατίκια λεγόμενα, ἅπερ εἰσὶ μαργέλλια μετὰ σύρματος, τὸ μὲν μῆκος σπιθαμῆς ἔλαττον, τὸ δὲ πλάτος παλαμιαῖον· ἅτινα ὁ τῶν Μήδων ἐφόρει βασιλεύς, ὁμοίως καὶ οἱ κριταί. ὥσπερ οὖν ἐφόρουν πάλαι οἱ στρατηγοὶ στρεπτά, τὴν τιμὴν τούτων δηλοῦντα, οὕτω καὶ τὰ πλατίκια τὴν τιμὴν τῶν κριτῶν ἐδήλουν.

Ὁ τοίνυν Κῦρος τὴν τιμὴν τῶν Μήδων κληρωσάμενος, ὡς δεδήλωται, καὶ τοῖς ἔθεσι τούτων ἐχρῆτο· πολεμήσας

δὲ

δὲ καὶ τοῖς Ἀσσυρίοις, συμπαρέλαβε μὲν καὶ τούτων ἀρχήν, μείζω τῆς τῶν Μήδων οὖσαν, ἐφ' ὧν καί τινα τούτων ἔθιμα ἔλαβεν, ἑαυτὸν δὲ βασιλέα Περσῶν ὠνόμαζε, τιμῆς ἕνεκα τῆς τοῦ πατρῴας ἀρχῆς· εἰ καὶ τῶν Μήδων καὶ τῶν Ἀσσυρίων ἐλάττων ἦν αὐτή, ὡς εἴρηται.

Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς τῶν Μήδων ἀρχῆς ἔλαβε τότε φακεώλιον, καὶ τὸ ἐπιλουρικον· ἀπὸ δὲ τῆς τῶν Ἀσσυρίων, τὸ σκαράνικον, τό, τε καββάδιον, καὶ τὸ δρακόντειον φλάμουλον. καὶ ἐκ τότε ἐπεκράτησε τοὺς μετὰ Κῦρον πάντας, βασιλέας καλεῖσθαι Περσῶν, μέχρι καὶ τοῦ Δαρείου, ὃν καταστρεψάμενος Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς εἶχε τὴν ἀρχὴν τούτου.

Ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος καὶ ἦν καὶ ἐλέγετο βασιλεὺς Ῥωμαίων, βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων καλοῦνται μέχρι τοῦ νῦν, καὶ οἱ ἐκείνου διάδοχοι βασιλεῖς. καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος τῶν Μακεδόνων ἦν βασιλεύς, ἡ δὲ Μακεδονία ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων χεῖρα εὑρίσκεται· τὰ μὲν ἑῷα ἔθνη διδόασι μεγάλην τὴν τιμὴν τῷ βασιλεῖ, ὡς διαδόχῳ τοῦ πατρικοῦ οἴκου τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ δ' αὖ ἑσπέρια ὡς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου διαδόχῳ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

verò in Assyrios sumptis, eorum itidem Imperium occupauit maius Imperio Medorum, à quibus etiam nonnullas consuetudines mutuatus est; seipsum verò Persarum Regem appellauit, tribuens hoc paterni Regni honori, licèt minus esset Imperio Medorum & Assyriorum, vt dictum est.

De Natiuitate Christi. CAP. VI.

Cyrus regnum Assyriorum & mores assumpsit.

50. Ergo à Medis accepit phaceolum, & epiloricum: ab Assyrijs scaranicum, cabbadium, & draconibus insignitum flammulum seu vexillum: & ab eo tempore mos obtinuit, vt omnes post Cyrum appellarentur Reges Persarum, vsque ad Darium; quem cùm Alexander Macedonum Rex deuicisset, pariter & regno eius potitus est.

A Medis Phaceoliũ & Epiloricum.

Ab Assyrijs sumpta scaranicum, cabbadiũ, & draconteum.

51. Cúmque Magnus Constantinus & esset & diceretur Imperator Romanorum; successores eius, vsque ad hæc tempora Imperatores Romanorum salutantur; & cùm Alexander fuerit Rex Macedonum, Macedonia autem Romanorum Imperatoris in ditione sit; Orientales populi magno honore afficiunt Imperatorem; tanquam successorem in paterna domo Alexandri: at populi Occidentales eundem Imperatorem valde colunt, seu Constantini Magni successorem. Et de his quidem ita dictum esto.

Rom. Imp. ab orientalibus & occidentalib. honoratus, vt Alexandri & Constantini successor.

De Mensa Imperatoris. Cap. VII.

CAPVT VII.

De Mensa Imperatoris.

1 Redeundum iterum est vnde digressi sumus. Imperatori ergo iam ad mensam assidenti ministrant Domesticus, & Præfectus mensæ. Isti enim ministrant, si præsentes sint, quemadmodum & Pincerna.

Ordinarij ministri.

2. Porto extra Triclinium multos annos apprecantur omnes, qui ferunt aurei & coccinei coloris pileos; quibus ingressis, etiam Imperatot multos annos ptecatur, & abeunt.

Polychronion.

3. Post istos in multorum annorum precationem protumpunt illi, qui fimbriatos pileos gestant. Qua finita, Protouestiarites ad ianuam stans, vel (si fotte absit) Magnus Hetæriarcha, vel Primicerius Aulæ, sic affatur illos: *Multos annos precatur vobis Imperator:* qui ingressi, Impetatotem venetantur, móxque tecedunt.

4. Deinde multos annos comprecantur consequentes proceres. Et quidem ij, qui pileis aurei & coccinei coloris insigniti sunt, abeunt, vt dictum est, excepto Pincerna qui manet, vtpote inseruiturus mensæ Impetatoris.

5. Illos verò, qui clauatos pileos gestant, supradicti ministri, gnari, quis cuiuis locus competat, adducunt; qui Im-

ΚΕΦΑΛ. ζ'.

Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως τραπέζης.

Ἐπανιτέον δὲ αὖθις, ὅθεν ἐξήλθομεν. τοῦ βασιλέως μὲν οὖν εἰς τὴν τράπεζαν ἐπελθόντος καὶ καθίσαντος, ὑπηρετοῦσιν αὐτῷ ὅ, τε δομέστικος, καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης. οὗτοι καὶ γὰρ ὑπηρετοῦσιν, εἰ παρόντες εὑρίσκονται, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ πιγκέρνης.

Πολυχρονίζουσι δὲ τοῦτον ἔξω τοῦ τρικλίνου ὅσοι φοροῦσι σκιάδια χρυσοκόκκινα, καὶ εἰσελθοῦσιν ὁρίζει ὁ βασιλεὺς εἰς πολλὰ ἔτη, καὶ ἀπέρχονται.

Καὶ μετ' αὐτοὺς πολυχρονίζουσιν οἱ συρματεῖνα φοροῦντες. καὶ μετὰ τὸ πολυχρονίσαι καὶ τούτους, ὁ πρωτοβεστιαρίτης πρὸς τῇ πύλῃ ἱστάμενος, ἢ (εἰ τύχοι λείπειν αὐτὸν) ὁ μέγας ἑταιρειάρχης, ἢ ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς λέγει πρὸς αὐτούς, εἰς πολλὰ ἔτη ὁρίζει ὁ αὐθέντης ὁ βασιλεύς· οἱ δὲ καὶ εἰσελθόντες προσκυνοῦσι, καὶ ἀπέρχονται καὶ οὗτοι.

Ἔπειτα πολυχρονίζουσιν οἱ ἐφεξῆς ἄρχοντες. καὶ οἱ μὲν φοροῦντες σκιάδια χρυσοκόκκινα καὶ συρματεῖνα ἀπέρχονται, ὡς εἴρηται, πλὴν τοῦ πιγκέρνη· προσμένει γὰρ ὡς ὑπηρετήσων ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως.

Τοὺς δὲ κλαπωτὰ φοροῦντας, οἱ προδηλωθέντες ὑπηρέται τοὺς τόπους ἑκάστων τούτων γινώσκοντες, φέρουσιν αὐτούς,

καὶ

καὶ πολυχρονίζουσι καὶ οὗτοι· εἶτα λέγουσι πρὸς αὐτὸν, εἰς πολλὰ ἔτη ὁρείζ ὁ αὐθέντης μας ὁ βασιλεύς· καὶ οὐκ ἀπέρχονται, ἀλλ' ἵστανται εἰς τὴν παράστασιν.

Ὁ δέ γε ὁ ποτεστάτος ὁ ἐν Γαλατᾷ Γεννουιτῶν, καὶ αὐτὸς εἰς τὸν καιρὸν τῆς προκύψεως σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ ἄρχουσι μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων εὑρισκόμενος, προσκαρτερεῖ μέχρι καὶ τῆς τραπέζης. καὶ μετὰ τὸ στῆναι τοὺς ἄρχοντας εἰς τὴν παράστασιν μέχρι καὶ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τοῦ στόλου, ἐλθόντες δὲ καὶ οὗτοι πολυχρονίζουσι Λατινικῶς.

Εἰσελθόντος οὖν καὶ προσκυνήσαντος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, ὁρείζ ὁ βασιλεὺς εἰς πολλὰ ἔτη· καὶ δίδωσι διὰ χειρὸς τῷ ποτεστάτῳ κολλίκιον, καὶ ἀπέρχεται.

Μετὰ δὲ τούτοις πολυχρονίζουσιν καὶ ἕτεροι τῶν ἀρχόντων, καὶ εἰσέρχονται μέχρι καὶ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγελῶν.

Εἶτα καὶ ὁ τῶν Πισσαίων ἔρχεται κόνσουλος, καὶ πολυχρονίζει καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν. εἰσελθόντων οὖν καὶ προσκυνησάντων, ὁρείζ καὶ τούτοις διὰ ἑρμηνέως ὁ βασιλεὺς εἰς πολλὰ ἔτη, καὶ ἀπέρχονται.

Καὶ μετὰ τούτους ὁ κόνσουλος τῶν Ἀγκωνιτανῶν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ. καὶ γίνεται καὶ εἰς τούτους καθὰ καὶ εἰς τοὺς Πισσαίους.

peratorem multorum annorum fausta acclamatione salutant; ad quos isti: *Multos annos precatur vobis meus Imperator*; nec discedunt, sed circunstant in triclinio.

De Mensa Imperatoris.
CAP. VII.

6. Potestatus autem seu Prætor Genuensium in Galata seu Pera habitantium, ipse etiam suis cum proceribus inter primores aulicos diuino officio præsens repertus, permanet vsque ad mensam, & postquam Aulici proceres omnes, vsque ad Magnum Drungarium classis, suo quique loco consistunt, adueniunt & isti, ac Imperatori multos annos Latinè apprecantur,

Potestatus Genuensiũ diuino officio, mensæ, & polychronismis adest.

7. Cùm igitur intrauit, & reuerentiam cum suis exhibuit, multos quoque annos Imperator ipsis precatur, & manu sua porrigit Potestato collicium, quo accepto, abit.

Latinè fausta precanti datur Collicium.

8. Post istos, multorum annorum apprecatione Imperatorem prosequuntur alij itidem proceres, vsque ad gregum Logothetam, qui etiam Triclinium ingrediuntur.

9. Deinde venit Pisanorum Consul, qui & ipse cum suis secundùm ordinem suum Imperatori longæuitatem optat. Ingressis igitur, post reuerentiam Imperatori exhibitam, Imperator per Interpretẽ multos annos precatur. Quo peracto, discedunt.

Coss. Pisanorum & Anconitanorum polychronion dicentibus per Interpretem respondetur.

10. Hos sequitur Consul Anconitanorum cum suis; cum quibus idem modus obseruatur, qui cum Pisanis.

De Mensa Imperatoris.

CAP. VII.

Veneti tantùm rei diuinæ intersunt.

11. Veneti veniunt quidem ad rem diuinam, at non manent vsque ad mensam; sed abeunt. Caussa suo loco * explicabitur.

* cap. 14. n. 9.12.13.14.

Barangi Anglicè multos annos Imp. optant.

12. Postea veniunt, & multos annos precantur Barangi, patria sua lingua, nempe Anglicana; concussisque inuicem securibus suis strepirum edunt.

13. Postquam igitur omnes Palatini ex ordine quique suo, hoc officio defuncti sunt, etiam vsque ad Bardariotas, vernacula sua, hoc est, Persica lingua vsos, ingrediuntur Cantores, multósque annos cantando precantur, psallentes postea Contacium illud: *Virgo hodie supersubstantialem parit*: iterúmque canticum longæuitatis repetunt.

Bardariotæ lingua Persica vtuntur.

14. Postquam autem Magnus Domesticus cum prima classe procerum abijt, Domesticus, vel Præfectus mensæ, vti dictum est, nominatim aduocat vnumquemque ex primatibus, à Protouestiario & deinceps, dátque ferculum de mensa. Quo accepto, recedit is, qui accepit, in locum, quem ex ordinis præscripto tenere solet. Stant autem ibi Imperatorij famuli, qui ex manibus eorum fercula accipiunt, & ita omnes abscedunt. Hoc hunc in modum fit vsque ad Logotheram gregum: est enim iste quasi limes & terminus quidam, cùm neque aureum scaranicum, neque rubrum ferat.

Fercula ex mensa auferenda dátur proceribus.

Logotheta gregũ terminus est superiorũ & inferiorũ procerum.

Οἱ Βενετικοὶ ἔρχονται μὲν εἰς τὴν προσκύνησιν, οὐ προσκαρτεροῦσι δὲ, ἀλλ' ἀπέρχονται. ἡ αἰτία ῥηθήσεται μετὰ ταῦτα.

Ἐπεῖτα ἔρχονται καὶ πολυχρονίζουσιν καὶ οἱ Βάραγγοι, κατὰ τὴν πάτριον καὶ οὗτοι γλῶσσαν αὐτῶν, ἤγουν Ἰγκλινιστὶ, τὰς πελέκεις αὐτῶν συγκρούοντες κτύπον ἀποτελοῦνται.

Μετὰ γοῦν τὸ πάντας τοὺς παλατίου πολυχρονίσαι κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν, μέχρι καὶ τῶν Βαρδαριωτῶν, κατὰ τὴν πάτριον καὶ τούτων φωνὴν, ἤτοι Περσιστί· εἰσέρχονται καὶ οἱ ψάλται, καὶ πολυχρονίζουσι ψάλλοντες καὶ μετ' αὐτὸ τὸ κοντάκιον, Ἡ παρθένος σήμερον ὑπερούσιον τίκτει, καὶ πάλιν τὸ, πολυχρόνιον.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν μέγας δομέστικος προαπέρχεται μετὰ τῆς πρώτης τάξεως τῶν ἀρχόντων ὁ δὲ δομέστικος, ἤτοι ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης, ὡς προείρηται, κράζων ἕνα ἕκαστον τῶν ἀρχόντων κατὰ τὸν τόπον αὐτοῦ, ἤτοι ἀπὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου καὶ κάτω, δίδωσι μίνσον ἀπὸ τῆς τραπέζης· ὃν λαμβάνων ὁ ἄρχων, ὑποχωρεῖ μὲν τῆς τραπέζης μέχρι καὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἵσταται κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ. ἵστανται δὲ ἐκεῖσε βασιλικὰ παιδόπουλα ἀπαίρουσι τοὺς μίνσους ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἀπέρχονται πάντες. Τοῦτο δὲ γίνεται οὕτω, μέχρι καὶ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγελῶν. μεθόριον γὰρ ὥσπερ ἵσταται οὗτος· ἐπεὶ οὔτε χρυσοῦν σκαράνικον, οὔτε ἐρυθρὸν φορεῖ.

Οἱ

Οἱ δὲ μετὰ τοῦτον καὶ κάτω, ὅσοι δηλονότι σκαράνικα κόκκινα φοροῦσιν, τὰ μίνσους λαμβάνοντες, καὶ μέχρι τῆς τοῦ τρικλίνου θύρας φέροντες, πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀνθρώπους διδόασι, καὶ ἀπέρχονται πάντες, ὡς εἴρηται, προσκαρτεροῦντος ἐξ αὐτῶν οὐδενός.

Εἰ διψήσει δὲ τὸν βασιλέα πιεῖν, ὁ πιγκέρνης ὑπηρετεῖ τοῦτο, οὐ κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντοτε τοῦ βασιλέως ἐσθίοντος κιρνᾷ, εἰ παρὼν εὑρίσκεται· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐπικέρνης.

Καὶ κατὰ μὲν τὸ παλαιόν, ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀκολουθῶν τῷ βασιλεῖ ἔφερε κωθώνιον μετὰ ἁλύσεως, ὡς ἂν εἰ ἐν χρείᾳ γένοιτο πιεῖν αὐτόν, ἀπὸ βρύσου ἢ ποταμοῦ δῷ τοῦτο, καὶ πίῃ· τοῦτο δὲ κατὰ τὸ παρὸν οὐκ ἐνεργεῖτο.

Μετὰ μέντοι τὸ δεῖπνον, τοῦ βασιλέως ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ ἀπελθόντος, πολυχρονίζουσιν οἵ τε δεσπόται, οἱ σεβαστοκράτορες, καὶ οἱ καίσαρες· πρὸς οὓς καὶ ὁρείζει ὁ βασιλεὺς δι' ἑαυτοῦ εἰς πολλὰ ἔτη, καὶ ἀπέρχεται· μετ' αὐτοὺς πολυχρονίζουσιν ὡσαύτως, καὶ ὅσα τῶν κατὰ γένος προσηκόντων τῷ βασιλεῖ ἀρχοντόπουλά εἰσιν ἀσκεπῆ.

Τῇ δὲ ἐπαύριον εἰς μὲν τὸν ὄρθρον τῆς συνήθους παραστάσεως γινομένης, ὅ, τε βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες φοροῦσι τὰ συνήθη καθ' ἡμέραν φορέματα. εἰς δὲ τὴν λειτουργίαν ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ ῥοῦχον μαργαριταρένιον, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ἕν, ὧν ἐμνήσθημεν πρότερον φορεῖν αὐτὸν φορεμάτων

15. Qui verò inferiores sunt isto, nimirum quotquot scaranica coccinea gestant, accepta fercula vsque ad fores triclinij portant, vbi ea famulis suis tradunt, discedúntque omnes, vt dictum est, nemine remanente. *De Mensa Imperatoris. Cap. VII.*

16. Si Imperator bibere velit, Pincerna poculum porrigit, non solùm in festis, sed & aliâs semper Imperatore epulis accumbente, poculum miscet, si præsens sit; propterea enim Pincernæ nomen tulit; à mistura scilicet seu mistione. *Pincernæ ministeriũ, & etymoo.*

17. Et olim quidem extra ciuitatem Imperatorem comitans ferebat suspensum ex catenula pocillum, vt si Imperator siti vrgeretur, ex fonte vel fluuio haustum porrigeret. Quod hoc tempore non est vsitatum. *Item cura bibendi.*

18. Post cœnam Imperatorem suum in conclaue se recipientem fausta multorum annorum apprecatione prosequuntur Despotæ, Sebastocratores, & Cæsares. Quibus ipse Imperator per se multos annos reprecatur, abítque. Hos in eodem officij genere subsequũtur pueri honorarij, qui Imperatorẽ sanguine attingunt, & nudis capitibus incedere solẽt. *Despotæ, Sebastocratores Cæsares polychronio cœnam Imp. benedicunt eum pueris honorarijs.*

19. Postero die, tempore matutino, solita circunstatione instituta, Imperator & proceres consueta in dies singulos gestamina gestant. Et Imperator quidem ad Liturgiam seu Missam, gestat amictum ex margaritis confectum, capite autem gestat vnum ex illis gestaminibus, quæ priùs diximus * eum ferre solere, *In Natiuitate habitus Imp.*

* cap. 6. n. 30. & 35.

De Mensa Imperatoris. CAP. VII.

dum Liturgia peragitur. Proceres suis quique gestaminibus insigniti sunt, vt explicatum est.

20. Absoluta Liturgia, Imperatore iam ad mensam præsente, priùs quàm accumbat, venit Protopapa, aut alius de Sacerdotum numero, & benedicens Imperatoriam mensam, eò quòd Quadragesima iam effluxerit, tempúsque carnis edendæ iam aduenerit, accepto pane & ferculo discedit.

Protopapa mensæ benedicit.

Quadragesima ante Natalem.

21. Deinde Protouestiarites accersit Magnum Domesticum ad mensam. Imperatore igitur iam accumbente, Magnus Domesticus ministrat hunc in modum. Stat Magnus Domesticus proximus Imperatori. Post eum Domesticus mensæ: post istum Præfectus mensæ. Adferente igitur fercula Domestico rei domesticæ, quibus Imperator vescitutus est, tradit ea Præfecto mensæ; hic, Domestico mensæ; iste, Magno Domestico, qui anteponit ea Imperatori.

Ministeriũ M. Domestici.

Et aliorum Domesticorum fercula apportantiũ.

22. Si inter edendum bibere velit, ministrat Pincerna, si non absit peregrè, vt dictum est. * Sin minùs, ex proceribus eminentior poculum miscet. Domestici itaque seu curatores rei domesticæ, allata omnia fercula, humi reponunt. Deinde prænominati proceres, ministri mensæ Imperatoriæ, videlicet, Protouestiarites, Magnus Heræriatcha, & Aulæ Primicerius, principes ad circunstationem aduocanr: qui iussa facientes stant suo quisque loco.

* 3. n. 16.

Fercula humi deponuntur.

κατὰ τὸν τῆς λειτουργίας καιρόν· (4) οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ ἑαυτῶν φορέματα, ὡς δεδήλωται.

Μετὰ μὲν οὖν τὴν λειτουργίαν, τοῦ δὲ βασιλέως εἰς τὴν τράπεζαν παραγινομένου, πρὸ τοῦ τοῦτον καθίσαι, ἔρχεται ὁ πρωτοπαπᾶς, ἤ τις τῶν ἱερέων ἕτερος· καὶ ποιῶν εὐχὴν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης, διὰ τὸ τὴν τεσσαρακοστὴν παρελθεῖν, ἀρχὴν δὲ τὴν κρεωφάγον λαβεῖν, λαμβάνει ἄρτον καὶ μίνσον, καὶ ἀπέρχεται.

Ἔπειτα δὲ προσκαλεῖται ὁ πρωτοβεστιαρίτης τὸν μέγαν δομέστικον εἰς τὴν τράπεζαν. τοῦ οὖν βασιλέως καθίσαντος, ὑπηρετεῖ ὁ μέγας δομέστικος οὕτω. παρίσταται πρῶτος μὲν δὴ ὁ μέγας δομέστικος ἐγγὺς τοῦ βασιλέως· μετὰ τοῦτον ὁ τῆς τραπέζης δομέστικος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης. διακομίζοντος δὲ μίνσους τοῦ δομεστίκου τοῦ δομεστικοῦ, οὓς μέλλει φαγεῖν ὁ βασιλεύς, καὶ διδόντος τῷ ἐπὶ τῆς τραπέζης· τοῦ δὲ τῷ τῆς τραπέζης δομεστίκῳ· τούτου δὲ αὖ πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον· ὁ μέγας δομέστικος τίθησιν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως.

Καὶ ἐσθίοντος οὖν, εἰ δέῃ πιεῖν, ὑπηρετεῖ ὁ πιγκέρνης, ὡς εἴρηται, εἰ ἐνδημῶν εἴη· εἰ δὲ μή, καὶ ὁ ἐντιμότερος κιρνᾷ τῶν ἀρχόντων. οἱ τοῦ δομεστικοῦ τοίνυν δομέστικοι τοὺς μίνσους ἅπαντας φέροντες, τιθέασιν ἐπ' ἐδάφους. εἶτα οἱ προδηλωθέντες ἄρχοντες, ὑπηρέται, ἤγουν ὅ, τε πρωτοβεστιαρίτης, ὁ μέγας ἑταιρειάρχης, καὶ ὁ τῆς αὐλῆς πριμμικήριος τοὺς ἄρχοντας προσκαλοῦνται εἰς τὴν παράστασιν· οἱ δὲ καὶ παραγινόμενοι ἵστανται ἕκαστοι εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν.

Ἔπειτα

Ἔπειτα εἰσέρχονται καὶ οἱ ψάλται μετὰ τῶν ἐπιρριπταρείων καὶ καμισίων αὐτῶν, καὶ ψάλλουσιν ἰδιόμελον τὸ τῆς ἑορτῆς, ἤτοι τὸ, Μάγοι Περσῶν βασιλεῖς. ψαλλόντων οὖν τούτων ὁ μὲν βασιλεὺς μικρὸν ἀπεχόμενος τοῦ ἐσθίειν κάθηται· ὁ δὲ μέγας δομέστικος, ὁ δομέστικος, καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑποχωροῦσι πλαγίως μέχρι καὶ τοῦ τοίχου.

Καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τούτους τὴν ψαλμῳδίαν, τοῦ βασιλέως αὖθις ἀρξαμένου ἐσθίειν, ὁ μέγας δομέστικος πρὸς τὴν τράπεζαν ἀπελθὼν, κατέρχεται πρὸς τὸ ἄκρον, καὶ καλεῖ κατ᾽ ὄνομα τόν τε πρωτοψάλτην, τὸν δομέστικον, τὸν λαμπαδάριον, καὶ τὸν μαΐστορα. ἐλθοῦσιν οὖν καὶ δίδωσιν μίνσους αὐτοῖς· οὓς καὶ ἀπαίροντες οἱ κανονάρχαι ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν, ὥσπερ τὰ παιδόπουλα ἀπὸ τῶν ἀρχόντων, ὡς εἴρηται, ἐκβάλλουσιν ἔξω.

Καὶ μετὰ τοῦτο, λέγει πάλιν ὁ μέγας δομέστικος, ἔλθετε. καὶ ὑμεῖς καὶ ἐρχόμενοι πάντες οἱ ἀναγνῶσται, ἀπαίρουσι μίνσους, καὶ φέρουσιν τούτους δι᾽ ἑαυτῶν· καὶ μετ᾽ αὐτοὺς στραφέντες οἱ κανονάρχαι ἀπαίρουσι καὶ τοὺς ἑαυτῶν μίνσους, καὶ ἀπέρχονται.

Εἶτα ἔρχεται ὁ μέγας δομέστικος πλησίον τοῦ βασιλέως· καὶ μετ᾽ ὀλίγον λέγει πρὸς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως τὸν πανυπερσέβαστον οὕτω, πανυπερσέβαστε, καὶ ἐλθόντι δίδωσι μίνσον, ὃν παραυτὰ τὸ παιδόπουλον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ λαμβάνει χειρῶν,

23. Postea ingrediuntur etiam Cantores, cum suis epirrhiptarijs & camisijs, canúntque festi proprium canticum, nempe illud : *Magi Persarum Reges.* His igitur concinentibus, abstinet paululùm Imperator ab edendo. At Magnus Domesticus, Domesticus mensæ, & Præfectus mensæ subducunt se ad latus vsque ad parietem.

De Mensa Imperatoris. CAP. VII.

Cantores ad mensam Imp. modulos faciunt.

Abstinet esu Imp. inter cātum.

24. Postquam isti cantandi finem fecerunt, & Imperator iterum comedere cœpit ; Magnus Domesticus ad mensam reuersus, extremam eius partem occupat, vocátque nominatim Primum Cantorem, Domesticum, Lampadarium & Magistrum, traditque illis fercula ; quæ de manibus eorum tollunt Canonarchæ, quemadmodum Imperatorij pueri à Proceribus, vt antea dictum est ; * & foras efferunt.

Domesticus fercula dat Cantoribus auferenda.

* T. n. 14.

25. Postea iterum dicit Magnus Domesticus : *Accedite & vos* ; accedúntque omnes lectores ; tollúntque, & suis manibus asportant fercula. Quod post ipsos similiter Canonarchæ factitant, & abeunt.

26. Deinde accedit Magnus Domesticus propè ad Imperatorem ; & paulò post dicit ad nepotem Imperatoris Panhypersebastum : *Panhypersebaste* : & venienti dat ferculum, quod statim de manibus eius tollit puer honorarius,

Reuocantur proceres ad tollenda fercula.

De Mensa Imperatoris. CAP. VII.

& abiens tradit Panhypersebasti famulo. Ille verò abit, iterúmque locum sibi debitum occupat.

27. Similiter etiam dicit nepoti Imperatoris, qui Protouestiarius est, fitque cum eo in eundem modum. Alios autem nepotes nullo officio insignitos sic aduocat: Nepos Domini Imperatoris, vel Patruelis, aut Patrue; & accedit, qui his potior est; quem ordine sequuntur reliqui secundum locum, quem quisque tenet: idémque erga illos fit ab honorarijs pueris, quod erga Protouestiarium, & Panhypersebastum, vt priùs expositum est.

Nepotes Imp.

28. His peractis aduocat nominatim cunctos proceres vsque ad illos, qui coccinea scaranica gestant, & omnibus fercula accipientibus ne vnus quidem egreditur, sed manent in suo quique loco propter Magni Domestici reuerentiam.

29. Post Protonotarium veniunt Primicerij Barangorum, omnésque Barangi cum ipsis, qui & ipsi accipiunt fercula: quos sequuntur milites, Aulici & stationarij, & alij plurimi, qui omnes à maximo ad minimum vsque, ex manu Magni Domestici fercula accipiunt, & abeunt. Cùm enim Domestici seu curatores rei familiaris fercula humi posita suis manibus in mensa Imperatoris reponunt (huius enim faciendi tunc solùm potestatem habent) Ma-

Barangi, & Stationarij etiam seruiunt tollendis ferculis.

καὶ ἀπελθὼν δίδωσιν ἀνθρώπῳ τοῦ αὐτοῦ πανυπερσεβάστου· ὁ δὲ ἀπέρχεται, καὶ ἵσταται πάλιν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

Ὁμοίως λέγει καὶ τῷ ἀνεψιῷ τοῦ βασιλέως τῷ πρωτοβεστιαρίῳ, καὶ γίνεται καὶ εἰς αὐτὸν οὕτω. τοὺς δὲ ἑτέρους ἀνεψιούς, τοὺς μὴ ὀφφίκια ἔχοντας, κράζει οὕτως, ἀνεψιὲ τοῦ αὐθέντου καὶ τοῦ βασιλέως, ἢ ἐξάδελφε, ἢ θεῖε. καὶ ἔρχεται ὁ προϊστάμενος τούτων, εἶτ' ἐφεξῆς οἱ λοιποὶ κατὰ τὸν τόπον εἰς ὃν ἕκαστος ἵσταται. καὶ γίνεται καὶ εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν παιδοπούλων, ὥσπερ καὶ εἰς τὸν πρωτοβεστιάριον, καὶ τὸν πανυπερσέβαστον, καθὰ προδεδήλωται.

Ἔπειτα κράζει τοὺς ἄρχοντας πάντας ὀνομαστί, μέχρι καὶ αὐτῶν πάντων τῶν σκαράνικα φορούντων κόκκινα. καὶ πάντων μίνσους λαμβανόντων, ἐξέρχεται οὐδὲ εἷς, ἀλλὰ πάντες ἵστανται εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν, διὰ τὴν τοῦ μεγάλου δομεστίκου τιμήν.

Ἔπειτα μετὰ τὸν πρωτονοτάριον, ἔρχονται οἱ πριμμικήριοι οἱ τῶν βαράγγων, καὶ πάντες οἱ βάραγγοι μετ' αὐτῶν, καὶ λαμβάνουσι μίνσους καὶ οὗτοι· μετ' αὐτοὺς στρατιῶται καὶ παραμοναί, καὶ ἕτεροι πλεῖστοι· ἅπαντες δὲ οὗτοι ἀπὸ τοῦ μεγαλωτέρου μέχρι καὶ τοῦ μικροτέρου, διὰ τῆς τοῦ μεγάλου δομεστίκου χειρὸς λαμβάνουσι τοὺς μίνσους, καὶ ἀπέρχονται· τῶν γὰρ δομεστίκων τοὺς ἐπ' ἐδάφοις κειμένους μίνσους δι' ἑαυτῶν εἰς τὸ ἄκρον τῆς βασιλικῆς τραπέζης τιθέντων (καὶ γὰρ ἔχουσιν οὗτοι ἐπ' ἀδείας τοῦτο τότε καὶ μόνον ποιεῖν) ὁ μέ-

γας

γας δομέστικος, ὡς εἴρηται, ἀπὸ τῆς τραπέζης τούτοις ἀπαίρων διαδίδωσι. καθ᾽ ἣν δ᾽ ὥραν ταῦτα σὺν τοιούτοις διανέμει μίνσοις, εἴπερ ὁ βασιλεὺς ἐν χρείᾳ τινὸς γένοιτο, παρά τε τοῦ δομεστίκου καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑπηρετεῖται.

Μετὰ δὲ τὸν μέγαν δομέστικον πρὸς πάντας διανεῖμαι σὺν μίνσοις, τοῦ δομεστίκου καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑποχωρησάντων, ὑπηρετεῖ αὖθις τῷ βασιλεῖ ὁ μέγας δομέστικος, καὶ πᾶσι μὲν ταῦτα διαδίδωσι τοῖς μίνσοις, ὡς εἴρηται· τούτῳ δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτοχείρως.

Ὅσα μὲν οὖν ἄλλοις δίδονται, εἴτε χρυσία, εἴτε ἀργύρεια διὰ μίνσων, εἰσκομίζονται αὖθις εἰς τὸ βεστιάριον· τὸ δὲ σκεῦος, ὃ μέγας δομέστικος διὰ τῆς τοῦ βασιλέως λαμβάνει χειρὸς, εἴτε χρυσοῦν, εἴτε ἀργυροῦν εἴη, εἰσκομίζεται οὐδαμῶς, ἀλλ᾽ ἔχει τοῦτο δῶρον αὐτός.

Ἐπεῖτα μετὰ τὸ ἀπαρθῆναι τὸ μινσάλιον, τοῦ δομεστίκου τοῦ δομεστικείου κομίζοντος ἄρτον ἐν παναγιαρίῳ, ὁ βασιλεὺς εὐθέως ἀνίσταται· ὃ δὲ πατεῖ σουππέδιον, τῶν τῷ βασιλεῖ κατὰ γένος προσηκόντων νέων ἀπὸ τῶν ἀσκεπῶν τις δραμὼν ἀμφοτέραις κατέχει χερσὶν, ὥστε τὸν βασιλέα ἑδραίως πατεῖν.

Τὸ δέ γε παναγιάριον, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης λαβὼν, ἐπάνω τίθησι τῆς τραπέζης, καὶ ὑψῶν πανα-

gnus Domesticus, vt dictum est, ea ex mensa tollit & diuidit. Quo autem tempore iste fercula distribuit, si qua re Imperator interea egeat, Domesticus & Præfectus mensæ subueniunt. *De Mensa Imperatoris. CAP. VII.*

30. Cæterùm postquam Magnus Domesticus omnibus fercula impertijt; Domestico & Præfecto mensæ recedentibus, Imperatori iterum ministrat Magnus Domesticus, qui, vt explicatum est, omnibus dat fercula: Magno autem Domestico ipsemet Imperator sua manu ferculum porrigit.

31. Et vasa quidem ferculorum, quæ alijs dantur, siue aurea sint, siue argentea, rursus inferuntur in vestiarium; at vas illud, quod Magnus Domesticus ex Imperatoris manu accipit, siue aureum sit, siue argenteum, non infertur amplius in vestiarium; sed Magnus Domesticus tanquam sibi donatum retinet. *Domesticus vas s. aureum, s. argenteum ab Imp. acceptum retinet.*

32. Sublata mensæ mappa, cùm Domesticus rei domesticæ panem adfert in Panagiario, Imperator statim surgit. Scabellum verò, quod Imperator pedibus premit, iuuenum quispiam ex ijs, qui Imperatori sanguine iunguntur, & sine capitis tegmine in aula versantur, accurrens, vtraque manu tenet, vt Imperator firmiùs consistat. *Panagiariũ in fine mẽsæ adfertur.*

33. Porro Præfectus mensæ acceptum Panagiarium, mensæ imponit, & eleuans pana- *Panagia eleuatur.*

De Mensa Imperatoris. Cap. VII.

giam, dat illam Domestico mensæ; ille, Magno Domestico; hic, Imperatori. Et quamprimùm Panagiam ori inseruit,

Panagia vt longæuitatem Imp. impertiat, acclamatur.

omnes accinunt: *Ad multos annos*. Et confestim pincerna cellæ vinariæ scutellam adfert cum mantili, quia mensaria mappa iam antea ablata fuit, vt dictum * est.

** §. n. 32.*

34. Posthæc Imperatore considente; Magno autem Domestico, Domestico & Præfecto mensæ mensam amolientibus, accipiunt illam rei domesticæ Domestici, siue ministri. Tribus verò illis Imperatori reuerentiam exhibentibus,

Imp. multos annos M. Domestico precatus dat licentiam abeundi.

dicit Imperator Magno Domestico sonora voce: *Ad multos annos, Magne Domestice*. Deinde subiungit: *Abi, Ilicet*, & sine mora omnes cum Magno Domestico exeunt.

35. Cæterùm ab Imperio Assyriorum peruenit vsque ad hodiernos Imperatores, gestamen quoddam Granatza appellatum,

Granatza Assyrium gestamen, & Imp.

quod Imperator fert etiam sine cingulo, ex quo dependentes manicæ descendunt vsque ad talos: cuius gestaminis ferendi singulis proceribus libera est potestas, sed cum cingulo, manicísque à tergo zonæ illigatis. Et illud quidem quod Rex gestat, vocatur Granatza, vt antea dictum; Procerum verò, Lapatza. Ratio incerta est.

Lapatza procerum gestamen, & modus diuersus gestandi.

36. Et alij quidem primores ita se gerunt: Magnus autem Domesticus ipse etiam hoc

γίαν δίδωσι ταύτην τῷ δομεστίκῳ· ὁ δὲ τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ, ἐκεῖνος δὲ τῷ βασιλεῖ. καὶ ἅμα τῷ παναγίαν λαβεῖν ἐν τῷ στόματι, πάντες βοῶσι, πολυχρόνιον. καὶ ὁ πικέρνης αὐτίκα τὸ τοῦ οἰνοχείου φέρει σκουτέλιον, κρατῶν καὶ μανδύλιον, ἐπεὶ προαπῆραν, ὡς εἴρηται, τὸ μινσάλιον.

Εἶτα τοῦ μὲν βασιλέως καθίσαντος, τοῦ δὲ μεγάλου δομεστίκου, τοῦ δομεστίκου, καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀράντων τὴν τράπεζαν, λαμβάνουσιν ταύτην οἱ τοῦ δομεστικείου δομέστικοι. τῶν δὲ μετὰ τοῦτο προσκυνησάντων, λέγει ὁ βασιλεὺς τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ μεγάλῃ τῇ φωνῇ, εἰς πολλὰ ἔτη, μέγα δομέστικε. ἔπειτα φησὶ πρὸς αὐτὸν, ἄπελθε, καὶ παραυθὺς συνεξέρχονται πάντες τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ.

Ἔτι καὶ ἀπὸ τῆς Ἀσυρείων βασιλείας κατῆλθέ τι φόρεμα, μέχρι καὶ τῶν νῦν βασιλέων, χρανάτζα λεγόμενον. ὅπερ καὶ φορεῖ ὁ βασιλεὺς, ἄνευ ζώνης, οὗ κρεμάμενα τὰ μανίκια διήκουσι μέχρι καὶ ἀστραγάλων· ὃ δὴ φόρεμα καὶ τῶν ἀρχόντων ἕκαστοι ἔχουσιν ἐπ' ἀδείας φορεῖν πλὴν ἐζωσμένον, τῶν μανικίων ἐμπεπηγμένων ὄντων πρὸς τὴν ζώνην ὄπισθεν. καὶ ὃ μὲν ὁ βασιλεὺς φορεῖ, καλεῖται χρανάτζα, ὡς εἴρηται· τὸ δὲ τῶν ἀρχόντων, λαπατζᾶς. ὅπως δὲ, ἄδηλόν ἐστιν.

Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἄρχοντες οὕτω. τοῦ μεγάλου δομεστίκου, καὶ αὐτὸ τοῦτο

φοροῦντος

φοροῦντος ἐζωσμένον κατὰ τοὺς ἄλλους, τὸ μὲν ἓν τῶν τοῦ τοιούτου λαπάτζα μανικίων ἔνι ἐμπεπηγμένον, τὸ δὲ ἕτερον κρέμαται τιμῆς ἕνεκα, ἐπεὶ τοῦ βασιλέως ἀμφότερα, ὡς εἴρηται, κρέμανται.

Καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ παλατίῳ ὑπηρετήματα τοῦ μεγάλου δομεστίκου ταῦτά ἐστι, καθὼς εἴπομεν· τὰ δὲ ἐκτὸς, μετ' ὀλίγον ῥηθήσεται καὶ αὐτά. Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς πεντάκις τοῦ ἔτους τρώγει ἐν τῷ τρικλινίῳ, πάντων παρισταμένων ἀρχόντων, καὶ ἐνδεδυμένων τά τε σκαράνικα, καὶ τὰ καββάδια αὐτῶν, ἤγουν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῶν φώτων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν βαΐων, τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· εἴπομεν δὲ κατὰ μέρος περὶ μιᾶς τούτων, τῆς τοῦ Χριστοῦ δηλονότι γεννήσεως· ῥητέον δὲ δὴ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν.

gestamen fert cinctus instar aliorum: verùm altera manica lapatzæ cingulo constringitur; altera liberè dependet, honoris caussa, cùm Imperatoris ambæ manicæ dependeant, vt dictum est. De Festo Epiphaniæ. Cap. VIII.

37. Et hæc quidem sunt Magni Domestici in Palatio ministeria, prout exposuimus: quæ verò extra Palatium obeat, paulò * pòst exponentur. Cùm autem Imperator quinquies in anno cibum sumat in triclinio, vniuersis Aulæ proceribus adstantibus, indutisque sua scaranica & cabbadia, nempe in festo Natiuitatis Domini, Luminum, Palmarum, magna Dominica Paschatis, & Sancti Spiritus, iam verò sigillatim de vno ex his festis disseruerimus, restat, vt & de reliquis tractemus.

* cap. 16.

Imp. quinquies in anno sumit cibum in triclinio.

ΚΕΦΑΛ. η'.

Ἑορτὴ τῶν ἐπιφανείων.

ΗΚεν οὖν τῶν θείων θεοφανείων ἑορτὴ, γίνεται ἀπαραλλάκτως, ὡς καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως. ὁ δὲ μετὰ τὴν λειτουργίαν ἁγιασμὸς, εἰ πατριάρχης εὑρίσκεται οἰκουμενικὸς, γίνεται παρ' αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ, παρά τινος τῶν ἑτέρων πατριαρχῶν, ἢ τοῦ Ἀλεξανδρείας, ἢ τοῦ Ἀντιοχείας, ἢ τοῦ Ἱεροσολύμων, ἐὰν ἐνδημῶν

CAPVT VIII.

Festum Epiphaniæ.

1 IN festo diuinæ Epiphaniæ omnia eodem prorsus modo peraguntur, quo in Natiuitate Domini. Cæterùm consecratio & adspersio aquæ post Liturgiam, fit ab œcumenico Patriarcha, si præsens sit; sin minùs, ab aliquo ex Patriarchis, nimirum ab Alexandrino, vel Antiocheno, vel Hierosolymitano, si fortè tunc

Benedictio aquæ fit à Patriarcha.

De Festo adorationis Crucis. CAP. IX.

Constantinopoli versetur. Si nullus horum adsit, consecratio peragitur à Palatij Protopapa.

Imp. dat Patriarcha lampadem, alij clerici proceribus.

2. Imperatori autem tradit Patriarcha lampadem. A prædictis verò ministris dantur Lampades ijs, qui in dignitate sunt, & omnibus circunstationis proceribus, Aulicísque, similiter & Potestato Genuensium, & qui in eius comitatu.

τύχῃ· εἰ δ' ἴσως μηδένα τούτων εἶναι συμβαίῃ, ποιεῖ τὸν ἁγιασμὸν ὁ τοῦ παλατίου πρωτοπαπᾶς.

Δίδοται δὲ παρὰ μὲν τοῦ πατριάρχου τῷ βασιλεῖ λαμπάς· παρὰ δὲ τῶν προρρηθέντων ὑπηρετῶν, τοῖς ἐν ἀξιώμασι, καὶ πᾶσι τοῖς τε ἐντὸς τῆς παραστάσεως ἄρχουσι, καὶ τοῖς ἐν τῇ αὐλῇ, ὡσαύτως τῷ τε ποτεστάτῳ μετ' αὐτοῦ.

CAPVT IX.

Festum adorationis Crucis.

1 Dominica, quæ adorationi sanctæ Crucis deputata est, consistente iam circunstatione, pro consuetudine suprà dictorum festorum.

Amictus sacer Archidiaconi.

2. Circa finem adfert Archidiaconus cum Cantoribus ex Palatij Ecclesia Crucem; gestans solenne sibi Sticharium, ferens etiam super ipso Phelonen, non tamen Epitrachelium, sed Orarium: canúntque illud: *Saluum fac Domine populum tuum, & benedic hæreditati tuæ;* & Imperator, sic

S. Crucē Imp. osculatur.

circunstante comitatu aulico, obuiam it vsque ad ianuam, Crucémque in pulpito positam osculatur. Quo peracto, reuertitur, & stat in throno suo.

3. Post missionem, venit Imperator, iterúmque crucem adorat, & osculatur; quam statim

ΚΕΦΑΛ ι'.

Εορτὴ τῆς σταυροπροσκυνήσεως.

Κυριακῇ τῆς σταυροπροσκυνήσεως, τῆς παραστάσεως ἱσταμένης κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν προειρημένων ἑορτῶν.

Περὶ τὸ τέλος φέρει τὸν σταυρὸν ἀπὸ τῆς τοῦ παλατίου ἐκκλησίας μετὰ τῶν ψαλτῶν ὁ ἀρχιδιάκονος, φορῶν μὲν τὸ σύνηθες αὐτῷ στιχάριον, φορῶν δὲ ἐπ' αὐτοῦ καὶ φελώνην, οὐ μὴν δὲ ἐπιτραχήλιον, ἀλλ' ὠράριον· τό, σῶσον κύριε τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ψαλλόντων· καὶ ὁ βασιλεὺς προσυπαντᾷ, οὕτω τῆς παραστάσεως ἱσταμένης, εἰς τὴν τῆς θύρας εἴσοδον, καὶ τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ ἀναλογίου τεθέντος, ἀσπάζεται τοῦτον ὁ βασιλεύς· ἔπειτα ὑποστρέφει, καὶ ἵσταται πάλιν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν, ἀπέρχεται καὶ προσκυνεῖ αὖθις καὶ ἀσπάζεται τὸν σταυρόν· καὶ εὐθέως αἴρουσι

αἴρουσι τοῦτον τοῦ βασιλέως προπέμποντος μέχρι καὶ τῆς τοῦ τρικλινίου θύρας, καὶ πλέον οὐδέν.

Ἡ δὲ αἰτία τοῦ τὸν ἀρχιδιάκονον φελώνην κατὰ ταύτην τὴν ἑορτὴν φέρειν, ἐστὶν αὕτη. ὅτι κατὰ τὸ πρότερον οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἱερεῖς εὑρίσκοντο ἔχοντες ἕκαστοι ἐκκλησίας, καὶ ὑπ' αὐτῶν κλῆρον. διὰ τοῦτο κατὰ τὰς μεγάλας καὶ ἐπισήμους τῶν ἑορτῶν ἡμέρας, ὄντων ἑκάστου εἰς τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν, ὁ πατριάρχης οὐκ εἶχεν ὑπηρέτας ἐντίμους μεθ' ἑαυτοῦ. τῶν πατριαρχῶν οὖν τις ἠθέλησεν αὐτοὺς διακόνους εἶναι, πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν αὐτῷ ἐν ταῖς τοιαύταις τῶν ἑορτῶν· ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν.

Ὅταν οὖν ὁ πατριάρχης σφραγίζει τοὺς τοιούτους ἐξωκατακοίλους· ἤγουν ἢ μέγαν οἰκονόμον, ἢ μέγαν σακελλάριον, ἤ τινα ἕτερον ἐξ αὐτῶν, ποιεῖ αὐτὸν φορεῖν φελώνην, ὡς καὶ πρότερον, καθὸ ἱερεὺς ἐφόρει, οὐ μὴν δὲ ἐπιτραχήλιον, ἀλλ' ὠράριον.

Ὁ βασιλεὺς, ὅτε προβάλλεται ἀρχιδιάκονον ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν ἐξωκατακοίλων τάξεως, ὡς ἐντιμοτέρων τῶν ἄλλων ὄντων, προβάλλεται τοῦτον, καὶ οὐκ ἄλλοθεν. διὸ καὶ κατὰ τὸν ῥηθέντα λόγον φορεῖ ὁ ἀρχιδιάκονος κατὰ ταύτην καὶ μόνην τὴν τῆς σταυροπροσκυνήσεως ἑορτὴν ἐν τῷ παλατίῳ φελώνην, καὶ οὐκ ἄλλοτέ ποτε. εἰ δὲ τύχοι μὴ εἶναι ἀρχιδιάκονον, φέρει τὸν σταυρὸν ὁ τυχὼν διάκονος.

Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι ὑπὲρ ὅλης τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης τεσσαρακοστῆς,

tollunt comitante eam Imperatore vsque ad Triclinij ianuam, & non vlteriùs.

De Festo adorationis Crucis. CAP. IX.

4. Caussa autem cur Archidiaconus hoc festo ferat phelonem, est ista; quia ab initio Exocatacœli sacerdotes sub se habebant proprias Ecclesias, & proprium clerum. Quapropter cùm magnis & illustribus festis, quilibet sua in Ecclesia occuparetur; Patriarcha ministris honoratioribus carebat. Quidam igitur ex Patriarchis voluit illos huiusmodi festis suos Diaconos esse. Quod & reipsa perfecit.

Exocatacœli propr. habebant Ecclesias.

5. Quando igitur Patriarcha tales Exocatacœlos ordinat, nempe vel Magnum Oeconomum, vel Magnum Sacellarium, vel alium ex horum numero, dat ei potestatem ferendi Phelonen; quemadmodum antea ferebant cùm sacerdotes essent: at non Epitrachelium, sed Orarium.

Patriarcha dat Exocatacœlis ordinatis potestatem gestandi phelonem.

6. Imperator igitur, quando designat Archidiaconum; ex Exocatacœlorum ordine, tanquam cæteris honoratiore, eum designat, nec aliunde assumit. Quocirca fert Archidiaconus in hoc, & quidem solo adorationis Crucis festo in Palatio Phelonen; neque vnquam aliâs. Si non sit Archidiaconus, tunc Crucem fert obuius quisque Diaconus.

Archidiaconus Palatij ex ordine Exocatacœlorum designatur.

7. Scire oportet, tota sancta & Magna Quadragesima

In Quadragesima non gestantur purpurea sticharia.

De Feſto Palmarum. Cap. X.

ſacerdotes & Diaconos non geſtare purpurea ſticharia & phelonas, excepto feſto Annunciationis, Palmarum, & Magno Sabbato.

οἱ ἱερεῖς τε καὶ οἱ διάκονοι πορφυρᾶ στιχάρια, καὶ φελώνας οὐ φοροῦσι, πλὴν τῆς τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἑορτῆς, βαΐων, καὶ τοῦ μεγάλου σαββάτου.

CAPVT X.

Feſtum Palmarum.

1 AD Feſtum Palmarum media Hebdomade antè præparatur ambulacrum ab Imperatoris conclaui vſque ad Eccleſiam pertingens.

Ambulacrum præparatur.

2. Sabbato Lazari noctu floribus ſternunt ambulacri pauimentum, veſtiúntque omnes eius columnas vel myrtorum, vel laurorum, vel oliuarum ramis: & illuceſcente iam die Dominica, derepente apparet extructum iam & præparatum ambulacrum.

Sabbatum Lazari. Pauimentum, & columnæ floribus & ramis myrteis ornantur.

3. Dum ergo matutinum decantatur, mutat indumenta ſua Imperator, & egreditur ex ſuo conclaui cum prædictis veſtimentis ſuis. Et alijs quidem feſtis fert in capite & corpore ex ſuis geſtaminibus, arbitratu ſuo, quodcunque voluerit, vt antea explicatum eſt. * Hoc autem Palmarum feſto nihil aliud fert niſi ſtemma & ſaccum, dextera portans Crucem, ſiniſtra mantile cum acacia, vt moris eſt, & lampadem.

Imp. mutat indumēta. *cap.6.n.38. & 36. Imp. veſtitus.

ΚΕΦΑΛ. ι΄.

Ἑορτὴ τῶν βαΐων.

Ἡ ἑορτὴ τῶν βαΐων, προετοιμάζεται μὲν ὁ περίπατος διὰ μέσης τῆς ἑβδομάδος, ἀπὸ τοῦ κελλίου τοῦ βασιλέως διήκων μέχρι καὶ τῆς ἐκκλησίας.

Διὰ δὲ τῆς τοῦ σαββάτου τοῦ Λαζάρου νυκτὸς καταπάττουσι τὸ ἔδαφος μὲν τοῦ περιπάτου· ἐνδύουσι δὲ πάντας τοὺς στύλους ἢ διὰ μυρσινῶν, ἢ δαφνῶν, ἢ ἐλαιῶν· καὶ ἐπιφωσκούσης τῆς ἡμέρας τῆς κυριακῆς φαίνεται ἐξαίφνης κατεσκευασμένος ἅμα καὶ ἕτοιμος ὁ περίπατος.

Τοῦ οὖν ὄρθρου ψαλλομένου, ἀλλάσσει ὁ βασιλεὺς καὶ ἐξέρχεται τοῦ κελλίου αὐτοῦ, ἤτοι μετὰ τῶν προρρηθέντων ἀλλαγμάτων αὐτοῦ. καὶ μετὰ μὲν τὰς ἄλλας τῶν ἑορτῶν φορεῖ ἐπὶ κεφαλῆς τε καὶ τοῦ σώματος, οἷα ἂν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ φορεμάτων βούλοιτο, ὡς δεδήλωται· μετὰ δὲ ταύτην οὐδὲν ἄλλο φορεῖ, εἰ μὴ τὸ στέμμα καὶ τὸ σάκκον· φέρων ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ σταυρὸν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὸ μανδύλιον μετὰ τῆς ἀκακίας (ὡς ἔθος ἐστὶ) καὶ λαμπάδα.

Ἀλλάσουσιν ὡσαύτως καὶ οἱ ἄρχοντες τὰ συνήθη τούτων ἀλλάγματα, ὡς προείπομεν.

Προέρχεται γοῦν ὁ λαμπαδάριος εἰς τὸ περίπατον λαμπάδα φορῶν, ψάλλων ὅλον τὸ ἰδιόμελον· ἐξέλθετε ἔθνη, ἐξέλθετε καὶ λαοὶ, θεάσασθε σήμερον τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν· εἰς τύπον γὰρ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἔρχεται.

Εἶτα ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, εἰ παρατύχοι (ὃς δὴ καὶ εἰ ἐστεμμένος ἐστὶ, φορεῖ στέμμα καὶ αὐτὸς, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ) ἀκολουθῶν τῷ βασιλεῖ τῷ πατρὶ αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ, στέφανον καὶ φιάλιν, ὡς προείπομεν.

Καὶ μετ' αὐτὸν ἀνέρχονται οἱ δεσπόται· εἶτα ὁ ἀρχιδιάκονος μετὰ τοῦ εὐαγγελίου· ἔπειτα ὁ πατριάρχης, μᾶλλον δὲ οἱ πατριάρχαι εἰ παρόντες εἰσὶν, ἐνδεδυμένοι τὰς ἀλλαγὰς αὐτῶν· καὶ μετὰ τούτοις ἱερεῖς πέντε ἢ πλείους, ἁγίας εἰκόνας φέροντες.

Ἀπελθόντων οὖν οὕτω διὰ τοῦ περιπάτου μέχρι καὶ τῆς ἐκκλησίας, γίνεται ἡ ἀπόλυσις τοῦ ὄρθρου ἐκεῖσε· εἶτα βασιλεὺς ὑποστρέφει καθ' ὃν εἴρηται τρόπον, τοῦ λαμπαδαρίου προπορευομένου.

Καὶ μετὰ τὸ τὸν βασιλέα τοῦ περιπάτου κατελθεῖν, τόν τε πατριάρχην καὶ τοὺς ἱερεῖς τοῦ βασιλέως, παιδόπουλον ἐξελθὸν ἁρπάζει κλάδον δηλοῦντος τούτου βασιλικὸν θεσπισμὸν εἶναι τὸ περίπατον διάρπαγμα γίνεσθαι, καὶ ἀναιτίους γίνεσθαι.

Οὕτω διαρπάζεται δὲ παρά τε τῶν

De Festo Palmarum. CAP. IX.

4. Similiter & proceres induc unt vsitata sibi indumenta, vt antea dictum est.

Processio in ambulacrum.

5. Prior ergo in ambulacrum venit Lampadarius, lampadem ferens, totúmque festi proprium canticum decantans. *Egredimini gentes, egredimini populi, contemplamini hodie Regem calorum. Christi enim figuram gerens Euangelium progreditur.*

Euangelium gerit Christi figuram.

6. Deinde Imperator, & filius eius Imperator, si adsit; (qui si coronatus sit, fert & ipse instar patris stemma) Imperatorem & patrem suum subsequitur. Si verò non sit coronatus, tunc fert sertum & velum, vt antea diximus.

Imp. filius quo habitu.

7. Post quem ascendunt Despotæ, deinde Archidiaconus cum Euangelio, postea Patriarcha, vel potiùs Patriarchæ, si præsentes sint, induti indumenta sua. Post istos, quatuor vel quinque sacerdotes portantes sacras imagines.

Processionis ordo.

8. His igitur hunc in modum per ambulacrum vsque ad Ecclesiam abeuntibus, finitur ibidem matutinum. Deinde Imperator eo quo dictum est modo reuertitur, præeunte Lampadario.

9. Postquam Imperator, Patriarcha & Imperatoris sacerdotes de ambulacro descenderunt, puer accurrens rapit ramum: quod indicium est, Imperatoris decreto ambulacrum iam in prædam concessum, & extra culpam fore hos, qui diripiunt.

Ambulacri diripiendi facultatem tacitè Imp. indulget.

10. Ita diripitur à Barangis,

De Modo agendi, si Imperator versetur in luctu. Cap. XI.

à stationarijs, & à reliquis, qui in Aula sunt ordinibus. Omnibus istis peractis Imperator ad mensam se confert, quia Liturgia non celebratur, quòd tempus iam effluxerit. Ministrat autem Magnus Domesticus.

Liturgia omittitur.

βαράγγων, τῶν παραμονῶν, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν τῇ αὐλῇ εὑρισκομένων τάξεων. μετὰ δὲ τοσαῦτα πάντα γενέσθαι, ἀπέρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν τράπεζαν, ἐπεὶ λειτουργία οὐ γίνεται, διὰ τὸ τὴν ὥραν παρατεθῆναι. ὑπηρετεῖ δὲ ὁ μέγας δομέστικος.

CAPVT XI.

De modo agendi, si Imperator versetur in luctu.

1 Notandum, festa vt Natiuitatis, Luminum & Palmarum celebrari iuxta præscriptam formam cum Oratorio & ambulacro, si Imperator non versetur in luctu. Si verò ob mortem vel vxoris suæ Imperatricis, vel filij, qui Imperator fuerit, versetur in luctu; tunc flammulæ, organorum concentus, & vestium splendor omittuntur ob luctum Imperatoris. Pari modo Oratorij solennitas intermittitur.

Imp. lugente flammula, organa, indumentáque cultiora intermittuntur.

2. Sed egressus Imperator pro more, cum indumento candido & pileo suo, cæteris proceribus etiam vsque ad Sebastocratorem & Despotam pullatis, (pulla enim omnia ferunt, exceptis calceis & sellis) stat ante sanctissimam Deiparam Victricem seu victoriæ effectricem; vbi quoque sancti Georgij imago visitur.

Imp. in albo, proceres in pullo lugent.

D. Nicopœa.

ΚΕΦΑΛ ια'.

Περὶ τοῦ, ὅτι ἐστὶ λελυπημένος ὁ βασιλεύς.

Ἰστέον δὲ, ὅτι ἡ τῶν Χριστουγέννων ἑορτὴ, καὶ τῶν φώτων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν βαΐων, γίνεται κατὰ τὴν γεγραμμένην τάξιν μετὰ τῆς προκύψεως, καὶ τοῦ περιπάτου, ἂν μὴ ᾖ λελυπημένος ὁ βασιλεύς. εἰ δὲ διὰ θάνατον ἢ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἴσως, τῆς δεσποίνης, ἢ υἱοῦ αὐτοῦ βασιλέως ὄντος, εἴη λελυπημένος· τὰ μὲν ἄλλα, τὰ φλάμουλα δηλονότι καὶ ὀργάνων ἦχος, καὶ στολῶν λαμπρότης οὐ γίνεται διὰ τὴν λύπην τοῦ βασιλέως· ὡσαύτως οὐδὲ πρόκυψις.

Ἀλλ' ἐξιὼν ὁ βασιλεὺς, ὡς ἔθος, μετὰ φορέματος λευκοῦ, καὶ τοῦ σκιαδίου αὐτοῦ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων μελανειμονούντων μέχρι καὶ σεβαστοκρατόρων καὶ δεσποτῶν (μέλανα γὰρ καὶ οὗτοι φοροῦσι πλὴν ὑποδημάτων τε καὶ σελῶν) ἵσταται ἔμπροσθεν τῆς παναγίας θεοτόκου τῆς Νικοποιοῦ, ὅπου ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐστὶν εἰκών.

Γίνεται

Γίνεται τοίνυν ἡ τῶν βασιλικῶν ὀνομάτων εὐφημία μόνον ἐν τῇ τοῦ Χριστουγεννῶν ἑορτῇ, καὶ τῶν Φώτων, ὡς εἴρηται, καὶ ἀπέρχεται ὁ βασιλεύς.

Ἐν δὲ τῇ τῶν βαΐων, ἐπεὶ ἔτι ψαλλομένου τοῦ ὄρθρου γίνεται ὁ περίπατος, καὶ ἔστιν ἀνάγκη γενέσθαι, ὡς ἔθος, λιτήν, ἐν δὲ τῇ λιτῇ περιπατῆσαι καὶ τὸν βασιλέα· ὁ μὲν περίπατος γίνεται· περιπατεῖ δὲ ὁ βασιλεὺς φορῶν ἐπιλούρικον λευκόν, καὶ φακεώλιον.

Καὶ γενομένης ἀπολύσεως τοῦ ὄρθρου ἔμπροσθεν τῆς Νικοποιοῦ, ὅπου καὶ ἡ τῆς Ὁδηγητρείας ἵσταται εἰκών, ὑποστρέφει ὁ βασιλεύς.

3. Imperatoria itaque nomina multorum annorum adprecatione faustísque acclamationibus solummodo in Natali Domini, & in festo Luminum afficiuntur, vt suprà * dictum, abítque Imperator. De officio Mag. Hebdomadæ. CAP. XII. * cap.6. n.13. 28.42. & 43. cap.7. n. 2. &c.

4. In festo autem palmarum, cùm, quando adhuc matutinæ laudes decantantur, processio fiat, & necesse sit litaniam seu supplicationem institui, in supplicatione porro etiam Imperatorem oporteat ambulare seu pedibus incedere, processio quidem peragitur, & Imperator ambulat ferens candidam superulam, & phaceolium. Pedes Imp. in processione.

5. Finito matutino ante imaginem Virginis victricis seu victoriæ effectricis, vbi etiam Virginis Hodegetriæ seu viæ Ducis imago repetitur, domum reuertitur Imperator. D. Hodegetria.

ΚΕΦΑΛ. ιϐ'.

Ἀκολουθία τῆς μεγάλης ἑβδομάδος.

ΤΗι μεγάλῃ δευτέρᾳ, τῇ μεγάλῃ τρίτῃ, τῇ μεγάλῃ τετάρτῃ, τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ ἀναγινώσκονται τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, ἢ παρὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου, ἢ παρ' ἑτέρου διακόνου, ἐὰν μὴ ἐκεῖνος παρὼν τύχοι. Πρὸ δὲ τῆς λειτουργίας, τῆς αὐτῆς μεγάλης πέμπτης, γίνεται ὁ νιπτὴρ οὕτω.

Προετοιμάζουσι πτωχοὺς δώδεκα, καὶ ἐνδύουσι τούτοις ὑποκάμισα, ἤγουν

CAPVT XII.

Officiũ Magnæ Hebdomadæ.

1 FEriâ secunda Magnæ Hebdomadis, tertia, quarta & quinta leguntur quatuor Euangelia] vel ab Archidiacono, vel ab alio Diacono, si fortè ille non sit præsens. Eâdem magna feria quinta ante Liturgiam instituitur pedum lotio hunc in modum. Euangelia leguntur tota in Mag. Hebdomade.

2. Constituunt duodecim pauperes, eósque subuculis siue Lotio pedum in Palatio.

De officio Mag. Hebdomadæ. CAP. XII.

tunicis, curtis braccis seu caligis & calceis vestiunt; & posita pelui in Imperatoris conclaui, Protopapa ad ianuam consistens, recitat illud: *Benedictus Deus noster*, cum Trisagio.

Imp. aquā in peluim mittit.

3. Deinde lecto per illum Euangelio, quando processit vsque ad illa verba: *Mittit aquam in peluim*; infundit Imperator aquam in peluim.

Lauat Imp. pedes pauperum & osculatur.

4. Postea adducunt iam antea præparatos pauperes sigillatim quemlibet, quorum quiuis manu cereum ardentem gestat; & hoc quidem sedente; Protopapa autem Euangelium legente, illúdque pronunciante: *Cœpit Iesus lauare pedes discipulorum*; idque sæpius, donec scilicet omnium pedes abluuntur; lauat Imperator dextrum cuiusque pedem, lotúmque sindone, qua præcinctus est, abstergit, & osculatur. Quo peracto terminatur officium lotionis.

Tria aurea numismata dantur pauperi.

5. Dantur autem cuilibet pauperi tria aurea numismata: Postmodum inchoatur Liturgia seu Missa.

6. Et quidem Imperator induit ex supradictis * suis gestaminibus quodcunque velit. Proceres ferunt vsitata sibi indumenta: post absolutam Liturgiam abit Imperator in conclaue suum. Mensa nuspiam instruitur.

*c.6.n.18.& 35.& c.10. n.3.

Mensa non instruitur.

Vigilia Parasceues, eiúsque officium.

7. Deinde præstituto tempore canitur officium Vigiliæ, in quo leguntur duodecim Euan-

χιτῶνας, κουρτουβράκια καὶ παπούτζια. καὶ τεθείσης ἐν τῷ τοῦ βασιλέως κελλίῳ λεκάνης, ὁ πρωτοπαπᾶς ἐκτὸς πρὸς τὴν θύραν εὑρισκόμενος ποιεῖ, εὐλογητὸν, καὶ λέγει τὸ τρισάγιον.

Επειτα τοῦ εὐαγγελίου ἀναγινωσκομένου παρ' αὐτοῦ, ὅταν εἴπῃ, τὸ ὕδωρ βάλλει εἰς τὸν νιπτῆρα, ἐγχεῖ ἐν τῇ λεκάνῃ τὸ ὕδωρ ὁ βασιλεύς.

Εἶτα φέρουσι τοὺς προητοιμασμένους πένητας καθ' ἕνα βαστάζοντα κηρὸν ἁπτόμενον. καὶ τούτου μὲν καθίσαντος, τοῦ δὲ πρωτοπαπᾶ, ὡς εἴρηται, τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκοντος καὶ λέγοντος τὸ, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς τοὺς πόδας νίπτειν τῶν μαθητῶν, (καὶ τοῦτο πολλάκις, μέχρι δηλονότι πάντας νιφθῆναι) νίπτει ὁ βασιλεὺς τὸν δεξιὸν πόδα ἑκάστου, καὶ ἀποσπογγίσας διὰ τῆς κρεμαμένης ἔμπροσθεν τούτου σινδόνος τὸν νιφθέντα πόδα, ἀσπάζεται τοῦτον. καὶ οὕτω γενομένου τελεῦται ἡ τοῦ νιπτῆρος ἀκολουθία.

Δίδονται δὲ καὶ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν ἀνὰ χρυσᾶ νομίσματα τρία. καὶ μετὰ τοῦτο ἄρχεται ἡ λειτουργία.

Ο μὲν οὖν βασιλεὺς φορεῖ ἐκ τῶν προειρημένων φορεμάτων αὐτοῦ οἷα δὴ βούλοιτο. οἱ δέ γε ἄρχοντες τὰ συνήθη αὐτῶν φορέματα ἕκαστος. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν, ἀπέρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ. τράπεζα δὲ οὐδαμοῦ.

Επειτα ψάλλεται ἡ τῆς ἀγρυπνίας ἀκολουθία κατὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν, καθ' ἣν ἀναγινώσκονται τὰ δώδεκα εὐαγγέλια,

γέλια, τότε τῷ μὲν βασιλεῖ δίδοται λαμπὰς παρὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ, τοῖς τε δὲ λοιποῖς ἄρχουσι πᾶσι, τοῖς τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ τρικλίνου, κηροὶ, ὡς καὶ κατὰ τὴν τῶν φώτων ἡμέραν· ἣν τινα δὴ λαμπάδα φέρει ὁ βασιλεὺς τοῦ εὐαγγελίου ἀναγινωσκομένου.

Καὶ μετὰ τὴν τούτου ἀπόλυσιν, ὁ ἐντιμότερος τῶν καθευρεθέντων ἀπὸ τῶν βασιλέως λαμβάνων, ἑνὶ τῶν παιδοπούλων δίδωσιν ἀσκεπεῖ, καὶ κατέχει ἔξω περὶ τὰ πρόθυρα τοῦ κελλίου τοῦ βασιλέως.

Καὶ ὅτε γε πάλιν μέλλει ἀναγνωσθῆναι ἕτερον εὐαγγέλιον, ὁ δηλωθεὶς ἄρχων τὴν λαμπάδα λαμβάνων δίδωσιν αὖθις τῷ βασιλεῖ· καθεξῆς ὁμοίως μέχρι καὶ τῶν δώδεκα.

Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἐν τῷ παλλατίῳ τέσσαρες ἀγρυπνίαι γίνονται κατ' ἐνιαυτόν· τοῦ μεγάλου κανόνος, τοῦ ἀκαθίστου, τοῦ εὐαγγελισμοῦ, καὶ κατὰ ταύτην τὴν μεγάλην ἑορτήν· καὶ ὅτι ὁ μὲν βασιλεὺς ἵσταται ἐν ᾧ ἂν τῶν κελλίων αὐτοῦ βούλοιτο κατὰ ταύτας τὰς ἀγρυπνίας, τῆς ἀκολουθίας ἀκούων· οἱ δὲ ἄρχοντες ἐν τῷ τρικλίνῳ.

Ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης αὐτῶν ἐπιδημοῦσα ἐν τῷ παλλατίῳ εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὀδηγητρείας, μένει μέχρι καὶ τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα· ἣν τινα εἰκόνα ἐρχομένην μὲν ἀπαντᾷ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ πύλῃ τῆς τοῦ παλλατίου αὐλῆς· τῇ δευτέρᾳ δὲ ἀπερχομένην προπέμπει μέχρι καὶ τῶν

gelia; tunc Imperatori à Protopapa lampas traditur, reliquis autem proceribus & intra & extra Triclinium, dantur cerei, sicuti in festo Luminum. Quam lampadem gestat Imperator, dum Euangelium legitur.

De officio Mag. Hebdomadæ. CAP. XII.

8. Lectione finita, procerum quispiam ex honoratioribus acceptam ab Imperatore lampadem tradit alicui puero Aulico ex illis, qui nullo capitis tegmine vtuntur, tenetque illam extrà ad vestibulum conclauis Imperatorij.

Ad lectionem duodecim Euāgeliorum Imp. tenet lampadem.

9. Quando verò alterius Euangelij legendi tempus appetit, recipit lampadem suprà dictus ille ex procerum numero, eámque Imperatori tradit: & sic deinceps vsque ad duodecimum Euangelium.

10. Scire oportet, quatuor quotannis Vigilias in Palatio peragi: Magni Canonis, Virginis Acathistæ, Annunciationis, & huius magni festi. Et in hisce Vigilijs Imperator eligit sibi arbitratu suo conclaue, vt diuinum officium audiat; proceres Triclinium occupant.

Vigiliæ in Palatio aguntur quatuor.

11. A prima Vigilia peregrinatur quasi in Palatio sanctissimæ Deiparæ Hodegetriæ imago: & ibi manet vsque ad Magnam Dominicam Paschæ: cui imagini venienti occurrit Imperator ad ipsam portam Palatij Aulæ; secunda verò Paschatis abeuntem deducit vsque ad excelsos

D. Hodegetriæ imago in Palatium deportatur.

De Parasceue, & Magno Sabbato. CAP. XIII.

gradus: & facta ibi Imperatorum commemoratione, Imperator reuertitur.

ὑψηλῶν ἐκτὸς, καὶ γινομένης ἐκεῖσε μνήμης τῶν βασιλέων, ὁ βασιλεὺς ὑποστρέφει.

CAPVT XIII.

Horæ Magnæ Parasceues, & officium Magni Sabbati.

1 MAgnâ Parasceue canuntur horæ cum Troparijs, eo modo, quo in solennitate Natiuitatis Christi.

2. Postridie siue ad Liturgiam Magni Sabbati, Imperator iterum ex suis gestaminibus fert, quod placet. Proceres autem sua gerunt insignia, vt priùs explicatum est.

3. Post Apostoli lectionem, vel ad illud: ***Exsurge Deus iudicans terram***; tres ex Lectorum ordine efferunt ex Ecclesia lauros, easque ante Imperatorem spargunt. Pueri quoque honorarij ex composito lauros ab illis, qui extra sunt, adferunt & spargunt, illisque Triclinium replent. Absoluto diuino officio mensa nulla sternitur.

Ephœbi lauro replent Triclinium.

ΚΕΦΑΛ. ιγʹ.

Αἱ ὧραι τῆς μεγάλης παρασκευῆς.

ΤΗι μεγάλῃ παρασκευῇ ψάλλονται αἱ ὧραι μετὰ τῶν τροπαρίων, καθ' ὃν εἴπομεν τύπον, ἐν τῇ τῶν Χριστουγέννων ἑορτῇ.

Καὶ τῇ ἐπαύριον, ἤτοι εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ μεγάλου σαββάτου, ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ πάλιν ἀπὸ τῶν αὐτοῦ φορεμάτων, οἷα ἂν βούλοιτο· (4) οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ ἑαυτῶν παράσημα, ὡς δεδήλωται.

Καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἀνάγνωσιν, ἤτοι εἰς τὸ, ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν, ἐξάγουσι τρεῖς ἀπὸ τῶν ἀναγνωστῶν δάφνας ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ πάττουσιν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως. εἶτα δὲ ἑτοίμου παιδόπουλα ὄντα, φέρουσιν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς δάφνας καὶ οὗτοι, καὶ ἀποπάττουσι, πληροῦντες τούτων τὸ τρίκλινον. τράπεζα δὲ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οὐδαμῶς.

De Magno Paschate. Cap. XIV.

ΚΕΦΑΛ. ιδʹ.

Ὁ ὄρθρος τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα.

Ὁ δὲ τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα ὄρθρος ψάλλεται ἐν τῇ τρίτῃ, ἢ τετάρτῃ τῆς ἡμέρας ὥρᾳ· γίνεται δὲ οὕτω. τοῦ βασιλέως ἀπὸ τῶν αὐτοῦ φορεμάτων φοροῦντος ἅ τινα βούλεται, καὶ τῶν ἀρχόντων τὰ οἰκεῖα παράσημα, ἐξέρχεται ὁ πρωτοπαπᾶς τῆς ἐκκλησίας μετὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου καὶ τινῶν τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ δίδωσι λαμπάδα τῷ βασιλεῖ. καὶ οἱ ὑπηρέται ἄρχοντες, ὧν πολλάκις ἐμνήσθημεν, διδόασι πᾶσι τοῖς ἄρχουσιν, ὡς καὶ ἐν ταῖς προρρηθείσαις ἑορταῖς, κηρούς.

Τῶν οὖν τῆς ἐκκλησίας θυρῶν κεκλεισμένων οὐσῶν, θυμιᾷ ὁ πρωτοπαπᾶς· εἶτα ἐκφωνεῖ πρῶτον, δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ, καὶ ζωοποιῷ καὶ ἀδιαιρέτῳ Τριάδι, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· καὶ ψαλτῶν τὸ, Ἀμήν, ἐπειπόντων, ἐκφωνεῖ οὗτος τὸ ἀναστάσιμον τροπάριον, τὸ, Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ἐκ τρίτου. ἔπειτα διαδεξάμενοι τοῦτο οἱ ψάλται ψάλλουσιν, μέχρις ἂν ὁ πρωτοπαπᾶς τοὺς τεταγμένους στίχους τελέσῃ, ἤτοι τὸ, ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ τοὺς λοιπούς.

Καὶ μετὰ ταῦτα, τοῦ ἀρχιδιακόνου τὰ

CAPVT XIV.

Hora Magna Dominica Paschalis. *

* *De Pentecoste, Exaltatione SS. Crucis, Benedictione aquæ, inunctione Imp. deque vi & eius conferendis beneficijs.*

1 Matutinum Magnæ Dominicæ Paschatis decantatur hora diei tertia, vel quarta, hunc in modum. Imperatore suis ex gestaminibus ferente, quæ magis arrisefint; & proceribus itidem propria insignia gestantibus, egreditur Protopapa ex Ecclesia cum Archidiacono, & nonnullis Lectoribus, traditque Imperatori lampadem. Et administri proceres, quorum sæpe meminimus, porrigunt proceribus cereos, vt & in suprà dictis festis.

Lampas Imp. datur, cerei proceribus.

2. Ecclesiæ igitur foribus clausis, thus adolet Protopapa: Deinde elata voce canit illud: *Gloria sanctæ & consubstantiali, & viuificæ & indiuisæ Trinitati, omni tempore, nunc & semper, & in sæcula sæculorum:* Et Cantoribus subijcientibus, *Amen*, concinit iste Resurrectionis Troparium; *Christus surrexit à mortuis*, idque tertiùm. Postea excipientes Cantores decantant illud, donec Protopapa præscriptos stichos percurrerit; illum scilicet; *Exsurgat Deus*, & reliquos.

Ecclesiæ fores clausæ.

Cantica Paschalia.

3. Post hæc Archidiacono

Pro pace Archidiaconus precatur.

De Magno Paschate. CAP. XIV.

preces pro pace, vt moris est, recitante; Protopapa aperiens manu sua fores, ingreditur. Qui cum comitatu suo in Ecclesia, illud: *Resurrectionis dies; exultemus populi;* sonantiore & sublimiore voce decantat.

Non seruatur mos aliarum Ecclesiarum, foribus clausis canendi.

4. Cæterùm ianuis adhuc clausis, non vsurpat illud; prout in multis Ecclesijs vsitatum est: *Attollite portas Principes vestras*, & cætera.

5. Absolutis matutinis laudibus, Protopapa & Archidiacono in vestibulo tabernaculi stantibus, altero Euangelium, altero Crucem portante, ingreditur Imperator: & primò quidem osculatur Euangelium; deinde Protopapam; postea Crucem & Archidiaconum.

Imp. SS. Crucem, Euangeliũ, Protopapã cum Archidi. osculatur.

6. Dum hæc fiunt, Imperatorio throno iam instructo, simul ac Imperator ex Ecclesia exit, foresque claudunrur; ille in solio residet, Magno Domestico ensem præportante. Liturgia tacitè psallitur vsque ad Apostoli lectionem.

Liturgia tacitè psallitur.

7. Proceres verò omnes etiam vsque ad nouissimum, ingressi osculantur: primò quidem dextrum pedem Imperatoris; deinde dextram manum; postea dextram genam.

Imp. osculo dextræ & manus & genæ honoratur, & pedis.

8. Si verò, eo loco, in quo versatur Imperator, sit quoque Genuensium in Galata Potestatus seu Præfectus, ingreditur, osculaturque

Genuensiũ Potestatus osculatur pedem, manum, genã Imperatoris.

εἰρηνικά, ὡς ἔθος, εἰπόντος, ὁ πρωτοπαπᾶς ἀνοίξας τὴν θύραν διὰ χειρὸς εἰσέρχεται· οὗτός τε καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ, ἀναστάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν λαοί, γεγωνοτέρᾳ τῇ φωνῇ ψάλλοντες.

Οὐ μὴν τῶν θυρῶν ἔτι κεκλεισμένων οὐσῶν λέγει, ὡς ἐν πολλαῖς τῶν ἐκκλησιῶν λέγεται, τὸ, ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὄρθρου, τοῦ πρωτοπαπᾶ, καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου ἱσταμένων ἐν τοῖς προθύροις τοῦ βήματος· τοῦ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, τοῦ δὲ τὸν σταυρὸν φέροντος, εἰσέρχεται ὁ βασιλεύς, καὶ τὸ πρῶτον ἀσπάζεται τὸ εὐαγγέλιον, εἶτα τὸν πρωτοπαπᾶν, ἔπειτα τὸν σταυρόν, καὶ τὸν ἀρχιδιάκονον.

Ἐν ὅσῳ οὖν γίνεται οὕτως, βασιλικοῦ θρόνου τε ἑτοιμασθέντος ἐν τῷ τρικλίνῳ, ἅμα τῷ ἐξελθεῖν τῆς ἐκκλησίας τὸν βασιλέα, καὶ θυρῶν κλεισθεισῶν, καθίζει ἐπὶ τοῦ θρόνου, τοῦ μεγάλου δομεστίκου τὴν σπάθην φέροντος. καὶ ἡ μὲν λειτουργία ψάλλεται ἡσυχῶς μέχρι καὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀποστόλου.

Οἱ δ᾽ ἄρχοντες πάντες εἰσερχόμενοι ἕκαστος μέχρι καὶ τοῦ ἐσχάτου ἀσπάζονται πρῶτον μὲν τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ βασιλέως, εἶτα τὴν δεξιὰν χεῖρα, καὶ μετ᾽ αὐτὴν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ παρειάν.

Εἰ δ᾽ ἐν ᾧ τόπῳ εὑρίσκεται τότε ὁ βασιλεύς, ἔνι καὶ ποτεστάτος τῶν ἐν τῷ Γαλατᾷ Γεννουΐτων, εἰσέρχεται καὶ ἀσπάζεται

καὶ

καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ τὸν βασιλέα, καθὰ καὶ οἱ ἄρχοντες, ὡς δεδήλωται, ἤτοι τὸν πόδα, τὴν χεῖρα, καὶ τὴν παρειὰν αὐτοῦ. ψαλλομένου δὲ ἔτι τοῦ ὄρθρου, δίδονται μὲν καὶ πρὸς αὐτοὺς κηροί, ὡς καὶ τοῖς ἄρχουσι· μετὰ δὲ τὸν ἀσπασμὸν ἀπέρχονται.

Βενετικοὶ δὲ οὔτε εἰς τὸ πολυχρόνισμα ἔρχονται, οὔτε μὴν εἰς τὸν ἀσπασμόν· ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν αὕτη.

Ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τῶν Παλαιολόγων ὁ πρῶτος ἐποίησε μετὰ μὲν τῶν Γεννουϊτῶν ἀγάπην διαιωνίζουσαν, ἐν ᾗ καὶ ἐτάχθη ἡ ὀφειλομένη ἀποδίδοσθαι τῷ βασιλεῖ παρ' αὐτῶν τιμή· ἵνα, ὅταν δηλονότι ὁ ποτεστάτος ἤδη ἐκ Γεννούας, ἀρχὴν καὶ μόνον, εἰσερχόμενος εἰς τὴν τοῦ βασιλέως προσκύνησιν, γονατίζει δεύτερον, ἅμα τῷ εἰσελθεῖν δηλονότι τὴν τοῦ τρικλίνου θύραν, καὶ κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ. καὶ μετὰ τοῦτο προσέρχεται καὶ ἀσπάζεται τὸν τοῦ βασιλέως πόδα καθημένου ἐπὶ θρόνου, καὶ τὴν χεῖρα.

Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Γεννουϊτῶν ἄρχοντες ἐρχόμενοι ἐξ ἀποδημίας, προσκυνοῦντες ἀσπάζονται τὸν τοῦ βασιλέως πόδα καὶ τὴν χεῖρα. ἐρχόμενοι δὲ καθ' ἡμέραν εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ, ἀφαιροῦντες τὰ ἑαυτῶν καπούτζια, γονατίζουσι δεύτερον. καὶ ὅταν δὲ ἔλθωσι τριήρεις τούτων· εἴτε πολλαί, εἴτε ὀλίγαι εἶεν, εἴτε καὶ μία, εὐφημίζουσι τὸν βασιλέα. καὶ οὕτω περὶ τῶν Γεννουϊτῶν.

De Magno Paschate. Cap. XIV.

& ipse cum comitatu suo Imperatorem, quemadmodum & proceres, vt expositum est, nempe pedem, manum, & genam eius: cúmque adhuc matutinum decantatur, traduntur illis, sicuti & cæteris primoribus, cerei. Post osculum discedunt.

Cerei etiã dantur Genuensibus.

9. Veneti verò neque ad multorum annorum comprecationem, neque ad osculum veniunt. Caussa est ista.

Veneti.

10. Imperator Michaël primus Palæologorum, perpetuum cum Genuensibus fœdus pepigit: in quo etiam de honore Imperatori habendo constitutum est; quando nimirum Potestatus ex Genua appellit, initiò & tunc solùm, ingressus ad venerationem Imperatoris, genua bis flectit; semel, simul ac Triclinij ianuam intrat, & rursus in medio eius; quo facto accedit & osculatur Imperatoris in throno sedentis pedem & manum.

Michaël Palæologus ictо cum Genuensibusfœdere, de honore deferendo Græcis Impp. transegit.

Imperatori Genuenses bis genua flectunt cũ osculo manus & pedis.

11. Similiter & alij Genuensium Primores peregrè reuersi, cum veneratione osculantur Imperatoris pedem & manum. In quotidiano autem cultu deferendo, ablatis cappucijs, secundò genua flectunt, & quando triremes eorum veniunt, siue multæ, siue paucæ, siue etiam vna, Imperatorem faustis acclamationibus prosequuntur. Et hæc de Genuensibus dicta sunto.

Quid soleant in quotidiano Conuentu, & triremis adoentu.

De Magno Paschate. Cap. XIV. Michaël Palæologus induciastantùm Venetis concessit.

12. Ad Venetos quod attinet, cùm prædictus Imperator statuisset, paulò pòst arma contra illos sumere, non fecit cum illis perfectam pacem, sed modici temporis inducias. Quapropter accuratè non sunt eorum consuetudines annotatæ, sicuti Genuensium.

Venetorũ Baiulus cũ socijs non osculatur pedem Imperatoris.

13. Quando igitur venit Baiulus, quo primùm die Imperatorem salutaturus & veneraturus est, genua ipse & socij solummodo flectunt; pedem verò nequaquam osculantur. Cæteris diebus, quando ad Palatium veniunt, cappucia sua tantùm deponunt, non flectunt verò genua.

14. Eodem modo neque ad faustam multorum annorum adprecationem permanent, neque ad osculum veniunt, vt antea dictum. Neque istorum trriremes, quando recenter appellunt, Imperatorem bene nominatis verbis prosequuntur. Et quidem quæ ad Francos spectant, ita se habent.

Franci dicti Veneti & Genuenses.

Liturgia vt fiat.

15. Liturgia verò submißè, vt dictum est, psallitur, ita vt non audiatur, vbi Imperator sedet. Qui finito osculo surgit, statímque aperiunt Ecclesiæ ianuas: tum hymno trisagio dicto legitur Apostolus, atque ita perficitur Liturgia.

Ministri mensæ Imperatoris.

16. Post cuius finem abit Imperator ad mensam, cui ministrant Magnus Domesticus, Domesticus, & Præfectus mensæ,

Περὶ δὲ τῶν Βενετίκων, ἐπειδὴ ὁ ῥηθεὶς βασιλεὺς ἐβούλετο μετ' ὀλίγον μάχην ποιῆσαι μετ' αὐτῶν, οὐκ ἐποίησε διὰ τοῦτο ἀγάπην τελείαν, ἀλλὰ τρεύαν, μέχρι τινὸς ὀλίγου καιροῦ. ὅθεν καὶ οὐκ ἠκρίβωσε τὰ τούτων ἔθιμα, καθὰ καὶ τῶν Γεννουϊτῶν.

Ὅταν οὖν ἔλθῃ παΐουλος, καθ' ἣν μὲν πρώτην ἡμέραν προσκυνῆσαι μέλλει, γονατίζει μόνον οὗτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· ἀσπάζεται δὲ τὸν τοῦ βασιλέως πόδα οὐδαμῶς. εἰς τὸ ἑξῆς δὲ ὅταν ἔρχονται, τὰ μὲν καπούτζια μόνον αὐτῶν ἐκβάλλουσιν, οὐ γονατίζουσι δέ.

Καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, οὔτε εἰς τὸ πολυχρόνισμα προσκαρτεροῦσιν οὗτοι, οὔτε εἰς τὸν ἀσπασμὸν ἔρχονται, ὡς δεδήλωται. ἀλλὰ οὐδὲ τὰ τούτων κάτεργα, ἤως τελήρεις εὐφημίζουσι. καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν Φράγγων οὕτω.

Τῆς λειτουργίας δὲ ἠρέμα, ὡς εἴρηται, ψαλλομένης, ὥστε μὴ ἐξακούεσθαι ταύτην, ἔνθα ὁ βασιλεὺς κάθηται, μετὰ τὸ τελεσθῆναι τὸν ἀσπασμὸν ἀνίσταται· καὶ αὐτίκα ἀνοίγουσι τὰς τῆς ἐκκλησίας θύρας.

Καὶ μετὰ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναγινώσκεται ὁ ἀπόστολος, καὶ καθεξῆς ἐκτελεῖται ἡ θεία λειτουργία· ἧς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν, ἐν ᾗ ὑπηρετεῖ ὅ, τε μέγας δομέστικος, καὶ ὁ δομέστικος, καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης,

καθὼ

καθὰ προεδηλώθη ἐν τῇ τῶν Χριστουγέννων ἑορτῇ, καὶ τῇ τῶν φώτων.

Κατὰ δὲ τὴν ἑσπερινὴν ὥραν ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὁ βασιλεύς· καὶ τῶν ἑσπερινῶν ὕμνων ἀκούων θυμιᾶται παρὰ τοῦ πατριάρχου, οὗτός τε καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες. καὶ γίνεται τοῦτο οὕτω μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων, τότε καὶ μόνον.

Ἦν μὲν οὖν πάλαι συνήθεια, κατὰ τὸν τοιοῦτον ἑσπερινὸν εἰσέρχεσθαι τὸν βασιλέα εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, καὶ θυμιᾶν τὴν ἁγίαν τράπεζαν, δίδοσθαί τε κληρικοῖς ἀπὸ τοῦ βεστιαρίου κατὰ δωρεὰν χρυσίου λίτρας ἑκατόν· νῦν δὲ οὐ γίνεται τοῦτο.

Κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, ἣν καλοῦσι διακαινήσιμον, ἀπέρχεται ὁ πατριάρχης εἰς τὸ παλάτιον μετὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων, ἔτι τε καὶ τῶν ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἡγουμένων.

Ἀλλάσσει γοῦν καὶ ἔρχεται πρὸς τὸν βασιλέα, ἱστάμενον ὀρθὸν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ. ἄρχοντες δὲ τηνικαῦτα οὐ πάρεισιν, ὥστε εἶναι περιστᾶσιν. ἵστανται δὲ ἀντ' αὐτῶν οἵ τε ἀρχιερεῖς, ὡς εἴρηται, καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας ἄρχοντες μετ' ἄλλων, ὧν εἴπομεν.

Θυμιᾷ τοίνυν ὁ πατριάρχης τὸν βασιλέα· εἶτα τὸν μὲν θυμιατὸν δίδωσι τῷ ἀρχιδιακόνῳ· αὐτὸς δὲ προσερχόμενος εὐλογεῖ καὶ ἀσπάζεται τὸν

prout in festo Natiuitatis Christi, & Luminum, demonstratum * est.

De Magno Paschate. Cap. XIV.
* cap. 7. n. 14. 15. 16. 21. 23. 30. 31 &c.

17. Circa vesperam abit Imperator ad sanctam Sophiam, audiénsque vespertinos hymnos incensatur, seu thuris suffitu honoratur à Patriarcha, x omnésque simul aulici proceres, etiam ad vltimum vsque. Et fit hoc tunc solùm, non alia vice.

Imp. in S. Sophiæ audit vespertinos hymnos, & thure honoratur.

18. Erat olim moris, vt in his vesperis Imperator ingrederetur in Sanctum tabernaculum, Sanctæque mensæ thus adoleret, & clericis ex vestiario seu ærario suo centum libras auri liberaliter dono daret. Nunc mos iste desijt esse in more.

Mos desitus dandi aurum.

19. Feria quinta hebdomadis, quam à renouatione διακαινήσιμον vocitant, recipit se Patriarcha cum Episcopis & reliquis Ecclesiæ primoribus, insuper & cum Archimandritis & monasteriorum Præfectis ad Palatium.

Hebdomas διακαινήσιμος.

20. Mutat igitur Patriarcha vestes, & ad Imperatorem venit, stantem in throno suo. Proceres Aulici tunc non adsunt; neque circunstant; sed eorum locum supplent Episcopi, vt diximus, & Ecclesiæ Primores cum alijs, de quibus iam dictum.

Imp. à Patriarcha & Episc. visitatur.

Episcopi circunstationem faciunt.

21. Incensat, seu thuris suffitu honorat Patriarcha Imperatorem: deinde tradit thuribulum Archidiacono. Ipse verò accedens benedicit & osculatur

Imp. thure & osculo à Patriarcha colitur.

De Magno Paschate. Cap. XIV.

Imperatorem in ore; eodémque modo fert ipse osculum ab Imperatore.

Imp. etiam Patriarchá osculatur.

22. Postea Patriarcha stat vicinus Imperatori. Episcopi porrò duo simul accedentes osculantur & ipsi Imperatorem: primùm quidem manum, deinde genam. Postea idem faciunt omnes Ecclesiæ proceres, Archimandritæ etiam & Monasteriorum Præfecti. Quibus peractis, Patriarcha precationem sacram superaddens, discedit; Imperator suum in conclaue se confert.

Arbitrarius Imp. amictus festo S. Spiritus.

23. In festo Sancti Spiritus induit iterum Imperator in vesperis & Liturgia ex suis gestaminibus, ea quæ volet. Similiter proceres quoque gestant sua; & mensa apparatur, vtpote Dominico die, Magno Domestico, & alijs, de quibus diximus, * Imperatori ad mensam ministrantibus.

**c. 7. n. 14. 15. 21. &c.*

In S. Sophiæ audit preces S. Basilij Imp.

24. Circa vespertinum tempus confert se Imperator ad sanctam Sophiam, si Patriarcha præsens sit: auditque ab illo Magni Basilij precationes prope Diaconicum: sin minùs, à Protopapa in Palatio.

SS. Crucis Exaltatio in tabulato peragitur.

25. In festo Exaltationis sanctæ Crucis erigitur in Triclinio ligneum tabulatum, quod etiam ornant panno coccineo; in quo Patriarcha ascendens, si præsens sit; vel alius ex Patriarchis, si tunc Constantinopoli versetur, Crucis exaltationé

βασιλέα ἐν τῷ στόματι, δευτέρα ἀσπαζόμενος οὕτω καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ βασιλέως.

Μετὰ δὲ τοῦτο, ὁ μὲν πατριάρχης ἵσταται πλησίον αὐτοῦ· οἱ δ' ἀρχιερεῖς ἐρχόμενοι κατὰ δύο ἀσπάζονται καὶ οὗτοι τὸν βασιλέα, πρῶτον μὲν τὴν χεῖρα, εἶτα τὴν παρειάν. ἐφεξῆς δὲ πάντες οἱ ῥηθέντες ἄρχοντες τῆς ἐκκλησίας, ἀρχιμανδρῖταί τε, καὶ ἡγούμενοι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. τελεσθέντος δὲ τούτου, ὁ μὲν πατριάρχης εὐχὴν ἐπειπὼν αὖθις ἀπέρχεται· ὁ δὲ βασιλεὺς εἰσέρχεται εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ.

Ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑορτῇ, φορεῖ πάλιν ὁ βασιλεὺς κατά γε τὸν ἑσπερινὸν καὶ τὴν λειτουργίαν ἀπὸ τῶν φορεμάτων αὐτοῦ τὰ πρὸς βούλησιν· ὡσαύτως καὶ οἱ ἄρχοντες τὰ ἑαυτῶν. καὶ γίνεται μὲν τράπεζα, κατὰ τὴν κυριακήν, τοῦ μεγάλου δομεστίκου ὑπηρετοῦντος, καὶ ὧν εἴπομεν.

Ἐν δὲ τῇ τοῦ ἑσπερινοῦ ὥρᾳ, εἰ μὲν εὑρίσκεται πατριάρχης, ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὁ βασιλεύς, καὶ ἀκούει παρ' αὐτοῦ τὰς τοῦ μεγάλου Βασιλείου εὐχὰς πλησίον τοῦ διακονικοῦ. εἰ δ' οὔ, ἐν τῷ παλατίῳ παρὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ.

Ἐν τῇ τῆς ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ ἑορτῇ, γίνεται διὰ ξύλων διαβάθρα ἐν τῷ τρικλίνῳ, ἣν καὶ ἐνδύουσι βλαττίῳ κοκκίνῳ. ὁ πατριάρχης οὖν ἀνελθὼν ἐπ' αὐτῆς, εἰ ἄρα εὑρίσκεται, ἢ τις τῶν πατριαρχῶν, ἐὰν ἐνδημῶν ᾖ, τὴν τοῦ σταυροῦ ποιεῖ ὕψωσιν.

ὕψωσιν. ἐὰν δὲ τούτων οὐδεὶς εὑρίσκεται, ὁ πρωτοπαπᾶς ποιεῖ τοῦτο.

Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι κατὰ τὰς τῶν μηνῶν ἑκάστων ἀρχὰς γίνεται ἁγιασμὸς ἐν τῷ παλατίῳ, πλὴν μόνου τοῦ Σεπτεμβρίου, καὶ τοῦ Ἰανουαρίου· κατὰ γὰρ τούτους, τοῦ μὲν ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, τοῦ δὲ ἐν τῇ ἕκτῃ γίνεται. γίνεται δὲ ὁ ἁγιασμὸς οὕτως.

Τοῦ βασιλέως εἰς τὴν παράστασιν ἱσταμένου ψάλλεται ἔξω περὶ τὰ πρόθυρα τοῦ τρικλίνου τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ὄρθρου, εἶτα συνημμένως ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ. καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἔρχεται ὁ πρωτοπαπᾶς. καὶ ἐκ πλαγίων αὐτοῦ ὅ, τε ἀρχιδιάκονος καὶ ὁ πρωτοψάλτης, εἰ πάρεστιν, ἢ ἕτερός τις τῶν ἐχόντων ὀφφίκιον.

Φέρει ὁ μὲν ἀρχιδιάκονος τὸν σταυρόν, ὁ δὲ σκεῦος, τὸ κοινῶς οὕτω καλούμενον οἰνοχεῖον, κωθώνιον ἔχον ἐντὸς μετὰ ἁγιάσματος. καὶ ὁ βασιλεὺς προϋπαντᾷ τούτοις μέχρι καὶ ὀργυιῶν δύο, ἢ καὶ πλέον.

Καὶ λαβὼν ὁ πρωτοπαπᾶς τὸν σταυρὸν ἀπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου, τίθησιν ἐπὶ μετώπου τοῦ βασιλέως, καὶ λέγει εὐχήν. εἶτα ὁ μὲν βασιλεὺς ἀσπάζεται τὸν σταυρόν· οἱ ἐν τῇ παραστάσει δὲ πάντες βοῶσι τό, πολυχρόνιον.

Ἔπειτα ὁ πρωτοπαπᾶς τὸν μὲν σταυρὸν δίδωσι τῷ ἀρχιδιακόνῳ· τὸ κωθώνιον δὲ ἀπὸ τοῦ πρωτοψάλτου λαβών, καὶ τοῦ ἁγιάσματος διὰ τῶν δακτύλων, ὡς ἔθος, ἀψάμενος, περιχρίει τὸ μέτωπον τοῦ βασιλέως, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς. μεταλαμβάνοντος

peragit. Si nullus horum adsit, tunc facit hoc Protopapa.

De Magno Paschate. CAP. XIV.

26. Nosse oportet, principio cuiusvis mensis institui benedictionem in Palatio, excepto Septembri, & Ianuario : nam in priore fit hæc benedictio die decimoquarto ; in posteriore, die sexto. Peragitur autem benedictio hunc in modum.

Ἁγιασμός, seu Benedictio aquæ initio mensium in Palatio instituitur.

27. Imperatore suo in comitatu stante, canitur extrà, circa vestibulum Triclinij, id, quod de matutino restat. Deinde absque vlla interruptione officium benedictionis; quo absoluto, venit Protopapa, & à latere eius Archidiaconus, & Protopsaltes, si adsit; vel alius quispiam ex ijs, qui officio aliquo funguntur.

Apparatus ad benedicendam aquam.

28. Archidiaconus fert Crucem : iste verò vasculum, vulgò Oenocheum nominatum ; quod intus continet vrceolum cum benedictione : quibus Imperator obuiam it ad duas vsque orgyas, vel etiam ampliùs.

29. Protopapa acceptam ab Archidiacono Crucem imponit fronti Imperatoris cum precibus. Deinde Imperator osculatur Crucem ; at verò omnes, qui circunstant, acclamant illud : *Ad multos annos.*

Imp. fronti SS. Crux imponitur.

Polychronion.

30. Postmodum Protopapa Crucem Archidiacono tradit ; acceptóque à Protopsalta vrceolo, & apprehensa digitis, vt moris est, sanctificationis materia, vngit frontem & oculos Imperatoris. Dum autem

Imp. frons & oculi inunguntur.

De aliis Festis & processionibus. CAP. XV.

Imperator ex vrceolo inungitur, omnes iterum intonant: *Ad multos annos*. Quo peracto, exeunt isti ex Triclinio.

Imp. subsignat beneficium, & audit Polychronion.

31. Manente adhuc circunstante comitatu, si quod Imperatorium beneficij in alium conferendi mandatum in promptu sit, subsignat illud Imperator, omnibus iterum illud, *Ad multos annos*, accinentibus. Habet porro huiusmodi mandatum ferme eandem vim, quam aurea bulla. Sic enim initiò scribit: *Donat Maiestas mea huic vel illi, hoc vel illud*. Et hæc sunt festa in Palatio peragi consueta.

Vis & formula subsignandi.

δὲ ἔπειτα ἁγιάσματος ἀπὸ τοῦ κωθωνίου, πάντες αὖθις βοῶσι τὸ, πολυχρόνιον. καὶ τούτου γινομένου ἐξέρχονται μὲν οὗτοι τοῦ τρικλίνου.

Τῆς δὲ περιστάσεως ἱσταμένης ἔτι, προστάγματος εὐεργεσίας ὄντος ἑτοίμου, ὑπογράφει τοῦτο ὁ βασιλεὺς, πάντων αὖθις βοώντων τὸ, πολυχρόνιον. ἔχει δὲ δύναμιν τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα ἐγγὺς χρυσοβούλλου. οὕτω γὰρ ἀπ' ἀρχῆς γράφει· δωρεῖται ἡ βασιλεία τῷ δεῖνι τόδε τι. καὶ αὗταί εἰσιν αἱ ἐν τῷ παλατίῳ τελούμεναι ἑορταί.

CAPVT XV.

De aliis diuersis Festis, quibus Imperator procedere solet, si Constantinopoli versetur.

Processio ad columnam Porphyreticā SS. Cruce insignem.

1 Primo Septembris, Patriarchâ cum Litaniis & Sanctorum imaginibus ad Porphyreticam columnam profecto, (in loco, qui olim Forum appellabatur,) in cuius vertice Crux visitur, eò etiam se confert Imperator, audítque, quod pro more ibi peragitur, officium. Missione data reuertitur ad Palatium.

8. Septéb. 2. & 3. In festo Natiuitatis Deiparæ abit ad venerabile Monasterium Libis.

25. Octobris. 4. In memoria Magni De-

ΚΕΦΑΛ. ιε'.

Περὶ ἑτέρων διαφόρων ἑορτῶν, ἐν αἷς ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται, εἰ ἐνδημῶν τῇ Κωνσταντινουπόλει εὑρίσκηται.

Κατὰ μὲν τὴν πρώτην τοῦ Σεπτεμβρίου, τοῦ πατριάρχου μετὰ λιτανείας καὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων εἰς τὸν πορφυροῦν κιόνιον παραγινομένου, ἐφ' οὗ ὁ σταυρὸς ἵσταται, ὃ πάλαι φόρος ἐκαλεῖτο, ἀπέρχεται ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀκούει τὴν κατ' ἔθος ἐκεῖσε ἐκτελουμένην ἀκολουθίαν. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν, ἀπέρχεται αὖθις εἰς τὸ παλάτιον.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν γενεσίων τῆς Θεοτόκου, ἀπέρχεται εἰς τὴν σεβασμίαν μονὴν τὴν τοῦ Λιβός.

Κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Δημητρίου,

μητρίου, εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν τὴν τῶν Παλαιολόγων.

Κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Χρυσοστόμου μνήμην ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν. καὶ ἀκούει μὲν τῶν ἑσπερινῶν ὕμνων· μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν, διέρχεται εἰς τὸ κέλλιον τοῦ πατριάρχου διαναπαυόμενος ἐκεῖσε· τῇ δὲ ἐπαύριον κατὰ τὸν τῆς θείας λειτουργίας καιρὸν κατέρχεται, καὶ ταύτης τελεσθείσης ἀπέρχεται.

Κατὰ τὴν τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου μνήμην, ἀπέρχεται εἰς τὴν τῆς Περιβλέπτου σεβασμίαν μονήν.

Κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἀπέρχεται ὡσαύτως εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονήν.

Κατὰ τὴν τῆς ὑπαπαντῆς ἑορτὴν, εἰς τὸν τῶν Βλαχερνῶν ναὸν, ἀκολουθούντων καὶ τῶν βαράγγων. καὶ πάντοτε μὲν τοῦ βασιλέως καβαλλικεύοντος ἀκολουθοῦσιν, φέροντες ἐπ' ὤμων τοὺς πελέκεις αὐτῶν, καὶ μέχρι τῶν ὑψηλῶν ἀπερχόμενοι. κατὰ δὲ ταύτην τὴν ἑορτὴν μέχρι καὶ τοῦ ναοῦ ἀκολουθοῦσιν. οὐ μὴν καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν, ἀλλ' διερίσκονται κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὴν πύλην τῶν ὑψηλῶν ἐκδεχόμενοι τὸν βασιλέα, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ μέχρι καὶ τοῦ Πνεύματος.

Κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Γεωργίου, εἰς τὴν σεβασμίαν μονὴν τῶν Μαγγάνων.

Κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀπέρχεται εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων

metrij abit Imperator ad venerandum monaſterium Palæologorum, quod nomine præ dicti Martyris inſignitur.

De alijs Feſtis & proceſſionibus.
CAP. XV.

13. Nouēb.

5. Feſto Magni Chryſoſtomi confert ſe ad ſanctam Sophiam, & intereſt veſpertinis laudibus. Quibus abſolutis, cellam Patriarchæ petit, vt ibi quieſcat. Poſtero die circa Liturgiæ tempus deſcendit; eáque finita, diſcedit.

21. Nouēb.

6. In Præſentatione Deiparæ Virginis, quando Templum ingreſſa eſt, abit ad venerandum monaſterium τῆς Περιβλέπτου, *Spectatæ & admirandæ Virginis Deiparæ.*

1. Ianuar.

7. Feſto Magni Baſilij confert ſe Imperator ad venerabile, monaſterium, quod iſtius nomine honoratur.

2. Februarij.

8. In feſto occurſus ſeu Purificationis, recipit ſe Imperator ad Blachernarum Templum, comitantibus Barangis: Qui ſemper Imperatorem equitantem comitantur, portantes humeris ſuis ſecures ſuas, deducúntque vſque ad excelſos gradus. At in hoc feſto etiam ad Templum comitantur; vbi tamen non manent vſque ad Imperatoris reditum, ſed præſtolantur, vt conſuetum eſt, ad portam Excelſorum graduum, vbi Imperatorem excipiunt, & vſque ad Sancti Spiritus deducunt.

Barangi ſemper Imp. equitantem comitantur.

Excelſi gradus.

23. Aprilis.

9. Feſto Magni Georgij abit ad venerandum Manganorum monaſterium.

21. Maij.

10. In memoria Magni Cóſtátini diſcedit ad Téplum Sanctorū

Conſtantini ſepulchrum in SS. Apoſtolorum.

De alijs Festis & processionibus.

Apostolorum, vbi Sanctum eius conditorium exstat.

CAP. XV.

24 Iunij. Barangi Imp. comitantur.

11. In Natiuitate venerandi Prodromi, confert se Imperator ad venerabile monasterium Petræ, quod ipsius nomine honoratur: sequentibus & hic Barangis vsque ad monasterium, sicuti ad Blachernarum Templum comitari solent, vt prædictum est.

30. Iunij. 12. Festo Sanctorum & omnium ore laudandorum Apostolorum abit iterum in Templum, quod eorum nomine colitur.

6. Augusti. 13. In festo diuinæ Transfigurationis similiter abit ad venerabile monasterium Christi Saluatoris Omnipotentis.

15. Augusti. 14. In Dormitione sanctissimæ Deiparæ confert se ad sanctam Sophiam, & ibi pernoctat, sicut in festo S. Chrysostomi.

29. Aug. 15. In decollatione venerandi Præcursoris iterum abit Imperator ad supradictum venerabile monasterium Petræ, Barangis comitantibus, vt prius.

2. Iulij. Depositio venerandæ vestis Deiparæ. 16. Die, qua colitur memoria depositæ venerandæ vestis Deiparæ, proficiscitur Imperator ad Blachernium Templum, comitantibus Barangis, vt antea diximus.

*Est apud nos Dominica Inuocauit. 17. Dominica * Orthodoxiæ abit Imperator ad sanctæ Sophiæ Templum: & quando legitur Synodicum, stat. Deinde fausta acclamatione peracta, sedet in throno suo.

ἀποστόλων, ἔνθα καὶ ἡ ἁγία τούτου σορὸς κεῖται.

Κατὰ τὸ γενέσιον τοῦ τιμίου Προδρόμου, εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν αὐτοῦ τῆς πέτρας, ἀκολουθούντων κἀνταῦθα τῶν βαράγγων μέχρι καὶ τῆς μονῆς, καθὰ καὶ εἰς τὸν τῶν Βλαχερνῶν ναόν, ὡς δεδήλωται.

Κατὰ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, ἀπέρχεται πάλιν εἰς ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν θεῖον ναὸν τιμώμενον.

Κατὰ τὴν τῆς θείας μεταμορφώσεως ἑορτὴν ἀπέρχεται ὡσαύτως εἰς τὴν σεβασμίαν μονὴν τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ παντοκράτορος.

Κατὰ τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου αὖθις ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν διανυκτερεύων ἐκεῖσε, ὡς κἀν τῇ μνήμῃ τοῦ Χρυσοστόμου.

Κατὰ τὴν ἀποτομὴν τοῦ τιμίου Προδρόμου, πάλιν εἰς τὴν εἰρημένην σεβασμίαν μονὴν αὐτοῦ τὴν τῆς πέτρας, τῶν βαράγγων ἀκολουθούντων ὡς καὶ πρότερον.

Ἀπέρχεται πάλιν ὁ βασιλεύς, καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν καταθέσεων τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου, εἰς τὸν τῆς Βλαχέρνης ναόν, ἀκολουθούντων τῶν βαράγγων, ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν.

Ἀπέρχεται δὲ εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς ὀρθοδοξίας. καὶ ὅτε μὲν ἀναγινώσκεται τὸ συνοδικόν, ἵσταται· τῆς εὐφημίας δὲ λεγομένης, κάθηται ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ.

Επ ἀπέρχεται καὶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Λαζάρου, εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονήν.

Εν ταῖς δηλωθείσαις οὖν ἁπάσαις ἑορταῖς οὐκ εἰς τοὺς ἑσπερινοὺς μόνον ὕμνους ἀπέρχεται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λειτουργίας.

Εθος δέ ἐστι κατὰ τὰς γινομένας ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἑορτάς, καθὼς εἴρηται, τὸν τοῦ βασιλέως τζάγκαν φέροντα τὸ διβέλλιον, πλὴν σκουτερίου, ἐπὶ τῶν ὤμων, πλάγιον ἀκολουθούντων καί τινων τῆς τῆς αὐλῆς, προαπέρχεσθαι εἰς τὸ τῆς οὔσης ἑορτῆς μοναστήριον, καὶ ἀναμένειν τὸν βασιλέα, κατέχειν τε ὁμοίως καὶ λαμπάδα βασιλικήν· ἐρχομένου δὲ τοῦ βασιλέως ἅπτειν αὐτὴν ἐπάνω τοῦ διβελλίου, κατέχειν τε ὀρθὸν μέχρι τῆς ἀπολύσεως ἐκτὸς τῶν ὡραίων λεγομένων πυλῶν, ἤτοι ἐν τῷ προνάῳ. ὁ δὲ λόγος περὶ τοῦ πῶς ὁ τζάγκας φέρει τὸ διβέλλιον, καὶ οὐκ ἄλλος, ἀγνοεῖται. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἑορτῶν.

Επεὶ δὲ ὅτε ἐγέγραμμεν τὰς ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ὑπηρεσίας, ἐπηγγειλάμεθα δεῖξαι καὶ τὰς ἐκτὸς αὐτοῦ, ἤτοι τὰς εἰς τὸ φοσσάτον, ὥρα καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν.

18. In resuscitatione sancti & iusti Lazari tendit Imperator ad venerabile monasterium, quod ipsius nomine honoratur. *De aliis Festis & processionibus. CAP XV. Pridie Palmarum.*

19. In omnibus praedictis festis non solùm ad vesperas venit Imperator, sed & ad Liturgias.

20. Est autem moris in festis, quae celebrantur in monasteriis, vt Imperatoris Tzankas seu calceatius ferat humeris suis geminum velum, excepto scuto, nonnullisque ex aula à latere comitantibus, praecedat ad monasterium, vbi festus dies agitur, & ibi exspectet Imperatorem cum lampade Imperatoria. Quam veniente Imperatore accendit, & supra duplex velum ponit, erectúmque tenet extra Speciosas, quas vocant, portas, hoc est, in protemplo, vsque ad rei diuinae finem. Ratio autem, quomodo Tzankas, & non alius, duplex velum portet, nescitur. Et haec de Festis. *Ritus agendi festa in monasteriis. Tzancas Imp. praefert geminum velū. Lampas accensa supra velum ponitur.*

21. Quia verò cùm exponeremus * Magni Domestici Officia in Palatio, polliciti sumus, * nos etiam explicaturos ea officia, quae obit extra Palatium, tempus reposcit, vt promissis satisfaciamus. *c. 6. n. 5. 7. & c. 7. n. 21. — c. 5. n. 2.*

De Fossato. Cap. XVI.

CAPVT XVI.

De Magni Domestici, Magni Drungarij Vigiliarum, Præfecti exercitus, & Magni Adnumiastæ officijs in Fossato.

Officia Magni Domestici in fossato, cuius ipse caput est.

1 Totum Fossatum subest Magno Domestico. Quapropter cùm ipse etiam Imperator in Fossato præsens est, in Magni Domestici tentorio tubis dant castris mouendis signum: cúmque præsente Imperatore Fossatum constituitur, Magni Domestici munus est, disponere, quinam antè, qui retro, quíque ex latere stationem habere debeant. Imperator verò examinat huiusmodi ordinem ac dispositionem.

Nulla flammula ante Imperatoris explicatur, præterquam M. Domestici.

2. Omnia procerum flammula, antequam Imperatoria explicentur, inuoluta manent prope sceptrum, quælibet in suis thecis; neque facultatem habent ea priùs explicandi, quàm explicentur Imperatoria. At Magnus Domesticus potestatem habet explicandi sua, quando lubet, etiam ante Imperatoria.

Præfectus exercitus locum castris legit Domestico probante.

3. Præterea quando castra mouere Fossatúmque aliò proficisci necessum est, Præfectus exercitus antecedit, & eligit, quemnam ipse aptum tentorijs figendis iudicauerit locum. Si igitur Magnus quoque Do-

ΚΕΦΑΛ. ιζ.

Περὶ τῆς ἐν τῷ Φοσσάτῳ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ὑπηρεσίας, τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης, τοῦ ἐπὶ στρατοῦ, καὶ τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ.

Ἅπαν τὸ Φοσσάτον ὑπὸ τὴν τοῦ μεγάλου δομεστίκου χεῖρα εὑρίσκεται. διὸ καὶ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ φοσσάτον εὑρισκομένου, εἰς τὴν τοῦ μεγάλου δομεστίκου τένταν σαλπίζουσι τὸ τῆς κινήσεως σήμαντρον. καὶ ὁπότε ἡ τοῦ φοσσάτου κατάστασις ἔμπροσθεν γίνεται τοῦ βασιλέως, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ἐνεργεῖται, ἤγουν, τινὲς μὲν ἔμπροσθεν, τινὲς ὄπισθεν, τινὲς δ' αὖ ἐκ πλαγίου ὀφείλουσιν εὑρίσκεσθαι. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπικρίνει τὴν τοιαύτην κατάστασιν.

Τὰ τῶν ἀρχόντων ἅπαντα φλάμουλα, πρὸ τοῦ τὰ βασιλικὰ ἀποτυλιχθῆναι, ἐντετυλιγμένα εὑρίσκονται πλησίον τοῦ σκήπτρου, ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἕκαστον θήκαις· καὶ οὐκ ἔχουσιν ἐπ' ἀδείας ταῦτα ἁπλῶσαι πρὸ τῶν βασιλικῶν· ὁ δὲ μέγας δομέστικος ἄδειαν ἔχει ἐξαπλῶσαι τὰ ἑαυτοῦ, ὅτε βούλοιτο, καὶ πρὸ τῶν βασιλικῶν.

Ἔτι ἡνίκα δεήσει πεζεῦσαι τὸ φοσσάτον, προαπέρχεται ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκλέγεται ὃ ἂν αὐτὸς διακρίνοι κατουνοτόπιον. ἐὰν μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας δομέστικος

μέστικος στέρξῃ τοῦτο, ἤδη καλόν· εἰ δὲ μή, ἔνθα ἂν οὗτος διακρίνοι, στρατοπεδεύει· καὶ ὅτι οὐδεὶς πρὸ τοῦ τὸν μέγαν δομέστικον ἑνὶ ἑκάστῳ φλαμούλῳ τὸν προσήκοντα δοῦναι τόπον, πεζεύει.

Πρὸ τοῦ πεζεῦσαι τὸ φοσσάτον, ἀπερχόμενος ὁ τῆς βίγλης μέγας δρουγγάριος καθίστησι τὸ λεγόμενον ἡμεροβίγλιον, ὡς παρὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου προσετάχθη· καὶ οἱ μὲν ἡμέρας βιγλήσοντες ἀπέρχονται εἰς τὴν βίγλαν αὐτίκα.

Ἀπέρχεσθαι δὲ σύνηθές ἐστι φοσσάτον ἐλαφρὸν, διὰ τὸ τόξα φέρειν αὐτούς· οἳ καὶ οὐδαμῶς κατὰ τὴν νύκτα βιγλίζουσι.

Πρὸς δὲ τοὺς αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς νυκτὸς βιγλήσοντας ἀπερχόμενος· οὗτος δὲ ὁ μέγας δρουγγάριος, περὶ τῆς τοῦ δειλινοῦ ὥρας λέγει οὕτως· ἄρχοντες ἑτοιμάσθητε, δειπνήσατε, καὶ δότε τροφὴν τοῖς ἵπποις. καὶ ὅταν ὁ τεταγμένος καὶ πρέπων τῆς βίγλης ἔλθῃ καιρὸς, ἐκβάλλει τούτους τοῦ στρατοπέδου. ἔπειτα εἰ μὲν ὁ μέγας δομέστικος ἐθελήσῃ, ἀπέρχεται καὶ ἵστησι τούτους δι' ἑαυτοῦ, ὅπου ἂν διακρίνοι· εἰ δὲ μή, ἀνατίθησι τῷ μεγάλῳ τὸ περὶ τούτου, ὃς καὶ ὑπηρετεῖ τούτῳ ἀντ' αὐτοῦ.

Ὀφείλει δὲ οὗτος ἀπέρχεσθαι πρὸς τὴν εἰρημένην τῆς νυκτὸς βίγλαν, καὶ ἐπιτηρεῖν, καὶ ἀνακρίνειν αὐτήν. καὶ εἰ μὲν ἐγγύς ἐστι πολεμίων, οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δίς· εἰ δ' ἀνέσεως εἴη καιρὸς, ἅπαξ τοῦτο ποιεῖ.

mesticus locum approbet, bene habet: sin minùs, castra locantur, vbi ipse censuerit; & nullus iter init, antequam Magnus Domesticus vnicuique flãmulo conuenientẽ locũ assignet. *De Fossato. Cap. XVI.*

4. Priusquam Fossatum in viam se dat Magnus Drungarius Vigiliæ, constituit diurnas vigilias, prout à Magno Domestico ordinatum est; & qui interdiu vigilant, statim se ad vigiliam conferunt. *Magnus Drũgarius diurnas vigilias quomodo constituat.*

5. Moris autem est, vt Fossatum leue, hoc est, milites leuis armaturæ, has vigilias obeant, eò quòd arcus ferant: qui etiam à nocturnis vigilijs semper sunt liberi. *Fossatum leue.*

6. Ad illos verò, qui nocturnas vigilias acturi sunt, abiens ante vespertinum tempus Magnus Drungarius, sic eos affatur. *Proceres, parati estote, cœnate, & date pabulum equis:* cúmque præfinitum vigiliarum tempus aduenit, emittit illos ex castris. Deinde, si Magnus Domesticus volet, abit, & cuiuis locum, vbi consultum iudicauerit, ipsemet assignat. Sin minùs, hanc curam committit Magno Drungario, qui in hac re perficienda eius minister est, & vicarius. *Nocturnæ vigiliæ quomodo constituantur.* *Domestici in constituendis vigilijs est minister Drũgarius.*

7. Debet autem iste ad prædictas nocturnas excubias sese conferre, easque obseruare & num rectè se habeant, iudicare. Et siquidem propè sit hostis, non tantũ semel, sed & bis hoc facere oportet. Si verò sit tẽpus quietis & relaxationis, semel facit. *Vigilias obit bis semel ve Drũgarius.*

De Fossato. Cap. XVI.

8. Magnus Adnumiastes adest & ipse, quando Fossatum à Magno Domestico lustratur. Si reperiantur, qui careant equis vel armis aliquibus, consignatis nominibus, curat vt quæ desunt, suppleantur.

Adnumiastes annotat quæ desunt.

9. Omnes igitur, ipsi etiam Imperatoris filij, vigilant cum illis, quos sub se habent. At Magnus Domesticus nunquam. Ratio est ista: quia cùm quilibet ex alijs proceribus & ducibus sit tantùm pars Fossati, Magnus autem Domesticus vniuerso Fossato imperet, vt dictum est; oportet, vt semper vniuersum Fossatum obeat, & omnes in ordinem cogat: ne si fortassis hostium insultus oriatur, exercitus generali duce careat. Quamobrem, absente Imperatore, tenet ille in Fossato locum, quem Imperator teneret, si adesset.

Imp. filij cum suis vigilant. Magnus Domesticus voiuet (?) so Fossato imperat, & prouidet.

Imp. absentis locum occupat Domesticus.

10. Ex spolijs primùm quidem quinta pars datur Imperatori. Secundò, ab vniuerso Fossato, Magno Domestico: Tertiò, particularibus Capitaneis seu Ducibus à particularibus turmis, quibus quilibet præest.

Spoliorum diuisio.

11. Si quis ex militibus moriatur sine liberis, equus, quo ille in bello vtebatur, & arma ad Magnum Domesticum deferuntur.

Ad Magn. Domesticũ redeũt defunctorum sine liberis, equi, arma.

12. Quando Magnus Domesticus venit ad præsidium, vbi aliquis procerum imperium tenet; incolæ illius Fossati prius Magnum Domesticum quid

Præ aliis ducibus M. consulitur Domesticus etiam à præsidiariis.

Ὁ δὲ μέγας ἀδνουμιαστὴς, τοῦ φοσσάτου ἀδνουμιαζομένου παρὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου, πάρεστι μὲν καὶ αὐτός· ἐὰν δέ τινες ὦσιν ἀπὸ τούτων στερούμενοι ἀλόγων ἢ ἀρμάτων τινῶν, ἀπογραφόμενος ὅπως τὰ λείποντα, ἐπιμελεῖται ἀναπληροῦσθαι ταῦτα.

Πάντες μὲν οὖν, καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ βασιλέως υἱοὶ, βιγλίζουσι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν· ὁ δ' ὁ μέγας δομέστικος οὐδαμῶς. ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν αὕτη· ὅτι ἑκάστου μὲν τῶν ἀρχόντων μέρους φοσσάτου ὄντος, ἄρχοντος τοῦ μεγάλου δομεστίκου τοῦ καθόλου, καθὰ εἴρηται, δεῖ περιϊέναι διὰ τοῦτο τοῦτον ἀεὶ ἐν παντὶ τῷ φοσσάτῳ διατάττοντα πάντας· ἵνα μὴ, ἐφόδου πολεμίων γινομένης, εἰ τύχοι, χωρὶς ἡγεμόνος τὸ καθόλου στράτευμα εὑρεθῇ. διά τοι τοῦτο, καὶ τοῦ βασιλέως ἀποδημοῦντος, ὁ μέγας δομέστικος ἐν ᾧ τόπῳ, ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ φωσσάτον εὑρίσκεται.

Ἀπὸ τῆς κούρσου πρῶτον μὲν δίδοται ἡ πενταμοιρεία λόγῳ τοῦ βασιλέως· δεύτερον, ἀπὸ τοῦ καθόλου φωσσάτου, λόγῳ τοῦ μεγάλου δομεστίκου· τρίτον δὲ, λόγῳ τῶν μερικῶν κεφαλάδων, ἀφ' οὗ μέρους ἕκαστος ἄρχει.

Ἐάν τινα ἀπὸ τῶν ῥογατόρων στρατιωτῶν ἄπαιδα συμβῇ τελευτῆσαι, τὸ τοῦ πολέμου ἄλογον ἐκείνου, καὶ τὰ ἅρματα πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον κομίζονται.

Εἰ δέησοι δ' ἐλθεῖν τὸν μέγαν δομέστικον εἰς ἡγεμονίαν τινὸς τῶν ἀρχόντων, τὸ ἐκεῖσε φοσσάτον τοῦτον ἐρωτῶσι,

καὶ

καὶ περὶ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς, τὸ, τί γενέσθαι δεῖ.

facto sit opus, interrogant quàm suum Ducem.

De coronatione Imperatoris. Ca. XVII.

ΚΕΦΑΛ. ιζ'.

Περὶ στεφηφορίας βασιλέως.

Τοῦ μέλλοντος στεφθήσεσθαι, κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἑσπέραν εἰς τὸ μέγα παλάτιον ἐρχομένου μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἄλλων οἰκειακῶν αὐτοῦ, καὶ διανυκτερεύοντος· διαλαμπούσης ἡμέρας, συναθροίζονται ἐκ πρωΐας εὐθὺς οἵ τε ἀξιώματα ἔχοντες, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄρχοντες, τὸ φοσσάτον τε, καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν πλῆθος τῆς πόλεως πανδημεί. περὶ ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης δευτέραν ἀπέρχεται μὲν ὁ νέος βασιλεὺς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν. εἰθισμένον δὲ ὂν τὴν τῆς αὐτοῦ πίστεως ὁμολογίαν οἰκείαις χερσὶν ἐγγράφως παραδιδόναι, ποιεῖ τοῦτο οὕτως.

Ὁ δεῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, οἰκείᾳ χειρὶ προέταξα. οὕτω μὲν ὁ στεφανωθεὶς τῆς ἑαυτοῦ προστάσσων ὁμολογίας γράφει. ἂν δὲ υἱὸς αὐτῷ ᾖ, εἰ μὲν ἐνδίδωσιν ὁ πατὴρ, γράφει καὶ αὐτὸς προστάσσων οὕτως, ἤτοι αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων· εἰ δ' οὐ, πιστὸς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ δεῖνα.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα

CAPVT XVII.

De Coronatione Imperatoris.

1\. Vi coronandus est, is pridie eius diei circa vesperam, venit ad magnum Palatium cum principibus, aliisque familiaribus suis, ibíque pernoctat. Illucescenre die, congregantur statim sub diluculum qui in dignitate constituti sunt, & omnes alij proceres, Fossatum, & reliqua ciuitatis promiscua multitudo. Circa horam secundam abit Imperator futurus, ad sanctam Sophiam. In more autem positum est, vt tradat propria manu scriptam fidei suæ confessionem. Quod hunc in modum facit.

Imp. coronandus Palatium occupat.

Imperator futurus manu propria scriptā fidei suæ confessionem tradit.

2\. *Ego N. in Christo Deo nostro fidelis Rex & Imperator Romanorum, propria manu hæc præmisi ac præscripsi.* Sic quidem iam coronatus Imperatot fidei suæ confessionem præscribens auspicatur. Si verò filium habeat, præfigit & ipse confessioni suæ illud : *Imperator Romanorum ;* si patet concesserit : si minùs, istud solummodo præfigit. *Fidelis in Christo Deo nostro Romanorum Rex* N.

Formula præfigendi nominis in fidei professione.

3\. *Credo in vnum Deum, Patrem*

Formula profitendæ fidei.

De coronatione Imperatoris. CA. XVII.

omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium; Et reliqua symboli Apostolici, vsque ad finem.

Imp. coronandus *Traditiones* amplectitur.

Præterea amplector, confiteor & approbo Apostolicos & diuinas traditiones.

Decreta Conciliorum, etiam localium; Consuetudines Ecclesiasticas;

4. *Insuper etiam constitutiones & definitiones septem Oecumenicarum synodorum, & localium, quæ tempore suo celebratæ sunt: adhæc etiam priuilegia & consuetudines sanctissimæ magnæ Dei Ecclesiæ. Præterea confirmo & amplector quæcunque statuerunt & definierunt diuersis locis sanctissimi Patres nostri rectè, canonicè, & inculpatè.*

Imp. promittit se genuinum Ecclesiæ mansurum filium, & defensoré. Subditis clementiã & ab iniurijs securitatem promittit Imp.

5. *Similiter promitto me perpetuò mansurum fidelem & genuinum filium sanctæ Ecclesiæ; adhæc defensorem & vindicem eius, clementem insuper futurum & humanum erga subditos, quatenus æquitas & decentia id sinent.*

6. *Abstinebo etiam à cædibus, & mutilationibus, & id genus alijs, quantum fieri poterit; omnémque veritatem & iustitiam sequar, & quæcunque repudiarunt & anathematizarunt sancti Patres, ipse etiam repudio & anathematizo, & assentior tota mente, anima & corde meo, supradicto sancto Symbolo. Hæc omnia me custoditurum promitto coram sancta Dei Catholica Ecclesia.* Mense N. die & Indictione N. Anno N.

παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων· καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ ὅρου τῆς πίστεως μέχρι τέλους. καὶ μετὰ τοῦτο· ἔτι στέργω καὶ ὁμολογῶ, καὶ βεβαιῶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ θείας παραδόσεις.

Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς διατάξεις καὶ διατυπώσεις τῶν ζ΄ οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν κατὰ καιροὺς τοπικῶν· ἔτι δὲ καὶ τὰ προνόμια καὶ ἔθιμα τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας. προσέτι γε μὴν βεβαιῶ καὶ στέργω, ὅσαπερ ἐδογμάτισαν καὶ ἐθέσπισαν ἐν κατὰ τόποις ἁγιώτατοι πατέρες ἡμῶν ὀρθῶς καὶ κανονικῶς καὶ ἀνεπιλήπτως.

Ὡσαύτως ὑπισχνοῦμαι ἐμμένειν, καὶ διηνεκῶς εὑρίσκεσθαι πιστὸς καὶ γνήσιος δοῦλος καὶ υἱὸς τῆς ἁγίας ἐκκλησίας· πρὸς τούτοις εἶναι καὶ δεφένσωρ καὶ ἐκδικητὴς αὐτῆς, καὶ εἰς τὸ ὑπήκοον εὐμενὴς καὶ φιλάνθρωπος κατὰ τὸ εἰκός τε καὶ πρέπον.

Καὶ ἀπέχεσθαι φόνων καὶ ἀκρωτηριασμῶν, καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις κατὰ τὸ δυνατόν· καὶ κατανεύειν τε εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην· καὶ ὅσα ἀπεβάλλοντο καὶ ἀνεθεμάτισαν οἱ ἅγιοι πατέρες, ἀποβάλλομαι καὶ ἀναθεματίζω καὶ αὐτός. καὶ πιστεύω ὅλῃ μου γνώμῃ καὶ ψυχῇ, καὶ καρδίᾳ τῷ προειρημένῳ ἁγίῳ συμβόλῳ. ταῦτα δὲ πάντα ὑπισχνοῦμαι φυλάττειν ἐνώπιον τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας. κατὰ μῆνα τόνδε, εἰς τὰς τόσας, ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἰνδικτιῶνι τῇδε, τοῦ ἔτους.

Οἱ

Ὁ δὲ προςτάσσων, τοῦτ' αὐτὸ πάλιν καὶ μετὰ τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν ὑποτάσσων γράφει, ἤγουν τό, ὁ δεῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς, καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, ἢ βασιλεὺς Ῥωμαίων οἰκείᾳ χειρὶ ὑποτάξας, παραδίδωμι τῷ παναγιωτάτῳ μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ κυρῷ, καὶ τῇ μετ' αὐτοῦ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ.

Μετὰ τοῦτο τοίνυν ἀνέρχεται ἐπὶ τὸ τρίκλινον τὸ λεγόμενον Θωμαΐτην πρὸς τὸν αὐγουστεῶνα ἀφορῶντα, ὅπου τὸ πλῆθος ἅπαν ἵσταται μετὰ τοῦ φωσσάτου.

Πρὸ τοῦ φανῆναι οὖν αὐτὸν, διά τινος τῶν συγκλητικῶν, ᾧ ἂν ὑποτάξοι ὁ βασιλεὺς, ῥίπτονται εἰς τὸν λαὸν, ἃ λέγουσιν ἐπικόμβια. ἔστι δὲ τοιοῦτον. τμήματα ἐκ πανίων κόπτοντες, καὶ ἐν ἑκάστῳ τμήματι νομίσματα χρυσᾶ μὲν τρία, ἀργυρᾶ δὲ τοσαῦτα, καὶ τρία δὲ ὀβόλων προσδήσαντες ῥίπτουσιν εἰς τὸ πλῆθος. ῥίπτουσι δὲ τοιούτους ἀποδέσμους ἀριθμὸν χιλιάδων ὅσον ἂν προστάξοι ὁ βασιλεύς.

Εἰθισμένον δὲ ἐπιρρίπτειν τὰ τοιαῦτα ἐπικόμβια ἐν τοῖς προαυλίοις τοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ναοῦ, ἤγουν ἐν ᾧ εἴρηται αὐγουστεῶνι, ἱσταμένου τοῦ ῥίπτοντος ἐπάνω τῶν τοῦ αὐγουστεῶνος βαθμίδων.

Μετὰ δὲ τοῦτο, ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ σκουταρίου καθεσθεὶς ἐπαίρεται εἰς ὕψος, καὶ φαίνεται πᾶσι τοῖς κάτωθεν ἱσταμένοις

7. Id verò, quod initiò præscripsit, rursus factæ fidei professioni subscribit; illud nimirum: *N. in Christo Deo nostro fidelis Romanorum Imperator, vel Rex Romanorum, propria manu subscripsi, tradóque sanctissimo meo Domino & œcumenico Patriarchæ Domino N. & sanctæ, quæ cum ipso est, synodo.*

De coronatione Imperatoris.

Ca. XVII.

Formula subscribendi professioné fidei.

8. Post hæc ascendit Imperator ad Triclinium, quod vocatur Thomaites, ad Augusteonem respiciens; vbi vniuersa multitudo plebis cum Fossato stat.

Thomaites magnum sacri Palatij triclinium.

9. Antequam ergo Imperator se conspiciendum præbeat, per aliquem de Senatu, cui id Imperator præceperit, iaciuntur in populum ea, quæ nominantur Epicombia. Quæ talia sunt. Frustilla ex pannis resecant, & in quolibet segmento tria aurea; argentea totidem numismata, & tria ex obolis illigantes proijciunt in multitudinem. Proijciunt autem talium fasciculorum tot millia, quot Imperator præceperit.

Epicombia sparguntur in pleb.

10. Consuetudine receptum est, vt huiusmodi Epicombia iaciantur in vestibulis magnæ Ecclesiæ, nempe in prædicto Augusteone, stante eo, qui proijcit, in Augusteonis gradibus.

11. Posthæc nouus Imperator in scuto sessitans, tollitur in altum, & ab vniuersa multitudine infrà stante

Imp. coronandus scuto sedēs in altum tollitur.

M

De coronatione Imperatoris. CA. XVII.

conspicitur. Tenent verò priores partes clypei Imperator paténsque renunciati, si adhuc sit in viuis, & Patriarcha.

Scutum tenent patēs Imp. Patriarcha, & proceres, Despotæ, Sebastocratores.

12. Partes à latere & retro tenent, qui dignitate præcipua excellunt, videlicet Despotæ & Sebastocratores, si fuerint. Sin minùs, munus hoc obeunt præstantiores & nobiliores ex proceribus. Si non superest noui Imperatoris pater, anteriores partes clypei tenet excellentior ex illis, qui in dignitate sunt, aut aliquis ex proceribus cum Patriarcha. Partes posteriores tenent, quos iam antea commemorauimus.

Faustis acclamationibus Imp. salutatur.

13. Populo & vniuerso Fossato faustis acclamationibus personante, descendit de scuto, ducitúrque ad sanctæ Sophiæ Templum, in quo coronandus est.

Imp. in S. Sophiæ inductus sacco & diademate priùs consecratis.

14. Est autem ibi hunc in vsum lignea ædicula exstructa, in qua nouum Imperatorem introductum, induunt sacco & diademate, Episcoporum benedictione priùs consecratis.

Capitis gestamen arbitrarium.

In capite non fert certum quid ac definitum, sed vel sertum, vel quid aliud arbitratu suo.

In anabathra subsimi considunt Impp.

15. His peractis, Liturgia peragitur. Porro prope ædiculam illam ligneam, de qua iam diximus, ædificata est lignea anabathra, pannis rubris vestita, in qua pro numero Imperatorum, ponuntur aurei throni, at non tales,

πλήθεσιν. κατέχουσι δὲ τὰ μὲν ἔμπροσθεν τῆς ἀσπίδος αὐτός τε ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἀναγορευόμενος, ἐὰν ζῶν ᾖ, καὶ ὁ πατριάρχης.

Τὰ δὲ ἐκ πλαγίων καὶ ὄπισθεν, οἱ ἐν ἀξιώμασιν ὑπερέχοντες, ἤγουν δεσπόται, σεβαστοκράτορες, ἐὰν ὦσιν· εἰ δὲ μή, οἱ κρείττονες καὶ εὐγενέστεροι τῶν ἀρχόντων. εἰ οὐκ ἔστι πατήρ, τὰ μὲν τῆς ἀσπίδος ἔμπροσθεν ὁ ἐντιμότερος τῶν ἀξιωματικῶν, ἢ τῶν ἀρχόντων μετὰ τοῦ πατριάρχου. τὰ δέ γε ὄπισθεν, οὓς εἴπομεν.

Ἐπευφημήσαντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ φοσσάτου παντὸς, κατέρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ σκουταρίου, ἄγεται δὲ εἰς τὸν τῆς ἁγίας Σοφίας ναὸν, ὅπου δεῖ αὐτὸν στεφθήσεσθαι.

Ὑπάρχει δὲ ἐκεῖσε προκατεσκευασμένον ξύλινον οἴκημα μικρὸν ἕνεκα τῆς χρείας ταύτης· εἰς ὃ ξύλινον οἴκημα εἰσάγοντες τὸν νέον βασιλέα, ἐνδύουσι τὸν σάκκον, καὶ τὸ διάδημα, εὐλογούμενα ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων. ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ νενομισμένον τι φορεῖ, ἀλλ' ἢ στέφανον, ἢ ἕτερον ὅ, τι ἂν δόξῃ.

Τούτων δὲ γινομένων τελεῖται ἡ λειτουργία. πλησίον δὲ, οὗ εἴπομεν, ξυλίνου οἰκήματος, κατασκευάζεται ἐκ ξύλων ὁμοίως καὶ ἀναβάθρα, καὶ ἐνδύουσι ταύτην πάντοθεν διὰ βλαττίων ἐρυθρῶν. ἐπάνω δὲ ταύτης τίθενται κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν βασιλέων θρόνοι χρυσοῖ, οὐ τοιοῦτοι δὲ,

ὁποῖοι

ὁποῖοί εἰσι καὶ ἄλλοι θρόνοι τῶν βασιλέων· ἀλλὰ τοσοῦτον ὑψηλοί, ὥστε ἔχειν βαθμίδας δ΄ ἢ καὶ ε΄· ἐφ' οἷς ἐξερχόμενοι ἀπὸ τοῦ ξυλίνου οἰκήματος οἱ βασιλεῖς, ἐὰν μὴ εἷς, καθὼς εἴπομεν, ἀλλὰ πλείους ὦσιν, καθίζουσιν.

Ἀναβαίνουσι δὲ καὶ μετ' αὐτῶν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, καὶ καθίζουσιν καὶ αὐταὶ ἐφ' ἑτέροις θρόνοις, παρισταμένων ἄνωθεν τῶν δεσποτῶν, καὶ τῶν βασιλισσῶν. ἡ μὲν οὖν περιεστεμμένη καὶ μήτηρ τοῦ ἀναγορευομένου φοροῦσα καὶ τὸ ἑαυτῆς στέμμα, ἡ δὲ νέα βασιλὶς φοροῦσα στέφανον.

Τῆς οὖν θείας, ὡς εἴπομεν, τελουμένης λειτουργίας, πρὸ τοῦ τρισαγίου ὕμνου, ἐξερχόμενος ὁ πατριάρχης τοῦ βήματος ἀναβαίνει ἐπὶ τὸν ἄμβωνα, καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ ἐντιμότεροι τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας, τὰς ἱερὰς αὐτῶν φοροῦντες στολάς. σιωπῆς δὲ μεγάλης καὶ ἠρεμίας γινομένης ἐν τῷ ναῷ, πέμπων ὁ πατριάρχης προσκαλεῖται τοὺς βασιλεῖς, οἵτινες καὶ ἔρχονται ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ὅπου ὁ πατριάρχης ἐστίν. ἐλθόντων δὲ ἀναγινώσκει ἐκεῖνος τὰς ἐπὶ χρίσεως βασιλέων συντεθειμένας εὐχάς, τὰς μὲν μυστικῶς, τὰς δὲ καὶ ἐκφώνως. ἱκετεύει δὲ καὶ εὐμενίζει τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος χρισθήσεσθαι βασιλέως.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπαίρει μὲν ὁ νέος βασιλεὺς ὅ, τι ἂν φορῇ ἐπὶ κεφαλῆς· εὐθὺς δὲ πάντες ὅσοι εὑρίσκονται ἐν τῷ ναῷ ἀποκαλύπτουσι τὰς κεφαλὰς

quales sunt alij Imperatorum thtoni, sed adeò excelsi vt habeant quatuor vel quinque gradus, in quibus, egressi ex lignea ædicula Imperatores, si non vnus, sed plures fuerint, resident.

De coronatione Imperatoris. CA. XVII.

16. Ascendunt & cum illis Dominæ vxores eorum, quæ & ipsæ in alijs thronis sedent, adstantibus suprà Despotis & Reginis. Mater igitur renunciati Imperatoris iam olim coronata gestat coronam suam; noua verò Imperatrix sertum.

Mater Imp. coronam, coniux sertum gerit.

17. Dum igitur, vt diximus, diuina Liturgia celebratur, ante hymnum Trisagium, egreditur Patriarcha ex tabernaculo, & ascendit in ambonem, & cum illo digniores ex Ecclesiæ proceribus, sactis amicti stolis. Magno autem silentio facto, & quiete orta in Templo, misso quopiam vocat Patriarcha Imperarores, qui in ambonem ad Patriarcham veniunt. Quibus præsentibus, legit Patriarcha ad vnctionem Imperatorum compositas preces, partim tacitè, partim clara voce: supplicat autem Deo, pto illo, qui in Imperatorem inungendus est, eúmque eidem propitium reddere studet.

Diuina Liturgia, & hymnus trisagius.

Ritus consecrationis & coronationis in ambone.

18. Posthæc tollit nouus Imperator capitis tegumentum, qualecumque illud fuerit. Euestigio autem, quotquot in templo reperiuntur, apertis capiti-

Apertis capitibus spectatur inũctio Imp.

De coronatione Imperatoris. CA. XVII.

Imperator in SS. Crucis formam inungitur.

Accinitur *Sanctus.*

bus adstant. At Patriarcha Crucis in formam caput Imperatoris diuino vnguento inungit, accinens elata voce illud: SANCTVS. Omnes porro, qui cum Patriarcha sunt in ambone, excipientes vocem, canunt & ipsi tertiò illud: SANCTVS. Quos similiter reliqua populi multitudo subsequitur, ter illud, SANCTVS, admodulantes.

Corona à Diaconis in amboné defertur.

19. Posthæc licèt sint, qui tradant, stemma seu coronam Imperatoris in sancta mensa repositum esse, id tamen secus est: quia intra sanctum tabernaculum tenetur à Diaconis sacras stolas ferentibus; deportatúrque in ambonem.

Pater Imperatoris & Patriarcha coronã imponunt.

21. Si igitur, vt antea dictum, adest Imperator pater eius, ipse & Patriarcha acceptum stemma imponunt noui Imperatoris capiti, Patriarcha illud incinente: DIGNVS.

DIGNVM pronunciat Patriarcha, & spectator.

22. Si pater non adsit, aut etiam non supersit, solus Patriarcha hoc facit. Quemadmodum verò antea in Imperatoris vnctione illi, qui in ambone stabant, & tota reliqua concio illud, SANCTVS, ter insonabant, ita & nunc ter recinunt illud: DIGNVS.

Soleas locus templi vri & ambon, ornatior.

23. Deinde Patriarcha iterum recitat preces: descendítque Imperator ex ambone: non ea parte, qua ascendit; ea scilicet, quæ ad Speciosas portas respicit, sed ex altera Soleæ, & sancto tabernaculo obuersa.

ἵστανται. ὁ δὲ πατριάρχης χρίει σταυροειδῶς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως τῷ θείῳ μύρῳ, ἐπιλέγων μεγάλῃ τῇ φωνῇ τό, ἅγιος. οἱ δὲ ὄντες ἐν τῷ ἄμβωνι πάντες περὶ τὸν πατριάρχην, διαδεχόμενοι τὴν φωνὴν λέγουσι καὶ αὐτοὶ ἐκ τρίτου τό, ἅγιος. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ λαοῦ πλῆθος ἐκ τρίτου λέγει τὸν αὐτὸν λόγον.

Μετὰ δὲ ταῦτα, εἰ καί τινες λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης κεῖται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως, ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι τοῦτο· ἐντὸς δὲ τοῦ ἁγίου βήματος κρατούμενον ὑπὸ διακόνων τὰς ἱερὰς φορούντων στολὰς ἄγεται ἐπὶ τὸν ἄμβωνα.

Εἰ οὖν, ὡς προείπομεν, πάρεστιν ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ, αὐτός τε καὶ ὁ πατριάρχης λαβόντες τὸ στέμμα ἐπιτιθέασι τῇ κεφαλῇ τοῦ νέου βασιλέως, καὶ ἐκφωνεῖ ὁ πατριάρχης τό, ἄξιος.

Εἰ δὲ οὐκ ἔστι πατὴρ αὐτοῦ, ποιεῖ τοῦτο μόνος ὁ πατριάρχης. ὥσπερ δὲ πρότερον ἐν τῇ τοῦ μύρου τό, ἅγιος, διαδεχόμενοι, ὁμοίως καὶ ταύτην τὴν φωνὴν οἱ ἐπὶ ἄμβωνος, καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ λαοῦ πλῆθος βοῶσιν ἐκ τρίτου τό, ἄξιος.

Εἶτα ἀναγινώσκει πάλιν ὁ πατριάρχης εὐχάς, καὶ κατέρχεται ὁ βασιλεὺς τοῦ ἄμβωνος· οὐκ ἐκ τοῦ μέρους μέντοι ὅθεν ἀνῆλθε, ἤγουν τοῦ πρὸς τὰς ὡραίας πύλας ὁρῶντος, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ ἑτέρου τοῦ πρὸς τὴν σωλέαν, καὶ τὸ ἅγιον βῆμα.

Ἐὰν

Ἐὰν οὖν συμβῇ μὴ ἔχειν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον γυναῖκα τὸν βασιλέα, εὐθὺς μετὰ τὸ κατελθεῖν τοῦ ἄμβωνος ἀνέρχεται πάλιν εἰς ἀναβάθραν, καὶ καθίζει ἐπὶ τοῦ θρόνου· εἰ δὲ ἔχει γυναῖκα, πᾶσα ἐστὶν ἀνάγκη στεφθῆναί τε καὶ αὐτήν. γίνεται δὲ καὶ τοῦτο οὕτως.

Ἡ μὲν περιεστεμμένη καὶ μήτηρ τοῦ νέου βασιλέως, ζῶντος μὲν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ βασιλέως, τοῦ πατρὸς δηλονότι τοῦ νέου βασιλέως, ἵσταται στεφηφοροῦσα, κατέχουσα τῇ χειρὶ βάϊον χρυσοῦν, ἔχον τε ἀπὸ τῆς κορυφῆς καὶ κάτωθεν ὅσον σπιθαμιαῖον μῆκος μαργαριτάρια καὶ λιθάρια ἐμπεπηγμένα κυκλόθεν.

Εἰ δὲ τύχοι οὖσα χήρα, τὸ μὲν βάϊον κατέχει καὶ ἱσταμένη καὶ καθημένη· φορεῖ δὲ ἔνδυμα μέλαν, λεγόμενον ἱμάτιον, καὶ μανδύαν ὀξύν.

Ἡ δὲ νέα βασιλὶς ἱσταμένη καὶ αὐτή, καὶ κατεχομένη ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ὑπὸ δύο συγγενῶν τῶν γνησιωτάτων, ἢ εἰ μὴ ἔχοι γνησίους, ὑπὸ εὐνούχων δύο, κατέρχεται ἀπὸ τῆς ἀναβάθρας, καὶ ἐρχομένη ἵσταται πρὸ τοῦ σωλείου.

Κατερχόμενος οὖν τοῦ ἄμβωνος ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνὴρ αὐτῆς λαμβάνει ἀπὸ τῆς τοῦ πατριάρχου χειρὸς τὸ στέμμα εὐλογηθὲν πρότερον παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐπιτίθησι τῇ κεφαλῇ τῆς ἑαυτοῦ γυναικός· οὐχ ὅμοιον τῷ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἕτερόν τι σχῆμα προητοιμασμένον

24. Si igitur eo tempore Imperator necdum vxoratus ſit, ſtatim poſt deſcenſum ex ambone, aſcendit rurſus in anabathram, ſeu tabulatum, & ſedet in throno ſuo. Si iam vxorem habeat, planè neceſſarium eſt, vt & ipſa coronetur: quod fit hunc in modum.

De coronatione Imperatoris. Ca. XVII.

Imp. coniugem coronat.

25. Imperatrix priùs coronata, & mater noui Imperatoris, ſi viuat adhuc maritus eius Imperator & pater noui Imperatoris, ſtat ſtemmate conſpicua, tenens aureum ramum, habentem à verrice vſque ad imum, quaſi in longitudinem ſpithamæ, margaritas & vniones in orbem infixos.

Habitus Imperatricis ſuperſtitis.

Ramus aureus cum margaritis & vnionibus.

26. Si vidua ſit, ramum quidem & ſtans & ſedens tener, fert verò indumentum nigrum, quod Himatium appellatur, & Mandyam coloris vberrimi.

Mandyas coloris vberrimi.

27. At noua Imperatrix ſtans & ipſa, & ſuſtentata vtrinque à propinquiſſimis cognatis; ſi autem cognatis propinquis & genuinis careat, à duobus Eunuchis, deſcendit ex anabathra, & veniens ſtat ante ſoleam.

Ritus coronandi Imperatricem.

28. Deſcendens igitur de ambone Imperator, maritus eius, acceptum ex Patriarchæ manu priùs benedictum ſtemma imponit capiti vxoris ſuæ, non eius formæ cuius eſt ſtemma Imperatoris, ſed alrerius; quod priùs hanc in rem præ-

Alterius formæ, & ſtemma benedictū ab Patriarcha Imp. accipit & coniugi imponit.

De coronatione Imperatoris. Ca. XVII.

paratum fertur & ipsum vel à genuinis cognatis, vel à duobus Eunuchis. Illa stemmate capiti imposito, statim adorat Imperatorem & coniugem suum, quasi per delatam reuerentiam apertè fateatur, se illi subiectam esse.

Imperatrix coronata honore exhibito se subiectam profitetur viro.

29. At Patriarcha prope soleam stans & ipse recitat alteram orationem pro Imperatore, & Imperatrice, omníque populo subdito. Et sic quidem coronatus Imperator, coronat etiam propriam vxorem.

Patriarcha pro Impp. & populo precatur.

30. Si Imperator priùs coronatus fuerit, coronatur Imperatrix à proprio coniuge suo & Imperatore, quando ductâ illâ in vxorem, nuptialem solennitatem peragit.

31. Si autem, vt prædiximus, fiat, postquam nouus Imperator propriam vxorem & Imperatricem coronauit, & postquam illa eundem debita veneratione affecit, ascendentes simul in anabathram, seu tabulatum, rursus consident in thronis, Imperator quidem tenens Crucem; noua verò Imperatrix ramum seu palmam, vt antea ostensum; dúmque mystagogia peragitur, Imperatores sedent. at decantato Trisagio, vel Apostolicis scripturis diuinísque Euangelijs lectis, surgunt & ipsi.

Noui Impp. SS. Crucem, & palmam tenent.

Decantato trisagio surgunt.

32. Cùm autem vtraque ex parte templi ligneæ anabathræ hunc ipsum in vsum exstructæ

Ex anabathra hastati Protopsaltæ, κράκται, s. clamarores, accinunt.

ὑπάρχον καὶ βασταζόμενον καὶ αὐτὸ ἢ ὑπὸ γνησίων, ὡς εἴρηται, συγγενῶν αὐτῆς, ἢ ὑπὸ δύο εὐνούχων. ἡ δὲ ἐπιτεθέντος τῇ κεφαλῇ αὐτῆς τοῦ στέμματος παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς χειρὸς, εὐθὺς προσκυνεῖ τὸν βασιλέα καὶ ἄνδρα αὐτῆς, ὥσπερ ὁμολογοῦσα διὰ τῆς προσκυνήσεως ὑπ' αὐτὸν εἶναι, καὶ ὑποτετάχθαι αὐτῷ.

Ὁ δὲ πατριάρχης πλησίον τοῦ σωλείου ἱστάμενος καὶ αὐτὸς, ἀναγινώσκει ἑτέραν αὖθις εὐχὴν ὑπέρ τε τοῦ βασιλέως, καὶ παντὸς τοῦ ὑπηκόου λαοῦ. καὶ οὕτω μὲν στεφόμενος ὁ βασιλεὺς στέφει καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γυναῖκα.

Εἰ δὲ συμβῇ προεστεμμένον εἶναι τὸν βασιλέα, στέφεται ἡ βασιλὶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς ἢ βασιλέως, ὁμοίως ὅταν ἀγαγόμενος αὐτὴν εἰς γυναῖκα ἐπιτελῇ τὴν ἐπιγάμιον τελετήν.

Ἂν δὲ, ὡς προείπομεν, γίνηται μετὰ τὸ στέψαι μὲν τὸν νέον βασιλέα τὴν ἰδίαν γυναῖκα, καὶ βασιλίδα, ἐκείνην δὲ, ὡς εἴρηται, προσκυνῆσαι· ἀναβάντες καὶ οἱ δύο εἰς τὴν ἀναβάθραν, κάθηνται αὖθις ἐπὶ τὸν θρόνον, ὁ μὲν βασιλεὺς κατέχων σταυρὸν, ἡ δὲ νέα βασιλὶς βαΐον, κατὰ τὸ εἰρημένον. καὶ τὸ μὲν ἄλλης μυσταγωγίας γινομένης κάθηνται οἱ βασιλεῖς. τοῦ τρισαγίου δὲ ὕμνου ᾀδομένου, ἢ τῶν ἀποστολικῶν γραφῶν, ἢ τῶν θείων εὐαγγελίων ἀναγινωσκομένων, ἀνίστανται καὶ αὐτοί.

Ἐξ ἑκατέρων δὲ μερῶν τοῦ ναοῦ ξυλίνων οὐσῶν ἀναβαθρῶν ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεποιημένων,

ποιημένων, ἱστάμενοι ἐπάνω οἵτε πρωτοψάλται, καὶ οἱ δομέστικοι, καὶ οἱ ἀναγνῶσται, οὓς ἐξ ἔθους παλαιοῦ κράκτας ἐν ταῖς τοιαύταις ὀνομάζουσι πανηγύρεσι καὶ τελεταῖς, ψάλλουσιν ᾄσματά τινα συντείνοντα καὶ ἡρμοσμένα εἰς τὰ τοιαῦτα. κατέχουσι δὲ ἐξ ἑκατέρων μερῶν ἀνὰ τρία κοντάρια, ἔχοντα ἕκαστον γύρους ἐκ ξύλων, ἐκκρεμαμένας ἔχοντα κυκλόθεν μετάξας κοκκίνας καὶ λευκάς, ὅσον διασπιθαμίους.

Α καὶ μετὰ τὸ τελεσθῆναι τὴν λειτουργίαν προηγοῦνται τοῦ βασιλέως, τῶν κατεχόντων αὐτὰ προϊόντων καὶ ψαλλόντων μέχρι καὶ τοῦ μεγάλου παλατίου. τίνι δὲ τρόπῳ γίνεται τοῦτο, ὁ λόγος ζητεῖται.

Αρχομένου δὲ ψάλλεσθαι τοῦ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ εἰσόδῳ ὕμνου, ἐρχόμενοι οἱ ἐντιμότεροι τῶν διακόνων τῆς ἐκκλησίας προσκαλοῦνται τὸν βασιλέα. ὁ δὲ ἔρχεται μετ᾽ αὐτῶν εἰς τὴν λεγομένην πρόθεσιν, ἔνθα κεῖνται τὰ ἅγια.

Ετι δὲ ἔξω τῆς προθέσεως ἱστάμενος, ἐνδύεται ἐπάνω τοῦ σάκκου καὶ τοῦ διαδήματος μανδύαν χρυσοῦν. καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κατέχει τὸν σταυρόν, ὡς σύνηθές ἐστι κρατεῖν τὸν βασιλέα, ὅταν καὶ τὸ στέμμα φορῇ· τῇ δὲ ἀριστερᾷ κατέχει νάρθηκα.

Επέχει γοῦν τότε τάξιν ἐκκλησιαστικὴν, ἣν καλοῦσι τῶν δεποτάτου. κρατῶν οὖν ἀμφότερα ὁ βασιλεὺς, ἤγουν τὸν σταυρὸν καὶ τὸν νάρθηκα, προηγεῖται τῆς εἰσόδου

sint; quas occupant Protopsaltæ, Domestici, & Lectores, quos veteri more in huiusmodi Panegyricis festis & initiationibus *Clamatores* vocant, qui canunt cantica quædam huc facientia & accommodata; qui vtraque ex parte tenent tres hastas, circulis ligneis insignitas, ex quibus in orbem panni serici coccinei & candidi dependent, quasi duarum spithamarum.

De coronatione Imperatoris. Ca. XVII.

33. Quæ (hastæ) peractâ Liturgiâ, Imperatorem antecedunt, ijs qui ipsas portant præeuntibus & cantantibus vsque ad magnum Palatium. Quo autem modo hoc fiat, ratio quæritur.

Psaltæ cum hastis præcedunt Imp.

34. Quando igitur in magno introitu inchoatur hymnus, accedentes ex honoratioribus Ecclesiæ Diaconis, aduocant Imperatorem. Ille cum illis se confert ad locum, qui *Prothesis* appellatur, vbi *Sancta* reposita sunt.

Imp. à Diaconis vocatus ad *Prothesin* pergit.

35. Cæterùm adhuc extra prothesin stans, induit super saccum & diadema mandyam aureum; dextra manu tenet Crucem, prout moris est ferre Imperatorem, quando gestat stemma. Sinistra tenet narthecem seu ferulam.

Mandyam superinduit, & SS. Crucem Imp. tenet.

36. Habétque tunc locum Ecclesiasticum, quem vocant *Deputati*. Imperator igitur vtrumque portans, nempe Crucem & narthecem, totum supplicantium seu introëuntium

Imp. tenet locum Deputati, SS. Crucem & narthecem, prægreditur agmen supplicantium.

De coronatione Imperatoris. CA. XVII.

agmen antegreditur. Ex vtraque patte comitantut illum Barangi, omnes securiferi, & iuuenes nobilitate eximij, armati circitet centum. Isti ergo comitantut Imperatorem à latere, vt dictum est.

Ordo supplicationis.

37. Imperatorem proximè subsequuntut Diaconi & sacerdotes cùm alia sacta vasa, tum ipsa SANCTA portantes.

30. Citcumeuntes, vt consuetum est, templum, veniunt vsque ad soleam omnibus alijs extrà stantibus: solus Imperatot, transito solea, reperit Pattiarcham in fotibus sanctis stantem. Ambobus igitur, Pattiarcha intus, Imperatote foris in speciem salutationis capita inclinantibus, suo quique loco subsistit.

Qui Clerici Ecclesiæ & aulæ.

39. Deinde venit secundarius Diaconus dextra manu thuribulum gestans; sinistra id, quod dicitut *Omophorium* seu *Humerale* Patriatchæ. Et olim quidem etiam Ecclesia habebat suum Atchidiaconum; nunc verò nequaquam; sed habet illum Clerus Impetatotis. Caussa quæritut.

40. Similitet neque Protopsalten habet Ecclesia; sed Domesticum: Imperatorius Clerus vtrumque habet. Et quidem Protopsaltes, Cleri Imperatoris Exarchus est Domesticus autem Cleri Impetatricis Exarchus est. Et olim quidem habebat Ecclesia alterum Domesticum, præter illum Impetatricis. Aliquando idem

Domesticus vtrique Clero inseruit.

πάσης· ἐξ ἀμφοτέρων δὲ τῶν μερῶν συμπαρακολουθοῦσιν αὐτῷ οἵ τε βάραγγοι πάντες πελεκυφόροι, καὶ νέοι εὐγενεῖς ἔνοπλοι περὶ ἑκατόν. οὗτοι μὲν οὖν ἀκολουθοῦσιν ἐκ πλαγίων, ὡς εἴρηται.

Ἑπομένως δὲ τοῦ βασιλέως εὐθὺς μετ' αὐτὸν ἔρχονται οἵ τε διάκονοι, καὶ οἱ ἱερεῖς, σκεύη δέ τε ἄλλα τῶν ἱερῶν κρατοῦντες, καὶ αὐτὰ τὰ ἅγια.

Περιελθόντες δὲ κατὰ τὴν συνήθειαν τὸν ναόν, ἔρχονται μέχρι καὶ τοῦ σωλέου. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἵστανται ἐκτός· μόνος δὲ ὁ βασιλεὺς διερχόμενος τὸν σωλέα εὑρίσκει τὸν πατριάρχην ἱστάμενον εἰς τὰ ἅγια θύρια. τὰς οὖν αὐτῶν καὶ ἀμφοτέρων κεφαλάς, ὁ μὲν πατριάρχης ἔσωθεν, ὁ βασιλεὺς δὲ ἔξωθεν εἰς σχῆμα δῆθεν χαιρετισμοῦ κλίναντες ἵστανται.

Καὶ μετὰ τοῦτο ἔρχεται ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων, τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κατέχων θυμιατόν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τὸ λεγόμενον ὠμοφόριον τοῦ πατριάρχου. καὶ εἰς μὲν τὸ παλαιὸν εἶχε καὶ ἡ ἐκκλησία ἀρχιδιάκονον, νῦν δὲ οὐδαμῶς· ἀλλ' ἔχει τοῦτον ὁ κλῆρος τοῦ βασιλέως. ἡ αἰτία ζητεῖται.

Ὡσαύτως οὐδὲ πρωτοψάλτην ἔχει ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ δομέστικον· ὁ δὲ βασιλικὸς κλῆρος καὶ ἀμφοτέρους. καὶ ὁ μὲν πρωτοψάλτης τοῦ βασιλικοῦ ἔξαρχος κλήρου· ὁ δέ γε δομέστικος τοῦ δεσποινικοῦ· καὶ ποτὲ μὲν ἔχει καὶ ἡ ἐκκλησία ἕτερον δομέστικον παρὰ τὸν δεσποινικόν· ποτὲ δὲ αὐτὸς

ἀμφο-

ἀμφοτέροις τοῖς κλήροις ὑπηρετεῖ, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς. ἔχει μὲν γὰρ ὁ βασιλεὺς πρωτοπαπᾶν εἰς τὸν κλῆρον αὐτοῦ· ἔχει δὲ ἡ ἐκκλησία. ἔστι δ᾽ ὅτε ὁ αὐτὸς εὑρίσκεται καὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κλήροις. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ο δευτερεύων δὲ τῶν διακόνων θυμιᾷ τὸν βασιλέα, καὶ κλίναντος αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν βοᾷ μεγάλῃ τῇ φωνῇ τὸ, μνησθείη κύριος ὁ Θεὸς τοῦ κράτους τῆς βασιλείας σου ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. εἶτα ἐπιλέγει τὸ, ἀμήν. τὸ δ᾽ αὐτὸ τοῦτο καὶ πάντες οἱ μετ᾽ αὐτὸν ἐρχόμενοι λέγουσι, διάκονοί τε καὶ μετ᾽ αὐτοὺς ἱερεῖς. λέγουσι δὲ πάντες οὗτοι τοῦτο καὶ εἰς τὸν πατριάρχην, ἐρχόμενοι εἰς τὸ βῆμα, μνησθείη κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἀρχιερωσύνης σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Τούτου δὲ τελειωθέντος, αὖθις τὸν πατριάρχην ὁ βασιλεὺς προσαγορεύσας ἀποδύεται ὅνπερ εἴπομεν χρυσοῦν μανδύαν. ἀπαίρει δὲ αὐτὸν συνήθως τῆς ἐκκλησίας ῥαιφερενδάριος. ὁ δὲ βασιλεὺς πάλιν ἐρχόμενος εἰς τὴν ἀναβάθραν κάθηται· ἀνιστάμενος μόνον ἔν τε τῇ ἀναγνώσει τοῦ συμβόλου, καὶ ἐν τῇ τοῦ, πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, προσευχῇ, καὶ ἐν τῇ ὑψώσει τοῦ δεσποτικοῦ καὶ ἁγίου σώματος.

Γενομένης δὲ τῆς ὑψώσεως, εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ὁ βασιλεὺς πρὸς κοινωνίαν ἕτοιμος, κάθηται ἐπὶ θρόνου μέχρι τέλους

vtrique Clero inseruit: quemadmodum Protopapas quoque. Habet Imperator Protopapam in suo Clero; habet & Ecclesia. Est cùm idem vtrique Clero annumeratur. Et de his quidem hunc in modum dictum sit.

De coronatione Imperatoris. CA. XVII.

41. Cæterùm secundarius Diaconorum thus Imperatori adolet, ipsóque caput inclinante, magna voce insonat illud: *Recordetur Dominus Deus potentiæ Regni tui in Regno suo, vbique, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.* Deinde addit, *Amen.* Idem accinunt post ipsum venientes Diaconi, & post hos, sacerdotes quoque. Et omnes isti ad tabernaculum progressi, Patriarchæ itidem hoc canticum incinunt. *Recordetur Dominus Pontificatus tui vbique, nunc & semper & in sæcula sæculorum.*

Imp. thure & cantu honoratur.

42. Hoc peracto, Imperator, salutato Patriarcha, exuit aureum mandyam, de quo antea diximus. Consuetum verò est, vt eum tollat Ecclesiæ Referendarius. At Imperator anabathram repetens, considet, solúmque assurgit in lectione symboli, & in oratione Dominica, *Pater noster, qui es in cælis*, & in eleuatione Dominici & sancti corporis.

Imp. in anabathra sedés surgit ad lectioné Symboli & orationem Dominicã, & eleuationem SS. Corporis Christi.

43. Post eleuationem, si Imperator non est paratus ad communionem; sedet in solio suo vsque ad finem sanctæ

De coronatione Imperatoris. Ca. XVII.

Liturgiæ ſeu Miſſæ. Si vero ad communionem præparatus eſt, aduocant illum prædicti Diaconi, cum quibus ingreditur Imperator in Tabernaculum, ſeu in Sancta Sanctorum; & accepto thuribulo incenſat, Crucis in ſpeciem, ſacram menſam; primùm quidem ad orientem, deinde ad ſeptentrionem, poſtea ad occidentem, & tandem ad meridiem. Deinde iterum ad orientem incenſans, ſuffitu quoque Patriarcham honorat. Ipſe autem ſalutato Imperatore, & thuribulo de manibus eius accepto, eidem incenſi & ſuffitus honorem redhibet.

Imp. communicaturus vocatur à Diaconis, ſacrámque menſam incenſat in SS. Crucis formam.

Patriarcha ſuffitus thurei honorem Imperatori redhibet.

44. His peractis Imperator depoſita de capite corona, tradit eam Diaconis. At Patriarcha, poſtquam pretioſum Domini Corpus ſumpſit, tradit quoque Imperatori in manus Dominici Corporis particulam; qua ſumptą ſumit etiam viuificum Sanguinem; communicat autem, Patriarchâ ſanctum Calicem tenente, & ipſo os ad Calicem applicante, quemadmodum Sacerdotes ſolent.

Ad SS. cōmunionem depoit Imp. coronam.

43. Poſtquam diuinorum myſteriorum particeps effectus eſt; impoſita rurſus capiti corona, egreditur ex tabernaculo, finitáque Liturgia, & populo pane ſanctificato, quod *Antidorum* nominamus, diſtributo, de quo poſtquam & ipſe participauit, & benedictionem à Patriarcha, cæteríſque

Poſt SS. communionem recipit Imp. coronam.

Antidorum diſtribuitur; benedictiones & oſcula.

τῆς ἁγίας λειτουργίας. εἰ δὲ παρεσκευασμένος ἐστὶν εἰς τοῦτο, προσκαλοῦνται τοῦτον αὖθις οἱ προῤῥηθέντες διάκονοι, εἰσέρχεται ὁ βασιλεὺς μετ᾽ αὐτῶν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, καὶ λαμβάνων θυμιατὸν θυμιᾷ τὴν ἱερὰν τράπεζαν σταυροειδῶς· πρῶτον μὲν κατὰ ἀνατολὰς, εἶτα πρὸς ἄρκτον, ἔπειτα πρὸς ἑσπέραν, καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς μεσημβρίαν. εἶτα πάλιν πρὸς ἀνατολὰς θυμιῶν θυμιᾷ καὶ τὸν πατριάρχην. αὐτὸς δὲ προσαγορεύσας, καὶ λαβὼν ἀπὸ τοῦ βασιλέως χειρὸς τὸ θυμιατὸν ἀντιθυμιᾷ τὸν βασιλέα.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκβάλλων ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς τὸ στέμμα, ἐγχειρίζει τοῖς διακόνοις. ὁ δὲ πατριάρχης μετὰ τὸ κοινωνῆσαι τοῦ τιμίου σώματος, δίδωσι καὶ τῷ βασιλεῖ εἰς τὰς χεῖρας μερίδα τοῦ δεσποτικοῦ σώματος· οὗ καὶ μεταλαβὼν κοινωνεῖ ὁμοίως καὶ τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος. κοινωνεῖ δὲ τοῦ μὲν πατριάρχου τὸν ἅγιον κρατῆρα κατέχοντος, αὐτὸς δὲ προσάγων τῷ κρατῆρι τὸ στόμα, ὥσπερ καὶ οἱ ἱερεῖς.

Μετὰ δὲ τὸ κοινωνῆσαι τῶν θείων μυστηρίων, περιθέμενος αὖθις τὸ στέμμα τῇ κεφαλῇ ἐξέρχεται τοῦ ἁγίου βήματος· καὶ τελεσθείσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, καὶ τοῦ διαδιδομένου τῷ λαῷ ἁγιάσματος, ὃ φαμὲν ἀντίδωρον, αὖθις μεταλαβὼν, καὶ εὐλογηθεὶς παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν παρόντων

παρόντων ἀρχιερέων, καὶ κατασπασάμενος τὰς αὐτῶν χεῖρας ἀνέρχεται εἰς τὰ λεγόμενα κατηχούμενα.

Ξυλίνης δὲ κἀκεῖσε ἀναβάθρας μετρίας οὔσης προκατεσκευασμένης, καὶ θρόνων τῶν καθ' ἡμέραν συνήθων ἐπικειμένων, ἀνέρχονται ὅ, τε νέος βασιλεὺς, καὶ ἡ αὐτοῦ γυνὴ καὶ βασιλὶς, μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς, καὶ δεσποίνης καὶ μητρὸς, συμπαρόντων καὶ τῶν εἰρημένων πρωτοψαλτῶν καὶ δομεστίκων. χρυσῶν δὲ βηλοθύρων τὴν ἀναβάθραν σκεπόντων ὥστε μὴ ὁρᾶσθαι τοὺς βασιλεῖς, οἱ ψάλται ᾄδουσι τὸ, ἀνατείλατε.

Αἰρομένων οὖν εὐθὺς τῶν βηλοθύρων, εὐφημοῦνται οἱ βασιλεῖς ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς κατηχουμένοις ὄντων ἁπάντων. γενομένου δὲ καὶ τούτου, κατέρχονται οἱ βασιλεῖς, καὶ ἀπέρχονται μετὰ τῶν δεσποτῶν εἰς τὸ παλάτιον στεφηφοροῦντες, οὗτοι μὲν ἔφιπποι μόνοι· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες πεζῇ, ἀπὸ τοῦ δεσπότου μέχρι καὶ τοῦ μικροτέρου.

Ἦν δὲ πρότερον μὲν συνήθεια, φορεῖν τὸν τοῦ βασιλέως ἵππον ἐν τῇ τοιαύτῃ πανηγύρει περὶ τὸν τράχηλον, καὶ ὄπισθεν τὴν σέλλας ἐπάνω τῶν σκαπουλίων, ἅπερ ὠνομάζοντο χαιώματα, ἐκ μαργάρων καὶ λίθων συγκείμενα· μικρὸν δ' ἄνωθεν τῶν ἀστραγάλων περιδεδεμένας μετάξας ἐρυθρὰς, ἅπερ ὀνομάζονται τουβία. νῦν οὖν τὰ μὲν ἄλλα οὐκ εἰσί· τὸ δὲ τῶν τουβίων γίνεται.

Τραπέζης δὲ ἐκεῖσε προητοιμασμένης οὔσης, καθήμενοι εὐωχοῦνται στεφη-

præſentibus Epiſcopis accepit, eorúmque manus deoſculatus eſt, aſcendit ad locum Carechumenorum.

De coronatione Imperatoris. Ca. XVII.

46. Ligneâ ibi quoque anabathrâ, ſed modicâ, præparatâ, & poſitis thronis, qui quotidiano ſunt in vſu; aſcendunt nouus Imperator, & vxor eius Imperatrix, cum Imperatore patre, & Imperatrice matre, præſentibus iridem ſuprà dictis Protopſaltis & Domeſticis; aureis velis anabathram velantibus, ne Imperatores videantur: Cantores cantant illud: *Exoriamini.*

Imp. ad locum Catechumenorum aſcendit.

Impp. velatis accinitur.

47. Statim igitur ſublatis velis, omnes illi, qui in loco Catechumenorum ſunt, fauſtis acclamationibus Imperatores extollunt. Quo facto, deſcendunt Imperatores, abeúntque cum Deſpotis in Palatium ſtemmata capitibus ferentes: & hi quidem ſoli in equis; alij omnes à Deſpota vſque ad nouiſſimum pedites.

Remotis velis acclamatur.

Impp. ad Palatium deducuntur Deſpotis equitantibus.

48. Erat olim conſuetudo, vt Imperatoris equus tali in Panegyri circa collum, & retrò ſellam ſupra ſcapulas, ferret ea, quæ vocabantur *χαιώματα*, ex margaritis & vnionibus confecta; paululum autem ſupra talos circumligatas metaxas rubras, quæ appellantur tibialia. Nunc quidem cætera deſierunt, tibialia verò adhuc ſunt in vſu.

Ornatus Imperatorij equi deſitus.

49. Menſa ibidem præparatâ, accumbentes epulantur ſtem-

De coronatione Imperatoris. Ca. XVII.

Impp. stetaphori accumbunt ministrãte Mag. Domestico, Despota, &c.

matibus suis insigniti, quibus ministrat Magnus Domesticus. Si non sit Magnus Domesticus, ministrat Despota, aut alius ex illis, qui dignitate super reliquos euecti sunt. Sin minùs, honoratior ex proceribus, præsentibus omnibus primoribus cum suis ornamentis, quibus non porriguntur fercula.

Impp. alia Palatia visentibus noua Epicombiorũ fit sparsio.

50. Hac igitur die ibidem manentes, postridie ad alia Palatia se conferunt. Vbi rursus in populum ab aliquo Senatorij ordinis Epicombia spatguntur. Imperator hac die in Aula confert se ad eum locum, vbi est imago magni Mattyris Georgij. Stat verò ptope ipsum Imperatorij vestiarij seu ærarij Præfectus, tenétque intra vestem suam multa aurea numismata fusilia. Quæ Imperator apprehensa dispergit in circunstantes proceres & honorarios pueros, quotquot ipse volet.

Imp. iuxta imaginem S. Georgij stans in proceres numismata dispergit.

Imp. largitione ea vult omnes secum lætari.

51. Causa huius distributionis numismatum est, quòd Imperatot cupiat omnes proceres & honorarios pueros, Fossatum & populum simul lætari, edentes & bibentes ex Imperatoris impensis. Decem consequentibus diebus, aut pluribus, aut paucioribus (neque enim est certus dierum numerus) perfectas ferias agunt, splendidis suis & sumptuosis quotidie induti vestimentis.

Feriæ plurium dierum & epulę Impp. & Senatorum.

φοροῦντες· ὑπηρετεῖ δὲ αὐτοῖς ὁ μέγας δομέστικος. ἂν δὲ μὴ ὑπάρχῃ μέγας δομέστικος, ὑπηρετεῖ ὁ δεσπότης, ἤ τις τῶν ἀξιωματικῶν· εἰ δὲ μή, ὁ ἐντιμότερος τῶν προϊσταμένων πάντων ἀρχόντων μετὰ τῶν ἑαυτῶν φορεμάτων. οὐ μὴν δὲ δίδονται πρὸς αὐτοὺς τότε μίνσοι.

Ταύτην οὖν τὴν ἡμέραν ἐκεῖσε μένοντες, τῇ μετ' αὐτὴν ἐν τοῖς ἄλλοις ἔρχονται παλατίοις· ὅπου καὶ αὖθις ῥίπτονται ἐπικόμβια, παρὰ μὲν συγκλητικοῦ τῷ λαῷ. ὁ δέ γε βασιλεὺς καὶ αὐτὸς κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἐξέρχεται μὲν ἐν τῇ αὐλῇ, ἐν ᾧ τόπῳ ἡ εἰκὼν ἐστι τοῦ μεγάλου μάρτυρος Γεωργίου. ἵσταται δὲ πλησίον αὐτοῦ ὁ τοῦ βασιλικοῦ βεστιαρίου ἄρχων, καὶ ἔχει ἐντὸς τοῦ ἱματίου αὐτοῦ νομίσματα χρυσᾶ κεχυμένα πολλά· ὧν καὶ δραττόμενος ὁ βασιλεὺς σκορπίζει εἰς τοὺς παρεστῶτας ἄρχοντάς τε καὶ ἀρχοντόπουλα, ἐφ' ὅσον ἂν δοκεῖ τούτῳ.

Αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης διαδόσεως τῶν νομισμάτων ἐστὶν, τὸ βούλεσθαι τὸν βασιλέα συνευφραίνεσθαι αὐτῷ ἄρχοντάς τε πάντας καὶ ἀρχοντόπουλα, καὶ τὸ φωσσάτον, καὶ τὸν δῆμον, ἐσθίοντας καὶ πίνοντας ἐξ ἀναλωμάτων βασιλικῶν· δέκα δὲ ἐφεξῆς ἡμέρας, ἢ πλείους, ἢ ἐγγὺς ἐλάττους τούτων (οὐδὲ γάρ ἐστι νενομισμένος ἀριθμὸς ἡμερῶν, ἀλλ' ὅπως ἂν βούλοιτο ὁ βασιλεὺς) ἑορτάζουσι πανταχῶς, τὰς συνήθεις καθημερινὰς στολὰς λαμπρὰς καὶ πολυτελεῖς οὔσας φέροντες.

Γίνονται

Γίνονται οὖν κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας, ἃς εἴπομεν, εὐωχίαι καὶ δεῖπνα πολυτελῆ· καὶ καθήμενοι οἱ τῆς συγκλήτου πάντες εὐωχοῦνται εὐφραινόμενοι ἔμπροσθεν τῶν βασιλέων, εὐωχουμένων καὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἑαυτῶν τραπέζῃ. ὑπηρετεῖ δὲ τότε αὐτοῖς ὁ δομέστικος, καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης· εἰ δ' οὔ, τῶν ἐκ γένους τις τοῦ βασιλέως ἀσκεπής, ᾧ ἂν ἐπιτάξοι ὁ βασιλεύς. ὁ δὲ μέγας δομέστικος ἐν τῷ προσήκοντι αὐτῷ τόπῳ μετὰ τῶν ἄλλων συγκλητικῶν ἀνακείμενος, καὶ αὐτὸς εὐωχεῖται. ἡ τοιαύτη δὲ τάξις ἀπαραλλάκτως γίνεται καὶ ἐν τοῖς γάμοις τῶν βασιλέων.

Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ εὐωχίᾳ τὸ ἑαυτοῦ φορεῖ στέμμα, εἰ περιεστεμμένος ἐστί. κάθηται δὲ ἐν τῇ ἀναβάθρᾳ οὕτως, ὡς ἐν τῇ στεφηφορείᾳ προείρηται.

Δεῖ δὲ γινώσκειν καὶ τοῦτο, ὅτι ὁπηνίκα φορεῖ τὸ ἑαυτοῦ στέμμα ὁ βασιλεύς, ἢ ἐν προβλήσει πατριάρχου, ἢ δεσπότου, ἢ καθ' οἵαν δή τινα χρείαν ἄλλην, συνήθειά ἐστι παρίστασθαι τούτῳ τέσσαρες ἀπὸ τῶν ἐντιμοτέρων ἀρχόντων τῆς πολιτείας, ἀνὰ δύο ἐξ ἑκατέρου μέρους, φοροῦντας μὲν ἐπιλωρίκια χρυσᾶ, σκαράνικα κόκκινα. κατέχουσι δὲ ἐν χερσὶν ἕκαστοι ἀσπίδα στρογγύλην γεγραμμένον τὸν βασιλέα ἔχουσαν ἔφιππον, καὶ κοντάριον, ἤγουν δόρυ, κεχρυσωμένον ἔχον τὸ ξύλον. τὰ μὲν οὖν κοντάρια, ἤγουν δοράτια ταῦτα ὀνομάζονται ῥομ-

52. Instituuntur ergo his diebus, quas diximus, epulæ & cœnæ opiparæ omnibus de Senatu cum lætitia epulantibus coram Imperatoribus, qui & ipsi in propria sua mensa epulantur. quibus tunc ministrat Domesticus, & Præfectus mensæ: sin minùs, aliquis honorarius ephebus, capite non tectus, ex Imperatoris stirpe, cui id imperauerit Imperator. At Magnus Domesticus in loco sibi debito cum alijs Senatorij ordinis accumbens epulatur & ipse. Et hic ordo seruatur etiam sine vlla variatione in Imperatorum nuptijs.

De coronatione Imperatoris. CA. XVII.

53. Sciendum & hoc: Imperatorem in epulari accubatione ferre suam coronam, si priùs coronatus fuerit. Eodem autem modo sedet in anabathra, quo in die coronationis suæ, vt antea dictum.

Imp. coronatus epulatur,

54. Nosse etiam hoc oportet, moris esse, vt Imperatori, quoties fert suum stemma, siue in creatione Patriarchæ, siue Despotæ, siue ob aliam quamcunque necessitatem, adsistant quatuor ex honoratioribus proceribus politicis, duo ex qualibet parte; qui gestant aurea epilorica, & scaranica coccinea, tenéntque singuli in manibus clypeum rotundum, equestri Imperatoris imagine insignitum, & hasta minaurato ligno constantem. Quæ hastæ vocantur rhom-

Imp. gestanti stemma adstãt proceres clypeati cum equestri Imp. imagine.

De Creatione Despotæ. Ca. XVIII.

phææ; & qui eas tenent, Rhomphæocratores.

Rhomphæocratores.

φαίας, οἱ δὲ κατέχοντες, ῥομφαιοκράτορες.

CAPVT XVIII.

De Creatione Despotæ.

1 FAciunt in Triclinio, vbi stat Imperatorius thronus, sepimentum, aureis splendidum pannis, quod thronum & circunstationem separat. Et proceribus quidem sua insignia gestantibus, vtpote scaranica & id genus alia, induunt Despotam principes ij, quos Imperator præscripserit, intra Triclinium, in summa eius parte, nempe duplici colore calceis, cabbadio veri luminis, vel coccineo, margaritis distincto. At Imperator gestans suo in conclaui stemma suum & reliqua, procedit ad locum throni sui.

Despotæ creandi habitus.

2. Sepimento igitur patefacto, omnes precantur *multos annos.* Deinde, duo ex honoratioribus proceribus adducunt Despotatus candidatum, & statuunt ante Imperatorem, quem stans sic affatur: *Imperium meum*, siue *Maiestas mea creat te Despotam*: & statim omnes in multorũ annorum apprecationem erumpunt.

Multi anni optantur Imp.

Formula creandi Despotam.

3. Sciendum verò, Imperatorem non solùm stare, quando Despotam creat, sed quandocunque aliquid officij sui exequitur, licèt minimum sit, id

Imp. stat cùm Imperatorio munere fungitur.

ΚΕΦΑΛ. ιη'.

Περὶ προβλήσεως δεσπότου.

Ποιοῦσιν ἐν τῷ τρικλίνῳ, ἔνθα ὁ βασιλικὸς ἵσταται θρόνος, διάφραγμα διὰ βλαττίων χρυσῶν, τόν τε θρόνον διαχωρίζον, καὶ τὴν περίστασιν. καὶ τῶν μὲν ἀρχόντων τὰ οἰκεῖα φορούντων παράσημά τε, σκαράνικα δηλονότι καὶ τὰ λοιπά, ὑποδύουσι τὸν δεσπότην ἄρχοντες, πρὸς οὓς ἂν ὁρίσοι ὁ βασιλεύς, ἐντὸς τοῦ τρικλίνου περὶ τὸ ἄκρον, τά τε διβολέα πέδιλα, καὶ καββάδιον ὀξύ, ἢ κόκκινον μαργαριτζαρεῖνον. ὁ δὲ βασιλεὺς φορῶν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ τὸ στέμμα καὶ τὰ λοιπά, ἔρχεται ὅπου ἐστὶν ὁ θρόνος αὐτοῦ.

Τοῦ γοῦν διαφράγματος ἀνοιχθέντος, πολυχρονίζουσι πάντες· εἶτα τῶν ἐντιμοτέρων ἄρχοντες δύο φέρουσι τὸν ὑποψήφιον δεσπότην, καὶ ἱστῶσιν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἱστάμενος οὕτως, ἡ βασιλεία μου προβάλλεταί σε δεσπότην· καὶ αὐτίκα πάλιν πολυχρονίζουσι πάντες.

Ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ ὅτε μόνον προβάλλεται δεσπότης, ὁ βασιλεὺς ἵσταται· ἀλλὰ καὶ ὁπηνίκα τῶν ὀφφικίων ποιήσῃ τι, κἂν ἐλάχιστον ᾖ, ἱστάμενος τοῦτο ποιεῖ·

ποιεῖ. ὁ δέ γε δεσπότης τὸν τοῦ βασιλέως ἀσπάζεται πόδα.

Ἀναστάντος οὖν, ὁ βασιλεὺς παρατίθησιν οἰκειοχείρως τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ στέφανον διὰ λίθων καὶ μαργάρων, ἔχοντα καμάρας μικρὰς τέσσαρας ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν, καὶ ἐκ πλαγίων, εἰ ἄρα ὁ χειροτονηθεὶς βασιλέως υἱός ἐστιν· εἰ δὲ γαμβρὸς τύχοι ὤν, ἔμπροσθεν μόνον. ὃς δὴ στέφανος καλεῖται καὶ στεμματογύριον· καὶ πολυχρονίζουσιν αὖθις. ἔπειτα κλεισθέντος τοῦ διαφράγματος, ὁ μὲν βασιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ· ὁ δέ γε δεσπότης εἰς τὸ ἑαυτοῦ οὕτω μετὰ τῶν ῥηθέντων αὐτοῦ πάντων ἀρχόντων ἐφίππων ἀκολουθούντων αὐτῷ ἑκάστων τὰ ἑαυτῶν φορούντων φορέματα, καθὰ προείρηται.

stans facit. At Despota pedem Imperatoris osculatur.

De creatione Sebastocratoris. CAP. XIX.

4. Vt autem surrexit, imponit Imperator propria manu capiti eius sertum ex vnionibus & margaritis confectum, habens quatuor paruulas cameras seu forniculas antè, retrò, & ab vtroque latere, si ad Despotatum euectus, sit filius Imperatoris: sin autem gener, tum antè duntaxat, quod sertum appellatur etiam Stemmatogyrium, iterúmque *multos annos* adprecantur. Deinde, clauso interstitio, Imperator ad suum conclaue abit; Despota itidem in suum, cum omnibus prædictis gestaminibus, comitantibus eum proceribus in equis, quorum singuli sua propria gestant ornamenta, vt antea dictum.

Diuersa stemmatogyria, pro filijs Imp. & pro alijs Despotis creandis.

ΚΕΦΑΛ. ιθ'.

Περὶ προβλήσεως Σεβαστοκράτορος, καὶ Καίσαρος.

Ἡ τοῦ Σεβαστοκράτορος καὶ τοῦ Καίσαρος προβλήσις ἀπαραλλάκτως, ὡς καὶ ἡ τοῦ δεσπότου, γίνεται πλὴν τῶν ἐπὶ κεφαλῆς φορεμάτων. ταῦτα γὰρ τὰ μὲν παλαιὰ ζητεῖται· ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς τοὺς γυναικαδέλφους αὐτοῦ Μανουὴλ καὶ Ἰωάννην τοὺς Ἀσανίους τιμήσας σεβαστοκράτορας, ἐφόρεσε καὶ στεφάνοις διὰ λίθων ἠερανέων καὶ μαργάρων,

CAPVT XIX.

De creatione Sebastocratoris, & Cæsaris.

1 Sebastocratoris & Cæsaris inauguratio eodem modo, sine vlla mutatione, peragitur, quo Despotæ, exceptis gestaminibus capitis: Hæc enim quæ antiquitus fuerint, adhuc quæritur. At Imperator Cantacuzenus, cùm vxoris suæ fratres Manuelem & Ioannem Asanios ad Sebastocratoris dignitatem euexisset, concessit iisdem, vt gestarent serta ex vnionibus aërei coloris & ex margaritis,

Cantacuzenus singularia ornamenta Asanijs concessit.

De electione & inauguratione Patriarchę. Cap. XX.

vna & sola camera seu fornicula ab anteriore parte constantia.

2. Deducunt autem illos in proprias ædes vniuersi proceres, suis gestaminibus conspicui, prout etiam Despota deduci solet.

ἔχοντας ἕκαστον αὐτῶν ἔμπροσθεν ἀνὰ μίαν καὶ μόνην καμάραν.

Συναπέρχονται δὲ καὶ μετ' αὐτῶν εἰς τοὺς αὐτῶν οἴκους πάντες οἱ ἄρχοντες μετὰ τῶν αὐτῶν φορεμάτων, ὡς καὶ εἰς τὸ τοῦ δεσπότου.

CAPVT XX.

De electione & inauguratione Patriarchæ, aliorúmque Patriarcharum & Episcoporum.

1 COngregantur, qui tunc Constantinopoli degunt, Episcopi, licèt plures fuerint: sin minùs, duodecim; præterea etiam ex vicinis Ecclesijs euocati. Si verò neque ex ijs, qui peregrè aduenerunt, neque ex finitimis Ecclesijs, duodenarius numerus Episcoporum confici queat, tunc necessariò in loco suffragij ferendi sedent tot, quot reperti fuerint, trésque in Patriarcham eligunt, quos scilicet Deus ipsis inspirauerit; quorum nomina scripto consignata deferunt selecti Ecclesiæ proceres ad Imperatorem: qui ex illis eligit aliquem, quem Deus in mentem eius miserit.

Duodecim Episcopi eligunt tres in Patriarcham.

Nominibus electorum ad se delatis vnus inde Imp. designat Patriarcham.

2. Deinde ablegat Imperator principes, qui simul cum Ecclesiasticis proceribus perferunt electionem ad electum;

ΚΕΦΑΛ. κ'.

Περὶ προβλήσεως πατριάρχου, καὶ περὶ χειροτονίας τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἄλλων πατριαρχῶν τε καὶ ἐπισκόπων.

ΣΥνάγονται οἱ ἐπιδημοῦντες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιερεῖς, εἰ μὲν καὶ πλείους τύχοιεν ὄντες, εἰ δ' οὔ, δώδεκα· ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν πλησιοχώρων ἐκκλησιῶν μετακεκλημένοι. εἰ δὲ μήτε ἐπιδημοῦντες τύχοιεν, μήτε ἐν ταῖς πλησιοχώροις ἐκκλησίαις ὦσιν ἀρχιερεῖς δώδεκα, κάθηνται ἐν τῷ ψηφοφορείῳ ἐξ ἀνάγκης ὅσοι ἂν εὑρεθῶσι, καὶ ἐκλέγονται εἰς πατριάρχην πρόσωπα τρία, οὓς ἂν ὁ Θεὸς χορηγήσῃ εἰς τὴν γνῶσιν αὐτῶν· τὰ δὲ ὀνόματα διακομίζουσιν ἐγγράφως τῷ βασιλεῖ οἱ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας ἔκκριτοι· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκλέγεται ἀπὸ τούτων, ὃν ἂν ὁ Θεὸς ἐμβατεύσῃ εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ.

Εἶτα ἀποστέλλονται ἄρχοντες παρ' αὐτοῦ οὓς ἂν διακρίνοι, καὶ οἱ δηλωθέντες ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες, καὶ διακομίζουσι τὸ ψήφισμα πρὸς

τὸν

τὸν ψηφισθέντα καὶ ἐκλεχθέντα ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τε καὶ τοῦ βασιλέως. κἂν μὲν δέξηται τοῦτο, ἤδη καλόν· εἰ δὲ μὴ, ἀπέρχονται εἰς τὸν ἕτερον· εἰ δὲ καὶ οὐχ οὗτος, εἰς τὸν λοιπόν. εἰ δ' ἴσως οὐδ' ὁ τρίτος, γίνονται αὖθις ψῆφοι, ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς· καὶ μετὰ τὸ δέξασθαι τὸν ψηφισθέντα τὸ μήνυμα, προσβάλλεται τοῦτον ὁ βασιλεὺς οὕτως.

Γινομένης ἀναβάθρας διὰ ξύλων εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρικλίνου, περισκεπομένης διὰ βλατίου κοκκίνου, ἐφ' ἧς ἵσταται θρόνος βασιλικὸς, ὁποῖος ἐν τῇ τοῦ βασιλέως στεφηφορείᾳ εἴρηται· ὁ μὲν τρίκλινός ἐστι διαπεφραγμένος βλατίοις, καθὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ δεσπότου προβλήσει δεδήλωται.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τό, τε στέμμα, καὶ τὰ λοιπὰ φορῶν καθίζει ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐρχόμενος ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, πάντων τῶν ἀρχόντων περιισταμένων ἔξω τοῦ διαφράγματος, μετὰ τῶν παρασήμων καὶ φορεμάτων αὐτῶν. καὶ θρόνου οὐρανέου τεθέντος, κατὰ τὸ τοῦ τρικλίνου τρίτον μέρος ἀπὸ τοῦ τοίχου πρὸς τὸν βασιλέα, περισκεπομένου διὰ βλατίου χρυσοῦ, ἔρχεται ὁ ὑποψήφιος πατριάρχης (ὑποψήφιος γὰρ μέχρι τότε λέγεται) καὶ καθίζει ἐπ' αὐτοῦ.

Εἶτα τῶν βλατίων τοῦ διαφράγματος αἰρομένων, ἀνίστανται ἀμφότεροι, καὶ πάντες αὐτίκα πολυχρονίζουσι.

Καὶ μετὰ τοῦτο, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀξιωμάτων τις, τουτέστιν ἢ δεσπότης, ἢ Σεβα-

Electum, inquam, & ab Ecclesia & ab Imperatore. Si electus electioni annuat, bene est; si abnuat, eunt ad alterum. Si neque iste consentiat; ad tertium se conferunt. Si & hic recuset; rursus de integro, & alio quasi principio sumpto, suffragia ferunt: postquam electus suffragationi assensum præbuit, hunc in modum ab Imperatore renunciatur.

De electione & inauguratione Patriarchę. CAP. XX.

Acceptatio suffragij est libera designatis.

3. Extructâ ligneâ anabathrâ, ad initium Triclinij, opertâque coccineis pannis; in qua stat talis Imperatoris thronus, qualis in coronatione Imperatoris descriptus est, Triclinium quidem intersepitur eiusmodi velis & pannis, quales in Despotæ inauguratione adhiberi solent.

Ritus Patriarcham renunciandi.

4. At Imperator stemma & alia gestamina gestans, sedet in throno suo egressus ex conclaui suo; omnibus proceribus extra septum consistentibus, cum suis insignibus & ornamentis: positóque cæruleo throno circa tertiam Triclinij à pariete distantem partem, versus Imperatorem, qui aureis velamentis instratus est, venit electus seu suffragijs adhuc obnoxius, (eò vsque enim hoc nomine appellatur) & sedet in illo.

Imperatoris habitus & thronus.

5. Deinde sublatis septi velamentis surgit vterque: & mox omnes ora in adprecationem *multorum annorum* resoluunt.

Multi anni optantur.

6. Post hæc, non aliquis summa in dignitate constitutus, putâ vel Despota vel Seba-

De electione & inauguratione Patriarchæ. CAP. XX.

Despotæ, Sebastocrator, Cæsar non intersunt renunciationi Patriarchæ.

stocrator, vel Cæsar sistit electum (neque enim isti Patriarcharum renunciationibus interesse solent, hac de caussa, quia Patriarcha sedente, insolitum est ipsos stare. Rursus fausta acclamatio Imperatoribus facta, non finit, vt isti sedeant: quamobrem non adsunt) sed ex proceribus dignior & eminentior manu prehensum ducit ante anabathram.

7. Reperto autem intra septum Patriarchali sceptro, Imperator, ministerio nobilis adolescentis ex ijs qui sine pileo in aula obambulant, accipit illud, stánsque tam ipse, quàm filius eius, si adsit, magna voce ita fatur. *Sancta Trinitas per Imperium ab ipsa nobis concessum constituit te Archiepiscopum Constantinopoleos, nouæ Romæ, & Oecumenicum Patriarcham.* Et mox vniuersi multos annos accinunt.

Formula, qua Imp. etiam cum filio renunciat Patriarcham.

8. Deinde Patriarcha ascendens in anabathram ab Imperatoris manu * sceptrum accipit: datáque ei benedictione statim descendit.

Polychronion resonat.

** pedam*

9. Sedentibus igitur vtrísque in thronis suis, fausta acclamatione tam Imperatorem, quàm Patriarcham prosequuntur.

10. Post acclamationem, clauso septo Imperator abit in conclaue suum; Patriarcha eques se confert ad sanctam Sophiam;

Patriarcha renunciatus eques ad S. Sophiæ pergit.

σοκράτωρ, ἢ Καῖσαρ φέρει τὸν ὑποψήφιον (οὐδὲ γὰρ ἐνδημοῦσιν οὗτοι ταῖς τῶν πατριαρχῶν προβλήσεσι· τῇ αἰτίᾳ, ὅτι τοῦ πατριάρχου καθημένου ἀσυνήθειόν ἐστιν ἵστασθαι τούτους· πάλιν δὲ τῆς τῶν βασιλέων εὐφημίας γινομένης οὐκ ἀφίεται τούτους καθῆσθαι· διὰ τοῦτο καὶ οὐ παρέισιν) ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχόντων ὁ κρείττων καὶ διαφορώτερος ἐπαίρων διὰ χειρὸς, φέρει τοῦτον ἔμπροσθεν τῆς ἀναβάθρας.

Τοῦ οὖν πατριάρχου δικανικίου ἐκεῖσε ἐν τῷ ῥηθέντι διαφράγματι εὑρισκομένου, λαβὼν τοῦτο ὁ βασιλεὺς διά τινος τῶν μὴ φορούντων σκιάδια εὐγενῶν, ἱσταμένου καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰ πάρεστιν ἐκεῖσε, μεγάλῃ φωνῇ λέγει οὕτως· Ἡ ἁγία Τριὰς, διὰ τῆς παρ' αὐτῆς δωρηθείσης ἡμῖν βασιλείας, προβάλλεταί σε ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην. καὶ οὕτως αὐτίκα πολυχρονίζουσι πάντες.

Εἶτα ὁ πατριάρχης ἐπὶ τῆς ἀναβάθρας ἀνελθὼν λαμβάνει τὸ δικανίκιον ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρός· καὶ εὐλογῶν αὐτὸν εὐθὺς κατέρχεται.

Καθεσθέντων οὖν ἑκατέρων ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν, γίνεται ἡ εὐφημία τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου.

Καὶ μετὰ τῆς εὐφημίας κλεισθέντος τοῦ διαφράγματος, ὁ μὲν βασιλεὺς εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ, ὁ δὲ πατριάρχης ἀπέρχεται ἱππότης εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν·

Τοῦ

τοῦ ἵππου αὐτοῦ περισκεπομένου σαγίσματι ἐκ πανίου λευκοῦ μέχρι καὶ κεφαλῆς. συναπέρχονται δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες μετ' αὐτοῦ τὰ ἑαυτῶν ἐνδεδυμένοι παράσημα.

Ἰστέον δὲ, ὅτι ὑποψήφιος ἔτι ὤν, καὶ ἐρχόμενος ὑποβληθῆναι, ἔξω τῆς τοῦ παλατίου αὐλῆς πεζεύει· μετὰ δὲ τὴν πρόβλησιν, ἐντός. σκεπάζουσι δὲ καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ σαγίσματι, καθὼς εἴρηται.

Ἐπελθὼν οὖν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, μετὰ τὸ προβληθῆναι, ὡς δεδήλωται, εὐωχεῖται μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῷ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας καιρῷ ἔρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, τὴν καθ' ἡμέραν σύνηθη φέρων στολήν. χειροτονεῖται δὲ ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας· ἐπεὶ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκοπὴ ἦν τὸ Βυζάντιον.

Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι ἀρχιερεῖς χειροτονοῦνται σφραγιζόμενοι ἐκ δευτέρου. τὴν μὲν πρώτην σφραγίδα καλοῦσι μικράν· τὴν δὲ δευτέραν, μεγάλην, ἥτις ἐστὶ χειροτονία. ὁ δὲ πατριάρχης χειροτονεῖται μόνον, ἐπεὶ ἡ τοῦ βασιλέως πρόβλησις ἀντὶ τῆς μικρᾶς λογίζεται σφραγίδος.

Ὁμοίως καὶ ἀπαραλλάκτως γίνεται καὶ ἡ τῶν ἑτέρων πατριαρχῶν πρόβλησις, τοῦ τε Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων· ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδος, καὶ πάσης Βουλγαρίας.

& equus illius tectus est operimento ex candido panno vsque ad caput; quem comitantur Principes, suis quique insignibus spectabiles.

De electione & inauguratione Patriarchæ. CAP. XX.

11. Sciendum est Patriarcham, dum adhuc tantummodo electus est, extra Palatium pedibus ambulare; quando ad renunciationem suam venit: post renunciationem verò, tantùm in Palatio. Tegunt autem & equum eius velamento, vt dictum est.

12. Profectus igitur ad sanctam Sophiam post suam renunciationem, vt ostensum est, epulum init cum Episcopis & proceribus Ecclesiæ. In ordinatione eius & consecratione, venit Imperator ad sanctam Sophiam, ferens consuetam sibi in dies singulos stolam. Ordinatur verò Patriarcha ab Episcopo Heracleæ; quia Byzantium olim ad Episcopatum Heracleæ spectabat.

Imp. præsente consecratur Patriarcha ab Heracleæ Episcopo.

13. Scire oportet, alios quidem Episcopos duplici suffragatione eligi; ex quibus primam nominant *paruam*; alteram, *magnam*, quæ est ipsa electio: Patriarcham verò solùm vnâ eligi, quandoquidem Imperatoris renunciatio paruæ suffragationis vicem supplet.

Episcopi duplici suffragatione, magna & parua, eliguntur.

14. Ad eundem modum sine vlla variatione peragitur aliorum Patriarcharum proclamatio, & designatio, nimirum Alexandriæ, Antiochiæ & Hierosolymorum: quin & Archiepiscopi primæ Iustinianæ Achridis, & totius Bulgariæ:

Ritus alios Patriarchas renunciandi, & primæ & secundæ & tertiæ Iustinianæ Archiep.

De lugubribus Imp. vestimentis. Cap. XXI.

nam secunda Iustiniana est Cyprus : tertia, Carthago.

15. Episcopi postquam electi, & à Patriarcha consecrati sunt, conferunt se per aliquot dies ad Palatium, vota ibi precésque pro Imperatoribus & subiecto populo facturi; & Imperatorem veneraturi. Recitat quiuis sacram precationem, circunstante comitatu aulico.

Electi & consecrati Episcopi pro Impp. in Palatio precantur.

16. At Archimandritæ & protosyncelli, sed & Præfecti venerabilium monasteriorum, postquam à Patriarcha electi sunt, abeunt & ipsi ad Palatium, venerantúrque Imperatorem: & ab Imperatoris manu sceptrum accipiunt. Episcopi quidem ad honorem Imperatori habendum profecti, vt dictum est, venerantur illum, pallijs suis vndulatis induti. Ecclesiæ verò proceres epirrhiptarijs seu supparis, tunicísque ornati.

Archimandritæ electi ab Imp. manu recipiunt sceptrum.

Episcoporum vndulata pallia.

ἐπεὶ δευτέρα Ἰουστινιανή ἐστιν ἡ Κύπρος, καὶ τρίτη, ἡ Καρχηδών.

Οἱ μέντοι γε ἀρχιερεῖς μετὰ τὰς ψήφους αὐτῶν χειροτονούμενοι παρὰ τοῦ πατριάρχου, καθ' ἡμέρας τινὰς τῆς χειροτονίας αὐτῶν, ποιῶν δ' εὐχὴν ἕκαστος ὑπὲρ τῶν κρατούντων καὶ τοῦ ὑπηκόου, ἀπέρχεται προσκυνῶν τὸν βασιλέα, καὶ ἀναγινώσκει ταύτην, τῆς παραστάσεως ἱσταμένης.

Οἱ δέ γε ἀρχιμανδρῖται καὶ πρωτοσύγκελλοι, ἀλλὰ δὴ καὶ καθηγούμενοι τῶν ἐντίμων μοναστηρίων, μετὰ τὸ τὴν σφραγίδα παρὰ τοῦ πατριάρχου λαβεῖν, ἀπέρχονται καὶ προσκυνοῦσι καὶ οὗτοι, καὶ λαμβάνουσι τὸ δικανίκιον ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρός· καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς εἰς προσκύνησιν τοῦ βασιλέως, ὡς εἴρηται, ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἐχόντων μανδύων αὐτῶν ποταμοὺς προσκυνοῦσιν αὐτόν· οἱ δέ γε τῆς ἐκκλησίας ἄρχοντες, μετὰ τῶν ἐπιρριπταρίων καὶ ἱματίων.

CAPVT XXI.

De lugubribus Imperatoris gestaminibus.

1 Patre Imperatoris mortuo, vel matre vel vxore, quin & filio & nepote, si Imperatores fuerint; Imperator quandiu placuerit, & pro libitu, fert candida vestimenta, deinde citrina sine

Imp. lugentis candida & citrina vestimenta.

ΚΕΦΑΛ. κα'.

Περὶ πενθίμων βασιλικῶν φορεμάτων.

Πατρὸς βασιλέως ἀποθανόντος, ἢ μητρὸς, ἢ γυναικὸς αὐτοῦ, ἢ μὴν υἱοῦ καὶ ἐκγόνου βασιλέων ὄντων· ὁ κρατῶν, λευκὰ φορέματα φορεῖ μέχρι καιροῦ, ὅσον ἂν βούληται, εἶτα κίτρινα ἄνευ μαργαρίων,

μαργελίων, καὶ μετὰ ταῦτα λαμπροφορεῖ.

Εἰ δὲ θεῖος, ἢ θεία πρὸς πατρὸς, ἢ ἀδελφὸς αὐτοῦ δεσπότης ὢν, ἤτε καὶ μὴ, ἢ ἀδελφὴ, ἢ υἱὸς, κίτρινα μὲν καὶ τότε, χωρὶς δὲ μαργελίων, εἶτα μετὰ μαργελίων.

Καθ᾽ ὃν δὲ καιρὸν ὁ βασιλεὺς λευχημονεῖ, ὡς εἴρηται, διὰ τοὺς ἑαυτοῦ γνησίους πάντες μελανειμονοῦσιν, οὐκ ἄρχοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ. οἱ δὲ τοῦ τεθνεῶτος γνήσιοι, τοῦ βασιλέως κίτρινα φοροῦντος, μέλανα οὗτοι ἐνδύονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἕως ἡμερῶν τεσσαράκοντα· καὶ μετὰ ταῦτα ἠερίνεα, μέχρις ἂν ἀλλάξοι ὁ βασιλεὺς, καὶ τότε λαμπροφοροῦσι καὶ οὗτοι.

Ἄνευ δὲ ὧν εἴρηται, εἰ συμβῇ τινα ἕτερον τῶν καθ᾽ αἷμα συγγενῶν αὐτοῦ τελευτῆσαι, οὐδαμῶς φορεῖ κίτρινα ὁ βασιλεύς. ἐὰν δέ τινος τῶν γνησίων αὐτοῦ, ἢ θείου, ἢ ἀνεψιοῦ, ἢ ἐξαδέλφου γυνὴ τελευτήσῃ, ἢ ἀδελφὸς, ἢ υἱὸς, ὁ τὸν τεθνεῶτα ἀποβαλὼν, διαβιβάζει ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ τὰς τεταγμένας πενθίμους ἡμέρας, ἤτοι μέχρι καὶ τῶν νενομισμένων ἐννάδων. καὶ μετὰ τοῦτο ἔρχεται νυκτὸς, καὶ προσκυνεῖ τὸν βασιλέα μελανειμονῶν. καὶ ἔκτοτε ἐκτὸς μὲν ἐνδεδυμένος ἐστὶ μέλανα· τὸν δὲ βασιλέα προσκυνῶν

margellis, postea splendidis vestibus amicitur.

De lugubribus Imp. vestimentis. CAP. XXI.

2. Si mortem obierit patruus, aut amita ex patre, vel frater eius, Despotæ honore decoratus; & quamuis hoc etiam honore careat; vel soror, vel filius, citrina fert tunc quoque indumenta, absque margellis; postea cum margellis.

3. Quo tempore Imperator gestat albas vestes, vt dictum est, propter suos propinquos defunctos; omnes pullas vestes ferunt, non proceres modò, sed & populus: propinqui verò eius, qui obijt, Imperatore citrina gestante, nigris vestimentis etiam coram Imperatore vsque ad quadragesimum diem vtuntur: postmodum cæruleis, donec Imperator vestes mutet: & tunc ipsi quoque splendidis vestibus amiciuntur.

Aulici pullati cùm Imp. lugēt

Alij atrati & cærulei in luctu.

4. Præter hos, de quibus diximus, si contingat aliquem alium ex sanguine iunctis mori, nunquam & nuspiam fert citrina Imperator. Si alicuius ex cognatis, puta patrui, consobrini vel patruelis vxor in fata concedat, vel frater vel filius; is ex cuius domo funus prodijt, domi diebus luctui destinatis, videlicet, vsque ad nonum diem se continet. Et postea noctu venit, indutúsque nigris vestibus Imperatorem adorat. Et ab hoc tempore extra Palatium induitur vestimentis nigris: cùm verò ad Imperatorem venerādum procedit,

Cognati Imperatoris diuerso ritu lugent.

Desponsa Imperatoris. Ca.XXIII.

portat cærulea. Neque enim fas est nigras vestes in Palatio ferre.

φορεῖ πελάγεα. οὐδὲ γὰρ ἐνδεδομένον ἐστὶ μελανείμονα ἐν τῷ παλατίῳ.

Nigris vestibus Palatium interdictum.

CAPVT XXII.

De futura sponsa & Imperatrice.

1 Oportet & hoc scire, Domina sponsa peregrè adueniente, vel terrâ vel mari, vbi dies ille, quo appulsura & vrbem ingressura est, innotuit, occurrit ei Imperator, maritus eius, nouus sponsus cum Imperatore patre suo, si sit superstes: sin minùs, ipse solus.

Imp. obuiã exit sponsæ.

2. Et quidem, si terrâ adueniat, consuetudine receptum est, vt locum petat, quem *ad Fontem* nominant. Si in triremibus, tunc exscendit prope Templum Blachernarum extra ciuitatem, vbi commodum fuerit.

Sponsa appellit ad *Fontem*, vel *Blachernas*.

3. Præoccupato igitur siue hîc, siue illic diuersorio; eorum, qui in suprema dignitate sunt, & Senatorum, & reliquorum Principum vxores præstantiores & nobiliores excipiunt Dominam & nouam sponsam, regiè illam & omni humanitatis genere prosequentes atque honorantes, occurrentibus etiam Imperatoribus, vel vtroque vel nouo sponso, eóque solo, si pater non superet, prout explicatum est.

Sponsa ab matronis excipitur.

4. Si ergo in triremi veniat, obuius fit illi circa arcem ad

ΚΕΦΑΛ. κβ΄.

Περὶ μελλονύμφης δεσποίνης.

Χρὴ καὶ τοῦτο γινώσκειν, ὅτι δεσποίνης νύμφης ἐρχομένης ἔξωθεν ἢ διὰ ξηρᾶς, ἢ διὰ θαλάσσης, κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ᾽ ἣν μέλλει ἀποσωθῆναι εἰς τὴν πόλιν ἐγνωσμένην οὖσαν, προσυπαντᾷ ταύτην ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνὴρ αὐτῆς ὁ νεόνυμφος μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς αὐτοῦ, εἰ περίεστιν· εἰ δ᾽ οὔ, αὐτὸς μόνος.

Καὶ εἰ μὲν διὰ ξηρᾶς ἔρχεται, πεζεύειν αὐτὴν εἴθισται περὶ τὴν πηγήν· εἰ δὲ μετὰ κατέργων, πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν ἔξω τῆς πόλεως, ὅπου ἂν τύχοι εἶναι ἐπιτήδειον.

Προκαταλαμβανούσαις τοίνυν τὴν καταγωγὴν ἢ ἐνταῦθα, ἢ ἐκεῖ, καὶ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ συγκλητικῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων γυναῖκες αἱ κρείττους καὶ εὐγενέστεραι, ὑποδέχονται τὴν δέσποιναν καὶ νεόνυμφον ἐρχομένην, φιλοφρονούμεναι βασιλικῶς αὐτὴν καὶ θεραπεύουσαι, προσυπαντώντων καὶ τῶν βασιλέων, ἢ καὶ ἀμφοτέρων, ἢ τοῦ νεονύμφου καὶ μόνου, ἂν μὴ καὶ πατὴρ ᾖ, καθάπερ εἴρηται.

Εἰ μὲν οὖν μετὰ τριήρεως ἔρχεται, προσυπαντᾷ αὐτῇ περὶ τὴν ἀκρόπολιν

εἰς

εἰς τὴν τῆς Εὐγενίου πύλην ἔφιππος ὢν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν ἀρχόντων· εἰ δ' ἀπὸ ξηρᾶς, ἔξω τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴρηται. μετὰ δὲ τοῦτο, οἱ μὲν βασιλεῖς, ἢ ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται καταλιμπάνων αὐτὴν ἐκεῖσε.

Ἀπὸ δὲ τῶν εἰρημένων ἀρχοντισσῶν, ὑποδοῦσιν αὐτὴν τὰ ἐρυθρὰ * ἢ βασίλισσαι, ἐὰν ὦσι, ἢ σεβαστοκρατόρισσαι, ἢ καισάρισσαι, ἢ αἱ εὐγενέστεραι τῶν λοιπῶν. Οὔτων δὲ προητοιμασμένων καὶ φορεμάτων βασιλικῶν, στολίσασα βασιλικῶς, καὶ περιπεμπομένη, ἀπέρχεται εἰς τὸ παλλάτιον ἔφιππος· τελουμένων μετὰ τοῦτο καὶ τῶν γαμικῶν τελετῶν ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ.

Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὡς οἱ παρδόβαλλοι, ὁπηνίκα φέρουσι τοὺς παρδους, ἱππόται εἰσέρχονται εἰς τὸ παλλάτιον, καὶ ἱππόται ὁμοίως ἐξέρχονται· ὡσαύτως καὶ οἱ τὰ κρυοτήελα φέροντες προσινοχόοι, ἔφιπποι καὶ αὐτοὶ ἐντὸς τοῦ παλλατίου εἰσέρχονται.

Ἕως ὧδε τὰ τῶν ὀφφικιαλίων τῶν βασιλέων Κωνσταντινουπόλεως ὀνόματα, καὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μητρὸς ἐκκλησίας.

portam Eugenij equo insidens cum proceribus. Si terra aduenerit, occurrit ei extra ciuitatem, vt dictum est. Postea abeunt Imperatores, vel Imperator, ibidem ea relicta.

De sponsa Imperatoris. CA. XXIII.

5. Ex prædictis primarijs feminis vel Reginæ & Imperatrices, si fuerint, vel Sebastocratorissæ, vel Cæsarissæ, vel aliæ reliquis nobiliores calceant eam rubris calceis, paratísque Imperatorijs ornamentis & gestaminibus, regificè comitata ac deducta, proficiscitur equo insidens in Palatium. Et postea præstituto die nuptiarum solennitas peragitur.

Sponsa à Sebastocratorissis; induta equo Palatium ingreditur.

*Vid. deesse vel subaudiend. τίδιλα.

Sciendum & hoc, Pardorum venatores, quando adducunt Pardos, equites ingredi in Palatium; & equites similiter egredi. Sic & illi, qui refrigerando potui glaciem adferunt, equites Palatium intrant.

Equis vehûtur pardorum venatores.

16. Iunij.

Hucusque Officialium Imperatorum Constantinopoleos nomina; & Officiorum matris Ecclesiæ.

LECTORI.

Trum quæ ſequuntur, adiecta ſint ab ipſo Codino, an ab alio, dicere non habeo. Addere placuit, tum quia Iunius ſuæ editioni adiunxit; tum vt Lector vnà mecum tot nobiliſsimarum Eccleſiarum interitum deploret; pleræque enim vel funditus interierunt; vel, ſiqua ſuperſunt, ſub Turcico iugo hodie gemunt. Quibus quæ tanti mali cauſſa, niſi ſchiſma & hæreſis, & à ſede Apoſtolica Romana defectio? Certè enim, quàm primùm Græci à Cathedra Petri ſeſe abiunxerunt, quotidie res eorum in deterius labi cœpère; donec tandem iuſtiſsimo DEI iudicio, in eas calamitates incidère, cum quibus hac etiam ætate conflictantur. Id ita eſſe libens fatebitur, quiſquis à Photio, præcipuo ſchiſmatis architecto, hiſtoriam Græcorum vſque ad euerſum eorum Imperium reuoluere volet.

Malorum in Græcia cauſſa.

Subijciuntur nonnulla de titulis. nimirum Græcia ventoſa titulis nunquam ſatiari potuit; licèt plerunque eſſent tituli rerum inaniſsimi. 1

Vides hìc itidem non Patriarcham, ſed Imperatorem fuiſſe Græcorum Papam; *qui arbitratu ſuo Metropolitanos, Archiepiſcopos, Epiſcopos ponebat & deponebat, & quaſi pilas modò in hunc, modò in illum locum iactabat. Cuius rei culpam nemo alius ſuſtinebat, niſi ipſi Græci, qui Imperatori ſuo ſeruiliter adulantes, omnia ei præter ſacrificandi poteſtatem conceſſerant. Id vt clarè intelligas, en tibi Demetrij Clematiani in reſponſis ad Cabaſilam pluſquam paraſiticam aſſentationem.* Imperator vt communis in Eccleſijs ſapientum Princeps & re & nomine, ſynodorum placitis præſidet, & auctoritatem ipſis largitur. Eccleſiaſticas ordinationes diſponit, & legem ponit vitæ atque officio eorum qui altari inſeruiunt: quin & iudicijs Epiſcoporum, & Clericorum, & electioni Eccleſiarum vacantium. Promouet inſuper à minori dignitate ad maiorem, putà ab Epiſcopali ad Metropolitanam, honorem eum exhibens aut vrbi aut homini. In ſumma præter ſacrificandi poteſtatem, cætera omnia iura Pontificalia manifeſtè exprimit Imperator, quibus in rebus conuenienter agit, & legibus & Canonibus. *Poterat ergo Græcanicus Imperator ſuorum quoque audire confeſsiones, quandoquidem omnia poterat, præter*

Imperator Græcus eorundem Papa.

Seruilis Græcorum adulatio nimium Impp. indulſit.

Non datur vltrà.

præter Missam seu Liturgiam celebrare. Hunc Chomatiani locum profert Hugo Grotius Caluinista in Pietate Ordinum Hollandiæ *& Vvestfrisiæ; vt eandem potestatē in Prædicantes Caluinianos supremo Magistratui Hollandiæ & Vvestfrisiæ asserat: quanquã non erat cur Grotius exciperet, sicuti nec excepit, cœnæ parandæ potestatem: hanc enim sine vlla dubitatione meliùs & lautiùs apparare potest totius Hollandiæ & Vestfrisiæ magistratus, quàm vllus ex Caluiniana culina minister.*

Hugo Grotius æmulus adulationis Græcanicæ ordinibus Hollandiæ potestatem Græcorum Impp. transcribit.

In Iure Græco-Romano extat Constitutio Leonis Philosophi Imperatoris de Thronis Constantinopolitanæ sedi subjectis, & qui Episcopi quibus Metropolitis subdantur: quæ longè plures Metropoles, Archiepiscopatus, & Episcopatus numerat, quàm Andronicus in sua Ecthesi. Sed vbinam hodie tot illas, & tam numerosas Ecclesias inuenire est? Aut nuspiàm, aut in faucibus Orci, hoc est, hæreseos & schismatis, sub Sarracenica, plusquam Pharaonica seruitute; pauculis demptis, quibus mitior seruitus obtigit. Eas insuper sedes excipio, quas in Calabria & Sicilia Græci erexerant; vel iam olim erectas repererant: istæ enim pulsis ditione Græcis Cathedræ Petri adhærent, sub imperio Catholicorum Regum ac Principum.

Inserta est eidem volumini Iuris Græco-Romani cuiusdam Patriarchæ Constantinopolitani sanctio, quæ ordine sessio in Concilijs, aliisque publicis conuentibus cuiuis Metropolitæ & Archiepiscopo competat. Sed hic iam longè minor numerus est, quàm in Constitutione Leonis, ita vt sedis Constantinopolitanæ amplitudo quotidie minueretur, & mala Turcarum manu circumcideretur. Libet hic adiungere hunc posteriorem Catalogum, quia breuis est, & Andronico lucem accendet.

Αἱ μητροπόλεις.		*Metropoles.*	
α	ἡ Καισάρεια.	1	Cæsarea.
β	ἡ Ἔφεσος.	2	Ephesus.
γ	ἡ Ἡράκλεια.	3	Heraclea.
δ	ἡ Ἄγκυρα.	4	Ancyra.
ε	ἡ Κύζικος.	5	Cyzicus.
ϛ	αἱ Σάρδεις.	6	Sardes.
ζ	ἡ Νικομήδεια.	7	Nicomedia.
η	ἡ Νίκαια.	8	Nicæa.

9.	Chalcedon.	θ	ἡ Χαλκηδών.
10.	Side.	ι	ἡ Σίδη.
11.	Sebaſtea.	ια	ἡ Σεβάστεια.
12.	Amaſea.	ιβ	ἡ Αμάσεια.
13.	Melitene.	ιγ	ἡ Μελιτηνή.
14.	Tyana.	ιδ	τὰ Τύανα.
15.	Gangra.	ιε	ἡ Γάγγρα.
16.	Theſſalonica.	ιϛ	ἡ Θεσσαλονίκη.
17.	Claudiopolis.	ιζ	ἡ Κλαυδιούπολις.
18.	Neocæſarea.	ιη	ἡ Νεοκαισάρεια.
19.	Piſynus.	ιθ	ἡ Πισσινούς.
20.	Myra.	κ	τὰ Μύρα.
21.	Caria.	κα	ἡ Καρία.
22.	Laodicea.	κβ	ἡ Λαοδίκεια.
23.	Synada.	κγ	τὰ Σύναδα.
24.	Iconium.	κδ	τὸ Ικόνιον.
25.	Antiochia.	κε	ἡ Αντιόχεια.
26.	Sylæum.	κϛ	τὸ Σύλαιον.
27.	Corinthus.	κζ	ἡ Κόρινθος.
28.	Athenæ.	κη	αἱ Αθῆναι.
29.	Mociſus.	κθ	ἡ Μοκισός.
30.	Seleucia.	λ	ἡ Σελεύκεια.
31.	Calauria.	λα	ἡ Καλαύρεια.
32.	Patræ.	λβ	αἱ Πάτραι.
33.	Trapezus.	λγ	ἡ Τραπεζούς.
34.	Lariſſa.	λδ	ἡ Λάρισσα.
35.	Naupactus.	λε	ἡ Ναύπακτος.
36.	Philippopolis.	λϛ	ἡ Φιλιππούπολις.
37.	Traianopolis.	λζ	ἡ Τραϊανούπολις.
38.	Rhodus.	λη	ἡ Ρόδος.
39.	Philippi.	λθ	ἡ * Φιλίππου.
40.	Adrianopolis.	μ	ἡ Αδριανόπολις.
41.	Hierapolis.	μα	ἡ Ιεράπολις.
42.	Dyrrhachium.	μβ	τὸ Δυῤῥάχιον.

* Φιλίππων.

μγ	ἡ Σμύρνη.	43.	Smyrna.
μδ	ἡ Κατάνη.	44.	Catana.
με	τὸ Αμόριον.	45.	Amorium.
μϛ	ἡ Κάμαχος.	46.	Camachus.
μζ	τὸ Κοτύαιον.	47.	Cotyæum.
μη	ἡ ἁγία Σεβηριανή.	48.	Sancta Seueriana.
μθ	ἡ Μιτυλήνη.	49.	Mitylene.
ν	αἱ νέαι Πάτραι.	50.	Nouæ Patræ.
να	τὰ Εὐχάϊτα.	51.	Euchaita.
νβ	ἡ Αμαστρις.	52.	Amastris.
νγ	αἱ Χῶναι.	53.	Chonæ.
νδ	ἡ Ὑδρούς.	54.	Hydrus.
νε	ἡ Κελεσηνή.	55.	Celesena.
νϛ	ἡ Κολώνεια.	56.	Colonia.
νζ	αἱ Θῆβαι.	57.	Thebæ.
νη	αἱ Σέῤῥαι.	58.	Serræ.
νθ	ἡ Πομπηϊούπολις.	59.	Pompeiopolis.
ξ	ἡ Ρωσία.	60.	Rosia.
ξα	ἡ * Αλασία.	61.	Alasia.
ξβ	ἡ Αἶνος.	62.	Ænus.
ξγ	ἡ Τιβεριούπολις.	63.	Tiberiopolis.
ξδ	ἡ Εὐχανία.	64.	Euchania.
ξε	ἡ Κερασούς.	65.	Cerasus.
ξϛ	ἡ Νακώλεια.	66.	Nacolia.
ξζ	ἡ Γερμανία.	67.	* Germania.
ξη	τὰ Μάδυτα.	68.	Madyta.
ξθ	ἡ Απάμεια.	69.	Apamea.
ο	τὸ Βασίλεον.	70.	Basileum.
οα	ἡ Δείστρα.	71.	Driftra.
οβ	ἡ Ναζιανζός.	72.	Nazianzus.
ογ	τὰ Κέρκυρα.	73.	Cercyra.
οδ	ἡ Αβυδος.	74.	Abydus.
οε	ἡ Μήθυμνα.	75.	Methymna.
οϛ	ἡ Χριστιανούπολις.	76.	Christianopolis.

* Αλασιά.

* Germanicia.

77.	Rhusium.	οζ	τὸ Ῥούσιον.
78.	Lacedæmonia.	οη	ἡ Λακεδαιμονία.
79.	Naxia.	οθ	ἡ Ναξία.
80.	Atalia.	π	ἡ Ατάλεια.

Archiepiscopatus.			Αἱ ἀρχιεπισκοπαί.
1.	Bizya.	α	ἡ Βιζύη.
2.	Leontopolis.	β	ἡ Λεοντόπολις.
3.	Maronea.	γ	ἡ Μαρώνεια.
4.	Germia.	δ	τὰ Γήρμια.
5.	Arcadiopolis.	ε	ἡ Ἀρκαδιούπολις.
6.	Pareum.	ϛ	τὸ Πάρειον.
7.	Miletus.	ζ	ἡ Μίλητος.
8.	Prœconesus.	η	ἡ Προικόνησος.
9.	Selymbria.	θ	ἡ Σηλυμβρία.
10.	Cius.	ι	ἡ Κίος.
11.	Apros.	ια	ἡ Ἄπρος.
12.	Cypsella.	ιβ	τὰ Κύψελλα.
13.	Nica.	ιγ	ἡ Νίκη.
14.	Neapolis.	ιδ	ἡ Νεάπολις.
15.	Selga.	ιε	ἡ Σέλγη.
16.	Cherson.	ιϛ	ἡ Χερσών.
19.	Mesene.	ιζ	ἡ Μεσήνη.
18.	Garela.	ιη	ἡ Γαρέλα.
19.	Brysis.	ιθ	ἡ Βρύσις.
20.	Dercus.	κ	ἡ Δέρκος.
21.	Carabyzye.	κα	ἡ Καραβυζύη.
22.	Lemnus.	κβ	ἡ Λῆμνος.
23.	Leucas.	κγ	ἡ Λευκάς.
24.	Misthea.	κδ	ἡ Μίσθεια.
25.	Cudræ.	κε	αἱ Κοῦδραι.
26.	Soteriopolis.	κϛ	ἡ Σωτηριούπολις.
27.	Pedachthon.	κζ	ἡ Πηδαχθών.
28.	Germe.	κη	ἡ Γέρμη.

κθ ἡ

κθ ἡ Βόσπορος.
λ ἡ Κότραδις.
λα ἡ Ἐρωΐνη.
λβ ἡ Κάρπαθος.
λγ ἡ Μεσημβρία.
λδ ἡ Γοτθία.
λε ἡ Σουγδία.
λϛ αἱ Φοῦλλοι.
λζ ἡ Αἴγινα.
λη τὰ Φάρσαλα.
λθ τὰ Μέτραχα.

29. Bosporus.
30. Cotradis.
31. Eroine.
32. Carpathus.
33. Mesembria.
34. Gotthia.
35. Sugdia.
36. Phulli.
37. Ægina.
38. Pharsala.
39. Metracha.

Ἔκθεσις βασιλέως κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ γέροντος, ὅπως νῦν ἔχουσι τάξεως αἱ ὑποκείμεναι μητροπόλεις τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

 Καισαρείας.
Ὁ Ἐφέσου.
Ὁ Νικομηδείας.
Ὁ Νικαίας.
Ὁ Ἡρακλείας.
Ὁ Ἀγκύρας.
Ὁ Κυζίκου.
Ὁ Σάρδεων.
Ὁ Χαλκηδόνος.
Ὁ Φιλαδελφίας· αὕτη ἐπισκοπὴ οὖσα τῶν Σάρδεων, προεβιβάσθη παρὰ τοῦ βασιλέως Κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου εἰς θρόνον δέκατον.
Ὁ Θεσσαλονίκης. καὶ αὕτη θρόνος οὖσα ιϛ΄, εἰς ια΄ παρὰ τοῦ εἰρημένου βασι-

Expositio Imperatoris Domini Andronici Palæologi senioris, quem locum nunc teneant Metropoles, quæ Constantinopolitano throno subiectæ sunt.

1 Metropolis Cæsareæ.
2. Ephesi.
3. Nicomediæ.
4. Nicææ.
5. Heracleæ.
6. Ancyræ.
7. Cyzici.
8. Sardium.
9. Chalcedonis.
10. Philadelphiæ, quæ ad Episcopatum Sardium spectans, ab Imperatore Domino Andronico Palæologo decimus thronus effecta est.
11. Thessalonicæ; quæ cùm inter thronos XVI. locum obtineret, à prædicto Impe-

ratore in vndecimum locum reducta est. Nunc verò vices gerit Ancyrensis metropolitani.

12. Adrianopolis, quæ cùm inter thronos quadragesimum locum obtineret, honoris caussa duodecimum adepta est.

13. Sidæ, quæ cùm thronus decimus esset, in decimum tertium locum reiecta est.

14. Sebasteæ, hæc thronus fuit vndecimus, & ad XIV. locum redacta est.

15. Amaseæ, quæ cùm duodecimus thronus esset, ad XV. deuenit.

16. Melitenæ, similiter ex XIII. loco in XVI. euasit.

17. Tyanensis Metropolis ex XIV. loco ad XVII. descendit.

18. Gangrensis, decimum quintum locum tenens ad XVIII. deuenit.

19. Metropolis Heracleæ Pontíve pertinebat ad Episcopatum Claudiopoleos; quam cùm infideles occupassent, ipsa loco eius statione XVII. nunc verò XIX. inter thronos cõsecuta est.

20. Prusæ, quæ cùm centesimus thronus esset, ad vigesimum locum euecta est.

21. Pegarum. Hæc ex throno nonagesimo ad XXI. locum peruenit.

λέως ἀνήχθη· νῦν δὲ τὸν τόπον ἐπέχει τοῦ Ἀγκύρας.

Ὁ Ἀδριανουπόλεως· καὶ αὕτη θρόνος οὖσα μ', εἰς ιβ' ἐτιμήθη.

Ὁ Σίδης· ἡ δέκατος οὖσα θρόνος εἰς ιγ' ὑπεβιβάσθη.

Ὁ Σεβαστείας· καὶ αὕτη ια' οὖσα θρόνος εἰς ιδ' ὑπεβιβάσθη.

Ὁ Ἀμασείας· ὁμοίως καὶ αὕτη ιβ' οὖσα, εἰς ιε' κατήχθη.

Ὁ Μελιτηνῆς· ὡσαύτως καὶ αὕτη ιγ' οὖσα, ις' ὑπεβιβάσθη.

Ὁ Τυανῶν· καὶ αὕτη ιδ' οὖσα θρόνος, εἰς ιζ' κατήχθη.

Ὁ Γαγγρῶν· καὶ αὕτη ιε' οὖσα θρόνος, εἰς ιη' κατήχθη.

Ὁ Ποντοηρακλείας· αὕτη ἐπισκοπὴ ἦν τοῦ Κλαυδιουπόλεως· καὶ διὰ τὸ ὑπὸ ἐθνῶν ἐκείνην κατασχεθῆναι, ἐτιμήθη αὕτη ἀντ' ἐκείνης εἰς μητρόπολιν εἰς θρόνον ιζ'· νῦν δὲ ιθ' γέγονεν.

Ὁ Προύσης· καὶ αὕτη ἑκατοστὸς θρόνος οὖσα, εἰς εἰκοστὸν περιεβιβάσθη.

Ὁ Πηγῶν· καὶ αὗται ϟ' θρόνος οὖσαι, εἰς κα' περιήχθησαν.

Ὁ Περγάμου.

Ο Περγάμου· καὶ αὕτη θρόνος ξθ' οὖσα, εἰς κϐ' προεβιβάσθη.

Ο Νεοκαισαρείας· ὁμοίως καὶ αὕτη θρόνος ιη' οὖσα, εἰς κγ' ὑπεβιβάσθη.

Ο Πισινοῦντος· καὶ αὕτη θρόνος οὖσα ιθ', εἰς κδ' ὑπεβιβάσθη.

Ο Μύρων· καὶ αὕτη κ' οὖσα, εἰς κε' κατήχθη.

Ο Σταυρουπόλεως· καὶ αὕτη κα' οὖσα, κϛ' γέγονεν.

Ο Λαοδικείας· καὶ αὕτη κβ' οὖσα, κζ' γέγονεν.

Ο Συνάδων· καὶ αὐτὴ κγ' οὖσα, κη' γέγονεν.

Ο Ικονίου· καὶ αὐτὸ θρόνος κδ' ὤν, εἰς κθ' κατεβιβάσθη.

Ο Βεῤῥοίας· καὶ αὐτὴ ἐπισκοπὴ τοῦ Θεσσαλονίκης, ἢ, ὥς τινες, τοῦ Αχρίδος, * ἐτιμήθη.

Ο Πισιδίας· αὕτη θρόνος κε' οὖσα, λα' γέγονεν.

Ο Συλαίου· καὶ αὐτὸ θρόνος ὢν κϛ', εἰς λβ' κατήχθη.

Ο Κορίνθου· καὶ αὐτὴ κζ' οὖσα, εἰς λγ' κατῆλθεν.

Ο Μονεμβασίας· ἐπισκοπὴ οὖσα Κορίνθου, ἢ ὥς τινες, τῶν παλαιῶν Πατρῶν, * ἐτιμήθη.

Ο Αθηνῶν· ὡσαύτως καὶ αὐτὴ θρόνος οὖσα κη', εἰς λε' ὑπεβιβάσθη.

Ο Μωκησοῦ· καὶ αὕτη θρόνος οὖσα κθ',

22. Metropolis Pergami: quæ ex loco LXIX. ad 22. descendit.

23. Neocæsareæ. Hæc ex XVIII. throno vigesimus tertius euasit.

24. Pessinũtis Metropolis, ex throno XIX. ad XXIV. descẽdit.

25. Myrensis: quæ XX. locum tenens ad XXV. deducta est.

26. Stauropolis: quæ XXI. locum obtinens, postea XXVI. adepta est.

27. Laodiceæ: quæ ex XXII. throno XXVII. euasit.

28. Synadensis post vigesimũ tertiũ locũ, sortita est XXVIII.

29. Iconij Metropolis inter thronos XXIV. locum tenens ad XXIX. descendit.

30. Berrhœæ: Hæc ad Episcopatum Thessalonicæ, vel, vt alij volunt, Achridis spectans honore trigesimi throni affecta est. * Addẽdum est hoc vel simile, εἰς λ'.

31. Pisidiæ, quæ ex XXV. throno XXXI. facta est.

32. Sylæi thronus ex XXVI. loco in XXXII. deuectus est.

33. Corinthi, quæ ex XXVII. loco ad XXXIII. deuenit.

34. Monembasiæ, cùm ad Episcopatum Corinthi, vel, vt alijs placet, veterum Patrarum, pertineret, honorem throni XXXIV. obtinuit. * εἰς λδ'.

35. Athenarum Metropolis post locum XXVIII. inter thronos XXXV. consecuta est.

36. Mocesi Metropolis XXIX.

locum tenens, poſtea ad XXXVI. peruenit.
37. Cretæ: hæc ex XXX. loco ad XXXVII. deuecta eſt.
38. Calabriæ Metropolis ex ſede XXXI. ſedem XXXVIII. conſecuta eſt.
39. Veterum Patrarum Metropolis cùm thronus XXXII. eſſet, XXXIX. euaſit.
40. Trapezuntis Metropolis poſt locum XXXIII. ad XL. deſcendit.
41. Lariſſæ: quæ cùm XXXIV. locum obtineret, ad XLI. deducta eſt.
42. Naupacti Metropolis, quæ cùm XXXV. thronum poſſideret, ad XLII. redacta eſt.
43. Philippopoleos Metropolis ex throno XXXVI. thronus XLIII. euaſit.
44. Traianopoleos. Hæc fuit ſedes XXXVII. & XLIV. effecta eſt.
45. Rhodi Metropolis XLVIII. & XLV. euaſit.
46. Serrarum. Hæc ex LVIII. loco ad XLVI. aſcendit.
* Χριστιανουπόλεως 47. Philippenſium Metropolis ex loco XXXIX. ad XLVII. deducta eſt.
48. Chriſtianopoleos Metropolis ex loco LXXVI. ad XLVIII. peruenit.
49. Hierapoleos. Hæc ex XLI. loco ad XLIX. deſcendit.
50. Dyrrhachij. Hæc poſt locum XLII. ad L. deducta eſt.

εἰς λϛ' κατήχθη.

Ο Κρήτης. καὶ αὕτη λ' οὖσα, εἰς λζ' περιεβιβάσθη.

Ο Καλαβρίας· καὶ αὐτὴ θρόνος οὖσα λα', εἰς λη' ὑπεβιβάσθη.

Ο παλαιῶν Πατρῶν· καὶ αὐτὴ λβ' οὖσα, εἰς λθ' ὑπεβιβάσθη.

Ο Τραπεζοῦντος· καὶ αὐτὴ λγ' οὖσα εἰς μ' κατήχθη.

Ο Λαρίσσης· καὶ αὐτὴ λδ' οὖσα, εἰς μα' κατήχθη.

Ο Ναυπάκτου· καὶ αὐτὸς λε' ὢν θρόνος, εἰς μβ'. κατῆλθεν.

Ο Φιλιππουπόλεως· καὶ αὐτὴ λϛ' οὖσα, μγ' γέγονεν.

Ο Τραϊανουπόλεως· καὶ αὐτὴ λζ' οὖσα, μδ' γέγονεν.

Ο Ρόδου· καὶ αὐτὴ λη' οὖσα, με' κατέστη.

Ο Σερρῶν· καὶ αὐτὴ νη' οὖσα, εἰς μϛ' ἀνήχθη.

Ο Φιλίππων· καὶ αὐτὴ λθ' οὖσα, εἰς μζ' κατήχθη.

Ο * Χρισουπόλεως· καὶ αὐτὴ θρόνος οϛ' οὖσα, εἰς μη' περιεβιβάσθη.

Ο Ιεραπόλεως· αὐτὴ μα' οὖσα, εἰς μθ' ὑπεβιβάσθη.

Ο Δυρραχίου· καὶ αὐτὸ μβ' ὂν ὑ ν' ὑπεβιβάσθη.

Ο Σμύρ-

Ὁ Σμύρνης· καὶ αὐτὴ μγ' οὖσα, εἰς να' κατήχθη.

Ὁ Μιτυλήνης· καὶ αὐτὴ μθ' οὖσα, εἰς νβ' κατήχθη.

Ὁ Ἰωαννίων, ἐπισκοπὴ οὖσα τοῦ Ναυπάκτου, ἐτιμήθη.

Ὁ Διδυμοτείχου· καὶ αὐτὸ ἀρχιεπισκοπὴ ὄν ποτε, ἐτιμήθη.

Ὁ Μελενίκου.

Ὁ Καταύνης· καὶ αὐτὴ μδ' οὖσα, εἰς νζ' κατήχθη.

Ὁ Ἀμορίου· καὶ αὐτὸ με' ὄν, νη' γέγονεν.

Ὁ Καμάχου· καὶ αὐτὴ μς' οὖσα, νθ' γέγονεν.

Ὁ Κοτυαείου· καὶ αὐτὸ μζ' ὄν, γέγονε ξα'.

Ἡ ἁγία Σεβηρειανὴ, καὶ αὐτὴ μη' οὖσα, γέγονε ξα'.

Ὁ νέων Πατρῶν· καὶ αὐταὶ ν' οὖσαι, εἰς ξβ' ὑπεβιβάσθησαν.

Ὁ Ἄπρω· καὶ αὐτὸ ξθ' ὄν, προήχθη εἰς ξγ'.

Ὁ Ἀμάστριδος· καὶ αὐτὴ νβ' οὖσα, εἰς ξδ' κατήχθη.

Ὁ Χωνῶν· καὶ αὐταὶ νγ' οὖσαι, εἰς ξε' κατήχθησαν.

Ὁ Ἰδροῦς· καὶ αὐτὴ νδ' οὖσα, εἰς ξς' κατήχθη.

Ὁ *Κητζιώνης· καὶ αὐτὴ νε' οὖσα, ξζ' γέγονεν.

Ὁ Κολωνείας· καὶ αὐτὴ νς' οὖσα, ξη' γέγονεν.

Ὁ Θηβῶν· καὶ αὐταὶ νζ' οὖσαι, ξθ' *γέγονεν.

51. Smyrnæ, ex loco XLIII. ad LI. peruenit.

52. Mitylenæ ex loco XLIX. LII. obtinuit.

53. Ioanninorum, cùm Naupacti Episcopatui subderetur, honore Metropolitano honestata est.

54. Dydimotichi Metropolis, cùm iam olim Archiepiscopatus esset, honorem Metropolitanum obtinuit.

55. Melenici.

56. Catanæ, post XLIV. locum ad LVII. deducta est.

57. Amorij Metropolis ex XLV. loco ad LVIII. peruenit.

58. Camachi ex sede XLVI. LIX. facta est.

59. Cotyaëi, ex throno XLVII. ad LX. peruenit.

60. Sancta Seueriana post locũ XLVIII. ad LXI. deuecta est.

61. Nouarũ Patrarũ Metropolis ex L. loco ad LXII. deuenit.

62. Aprensis ex loco LXIX. ad LXIII. ascendit.

63. Amastridis: post locum LII. ad LXIV. deducta est.

64. Chonarũ Metropolis post stationem LIII. in LXV. cõstitit.

65. Hidruntis ex LIV. sede, LXVI. effecta est. *Κελτζην

66. Celtzene, LXVII. locum obtinuit post LV.

67. Coloniæ Metropolis ex LVI. throno euasit LXVIII.

68. Thebarum ex LVII. loco ad LXIX. deuenit. *γεγόνασι

69. Pompeiopoleos ex LIX. loco ad LXX. deducta est.

70. Russiæ, post LX. locum, LXXII. obtinuit.

71. Æni, post LXI. locum in LXXIII. constitit.

72. Alaniæ Metropolis, post LXII. locum ad LXXIV. euenit.

73. Pharsaliæ, cùm Archiepiscopatus esset, Metropolitano honore affecta est.

74. Tiberiopoleos siue Varnæ, Metropolis LXIII. fuit, & facta est LXXV.

75. Euchaitarum, ex LXIV. throno, ad LXXVI. peruenit.

* τὰ Εὐχάϊτα in Constit. Leonis Imp. de thronis.

76. Cerasuntis, post LXV. locum, obtinuit LXXVII.

77. Nacoliæ, ex LXVI. ad LXXVIII. euasit.

78. Germij, cùm esset ordine LXVII. ad LXXIX. deuenit.

79. Madytorum Metropolis post LXVIII. locũ tenuit LXXX.

* In Iure Græco-Rom. ὁ Γερμανίας.

80. Apameæ ex Archiepiscopatu honor Metropolitanus obtigit.

81. Litbada, vicina magnæ Russiæ, Metropolitanum honorem obtinuerunt imperante Domino Andronico, & Ioanne Glyca Patriarcha.

82. Caucaci in gente Obydenæ, cùm esset sub Episcopatu Bulgariæ, ad Metropolitæ dignitatem ascendit.

83. Gotthiæ, cùm esset Archiepiscopatus, Metropolis euasit.

Ὁ Πομπηϊουπόλεως· ἣ αὐτὴ νθ΄ οὖσα, εἰς ο΄ κατήχθη.

Ὁ Ρωσίας· καὶ αὐτὴ ξ΄ οὖσα, εἰς οβ΄ κατήχθη θρόνου.

Ὁ Αἴνου· καὶ αὐτὴ ξα΄ οὖσα, ογ΄ γέγονεν.

Ὁ Αλανίας· ἣ αὐτὴ ξβ΄ οὖσα, οδ΄ γέγονεν.

Ὁ Φαρσάλων· ἣ αὐτὰ ἀρχιεπισκοπὴ ὄντα, ἐτιμήθησαν.

Ὁ Τιβεριουπόλεως, ἤτοι Βάρνης· ἣ ξγ΄ οὖσα, οε΄ γέγονε.

Ὁ * Εὐχαϊτῶν· ἣ αὐτὰ ξδ΄ ὄντα, ος΄ γεγόνασιν.

Ὁ Κερασουντος· καὶ αὐτὴ ξε΄ οὖσα, οζ΄ γέγονεν.

Ὁ Νακωλείας· ἣ αὐτὴ ξς΄ οὖσα, οη΄ γέγονεν.

Ὁ * Γερμίου. καὶ αὐτὰ ξζ΄ ὄντα, οθ΄ γεγόνασιν.

Ὁ Μαδύτων· καὶ αὐτὰ ξη΄ ὄντα, π΄ γεγόνασιν.

Ὁ Απαμείας· καὶ αὐτὴ ἀρχιεπισκοπὴ οὖσα, ἐτιμήθη εἰς μητρόπολιν.

Ὁ Λιτβῶν· τὰ Λίτβαδα, ἐνόρια ὄντα τῆς μεγάλης Ρωσίας, μητροπόλεις γεγόνασιν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κυροῦ Ανδρονίκου, ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ιωάννου Γλυκέως.

Ὁ Καυκάκου, ἐν ἔθνει Ὀβυδίνης· ἣ αὐτὴ ἐπισκοπὴ οὖσα τῆς Βουλγαρίας, ἐτιμήθη.

Ὁ Γοτθίας· καὶ αὐτὴ ἀρχιεπισκοπὴ οὖσα, μητρόπολις γέγονεν.

Ὁ Βασιλαΐου·

Ο Βασιλαίου· καὶ αὐτὸ θρόνος ὂν ο', ὑπεβιβάσθη εἰς πζ'.

Ο Ναζιανζοῦ· καὶ αὐτὴ οβ' οὖσα, εἰς πη' κατέβη.

Ο Κερκύρων· ἃ ογ' ὄντα, πθ' γεγόνασιν.

Ο Αβύδου· ἡ οδ' οὖσα, ϛ' γέγονε.

Ο Μεθύμνης· *

Ο Χριστιανουπόλεως, ἡ οϛ' οὖσα, ϛβ' γέγονεν.

Ο Ροδίου, καὶ αὐτὸ οζ' ὂν, ϛγ' γέγονεν.

Η Παροναξία· αὕτη πρότερον οὖσα θρόνος οθ', γεγόνασι δὲ ϛδ'.

Ο Ατταλείας· ἡ π' οὖσα, ϛε' γέγονεν.

Ο Ζηκχίας· αὐτὴ ἀρχιεπισκοπὴ οὖσα, μητρόπολις γέγονεν.

Ο Βοσπόρου· καὶ αὐτὴ προεβιβάσθη, ἀρχιεπισκοπὴ οὖσα.

Ο Βιτζίνης· *

Ο Σουγδαίας· ἡ ἀπὸ ἀρχιεπισκοπῆς ἐτιμήθη.

Ο Μεσημβρίας· ἡ πγ' θρόνος οὖσα, ρ' γέγονεν.

Ο Αρκαδιουπόλεως· ἡ πβ' οὖσα, γέγονε ρα'.

Ο Σηλυβρίας· καὶ αὐτὴ πα' οὖσα, ρβ' γέγονεν.

84. Basilæi, cùm thronus esset LXX. ad LXXXVII. descendit.

85. Nazianzi, cùm esset thronus LXXII. ad LXXXVIII. descendit.

86. Corcyræ Metropolis ex loco LXXIII. ad LXXXVIII. deuenit.

87. Abydi, cùm LXXIV. esset, * facta est XC. * *Hic videtur aliquid deesse.*

88. Methymnæ. **

89. Christianopoleos Metropolis ex LXXVI. facta est XCII.

90. Rhodij Metropolis ex LXXVII. loco ad XCIII. deuenit.

91. Paronaxia priùs erat thronus LXXIX. postea XCIV.

92. Attaliæ Metropolis post locum LXXX. tenuit XCV.

93. Zechiæ ciuitas cùm Archiepiscopatus esset, ad Metropolitani honorem euecta est.

94. Bospori: hæc etiam ex Archiepiscopatu altiùs euecta est. * *Hic etiam aliquid deest.*

95. Bitzinæ. **

96. Sugdææ ciuitas ex Archiepiscopatu Metropolis euasit.

97. Mesembriæ Metropolis ex loco LXXX. venit ad locum C.

98. Arcadiopoleos, post locum LXXXII. euasit ad CI.

99. Selybriæ Metropolis cùm esset LXXXIII. facta est CII.

100. Mileti, quæ post LXXXIV. locum ad CIII. descendit.

101. Gerdicæ, ex loco LXXXV. ad CIV. venit.

102. Argi Metropolis ex LXXXVIII. facta est CV.

103. Dristræ, cùm esset LXXI. facta est CVI.

104. Pyrgij Metropolis post XC. locum tenuit CVII.

105. Sebastopolis thronus erat * LI. & ad CVIII. deuenit.

* f. CXI.

* videtur leg. ϙα'.

106. Euripi similiter cùm XCII. locum obtineret, ad CIX. descendit.

107. Cybisti Metropolis ex XCIII. facta est CX.

108. Antiochiæ.

109. * Achyrai.

* Metropolitæ Achiranı. fit mentio in Concil. Lugdun. in Epist. Greg. X. Pontif. ad Metropolitas Græciæ.

Ο Μιλήτου· ϗ αὐτὴ πδʹ οὖσα, ργʹ γέγονεν.

Ο Γερδίκα· ϗ αὐτὴ πεʹ οὖσα, ρδʹ γέγονεν.

Ο Αργους· ϗ αὐτὸς πηʹ ὢν, ρεʹ γέγονεν.

Ο Δρίστρας· καὶ αὐτὴ οαʹ οὖσα, κατήχθη εἰς ρϛʹ.

Ο Πυργίου· ὃς ϟʹ ὢν, ρζʹ γέγονεν.

Ο Σεβαστουπόλεως· ἡ θρόνος * ναʹ οὖσα,, καταβιβάσθη εἰς ρηʹ.

Ο Εὐρίπου· ὡσαύτως ϗ αὐτὸς ϟβʹ ὢν, ρθʹ γέγονεν.

Ο Κυβίστου· ὁμοίως καὶ αὐτὰ ϟγʹ ὄντα, ριʹ γέγονε.

Ο Αντιοχείας.

Ο Αχυράους.

De Ordine thronorum Metropolitanorum, quinam ex illis dicantur Exarchi & Hypertimi; & qui Hypertimi tantùm.

Περὶ τῆς τάξεως τῶν θρόνων τῶν μητροπολιτῶν· τίνες αὐτῶν λέγονται ἔξαρχοι ϗ ὑπέρτιμοι, τίνες ὑπέρτιμοι μόνον.

1 Metropolitanus Cæsareç Cappadociç, dicitur Hypertimorũ Hypertimus, & totius orientis Exarchus.

2. Ephesinus, Hypertimus, & vniuersç Asiç Exarchus.

3. Heracleensis, * Antecessor Hypertimorum, totiúsque Thraciæ atque Macedoniç Exarchus.

* In Concil. Lugd. præsul honoratorũ. Ibid. Hypertimi, superhonorati.

α Ο Καισαρείας Καππαδοκίας, ὑπέρτιμος τῶν ὑπερτίμων, καὶ ἔξαρχος πάσης ἀνατολῆς.

β Ο Εφέσου, ὑπέρτιμος, καὶ ἔξαρχος πάσης Ασίας.

γ Ο Ηρακλείας, πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων, ϗ ἔξαρχος πάσης Θρᾴκης ϗ Μακεδονίας.

Oi

Οἱ ἑξῆς πάντες ὑπέρτιμοι· ἤγουν ἔξαρχοι καὶ ὑπέρτιμοι.

Ο Ἀγκύρας, ἔξαρχος πάσης Γαλατίας.

Ο Κυζίκου, ἔξαρχος παντὸς Ἑλλησπόντου.

Ο Σάρδεων, πάσης Λυδίας· ἀνθ' οὗ ἔνι νῦν ὁ Φιλαδελφίας, ὢν μὲν πρότερον ἐπίσκοπος τοῦ Σάρδεων· γενόμενος δὲ μητροπολίτης, ἔχει νῦν καὶ τὸν τόπον, καὶ τὴν ἐξαρχίαν τοῦ Σάρδεων, καὶ τὰς λοιπὰς ἐπισκοπὰς ὑφ' ἑαυτόν.

Ο Νικομηδείας, πάσης Βιθυνίας.

Ο Νικαίας, πάσης Βιθυνίας.

Ο Χαλκηδόνος, ὁμοίως.

Ο Σίδης, πάσης Παμφυλίας.

Ο Σεβαστείας, πάσης Ἀρμενίας.

Ο Ἀμασείας, Εὐξείνου πόντου.

Ο Μελιτηνῆς, δευτέρας Ἀρμενίας.

Ο Τυάνων, δευτέρας Καππαδοκίας.

Ο Γαγγρῶν, πάσης Παφλαγονίας.

Ο Θεσσαλονίκης, πάσης Θετταλίας· ἔχει δὲ νῦν τὸν τόπον τοῦ Ἀγκύρας.

Ο Κλαυδιουπόλεως· ἀνθ' οὗ ἔνι ὁ Ποντοηρακλείας, ἐπίσκοπος μὲν ὢν τοῦ Κλαυδιουπόλεως πρότερον, γενόμενος δὲ μητροπολίτης ἔχει καὶ τὸν τόπον, καὶ τὴν ἐξαρχίαν ἐκείνου.

Omnes qui sequuntur Hypertimi sunt, siue Exarchi & Hypertimi.

1. Ancyranus, Exarchus totius Galatiæ.

2. Cyzicenus, totius Hellesponti.

3. Sardicensis, totius Lydiæ. cuius loco nunc est Philadelphiensis; cùm antea Episcopus Sardicensi subijceretur. Nunc Metropolita effectus sub se habet locum, Exarchiam, & Episcopos priùs Sardicensi subiectos.

4. Nicomediensis totius Bithyniæ Exarchus appellatur.

5. Nicænus totius Bithyniæ.

6. Chalcedonensis similiter.

7. Sidēsis vniuersæ Pāphilyę.

8. Sebastenus totius Armenię.

9. Amasenus Ponti Euxini.

19. Melitenensis secundæ Armeniæ.

11. Tyannensis, secundæ Cappadociæ.

12. Gangrensis, totius Paphlagoniæ.

13. Thessalonicensis, totius Thessaliæ: nunc etiam Ancyrani locum tenet.

14. Claudiopolitanus, cuius vice nunc est Heracleensis Ponti, qui cùm antea Episcopus Claudiopolitano subderetur, nunc Metropolita factus & locum & Exarchiam illiùs obtinet.

15. Neocæsareensis, Ponti Polemoniaci.

16. Pessinuntis, secundæ Galatiæ.

* τὰ Μύρα 17. Myrensis, totius Lyciæ.

18. Stauropolitanus, totius Cariæ.

19. Laodicenus, Phrygiæ Cappatianæ.

20. Synadensis, Phrygiæ salutaris.

* τὰ Σύναδα

21. Iconiensis, totius Lycaoniæ.

22. Antiochenus, totius Prisidiæ.

23. Sylæensis, qui & Pergensis dicitur, secundæ Pamphyliæ. Cuius loco nunc est Attaliensis, qui cùm Episcopus esset, subdebatur Pergensi: eam ob caussam nunc Metropolita factus tenet locum eius.

24. Corinthius, totius Peloponesi.

25. Atheniensis, totius Græciæ.

26. Mocesanus, secundæ Cappadociæ.

27. Seleuciensis, secundæ Pamphyliæ.

28. Rhegiensis, qui & Calabricus appellatur, non habet Exarchiam.

29. Veterum Patrarum, totius Achaiæ.

29. Trapezuntinus, totius Lazicæ.

30. Larissæus, secundæ Thes-

Ὁ Νεοκαισαρείας, Πόντου Πολεμωνιακοῦ.

Ὁ Πισινοῦντος, δευτέρας Γαλατίας.

* Ὁ Μύρων, πάσης Λυκίας.

Ὁ Σταυροπόλεως, πάσης Καρίας.

Ὁ Λαοδικείας, Φρυγίας Καππατιανῆς.

* Ὁ Συνάδων, Φρυγίας σαλουταρίας.

Ὁ Ἰκονίου, πάσης Λυκαονίας.

Ὁ Ἀντιοχείας, πάσης Πισιδίας.

Ὁ Συλαίου, ὃς καὶ Πέργης λέγεται, δευτέρας Παμφυλίας. ἀνθ' οὗ νῦν ὁ Ἀτταλείας, ἐπίσκοπος μὲν ὢν τοῦ Πέργης, ἔχει δὲ νῦν μητροπολίτης γενόμενος τὸν τόπον αὐτοῦ.

Ὁ Κορίνθου, πάσης Πελοποννήσου.

Ὁ Ἀθηνῶν, πάσης Ἑλλάδος.

Ὁ Μωκησοῦ, δευτέρας Καππαδοκίας.

Ὁ Σελευκείας, δευτέρας Παμφυλίας.

Ὁ Ῥηγίου, ὃς καὶ Καλαβρείας λέγεται, ἐξαρχίαν οὐκ ἔχει.

Ὁ παλαιῶν Πατρῶν, πάσης Ἀχαΐας.

Ὁ Τραπεζοῦντος, πάσης Λαζικῆς.

Ὁ Λαρίσης, δευτέρας Θετταλίας

ταλίας καὶ πάσης Ἑλλάδος.

Ὁ Ναυπάκτου, πάσης Αἰτωλίας.

Σημείωσαι ὅτι πρὸς τὸν Φιλιππουπόλεως οἱ μὲν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως νοτάριοι ὑπέρτιμον ἔγραψαν καὶ ἔξαρχον πάσης Θράκης μόνον· ὁ δὲ Φιλιππουπόλεως Δαμιανὸς γράψας ἡμῖν ἔγραψεν ἑαυτὸν ὑπέρτιμον καὶ ἔξαρχον πάσης Εὐρώπης καὶ Δραγοβιτίας.

Ὁ Ἀδριανουπόλεως, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Αἱμιμόντου. Σημείωσαι, ὅτι οὕτω γράφει μητροπολίτης πρὸς τὸν Ἀδριανουπόλεως· πανιερώτατε μητροπολῖτα Ἀδριανουπόλεως, ὑπέρτιμε, καὶ ἔξαρχε Αἱμιμόντου.

Μέχρι τούτων οἱ ἔχοντες τὰς ἐξαρχίας· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες μητροπολῖται ὑπέρτιμοι μόνον γράφονται, καὶ οὐκ ἔξαρχοι, οὓς καὶ ἀνωτέρω ἐμπροσθεν.

Περὶ τοῦ Βάρνης.

Ἡ Βάρνα, λέγουσί τινες, αὐτή ἐστιν ἡ Τιβεριούπολις· διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει οὐχ εὑρίσκεται κειμένη οὔτε ἐν ταῖς μητροπόλεσι, οὔτε ἐν ταῖς ἀρχιεπισκοπαῖς, ἢ ἐπισκοπαῖς· ἀλλ' ὁ Βάρνης αὐτός ἐστιν ὁ Τιβεριουπόλεως.

saliæ & totius Græciæ.

32. Naupactæus, totius Ætoliæ.

Notā, Notarios Cōstantinopolitanos Metropolitæ Philippopoleos hunc solum titulum tribuisse: Hypertimo, & Exarcho totius Thraciæ. At Damianus Philippopoleos Metropolita scribens ad nos seipsum inscripsit, Hypertimum, atque Exarchum totius Europæ & Dragobintiæ.

33. Adrianopolitanus Hypertimus & Exarchus Hæmimonti. Nota, Metropolitam sic scribere ad Adrianopolitanum: Sanctissime Metropolita Adrianopoleos, Hypertime, & Exarche Hæmimontis.

Hactenus de illis, qui Exarchias habent. Reliqui omnes Metropolitæ Hypertimi solùm titulo afficiuntur, & non Exarchi; quos etiam antea inuenies.

De Varna.

Varna, vt quidam sentiunt, est Tiberiopolis: propterea in expositione non comparet neque inter Metropoles, neque inter Archiepiscopatus, neque inter Episcopatus. Sed Antistes Varnensis idem est Tiberiopolitanus.

De Anchialo.

Anchialus primùm quidem coniuncta erat Archiepiſcopatui Meſembriæ. Qua in Metropolim euecta, Anchialus Archiepiſcopatus honore affecta eſt.

De Melenico.

Melenicum nuſpiam inuenimus ſcriptum. Dicitur & ipſa, quamuis ſine ſcripto, Serrarum Epiſcopatus eſſe.

Sunt & alij Metropolitæ, extra illos, qui veteri deſcriptione comprehenduntur, quibus ex Archiepiſcopis & Epiſcopis honor Metropolitæ diuerſis temporibus obtigit. Et quidem ex Archiepiſcopis Metropolitæ effecti ſunt ſequentes.

1. Bizyæ.
2. Mileti.
3. Selybriæ.
4. Apri.
5. Garellæ.
6. Bryſeos.
7. Derci.
8. Cherſonis.
9. Meſembriæ.
10. Metrachorum, qui etiam Zecchiæ appellatur.
11. Sugdæa & Phullæ, duo erant Archiepiſcopatus; ſed coniunctæ vnam nunc Metropolim efficiunt, quæ Sugdææ & Phullarũ nominatur.

Ex Epiſcopatibus Epheſi

* In cõſtitut. Leonis Imp. de thronis, τὰ Μάτραχα.
* In Iure Græco-Rom. αἱ Φοῦλλαι.

Περὶ τοῦ Αγχιάλου.

Η δὲ Αγχίαλος πρότερον μὲν ἡνωμένη ἦν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Μεσημβρείας· αὐτῆς δὲ τιμηθείσης εἰς μητρόπολιν, ἐγένετο καὶ ἡ Αγχίαλος ἀρχιεπισκοπή.

Περὶ τοῦ Μελενίκου.

Τὸν δὲ Μελένικον οὐχ εὑρίσκομεν οὐδαμοῦ γεγραμμένον. λέγεται δὲ ἀγράφως καὶ αὐτὴ τῶν Σερρῶν εἶναι ἐπισκοπή.

Εἰσὶ καὶ ἕτεροι μητροπολῖται, ἔξω τῶν ὧν γράφει ἡ διατύπωσις ἡ ἀρχαία· οἵτινες ἀπὸ ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων ἐτιμήθησαν κατὰ διαφόρους καιρούς. Καὶ ἀπὸ μὲν ἀρχιεπισκόπων ἐγένοντο οὗτοι.

Ο Βιζύης.
Ο Μιλήτου.
Ο Σηλυβρείας.
Ο Απρου.
Ο Γαρέλλης.
Ο Βρύσεως.
Ο Δέρκω.
Ο Χερσῶνος.
Ο Μεσημβρείας.
*Ο Μετράχων, ὃς καὶ Ζηκχίας λέγεται.

Η δὲ Σουγδαία, καὶ *αἱ Φοῦλλαι, δύο ἦσαν ἀρχιεπισκοπαί· ἑνωθεῖσαι δὲ ἐγένοντο μία μητρόπολις, διὸ καὶ ὁ Σουγδαίας καὶ Φούλλων λέγεται.

Απὸ δὲ τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Εφέσου

ἐγένετο

ἐγένετο μητροπολίτης ὁ Περγάμου.

Ἀπὸ τῶν τῆς Ἡρακλείας, * ὁ Μαδύτων, καὶ * ὁ Μηδείας, ὁ Προύσης.

Ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Βερῥοίας.

Ἀπὸ τῆς Νεοκαισαρείας, ὁ Κερασοῦντος, καὶ ὁ Ῥιζαίου.

Ἀπὸ τῆς Κορίνθου, ὁ Μονεμβασίας ὃς καὶ ἔξαρχος λέγεται πάσης Πελοποννήσου, καὶ ἔχει καὶ τὸν τόπον τῆς Σίδης.

Ἀπὸ τῆς Μωκησοῦ, ὁ Ναζιανζοῦ.

Ἀπὸ τῆς παλαιῶν Πατρῶν, ὁ Λακεδαιμονίας.

Ἀπὸ τῆς Ναυπάκτου, ὁ Ἰωαννίνων.

Ἀπὸ τῆς Φιλιππουπόλεως, ὁ Λιτίτζης.

Ἀπὸ τῆς Τραϊανουπόλεως, ὁ Διδυμοτείχου, ὁ Μάκρης, ὁ Ξανθείας, καὶ ὁ Περιθεωρίου.

Ἀπὸ τῆς Ῥόδου, ὁ Χίου, καὶ ὁ Κῶ ἀρχιεπίσκοπος.

Ἀπὸ τῶν Φιλίππων δὲ, ὁ * Χερσουπόλεως, καὶ ὁ Δράμας, ὃς οὐκ ἦν ἐπίσκοπος, ἀλλ' ὡς λέγουσι, πρωτοπαπᾶς ἦν τῶν Φιλίππων ἐν τῇ Δράμᾳ.

Ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὁ Σωζοπόλεως.

Ἀπὸ τῆς Καμάχου, ὁ Κελτζηνῆς.

Ἀπὸ τῶν Σερρῶν, ὁ Ζιχνῶν.

Ἐγένοντο ὕστερον καὶ ἐν τῇ Οὐγγροβλαχίᾳ δύο μητροπολῖται· καὶ ὁ μὲν εἷς ἔχει τὸν τόπον τοῦ Νικομηδείας, καὶ ἔξαρχος λέγεται καὶ πάσης

Metropolitæ honorem acquisiuit Pergami Antistes.

Ex Episcopatibus Heracleæ, Madytorũ, Mediæ & Prusæ.

* τῶν Μαδύτων * ὁ Μηδείας Sic enim in Iure Græco-Rom.

Ex Thessalonicæ, Berrhœensis.

Ex Neocæsareæ, Cerasuntis & Rizæi.

Ex Corinthi, Monembasiensis, qui etiam totius Peloponesi Exarchus nominatur, tenétq. insuper locũ Sidensis.

* Ex Mocesi, Nazianzenus.

Ex Veteribus Patris, Lacedæmonius.

* In Iure Græco-Romā lib 3. p. 244. ὁ Μωκισοῦ. In constitut. Leonis imp. de Thronis, ὁ Μωκισοῦ.

Ex Naupacti, Ioanninorum præsul.

Ex Philippopoleos, Antistes Litittæ.

Ex Traianopoli, Antistes Dydimotichi, Macræ, Xantheæ, & Peritheorij.

Ex Rhodi, Chiensis & Cous Archiepiscopus.

Ex Philippensium, * Christopoleos, & Dramæ, qui non erat Episcopus, sed vt fama fert, Dramæ Philippensium Protopapam agebat.

* Christianopoleos. Χερσουπόλεως.

Ex Adrianopoleos, Sozopolitanus.

Ex Camachi, Celtzenius.

Ex Serrarum, Præsul Zichnarum.

Posteris temporibus constituti sunt in Vngroualachia duo Metropolitæ, quorũ alter tenet locum Nicomediensis, & dicitur Exarchus totius

Vngariæ & Plagenarum. Alter dicitur Metropolita partis Vngroualachiæ, gerítque vices Amaseni.

Factus est etiam nostra ætate Metropolitanus Antistes Bidynæ.

Et alius in Moldauia seu Nigra Walachia.

Et Galitzæ, quæ erat pars minoris Russiæ.

Patriarcha Metropolitas & Archiepiscopos in inscriptionibus nominat Sanctissimos.

Episcopi se mutuò, per omnia Sanctissimos indigitant.

Archiepiscopis non datur *titulus Hypertimi, sed fratris, & consacerdotis: idem de Metropolis iudicium esto.

*à Patriarcha

FINIS.

Laus Deo & Deiparæ.

Οὐγγρίας, καὶ Πλαγηνῶν· ὁ δὲ ἕτερος λέγεται μητροπολίτης μέρους Οὐγγροβλαχίας, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ἀμασείας.

Ἐγένετο ἐφ' ἡμῶν καὶ μητροπολίτης Βιδύνης.

Καὶ ἐν τῇ Μαυροβλαχίᾳ, ἕτερος.

Καὶ ἐν τῇ Γαλίτζῃ, ἥ τις ἦν μέρος τῆς μικρᾶς Ῥωσίας.

Ὁ μὲν οὖν πατριάρχης γράφει τοὺς μητροπολίτας καὶ ἀρχιεπισκόπους, ἱερωτάτους.

Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς πρὸς ἀλλήλους πανιερωτάτους.

Οἱ δὲ ἀρχιεπίσκοποι οὐ γράφονται ὑπέρτιμοι· ἀλλ' ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ, ὡς καὶ οἱ μητροπολῖται.

ΤΕΛΟΣ.

Ἔπαινος τῷ Θεῷ καὶ τῇ Θεοτόκῳ.

IACOBI

IACOBI

GRETSERI

SOCIETATIS IESV

IN LIBRVM

GEORGII CODINI

CVROPALATÆ

DE OFFICIIS ET OFFICIALIBVS MAGNÆ Ecclesiæ & Aulæ Constantinopolitanæ,

COMMENTARIORVM LIBRI TRES.

QVIBVS

Non tantùm CODINVS, sed & varia alia tam Græcorum quàm Latinorum monumenta explicantur & illustrantur.

LVTETIÆ PARISIORVM,

Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY via Iacobæa sub Ciconijs.

M. D. C. XXV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI OBSERVATIONVM.

Index Capitum libri secundi Obseruationum.

Index Capitum libri tertij Obseruationum.

OBSERVA-

OBSERVATIONVM ET EMENDATIONVM IN GEORGIVM CODINVM Curopalatam de Officijs & Officialibus Magnæ Ecclesiæ, Aulæque Constantinopolitanæ,

LIBER PRIMVS.

QVIS CODINVS. QVANDO. QVÆ LIBRI *inscriptio. Varia eiusdem vocabuli apud recentiores Græcos scriptura. Numerus Clericorum in Magna Ecclesia.*

1 QVis fuerit Georgius Codinus Curopalata, & quo seculo vixerit, non habeo dicere; vt nec illud, num Curopalatæ nomen, sit cognomen, an officij Palatini. Illud liquet, sequiore iam Græcia, & cùm ad interitum tenderet, floruisse, post Cantacuzenum scilicet, vel cum illo.

2. Præter hunc librum, qui nobis est in manibus, scripsit idem Codinus παρεκβολὰς ἐκ τῆς βίβλου τοῦ Χρονικοῦ περὶ τῶν πατρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. *Selecta ex libro Chronico de originibus Constantinopoleos.* quæ iam Græcè & Latinè exstant: tametsi longè copiosiora in Bibliotheca Bauarica asseruantur. Titulus ita à Iunio formatus est. *Georgij Codini liber de officialibus Palatij Constantinopolitani, & officijs magnæ Ecclesiæ.* Nam alter titulus, quem ex manuscripto quodam codice adducit, prorsus nihil ad hunc librum facit. παρεκβολαὶ ἐκ τῆς βίβλου τοῦ Χρονικοῦ περὶ τῶν πατρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῆς ἐκλήθη Βυζάντιον, συντεθεῖσαι παρὰ Γεωργίου Κωδίνου. Nihil, inquam, ad hunc locum hic titulus facit, quia est illius alterius de originibus Constantinopoleos, cui etiam ab editore rectè præfigitur; licèt non, vt Iunius, τῶν πατρίων, à recto πατριά; sed meliùs τῶν πατρίων à plurali τὰ πάτρια, nobis exhibeat; quo titulo etiam Hesychius Milesius librum scripsit, qui iam vulgatus est. Et nota sunt ex Suida, Diogenis Cyziceni τὰ πάτρια Κυζίκου, *res patriæ* seu *origines Cyzici.*

3. Et tamen ſuauiſſimè nugatur Iunius, cur liber iſte de officijs παρεκβο-λῶν appellationem tulerit; nempe, *quòd ex libro, cuius inſcriptio eſt, Chronicum, excerptus fuerit; Chronicum hoc fuiſſe publicum Palatij Conſtantinopolitani, in quod Acta Curopalatæ retulerint, in quorum cuſtodia idem quoque liber fuerit.* Quid eſt nugas agere, ſi hoc non eſt? cùm epigraphe iſta non ad hunc librum, ſed ad alium de originibus Conſtantinopoleos ſpectet, prout ab interprete totidem verbis eidem libro præfixus eſt.

Apinæ Iunianæ.

4. Recentiores Græci in orthographia dictionum, præſertim peregrinarum, varij ſunt: addunt, vt παλλάτιον, κουεσπαλλάτης, δβέλλιον, τριμμικήελος, φλάμμουλον; & in purè Græcis κρέμμασθαι, pro, παλάτιον, κουεσπαλάτης, δβέλιον, τριμικήελος, φλάμουλον, κρέμασθαι.

Varia orthographia recentioris Græciæ.

Addunt etiam initiò vocabulorum ſi inchoentur à β vel π, β mutato in π, vt βαΐουλος, μπαΐουλος, Βελλαρμῖνος, Μπελλαρμῖνος, apud Gabrielem Epiſcopum Philadelph. in libro de ſacramentis, μπάλλα, *palla*, *pila*. Μβασίας, *Baſſa*, & id genus alia ſine numero. Imò in ipſo etiam vocabulo ſuum hoc μ adijciunt ante β vel π, vt ῥομπέρτος, pro ῥοπέρτος, apud Annam in Alexiade, τζαμπέριον, pro, τζαπέριον.

Detrahunt, σίλα, τζικελάελος, pro σίλλα, τζικελλάελος, vel τζικκελλάελος.

Nec tamen hæc nimis ſcrupuloſè obſeruant: hinc τὸ π ſine adiectione τοῦ μ, ſæpiſſimè inuenias, vt πατέλλα, πατέλλιον, πατρίκιος, πατριάρχης, & id genus alia innumera. Vide Gloſſarium Græcobar. littera π.

5. Caue autem, ne nouem pentadas Clericorum percurrens, ſuſpiceris etiam ætate Codini non fuiſſe plures Clericos magnæ Eccleſiæ, quàm his nouem quinarijs enumerentur: nam Officiales tantùm hoc Indice continentur. Olim quidem fuiſſe numeroſiſſimum Clerum liquet ex Nouella tertia Iuſtiniani, qui, ne nimiùm diffunderetur, ad certum numerum reſtrinxit. *Sancimus*, inquit, *nequando in ſacroſancta maiore Eccleſia vltra* LX. *presbyteros, diaconos verò mares centum, fœminas* XL: *& ſubdiaconos* XC. *lectores autem vltra* CX. *cantores vltra* XXV. *exiſtant, vt vniuerſis reuerendiſſ. clericorum Maioris Eccleſiæ numerus in* CCCCXXV. *perſonis, & centum præterea oſtiarijs (vt vocant) conſiſtat. In ſanctiſſima igitur Maiore almæ huius vrbis noſtræ Eccleſia, & tribus illis ſacris ædibus ei coadunatis, tanta clericorum multitudo eſto, neminem eorum, qui nunc ſunt, eijciendo, tametſi multo maior numerus exiſtat, quàm à nobis definitus eſt: nemine item de cetero per vllum ordinem, qui hoc tempore eſt, adijciendo, donec intra hunc numerum menſura conſiſtat.*

Plures Clerici, non Officiales fuere.

Iuſtinianus Clericorum numerum definiuit.

Heraclius Imperator in Diplomate de numero definito Clericorum Magnæ Eccleſiæ Tom. 1. Iuris Græco-Roma. *Religioſorum presbyterorum catalogus ad* LXXX. *diaconorum verò marium ad* CL. *fœminarum diaconiſſarum, ad* XL. *ſubdiaconorum, ad* LXX. *lectorum ad* CLX. *cantorum ad* XXV. *oſtiariorum ad* LXXV. *quacunque tandem cauſſa, redigatur.* Idem Imperator Clericos officiales hoc numero definiuit, nimirum vt eſſent Syncelli duo, Cancellarij duodecim, Defenſores decem, Referendarij duodecim, Notarij

Heraclius indem Cleri. coarctauit.

quadraginta,

quadraginta; Sceuophylaces presbyteri quatuor; sceuophylaces diaconi sex; Lectores duo, &c. quæ cum officialibus Codini non satis concinunt. Sed in his nihil erat apud Græcos constantius, quàm ipsa inconstantia, & mutandi mos indefinens. Index primus Officialium qui nouem pentades antecedit, non videtur esse à Curopalata: cur enim bis battologicè, nec satis constanter, eosdem eodem propemodum loco percenseret? Nolui tamen omittere, cùm in editione Iuniana exstet, &, nisi me fallit memoria, etiam in altero Codice Bauarico.

Dubitationes quædam circa primum catalogi quinarium. De Exocatacœlis, déque Magno Oeconomo.

CAP. II.

1 Catalogus Officialium Magnæ Ecclesiæ deest in altero manuscripto Bauarico, quemadmodum & in Lautheriano: sed cùm ab alijs exemplatibus repræsentetur, minimè omitti debuit, quandoquidem ab ipso etiam libri titulo promittitur.

2. Ante nouem pentadas seu quinarios Officialium Magnæ Ecclesiæ præmittitur Officialium index, qui sola vocabula continet, at nec omnia, nec ordinatè, vt antea dictum. Noluimus tamen præterire, ne quis fidem nostram desideraret: pleraque non tam sunt Officiorum indigitamenta, quàm inanium titulorum crepitacula; etiam extra Constantinopolim ad alias Græcanicas Ecclesias prolata, vt videre est in Turcogræciæ lib. 4. vbi exstat epistola Clericorum insulæ Chij ad Patriarcham Constantinopolitanum, in qua inuenies *Sacellarium Chij, Logothetam Chij, Protosyngellum Chij, Caliarchum Pneumaticum & Protecdicum Chij, Canstrisium Chij, Protopsalten Chij, Dicæophylacem Chij, Nomophylacem Chy, Referendarium Chij, Doctorem Euangelij, Doctorem Apostoli.* Nomina potiùs inanium titulorum quàm officiorum.

Diuidit Codinus officia Magnæ Ecclesiæ in nouem pentadas seu quinarios. Extant etiam istæ pentades Tom. 1. Iuris Græco-Romani lib. 4. in ipsa calce; sed tribus pauciores, quia index ille tantùm sex pentadas adducit.

3. In prima ergo Pentade apud Codinum continetur, 1. *Magnus Oeconomus.* 2. *Magnus Sacellarius.* 3. *Magnus Sceuophylax*, seu *custos sacrorum vasorum.* 4. *Chartophylax.* 5. ὁ τοῦ σακελλίου, *curator* seu *præfectus Sacelli.* 6. *Protecdicus*, seu *defensor primus.* Vbi mirum vocari pentadem, quæ sex complectatur. Officiales primæ pentadis.

Sed hanc admirationem eximet nobis Ioannes Episcopus Citri in Responsis ad Constantinum Cabasilam Dyrrhachij Archiepiscopum, ita scribens lib. 5. Iuris Græco-Romani, Tom. 1. fol. 327. τὸ δὲ περὶ πεντάδων ἢ ὀφφικίων ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς οἱ ἑξάδας, ὥσπερ τοῖς περιέχουσι συνεστάναι παρὰ τοῦ Quare prima pentas sex Officiales contineat.

τῆς μακαρίας λήξεως πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου. τῇ προσθήκῃ δὲ ταύτῃ ἐπιψηφίσατο, καὶ γνώμῃ ψήφῳ τοῦ ἐν ἁγίοις μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου, ἐπαινοῦντος καὶ ἐξαίροντος τὸ γεγονός, ὡς εὔλογον, καὶ ἀμέμπτως προαχθέν. *Officium Protecdici olim minoribus annumerabatur. Postea maioribus adscriptum est à beatæ memoriæ Georgio Xiphilino Patriarcha Constantinopolitano. Quod factum suffragio suo approbauit itidem Eustathius Metropolitanus Thessalonicensis, summis laudibus, tanquam rectum rectæque rationi consentaneum, id euchens.*

Protecditus inter maiora officia recensitus.

Cùm ergo olim quinque duntaxat hoc quinario comprehenderentur, iure Codinus πεντάδα nominauit; respiciens nimirum ad antiquiorem, non ad illum à Xiphilino introductum numerum. Nam & Balsamon in *Melete*, seu disceptatione sua de officio Chartophylacis, & Protecdici, Tom. 1. Iuris Græco-Rom. fol. 456. quinque tantùm in hac prima classe ponit, omisso Protecdico, eósque dicit esse quasi quinque sensus Patriarchæ, quibus tanquam instrumentis, negotia omnia exequatur: Vocat etiam horum quinque Ecclesiasticorum procerum ministeria, πέντε σεκρέτων θεῖα γυμνάσια, hoc est, *vt interpres vertit, quinque secretorum religiosa ratiocinia.* Rectius fortè: *quinque secretorum consistoria.* nos *rebus expediendis præfectos.* Et quiuis horum habebat sua in functione plures adiutores, quos Balsamon vocat *Chartularios*, τοὺς κοινοὺς συμμερείας, τῆς σεκρετικῆς διακονίας. *Laboris consortes, Senatúsque illius seu Consistorij seu Consilij administros.*

Balsamon in prima pentade quinque recenset.

Adiutores plures cuiusuis Officialis.

5\. Appellabantur ijdem ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες; vt Balsamon docet, & Ioannes Citrius; etsi in huius Responsis scribatur hoc nomen in penultima non per οι, sed per ι, ἐξωκατάκιλοι, & Latinè, Exocataceli, vt in editione Bonefidij. Sed vitiosè: nam recta scriptura est ἐξωκατάκοιλοι, Latinè *exotatacœli.* Grauiter errat Iunius cùm pag. 5. & 6. verbum hoc in duo diuidit, ἔξω κατακοίλων, itáque interpretatur, *Catacælorum, qui foris sunt:* nugæ. Vnicum vocabulum est; non duo. Quare legendum, ὁ πρωτοβεστιάριος δόμεστ. τῶν ἐξωκατακοίλων. Hinc etiam reformanda lectio pag. 131. & 133. editionis Iunianæ, * vbi Iunius; ἓξ κατάκοιλοι, reddítque; *Sex Catacæli.* Quam lectionem vitiosam esse, (licèt in Bauaricis quoque Codicibus appareat) vel ex descriptione Protonotarij discere poterat: vbi scriptum in suis etiam exemplaribus reperit, ἐξωκατακοίλων. quamuis malè disiunxit, quæ coniungenda erant. Quomodo ergo nunc ex ἔξω procudit nobis ἕξ? Eo itèm nomine non potest ferri illa lectio: quia ἄρχοντες isti vocabantur tunc etiam ἐξωκατάκοιλοι, quando erant tantùm quinque; vt ex Balsamone planum: non ergo à numero dicti sunt ἓξ κατάκοιλοι.

Iunius malè diuidit vocem ἔξω κατακοίλων, & ἓξ κατάκοιλοι.

* Vide Codinũ cap. 9 n. 4. & 5.

6\. Sed quæ notio huius nominis ἐξωκατάκοιλοι? Vt Iunio suauiter *de vallibus, & de Ecclesijs in editiore loco Constantinopoli semper exstructis* philosophanti assentiar, committere non possum: sed eum qui ex *Exocatacælis* nobis *Catacælos* procudit; falsam itidem originationem fabricare, nec insolens, nec nouum videri debet; cuius falsitas cuiuis absque mora subolebit, qui hæc Iunij verba cum sensu perpenderit. *Maximæ Ecclesiæ præerat Patriarcha;*

Tertius Iunij error in notione etymi vocis ἐξωκατακοί-λων.

Patriarcha; reliquis Pastores sui, qui dicebantur Catacœli, κτ̃ τὰς κοιλάδας*, singuli commorantes.* Scilicet Constantinopoli omnes Parochi habitabant in vallibus; nullus in excelsiore vrbis loco: alioquin *Iuniani Catacœli* nomen tueri non potuissent. Nec plures in tanta ciuitate Parochi erant, quàm quinque aut summùm sex: Nomen enim *Catacœli*, seu, vt nos scribimus, *Exocatacœli*, quinque, vel sex duntaxat obtinebant.

7. Nec magis verisimilia de istis apponit nobis Petrus Gregorius Tolosanus lib. 15. cap. 9. Syntagm. vniuersi Iuris, vbi dicit, à Græcis vocari *Euicellos* Episcopos nonnullos, nulli Metropolitano subiectos; Patriarchis familiares & suffraganeos, sempérque astantes; quales describit Wilhelmus Tyrius lib. 14. Belli sacri cap. 11. quos ipse Tyrius dicit à Græcis appellari *Cancellos*. Petrus Gregorius suspicatur subesse mendum. Forsan enim scripsit Tyrius, *Catacelos*, vt rectus sit, κατάκηλος. κατάκηλοι, à κατακηλέω, quod est *permulceo, suauitate animum delinio*. Hinc κατακηλητικός, *vim demulcendi habens*. Et cur non hinc iridem κατάκηλος? Illud alterum *Euicellos* format Petrus Gregorius παρὰ τὸ εὔκηλος, hoc enim nomine significant Græci *stantes sine motu, quietos;* hinc apud Hesiodum πόνης ἀπήμων, εὔκηλος. Petri Gregorii Tolosani opinio reijcitur. κατάκηλος à κατακηλέω nil facit pro Exocatacœlis.

8. Sed hæc nihil ad Exocatacœlos nostros faciunt; siue isti *Euicelli* à P. Gregorio allati aliquando in rerum natura exstiterint, siue ex cerebro eximij illius Iureconsulti prognati fuerint; vt ego quidem existimo; legendum enim apud Tyrium *Concellos*, id est, syncellos, eiusdem cellæ socios & habitatores. Et nupera editio Tyrij syncellos exhibet: tametsi prior illa lectio melior, & scripturæ vulgatæ propior sit. Euicelli nil ad Exocatacœlos.

Adde Concellos istos fuisse Episcopos, tametsi suffraganeos, vt Tyrius appellat. At Exocatacœli nostri non erant Episcopi, sed Patriarchales diaconi. Valeant ergo isti *Euicelli*, antehac inauditi, Tyriúsque suos *Concellos*, & Codinus suos *Exocatacœlos* retineat. Exocatacœli Patriarcharũ diaconi.

9. Nescio an audeam proponere coniecturam meam, quam diu iam premo: sed promatur, quandoquidem nullius periculo prometur. Quid si vnicâ litterulâ mutatâ legamus ἐξωκατάκοιτοι? *qui foris dormiunt, qui foris cubant*, non in Patriarcheo: olim namque proprias Ecclesias administrabant; & sic sua domicilia extra Magnæ Ecclesiæ limites incolebant, in iisque quietem capiebant. Canon Trullanus 46. de Monialibus, πάμπαν δὲ αὐταῖς ἐξωκοιτεῖν οὐκ ἔξεστι. Vbi Zonaras Græcus interpres: καὶ μηδὲ ἔξω τῆς μονῆς τὴν νύκτα διάγειν· τοῦτο γὰρ τὸ, ἐξωκοιτεῖν. *Neque fas illis est noctem extra cœnobium agere: hoc enim est* ἐξωκοιτεῖν, *abnoctare, extra cubare, dormire.* Probabilior redderetur coniectura, si ἐξωκατακοιτεῖν legeretur. Verùm prior quoque lectio suspicioni nostræ aliquid verisimilitudinis conciliat; longéque plus fulcimenti adhuc accederet, si ali- Coniectura pro Exocatacœlis. s. Exocatacœtis.

quis manuscriptus Codex ἐξωκατακοίλους nobis repræsentaret. Apud Nicetam in vita Ignatij lege : Λέων ὁ κεκλημένος κατωκοίλας, sed nihil hic ad rhombum. Tempore Leonis Armenij, & antè itidem, Clerici Palatini non in Palatio, sed foris in priuatis ædibus commorabantur, & tertia circiter vigilia noctis ad Elephantinam (portam) congregabantur, indéque ad Ecclesiam abibant, & matutinas preces Deo persoluebant, vt scribit Ioannes Curopalata, in Leone Armenio. Postea in Aula seu Regia habitarunt ; eò quòd interfectores Leonis Armenij, nocte Natiuitatis Domini his Clericis immisti, Templum ingressi essent, & Leonem trucidandi occasionem, nec frustra captassent. Quid si Exocatacœlis quoque mos extra Patriarchicum pernoctandi fuit ? Erant olim isti Exocatacœli sacerdotes ; postea ab Patriarcha quopiam in Patriarchalium Diaconorum numerum redacti ; vt Patriarcha diebus solennioribus, ministris honoratioribus non careret, vt patet ex ipso Codino cap. 9. n. 4. & seqq.

Auctoritas Exocatacœlorum. 10. Magnæ fuerunt auctoritatis *Exocatacœli*, quam ex his pauculis Codini verbis colligas : οὗτοι κάθηνται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως. *Isti* (Exocatacœli) *sedent in sacra synodo cum ipso Patriarcha.* Chartophylaci, vni ex istis mouerunt aliquando litem Episcopi, διὰ τὸ προκαθῆσθαι αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων, ὁπηνίκα δέοι τούτους συνέρχεσθαι κατά τινα χρείαν, καὶ συνεδριάζειν μετ' αὐτὸν πρὸ τῆς εἰς τὴν ἁγιωσύνην σου εἰσελεύσεως, *quòd sederet ante Episcopos, quoties illos conuenire ob aliquam necessitatem oportebat, antequam ad Patriarcham ingrederentur.* Exocatacœli sessione Episcopis superiores. Verùm pro Chartophylace rescripsit Alexius Comnenus; Exstat Nouella eius inter illas, quas cum Ecloga seu Synopsi Iuris Romani edidit Leunclaius.

Eorundem fit mentio in Concilio Florentino, tanquam auctoritate & dignitate in Clero Græcanico valde excellentium. Exocatacœli in Florentino Concilio genam & dexteram Papæ osculati. καὶ τὸν πάπαν ὁ πατριάρχης ἠσπάζετο ἱστάμενον ἐν τῇ παρειᾷ, ἡμεῖς δὲ καθημένου τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ τὴν παρειὰν, σὺν τοῖς ἐξωκατακοίλοις. *Patriarcha Papam stantem osculatus est in gena. Nos verò cum Exocatacœlis sedentis dexteram atque genam osculati sumus.* παρισταμένου ἐν αὐτῷ τοῦ βασιλέως τοῦ ἁγίου, τῶν καρδηναλέων καὶ πάντων τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῶν ἐξωκατακοίλων. *Præsentibus Imperatore, Cardinalibus, & omnibus Episcopis, & Exocatacœlis.* Hactenus de Exocatacœlis in genere.

11. Quod attinet ad Oeconomum, qui primus inter Exocatacœlos, eius officium his verbis describit Codinus *. ὁ μέγας οἰκονόμος κρατεῖ πάντα τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησίας, καὶ πᾶν τὸ εἰσοδιαζόμενον ἐξ αὐτῶν, καὶ οἰκονομεῖ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ. Quæ sic interpretatur Iunius. *Magnus Oeconomus, qui in omnes possessiones Ecclesiæ auctoritatem habet, omnémque redituum, qui ex eis percipitur. Ministrat autem sacerdoti summo & Ecclesiæ hac Oeconomica procuratione.* Quanto breuiùs & distinctiùs dixisset ; *Magnum Oeconomum esse illum, qui in omnes facultates prouentúsque*

* num. 2. Officium Oeconomi qui primus in Exocatacœlis.

que Ecclesiæ ius habet; procuratórque est Episcopi simul ac Ecclesiæ? Breuiter eundem descripsit Balsamon: καὶ ἔχει τὴν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων τὴν φροντίδα ὁ μέγας οἰκονόμος. *Curam gerit Ecclesiasticarum facultatum magnus Oeconomus.*

Natum est autem illud, ὁ μέγας, ex recentium Græcorum ambitione, qui officijs & dignitatibus titulum μεγάλου admodum liberaliter præponebant; & sæpe duo officia, ceteroquin paria, aliter non distinguebant, quàm vocis τοῦ μεγάλου appositione. Qua in re longè parciores & restrictiores sunt sempérque fuerunt Latini, qui & ad omnes, etsi virtute & eruditione præstantes, raro hoc elogium quasi prænomen aut cognomen transtulerunt, cùm tamen apud Græcos nihil sit frequentius, quàm illud, ὁ μέγας, ὁ μέγας, &c. sæpe ex musca μέγαν elephantem facere solent. Et iam quoque ex ingenito fastu μεγάλου titulo mirificè sese circumspiciunt. ὁ μέγας ῥήτωρ, ὁ μέγας σακελλάριος, ὁ μέγας οἰκονόμος, cùm sint omnium propè mortalium longè miserrimi propter iugum Turcicum. μέγας ambitiosus Græcorum titulus.

QVIS MAGNVS SACELLARIVS; & quis ὁ σακελλίου.

CAP. III.

1 Μέγας σακελλάριος appellatur à Ioanne Cittio, ὁ ἐπὶ τῆς μεγάλης σακέλλης, *qui magnæ sacellæ præest.* At ὁ τοῦ σακελλίου, vocatur quoque ὁ ἐπὶ τῆς μικρᾶς σακέλλης, ἤγουν ὁ σακελλάριος; *qui præest paruæ sacellæ.* In Turcogræcia non malè dicitur *sacellius.* Quid verò σακέλλη, seu sacella, seu σακέλλιν, seu σακέλλιον, seu σακέλλιον? his enim nominibus vtuntur recentiores Græci, à quibus sacellarij magni & minoris nomina deducunt. σακέλλιον, inquit Suidas, βαλάντιον, μαρσίππιον, ἐξ οὗ καὶ σακελλάριος. *Sacellium est crumena, marsupium, à quo & sacellarius.* Hesychius: σακέλλα, ὅπου τὸ χρυσίον τίθεται. σακέλλιον, ὁμοίως. *sacella, vbi aurum ponitur: sacellium, similiter.* Σακέλλιον quid. Σακέλλη.

2. Nec dubium, nomen hoc ad Græcos venisse ex Latino; seu potiùs multis communi vocabulo, *saccus, sacculus, sacellus,* extrito altero *c.* Hinc Germanicum *Sackle,* & *Seckel,* pro *loculis;* & *Seckelmaister* quæstor, *præfectus sacculi,* seu *sacelli.* Quare si duos istos proprijs nominibus afficere velimus, tum ὁ μέγας σακελλάριος erit nobis *der grosz oder grosser Seckelmaister.* ὁ τοῦ σακελλίου, seu *sacelli, der klain Seckelmaister;* quia Ecclesiæ pecunias curabant, asseruabant, expendebant. Magnus Sacellarius & qui præerat sacellio, pecunias Ecclesiæ tractabant.

Et hæc eſt primaria appellationis huius ratio ; petita nimirum à *ſacculo*, hoc eſt, ab ærario Eccleſiaſtico, cui præerant.

Monaſteria erant ſub mag. ſacellario.

3 Interim alia quoque munia obibant ; nam *Magnus ſacellarius poteſtatem habet in virorum & mulierum monaſteria, quo in munere adminiſtro vtitur illo, qui Antiſtes monaſteriorum appellatur*, de quo Codinus in quinta Pentade : ſicut & ὁ τοῦ σακελλίου adiutorem habet ἄρχοντα τῶν ἐκκλησιῶν, de quo in quinto Quinario. Non abſimilia Balſamon. *Magnus ſacellarius curam gerit monaſteriorum, tam eorum quæ ſunt intra vrbem, quàm* τῶν περατικῶν, hoc eſt, quæ ſunt in Pera, ſeu Peræa ; cùm ciuitatis Imperatricis decima tertia regio ſit Pera, ſeu Peræa : vt patet ex deſcriptione Vrbis Conſtantinopolitanæ ; inter cuius regiones locum decimum tertium obtinet *Sycena* ; quæ alio nomine *Pera*, & hodie *Galata*. Cùm ergo ad Conſtantinopolitanam vrbem pertineat ; non immeritò curam & inſpectionem habet *ſacellarius* in monaſteria, quæ in Pera ſita ſunt : quæque Balſamon vocat *Peratica* ; à Pera enim vrbe deduxit hoc nomen.

Peratica monaſteria quæ ſunt in Pera.

Sacellarius minor præter Eccleſias Catholicas curat ſacellium propriè dictum, ſ. pecunias.

4. Minor ſacellarius, ſeu *ſacellius Catholicas Eccleſias ſua in poteſtate habet, & ſacelin, ſiue ſacellium*, inquit Codinus. Vbi mentio fit ſacelli, ne cogitares curam Eccleſiarum excludere *ſacellium* propriè dictum. Er quamuis in deſcriptione officij *Magni ſacellarij* denuo non repetatur cura *ſacellæ* ; attamen ipſum nomen id ſatis indicat : nemo enim propriè, imò forſan ne aptè quidem nominatur abſolutè *ſacellarius*, eò quod curat tam virorum, quàm Virginum monaſteria. *Minori ſacellio* tribuit Balſamon, in ſua diſceptatione de Chartophylace, etiam curam & adminiſtrationem Emphyteuſium : ait enim ; ὁ σακελλίου, *præfectus ſacellij* curam gerit τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν, *Catholicarum Eccleſiarum* (ineptè interpres *Eccleſiarum in genere* : quem errorem non ſemel errat) πρὸς δὲ καὶ ἐμφυτευτικῶν τὴν διοίκησιν, *inſuper etiam Emphyteuſium curam & adminiſtrationem habet.*

Emphyteuſes minor ſacellius curat.

Protecdici & ſacellij munus confunditur.

In Turcogræcia ſubditur alia cura, nempe ſupplicum & confugientium ad Eccleſiam. Interea non expungitur cura propriè dicti *ſacellij* ; tametſi neſcio quàm verè Turcogræcia hoc munus ſacellio tranſcribat ; cùm ibidem paulò pòſt idem munus aſſignet Protecdico, τοὺς προσφυγὰς ὑποδέχεσθαι, *confugientes ad Eccleſiam recipere* : vt interpretatur Turcogræcus Cruſius ; vt vt ſit, ὁ σακελλίου à *minori ſaccello pecuniario ſeu ærario*, nomen habet, vt *maior ſacellarius à maiore ſacello* : non aliunde, neque talis nominatur niſi reſpectu ad curam ſacelli.

Propriè vterque ſacellarius curabat ærarium.

Deriuatio Balſamonis explicatur.

5. Quare non ſatis aſſequor, quod Balſamon affirmat in Melete ſua de Chartophylace & Protecdico : τὸ σάκελλον παρὰ Ῥωμαίοις ἐστὶ παρὰ τὸ διοικεῖν καὶ φυλάττειν, *apud Romanos eſſe ab adminiſtrando & cuſtodiendo* : aut enim loquitur Balſamon de deriuatione vocis : & tunc σακέλλιον non magis eſt παρὰ

τὸ

τὸ διοικεῖν καὶ φυλάττειν, quàm αὐτὸ τὸ τύπτειν καὶ μάχεσθαι. aut loquitur de significatione vocum; & tunc verum est, *præfectum Sacellio*, seu *Sacellarium* esse διοικητὴν καὶ φύλακα, & hanc præfecturam esse φυλακὴν *custodiam*; sed non ideo omnis φύλαξ est *sacellarius*, nec omnis φυλακὴ, *custodia sacelli*; sed ille tantùm φύλαξ est *sacellarius*, cui *sacella* credita est, & illa tantùm *custodia sacella*, quæ circa sacellam occupatur: Alioquin si omnis phylax esset *sacellarius*, etiam opiliones & caprarij essent *sacellarij*; quia sunt φύλακες, *custodes*, vt alias absurditates taceam.

6. Quòd si quid aliud *sacellij* nomen obtinuit, eius curatorem seu custodem, quo minùs *sacellarium* vel *sacellium* appelles, non impedit. ἡ τοὺς κακούργους δὲ φυλάττουσα πατριαρχικὴ σακέλλη, ἐντεῦθεν, καὶ οὐκ ἄλλοθεν μετωνόμασται, ὥσπερ δὲ καὶ τὸ σακούλιον. *Hinc* (à custodia) *Patriarchicus carcer dictus est sacella, quemadmodum & ipsum saculium.* Sed nec à custodia, nec propter custodiam Patriarchicus carcer dictus est *sacella*; sed aliam ob caussam, quæcunque illa fuerit: alioqui omnis carcer, quatenus custodia est, vocaretur *sacella*; quod non est ita; sicut & apud Germanos non omnes carceres, sed certiquidam, vocantur *sacci*, *Sack*, non ob custodiam præcisè, quia alioqui omnes carceres appellarentur *sacci*; quia omnes sunt custodiæ; sed alias ob caussas, quas nominis impositor spectauit. Quoad carcerem, *sacellæ* nomen tulerunt Virginum monasteria, cùm sint quasi quidam carceres; quia nulli egredi licèt, nisi grauissima vrgente caussa, nec sine honesto comitatu, qui ducant & reducant, vt præcipitur in 46. Canone Trullano. Et huc spectant illa, quæ in Turcogræcia pag. 203. ex Augustano MS. Pachymeris Codice annotantur. οὗτος (ὁ μέγας σακελλάριος) ἐπιτηρεῖ τὰς ἱερὰς σακέλλας, δηλονότι τὰ γυναικεῖα μοναστήρια. *Iste* (magnus sacellarius) *administrat & curat sacras sacellas, nempe monasteria fœminarum.*

Sacella Patriarchicus carcer dictus & qua notione.

Virginum monasteria sacella dicta.

7. Si quis ob huiusmodi sacellas earum curatorem velit quoque sacellarij nomenclaturam tulisse, cum hoc non pugnabo: dummodo non abnuat, sacellarium primariò nominatum à sacello pecuniario, seu ab ærario; vt suprà diximus. S. Anastasius Sinaita in suo Hodego dicit *sacellarium* esse nomen Syriacum. σακέλλα γὰρ τὸ δοχεῖον εἴρηται. *Nam sacella est receptaculum, à recipiendo sic dictum.* Nec mirum; *saccum* & *sacellum* omnes linguas peruagatos, etiam in Syriacam irrepsisse.

Sacellarius nomen Syriacum.

8. Ex his quæ hactenus dicta, facile erit iudicium facere; quàm vera sint, quæ de *sacellario* & de *præfecto sacellij* Iunius commentatur pag. 245. & 246. *Nomen est ambiguum*, σακελλάριος, inquit Iunius. Sit ita; quandoquidem Ioannes Citrius τὸν ἐπὶ τῆς μικρᾶς σακέλλης etiam *sacellarium* nominat, cuius plura fortè exempla non reperies; aptiùs *sacellius* vocabitur, si vno nomine vocare velis: *nam modò personarum respectu dicitur, qui sacris hominibus & DEO dicatis præfectus est, modò rerum, locorúmque; putà is, qui templis, domibúsque sacris.* At ὁ τοῦ σακελλίου non modò parietibus templorum præerat; sed & Clero ad illa templa pertinenti; & confugientibus quoque ad illa templa: hoc enim est κρατεῖν τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας. Ergo & ὁ τοῦ σα-

Iunius refutatur, sacellariū ad personas, sacellium ad loci custodiā trahens.

Index Capitum libri tertij Obseruationum.

OBSERVATIONVM ET EMENDATIONVM IN GEORGIVM CODINVM

Curopalatam de Officijs & Officialibus Magnæ Ecclesiæ, Aulæque Constantinopolitanæ,

LIBER PRIMVS.

QVIS CODINVS. QVANDO. QVÆ LIBRI inscriptio. Varia eiusdem vocabuli apud recentiores Græcos scriptura. Numerus Clericorum in Magna Ecclesia.

1 QVis fuerit Georgius Codinus Curopalata, & quo seculo vixerit, non habeo dicere; vt nec illud, num Curopalatæ nomen, sit cognomen, an officij Palatini. Illud liquet, sequiore iam Græcia, & cùm ad interitum tenderet, floruisse, post Cantacuzenum scilicet, vel cum illo.

2. Præter hunc librum, qui nobis est in manibus, scripsit idem Codinus παρεκβολαὶ ἐκ τῆς βίβλου τοῦ Χρονικοῦ περὶ τῶν πατρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. *Selecta ex libro Chronico de originibus Constantinopoleos.* quæ iam Græcè & Latinè exstant: tametsi longè copiosiora in Bibliotheca Bauarica asseruantur. Titulus ita à Iunio formatus est. *Georgij Codini liber de officialibus Palatij Constantinopolitani, & officijs magnæ Ecclesiæ.* Nam alter titulus, quem ex manuscripto quodam codice adducit, prorsus nihil ad hunc librum facit. παρεκβολαὶ ἐκ τῆς βίβλου τοῦ Χρονικοῦ περὶ τῶν πατρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πόθεν ἐκλήθη Βυζάντιον, συντεθεῖσαι παρὰ Γεωργίου Κωδίνου. Nihil, inquam, ad hunc locum hic titulus facit, quia est illius alterius de originibus Constantinopoleos, cuj etiam ab editore rectè præfigitur; licèt non, vt Iunius, τῶν πατρίων, à recto πατριά; sed meliùs τῶν πατρίων à plurali τὰ πάτρια, nobis exhibeat; quo titulo etiam Hesychius Milesius librum scripsit, qui iam vulgatus est. Et nota sunt ex Suida, Diogenis Cyziceni τὰ πάτρια Κυζίκου, *res patriæ* seu *origines Cyzici.*

quadraginta; Sceuophylaces presbyteri quatuor; sceuophylaces diaconi sex; Lectores duo, &c. quæ cum officialibus Codini non satis concinunt. Sed in his nihil erat apud Græcos constantius, quàm ipsa inconstantia, & mutandi mos indesinens. Index primus Officialium qui nouem pentades antecedit, non videtur esse à Curopalata: cur enim bis battologicè, nec satis constanter, eosdem eodem propemodum loco percenseret? Nolui tamen omittere, cùm in editione Iuniana exstet, &, nisi me fallit memoria, etiam in altero Codice Bauarico.

Dubitationes quædam circa primum catalogi quinarium. De Exocatacœlis, déque Magno Oeconomo.

CAP. II.

1 Catalogus Officialium Magnæ Ecclesiæ deest in altero manuscripto Bauarico, quemadmodum & in Lautheriano: sed cùm ab alijs exemplaribus repræsentetur, minimè omitti debuit, quandoquidem ab ipso etiam libri titulo promittitur.

2. Ante nouem pentadas seu quinarios Officialium Magnæ Ecclesiæ præmittitur Officialium index, qui sola vocabula continet, at nec omnia, nec ordinatè, vt antea dictum. Noluimus tamen præterire, ne quis fidem nostram desideraret: pleraque non tam sunt Officiorum indigitamenta, quàm inanium titulorum crepitacula; etiam extra Constantinopolim ad alias Græcanicas Ecclesias prolata, vt videre est in Turcogræciæ lib. 4. vbi exstat epistola Clericorum insulæ Chij ad Patriarcham Constantinopolitanum, in qua inuenies *Sacellarium Chij, Logothetam Chij, Protosyngelum Chij, Caliarchum Pneumaticum & Protecdicum Chij, Canstrisium Chij, Protopsalten Chij, Dicæophylacem Chij, Nomophylacem Chij, Referendarium Chij, Doctorem Euangelij, Doctorem Apostoli.* Nomina potiùs inanium titulorum quàm officiorum.

Diuidit Codinus officia Magnæ Ecclesiæ in nouem pentadas seu quinarios. Extant etiam istæ pentades Tom. 1. Iuris Græco-Romani lib. 4. in ipsa calce; sed tribus pauciores, quia index ille tantùm sex pentadas adducit.

3. In prima ergo Pentade apud Codinum continetur, 1. *Magnus Oeconomus.* 2. *Magnus Sacellarius.* 3. *Magnus Sceuophylax*, seu *custos sacrorum vasorum.* 4. *Chartophylax.* 5. ὁ σακελλίου, *curator* seu *præfectus Sacelli.* 6. *Protecdicus*, seu *defensor primus.* Vbi mirum vocari pentadem, quæ sex complectatur. Officiales primæ pentados.

Sed hanc admirationem eximet nobis Ioannes Episcopus Citri in Responsis ad Constantinum Cabasilam Dyrrhachij Archiepiscopum, ita scribens lib. 5. Iuris Græco-Romani, Tom. 1. fol. 327. τὸ τοῦ πρωτεκδίκου ἢ ὀφφίκιον ἐν τοῖς πεντασυνθέτοις ὂν ἔκπαλαι, ὥσπερ τοῖς περιέχουσι συνεῖργη παρὰ τοῦ Quare prima pentas sex Officiales contineat.

S

τῆς μακαρίας λήξεως πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου. τῇ προσθήκῃ δὲ ταύτῃ ἐπισφραγισθείσῃ, καὶ γνώμῃ δοκιμασία τοῦ ἐν ἁγίοις μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου, ἐπαινουμένου καὶ ἐξαιρέτου τὸ γνήσιον, ὡς εὔλογον, καὶ ἀμέμπτως προσελθ.

Protecditus inter maiora officia recensitus.

Officium Protecditi olim minoribus annumerabatur. Postea maioribus adscriptum est à beatæ memoriæ Georgio Xiphilino Patriarcha Constantinopolitano. Quod factum suffragio suo approbauit itidem Eustathius Metropolitanus Thessalonicensis, summis laudibus, tanquam rectum rectæque rationi consentaneum, id euehens.

Balsamon in prima pentade quinque recenset.

Cùm ergo olim quinque duntaxat hoc quinatio comprehenderentur, iurè Codinus πεντάδα nominauit; respiciens nimirum ad antiquiorem, non ad illum à Xiphilino introductum numerum. Nam & Balsamon in *Melete*, seu disceptatione sua de officio Chartophylacis, & Protecdici, Tom. 1. Iuris Græco-Rom. fol. 456. quinque tantùm in hac prima classe ponit, omisso Protecdico, eósque dicit esse quasi quinque sensus Patriarchæ, quibus tanquam instrumentis, negotia omnia exequatur: Vocat etiam horum quinque Ecclesiasticorum procerum ministeria, πέντε σεκρέτων διαγνώσεις, hoc est, *vt interpres vertit, quinque secretorum religiosa ratiocinia.* Rectius fortè: *quinque secretorum consistoriis* nos *rebus expediendis præfectos.*

Adiutores plures cuiusuis Officialis.

Et quiuis horum habebat sua in functione plures adiutores, quos Balsamon vocat *Chartularios*, τοὺς κάτω συμμεριστάς, καὶ σεκρετικοὺς διακονητάς. *Laboris consortes, Senatúsque illius seu Consistorij seu Consilij administros.*

5. Appellabantur ijdem ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες; vt Balsamon docet, & Ioannes Citrius; etsi in huius Responsis scribatur hoc nomen in penultima non per οι, sed per η, ἐξωκατάκηλοι, & Latinè, Exocataceli, vt in editione Bonefidij. Sed vitiosè: nam recta scriptura est ἐξωκατάκοιλοι, Latinè *exocatacœli.*

Iunius malè diuidit vocem ἔξω κατακοίλων, & ἓξ κατάκοιλοι.

Grauiter errat Iunius cùm pag. 5. & 6. verbum hoc in duo diuidit, ἔξω κατακοίλων, itáque interpretatur, *Catacœlorum, qui foris sunt:* nugæ. Vnicum vocabulum est; non duo. Quare legendum, ὁ προβιβάζεις θέσει τῶν ἐξωκατακοίλων. Hinc etiam reformanda lectio pag. 131. & 133. editionis Iunianæ, * vbi Iunius; ἓξ κατάκοιλοι, redditque; *Sex Catacœli.* Quam lectionem vitiosam esse, (licèt in Bauaricis quoque Codicibus appareat) vel ex descriptione Protonotarij discere poterat: vbi scriptum in suis etiam exemplaribus reperit, ἐξωκατακοίλων. quamuis malè disiunxit, quæ coniungenda erant. Quomodo ergo nunc ex ἔξω procudit nobis ἓξ? Eo itèm nomine non potest ferri illa lectio: quia ἄρχοντες isti vocabantur tunc etiam ἐξωκατάκοιλοι, quando erant tantùm quinque; vt ex Balsamone planum: non ergo à numero dicti sunt ἓξ κατάκοιλοι.

* Vide Codinū cap. 9 n. 4 & 8.

Tertius Iunij error in notione etymologica vocis ἐξωκατάκοιλοι.

6. Sed quæ notio huius nominis ἐξωκατάκοιλοι? Vt Iunio suauiter *de vallibus, & de Ecclesijs in editiore loco Constantinopoli semper exstructis* philosophanti assentiar, committere non possum: sed eum qui ex *Exocatacœlis* nobis *Catacœlos* procudit; falsam itidem originationem fabricare, nec insolens, nec nouum videri debet; cuius falsitas cuiuis absque mora subolebit, qui hæc Iunij verba cum sensu perpenderit. *Maximæ Ecclesiæ præerat Patriarcha;*

Patriarcha ; reliquis Pastores sui , qui dicebantur Catacœli , κατὰ τὰς κοιλάδας , *singuli commorantes.* Scilicet Constantinopoli omnes Parochi habitabant in vallibus ; nullus in excelsiore vrbis loco : alioquin *Iuniani Catacœli* nomen tueri non potuissent. Nec plures in tanta ciuitate Parochi erant, quàm quinque aut summùm sex : Nomen enim *Catacœli* , seu, vt nos scribimus , *Exocatacœli*, quinque, vel sex duntaxat obtinebant.

7. Nec magis verisimilia de istis apponit nobis Petrus Gregorius Tolosanus lib. 15. cap. 9. Syntagm. vniuersi Iuris , vbi dicit, à Græcis vocari *Euicellos* Episcopos nonnullos, nulli Metropolitano subiectos ; Patriarchis familiares & suffraganeos, sempérque altantes; quales describit Wilhelmus Tyrius lib. 14. Belli sacri cap. 12. quos ipse Tyrius dicit à Græcis appellari *Cancellos.* Petrus Gregorius suspicatur subesse mendum. Forsan enim scripsit Tyrius, *Catacelos*, vt rectus sit, κατάκηλος. κατάκηλοι, à κατακηλέω, quod est *permulceo , suauitate animum delinio.* Hinc κατακηλητικὸς, *vim demulcendi habens.* Et cur non hinc itidem κατάκηλοι? Illud alterum *Euicellos* format Petrus Gregorius παρὰ τὸ εὐκήλους , hoc enim nomine significant Græci *stantes sine motu , quietos ;* hinc apud Hesiodum πίονες ἀπήμονες, εὔκηλοι.

Petri Gregorii Tolosani opinio reiicitur.

κατάκηλος à κατακηλέω nil facit pro Exocatacœlis.

8. Sed hæc nihil ad Exocatacœlos nostros faciunt ; siue isti *Euicelli* à P. Gregorio allati aliquando in rerum natura exstiterint , siue ex cerebro eximij illius Iureconsulti prognati fuerint ; vt ego quidem existimo ; legendum enim apud Tyrium *Concellos* , id est , syncellos , eiusdem cellæ socios & habitatores. Et nupera editio Tyrij syncellos exhibet : tametsi prior illa lectio melior, & scripturæ vulgatæ propior sit.

Euicelli nil ad Exocatacœlos.

Adde Concellos istos fuisse Episcopos , tametsi suffraganeos, vt Tyrius appellat. At Exocatacœli nostri non erant Episcopi, sed Patriarchales diaconi. Valeant ergo isti *Euicelli* , antehac inauditi , Tyriúsque suos *Concellos* , & Codinus suos *Exocatacœlos* retineat.

Exocatacœli Patriarchatû diaconi.

9. Nescio an audeam proponere coniecturam meam, quam diu iam premo : sed promatur, quandoquidem nullius periculo prometur. Quid si vnicâ litterulâ mutatâ legamus ἐξωκατάκοιτοι ? *qui foris dormiunt , qui foris cubant* , non in Patriarcheo : olim namque proprias Ecclesias administrabant ; & sic sua domicilia extra Magnæ Ecclesiæ limites incolebant, in iísque quietem capiebant. Canon Trullanus 46. de Monialibus , παντελῶς δὲ αὐταῖς ἐξωκοιτεῖν οὐκ ἔξεστι. Vbi Zonaras Græcus interpres: καὶ μηδὲ ἔξω τῆς μονῆς τὴν νύκτα διάγειν· τοῦτο γὰρ τὸ , ἐξωκοιτεῖν. *Neque fas illis est noctem extra cœnobium agere : hoc enim est* ἐξωκοιτεῖν , *abnoctare , extrà cubare , dormire.* Probabilior redderetur coniectura , si ἐξωκατακοιτεῖν legeretur. Verùm prior quoque lectio suspicioni nostræ aliquid verisimilitudinis conciliat; longéque plus fulcimenti adhuc accederet, si ali-

Coniectura pro Exocatacœlis s. Exocatacœtis.

quis manuſcriptus Codex ἐξωκατακοίλους nobis repræſentaret. Apud Nicetam in vita Ignatij lege: Λέων ὁ κεκλευσμένος κατωκίσας, ſed nihil hic ad rhombum. Tempore Leonis Armenij, & antè itidem, Clerici Palatini non in Palatio, ſed foris in priuatis ædibus commorabantur, & tertia circiter vigilia noctis ad Elephantinam (portam) congregabantur, indéque ad Eccleſiam abibant, & matutinas preces Deo perſoluebant, vt ſcribit Ioannes Curopalata, in Leone Armenio. Poſtea in Aula ſeu Regia habitarunt; eò quòd interfectores Leonis Armenij, nocte Natiuitatis Domini his Clericis immiſti, Templum ingreſſi eſſent, & Leonem trucidandi occaſionem, nec fruſtra captaſſent. Quid ſi Exocatacœlis quoque mos extra Patriarchicum pernoctandi fuit? Erant olim iſti Exocatacœli ſacerdotes; poſtea ab Patriarcha quopiam in Patriarchalium Diaconorum numerum redacti; vt Patriarcha diebus ſolennioribus, miniſtris honoratioribus non careret, vt patet ex ipſo Codino cap. 9. n. 4. & ſeqq.

Auctoritas Exocatacœlorum.

10. Magnæ fuerunt auctoritatis *Exocatacœli*, quam ex his pauculis Codini verbis colligas: οὗτοι κάθηνται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως. *Iſti* (Exocatacœli) *ſedent in ſacra ſynodo cum ipſo Patriarcha.* Chartophylaci, vni ex iſtis mouerunt aliquando litem Epiſcopi, διὰ τὸ προκαθῆσθαι αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων, ὁπηνίκα δέοι τούτους συνέρχεσθαι κατά τινα χρείαν, καὶ συνεδριάζειν κατ' αὐτὸν πρὸ τῆς εἰς τὸν ἀρχιερέα σου εἰσελεύσεως, *quòd ſederet ante Epiſcopos, quoties illos conuenire ob aliquam neceſſitatem oportebat, antequam ad Patriarcham ingrederentur.* Verùm pro Chartophylace reſcripſit Alexius Comnenus; Exſtat Nouella eius inter illas, quas cum Ecloga ſeu Synopſi Iuris Romani edidit Leunclaius.

Exocatacœli ſeſſione Epiſcopis ſuperiores.

Eorundem fit mentio in Concilio Florentino, tanquam auctoritate & dignitate in Clero Græcanico valde excellentium. καὶ τὸν πάπαν ὁ πατριάρχης ἠσπάζετο ἱστάμενον ἐν τῇ παρειᾷ, ἡμεῖς δὲ καθημένου τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ τὴν παρειάν, σὺν τοῖς ἐξωκατακοίλοις. *Patriarcha Papam ſtantem oſculatus eſt in gena. Nos verò eum Exocatacœlis ſedentis dexteram atque genam oſculati ſumus.* παρισταμένου ἐν αὐτῷ τοῦ βασιλέως τοῦ ἁγίου, τῶν καρδιναλέων καὶ πάντων τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῶν ἐξωκατακοίλων. *Præſentibus Imperatore, Cardinalibus, & omnibus Epiſcopis, & Exocatacœlis.* Hactenus de Exocatacœlis in genere.

Exocatacœli in Florentino Concilio genam & dexteram Papæ oſculati.

11. Quod attinet ad Oeconomum, qui primus inter Exocatacœlos, eius officium his verbis deſcribit Codinus *. ὁ μέγας οἰκονόμος κρατεῖ πάντα τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησίας, καὶ πᾶν τὸ εἰσοδιαζόμενον ἐξ αὐτῶν, καὶ οἰκονομεῖ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ. Quæ ſic interpretatur Iunius. *Magnus Oeconomus, qui in omnes poſſeſſiones Eccleſiæ auctoritatem habet, omnémque reditum, qui ex eis percipitur. Miniſtrat autem ſacerdoti ſummo & Eccleſiæ hac Oeconomica procuratione.* Quanto breuiùs & diſtinctiùs dixiſſet; *Magnum Oeconomum eſſe illum, qui in omnes facultates prouentúſque*

* num. 2.

Officium Oeconomi qui primus in Exocatacœlis.

que Ecclesiæ ius habet; procuratórque est Episcopi simul ac Ecclesiæ? Breuiter eundem descripsit Balsamon: καὶ ἔχει τὴν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων τὴν φροντίδα ὁ μέγας οἰκονόμος. *Curam gerit Ecclesiasticarum facultatum magnus Occonomus.*

Natum est autem illud, ὁ μέγας, ex recentium Græcorum ambitione, qui officijs & dignitatibus titulum μεγάλου admodum liberaliter præponebant; & sæpe duo officia, ceteroquin paria, aliter non distinguebant, quàm vocis τοῦ μεγάλου appositione. Qua in re longè parciores & restrictiores sunt sempérque fuerunt Latini, qui & ad omnes, etsi virtute & eruditione præstantes, rarò hoc elogium quasi prænomen aut cognomen transtulerunt, cùm tamen apud Græcos nihil sit frequentius, quàm illud, ὁ μέγας, ὁ μέγας, &c. sæpe ex musca μέγαν elephantem facere solent. Et iam quoque ex ingenito fastu μεγάλου titulo mirificè sese circumspiciunt. ὁ μέγας ῥήτωρ, ὁ μέγας Σακελλάριος, ὁ μέγας οἰκονόμος, cùm sint omnium propè mortalium longè miserrimi propter iugum Turcicum. μέγας ambitiosus Græcorum titulus.

QVIS MAGNVS SACELLARIVS; & quis ὁ Σακελλίου.

CAP. III.

1
Ὁ Μέγας Σακελλάριος appellatur à Ioanne Citrio, ὁ ἐπὶ τῆς μεγάλης Σακέλλης, *qui magnæ sacellæ præest.* At ὁ τοῦ Σακελλίου, vocatur quoque ὁ ἐπὶ τῆς μικρᾶς Σακέλλης, ἤγουν ὁ σακελλάριος; *qui præest paruæ sacellæ.* In Turcogræcia non malè dicitur *sacellius.* Quid verò σακέλλη; seu sacella, seu σακέλλιον, seu σακέλλιον, seu σακέλλιον? his enim nominibus vtuntur recentiores Græci, à quibus sacellarij magni & minoris nomina deducunt. σακέλλιον, inquit Suidas, βαλάντιον, μαρσίππιον, ἐξ οὗ καὶ σακελλάριος. *Sacellium est crumena, marsupium, à quo & sacellarius.* Hesychius: σακέλλα, ὅπου τὸ χρυσίον τίθεται. σακέλλιον, ὁμοίως. *sacella, vbi aurum ponitur: sacellium, similiter.* Σακέλλιον quid. Σακέλλα.

2. Nec dubium, nomen hoc ad Græcos venisse ex Latino; seu potiùs multis communi vocabulo, *saccus*, *sacculus*, *saccellus*, extrito altero *c*. Hinc Germanicum *Sackle*, & *Seckel*, pro *loculis*; & *Seckelmaister* quæstor, *præfectus sacculi*, seu *saccelli*. Quare si duos istos proprijs nominibus afficere velimus, tum ὁ μέγας σακελλάριος erit nobis *der grosz oder grosser Seckelmaister.* ὁ τοῦ σακελλίου, seu *sacelli, der klain Seckelmaister*: quia Ecclesiæ pecunias curabant, asseruabant, expendebant. Magnus sacellarius & qui præerat sacellio, pecunias Ecclesiæ tractabant.

τὸ διοικεῖν καὶ φυλάττειν, quàm περὶ τὸ τύπτειν καὶ μάχεσθαι. aut loquitur de significatione vocum; & tunc verum est, *præfectum Sacellio*, seu *Sacellarium* esse διοικητὴν καὶ φύλακα, & hanc præfecturam esse φυλακὴν *custodiam*; sed non ideo omnis φύλαξ est *sacellarius*, nec omnis φυλακὴ, *custodia sacelli*; sed ille tantùm φύλαξ est *sacellarius*, cui *sacella* credita est, & illa tantùm *custodia sacellæ*, quæ circa sacellam occupatur: Alioquin si omnis phylax esset *sacellarius*, etiam opiliones & caprarij essent *sacellarij*; quia sunt φύλακας, *custodes*, vt alias absurditates taceam.

6. Quòd si quid aliud *sacellij* nomen obtinuit, eius curatorem seu custodem, quo minùs *sacellarium* vel *sacellium* appelles, non impedit. ἡ τοῖς κακούργοις δὲ φυλακτήριος πατριαρχικὴ σακέλλη, ἐντεῦθεν, καὶ οὐκ ἄλλοθεν μετωνόμασται, ὥσπερ δὲ καὶ τὸ σακούλιον. *Hinc* (à custodia) *Patriarchicus carcer dictus est* Sacella Patriarchicus
sacella, quemadmodum & ipsum saculium. Sed nec à custodia, nec propter cu- carcer dictus
stodiam Patriarchicus carcer dictus est *sacella*; sed aliam ob caussam, quæ- & qua notio-
cunque illa fuerit: alioqui omnis carcer, quatenus custodia est, vocare- ne.
tur *sacella*; quod non est ita; sicut & apud Germanos non omnes carceres, sed certiquidam, vocantur *sacci*, *Sack*, non ob custodiam præcisè, quia alioqui omnes carceres appellarentur *sacci*; quia omnes sunt custodiæ; sed alias ob caussas, quas nominis impositor spectauit. Quoad carcerem, *sacellæ* nomen tulerunt Virginum monasteria, cùm sint quasi quidam Virginum
carceres; quia nulli egredi licèt, nisi grauissima vrgente caussa, nec sine monasteria sacella dicta.
honesto comitatu, qui ducant & reducant, vt præcipitur in 46. Canone Trullano. Et huc spectant illa, quæ in Turcogræcia pag. 203. ex Augustano MS. Pachymeris Codice annotantur. οὗτος (ὁ μέγας σακελλάριος) ἐπιτηρεῖ τὰς ἱερὰς σακέλλας, δηλονότι τὰ γυναικεῖα μοναστήρια. *Iste* (magnus sacellarius) *administrat & curat sacras sacellas, nempe monasteria fœminarum.*

7. Si quis ob huiusmodi sacellas earum curatorem velit quoque sacellarij nomenclaturam tulisse, cum hoc non pugnabo: dummodo non abnuat, sacellarium primariò nominatum à sacello pecuniario, seu ab ærario; vt suprà diximus. S. Anastasius Sinaita in suo Hodego dicit *sacella-* Sacellarius
rium esse nomen Syriacum. σάκελλα γὰρ τὸ δοχεῖον εἴρηται. *Nam sacella est re-* nomen Syria-
ceptaculum, à recipiendo sic dictum. Nec mirum; *saccum* & *sacellum* omnes cum.
linguas peruagatos, etiam in Syriacam irrepsisse.

8. Ex his quæ hactenus dicta, facile erit iudicium facere; quàm vera sint, quæ de *sacellario* & de *præfecto sacellij* Iunius commentatur pag. 245. Iunius refuta-
& 246. *Nomen est ambiguum*, σακελλάριος, inquit Iunius. Sit ita; quandoqui- tur, sacellarius ad personas,
dem Ioannes Citrius τὸν ἐπὶ τῆς μικρᾶς σακέλλης etiam *sacellarium* nominat, sacellium ad loci custodiā
cuius plura fortè exempla non reperies; aptiùs *sacellius* vocabitur, si vno trahens.
nomine vocare velis: *nam modò personarum respectu dicitur, qui sacris hominibus & DEO dicatis præfectus est, modò rerum, locorúmque; putà is, qui templis, domibúsque sacris.* At ὁ τῆς σακέλλης non modò parietibus templorum præerat; sed & Clero ad illa templa pertinenti; & confugientibus quoque ad illa templa: hoc enim est κρατεῖν τῶν κεκλεισμένων ἐκκλησιῶν. Ergo & ὁ τῆς σα-

*rariū, Thesaurariū. In quam sententiā & Isidorus**, *Fiscus, inquit, est saccus publicus.* *Vid. Orig. l. 10. c. 9.
10. Sed nil opus vlla mutatione; nam & *sacellarius* est *saccellarius* à *sacello*, simplici *c*, vel à *sacella*, quam nobis paulò antè Corippus descripsit: quia Latini Græcos imitati, aliquando alterum *c* expungunt. Idem ergo est *saccellarius* & *sacellarius*. Quaprópter probare non possum eiusdem magni viri discrimen, quod statuit hunc in modum: Apud Latinos, si *saccellarius* scribitur à saccellis, Thesaurarius Ecclesiæ intelligitur. Si verò per simplex *c*, *sacellarius* à sacello, qui scilicet *sacello* (cappellæ) præest, significatur. Secus se res habet, vt ex dictis planum relinquitur. Vide etiam Cuiacium lib. 10. Obseruat. cap. 27. vbi de *sacculario* à sacculo, & *saccellario* à sacello multa scribit. etsi alio significatu horum nominum.

Nulla distinctio sacellarij & saccellarij.

DE CHARTOPHYLACE.

CAP. IV.

1 CHartophylacem malè vocant Leunclaius & alij *Chartularium*; nam *Chartularius* alterius officij & inferioris nomen est; continetúrque in nona Pentade Officiorum Ecclesiasticorum: at *Chartophylax* principem locum tenet, quippe quartus inter Exocatacœlos. Iunius Latinè *præfectum chartis* nominat. Nescio quàm idoneè. Ego libenter vocem retineo Græcam. Vnde componatur & deriuetur, liquet absque meo admonitu. Plus tamen significat, quàm ipsa vocabula fronte prima præ se ferant. Quocirca Balsamon in sua disceptatione de Chartophylace, refutat illos, qui volunt Chartophylacem *παρωνυμίζεσθαι ἐκ τοῦ φυλάττειν μεμβράνας, καὶ κώδικα, denominari inde quòd membranas & codices custodiat*: quamuis si nomen præcisè considerare velimus, hæc notatio à veritate non recedat: sed in impositione nominum, monent sapientes, non tam videndum esse, *à quo*, quàm *ad quid* nomen imponatur. Ea de caussa licèt à custodia *chartæ* nomen traxerit; longè tamen plura ad eius curam & administrationem pertinebant: ipse enim sua in potestate habebat *ἐκκλησιαστικὰ χαρτῷα δικαιώματα*, *litteras, in quibus iura & priuilegia Ecclesiæ continebantur*; vno verbo, *Archiuum* dicere possis. *κριτὴς τῶν ὅλων ὑποθέσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἔχων καὶ γαμικὰς ὑποθέσεις*, *index omnium Ecclesiasticarum caussarum, & matrimonialium controuersiarum. ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν κληρικῶν ὑποθέσεσιν ἔκδικος, ὡς δεξιὰ τοῦ ἀρχιερέως χείρ. Quin & in cæteris Clericorum caussis cognitor & iudex est, & tanquam dextra Patriarchæ manus*; quo nomine afficitur etiam à Balsamone, qui *Chartophylacem os & labra* Patriarchæ vocat, aitque esse Patriarchæ id, quod Moysi fuit Aaron, & Baruch Hieremiæ; cuius chirotoniam & ordinationem copiosè describit; fieri namque consueuerat cum impositione manuum, & appensione *βουλωτηρίου*, *Bulloterij*, de pectore instar *Rationalis* Aaronici

Chartophylax & Chartularius distinguuntur.

In nominum impositione quid attendendum.

Chartophylax iura & priuilegia Ecclesiæ seruabat, & Iudex caussarum sedebat.

Patriarchæ dextra, & os, Chartophylacis initiatio impositione manuum, appensione bulloterii & clauium traditione peracta.

dependentis, clauiúmque traditione; quorum omnium mysteria fusiùs enarrat Balſamon, ipſe etiam hoc munere aliquando functus, vt teſtatur in diſceptatione quadam matrimoniali lib. 7. Iuris Græco-Rom. Tom. 1. fol. 458. qui & his verbis officium eius exaggerat. τὰς πατριαρχικὰς διαγνώσεις καλλιγραφεῖ, καὶ ὑπογραφαῖς οἰκείαις, καὶ σφραγῖσι κατεμπεδοῖ, καὶ μεγάλου δικαστηρίου προκάθηται, καὶ δικαιοδοτεῖ κατὰ μὲν παντὸς ἀνθρώπου, καὶ οἵας ἂν εἴη τύχης καὶ φύσεως, περὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ σφαλμάτων ψυχικῶν διορθώσεως, κατὰ δὲ ἱερωμένων καὶ μοναχῶν, περὶ πάσης ἐγκληματικῆς καὶ χρηματικῆς αἰτιάσεως. *Patriarchales ſententias & deciſiones in litteras refert, proprijs ſubſcriptionibus ſigillóque confirmat, Concilio magno præſidet, & ius dicit cuiuis homini cuiuſcunque fortunæ & ſexus, de Eccleſiaſticis quæſtionibus & delictorum ad animam pertinentium correctione; etiam ſacerdotibus & monachis in quibuſcunque controuerſiis & accuſationibus.*

Chartophylax ante Epiſcopos ſedit, Epiſcopi q. Vicarius.

2. Etiam ante Epiſcopos ſedebat; quæ prærogatiua cùm multorum telis olim appeteretur, defenſa eſt proprio edicto ab Alexio Comneno; quod Leunclaius edidit, totúmque recitat Balſamon in ſua *Meleſe*, ſeu diſceptatione pro Chartophylace contra Protecdicum, qui & ipſe Chartophylaci litem de loco & ſtatione mouerat: ſed Balſamonem patronum & aduocatum non indiſertum, & in hoc munere ſatis exercitatum reperit; quem ſolum ait ex toto τῶν προκαθημένων numero honeſtatum eſſe geminis Eccleſiaſticis ordinibus, nimirum *Epiſcopatus*, & *ſecreticis*; quia non modo caſſas temporales cognoſcebat tanquam iudex; ſed & ſpirituales, animæque ſalutem concernentes dijudicabat, eámque fere his in rebus poteſtatem habebat, qua nunc præditi ſunt Epiſcoporum noſtrorum Vicarij.

Inſignia antiqua Chartophylacis deſita.

3. Olim quoque aurea tiara inſignitus foras prodibat; licèt hunc morem iam ſua ætate deſijſſe Balſamon ſcribat. In feſto tamen ſanctorum Notariorum maximè magnificus erat Chartophylax; cuius gloriam ita deſcribit Balſamon ad Photij Nomocanonem Tit. VIII. cap. 1. ὁ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλαξ ἀπὸ τοῦ παρόντος ἰδίκτου δικαιοῦται καβαλλικεύειν κατὰ τὴν λιτὴν τῶν ἁγίων νοταρίων τὸ πατριαρχικὸν ἄλογον μετὰ ὀθόνης λευκοῦ· ἔδει δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὡς καρδηναρίου πατριαρχικοῦ, σκέπεσθαι μετὰ τῆς χρυσῆς τιάρας, ἥτις καὶ ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ ἀπόκειται. *Chartophylax, qui pro tempore eſt, à præſenti edicto poteſtatem habet, equitandi equum Patriarchæ, in ſupplicatione ſeu proceſſione ſanctorum Notariorum, cum candido linteo; oportebat autem eius caput vtpote Patriarchalis Cardinalis, tegi aureâ tiarâ, quæ etiam in Chartophylacio ſeu Tabulario aſſeruatur.* Græci Cardinalem vocant Καρδινάριον, Καρδινάλιον, Καλδινάριον, mutato ρ in λ.

Adminiſtri & Chartophylacium.

4. Suos habebat in hoc munere adminiſtros; & inter cæteros, duodecim Notarios. Locus, in quo ius dicebat, & quæ ſuæ functionis erant, tam aſſeruabat, quàm peragebat, χαρτοφυλακεῖον dicebatur: quod nomen reperies Tom. 1. Iuris Græco-Rom. fol. 256. & de Notarijs Chartophylaci ſubſeruientibus mentio quoque fit fol. 249. Scribitur & χαρτοφυλάκιον à Suida, de quo

quo hanc præſcribit regulam, neſcio quàm veram. τὰ ἀπὸ τοῦ φυλάσσω πάντα, διὰ τοῦ ἰῶτα γράφεται, καὶ προπαροξύνεται, οἷον χαρτοφυλάκιον, θησαυροφυλάκιον, σκευοφυλάκιον· καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, πλὴν τοῦ σιτοφυλακείου. *Omnia à verbo* φυλάσσω, *per iota ſcribuntur, & acuuntur in antepenultima, vt Chartophylacium, excepto Sitophylaceio.*

5. Porrò cum Balſamon & alij, Chartophylacem omnibus omninò præponere videantur, ſiue negotiorum, ſiue priuilegiorum magnitudinem & multitudinem ſpectes, meritò mirari poſſis, cur Codinus tantæ dignitatis virum quarto loco in prima Pentade collocet. An ordinem dignitatis non ſeruauit? An & cæteri *Exocatacæli* Epiſcopis anteponebantur, tametſi Diaconorum quaſi munere fungerentur, ſicut & iam in Eccleſia Romana Diaconi Cardinales antecedunt omnes Epiſcopos? Et certè iſti *Exocatacæli* videntur in Conſtantinopolitana Eccleſia quaſi *Cardinales* fuiſſe. Cardinalium quaſi vicem Exocatacæli functi.

Coronidis loco addamus definitionem Chartophylacis, quam Turcogræcia adfert fol. 203. ex Pachymere Auguſtano, χαρτοφύλαξ ὁ πᾶσαν ὑπόθεσιν δέχων. Quæ tamen definitio reſtringenda, ne cæteris *Exocatacælis*, nihil prorſus, quod agant, remaneat.

Apud Ioannem Cirrium proponitur hæc quæſtio: *An liceat Antiſtiti, præſente Chartophylace, alteri cuiuis committere poteſtatem ſignandi vel ſigillandi* (τοῦ σημειοῦσθαι) *idque vel ſemper, vel tantùm ſemel, aut aliquoties.* Reſpondet Cirrius non licere. Nam τὸ σημειοῦσθαι τὰ παρεμπίπτοντα, *ſignare quæ in dies incidunt, inuiolabiliter Chartophylacis officio annexum eſſe; niſi fortè huiuſmodi quid faciendum ſit longè diſſito in loco; tum enim Præſulem mittere poſſe, quem velit. Abſentis autem vel ægrotantis vicem obire Commentarienſem.* Ius ſignandi eſt Chartophylacis.

6. De Chartophylace ita ſcribit Anaſtaſius Bibliothecarius in Notis ad Actionem ſecundam ſynodi octauæ abs ſe in Latinam linguam conuerſæ. *Chartophylax interpretatur chartarum cuſtos. fungitur autem officio Chartophylax apud Eccleſiam Conſtantinopolitanam, quo Bibliothecarius apud Romanos, indutus videlicet infulis Eccleſiaſticorum miniſtrorum, & agens Eccleſiaſtica cuncta prorſus obſequia, exceptis illis ſolis quæ ad ſacerdotale ſpecialiter ac propriè pertinere probantur officium. Sine illo præterea nullus Præſulum aut Clericorum à foris veniens in conſpectum Patriarchæ intromittitur: nullus Eccleſiaſtico conuentui præſentatur; nullius epiſtola Patriarchæ miſſa recipitur, niſi fortè à ceteris Patriarchis mittatur: nullus ad præſulatum, vel alterius Ordinis clericorum, ſiue ad præpoſituram Monaſteriorum prouehitur, niſi iſte hunc approbet, & commendet, atque de illo ipſi Patriarchæ ſuggerat, & ipſe præſentet.* Anaſtaſius ampliſſima munia Chartophylaci etiam infulato tribuit.

DE SCEVOPHYLACE ET PROTECDICO.

CAP. V.

1\. SCeuophylax eſt is, quem multis in locis *Cuſtodem* appellant: cui in ſupellectilem ſacram arbitrium & auctoritas. τῶν ἱερῶν κειμηλίων τὴν ἐπιμέλειαν ἔχει ὁ μέγας σκευοφύλαξ. *Sacrorum cimeliorum curam habet magnus Sceuophylax*, inquit Balſamon. Nec aliter Codinus. Sceuophylax κατέχων τὰ σκεύη τῆς ἐκκλησίας. *Habens in ſua poteſtate ſacrum inſtrumentum, ſeu Eccleſiæ ſupellectilem.* Quidam vertunt

Sacri inſtrumenti cuſtos Sceuophylax.

ſacriſtam, non incommodè, niſi forſan refragetur iudicium illius, qui res veteres nouis vocibus ſignificanter exprimi, patienter ferre non poteſt. Hinc σκευοφυλάκιον, vbi ſacrum inſtrumentum adſeruatur. Neque enim agnoſcit Suidas σκευοφυλακεῖον conuenienter regulæ ſuæ, de qua antegreſſo capite, n. 4.

2\. Protecdicus vertitur à Bonefidio *Primarius actor.* Rectiùs, *Primus defenſor.* Eius officium erat, teſte Codino, εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τοὺς αἰχμαλώτους, *curam gerere captiuorum.* Vocatur ab eodem κριτὴς τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων. *Iudex controuerſiarum, quæ in accuſatione verſantur.* Quocirca non probo deſcriptionem, quam Turcogræcia adducit fol. 218. ὁ πρωτέκδικος ὁ τοὺς πρόσφυγας ἀναδεχόμενος, *qui confugientes ad Eccleſiam recipit*: vt interpretatur auctor Turcogr. ſed malè. Nam confugientium ad Eccleſiam cura pertinebat πρὸς τὸν τοῦ βήματος, *ad ſacellij præfectum*, vt ſuprà dictum c. 3. n. 4. Itaque ſi definitio hæc probanda ſit, aliter explicari debebit, vt per πρόσφυγας intelligamus illos qui ex captiuitate ad Chriſtianos ſpe libertatis confugiunt; non autem illos, qui confugiunt ad Eccleſiam, tanquam ad aſylum, impunitatis gratiâ. Dicitur πρωτέκδικος, reſpectu aliorum ἐκδίκων ſeu *Defenſorum.* plures enim erant; ad quorum munus pertinebat quoque pauperum & infirmorum cura, ne opprimerentur à potentioribus, vt docet Balſamon in ſua de Chartophylace & Protecdico diſceptatione: & olim quidem laici hoc officio fungebantur, poſtea tamen Clericis commiſſum eſt. Protecdicum retulit inter Exocatacœlos Xiphilinus Patriarcha, vt cap. 2. n. 3. diximus: antea enim minoris ſubſellij magiſtratus erat. ἐκδικεῖον apud Balſamonem locus eſt, vbi οἱ ἔκδικοι, quæ muneris ſui ſunt, aſſeruant, conſultant, & peragunt: ἐκδίκησις eſt ipſa *defenſio*, ſeu τῶν ἐκδίκων actio.

Captiuos curat Protecdicus.

Reſpectu aliorum Defenſorum dictus primus Defenſor.

3\. Obſeruandum eſt etiam in Romana Eccleſia fuiſſe antiquitus *Defenſores*; vnúmque ex illorum numero præcipuum, qui *primus Defenſor* audiret. Quorum officium breuiter deſcribitur (verba Onuphrij refero) à Pelagio in *Reſcripto* ad Antoninam Patritiam, quæ poſtulabat Monachum fieri *Defenſorem*, in quo oſtendit officium Monachi & *Defenſoris* conuenire non poſſe. *Illis enim*, inquit, *quies, oratio, labor manuum* (competit) *at iis cauſſarum cognitio, conuentiones, actus, publica litigia, & quæcunque vel Eccleſiaſtica*

Romanis quid Defenſor fuerit.

Monachi & Defenſoris diſtinctio.

inſtituta,

instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Ex decreto Vrbani patet, Procurato ris nomine intelligi quemlibet Ecclesiasticarum rerum administratorem, vt verbi Defensor etiā castaldus, & iudex, fuit.
gratia, Præpositum, Oeconomum, Vicedominum; Defensoris nomine aduocarum, siue Castaldum, & iudicem, &c. *Quorum quidam Defensores si- ne adiectione*; quidam *Defensores Regionarij* dicti sunt, *quòd scilicet in singulis* Defensorum regionariorū
regionibus distributi essent. Quorum primus vel princeps primicerius Defensorum di- princeps dictus Primicerius defensorum.
cebatur, magnæ in Ecclesia Romana existimationis. Hæc Onuphrius in explicat. vocum Ecclesiast.

Docet Baronius, *Regionarios Defensores* institutos fuisse à S. Gregorio anno Domini DXCVIII. vt sicut erant septem *Regionarij Notarij*, & totidem *Regionarij Diaconi*, ita etiam essent septem *Defensores Regionarij*, cæteris dignitate præstantiores; de quibus, qui plura cupit, is illustriss. Baronium consulat anno Christi DXCVIII. Hæc de prima Pentade Officiorum & Officialium Ecclesiasticorum.

DE SECVNDA PENTADE OFFICIORVM & Officialium.

CAP. VI.

IN hac continentur, 1. Protonotarius. 2. Logotheta. 3. ὁ κανστρήσιος. 4. Referendarius. 5. ὁ ὑπομνηματογράφων. *Post Exocatacœlos primus est Protonotarius*, inquit Ioannes Citrius. Ex quo liquet, quare vocetur θύρα τῶν ἐξωκατακοίλων, *Janua Exocatacœlorum*; nimirum, Protonotarius vnde Ianua ad Exocatacœlos dictus.
quia proximus à primis est; & quasi *ianua* seu *primus ingressus ad Exocatacœ- los*. Hinc euanescunt commenta Iunij, qui de *Janua* seu *Thyra*, multa nugatur *ex vsu non Orientalium*, sed suo. Ait, θύρα seu *Ianuam* dici, *quisquis aditum ad superiorem præbet: quem Latinè*, inquit, *cum Festo Admissiuum, aut cum recentioribus Admissionalem commodè nuncupaueris.* Quo fit, vt ex *Protono- tario* faciat *Ostiarium*, seu Ianitorem *Exocatacœlorum*. Commenta Iunii Orientalia, à Ianizaris petita.
Quis autem vnquam audiuit Protonotarium esse θυρωρὸν seu *Ostiarium*? θύρα igitur, hoc est, *Ja- nua* nominatur, non quòd sit *Ianitor*; seu *Admissionalis*; sed quia est proximus ab Exocatacœlis. Nec est, quòd Iunius à *Janizaris* subsidium petat. Alij enim nomen hoc non à *Ianua*, sed ab alio longè diuerso vocabulo deducunt, vt in Pandecte Turc. videre licet.

2. Illud insuper festiuum est, cùm ait, *Protonotarij fuisse, vt quæ foris à* Iunios festiuissimè nullo
Catacœlis vel per Catacœlos ad Patriarcham afferebantur, ea acciperet. Quo aucto- auctore nihil
re hoc affirmas? Nam dicenti duntaxat, si crederemus; omnia crederemus, probat.
etiam apertè falsa. *Protonotarij* fuit curare *Pittacia*, vt inquit Codinus. *Pitta-* Quid Pittacia,
cia, ait Cuiacius ad Tit. 37. lib. 12. Cod. Iustinianei, *sunt rationes & Commen-* quæ Proto-
tarij annonarum militarium. Eodem nomine significantur etiam epistolæ, album, noto- notarius curabat.
ria. ita in iure ciuili: hîc *militares annonæ* locum non habent. Est ergo πιττάκιον
propriè, quod nos vocamus, Ecclesiasticâ consuetudine & appellatione, Πιττάκιον propr. Breue,
Breue, (hinc *Breue* Apostolicum, & Germanicum *Brieff*, pro epistola, & in

Annalibus Latino-Barbaris *Breuigerulus*, *ein Brieffirageer*) seu *Breuiculum*; seu *Breuiarium*; (vnde Germani suum *Breuier* formarunt, pro libro sacerdotali, ex quo horæ Canonicæ persoluuntur.) Occurrit hæc vox *Breue* aliquoties in legibus Francicis, & in Synodo Meldensi Can. 4. Glossarium, πιττάκιον, *Pittacium*, *Breuis*. Anna in Alexiade sua: καὶ τὰ βιβλία εἰς μέσον
Breuia Græcis vsitatum. πλωικότα προὐτίθετο, βρεβία ταῦτα ἡ συνήθεια οἶδε καλεῖν, ἐν οἷς ἀναγράφεται τὰ ἐν ἑκάστῳ τεμένει κειμήλια. *In medium tunc allati sunt libri, quos consuetudo Breuiaria vocare solet, in quibus describuntur, quæ in vnoquoque templo sint cimelia.* Hæc notauit Pithœus ad leges Frácicas. Huiusmodi ergo *Breuibus* con-
Protonotarius Abbreuiator. ficiendis præerat Protonotarius, & posset forte ὁ εἰς τὰ πιττάκια, vnico, & etiamnum Ecclesiasticis functionibus vsitato vocabulo dici *Abbreuiator*, vel potius *Breuiator*: qua voce vtitur etiam Iustinianus Nouell. 105. Est etiam *Breue*, & per consequens *Pittacium*, *Inuentarium*; quod ab Optato lib. 1. vocatur *commemoratorium*. Item *Breuis*. *Breuis*, id est index, *auri & argenti Cæciliano traditur, adhibitis testibus.* Et absolute Indicem, & summariam rei comprehensionem significat: Inde in legibus Francicis & apud Nithardum lib. 4. Histor. verbum *Inbreuiare*, hoc est, aliquid in Breue, seu inuentarium referre. De Pittacio vide etiam Heribertum Rosweidum nostrum in Onomastico ad Vitas patrum. Zonaras in Concilij Carthaginensis Canones: βρέβιον ἡ ἐπιτομὴ λέγεται καὶ σύντομος γραφή. βρεβίω γὰρ κατὰ Λατίνους τὸ τέμνω, καὶ βρεβίτα ἡ συντομία. *Breuiarium idem est, quod compendium, & scriptio contractior. Breuio enim apud Latinos idem est, quod scindo, & Breuitas compendium.*

Πιττάκιον à Doric. ortū. 3. De origine vocis πιττάκιον, hæc Moschopulus. πιττάκια δωρικῶς τὰ λεπτὰ περιτμήματα τῶν δερματίων, ἀφ' οὗ ἡμεῖς πιττάκια λέγομεν. *Pettycia Doricè appellantur minuta illa ex pellibus segmenta; vnde nos Pittacia nominamus.* Etiam Latinæ Ecclesiæ Protonotarius vsitatus fuit; qui & Primicerius Notariorum: de quo vide Onuphrium in explicat. vocum obscurarum Ecclesiast.

4. Sequitur *Logotheta*, quem Nicetas lib. 7. rerum à Manuele gestarum, Latinis ait esse *Cancellarium*, qui à *cancellis* nomen habet, vt ipsum nomen satis indicat. *Erat moris*, inquit Casaubonus in Flauiū Vopiscum, *vt Principum & magistratuum secreta (ita vocarunt loca, vbi de negotijs pro ratione muneris quisque*
Vsus & origo Cancellorum & Cancellariorum, Velorum & Velariorum. *sui tractaturi conueniebant) in aditu primo vela, & deinde Cancellos haberent: Græci hos vocant κιγκλίδας, δρυφάκτους, vt & Cassiodorus, fenestratas ianuas; qui vela seruabant, Velarij dicti: qui cancellos, Cancellarij. Vox non admodum antiqua, nec multò ante Vopisci tempora cœpta vsurpari. Cancellariorum præcipuum munus erat, vt ad cancellos hærerent, admissiones curarent, & ne quid tumultus, vt fieri amat in turba, audiretur, prospicerent. Simillimum munus hodie in Curia eorum, qui Ostiarij dicuntur: quare vt re, sic & nomine conueniunt, quod acceperunt hi ab ostio, illi à cancellis, qui pro ostio erant.* Hæc origo nominis, quod successu temporis amplissimæ dignitatis tam in Ecclesia, quàm in Regum & Principum aulis indicium esse cœpit. Vide Onuphrium lib. iam sæpius citato, & Cuiacium in Paratitlis ad lib. 1. Cod. Iustinianei tit. 51.

Redeamus

5. Redeamus ad Logothetam; qui à ponendis seu discutiendis rationibus hoc nomen traxit. Hinc *discussor rationum* à quibusdam appellatur; & fortè non malè *Rationalem* vocaueris. Etsi *Rationalis* generali notione quiuis procurator dicitur, vt docet ad Lampridium & Capitolinum Casaubonus. Sed nil vetat, generalem notionem restringere; præsertim cùm Codinus dicat, Logothetam esse εἰς τὸ λογογραφεῖν, *ad conficiendas & scribendas & discutiendas rationes.* Talis profectò nec malè nec absurdè *Rationalis* appellabitur. Hinc etiam non ineptè appellabitur λογογράφος; si enim eius est λογογραφεῖν, cur non ἀπὸ τοῦ λογογραφεῖν appellaretur λογογράφος? Non ignarus sum, quid in Codice Iustinianeo lib. 10. L. 1. de Logographis decernatur, & quid ad illam quoque legem tradat Cuiacius; sed nos Ecclesiasticarum duntaxat appellationum vim & originem hoc loco indagamus, & pro viribus explicamus.

Addit Codinus; eiusdem Logothetæ fuisse τὰς δημοσιακὰς καὶ ἀρχοντικὰς ὑποθέσεις λογογραφεῖν. Iunius vertit: *Logotheta rationibus, & quidem rationibus ad populum principémque sacerdotum pertinentibus præscribendis præest.* Malè. vertendum enim: *Logotheta præest discutiendis & conscribendis rationibus, tam quas reddunt qui ex plebe, quàm qui ex ordine Ecclesiastico.* Iunius correctus.

Extat apud Ioannem Citrium quæstio; ἐν τοῖς ἀρχοντικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀξιώμασι, τίς πρῶτος, καὶ τίς δεύτερος, &c. *In dignitatibus Ecclesiasticis principalibus quis primus, quis secundus*, &c. Responsio est: primus est magnus Oeconomus, secundus magnus Sacellarius, &c. isti enim, & alij quos Citrius commemorat, habebant ἀρχοντικὰ ἀξιώματα, horúmque negotia sunt, & appellantur ἀρχοντικαὶ ὑποθέσεις; non autem illa tantùm, quæ ad ipsum Patriarcham seu Episcopum pertinent. Quæ ἀξιώματα ἀρχοντικὰ, ἐκκλησιαστικὰ itémque ὑποθέσεις.

Cæterùm infrà cap. 5. n. 18. ita describit Codinus magnum Logothetam, vt prorsus in Cancellarios nostros descriptio illa competat. Ait enim Magni Logothetæ esse *curare Imperatoris mandata & litteras, ad Reges, Sultanos, & Toparchas.* Cancellarii & Logothetæ munus conuenit.

6. Post Logothetam adest *Canstrisius*; quem Bonefidius in Iure suo Orientali vocat *Castrēsem*: malè. Nil enim loci *Castrensi* in Ecclesia, & Ecclesiasticis officijs. Dicitur ergo *Canstrisius*, quasi *Canistrius*, à *Canistro*. Ius ei erat εἰς τὸ κάνιστρον, inquit Codinus, *in Canistrum*; καὶ εἰς τὸ ἀλλάσσειν τὸν ἀρχιερέα. Eius etiam munus erat Patriarcham seu Episcopum, quando vestes in re diuina peragenda mutandæ erant, adiuuare, & induere, vnà cum Hieromnemone: sic enim Ioannes Citrius; *Hieromnemonis officium*, διακόνῳ ἐξ ἀνάγκης προσοίκει, ἐπειδὴ συνυπουργὸς οὗτός ἐστι τῷ κανστρισίῳ εἰς τὸ περιθεῖναι τὴν ἱερατικὴν στολὴν τῷ ἀρχιερεῖ μέλλοντι ἱερουργεῖν. *Diacono conuenit necessariò, quia adiutor est Canstrisio, in vestiendo Patriarcha sacris operaturo.* Itaque *Canstrion* nihil aliud videtur hîc esse, quàm vestiarium; seu locus vestium sacrarum; & ipse *Canstrisius* nihil aliud, quàm is, qui inter Palatinas dignitates appellatur *Vestiarius.* Bonefidius reiectus. Canstrisius à Canistro formandus. Canstrion vestiarium Pontificalis amictus.

7. Fuit & in Romana Ecclesia peculiaris *Vestiarij* dignitas & officium,

vt ex Anastasio Bibliothecario docet Onuphrius. In Turcogræcia fol. 285.
Turcogræcus malè χάνστριον thuribulum vertit.
dicitur χανστρίσιος, *qui in Liturgia tenet* τὸ χάνστριον τῶν θυμιαμάτων, *quod ego thuribulum interpretor*, inquit auctor. At inscitè. Quis enim vnquam audiuit χάνστριον esse thuribulum? nisi fortè etiam canistrum sit thuribulum? nam à *Canistro*, seu diminutiuo *Canistrio*, fit *Canstrion* per syncopen, idémque est quod χάνεον, contractè, χανοῦν; ita vt χανστρίσιος integrè sit χανιστρίσιος, *præfectus Canistrio*, seu *Canistro*; cuius præfecturam extendit quoque Iunius ad *penariam*. At nobis, & ipsi etiam veritati, nisi fallor, satius videtur *Canstrisij* officium vestiario circumscribere; & *Canstrij* nomine nihil aliud accipere, quàm locum vbi vestes Pontificales asseruabantur; vno verbo, *vestiarium*.
Iunius Canistrion ad penariam extendit.

Referendarius à referendo nomen trahens, hodie etiam in Ecclesiæ vsu manet: mittebatur ex officio ad Imperatorem, τὸν εἰς μέγαν ἄρχοντα. Malè
Error Iunii.
Iunius, *ad sacerdotem maximum*: nam ὁ μέγας ἄρχων dignitas erat Palatina, vt clarum ex ipso Codino, cap. 2. n. 7. officio 35. Palatino.

9. Ὁ ὑπομνηματογράφων εἰς τὸ γράφειν τὰ ὑπομνήματα, Latinè à *Commentarijs* seu *Commentariensis scribendis Commentarijs præfectus*, qui Græcis etiam ὑπομνηματογράφος, & κομενταρήσιος. Nomen officij non tantùm Ecclesiastici, sed & Politici, saltem apud Latinos, de quo multa Illustriss. Baronius ad Martyrolog. Rom. 27. die Martij. Bonefidius vertit *Actuarium*.
Commentariensis etiam politicum officium.

Porrò Ioannes Citrius in suis responsis alio ordine collocat, & enumerat has Ecclesiasticas dignitates. Nam post Exocatacœlos primo loco ponit, Protonotarium; secundo, ὑπομνηματογράφον; tertio, Logothetam; quarto, Canstrisium; quinto, Hieromnemona, qui apud Codinum primus est in Pentade tertia; sexto, Referendarium; qui in Pentade secunda, quartum locum tenet.
Ordo Citrii.

DE TERTIA PENTADE OFFICIORVM ET Officialium Ecclesiasticorum.

CAP. VII.

1. PRimas tenet ὁ ἱερομνήμων; qui Bonefidio *sacrorum memorialis*, & vno verbo, *sacrimemor*; Iunio deteriùs, *sacrorum præsul*. Ego Græcum retinendum censeo, quando nulla vox Latina satis apta suppetit. De eius officio hæc Citrius. *Hieromnemonis officium ad Diaconum necessariò pertinet. Nam hic simul cum Canstrisio subseruit induendo sacris vestibus sacrificaturo Pontifici. Si verò Hieromnemon sit sacerdos, solo nomine ἱερομνήμων. Neque enim ei licet ἐν ταῖς ὑπηρεσίαις τῶν ἀρχιερατικῶν στολισμάτων διακόνου τάξιν τηρεῖν, in ministerijs Pontificalium ornamentorum Diaconi stationem seruare.* Videtur dicere; Hieromnemona, Pontifice sacris operante,

rante, non posse Diaconi officio fungi, si sit sacerdos, & sic solo nomine Hieromnemona esse.

Quod Citrius hausit ex recentiorum Græcorum erroribus, qui reprehendunt Latinos, quòd in eorum Ecclesia sacerdotes sæpe fungantur munere diaconi, dum sacrosanctum Missæ sacrificium offertur. *Improbè profectò*, inquit Manuel Caleca lib. 4. contra Græcos cap. 21. *Ignorant enim, quia is quidem, qui quod maius est, habet, etiam quod minus est, eiusdem generis habet necessariò. Non autem è conuerso. Homo enim rationalem habens animam, sensibilem quoque & vegetabilem sub eâ habet. Neque tamen, quæ vegetabili anima vtuntur, sensibili etiam, & rationali potiuntur. Atque itidem in alijs, siue humana, siue diuina inspicere quis velit. Nempe & Dominus secundum hominem primus existens, & maximus sacerdos, non ideo, quia ministri habitum & ministerium pedes abluendo monstrauit; sacerdotij confudit ordinem. Et hic igitur sacerdos, quoniam inferioris sacerdotij gradus in se ipso continet; constat, quia omnibus, quæ sub se sunt, legitimè vtetur.* Hæc præclarè Caleca, apud quem plura leges si velis.

Citrij & recentiorum Græcorum errorem Caleca refutat, posse secundum Sacerdotem loco Diaconi in sacris ministrare.

Addit ad extremũ Citrius; iniustè facere illos Pōtifices, qui Hieromnemoni testimonia de vita & moribus eorum, qui ad sacros Ordines adspirant, discutiēda & examinanda tradunt; hoc enim pertinere ad officiũ Chartophylacis.

2. Codinus hæc tria Hieromnemoni tribuit; βλέπειν τὰς εὐχὰς ὄπισθεν τοῦ ἀρχιερέως, *Videre vota*, hoc est, *suffragia, in electionibus, ponè sacerdotem summum*; vel à tergo summi sacerdotis, hoc est, Patriarchæ: deinde ἔχειν τὸν ἐνθρονιασμόν; *habere ius collocãdi electum in throno*, seu, vt vulgò loquimur, *inthronizandi*. Tertiò, ἔχειν καὶ τὸ κοντάκιον τῆς χειροτονίας, habere etiã ius *auspicandi seu canendi contacium, in ordinatione cantari consuetum*. Ita quidem Iunius, cui, quòd κοντάκιον, *canticum* interpretatur, & hîc fol. 10. & fol. 114. assentiri prorsus non possum: *canticum* enim generale est; quicquid enim cani potest, id vtiq. rectè dici potest *canticum*. At κοντάκιον est peculiare quoddam genus, vt patet ex Græcorũ libris Ritualibus; sicut & apud eosdem: εἱρμοὶ, *troparia, canones, odæ, Theotocia*, στιχηρὰ, καθίσματα, προσόμοια, &c. peculiaria quædam sunt Ecclesiastici ritus modulamina; quemadmodum etiam apud Latinos, *Versus, Versiculi, Antiphonæ, Graduale, Tractus, Sequentia*; & similia tam in diuino Missæ sacrificio, quàm extrà in precibus Ecclesiasticis vsitata. Quare per generalia vocabula idoneè non exprimuntur.

κοντάκιον non est canticum, contra Iuniũ.

3. Secundò, vehementer dubito, num βλέπειν εὐχὰς, sit illud, quod vult Iunius: nam εὐχὰς pro *suffragijs* accipi apud Græcos, etiam recentiores, nescio num exemplo aliquo demōstrari queat. Latinè quidem vulgò accipimus *vota* pro *suffragijs*; sed nescio num Græcis hæc notio recepta sit; certè vix credo. Et quid tandem illud est, *ponè sacerdotem vota seu suffragia inspicere?* nisi istud ὄπισθεν vsurpetur pro *post*; vt sensus sit; post Pontificem inspici suffragia, (quæ Græcis & ipsi Codino passim, ψῆφοι) ab Hieromnemone. Nec per εὐχὰς intelligi arbitror τὰς ἐγγραφὰς τῶν μαρτύρων, scriptas testium depositiones de vita & moribus ordinandorum, quarum examen ait Citrius cōmissum ex imperitia aliquorum Hieromnemoni. In eam igitur sententiam inclino, εὐχὰς

Explicatur primum officium Hieromnemonis, *ponè inspicere preces*, & Orationes in sacris dicendas.

ſignificare apud Codinum preces ſeu precationes, eúmque nihil aliud velle, quàm Hieromnemonem, tanquam Diaconum Pontifici in Liturgia ſacras preces recitanti ponè aſſiſtere, eo modo, quo etiã apud nos Diaconi adſiſtere ſacrificantibus; & preces, quas recitant, aſpicere, & folia itidem vertere ſolent.

Secundum officium Hieromnemonis.

4. Enthroniſmus, ſeu Enthroniaſmus, & ius *contacij* in Chirotonia, hoc eſt, ordinatione ſeu inauguratione, diſtincta ſunt à priore munia. Ex his quæ de contacijs & εὐχαῖς diximus, quiuis eruditus nullo negotio iudicium feret de illis, quæ commentatur in Scholijs ſuis Iunius fol. 248. 249. Quotieſcunque enim *contacium cantionem*, ſeu *cantationem* vertit, toties hallucinatur, nec vllo ex loco Codini verum & ſolidum errori ſuo patrocinium inuenire poteſt.

Tertium officium Hieromnemonis. Quid contacion, quę vox.

5. Adſcribam hîc Anconitani cuiuſdam origine Græci iudicium de contacio, cuius tam frequens in Ritualibus Græcorum libris, & in Codino mẽtio, qui ſuper hac re rogatus, hunc in modum reſcripſit. Κοντάκιον *non Latinam vocem, ſed Græcam eſſe arbitror, licèt vernaculam.* κοντὸν *enim hodie Græcis eſt* τὸ βραχὺ, τὸ σύντομον, καὶ συνεσταλμένον, *id eſt, breue, compendiarium, & contractũ. Proinde à breuitate canticis eiuſcemodi nomen inditum puto; non quidem, quòd omniũ breuiſſima, ſed quòd inter breuiſſima ſint. Huiuſmodi verò nomenclatura nulli mira videatur, cùm in Græcorum Ritualibus huic ſimiles multæ reperiantur; imò etiam nonnullæ voces, quæ vel Latinæ omnino ſunt, vel Latinis affines, & ab illis quaſi deductæ; cuiuſmodi ſunt,* ὀφφίκιον. μανδάλιον, φακέλλιον, *& his ſimilia. Quin etiam ſi tempora & ætatem τοῦ ποιητοῦ τῶν κοντακίων ſcrutemur, nomen τοῦ κοντακίου haud inſolens videbitur: cùm Romanus Diaconus Emeſenus (vt habetur in Menæis Græcorum menſe Octobri die prima) primus τῶν κοντακίων auctor, & concinnator Anaſtaſij Imperatoris ætate, id eſt, circa annum Domini quingenteſimum floruerit, quo tempore penè corruptus & adulteratus erat Græcus ſermo, vt hoc idem nomen oſtendit, & eius ætatis locutio.* Et hæc quidem rectè ac doctè Græcus iſte.

Contacion breue canticum.

Antiquitas contaciorum.

Contacion, etiam librum ſignificat.

6. Ceterùm κοντάκιον adhuc vnam notionem ſubiectam habet; ſignificat enim etiam librum, ſeu volumen, ſeu codicem. Balſamon ad Marcum Patriarcham Alexandrinum Reſponſ. 5. ἔχοντες τῶν συνήθων ἁγίων εὐχῶν ἀπαράλλακτα, ὡς μεταγραφέντα ἐκ κοντακίων καλλιγραφηθέντων διὰ γραμμάτων ἑλληνικῶν. *Habentes variationis expertia vſitatarum & ſanctarum precum exẽplaria, tanquam ex emendatis codicibus, litteris Græcis tranſcripta.* Ἀπαραλλάκτως trahitur à Gloſſario ad hãc notionem Contacion de quo Codinus c. 7. n. 13. ψάλλοντες τὸ κοντάκιον; nam hîc *contacion* non eſt codex ſeu volumen, ſeu liber; ſed odarium ſacrum, nempe illud cuius initium: ἡ παρθένος σήμερον. Sic apud Citrium in Reſponſis ad Cabaſilam: ἀρχὴν τῶν κοντακίων, per *Contacia* non codices, ſed ſacras odas accipe. In noſtro tamen propoſito non iniuriâ dubitari poſſet, num contacion librum, an odarium ſignificet. Videtur enim τὸ κοντάκιον τῆς χειροτονίας eſſe liber Ritualis, in quo ordo Chirotoniæ ſeu ſacræ ordinationis inſit, quem Hieromnemon teneat. Nihil definio; ſed ſolùm ſuſpicionem meam promo. Hæc de Contacio, quod ſæpiùs nobis occurret.

Gloſſarij torta acceptio.

N. 14. 7. Secundum locum in hac tertia Pentade obtinet ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων, *miniſter à genibus,* κρατῶν τὸ ἐπιγονάτιον τοῦ ἀρχιερέως, *appendens genuale Patriarchæ ſeu ſummi ſacerdotis.*

ſacerdotis. Ita Iunius: qui etiam τὸ ἐπιγονάτιον vocat, *inſtratum genuum, quia,* vt inquit, *cum Patriarchâ circumferebatur, vt perpetuum ipſius ad fundendas preces officium ſignificaretur.* Myſtica explicatio, eáque propter pulchra & feſtiua. forſan idem myſterium ſignificatur per puluinum, qui principum genibus ſubijci, & in eum vſum circumferri conſueuit.

Myſtica Iunij explicatio, ſed inſcitiâ.

Addit Iunius; *Hoc autem ἐπιγονάτιον appendebatur non Patriarchæ, ſed pluteo, ſeu pegmati, in quod procumbere ſolebat oraturus, vt magnatibus fieri ſolet.* Mirum, ſi ita eſt, appellari ἐπιγονάτιον, non potiùs ὑπογονάτιον. Logi meri. Ἐπιγονάτιον (quod in Ritualibus Græcorum libris etiam ὑπογονάτιον appellatur) vna eſt ex veſtibus, quibus Epiſcopi ſacrificium peracturi induuntur; dependens à lumbis ſuper genua; vnde etiam *ſupergenuale* nominatur. Qui igitur Pontificem hoc ἐπιγονατίῳ ex officio amiciebat, is erat ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων.

ἐπιγονάτιον veſtis Epiſcopalis à lumbis dependens ſuper genua.

Adſcribam verba Balſamonis, quibus imperitia Iunij proſcribetur. Extant Reſponſa quædam Balſamonis tom. 1. Iuris Græco-Rom. ad nonnullas quæſtiones, inter quas & hæc fol. 381. *An licitè ſacerdotes, qui Hegumeni, ſeu Antiſtites ſunt, item Protopapas, & Epiſcopus, Epimanicijs & Epigonatijs condecorentur.* Reſpondetur: ἡ τῶν ἐπιμανικίων, καὶ ἐπιγονατίων ἱερωτάτη ἐνδυμασία μόνοις ἀρχιερεῦσι πεφιλοτίμηται, *ſacratiſſimus Epimaniciorum & Epigonatiorum amictus ſolis Epiſcopis conceſſus eſt, tanquam figuram Domini & Seruatoris noſtri* DEI IESV-CHRISTI *gerentibus, & hinc etiam peccata remittentibus; & alia ad imitationem Chriſti facientibus, quæ ſacerdotibus non ſunt conceſſa. Quare neque Epimaniciorum, neque Epigonatiorum amictu inſigniuntur. Nam Epimanicia typus ſunt vinculorum, quibus Chriſti manus colligatæ fuerunt, quando ad paſſionem tendebat. Epigonatium autem (ſupergenuale vocat interpres) figura eſt lintei, quod induit Dominus, cùm diſcipulorum pedes lauit. Quemadmodum igitur Epiſcopis non conceduntur ea indumenta, quæ Patriarchis conceſſa ſunt, vt ſaccus & Polyſtaurion, veſtis crucibus vndequaque conſpicua; ita nec ea priuilegia, quæ Epiſcopis conceſſa ſunt, ad ſacerdotes transferri poſſunt.* Hæc Balſamon. Ex cuius verbis liquet, epigonatium Epiſcopale veſtimentum ſeù indumentum eſſe; non autem id, quod Iunius lectoribus venditat.

Sacerdotibus non permittitur Epimanicia & Epigonatia.

Saccus & Polyſtaurion Patriarchæ indumenta.

Vocatur etiam γονάτιον quaſi *genuale.* Cabaſilas in Gloſſario: καὶ τύπον τινὰ ῥομφαίας περιζωννύουσιν αὐτὸν, τὸ λεγόμενον γονάτιον, ὃ πρὸς σχῆμα ξίφους ἐσχημάτισται. *Figurâ rhomphææ circumdant illum: genuale appellatur, quod in formam gladij efformatum eſt.*

Figura epigonatii.

Lepidum & riſu dignum arbitror, quod Salomon Svveiggerus, prædicans Noricus lib. 2. ſui Hodœporici c. 62. veſtem hanc vocat πωγωνάτιον, à pogone, ſeu barba. Ita pogonati noſtri nuſpiam barbæ ſuæ obliuiſci poſſunt.

Pogonatii prædicantis πωγωνάτιον.

8. Tertius in tertia Pentade eſt ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων, *Magiſter libellorum ſupplicum,* N. 15.
inquit Iunius, ſeu *Præfectus ſupplicationibus: huius erat pro iniuria affectis accedere Imperatorem.* Non meminit huius functionis Cirrius, niſi fortè apud Cirrium legendum ſit, ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων, pro ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων, quem ipſe vndecimo loco ponit. Nominat initiò Codinus τὸν ἐπὶ τῶν κρίσεων, licèt eum poſtea in nulla Pentade collocet, ſi tamen primus Officialium Index eſt Codini.

N. 16. 9. Quartus est ὁ ἐπὶ τῶν σηκρέτων, quem *secretarium* dicere liceret; nisi *secretarij* vox vsu recepto iam *actuarium*, seu *scribam*, seu *Notarium* significaret. At noster iste ὁ ἐπὶ τῶν σηκρέτων aliud munus habebat; erat enim institutus εἰς τὸ παύειν τὸν λαὸν ἐπὶ τῷ κρίνειν, *compescendo populo, vt iudicia habeantur*, inquit Iunius perperam: Verte. *Eius, qui secreto praeest, munus est, vt, dum iudicia habentur, populum in officio contineat*, nimirum, vt silentium seruaret, nullásque turbas cieret: quod munus olim erat *Velariorum*, & *Cancellariorum*, vt suprà * notauimus ex Casaubono ad Augustam historiam: vbi etiam dictum; *secreta* vocari loca, vbi de negotijs pro ratione muneris quisque sui tractaturi conueniebant: inde in Iure Græco-Romano aliquoties σηκρετικὸν ἀξίωμα, *dignitas curialis* siue *Senatoria*. Hinc & Palatina dignitas apud Codinum pag. 67. seu, cap. 2. n. 7. officio. 28. πρωτοασηκρῆτις, vox ex Græco & Latino compacta, (*Protosecretarium* aliqui nominant) longè diuersus ab isto nostro, qui dicitur ὁ ἐπὶ τῶν σηκρέτων. Nam ille iudex erat, hic Iudicum & Senatus administer. Quare vt nomine cum Latinis Græci conueniant, neutro tamen modo conueniunt re significata: Latinis enim *Secretarius* iam vulgò est *Actuarius* seu *scriba*, &c. Etsi hac notione vox hæc apud Græcos quoque occurrat, qui & hanc *à secretis* suam fecerunt, & in vnam conflarunt, ἀσηκρῆτις, vel ἀσηκρήτης. Apud Citrium tenet ὁ ἐπὶ τῶν σηκρέτων locum decimum. ἀσηκρητεῖον apud Cedrenum in Michaële Imperatore est Curia seu locus secretioris Consilij, vel locus vbi Secretarij conueniunt. In Pseudocarolino opere de Imaginibus lib. 4. cap. 9. vnica dictione occurrit *Asecreta*.

Qui secreto præerat, populum continebat dum iudicia habita.

* cap. 6. n. 4.

Secreta locus consiliis habendis; Curia.

Distinctio eius qui Secreto præerat, & eius qui πρωτοασηκρῆτις.

N. 17. 10. Sequitur quintus ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, *Præfectus sacro Consistorio*, ait Iunius. Rectiùs in Iure Græco-Rom. *Præfectus sacræ stationi*; cuius est ἐντὸς τοῦ βήματος, *intra tabernaculum, intra altare ipsum*, εὐταξίαν, rectum debitúmque ordinem conseruare inter ministros & alios. Errat enim Iunius, qui præfecti huius munus aliò trahit. *At locis illis secretioribus*, inquit Iunius, *iudices ad tribunal, consilio capto veniebant, vbi ordinem is, qui proximè sequitur, procurabat*, ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, scilicet.

Error Iunij.

DE QVARTA PENTADE OFFICIORVM & Officialium Ecclesiasticorum.

CAP. VIII.

N. 18. 1. PRimas in hac Pentade obtinet ὁ ὑπομιμνήσκων, *Monitor*, inquit Iunius, εἰς τὸ ἐνθυμίζειν τὸν ἀρχιερέα μυστικῶς. Ego, si vsus ferat, malim, *suggestorem*, nam ὑπομιμνήσκειν, est *suggerere, menti subijcere*, &, vt Codinus loquitur, ἐνθυμίζειν, quasi aliquid *in mente ponere*: & est quiddam restrictius, minúsque fusum, quàm *monere*; nam & memorem monere possumus. Videtur ergo officium τοῦ ὑπο-

Suggestor Patriarchæ sacrificanti vel concionanti suggerebat.

ὑπομιμνήσκοντας hoc fuisse, vt Patriarchæ sacrificanti, vel verba ad populum facienti adsisteret, eique, si alicubi memoria laberetur, *mystuè*, hoc est, clam, occultè, suggerendo subueniret. Si quis hoc officium etiam extra templi adyta proferre & efferre velit, putétque τὸν ὑπομιμνήσκοντα fuisse similem illi, qui inter officia Palatina à Codino cap. 2. n. 58. appellatur ὁ ἐπὶ ἀναμνήσεων, quémque Latini, *à memoria*, seu *Magistrum memoriæ* nominant, cum eo non contendam. neque enim à vero alienum est, huiusmodi officium fuisse in Ecclesia Constantinopolitana, non modò intra, sed & extra templum. In Concil. Lugd. in epist. ad Greg. X. vocantur οἱ ὑπομιμνήσκοντες; *Rememoratorij*.

2. * De reliquis huius Pentadis nulla est difficultas, nam vnde *interpres Euangelij, interpres Apostoli; interpres Psalterij*, nomina hæc sumpserint, per se notum est. Videntur autem vniuscuiusque generis fuisse gradus diuersi. Nam cap. 6. n. 14. nominat Codinus Protapostolatium; id est, *primum interpretem Apostoli*. *Rhetoris* officium est, generatim scripturas sacras interpretari; & videtur ille, quem nos *Concionatorem* nominamus. N. 16.

DE QVINTA PENTADE OFFICIORVM ET Officialium Ecclesiasticorum.

CAP. IX.

1. IN hac continetur, I. ὁ ἄρχων τῶν μοναστηρίων, *Præfectus Monasteriorum*, socius & adiutor magni Sacellarij, de quo iam suo loco * II. ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν, socius & adiutor curatoris sacellij, de quo itidem suprà. * III. ὁ ἄρχων τοῦ εὐαγγελίου, *Præfectus Euangelij*, εἰς τὸ κρατεῖν τοῦτο εἰς τὰς λιτάς, cuius officium est *gestare Euangelium seu Codicem Euangeliorum in supplicationibus, & processionibus*. Hoc tamen non videtur consentire cum Ioanne Citrio, qui disertè scribit; τὸ ἐν ταῖς λιταῖς βαστάζειν τὸ εὐαγγέλιον, *portare in Litanijs seu processionibus Euangelium*; esse τοῦ δευτερεύοντος τῶν διακόνων, quem Codinus in sexta Pentade collocat. Et fieri potest, vt hæc res aliter se habuerit tempore Citrij; & aliter ætate Codini: nam vt ipse Citrius conqueritur, hæc sæpiùs Patriarchæ arbitratu suo mutabant, τὰ ἄνω κάτω ποιοῦντες, ita vt in illos quadraret parœmia, ἄνω ποταμῶν χωροῦσι λέγοντες τὰς πηγάς, καὶ τὰ παρὰ Ἰουδαίοις διατηρούμενα σάββατα, καὶ παρὰ τοῖς δεινοῖς σοφισταῖς τὰ παράδοξα, vt scitè ait Citrius.
N. 25. / * c. 1. n. 3. 6. / N. 24. / * c. 3. n. 4. 5. / N. 25. / Patriarchæ mutabant officia.

2. Sequitur ὁ ἄρχων τῶν φώτων, quem Bonefidius vocat *Luminarium*; Iunius, *præfectum luminibus*. Eius erat curam gerere φωτισμοῖς, *recèns illuminatorum*, seu *baptizatorum*. Veteri enim Ecclesiæ phrasi *Baptismus* appellatur φωτισμός, & *baptizati*, φωτισθέντες; forsan non sine respectu ad cæremoniam quandam, quæ Baptismum subsequebatur. Dabantur enim baptizato cerei accensi in signum fidei, & gratiæ acceptæ, & quòd à potestate te- Cæremonia & vsus luminum in baptismo explicatus.

nebrarum translatus esset ad lumen & sortem Sanctorum. Meminit huius cæremoniæ Nazianz. orat. *in sanctum Lauacrum*, & S. August. in illud Psalm. 65. *Transiuimus per ignem & aquam*, &c. Iunius ritum hunc inuoluit, ne emineat. *Accendebantur*, inquit, *luminaria*. At non tantùm hoc, sed & accensa tradebantur baptizatis. *Atqui hic*, inquit, *ritus ordinariè ad baptismum obseruabatur*. Cur igitur vos mutastis, & abrogastis? *Præterea verò anniuersariè in singularibus quibusdam diebus festis per Lampadarium, vt in hoc libro appellatur**, (accendebantur hæc luminaria.) At *Lampadarius* iste nihil huc facit. Erat enim officium eius Palatinum, non Ecclesiasticum; præferebátque lampadem accensam, non singularibus duntaxat festis & anniuersariè, sed quoties Imperator in publicum procedebat; vt ex Balsamone infrà ostendam *. Longè ergo alius ὁ ἄρχων τῶν φώτων, & alius ὁ λαμπαδάριος. Neque tantùm semel vel aliquoties in anno vsus luminum erat in templis, sed perpetuò & toto anno; etiam tunc, quando nulli νεοφώτιστοι aderant; neque enim moris erat Græcis Liturgiam sine luminibus celebrare.

*C.6.n.4.& 7. Iunii Lampadarius aliò remissus.

*l.4. Com. cap. 2. n. 7. Imp. in publicum prodeunti lãpas prælata.

3. Vltimus in hac Pentade est ὁ ἄρχων τῶν ἀντιμινσίων, seu ἀντιμινσίοις, εἰσάγων τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν ἁγίαν μετάληψιν, *Præfectus Antimensiorum, inducens eos, qui sacram communionem accipere volunt*. Iunius, *Præfectus Antecessui mensæ, adducens eos, qui erant venturi ad communionem sacram*. Ineptè prorsus, & adhuc ineptiùs in Scholijs, vt satis mirari nequeam hominis huius his in rebus seu ὀλιγομαθίας, seu ἀπαιδευσίας. Examinemus singulas eius ineptias. τῶν ἀντιμινσίων, *ad verbum, antimensalium*, inquit, &c. *A mensa, denominati sunt οἱ ἀντιμίνσιοι, quasi dicas antemensales, qui ad sacram mensam primùm recipiebantur, & communionem Eucharistiæ*, &c. *Hi enim priùs, quàm admitterentur ad communionem sacram, solebant Ecclesiis ante mensam sisti διὰ τὸν τῶν ἀντιμινσίων ἄρχοντα, postéaque eodem præeunte adduci ad communionem, vt palam testatum faceret, illos suos comites in vnum corpus coaluisse, cum Christo & Ecclesia eius. Hic autem ritus τὸ ἀντιμίνσιον dictus est*. Fabulæ plusquam Æsopicæ. Quibus refellendis diu immorari nil erit necesse, vbi ipsam veritatem explicauerimus, nec aliunde, nisi ex Græcorum monumentis.

N. 27.

Iunianæ ineptiæ & Caluinianæ fabulæ.

4. Quid igitur sunt *Antimensia*? *Antimensia*, inquit ille in Iure Græco-Rom. fol. 239. *scimus fieri solita, quando Episcopus consecrato dedicatóque templo, pannum mensæ substratum, mensámque seu altare tegentem, in frusta dissectum, pictúmque sacerdotibus distribuit: vt eo præditi sacrificium offerre queant*. Sunt igitur *Antimensia* ea, quæ apud Latinos *lapides consecrati*, seu *aræ portatiles*, sine quibus sacrificium fieri non potest, si non offeratur in altari per se alioquin consecrato, & dedicato. Dicuntur *Antimensia*, quia sunt loco mensæ seu aræ consecratæ, eiúsque vicem subeunt; fiúntque ex panno diuiso, & in frusta dissecto, ex illo, inquam, panno, qui altare ab Episcopo de nouo consecratum vestiebat & ornabat: Hoc enim operimentum in partes minutas dissectum distribuebat Episcopus sacerdotibus, vt postea partium istarum beneficio sacrificium in altaribus, etiam non consecratis offerre possent.

Antimensia erant Græcis loco altarium portatilium.

Vnde dicta Antimensia, facta, consecrata.

5. Quo-

5. Quocirca quærit ille in Iure Græco-Romano: *quid faciendum si desint Antimensia, cùm sine his celebrare non liceat?* Responsum his verbis datur. *Antimensia in omnibus sanctis mensis* (hoc est, altaribus) *poni necesse non est, sed in ijs, de quibus incertum, num consecratæ sint, nécne. Nam Antimensia locum obtinent consecratarum mensarum, nec ijs opus est, vbi mensas consecratas esse constat.* Ex quibus liquidò patet, quæ sint *Antimensia*, quis eorum vsus, nempe idem prorsus, qui apud nos *altarium portatilium*, seu *lapidum*, vt vocamus, *consecratorum*, quorum beneficio potest quis etiam in non consecrato altari celebrare. Quod ergo nos possumus hoc medio, id Græci quibant per *Antimensia*, hoc est, per partes tegumenti illius, quod nouum altare, quando templum consecrabatur, operuerat. Antimensiorum vsus est vbi desunt cõsecratæ mẽsæ.

6. Inter cæteras quæstiones Ioanni Citrio propositas hæc etiam vna erat; An *Antimensia etiam valeant in alijs Prouincijs & Diœcesibus, an solùm in Diœcesi Episcopi, Antimensia illa consecrantis & conficientis.* Responsio est; *Valere vbique, sicut & ipsum sacrum vnguentum, & alia sacra, quamuis vno in loco sanctificata, semel tamen sanctificationem adepta, vbique eam retinent & exerunt*, inquit Citrius, qui & docet *Antimensia non primo statim dedicationis die distributa; sed tum demum, vbi tegumentum altaris per sacrificia septem continuis diebus oblata, sanctificationem accepisset, in partes diuisum, & pro Antimensiis distributum esse.* Antimensia à quocunque Episcopo consecrata vbique valent.

7. In eandem sententiam Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus Tom. 1. Iuris Græco-Rom. fol. 29. *Antimensia*, inquit, *vbicunque fuerit ijs opus, mittuntur; nec vel hac, vel illa regione circumscribuntur, sed in aliam quoque prouinciam transferuntur, sicut & sacrum vnguentum.* Addit Nicephorus notationem nominis. *Sic autem appellantur* ὡς ἀντιπαρόντα καὶ ἀντίτυπα τῆς πολλῶν μόνων τῶν καθαριζόντων τὴν ἁγίαν καὶ δεσποτικὴν τράπεζαν, sunt enim ipsius consecratæ mensæ, seu aræ *vicaria*: nam vt idem Nicephorus dicit, *propriè mensas*, (seu aras) significant, *quas consecratio non sanctificauit.* Monet etiam hoc Nicephorus: *Si per ignorantiam lotum fuerit Antimensium, non propterea amittere sanctificationem, nec profanum effici.* Pro quo alij, vitiosè prorsus, nullóque sensu; *si impletum fuerit Antimensium*, &c. nimirum pro πλυθῇ legerunt πληθυνθῇ. Quæ vitiosa lectio à Bonefidio profecta, extat etiam Tom. 6. Bibliothecæ SS. Patrum. Notatio nominis ex Nicephoro. Lectio obscurissima illustrata.

8. In Euchologio Græcorum præscribitur τάξις, hoc est, modus & ordo consecrandi *Antimensia*: *Quando*, inquit, *sacerdotes Antimensia mensæ imponunt, illis ex Oenanthe seu flore vini superinfundit Episcopus ter, quantum satis, recitato interim Psalmo, Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Hoc ter dicto, reliqua eiusdem Psalmi adiungit, Deúmque benedicens ait, Benedictus Deus noster, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Postea accepto sacri vnguenti vase; & Diacono clamante; Attendamus; facit per Antimensium cruces tres, vnam per medium, vtrinque duas, recitatúrque Psalmus: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, &c. vsque ad finem; Deúmque collaudans dicit Episcopus: Gloria tibi sancta Trinitas, Deus noster in se-* Consecratio Antimensiorum fit per SS. Crucis signum, &c.

cula. Deinde accepto thuribulo incensum facit; & Diacono dicente, Oremus Dominum, sic precatur Pontifex. Subduntur deinde preces, quas super *Antimensia* Pontifex fundit; quarum desiderio qui tenetur, is Euchologium consulat.

9. Animi caussa iuuat addere quæstionem Ioanni Citrio propositam, quid Græcè significet *Antimensium*, & quomodo scribendum sit, num per ἦτα, an per ἰῶτα.

Ad hanc quæstionem ita respondet Citrius. *Appellatio deducitur à mensa, quod secundum Græcos quidem significat* χανοῦ *canistrum, & secundum Italicam linguam* τὸ πεπραγματευμένον τοῖς ὀψωνίοις εἶδος. Interpres: *venale propinatorum edulium*; (quàm benè Græcus, tam benè Græci interpres.) Audiamus cetera. *Hac ratione & in mensis explicatæ mappæ nominantur mensalia, tanquam ad ornatum mensæ posita. Vulgari autem vsu Antimensia dicuntur vt in vestibus Antipana.* (Antipanni) *Hæc autem in sanctis illis ponuntur mensis, quas consecratio non sanctificauit.* Subiungit Citrius. *Si templum non est dedicatum, quod ei deest, sanctificatoria vis Antimensij implet. Ideóque in non consecrato templo sacrificium sine Antimensio nunquam facere licet,* &c. *Et sacerdoti qui hoc ausus fuerit, pœna erit depositio.*

Per iota autem scribitur, διὰ τὸ ἐθνικόν, τὰ γὰρ ἐθνικὰ κατὰ τὸν γραμματικὸν κανόνα οὔτε παραγωγάς, οὐδὲ χρόνους ἔχουσι. *Solent autem Grammatici per iota & omicron, & epsilon τὰς ἐθνικὰς φωνὰς scribere.* Quæ ratio Citrij quanti sit, in cuiusuis arbitrio situm esto.

Quomodo scribatur Antimensium.

Ait insuper; *Antimensia* nullo modo licitum conficere, nisi in noui templi dedicatione, quíque secus agant, Canones transgredi; nec referre, num nuper templum sit exstructum; satis esse, quòd non fuerit dedicatum, quandocunque demum exstructum fuerit.

Antimensia tantùm in noui templi dedicatione cōsecrata.

His hunc in modum de Antimensiorum ratione explicatis, in tenues auras euanescit Iunianus ille *Antecessui mensæ præfectus*, cum scholijs illis vere scorijs & insulsis. Nos præfectum *Antimensiorum* vel *Antimensij* nominemus; cui præter curam *Antimensiorum*, etiam hæc incumbebat, vt corpus Domini accepturos ad communionem seu deduceret, seu induceret.

DE SEXTA PENTADE OFFICIORVM & Officialium Ecclesiasticorum.

Cap. X.

N. 28. Primus Ostiarius fores custodit in electione, vel rectiùs in Clericorum consecratione.

1. IN hac primum locum tenet *primus Ostiarius*, χειρῶν τὰς θύρας εἰς τὰς χειροτονίας, *qui fores custodit in ferendis suffragijs*, inquit Iunius, *Chirotoniam* pro *electione* accipiens. Ego malim *Chirotoniam* accipere pro proprio suo significato, nempe pro consecratione, seu ordinatione ministrorum Ecclesiæ, ita vt *primo Ostia-*

rio

rio cura ianuæ demandata sit tunc, quando Diaconi, sacerdotes, aliique ordinantur & consecrantur. Quamuis magnopere non repugnabo, si quis officium primi huius ostiarij interpretetur de ipsa electione ministrorum Ecclesiæ, cùm per suffragia eliguntur ab illis, quibus ius & potestas eligendi: tunc enim vel maximè attento & circumspecto *Ostiario* opus est.

2. *Secundus Ostiarius* est, ὁ κρατῶν τὸ μονοβάμβυλον, *qui tenet*, seu cui ius in N. 29.
Monobambylum: ita edidit Iunius. Quid verò hoc nominis? vel potiùs quid Iunii ficticia
monstri? Iunius hîc multa; sed planè ridicularia. Quid ergo illi est *Mono-* gerræ.
bambylon? Duo loca Chirotoniæ distinguit: *alterum, in quem à primo Ostiario omnes admissos dicit, quos nouerat habere ius suffragij ferendi; alterum, secretiorem, in quem ad Patriarcham vel Episcopum per secundum Ostiarium intromissi fuerint, vt liberè & intrepidè optima fide dicerent, quibus suffragarentur, quibus non suffragarentur, & quare. Hunc secretiorem singularis* χειροτονίας *locum, opinor, dixerunt Græci recentiores* μονοβάμβυλον, παρὰ τὸ μόνους, ἢ κατὰ μόνας βαμβαλίζειν, *eo quòd in loco eiusmodi rogatus quisque pro fide seorsim sententiam suam teneretur quamuis trepidè enunciare, si quem non esse ἀνεπίληπτον comperisset. (Hæc enim testimonia, & accusationes non nisi trepidè & labris ferme trementibus efferri solent) aut certè alteri obstrepere, & detrahere de existimatione ipsius. Est enim* βαμβαλίζειν *Græcis* ψοφεῖν τοῖς χείλεσι: *aut etiam (vt in Glossario legimus) hæsitare, vacillare, titubare: sed in locum τοῦ α, Doricè υ, suffectum est, &* μονοβάμβυλον *corruptè dictum.*

3. Quid est nugari, si hoc non est? vt enim omittam vanissimas nugas de suffragatione & electione; quomodo admissi sunt, vt liberè & intrepidè indicarent, quibus suffragarentur, si hæc, vt postea ait, non nisi *trepidè & labris trementibus* efferri solent; & si in his necesse est βαμβαλίζειν, *hæsitare & fluctuare*? Sed valeat Bambalio iste: nos legamus; μοναμπούλλον seu μονάμπουλον: vt enim prioris Ostiarij est fores custodire, dum Ministri Ecclesiæ Vera lectio asserta & explicata.
Diaconi, subdiaconi, sacerdotes, Episcopi, ordinantur & initiantur; ita huius secundi Ostiarij est tenere ampullam vnam & solam, vt distinguatur Secundus Ostiarius ampullam sacri Chrismatis tenebat.
à dibampulo; de quo infrà *. Erat autem in ampulla hac Chrisma ad vnctionem sacerdotum & Episcoporum necessarium; eámque tenebat iste * l. 3. Com. c. 8. n. 4.
Ostiarius, vt in promptu statim foret, si initiator reposceret. Porrò voculam *ampulla*, etiam Græci fecerunt suam, ἀμπόλλα, vel ἀμπούλλα. Aëtius lib. Ampulla etiā Græcis vsitata.
7. ἀμπούλλαν ὑαλίνην πλήρους ἐλαίου, *ampulla vitrea oleo impleta*; vt sit cur eo minùs mireris τὸ μονάμβουλον, καὶ τὸ διβάμπουλον.

Nunc ad Protopapam me confero; quem sic describit Codinus. ἔκδικος καὶ πρῶτος τοῦ βήματος, καὶ φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ ἀρχιερέως. *Defensor & primus tribunalis*, (sic enim Iunius) ego, *tabernaculi* seu altaris. (Βῆμα enim hîc est Βῆμα, locus vbi sacrificiū peragitur.
locus interior & sanctior, vbi sacrificium peragitur) *proximas à Pontifice obtinens*: nón tamen simpliciter, (nam Exocatacœli absque dubio potiores erant, maiorísque dignitatis & excellentiæ) sed inter sacerdotes, vt Citrius Protopapa primus inter communes sacerdotes.
loquitur, κοινούς, communes, Protopapa primus erat, & sic proximus à Patriarcha, seu, quod idem est, secundas à Patriarcha ferens. Notio &

origo nominis satis constat. Apud Balsamonem Tom. I. Iuris Græco-Rom. legimus *Protopapadas*; vt rectus sit πρωτοπαπάδες. Interpres *Primopapadas*. Sed satius viderut in his & similibus retinere Græca. In Turcogræcia fol. 218. dicitur πρωτοπαπᾶς, ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων, *primus sacerdotum*. Iura illius in eadem Turcogræcia fol. 258. πρωτοπαπαδίκια appellantur.

N. 31. 5. Sequitur ὁ δευτερεύων τῶν ἱερέων, *secundus sacerdotum*, εἰσοδεύων τοὺς ἱερεῖς, dux & antecessor sacerdotum, & proximus à Protopapa, quem Iunius non malè δευτεροπαπᾶ appellat. At malè illud: *Qui sacerdotes introducit*, εἰσοδεύων, *nimirum in tribunal, si quam caussam agendam habuerint*. Nullo modo. Nam εἰσοδεύειν est esse aliorum in sacris ministerijs, functionibus, & supplicationibus ducem, & quasi antecessorem, & ductorem; quod etiam ex descriptione τοῦ δευτερεύοντος Diaconi, quæ proximè subiungitur, manifestum euadit. Deuteropapæ nullam, si rectè memini, mentionem facit Citrius.

Iunius non rectè explicat τὸ εἰσοδεύειν τοὺς ἱερεῖς.

N. 32. 6. Vltimus hac sexta Pentade est, ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων, secundus diaconus. πρῶτος τῶν κοινῶν, primus ex communibus diaconis, καὶ εἰσοδεύων τοὺς διακόνους; Iunius: *& diaconos intromittit*; additque hoc scholium: *in functiones & stationes ipsorum*. Tu corrige: Qui Diaconorum *ductor, rector, director*, & vt sic dicam, *dispositor est*; hoc enim est εἰσοδεύειν, quod significat quemlibet in viam suam quasi introducere, vt sciat, quem ordinem, & stationem tenere debeat. Vidit tandem Iunius hanc notionem, sed quasi per nebulam, vt apparet ex scholio, quod suæ interpretationi adiunxit. Ex quo tamen, tanquam in rebus Ecclesiasticis Græcorum valde scilicet perito, quærendum erat; quare verbum εἰσοδεύειν interpretatus sit, loquens de sacerdote secundo; *introducens illos in tribunal, si quam caussam agendam habuerint*; idémque verbum eadem significatione non interpretatus sit in descriptione secundi Diaconi, præsertim cùm diuersæ notionis nullum prorsus indicium Curopalata dederit.

Primus ex communibus Diaconis & reliquorum ductor in statione.

7. Verùm vt accuratiùs intelligamus naturam, & vt sic dicam, indolem huius diaconi, operæ pretium erit audire Ioannem Citrium, cui hæc ignota non fuerunt; qui ait, diaconum istum non eligi, aut creari simpliciter ad vnius arbitrium, sed κατ' ἐκλογήν, *per suffragia*. Esse enim eiusmodi officium, quod desideret virum dextrum, aptúmque ad omnes etiam fortuitò occurrentes functiones; quorum aliquas recenset. Prima est, ingressis in templum Imperatoribus, & Patriarchis, faustis acclamationibus benè precari; & vt Codinus noster loquitur, τὸν βασιλέα πολυχρονίζειν, seu τὸ πολυχρόνιον accinere, seu πολυχρόνιον ποιεῖν. Qui mos ex antiquo more hodie quoque Græcis adhæret.

Primus Diaconorum eligitur.

Prima eius functio.

Secunda est, portare Euangelium in supplicationibus, ac Litanijs.

Tertia, τὰς ἐν αὐταῖς συναπτὰς καὶ αἰτήσεις ποιεῖν. Ineptè interpres: *Connexiones & repetitiones in eis facere*. Correxerunt alij: *Collectas & preces*. Sunt συναπταὶ propriè, quæ apud nos in horis Canonicis vocantur *preces* diebus ieiuniorum potissimùm vsitatæ; non modò in Matutinis, sed & in singulis

Secunda, & tertia functio.

Συναπταὶ seu preces dictæ diebus ieiuniorum.

gulis horis. Et preces illæ quas post Litanias pro omni hominum statu & ordine fundimus, ipsissimæ sunt Græcorum συναπταί; quanquam & quas nos vocamus *Collectas*, hoc nomine appellare nil vetat; quia Græcorum Liturgijs adstipulantibus fiet. Hæc autem ita esse, intelliget Lector, cùm ex alijs Græcorum *Ritualibus* libris, tum ex Euchologio. Valeat igitur Bonefidius cum suis *connexionibus & repetitionibus*. Bonefidii cōnexiones & repetitiones inanes.

8. Quarta est, ἀπόντος ἀρχιδιακόνου διδόναι κηρούς τοῖς ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνοις. *Absente Archidiacono dare cereos diaconis in Ambone.* vbi pessimè interpres pro κηρούς legens καιρούς, vertit: *Tempora dare diaconis, qui amboni seruiunt.* Quid, quæso, est, *tempora dare Diaconis*? Neque correctores aut in Græca scriptura, aut in Bonefidij interpretatione, hunc tam turpem errorem animaduerterunt: vt vel hinc liqueat, quàm rudes rerum Ecclesiasticarum isti à Catholica religione auersi, ad ritus Ecclesiasticos seu Græcos, seu Latinos explicandos accedant. Dicit autem, *absente Archidiacono*; quia, vt Codinus tradit cap. 17. n. 39. olim quidem Magna Ecclesia habebat Archidiaconum; sed postea nullum habuit. Quare ὁ δευτερεύων partes eius suppleuit. Hinc ait Citrius, secundi diaconi esse, etiam in alijs Archidiaconi munus explere: ex quibus fortè hoc est, θυμιᾶν τὸν βασιλέα; Imperatorem recèns coronatum, *incenso*, vt vocat Ecclesia, venerari, eíque benè ominarum illud carmen accinere: *Recordetur Dominus Deus* τῆς βασιλείας σοῦ, *regni tui, in regno suo, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.* Quarta functio primi Diaconorum. Acatholici rudes rerum Ecclesiasticarum. Officia Archidiaconi, secundarius Diaconorum expleuit. Imperator thure honoratus.

Sic idem fausta acclamatione prosequebatur Patriarcham; μνησθείη κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἀρχιερωσύνης σου. *Recordetur Dominus Pontificatus tui vbique nunc & semper, & in secula seculorum.* Nec hoc fiebat tantùm eo die, quo Imperator inaugurabatur & coronabatur, sed quoties in Ecclesiam ventitabat. Ea de caussa ait Citrius; αὐτὴ γάρ ἐστιν ἡ μετὰ τὴν εἴσοδον εὐφημία τῶν βασιλέων καὶ ἀρχιερέων. *Ipsius est Imperatoribus & Patriarchis in templum ingressis benè precari:* nisi quis illud μετὰ τὴν εἴσοδον *post ingressum* referre velit ad ingressum in tabernaculum, seu in Sancta Sanctorum; ita vt fausta hæc acclamatio facta sit post absolutam supplicationem, in qua panis præsanctificatus ad sacrificium circumferebatur per templum, & postea ad altare inferebatur. Quo fit, vt secundus diaconus εὐφημίαν hanc instituerit regresso iam Patriarcha ad altare, & processione absoluta; quod vero propius videtur. Quando Patriarchæ & Imp. acclamatum. εἴσοδος duplex.

9. Dicebatur δευτερεύων τῶν διακόνων, non quòd in ordine diaconorum Magnæ Ecclesiæ secundus esset; sed respectu ad Archidiaconum, qui tempore Codini nullus quidem erat; at aliquando fuerat: vnde & τοῦ δευτερεύοντι τῶν διακόνων nomen mansit: sicut & τῷ δευτερεύοντι τῶν ἱερέων idem nomen mansisset, si Protopapas in Clero Magnæ Ecclesiæ desijsset; quia cum *secundarij* nomine primus fuisset. Vnde nomen secundarius Diaconorum.

DE SEPTIMA PENTADE OFFICIORVM ET Officialium Ecclesiasticorum.

CAP. XI.

N. 33. 1. IN hac Pentade primas tenet Protopsalta, *primus Psaltes*, seu *Cantor*. Citrius vocat *Domesticum Psaltarum*, indicátque hoc nomen vsitatius fuisse, quàm illud *Protopsaltæ*. Mirum est, quomodo Codinus in hac septima Pentade collocet Protopsaltem, cùm ipse c. 17. n. 40. disertè dicat: Ecclesiam Magnam non habere *Protopsaltem*, sed *Domesticum*: nisi dicere velimus, officium esse idem, nomen diuersum; inque catalogo officiorum Ecclesiæ vocasse *Protopsalten*, quem proprio nomine vocare debuisset *Domesticorum Cantorum*. Quid sit Domesticus, infrà n. 2. explicabitur *. In Palatino tamen Clero erat Protopsaltes, vt docet Codinus loco citato, qui simul erat *Exarchus* Cleri Imperatorij.

* c. 1. n. 1. n. 4.

N. 34. Iunius & lectio emendati. Domesticus primi & secundi chori.

2. Sequitur ὁ ἰδιοδομέστικος, *singularis Domesticus*, vt interpretatur Iunius, *primi & secundi chori*. sed errat; legendum, οἱ δύο δομέστικοι, *duo domestici, alter dextri, alter sinistri chori*. Clarè Citrius duos nominat. ὁ δομέστικος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, ὁ δομέστικος τοῦ ἀριστεροῦ. Et facilis via fuit contrahendi vocabula disiuncta οἱ δύο δομέστικοι, in vnum ἰδιοδομέστικοι. cæcutiat, qui hoc non videat. Nec obstat, quòd hac ratione sex futuri sint in septima Pentade: nam & in prima Pentade, sex sunt, vt suprà diximus, & tamen vocatur *Pentas* seu *Quinarius*. Quid sit *Domesticus* in iure ciuili, & apud alios passim scriptores Græcos & Latinos, explicat Cuiacius ad librum 12. Cod. Iustinianei ad Tit. 12. & Petrus Gregorius lib. 6. Syntagmatis c. 8. Quid hoc nomine significarint Græci recentiores docet Citrius; cui cùm hæc quæstio fuisset proposita: *Cuius linguæ est Domestici appellatio, & quibus Ecclesiæ ministerijs nomen hoc impositum est?* Respondit: *Domestici* appellatio secundùm Latinos, ducem, ἐξάρχοντα, inceptorem, præpositum, & Præfectum significat, sicut & in functionibus Imperatorijs inuenire est, *Domesticum Orientis, Occidentis, Scholarum*. Imò etiam *Domesticum mensæ, Domesticum mœnium, Domesticum thematum*. Sic & in Ecclesiasticis ordinibus *Domestici* vox vsurpatur. εἴτ' οὖν ἀρχηγὸς καὶ ἐπιστάτης μελῳδιῶν καὶ τῶν μελῳδῶν, εἶτα εἰς ῥυθμὸν καὶ τάξιν καθιστῶν αὐτούς τε καὶ τὰ μελῳδήματα. *Domesticus igitur Musicorum seu Cantorum nihil aliud est, quàm præfectus, qui omnes regit ac dirigit, ipsósque simul ac cantiones cunctas disponit, ac in ordinem redigit.* Est autem munus Domestici Cantorum seu Protopsaltæ in vigilijs communibus clara voce pronunciare illud, εὐλόγησον δέσποτα, quod nos dicimus, *Iube Domine benedicere.*

Domesticus in Ecclesiasticis quid significet. & cuius linguæ.

Domesticus Cantorum quis.

3. Ex sententia igitur Citrij Domesticus nil aliud est, quàm *præses, antistes, præfectus*, vno verbo, primus in suo genere. Nec malè Citrius notionem huius vocabuli expressit, prout vsurpatur à Græcis recentioribus; etsi haud

sicio

ſcio an vox *Domeſtici* in hac notione vſitata ſit Latinis, ſeu nouis ſeu antiquis. In iure profectò alia notione vſurpatur; vt & in communi loquentium conſuetudine. Ab hac voce formarunt Latini *Domeſticatum*, quod in iure exſtat. Et apud Balſamonem in Canone 17. Apoſtolorum δομεστικατὰ, *officia domeſticorum*, & apud Codinum cap. 7. n. 39. οἱ τοῦ δομεστικείου δομέστικοι, & cap. 5. n. 19. δομεστίκιον.

4. Sequitur λαοσυνάκτης, ad verbum, *Populi conuocator, & congregator*, Iunio, *Cocio*, ſed *nihili Cocio*; eiuſdem meminit Citrius, eodem nomine Interpres reddit, *Populi coactor*; Corrector correxit, *Collector* ſiue *congregator*: cuius officium, publico ſigno populum ad rem diuinam conuocare; in Typico S. Sabæ videtur appellari κανδηλάπτης, *à candelis accendendis*: huius enim etiam eſt κρούειν τὰς βαρέας, καὶ τὸ σιδηροῦν, quæ illis loco *campanarum* erant, καὶ σημαίνειν τὸ μέγα σήμαντρον. Varia enim ſigna dabant; vt & apud nos fieri aſſolet. Vide Balſamonem in diſſertatione cur Monachi tribus ſignis ſuos ad ſacra conuocent, cùm alij vno ſigno contenti ſint. N. 35. Candelas accendebat cõuocator populi. Signa varia conuocandi ad ſacra populum.

5. Quartus in hac Pentade eſt ὁ πριμμικήριος τῶν ταβουλαρίων. Iunius interpretatur *Notarium*. Sic enim initiò nominari videtur ab ipſo Codino pag. 1. edit. Iunia. Cùm enim Notarium nominet, ac poſtea ſingula officia in Pentadas digerens de Notario prorſus ſileat, credibile eſt Codinum nomine *Primicerij Tabulariorum* intellexiſſe *Notarium*: Quod fortè verum eſt; ſed neſcio, quomodo cum Iunij ſententia conueniat, qui *Primicerium*, in quouis officio illum dici putet, *qui primus inſcriptus ſit albo, ſiue ordinis ſui catalogo, & primas in ſuo ordine obtineat, primâ cerâ, id eſt ſummâ inſcriptus.* Hoc ſi verum eſt; idem ergo erit Primicerius *Tabulariorum* cum Protonotario. Quia, vt Iunius dicit, *Primicerius* primus eſt in *cera* ſeu *albo*: & Tabularij ſunt Notarij; idémque igitur Protonotarius, ſeu primus Notarius, & *Primicerius Tabulariorum*. Ego nodi huius ſolutionem non video, niſi quis dicere velit, iſtum dici *Primicerium Tabulariorum*, reſpectu illorum Notariorum, quos infra ſe habet, non reſpectu omnium; quo pacto ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων vocari poſſet *Primicerius Diaconorum*, non abſolutè, ſed comparatione τῶν κονδῶν, vt Citrius & Codinus loquuntur. N. 36. Iunij ſententia de Primicerio.

6. Addam & hoc. Quid ſi per vocem Ταβουλαρείων hîc non intelliguntur *Tabularij* ſeu *Notarij*, ſed *tabularia*, ſeu *Archiua*; ita vt Primicerius *tabulariorum* ille dicatur, qui præeſt *Tabulario* ſeu *Archiuo*; ſocius in hoc officio & adminiſter Chartophylacis: nam *Chartophylacium* Latinis eſt *Tabularium*; & à Latino vſu etiam Græcis. Sicut enim magnus ſacellarius, & ὁ τοῦ σακελλίου ſuos habuerunt adiutores, ita & Chartophylax videtur habuiſſe Primicerium Tabulariorum. Coniectura, Tabularia eſſe Archiua, & Primicerium Tabulariorũ eſſe præfectũ Archiuo.

7. Porrò de voce Primicerij, Secundicerii, Tertiocerii, Quartocerii vide Cuiacium ad Tit. 7. lib. 12. Cod. Iuſtinianei, & Onuphrium in explicat. vocum obſcurarum Eccleſiaſticarum, & Petrum Gregorium lib. 15. Syntagm c. 22. qui ait: Pronunciationem nominis *Primicerij* exigere, adiectionem ex relatione alicuius, vel certè poſtulare, vt ſubintelligatur. Quod ſi De primicerio, ſecundicerio, aliorũ ſententia.

verum est, tum necesse erit, vt cùm inter Palatinas dignitates ὁ μέγας πριμικήριος nominatur, dignitas aliqua subintelligatur, quia Primicerius nomen hoc habet respectu alicuius functionis seu ministerii. Hinc *Primicerius lectorum*, *Primicerius aulæ*, *Primicerius protectorum*, *Primicerius Domesticorum*. Extat in Decretalibus titulus de *Primicerio*, vbi nihil adiicitur; neque etiam satis appatet, quid aut adiiciendum, aut subaudiendum sit; nisi quis dicat, subintelligi vocem, *cantorum*. De quo vide Petrum Gregorium loco suprà cit. Hinc *Primiceriatus*, dignitas & officium Primicerij.

Altera sententia, hæc vocabula nil noui significare. 8. Quod ad ipsum vocabulum attinet, non improbabiliter arbitratur Cuiacius, illud *cerius*, esse tantùm productionem verbi, sine vlla nouæ significationis additione; vt proinde *Primicerius* idem sit, qui primus; *Secundicerius*, idem qui secundus, sicut & apud recentiores Græcos παιδόπουλος idem est quod παῖς, φραγκόπουλος idem quod *Francus*: ita vt illud πουλος, sit paragoge absque vlla noua significatione: Alij tamen nomen hoc à *primo* & *cera* deriuatum compositúmque volunt, quibus qui volet, per me subscribat, licet.

N. 31. Iunius suam errorē iterat. 9. Vltimus in hoc Quinario est ὁ ἄρχων τῶν κοντακίων, *præfectus canticis*, ait Iunius. Imò *contacijs*. Nam canticum generale nomen est ad omnia, quæ cani aut solent, aut possunt. At contacium certum quoddam genus est in Græcorum Ritualibus libris, sicut & *troparium*, εἱρμὸς, *canon*, κάθισμα, προσόμοιον, τριαδικὸν, θεοτόκιον, σταυρώσιμον, ἀναστάσιμον. Et apud nos, *Versus*, *Versiculi*, *Graduale*, *Tractus*, *Sequentia*, *Responsoria*, & huius generis alia, quæ alienâ linguâ aut prorsus exprimi, aut commodè exprimi non possunt. Mi-

Correctores Bonefidij nouum quid fingunt. rot autem, quid correctoribus Bonefidij in mentem venerit, vt quem ille vocaret *Præfectum contaciorum*, ipsi interpretarentur *Præfectum pugillarium*. Ego quid sibi *pugillares*, seu *pugillaria* hæc velint, mecum exputare nequeo. Est autem *Præfectus contaciorum* ille, cui cura inchoandi contacia commissa. Sed de contacijs plura habes suprà cap. 7. n. 2.

DE OCTAVA PENTADE OFFICIORVM & Officialium Ecclesiasticorum.

Cap. XII.

N. 38. 1. IN hoc Quinario primas tenet *Primicerius Lectorum*; qui & apud Citrium comparet. Sequitur ὁ νομικὸς, qui apud Codin.
N. 39. pag. 1. edit. Iuni. est ὁ νομοδότης, Iunio, *Praceptor*, qui & in Scholijs ista: *Praceptor est Musicorum, vel* ψαλτῶν, *Gymna-*

*cap. 6. n. 4. & cap. 7. n. 24. *siarchus, qui postea corrupta voce μαΐστωρ, id est, magister appellatur* *. Num hæc vera sint, facit vt dubitem Ioannes Citrius, apud quem est νουμμοδότης,

Coniectura de Nummodota. *Nummidator*, vt vertit interpres. Fortè is est, quem nos *Eleemosynarium* ap-

pellare

pellare folemus: nisi quis arbitretur eum apud Græcos morem viguisse, qui apud nos in multis Ecclesijs, vbi præsentibus Clericis aliquid pecuniæ dari solet: quam vocant *Presentim*, & illum, cui munus distribuendi commissum, *Presenger*. At cùm Codinus vno loco habeat νομοδότην, altero expressè νομικὸν, non videtur verisimile νουμμοδότην legendum esse; nisi quis etiam priore loco νουμμικὸν, noua forma à *nummo* restituendum contendat. Licèt νομικὸς quoque ἀπὸ τοῦ νόμμας, vt *nummum* seu *nummum* significat, deduci posset. Quòd si νομικὸς ad cantores pertinet, planè is videtur esse, qui cantum cantorésque regit: & vt vulgò loquimur, *qui tactum præbet*, *der den Tact gibt*: nisi cui fortè magis arrideat, vt per νομικὸν & νομοδότην intelligat Iurisperitum, seu Iuris interpretem; forsan enim in clero Magnæ Ecclesiæ tempore Codini erat is, qui postea dictus est νομοφύλαξ, *custos legum*, cuius mentio in Turcogræc. lib. 7. fol. 506. Nec est à vero alienum fuisse inter Officiales Ecclesiasticos aliquem, qui de Iure responsa daret. Glossarium Latinogr. *Tabellio*; νομικός. De Nomico quædam.

2. Sequitur ὁ πρωτοκανόναρχος, *primus Canonarchus*; inquit Iunius, cuius etiam Citrius meminit. Iunius in Scholijs: *Canonarchus, qui Canonibus Synodalibus & alijs legendis præfectus est*; cuius rei exemplum habetur, c. 6. n. 12. & cap. 15. n. 17. Verùm in priore loco non fit mentio *Protocanonarchæ*, sed Canonarchæ, qui duo diuersi; sicut Protonotarius & Notarius. Verba Codini * hæc sunt. Legitur à Canonarcha illud πολυχρόνιον, *Diuturnum faciat Deus sanctum Imperium tuum in multos annos*; ídque tertiò repeti dicit. Estne hîc sermo de *Protocanonarcha*, an de *Canonarcha*? Dicitúrne ipsius esse legere *acta Synodica*, & alia huius generis? Estne fausta illa adprecatio: *Diuturnum faciat Deus Imperium tuum, &c.* canon Synodalis; vt Iunius loquitur? Multo minùs id altero à Iunio citato loco * reperire licet, vbi nullum verbum nec de Canonarcha, nec de Protocanonarcha. Sed Iunius tamquam cæcus in his Ecclesiasticarum functionum vocabulis oberrabat; & dummodo aliquid diceret, facilè se inuenturum fidem arbitrabatur apud illos, qui præter prædicantes & ministros verbi nihil norunt. N. 40. * cap. 6. n. 12. & 13. Iunius refutatur. * cap. 15. n. 17.

3. Quis igitur *Protocanonarcha*, & vnde hoc nomen? Exponet nobis hoc Zonaras, qui in Commentariis super Canonas Anastasimos Ioannis Damasceni ita commentatur: *Canon dicitur, quia præfinitam, & nouem odis circumscriptam habet periodum*, vt videre est in Græcorum Ritualibus libris. Ab his igitur Canonibus apud Græcos magnæ auctoritatis & existimationis *Protocanonarcha*, & qui sub illo erat, *Canonarcha* nomen traxerunt. Ipsorum enim erat Canonas istos, quando in Ecclesia decantandi erant, inchoare, & reliquis quasi præire. Hinc, & non aliunde, hoc nomen originem ducit. Canon quis. Protocanonarchæ & Canonarchæ canonas, s. odas cantandas incipiebant.

4. Quartus est ἔξαρχος, *Exarchus, Dux quidem*, inquit Iunius, *& præses ministrorum Ecclesiæ in ordinanda singulorum functione & ministerio*. Fallitur. Rectiùs in Turcogræcia fol. 192. Exarchus, *Legatus, aut vicarius Pa-* N. 41. Iunius fallitur. Exarchus quis, eiúsque potestas.

triarchæ, aut Metropolitæ, ficut nos Legatum Apoftolicæ fedis dicimus. Et fol. 293. dicitur, Exarchos miſſos ad colligendum ſubſidium pro pendendo Turcis tributo; habere etiam poteſtatem τοῦ ἀργεῖν ποιεῖν καὶ ἀφορίζειν, *priuandi Officio Eccleſiaſtico & excommunicandi*, δι' εὐλόγους αἰτίας, *ob iuſtas cauſſas*. Item ius abſoluendi pœnitentes, & ad hoc proprijs litteris, quas συγχωρητικὰ γράμματα appellant, à Patriarcha inſtruuntur. Fol. 219. duo nominantur Patriarchales Exarchi, vno & eodem tempore; qui & interdum *Eparchi*. De Exarcho nihil, quod ſciam, Citrius. Exarchi dignitas olim clara fuit

Exarchi Palatina dignitas. etiam extra Eccleſiam inter Palatinas functiones, & Imperatorias. Hinc *Exarchi* illi in Italia, quorum nuſquam non mentio. Et Gennadius *Exarchus Africæ*, ad quem ſcribit S. Gregorius Magnus lib. 1. epiſt. 37. Hinc

* cap. 2. n. 23. *Exarchatus*, & *Exarchia*. ἔπαρχος Palatina dignitas eſt apud Codin. *

5. Vltimus eſt *Eccleſiarcha*, *Præfectus Eccleſiæ*. Citrius nominat tres ἄρχοντας

N. 42. τῆς ἐκκλησίας, inter quos haud dubiè vnus, qui ſuprà in quinta Pentade dictus eſt, ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τοῦ σακελλίου. Bonefidius vertit, neſcio quàm bona fide, *tres magiſtratus Eccleſiarum*.

DE NONA PENTADE OFFICIORVM *& Officialium Eccleſiaſticorum.*

CAP. XIII.

N. 43. 1. PRimas hîc tenet Domeſticus τῶν θυρῶν, *Præfectus ianuæ*, tertius nimirum *Oſtiarius*; nam in ſexto Quinario duos enumerauit Codinus; & Citrius tres Oſtiarios inter Officiales Eccleſiaſticos nominat; quorum tertius hîc forium Domeſticus, ſeu præſes; vno verbo *Janitor*.

N. 44. 2. Sequitur *Chartularius*; qui longè diuerſus à Chartophylace; & ineptè

* cap. 4. n. 2. vocatur Chartophylax, *Chartularius*; vt ſuprà dictum *. Citrius non vnum, ſed plures ponit; nam lectores enumerans collocat inter illos, χαρτουλαρείους τῆς μεγάλης σακέλλης, καὶ τοῦ σκευοφυλακίου, *Chartularios magnæ ſacellæ, & Sceuophylacij*, ſeu *armarij vaſorum*, inquit Bonefidius. Docuimus iam

* cap. 2. n. 4. ſuprà * ex Balſamone, eos, qui Chartophylaci, Sceuophylaci, Magno Sacellario ſubſeruiebant tanquam adminiſtri, appellatos eſſe *Chartularios*; ita

Chartularii qui. vt Chartularij iſti nihil aliud fuerint, quàm συμμερισταὶ τοῦ κόπου, *laboris conſortes*, vt Balſamon loquitur. Nec ſcio, quàm aptè huc quadret *Regiſtrator* Iunii.

Chartularius Latinis vſurpatus. 3. Nec Latinis Chartularius ignotus fuit: nam S. Gregorius l. 1. epiſt. 75. ad Epiſcopos Numidiæ ſcribens, nominat Hilarium, *Chartularium ſuum*; qui in Africam à Prædeceſſore S. Gregorii miſſus, Sedis Apoſtolicæ loco cauſſas Eccleſiaſticas cognoſcebat, & tanquam Iudex dirimebat, & iudicabat; manſitque in eodem officio in Africa etiam ſub Gregorii Magni Pontifi-

catu;

catu; cuius ipse suis in epistolis crebrò meminit. Verùm Chartularius Codini longè inferioris ordinis & dignitatis erat; inter Lectores nimirum constitutus, & antepenultimus in vltima Pentade.

4. Porrò cùm plures fuerint Chartularij, vt Citrius expresse scribit; cur Codinus vnum duntaxat nominat? An vnum nominando reliquos subintelligit? An iste Chartularius, qui in nona Pentade, diuersus est à Chartularijs Magnæ Sacellæ, Sceuophylacij? &c. sed quod eius officium? Iunius expeditè: vtinam verè. ὁ χαρτουλάριος, *qui publicis litteris, tabulis, instrumentísque curandis & retractandis constitutus est.* At hoc officium pertinet ad Chartophylacem, eiúsque Chartularios seu administros; item ad Protonotarium, & similes. An Chartularius iste inter Lectores peculiare quiddam obtinebat, ratione cuius Chartularij nomen acceperat? Dubium de Chartulario.

5. Inter dignitates Palatinas est ὁ μέγας *Chartularius.* Quis fuerit, docet Zonaras in Leone Isaurico, ὁ τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων ἐπιστάτης, *præfectus Imperatorijs equisonibus.* Pertinuisse dignitatem hanc ad curam stabuli regii, docet ipse Codinus, munus magni Chartularij explicans cap. 5. n. 6. Fuit & inter militaria officia *Chartularius.* Id liquidum ex Leone Imperat. qui diataxi tertia, cum Protonotario Thematis, & cum Prætore siue Iudice Thematis, numerat quoque Chartularium Thematis; quem constitutum dicit πρὸς τὸ τοῦ στρατοῦ καταγράφειν καὶ ἀναζητεῖν, *describendo & recensendo exercitui.* Vide Gitaltium verbo *Protonotarius.* Qui sint *homines Chartularij* disces ex Cuiacio lib. 4. Obseruat cap. 5. Vide eundem de Chartulariis ad lib. 10. Cod. Iustini. tit. 23. & infrà l. 2. c. 5. n. 26. Chartularij Palatini officium. Chartularius militaris.

6. Tertium locum obtinet ὁ δηποτάτος *Deputatus*, Citrius numero multitudinis δηποτάτοι. Quantum errorem Iunius commiserit fol. 194. deceptus lectione falsa, quam facilè emendare poterat, iam alibi dictum est *. In Scholiis non minùs ineptit. ὁ δηποτάτος, *Barbarè, Chartulario adiunctus* ἀντιγραφεύς, *quem vulgò, vt Budæus loquitur, Contrarotulatorem vocat.* Præclarè. Interim nos credamus Citrio, qui *Deputati* munus non numerat inter Officia, in quo à Codino dissentit, sed inter διακονίας seu ministeria. Sed quidquid sit de hoc, quòd Deputatorum munus esset, his verbis docet. οἱ δηποτάτοι δὲ μανδυοφοροῦντες μετὰ λαμπάδων προπορεύονται τοῦ τε ἁγίου εὐαγγελίου ὁπότε ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄμβωνα πρὸς ἀνάγνωσιν, καὶ τῶν ἁγίων δώρων ἔν τε τῇ εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν εἰσόδῳ, καὶ ἐν τῇ εἰς τὴν πρόθεσιν ἐπανόδῳ αὐτῶν. *Deputati verò Mandyis induti antecedunt cum lampadibus Euangelium, quando lectionis caussa fertur ad suggestum. Iidem munus idem obeunt, in ingressu ad sacram mensam, quando sacra dona processione publica circumferuntur, & ad Prothesin referuntur.* Fuerunt etiam *Deputati* inter officia militiæ, de quibus multa ex variis Imperatorum Constitutionibus Gitaltius in suo Lexico, verbo δηποτάτοι. quem vide. nihil enim illi ad nos, qui Ecclesiastica Officia tractamus. N. 45. * Codino cap. 17 n. 46 de Coronatione Imperatoris, & l. 3 c. 11 n. 36. Iunii negligentia & inscitia. Officium Deputatorum.

7. Sequitur ὁ ἐπὶ τῆς ποδίας. Iunius, *præfectus instrumento sacro.* de quo duo potiùs suspicor, quàm scio. Quid si ὁ ἐπὶ τῆς ποδίας sit ille, qui pauimenti in magna Ecclesia curam gerebat? nam ποδία est, *solum, pauimentum*; vnde Ger- N. 46. Coniectura quid ποδία.

manis, *der Boden* Et patet hoc ex Originibus Constantinop. vbi ambitus fori dicitur fuisse æqualis τῆς ποδίας τῆς κόρτης τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. & ὁ ἐπὶ τῆς ποδίας, ideo etiam dici nequit *præfectus instrumenti sacri*, seu *supellectilis*; quia distinctum & proprium officium est; ὁ μέγας σκευοφύλαξ κρατῶν τὰ σκεύη τῆς ἐκκλησίας Quid si sit vnus ex ἱερέων, ex custodibus, qui, vt ait Citrius, τὴν (Altera coniectura) φυλακὴν καὶ τήρησιν πιστεύονται τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ τῶν καλυμμάτων αὐτῶν, εἰ μάλιστα διὰ λίθων τιμίων καὶ μαργάρων κοσμούμενα: *Vasa sacra, eorúmque tegumenta custodire & obseruare debent, maximè, si pretiosis lapillis & margaritis sint ornata.* (Confirmatur coniectura.) Adde quòd in Turcogræ. pag. 181. ποδέαις pro *vestibus* seu *tegumentis* legitur: μετ' εὐμορφοτάταις ποδέαις. Interpres, *Ornauit templum imaginibus pulcherrimè vestitis*; in margine additur μετ' ὡραιοτάτων ἐφαπλωμάτων, *cum venustissimis integumentis*. Quid si horum & similium cura ad istum spectabat?

Porrò sicut in primo Quinario Codinus ponit sex, ita in hoc vltimo collocat duntaxat quatuor. Ταῦτα τὰ ὀφφίκια τὰ ἐκκλησιαστικά, inquit Codinus; *hæc sunt Officia Ecclesiastica*. Quæ etiam in epist. Græcorum ad Gregor. X. (Syllabus Officialium.) Papam ex parte commemorantur. *Magnus Oeconomus, Protecdicus, Logotheta, Castrisius, Referendarius: Qui super iudicia, qui super secreta, qui super sacrum & dona Apostolica, qui Primicerius Patriarchalium Notariorum; qui Princeps Ecclesiarum, qui super petitiones, qui Rememoratorij, qui Ostiarij, qui Patriarchales Notarij, qui Protopapa cum toto presbyterio Archidiaconatus Ecclesiastici, & qui Domestici cum omnibus Psalmistis & Lectoribus.* Gregor. Papa in Epist. ad Græcos, *facellarium* addit.

DE ALIIS QVIBVSDAM OFFICIIS ECCLESIAsticis à Citrio enumeratis, déque illis, quæ hodie apud Græcos vsitata sunt.

CAP. XIV.

1. N enumeratione Officiorum Ecclesiasticorum non conuenit Citrius cum Codino, vt suprà * monuimus; caussam addit; quia Patriarchæ * hæc omnia arbitratu suo mutabant, depressósque in altum euehebant; & euectos deprimebant, & noua munia instituebant, prout huic vel illi gratificandi voluntas ferebat.

(* cap. 6. n. 9. * cap. 9. n. 1.)

(Alia officia Ecclesiastica.) Præter officia à Codino enumerata sunt istæc: ὁ ἐπὶ τῶν κατηχουμένων, *Catechista, Orphanotrophus, Quatuor Defensores*, καὶ ὁ περιοδευτής. *Circitor*, Bonefidio. Correctoribus, *Visitator*. Quid si sit ille, quem Typicum S. Sabæ nominat ἐξυπνιαστὴν, seu ἐξυπνιστὴν, *Excitatorem*, cuius erat in Vigiliis & ἀγρυπνίαις circuire, & somnolentos excitare?

2. Præter hos recenset Citrius *Theoros*, seu *custodes*, & Deputatos, de quibus capite superiore: itémque *Camisatos*, sed addit: Hæc οὐκ εἰσὶν ὀφφίκια, ἀλλά

ἀλλὰ διακονίαι περὶ τὸ ἅγιον βῆμα. *Hæc non ſunt officia, ſed miniſteria circa ſacrum altare.* Quod *Camiſatorum* ſit officium his verbis docet. *Camiſati, ferendis ad altare carbonibus, & ſacris lebetibus calefaciendis occupati ſunt, vt illic more ſolito aqua feruens ſacris calicibus tempeſtiuè infundatur.* Solent enim Græci, vt videre eſt in Liturgia S. Chryſoſtomi, & in Theoria rerum Eccleſiaſticarum Germani, & in expoſitione Liturgiæ Cabaſilæ, calici iam conſecrato ſub ipſum communionis tempus infundere aquam calidiſſimam, quam à feruore vocant ζέον, & ipſum vaſculum, in quo adfertur, ζέον, vt quemadmodum ex latere Chriſti in Cruce pendentis, vtraque (ſanguis & aqua) θερμότητος πεπληρωμένα, *plena calore* profluxerunt, ita tempore communionis communicantes, & ſanguinem & aquam, & quidem vtraque calentia percipiant, ὡς αὐτῇ τῇ ζωοπαρόχῳ πλευρᾷ ψαυόντων, *quaſi ipſum Chriſti viuificum latus ore appoſito contrectarent.* De qua conſuetudine, quàm rationi conſentanea ſit, nil opus pluribus hîc diſquirere.

Camiſatorum miniſterium.

Sub communionem aqua feruens calici conſecrato infuſa.

Eius ratio.

3. Huic ergo aquæ calefaciendæ vacabant *Camiſati*, vt & carbonibus pro ſuffitu ferendis & fouendis. Sic dicti à *Camiſiis*. Iunius vertit, *Induſia* fol. 86. Nec eſt quòd quis dubitet, *Camiſia* Italis eſſe *induſia*. Sed ſi Eccleſiaſtica vocabula Eccleſiaſtico more intelligere, & interpretari velimus, neceſſariò dicendum eſt, apud Codinum per *Camiſia* intelligi id, quod Germanicè vocamus *den Egorrock*, ſeu *Egorgemdt*: nam de lectoribus agens Codinus ait, eos ſtare in medio triclinio cum veſtibus & Epirrhiptariis ſuis, habentes *Camiſia* ἐπάνω τῶν ἱματίων, ſupra veſtes. Sic cap. 7. n. 23. de menſa Imp. Codinus; ingrediuntur *Pſaltæ*, ſeu *Cantores, cum ſuis Epirrhiptarijs & Camiſiis*, hoc eſt, *mit den Egorgemden*: quæ nullus Eccleſiaſticarum rerum peritus vocat *induſia*. Vulgò *veſtes* ſuperpelliceæ dicuntur. Ab his ergo *Camiſiis*, *Camiſati* nomen venit; quos forſan non ineptè vocaueris *linteatos*.

Quid Camiſia.

4. Præter hos ſunt apud Citrium *Patriarchales Domeſtici*; καὶ τοῦτο δὲ τὸ ὀφφίκιον τῶν ἀναγνωστῶν ἐστι. *Et hoc officium lectorum eſt.* Functio huius eſt τὸ ἐν ταῖς προόδοις τοῦ πατριάρχου λέγειν, *cùm Patriarcha in publicum prodit, dicere*: εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα: *ad multos annos Domine.* Qua acclamatione mirum quàm Græci delectati fuerint. Hinc nihil crebrius apud illos, quàm illa, πολυχρονιάζειν, πολυχρόνισμα, πολυχρόνιον.

Patriarchaliũ Domeſticorũ; Officium.

Polychronio delectantur Græci.

5. Quod attinet ad Græcos recentiores, præter multa Eccleſiaſticorum officiorum vetera nomina, habent ſua & propria, quæ nec in Citrio, nec in Codino apparent; quæ ex Turcogræc. colligi poſſunt, vt eſt ὁ νομοφύλαξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, *Nomophylax magnæ Eccleſiæ.* πρωτοσύγκελλος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἐφημέριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, *Lampadarius magnæ Eccleſiæ*, (nam ὁ ἄρχων τῶν φώτων, videtur fuiſſe alius apud Codin.) *Magnus Logotheta magnæ Eccleſiæ*; ὁ μέγας ῥήτωρ, *Magnus Rhetor.* Meminit quidem Codinus Rhetoris, ſed abſque τοῦ μεγάλου additione.

Alia nomina Eccleſiaſticorum officiorũ ex Turcogræcia.

DE OFFICIIS ECCLESIASTICIS AVLÆ Constantinopolitanæ, potissimùm de Archidiacono.

CAP. XV.

Clerici Palatini. I. X Clericis aulæ nominatim exprimit c. 17. n. 40. Codinus, I. *Protopsalten*; quem simul ait esse Imperatorij Cleri Exarchum. II. *Domesticum*; quem ait esse Exarchum Cleri Augustæ; eundémque aliquando simul esse Domesticum Ecclesiæ; aliquando verò Ecclesiam proprium Domesticum habere. Erat autem

Qui Domesticus. Domesticus vnus ex Psaltis seu cantoribus, & à Protopsalta proximus, sub se habens alios Psaltas seu cantores, οὓς δὲ ἔθους παλαιοῦ κράκτας ὀνομάζουσι, *quos veteri consuetudine*, inquit Codin. c. 17. n. 32. de coronat. Imp. *nominant Cractas*, hoc est, vt Germani dicere solent, *Segrailing*. III. *Protopapam*, qui & ipse aliquando vnus & idem erat in Ecclesia & aula; aliquando diuersus, vt dicit Codin. n. 40. ibid. IV. μαΐστορα, *magistrum*, qui & ipse cantor. cap. 6. n. 4. V. *Canonarchas*. VI. *Lampadarium*, cuius erat Imperatori lampadem præferre. VII. Archidiaconum, hunc enim non habebat Ecclesia, sed aula; vt dicit Codin. fol. 195. De eodem multa fol. 159. & alibi passim; vt & de Protopapa, Lampadario, & cæteris ministerijs Ecclesiasticis in aula.

Quæstiones de Archidiacono. 2. Apud Citrium proponuntur multæ quæstiones de Archidiacono: τὸ ἀρχιδιακονικὸν ὀφφίκιον ποίας ἐστὶ τάξεως, καὶ ποίου βαθμοῦ, καὶ εἰ προΐσταται τῶν ὅλων διακόνων, ὡς ἀρχιδιάκονος; Respondet Citrius: *Archidiaconicum officium non esse* ἀρχοντικὸν, οὐδὲ ἐκ φιλοτιμίας ἀρχιερατικῆς, ὥσπερ τὰ ἀρχοντικά. Bonefidius vertit: *Non est magisteriale, neque ex liberalitate Pontificali, vt magisterialia.* Correctores correxerunt. *Archidiaconicum officium non est ex officialium dignitatibus, nec tribuitur ex liberalitate Pontificali, vt officialium dignitates.* Prima versio, satis est *magisterialis*, seu *magistralis*. Secunda paulò propiùs scopum tangit.

Quid Archonticia officia. 3. Archonticia officia, & ἀξιώματα apud Citrium sunt illa; quæ quis obtinet διὰ τῶν ἀρχοντικίων, hoc est, *per litteras & codicillos* τῶν ἀρχόντων, *principum*, siue ij essent Imperatores, siue Patriarchæ. Respondet ergo Citrius Archidiaconi officium non esse eiusmodi, quod per *Archonticia* conferatur, seu ab Imperatore, seu à Patriarcha; sed esse longi temporis, & operæ diu præstitæ quasi remunerationem: διὸ καὶ ὡς χρόνου καὶ ἰδίου πόνου δώρημα ὁ ἀρχιδιάκονος ἔχει καὶ τὴν προτεραιότητα ἐπὶ πάντων τῶν διακόνων, (εἴτε ἀρχοντικίοις ὁποιοισοῦν τετίμηνται, εἴτε καὶ μὴ) ἔν τε τῷ ναῷ, ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῶν θείων μυστηρίων. *Propterea tanquam temporis, porpriique laris munus habet Archidiaconus, vt anteponatur omnibus Diaconis (siue Archonticijs cohonestati sint, siue non) tam in templo, quàm in sancto altari, & in diuinorum mysteriorum perceptione.*

4. Quæsitum

4. Quæsitum quoque fuerat, num Patriarcha posset per sola *Pittacia* & *Breuia*, & mandato suo, præferre aliquos nullo officio insignitos, illis, qui priores fuerant; nullo tamen ipsi etiam officio decorati. Respondet Citrius; hoc planè esse intolerandum; vt præferantur aliqui prioribus per *pittacia*; etiamsi, qui præferantur, habeant officia; sed quemlibet in loco & statione sua, quam tempore acquisiuit, relinquendum esse: ἡ γὰρ τάξις, καὶ στάσις τῶν διακόνων τῷ χρόνῳ ῥυθμίζεται καὶ στηρίζεται, καὶ ἔστιν ἀμετακίνητος. *Ordo enim & statio Diaconorum tempore constituitur & firmatur, & est immutabilis*, inquit Citrius; qui & addit; ei, qui *Archonticijs*, seu *Breuibus* huiusmodi honoratus est, satis esse, vt quando Patriarcha seu Pontifex rem diuinam facit, sit ipse primus ἐν τῇ εἰσόδῳ, *in ingressu* ad altare, seu in itu, & in perceptione diuinorum mysteriorum. In cæteris quemuis suum locum tenere debere; & iniquum esse vt ὁ προεδρεύσας, *qui primas tenuit*; seu, vt vulgò loquimur, *qui præcedentiam habuit*; de loco suo deturbatus alteri cedere cogatur. Ex quibus rectè intellectis iudicium facere licebit de interpretatione Bonefidij, & correctorum eius. Promotionum per pittacia meminit etiam Balsamon ad 17. Canonem Apostolorum.

Per pittacia facti Archidiaconi non sunt præferendi aliis.

Quæ dignitas eius qui Archonticiis est honoratus.

5. Quia verò in his officijs Ecclesiasticis multa occurrunt composita ex vocabulis ἀρχὴ & ἄρχων, aliquid super his notare lubet, ante omnia illud, quòd dupliciter cum alijs coalescant; primò quidem initio vocis, vt ἀρχιεπίσκοπος, ἀρχιποίμην, *Archidiaconus*, *Archistrategus*, *Archidux*, *Architriclinus*, *Archiatrus*, *Architectus*, *Archipresbyter*. Secundò, in fine vocis, vt *Patriarcha*, *Ecclesiarcha*, *Canonarcha*, *Monarcha*, *Toparcha*, *Tetrarcha*, *Ethnarcha*, *Trierarcha*. Inde etiam est ἔξαρχος, ἔπαρχος, & id genus alia, tam in Ecclesia, quàm extrà, vsurpata, & vsitata.

Voces ἀρχὴ & ἄρχων variè componuntur.

6. Hæretici nostri temporis, vt alia, ita & ipsa prisca vocabula sustulerunt, potissimùm illa, quæ ex ἀρχὴ & ἄρχων compacta. Hinc *Archiepiscopi* nomen exterminant, vt & Patriarchæ, Archidiaconi, & id genus alia, tanquam *superba*, *fastuosa*, & *simplicitati Apostolicæ aduersantia; quippe quæ imperium, & potestatem in subditos denotent, non primum in aliqua functione, seu ministerio, seu primum ordine in aliquo cœtu, absque tamen imperio & potestate in cæteros.* Hinc ipsi gaudent Apostolicis illis, & vt loquuntur, modestissimis appellationibus πρεσβυτέρων, ποιμένων, ἐπισκόπων, λειτουργῶν, διακόνων, δούλων. Verùm nomina hæc esse retinenda, vbi hactenus viguerunt; & reuocanda, vbi exoluerunt, fusè demonstrat Adrianus Sarauia Caluinista, in libro, quem de diuersis gradibus Ministrorum Euangelicorum euulgauit cap. 25. Sic tamen, vt his appellationibus nullum in alios imperium designetur; sed sola ordinis dignitas, & vt sic dicam, *primitas*, seu τὰ πρωτεῖα. Huic Caluinistæ opposuit se Caluinistarum antesignanus Beza proprio libro aduersus Sarauiam publicato, vbi contendit, nomina hæc prorsus *non esse toleranda*; sed ex Ecclesijs explodenda, tanquam simplicitati Apostolicæ prorsus repugnantia.

Hæretici mutarunt nomina Ecclesiasticorum officiorum.

Adrianus Sarauia prisca vocabula retinenda contendit.

Beza Sarauiæ aduersus.

7. Mihi conflictus iste inter hos duos Lapithas, mirè placet: nam in

Satauia obsetuo hæreticam arroganriam, quæ cùm omnia confuderit, & permiscuerit, nunc quasi pœnitentia duceretur, honorifica illa Patriarchæ, Archiepiscopi, Atchidiaconi, & similia cognomenra ambit, iisque decorari gestit; ita ramen, vt anriqua notione quasi exuta, nouam induanr, nullámque porestatem & nullum imperium significent. In Beza autem id præ cæteris animaduertendum puto; quòd non obscurè suos Caluinistas Anglos, & Lutheranos in Germania & Suecia, perstringit: quia aliqui illorum sese *Archiepiscopos* & *Primates*, & *Archidiaconos* nominant, & ita etiam nominari & salutari volunt, pulchrísque sub nominibus turpem hæresin celanr.

Beza Anglos aliósque hæreticos Archiepiscopos perstringit.

DE SACRIS VESTIBVS MINISTRORVM Ecclesiæ.

CAP. XVI.

Vestes sacræ explicatæ. Στιχάριον.

Eius candor.

1.
Atijs in locis mentionem facit harum Codinus: ex quibus nonnullæ solis Episcopis, aliæ etiam sacerdotibus & diaconis competunt. Primas teneat στιχάριον, *lucidi vestitus Angelorum imitamen*, inquit Simeon Thessalonicensis lib. de Templo. *Sæpiùs enim in veste fulgenti Angelos apparuisse nouimus, vt & illum in monumento Saluatoris coopertum stola candida. Præterea purum, & ab omni inquinamento liberum sacerdotalem statum esse oportere docet; propter quam puritatem etiam sacerdos hac gratia dignus iudicatur: quod ipsum testatur, cùm se induens, hæc verba pronuntiat: Exultabit anima mea in Domino, quia induit me vestimento salutis, & quæ sequuntur. Episcopi autem στιχάριον desuper descendentia habet flumina, est enim vndulatum, & gratiam docendi in ipso repræsentant. Nam & inter Angelos non omnibus idem est ordo & gradus; sed ibi quoque alij inferiorum magistri sunt. Vocantur autem flumina, propter vocem Saluatoris in Euangelio dicentis, Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc idem pallio Episcopali notatur. Flumina quidem habet propter ea quæ diximus: Pocula verò pro typo veteris & nouæ gratiæ: quæ etiam fluminibus quasi innatant; quod non aliud sibi vult, quàm magistro siue doctori ex duobus testamentis ad docendum hauriendum esse.* Erant autem Sticharia non solùm candida, sed nonnulla etiam purpurea; quæ à sacerdotibus & Diaconis tota Quadragesima gestari testatur Codinus cap. 9. n. 7. excepto festo Annunciarionis, Palmarum, & magno Sabbatho Paschæ.

Forma Episcopalis Stichatii.

Et quare id vndulatum, pocula habeat.

Color Sticharij candidus & purpureus.

2. Inter cæteras quæstiones, quas Bulgatiæ Atchiepiscopo Demetrio Chomariano posuit Constantinus Cabasilas Archiepiscopus Dyrrhachij, fuit ista: An consentaneum sit in purpureis Pontificalibus vestimentis, quemadmodum & in albis: in sticharjo quidem *flumina*, in phenelio aurem

Cruces

Cruces gestare. Respondet Demetrius. *Consuetudo Ecclesiæ purpurea Pontificalia indumenta, simplicia vult esse, & sine prædictorum fluminum cruciúmque adiectione.* Meursius Sticharium interpretatur *Sticam*; nam Glossis Isidori *Stica*, est tunica. Sed nihil melius est, quàm in his, & id genus alijs retinere Græca vocabula; quia nulla suppetunt Latina, quæ vim & energiam Græcorum perfectè exprimant. Erant autem *Sticharia* duplicia, nempe Patriarchalia & Episcopalia, insignita figuris instar Gammæ litteræ, Γ, vt apud Balsamonem legimus; cuiusmodi vestes appellabantur *Gammadia*, seu *Gammatia*. Anastasius in Leone III. *Columnas argenteas octò, & gammadia duo.* Paulò post apud eundem scriptorem habes *Gammadias chrysoclabas.* Quod autem Meursius existimat Trigonia, quæ sunt in phænolijs, esse ipsam litteram Γ, id Mathematicis Leidensibus persuadeat, si potest; nos certè tres angulos ex littera Γ extundere non possumus. Gammadia dicta vestimenta.

3. II. Φελώνη, seu φελόνη, imò etiam φαινόλιον, φαινόλης, φελόνιον. Penulam hîc qui vertunt, ij frustra sunt. Nulli penulæ inter vestes sacras locus est; tametsi non ignoro, quid de penula apud S. Paulum epist. 2. ad Timoth. 4. nonnulli philosophentur. Quæ vero eius significatio? *Sacrum φελώνιον,* inquit Simeon Thessalonicensis, *sublimiorem, & supernè collatam Spiritus virtutem sub quadam effigie monstrat: imprimis saccum, quo per ludibrium Saluator indutus est; idcirco & sacci formam habet: nec enim in eo sunt, quæ appellantur μανίκια seu manicæ.* Φαινόλια Patriarchica & Episcopalia plena erant Crucibus (vnde ipsis *Polystaurij*, quasi dicas, *Multicrucij* appellatio) & repræsentant per totum orbem diffusam venerandæ Crucis gloriam, vt inquit Balsamon in dissertatione de Patriarcharum priuilegijs. Formæ autem triangulæ, quæ in ijsdem Phænolijs visuntur, declarant angularem lapidem Christum Deum nostrum, qui disiuncta coniunxit, vt inquit idem Balsamon. Vestis II. Φελώνη. Non est penula. Quæ significatio. Quæ formæ. Πολυσταύρια φελώνια.

4. III. Epitrachelium. Heterodoxi interpretes vertunt, *collare* seu *collarium*: sed id nimis profanum videtur. Retinemus ergo nomen Græcum. *Epitrachelium*, inquit Simeon, *è cælo descendentem Spiritus gratiam menti subijcit. Ob hoc enim & Episcopus & sacerdos à capite illud induens, Benedictus Deus, inquit, qui effundit gratiam super sacerdotes suos. Vnde eo quilibet sacerdos vtitur, quotiescunque sacrificat.* Germanus in sua Theoria rerum Ecclesiasticarum: *Dextram partem Epitrachelij significat arundo, ludibrij gratia dexteræ Christi data. Sinistram partem indicat Crucis in proprijs humeris gestatio.* Epitrachelium, inquit Balsamon, *significat lorum illud, quo vita ad mortem tracta est.* Quod autem Meursius opinatur τὸ ἐπωμάδιον esse τὸ ἐπιτραχήλιον, id difficile creditu erit illis, qui τὸ ἐπωμάδιον propiùs ad ὠμοφόριον quàm ad ἐπιτραχήλιον accedere norunt. Vestis III. Epitrachelium. Hæreticorum profana versio reiecta. Epitrachelij significatio.

5. IV. Orarium. *Diaconus Angelicum sortitus ordinem*, inquit Simeon Thessalon. *fert in humeris, quod ὠράριον nominant, quod quasi alas habet, vt illorum spirituum, qua præstant, intelligentiæ celeritatem demonstret. Quare & Cherubim facies obuelantia imitans, ipse quoque dum cingitur, quodammodo vt* Vestis sacra IV. Orarium. Angelorum celeritatem & reuerentiam notat.

rei diuinæ particeps, & administer futurus, operitur. In ipso item Orario SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS, *scriptum est, quo ministratorius Sanctorum Angelorum ordo exprimitur.* Gestabatur *Orarium* in sinistro humero. S. Chrysostomus in Liturgia. ὁ μὲν ὠράριον ἀσπασάμενος ἐπιτίθησι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ. *Osculatus Orarium imponit illud sinistro humero.* Figuram Diaconi *Orarium* portantis habes initiò Gregoræ à Wolphio editi. Apage illos, qui hoc Ora-

Reiecta de Sudario explicatio.

rium volunt esse ἐκμαγεῖον τοῦ προσώπου, *Sudarium*, sudori abstergendo, καὶ χειρόμακτρον, manibus purgandis & abstergendis. Sint enim *Oraria* profanis scriptoribus ea quæ Arnobius vocat, *muccinia*, hoc est, lintea minuta, quibus & mucus narium, & sudor ex vultu manans abstergitur, prout copiosè ostendit Casaubonus in Notis ad Flauium Vopiscum: in Ecclesia tamen Orarium sacra stola erat, & nullo modo à Diacono induenda vel fe-

Eius vsus.

renda, vt sudarij vicem subiret. Quis ergo eius vsus? Non omnium vestium sacrarum vsus exquirendus est: sufficit omnes inuentas & introductas esse ad ornatum incruenti sacrificij, seu Liturgiæ, seu, vt nos vocamus, Missæ. Vsum alium si habere cupis, en tibi hunc ex Matthæo Blastare in Synopsi Conciliorum. τοῖς διακόνοις δίδοται καὶ μόνοις, τῷ λαιῷ τῷ ὤμῳ τοῦτο περιτίθεσθαι· ἐκλήθη δὲ ὠράριον ἐκ τοῦ ὠρῶ, ὃ φυλάσσω καὶ ἐπιτηρῶ· οἱ γὰρ ἐξαρτῶντες τοῦτο διάκονοι, τοῖς ἱερουργοῦσι παριστάμενοι, καὶ τὰς τῆς ἱερᾶς τελετῆς ἐπιτηροῦντες εὐχὰς, τῷ ὠραρίῳ τοῖς ἐν τῷ ἄμβωνι σημαίνουσι διακόνοις τὸν καιρὸν τῆς

Diaconorum erat Orarium.

ὀφειλούσης γίνεσθαι ἐκφωνήσεως τῶν τε κατηχουμένων καὶ τῶν πιστῶν. *Solu Diaconis concessum est sinistro humero Orarium circumponere: dictum est autem Orarium ab* ὠρῶ, *quod est custodio & obseruo; nam Diaconi, qui orarium ex humero suspensum gerunt, sacrificantibus assistentes, & sacras Liturgiæ preces obseruantes, Diaconis, qui in ambone sunt, Orario significant, quandonam tempus sit sepa-*

Catechumenis exeundi ab Liturgia datum signũ. Casauboni Caluiniana explicatio.

randi voce publica Catechumenos à fidelibus: Lecto enim Euangelio Diaconus exclamabat; Exeant, qui non communicant. Quo Cathecumeni exire iubebantur, fidelibus remanentibus. Hunc Blastaræ locum Casaubonus profectò perquam Caluinianè explicat his verbis: *Diaconus, qui Orarium gestabat, eum, qui in ambone sacram scripturam legebat, admonebat quando vel ad fideles vel ad infideles deberet orationem flectere.* Glossa hæc Caluiniani spiritus est, Liturgiæ sacræ ritus & ceremonias ignorantis. Quòd si quis vocabulum *Orarij* nimiùm vrgens, eum linteum tergendo ori significare contendat, eò quod ab ore formari videatur, is eadem solertia dicere poterit, verbum, *oro*, idem esse, quod *edo*, eò quòd ab ore deducatur, sicut & *adoro*. Alcuinus lib. de diuinis Officijs cap. 39. enumerans sacra Ecclesiæ vestimenta; *Orarium*, id est, *Stola*, *dicitur, eò quòd oratoribus, hoc est, prædicatoribus conceditur.* Etsi non his tantùm; sed & sacerdotibus, qui stola vtuntur inter sacrificandum, vt & Diaconus & Subdiaconus inter ministrandum. Sudori abstergendo seruiebat Sudarium; *quod ad tergendum Sudorem in manu gestari mos est; quod vsitato nomine,* fanonem *vocamus*, inquit Alcuinus. Vide Glossarium ad Codicem Legum antiquarum.

Vestis V. sacra ὠμοφόριον.

6. V. Ὠμοφόριον, *Humerale* dicas licebit; tametsi à nostro humerali vel super-

superhumerali prorsus diuersum. Proprium Episcoporum gestamen, *quod ex lana confectum*, inquit Simeon, *in orbem humeros antè & retro conuestit. Hoc genus indumenti sine dubitatione à Verbo carnem ex Virgine propter nos susceptam, humanaque naturæ assumptionem declarat. Ideo enim ex lana quoque texitur, quoniam erraticam ouem, hoc est, naturam nostram signat; & quoniam ipse quoque agnus pro nobis occisus, vocatus est. Ipsa item verba, quæ humeris eo tegendis profert, sententiæ huic suffragantur: ait enim; Sublata in humeros, Christe, natura quæ errauerat, assumptus* DEO *& Patri illam obtulisti.* Episcopis proprium, ex lana. Eius significatio.

7. VI. Mandyas, proprium Episcoporum vestimentum; de quo iam sæpe*. scribitur etiam μανδύον, & μανδύη. Vestis VI. Mandyas. *supra c. 13. n. 6. & l. 3. com. c. 34. n. 16. §. 6.

8. VII. Epigonarium, *supergenuale*, quod *victoriam aduersus mortem* (verba sunt Simeonis) *nostræque naturæ immortalitatem, & vires Saluatoris contra maligni dæmonis tyrannidem robustissimas ostendit. Quamobrem & rhomphææ simile est, & lumbis alligatur, ubi hominis robur situm prædicant. Hoc ipsum verba, quæ in cinctu adhibentur, confirmant:* Accingere rhomphæa tua super femur tuum, potentissime. Vestis VII. Epigonatiū. Eius significatio.

9. VIII. Ἐπιμάνικιον. Idem Simeon, *Τὰ ἐπιμανίκια actionis diuinæ omnia efficientis significantia sunt, &* IESVM *suis manibus sacrificium corporis & sanguinis sui per se obtulisse; cui conueniunt, quæ ijs induendis recitantur.* Dextera tua, Domine, glorificata est in virtute. *Et*, Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. *Quin etiam vincula manuum Saluatoris, in quibus ad Pilatum deductus est, quidam per ἐπιμανίκια expressa volunt.* Vestis VIII. Ἐπιμανίκιον. Eius significatio.

10. IX. Saccus. de quo iam alibi *. Quærebat Cabasilas Dyrrhachiensis ex Demetrio Chomatiano, an fas esset, purpureum saccum facere & gestare. Respondit Demetrius: *Saccum purpureum nequaquam nouit Ecclesia, quandoquidem saccus in tribus duntaxat anni celebribus Dominicis festis suum vsum præbet, nimirum magno Paschatis Dominico, Pentecoste, & Natali Christi. Hoc igitur satis plenam fidem facit, saccus vt sit purpureus, necesse non esse: cùm etiam sint luctus insigne purpurea huiusmodi vestimenta: in solis enim ieiunij diebus & mortuorum memorijs vsurpatur.* Vestis IX. Saccus. *sup. n. 3 & c. 6. Codinus. n. 36. Saccus non debet esse purpureus. Luctus insigne purpurea vestimenta.

11. Mitra seu Infula non vtuntur Episcopi Græci in sacrificio, sed aperto capite totam Liturgiam perficiunt. *Aperto capite*, inquit Simeon Thessalon. *Episcopi & sacerdotes Orientis omnes, excepto Alexandrino Patriarcha, sacris funguntur: non ob humilitatem aliquam; sed ob caussam altiorem, & longè diuiniorem videlicet, quam diuinus Paulus ponit ac docet, Christum caput nominans, nos autem membra ipsius; & oportere nos Christum caput nostrum honorantes, caput inter orandum nudatum habere: nec ob hoc tantùm; sed quia etiam nudo capite, qui consecratur, consecrationem accipit. Atque ita quemadmodum cùm ordinatur, precibus & sacris operari debet. Et hierarcha potissimùm, quoniam & dum consecratur, à* DEO *tradita eloquia, siue sacrum Euangelium supra caput habet, in sacrificio diuinissimo peragendo velato capite conspici non debet. Obyciat fortasse quispiam, hinc sequi, Alexandrinum Episcopum, & alios quàm plurimos ex veteri traditione tecto capite sacris operantes, non ritè ac sanctè facere. Istuc* Sine mitra & aperto capite Episcopi Græci sacrificant. Eius ratio. Obiectio.

Responsio, cur piam etiã tecto sacrificare capite. *non dico. Nam illi antiqua nixi traditione, quæ magis legi antiquæ respondet, ita faciunt; quando & legis sacerdos cidarim, quam & mitram vocabant, in capite gerebat. Quo eodem nomine hierarchæ eas gestantes appellare consueuerunt. Ac fieri potest, vt eo capitis tegumento, aut spineam Domini coronam, aut sudarium, quod fuit super caput eius, in mentem nobis reuocent.*

12. Hæc ille. si Græci non parcerent suo Alexandrino, procul dubio, vt alia multa adiaphora, sic & morem istum tecto capite litandi, præcisè ac simpliciter repudiarent, damnaréntque: illud enim schismatis ingenium est, vt præter id, quod sibi placet, vix quicquam aliud placeat. Phrygium dicta Infula Alexandrini. Origo à S. Cyrillo. Vocatur Infula Præsulis Alexandrini à scriptoribus *Phrygium*, quod S. Cyrillo concessum fuit, quando in Concilio Ephesino Cœlestini Papæ Romani Vicarius erat: A Cyrillo ad successores quoque *Phrygium* seu mitra venit; dicebatúrque hæc tiara *Phrygium*, quòd Phrygio opere constaret. *Phrygij* mentio fit in diplomate Constantinianæ donationis, vbi ita Constantinus: *Deinde Diadema, videlicet coronam capitis nostri, simúlque Phrygium, nec non superhumerale, videlicet lorum, quod Imperiale circundare assolet collum, verùm etiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta*, &c. Quæ totidem verbis leguntur quoque apud Leonem IX. Pontificem in Epist. contra Michaëlem Constantinopol. & Leonem Achridenum. Balsamonis lorum non quadrat. Balsamon in Græca versione huius edicti, vbique per *lorum* intelligit *mitram* seu *tiaram*, siue *Phrygium*, vt & in Meleta *de Patriarcharum priuilegijs*, & in Meleta *de officio Chartularij*; cùm tamen nemo alius *lori* nomen hoc significatu vsurpet. Sunt qui suspicentur, Balsamonem respexisse ad laurum, seu lauream, vsitatissimum olim coronæ genus: ex lauro enim facilem esse transitum in *lorum*. Vtcunque sit, de sensu an lapsu Balsamonis satis constat. Illud eiusdem edicti, in Latina versione; *Sicut noster senatus calceamentis vtitur cum vdonibus, id est, candido linteamine illustratis, sic vtantur & Clerici*: vt rectè accipias, ipse textus Latinus facit; dum illud, *cum vdonibus*, explicat, *cum candido linteamine*, retento, deflexo tamen nonnihil Græco vocabulo, ὀθόνη seu ὀθόνιον, quod est linteum. Eodem edicto vocatur corona sacerdotalis, qua Syluester in capite insignitus erat, πεπαλήθρα. Πεπαλήθρα.

13. Lubet hîc referre, quod annotauit Sirmondus noster ad Epist. 3. lib. Tonsuræ Clericalis antiquus modus. 6. Epistolarum Sidonij. *Tonsura Clericalis ita olim fiebat, vt circulus tantummodo capillorum emineret, instar coronæ. Sic enim describit Gregorius Turon. de Nicetio Treuirorum Episcopo: S. Nicetius, inquit, ab ortu suo Clericus est designatus.* S. Nicetius ab ortu Clericus designatus. *Nam cùm partu fuisset effusus, omne caput eius, vt est consuetudo puerorum, à capillis nudum quidem cernebatur: in circuitu verò mediorum capillorum ordo apparuit, vt putares ab ijsdem coronam Clerici fuisse signatam. Hodie apud nos antiquam coronæ formam soli fere monachi retinent, & pueri vocales symphoniaci. Nam breuis ille orbis in vertice, quo Cleri pars magna vtitur, insolens olim atque inusitatus in Ecclesia fuit, vt docet Canon* XL. *Concilij* IV. *Toletani.* Hæc ille.

Diximus

Diximus Græcos non celebrare opetto capite, excepto Patriarcha Alexandrino, & pauculis alijs, cùm Ecclesiæ Latinæ Episcopi tiara seu infulà caput tecti potissimam Liturgiæ partem peragere soleant. Sed quid Alcuino, contrarium affirmanti lib. de diuinis officijs cap. 38. respondebimus? Audi eius verba. *Huiusmodi vestis* (cidaris) *non habetur in Romanâ Ecclesia, vel in nostris regionibus: non enim moris est, vt pileati diuina mysteria celebrent: apud Græcos autem hoc dicitur, qui pileos, hoc est, cuphias* (scuphias) *gestant in capite, dum adsistunt altaribus.* An dicemus tempore Alcuini viguisse alium morem, quàm posterioribus seculis; Græcis suam consuetudinem deferentibus, Latinísque eam complectentibus?

OBSERVATIONVM ET EMENDATIONVM IN GEORGIVM CODINVM

Curopalatam de Officijs & Officialibus Magnæ Ecclesiæ, Aulæque Constantinopolitanæ,

LIBER SECVNDVS.

DE INSCRIPTIONE HVIVS PARTIS. De Despota, déque Sebastocratore.

CAP. I.

OST Indicem Officiorum & Officialium Magnæ Ecclesiæ, subijcit Codinus Catalogum Officiorum & Officialium Aulæ Constantinopolitanæ, & quidem longè accuratiorem, quàm sit prior ille.

Circa inscriptionem & titulum huius partis manuscripti Codices non conueniunt: nam Bauarici ita habent: Τὰ ὀφφίκια τοῦ παλλατίου· ἔτι δὲ καὶ αἱ τάξεις αἱ γινόμεναι ἐν ταῖς ἑορταῖς εἰς τὸ παλλάτιον, καὶ πῶς τὸν βασιλέα στέφεσθαι δεῖ, καὶ περὶ προβλήσεως δεσπότου καὶ πατριάρχου, καὶ ἐθῶν γινομένων ἐν τῷ παλλατίῳ. *Officia Palatij; adhæc ritus & ordo, qui seruatur in Palatio, in festis, & quomodo oporteat Imperatorem coronari, de inaugurationibus Despotæ & Patriarchæ, & de consuetudinibus Palatij.* Eodem ferme modo codex Augustanus, & Apographum inde sumptum, citante Iunio. Tres alij libri plura adhuc ingerunt, Indicem scilicet, & post Indicem Scholium satis longum.

Titulus varius.

Πίναξ τοῦ βιβλίου.	*Index libri.*
Περὶ τῆς τάξεως τῶν ἀξιωμάτων, καὶ ὀφφικίων τοῦ παλατίου, ἤτοι τῆς συγκλήτου.	De ordine dignitatum & officiorum Palatij seu Senatus.
Περὶ τῶν φορεμάτων ἑκάστου τῶν ἀξιωμάτων.	De ijs quæ gestant singuli, qui in dignitate sunt.

De

De ministerio vniuscuiusque officialium.	Περὶ τῆς ὑπηρεσίας ἑκάστου τῶν ὀφφικίων.
De ordine festorum, quæ Christo Domino dicata, déque ritibus in eisdem seruati solitis.	Περὶ τῆς τάξεως τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, καὶ τῶν κατ' αὐτὰς τελουμένων ἐθίμων.
De varijs diebus festis.	Περὶ διαφόρων ἑορτῶν.
De ministerio, quod fit in fossato seu exercitu.	Περὶ τῆς ἐν φοσσάτῳ ἤτοι στρατῷ ὑπηρεσίας.
De coronatione Imperatoris.	Περὶ στεφηφορίας βασιλέως.
De Despotæ inauguratione.	Περὶ προβλήσεως δεσπότου.
De inauguratione Sebastocratoris & Cæsaris.	Περὶ προβλήσεως σεβαστοκράτορος καὶ καίσαρος.
De inauguratione Patriarcharum & Archiepiscoporum.	Περὶ προβλήσεως πατριαρχῶν, καὶ ἀρχιεπισκόπων.
De lugubribus Imperatoris indumentis.	Περὶ πενθίμων βασιλικῶν φορεμάτων.
De futura Domina adueniente.	Περὶ μελλούσης δεσποίνης γενομένης.

Ἰστέον, ὅτι τὰ χρυσοκόκκινα σκιάδια φοροῦσιν οἱ ἀπὸ τοῦ πανυπερσεβάστου μέχρι τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου· τὰ δὲ συρματέϊνα, οἱ ἀπὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου μέχρι τοῦ ἐπικοιμωμένου τῆς σφενδόνης· τὰ δὲ κλαπωτά, οἱ ἀπὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου μέχρι τέλους. ὁ γὰρ λογοθέτης τῶν ἀγελῶν, εἰ καὶ μεταξὺ τοῦ τῆς σφενδόνης, καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου εὑρίσκεται, ἀλλ' οὐδὲ μήτε συρματέϊνον, μήτε κλαπωτὸν σκιάδιον φέρει· ἀλλὰ διὰ βλαττίου ἄσπρου μετὰ μαργαλίων. Τὰ δὲ σκαράνικα, οἱ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγελῶν· τὰ δὲ κόκκινα, ἀπὸ τοῦ ἀκολούθου καὶ μέχρι τέλους.

Sciendum, aurei & coccinei coloris pileos ab ijs gestari, qui sunt inde à Panhypersebasto vsque ad magnum Stratopedarchum. Fimbriatos verò, ab ijs qui sunt à magno Primicerio vsque ad Præfectum sigilli: clauatos verò, qui sunt à Protouestiario vsque ad finem: Nam Logotheta gregum licèt sit inter Sigilliferum, & Protouestiarium, attamen neque fimbriatum, neque clauatum pileum gestat, sed ex albo panno cum margellijs scaranica ferunt omnes à principio catalogi, vsque ad Logothetam gregum. Coccinei verò coloris vestes ab acolutho vsque ad finem. Quales pileos gestant Proceres. Scaranica. Vestes. Sed hæc ipso Codino cap. 3. & 4. dilucidiora euadent; tametsi non satis cum Indice congruere videntur.

Despota, qui Iunio *Dominus*; sed ego Græcum nomen & hîc & alibi libenter retineo; præsertim cùm *Despota* etiam Latinorum vsu & calamis tritus sit; neque Latina vox *Dominus*, vim Græcæ illius *Despota* assequitur. N. t. Despota Latinis notus. *Despotæ* inaugurationem habes cap. 18. Nec probo quod Glossarium affirmat, *Despotæ nomine vocatos fuisse filios, fratres, generos Imperatoris, Sebastocratoras, Cæsares, & Patriarchas.* Qui Despotæ sint dicti. Nullus hoc nomine appellabatur, nisi *Despotæ* honore, certísque ornamentis insignitus esset; sicut etiam nullus Sebastocratoris aut Cæsaris nomen obtinebat, nisi per inaugurationem hanc dignitatem consecutus fuisset. Loquor autem de posterioribus se-

quioris Græciæ temporibus, quæ nobis Codinus repræsentat; tametsi extra Constantinopolim transijt etiam sine inauguratione ad alios. Hinc princeps Seruiæ vocabatur *Despota* Seruiæ; pro quo Annales Latini sæpe, *Despotus*. Apud Gregoram lib. 3. & Ætoliæ & Epiri Despota. Despota Seruiæ etiam *Crales*, hoc est, *Rex* audiebat; & vxor eius non tantùm *Despœna*, sed & *Cralæna*, seu *Cralitza*: nam vt est in Pandecte Turcico cap. 54. Vngaris, Bulgaris, Seruijs, *Kiral*, aut contractiùs *Kral*, Rex est, & *Cralna* regina; quæ Polonis *Crol*, & *Crolna*. Nec dubium videtur illud *Kiral* extitisse ex Græco Κύριος.

Despota Seruiæ.

Proximus erat Despota ab Imperatore: quocirca in syllabo dignitatum, primum locum obtinet. Michaël tamen Palæologus Despotatu maiorem honorem, tametsi anonymum, excogitauit: cuius vestigia Cantacuzenus sibi sequenda duxit; ita de se lib. 4. c. 5. scribens. *Matthæum, seniorem filium, nulla nominatim dignitate cohonestat, honore tamen supra Despotas effert; nempe vt esset Imperatori proximus; quem honorem primus Palæologorum Imperator Michaël propter filium Constantinum Porphyrogenitum inuenit; videbatúrque ea dignitas Despotarum dignitati antecellere.*

Despotæ dignitas proxima ab Imp. Michaël Palæologus dignitatem anonymam excogitat.

N. 2. Sequitur Σεβαστοκράτωρ, nouum inuentum, & commentum Alexij Comneni, de quo filia eius Anna l. 3. Alexiad. νέον ὀνοματοποιήσας ἀπό τε τοῦ σεβαστοῦ καὶ αὐτοκράτορος τῷ ἀδελφῷ ἔθηκε. Eadem Zonaras in Alexio Comneno. At Glossarium contendit nomen hoc longè fuisse antiquius Alexio Comneno, quippe principibus Thessaliæ à Constantino Magno concessum. Itaque nouum fuisse, sed in Palatio, non extrà: Et probat hoc ex lib. VII. histor. Nicephori Gregoræ: apud quem tamen nihil huius inuenio. Verba eius dabo. ὁ μὲν Ῥωσικὸς τότε τάξιν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρὰ τοῦ μεγάλου κεκλήρωται Κωνσταντίνου· ὁ δὲ Πελοποννησιακὸς τὸ τοῦ πρίγκιπος· ὁ μὲν τῆς Ἀττικῆς τε καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀρχηγὸς, τὸ τοῦ μεγάλου δουκός· ὁ δὲ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν, τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου· ὁ μὲν τῆς μεγάλης νήσου Σικελίας, τὸ τοῦ ῥηγὸς, καὶ ἄλλοι ἄλλα. *Magni Constantini temporibus Rosicus locum & dignitatem dapiferi: Peloponesiacus, Principis: Attica & Athenarum, Magni Ducis: Bœotia & Thebarum, Magni Primicerij: magnæ verò insulæ Siciliæ, Regis: alij denique alia nomina obtinuerunt.*

Alexius Comnenus Sebastocratorē creat. Contra Glossarium probatur Sebastocratorem noui honoris genus esse. Constantinus varios titulos concessit.

Nec alio loco, quem adducit Glossarium, id affirmat Gregoras; sed tantùm dicit, in postremo Thessaliæ principe, qui erat Ioannes Ducas, defecisse maiorum successionem, & *Sebastocratorum* principatum, qui ab Alexio Comneno talis esse poterat; vt enim nomen Despotæ transijt ad allios principes, ita etiam nomen Sebastocratoris ex aula ad principes Thessaliæ manasse videtur.

Adde quod Anna dicit, Alexium nouum nomen composuisse ἐκ τοῦ σεβαστοῦ, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Quomodo ipse primus hæc duo in vnum conflauit, si nomen hoc à Constantini Magni æuo descendit? Zonaras καινὸν ὄνομα vocat. Quomodo καινὸν, si à Constantino Magno? Idem ex ipso Codino satis manifestum est. An nomen *superintendentis* ideo nouum esset,

Vox noua Sebastocrator.

ſet, licèt Gloſſarij auctor ſcholæ Leidenſis Superintendens ſalutaretur? Tranſlatio quidem ad hunc hominem noua eſſet; ſed vox ipſa noua non eſſet, vt pote iam pridem in Nouatorum circulis decantatiſſima. Etiam antecesſores Alexij hoc morbo laborarunt, & in primis Leo Philoſophus; *Leo Philoſophus βασιλεοπάτορα fingit.* qui, teſte Zonara, Zauzem Stylianum non tantùm deſignauit Magiſtrum, & Dromi Logothetam, ſed & nouo excogitato nomine βασιλεοπάτορα, *Imperatoris patrem* nominari voluit.

Obſerua Iunium verba illa N. 2. πρεσβύτης κατὰ τὸν χρόνον, vertere; *Et facilè primus per illud tempus.* *Iunij verſio reiecta.* Ineptè. *Natu maiorem*, verte; vel Annâ Comnenâ lib. 3. iudice, quæ de Iſaaco, fratre Alexij Comneni, πρεσβύτερον τῶν ἀδελφῶν κατὰ χρόνον ὄντα, ἐχρῆν τιμηθῆναι ἀξιώματι, *primum ex fratribus ætate, neceſſe erat honorare aliqua dignitate.*

CÆSAR, MAGNVS DOMESTICVS, PANHYPERſebaſtus, Protoueſtiarius, & plures huius generis.

CAP. II.

CÆſar olim proximus ab Imperatore; nunc in hoc cenſu apud Curopalatam tertius, qui forſan paulò pòſt maior vel minor erit, prout Fauonius ex Palatio Conſtantinopolitano adſpirauerit, cuius inaugurationem habes infrà cap. 19. N. 3.

Magnus Domeſticus, hîc ordine tertius eſt; Græcis Domeſticus nihil aliud eſt, quàm προηγούμενος καὶ ἐπιστάτης, *præfectus & præſes*; & in Eccleſiaſticis *Domeſticus* appellatur ἀρχῳδὸς καὶ ἐπιστάτης μελῳδιῶν τε καὶ μελῳδῶν, *incæptor & præfectus cantionum & cantorum*, vt eſt apud Citrium in Reſponſis: de quo iam lib. 1. cap. 11. n. 2. & 3. Vt autem Domeſtici nomen ſonantius eſſet, vocula μέγας appingenda fuit. Quæ duo Latini interdum coniungunt; vt Tyrius de bello ſacro lib. 2. c. 5. *Cùm eſſes in Imperiali Palatio plurimùm honoratus, & Megadomeſtici dignitate, quem nos maiorem Seneſchallum nominare conſueuimus, fungeretur ab Imperatore ſecundus.* Hinc δομεστικάτον, dignitas ſeu officium Domeſtici. Anna Comnena lib. 8. καὶ ὁ δομεστικάτον αἰτούμενος τῆς ἀνατολῆς, οὐκ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, *Cùm peteret Domeſticatum ſeu Præſidatum Orientis, non eſt voti compos factus.* Vtitur eadem vocula Turonenſis lib. 2. c. 8. *Gaudentius pater Scythiæ prouinciæ primoris loci, à domeſticatu exorſus militiam, ad magiſterij equitum culmen prouectus eſt.* Verùm tam μέγας Domeſticus, quàm alij Domeſtici ſæpiùs adhuc nobis ſeſe ſpectandos exhibebunt.

N. 4. Domeſtici ſignificatio. Megadomeſticus. Δομεστικάτον, officium Domeſtici.

Panhyperſebaſtus. Etiam hoc ἀξίωμα καὶ ὄνομα eſt Alexij Comneni ποίημα; qui in his excogitandis fœcundus & facundus fuit. Vide Zonaram in Alexio Comneno. Sed vt hîc dicitur, iſte Panhyperſebaſtus (vltra quem ambitio progredi non poſſe videbatur) inuenit ſequentibus annis parem

N. 5. Alexius Comne. inuentor nouorum titulorum. Panhyperſebaſti dignitas inconſtans.

Ioannem Cantacuzenum, Magnum Domesticum, & paulò pòst maiorem ac superiorem, vt & Protouestiarium. Ita ceu pila ludebant isti, & rebus & nominibus, modò in altum elatis, modò deorsum pressis.

Andronicus senior Panhypersebastum nepotem vestitu etiam singulari ornat.

Andronicus senior Imp. Ioannem nepotem suum Panhypersebasti dignitate decorans, *eum longè augustiorem effecit, quàm antea fuerit, concessis vestimentis, calceis, & equi ornamentis lutei coloris, vt inter Imperatoriam nobilitatem maximè illustris esset*, vt ait Gregoras lib. 7. Vt autem vxor Despotæ, *Despœna*; Cæsaris, *Cæsarissa*; Sebastocratoris, *Sebastocratorissa* dicta est; (vide cap. vlt. Codini) ita vxor Panhypersebasti *Panhypersebasta* audijt; qualis apud Gregoram l. 8. filia Theodori Metochitæ, matrimonio iuncta prædicto Ioanni Panhypersebasto.

N. 6. Protouestiarius. Primus præfectus vestiatij, cuius vxor *Protouestiaria* salutabatur, vt est apud Annam Comnenam lib. 6. Alexiad. De Protouestiario sæpiùs dabitur dicendi locus.

N. 7. Latinogræca nominum inflexio.

Ὁ μέγας δοὺξ. Notum est, vnde Græci Ducis nomen acceperint. inde δούκισσα, Ducis vxor, Nicetæ in Alexio Comneno, lib. 1. δουκᾶς, δουκάδος, δουκάδι, δουκάδα, Synodus Florentina. καὶ οἱ μεγάλοι αὐθέντες, καὶ ῥηγάδες, καὶ δουκάδες, *magni Domini, & Reges & Duces*. Legimus etiam οἱ δοῦκες, τὸν δοῦκα καὶ δοῦκες. Tyrius *Magni Ducis* meminit, sed iunctis & corruptis vocabulis. l. 20. c. 14. *Misit cum classe de suis principibus Megalducas consanguineum suum*. & lib. 22. cap. 11. *Alexius Megalducas, qui classi erat præfectus*. Vsurpant etiam Græci δουκάτον, pro *præfectura & ductu*; & pro *moneta*, quæ Germanis est *ein Ducat*. δουκάτωρ, *ductor*. Vide Meursium in Glossario Græcó-Barbaro. Olim Atticis & Athenarum princeps, *Magnus Dux* audiebat, vt est apud Gregoram lib. 7. Histor.

N. 8. Nicetæ est idem Mareschalcus, & Protostrator.

Protostrator. Mendosè Codices nonnulli πρωτοσάτωρ. Nicetas existimat *Protostratorem* esse Latinorum *Mareschalcum*: ita enim in Balduino de Gofredo loquens: Μαρισχαλκος ἦν ἀξίωμα ὁ ἀνὴρ, δηλοῖ δὲ καθ᾽ ἕλληνας ἡ φωνὴ τὸν πρωτοστράτωρα, (ita scribendum, si Latinam quantitatem spectes: occurrit tamen crebrò per ο, πρωτοστράτορα) *Dignitate erat vir ille Mareschalcus; quod Græcis est Protostrator*. Ioannes Curopalata in Theophilo vocat τῶν ἱπποκόμων πρῶτον, *equisonum primum*; quia illis præest. Etiam simplex στράτωρ vsurpant. Suidas: στράτωρ εἶδος ἀξιώματος. *Strator est species dignitatis.* In donatione Constantini; στράτωρος ὀφφίκιον ἐποιήσαμεν. *functi sumus munere Stratoris.*

Ioanni Curopal. Equisonum primus. Strator dictus.

N. 9. Magnus Stratopedarcha. Græcum nomen, & hîc & alibi libenter retineo, quia vix suppetunt Latina, quæ talium vocum vim satis exprimant.

N. 10. Magnus Primicerius. De Primicerijs iam egi lib. 1. c. 11. n. 5. 7. 8. Illud hîc obserua, olim Bœotiæ & Thebarum principem, *Magni Primicerij* nomen tulisse, teste Gregora lib. 7. Histor. qui addit, hunc ipsum Principem, posteris temporibus pro *Magno primicerio* μέγαν Κύριον appellatum esse, *à prima syllaba occasione sumpta*: à prima nimirum syllaba vocabuli κηρ, amputatis, compendij gratia, vt vulgus solet, ex vocabulo *Primicerij*, duabus

bus prioribus ſyllabis. Ex quo colligas, iam tum η & υ, eodem ſono, inſtar iota, prolata fuiſſe: alioqui duas illas voculas Κήριος & Κύριος vulgi conſuetudo non confudiſſet.

Magnus Contoſtaulus, Comes ſtabuli, Gallis *Coneſtable*: nomen con- N. 11.
flatum ex *Contos*, ſeu *Conto*, Comes, & *Staulos*, ſtabulum. Cantacuz. lib. 1. Vox Contos, ſ. Conto.
c. 40. *Comperiunt principem Sabaudiæ, quem Latinorum lingua Conton vocat*: quia ea ætate princeps iſte necdum erat Dux, ſed Comes. Synodus Florentina: ἐκαθέζοντο δὲ καβαλλάριοί τε καὶ μαρκέσιοι, κόντοι καὶ δουκάδες. *Conſidebant viri equeſtris ordinis, & Marchiones, Comites & Duces.* Eſt etiam re-
centioribus Græcis κοντὸν, *breue, curtum, kurch, paruum*; vnde *contacium* ſa- Conton, breue. Contacium.
cri odarij genus. Cedrenus ſcribit, quendam appellatum eſſe, κοντολέοντα, & alium κοντοστέφανον, ob paruitatem, quaſi *paruum leonem*, & *paruum Stephanum*. Eſt etiam κοντὰ, πλησίον, *propè*.

Σταῦλον ſeu σταῦλος ex Latino *ſtabulum*, detortum: nam extrita vnica litterula *b*, habes *ſtaulum*. Hinc etiam Germanis eſt *stall, stallung*, *einſtallierer*, quod Barbaris, *inſtallare*, *ſtallum* ſeu ſtationem aſſignare. Nec mireris, ſi talium origo à vocabulo *ſtabulum* repetatur; cùm eadem vox Contoſtaulo
nomen tribuat, & quidem honorificum; hodiéque *die Stalmaiſter*, Magiſtri Stalmaiſter.
ſtabuli magno loco ſunt in aulis principum. Scribitur etiam Κονσταῦλος, ſed rectius eſt prius illud. Habebant quoque veteres Franci Comitem ſtabuli, vt videre eſt in epiſt. 3. Hincmari cap. 16. quem vulgus corruptè appellabat Conſtabulum, vt eſt apud Reginonem lib. 2. Et apud Tyrium paſſim legere eſt; *Conſtabularius*. Habes & ſimplex *Stabularius*, apud Anonymum lib. 8. cap. 6. de Bello ſacro. *Conradus Henrici III. Stabularius.*

Magnus Logotheta. Quid ſit Logotheta, iam lib. 1. cap. 6. n. 4. explica- N. 12.
uimus. Et quamuis Nicetas dicat, eſſe eum, qui Latinis ſit Cancellarius; tamen id vbique locum habere non poteſt. Quis enim Logothetam ἀγελῶν *pecuariæ*, ſeu *gregum* vocet Cancellarium, vt & Logothetam τοῦ δρόμου, *curſus*?

Protoſebaſtus, *Primauguſtus*, vt Wolfius vertere amabat. Rogerus in N. 13.
Annalibus Anglicanis. *Qui vocabatur Græcè protoſebaſtos, Latinè Comes Pa-*
latinus. Protoſebaſti dignitas dicitur hîc ordine decima tertia; & ita eſt in Diuerſitas ordinis.
noſtro indice: in catalogo Iuris Græcorum lib. 2. decimum quartum locum obtinet. In noſtro Magnus Domeſticus quartus eſt; in illo ſeptimus.

In noſtro nullus eſt ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, *ſummus philoſophorum*: at in altero 29. ſtationem obtinet. 86. locum tenent ῥαβδοῦχοι. Interpres vertit; *lictores*; noſter index Rhabduchis caret. Sunt & aliæ diuerſitates, quas lector mutua vtriuſque catalogi collatione deprehendet.

Pincerna, Pocillator. Scribitur etiam πικέρνης. In indice Iuris Græco-Ro- N. 14.
mani annotatur & approbatur lectio iſta. ὁ ἐπικέρνης. Sed tueamur vulgatam; alioqui paulò pòſt exurget, qui diuiſim legat, ὁ ἐπὶ κέρνης.

Curopalata. Nomen, vt videtur, à *cura Palatij* formatum. Euagrius. lib. 5. c. 1. N. 15.
ὁ τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπεπιστευμένος, ὃν κουροπαλάτην ἡ ῥωμαίων λέγει φωνή. *Cui commiſſa erat aulæ cuſtodia, Latini Curopalatam vocant*: quē deſcripſit Corippus lib. 1.

Cùm magni regeres diuina Palatia patris;
Par extans curis, solo diademate dispar,
Ordine pro rerum vocitatus cura PalatI. Et lib. 2.
Ipse inter proceres vultu praclarus honoro
Fratris in obsequium gaudens Marcellus abibat:
Dispositórque nouus sacra Baduarius aula,
Successor soceri, factus mox cura PalatI est.
His atas dispar, sed par votum atque voluntas;
Ambo Patricij, dilecti Principis ambo.

Latini nomen Curopalatæ variè deprauant; hinc apud Luitprandum in legatione est, *Leonis Coropalati*: & apud Leonem Ostiensem *Coroplasi.* *κουροπαλάτισσα*, *Curopalatissa*, vxor Curopalatæ; & *κουροπαλατίκιον*, munus seu dignitas Curopalatæ; qua insigniebantur etiam absentes, & quibus Constantinopolis nec visa, nec fortean videnda. Exempla inuenies in libello Constantini Porphyrogeniti de administrando Imperio. Constantinopolitanum Palatium ita describit Luitprandus Ticinensis lib. 5. rerum per Europam gestarum. *Constantinopolitanum palatium non pulchritudine solum, verùm etiam fortitudine omnibus, quas vnquam viderim, munitionibus præstat; quod etiam iugi militum stipatione non minima obseruatur. Moris itaque & hoc, post matutinum diluculum, mox omnibus patere. Post tertiam verò diei horam, emissis omnibus, dato signo, quod est* M I S, *vsque in horam nonam, cunctis aditum prohibere.* Sed quale hoc signum M I S? An *Missa*, vel *Missio*? quod est *Ilicet*? At quid hæc Latina apud Græcos? An *Misa*? nam posterioribus Græcis hæc dictio vsurpata fuit. Vide Meurchium V. Μίσα.

N. 16. Ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης. Iunius, *Accubitor funda.* In catalogo Iuris Græco-Romani, ὁ παρακοιμώμενος τῆς μεγάλης σφενδόνης. Interpres, *accubitor magna pala.* Ego versione mea rem ipsam explicare studui; cùm nihil suppetat, quod Græca aptè exprimat. Nam παρακοιμώμενος iste, erat sigillifer, seu custos annuli Imperatorij, quo litteræ obsignabantur; qui annulus per partem suam, nempe per σφενδόνην seu *palam* significatur; pars enim hæc seruit signaturæ, vt sic loquar.

N. 17. Præfectus, seu Accubitor cubiculi; aliqui addunt: *sacri*, vt pote Imperatorij. Hodie in aulis vocantur *Lammerherrn*, *Camerarij*, aureis clauibus conspicui.

N. 18. Logotheta ærarij generalis. ita vertit, Glossarium Græco-Barbarum secutus, Iunius, *Logotheta publica rei.* Longè aptiùs, quàm interpres Ioannis Curopalatæ historici, cui Nicephorus ὁ ἀπὸ γενικῶν, est, *Nicephorus à Genicis.* Interpres Iuris Græco-Rom. *Curatorem genici* indigitat. Wolffius vertit *Generalem*, absolutè, & *Generalem Logothetam*, quia Zonaras in Imperio Irenes & Constantini filij Nicephorum γενικὸν λογοθέτην appellat. Theodori Metochitæ maximus encomiastes est Nicephorus Gregoras in sua Historia, præcipuè lib. 7. non procul à fine. Hic Metochites etiam huius Logothetæ munere functus est.

Protouestia-

Protoueſtiatites. diuerſus hic à Protoueſtiario, vt tum ex catalogis, tum ex diuerſis officijs manifeſtum euadit. Qui ſequuntur, Domeſticus menſæ, & Præfectus menſæ, ſatis noti ſunt. N. 19.

Magnus Pappias. Pappias abſolutè pater eſt idem quod πάπας ſeu πάππας. Palladius in Lauſiaca Hiſtoria in Paulo Simplici: καὶ δυνοντος τοῦ ἡλίου λέγει αὐτῷ ὁ Αντώνιος, παπία (nam & ſimplici π ſcribitur) θέλεις φάγωμεν ἄρτου κλάσμα; *Occidente ſole dicebat ei Antonius; Pater, vis manducemus fruſtillum panis?* Hîc nomen Palatinæ dignitatis eſt, de qua Codinus infrà cap. 5. n. 34. N. 22.

Magnus Drungarius τῆς βίγλης, detortum ex Latino *Vigilia*. δρουγγάριος qui etiam δρουγγάρης, παρὰ τὸ δροῦγγος, *Drungus*; globus militum; vox nec Latinis ignota. Vopiſcus in Aureliano. *Omnium gentium drungos vſque ad quinquagenos homines in triumphum duxit.* Vbi Caſaubonus; *In Tacticis Græcorum libris omnis adunatio militum appellatur* δροῦγγος, *ſiue plurium, ſiue etiam pauciſſimorum: nam & tres aut quatuor drungum faciunt. inde eſt* δρουγγιστὶ παρατάσσεσθαι, *quod Mauritius Imperator libro IV. opponit* τῇ μαχεσίμῳ τάξει, *& continuæ, atque in longum porrectæ aciei.* Vide Giraltium in Gloſſario V. δροῦγγος. Leunclaius *Druncarium* vocat à *trunco; à baculo Regiminis, Baſtone del reggimento*; magiſtratus inſigni: nec pauciores milites mille, nec plures 4000. ſuo *Druncario* ſubijcit, in altero Onomaſtico, quod Hiſtoriæ Muſulmannicæ adiunxit. Verùm hæc exigui ponderis ſunt. 1. quia *Drungus* vox antiqua eſt, non nuper in recentiore Græcia nata. 2. Quia recentiores Græci virgam ſeu baculum eius, qui magiſtratu bellico fungitur, non vocant *Druncum*, ſed δικανίκιον, vel ſceptrum. 3. Quia reclamant Tactici ſcriptores, Conſtantinus de Thematibus, Leo in ſuis Tacticis, Mauricius l. 2. Strategic. c. 3. Codinus noſter & alij. Hinc δρουγγιστὶ, *globatim, Rottheninceiſ.* Quanquam ipſum quoque vocabulum *Rott* purè Germanicum. Nicetas in Balduino Flandro: μοίρας, ἣν ῥόγιαν ὠνόμαζον. *Turmam, quam Ruttam ſeu Rottam vocabant.* Neubrigenſis lib. 2. cap. 27. *Copias, quas rutas vocant.* N. 24. Quid Drungus. Numerus militum ſubiectus Drungario. Vox antiqua Drungus.

PERCVRRVNTVR RELIQVA OFFICIALIVM nomina, quæ continentur in catalogo capitis ſecundi.

CAP. III.

Magnus Hetæriarcha. Apud Tyrium lib. 21. cap. 16. *Megaltriarcha.* Emendat Gloſſarium: *Magaëtæriarcha.* Fortè nulla emendatione opus eſt, quia Tyrius forſan ex communi conſuetudine vulgi hoc nomen extulit, & in hiſtoriam intulit. Notum eſt autem à vulgo longè aliter hæc talia proferri ſolere, quàm proferantur, vel ſcribantur à doctis. Et nupera etiam Tyrij editio à viro valde docto curata, vulgatam lectionem retinet. Codinus dicit, eum *Hetæriarcham* dictum, N. 25. Vnde dictus Hetæriarcha.

quòd ἑταίρους *socios & amicos* Romano Imperio pararet, susceptis etiam profugis. Alij ab *Hetaria*, militari cohorte, eum hoc nomen accepisse autumant: cuius cohortis mentio apud Ioannem Curopalatam in Michaële
Duplex Heteria, & Hetæriarcha. Rancabe; & duplex erat, maior & minor; illius dux & præfectus Magnus Hetæriarcha dictus; huius, absolutè Hetæriarcha. Consule Glossarium.

N. 26. Magnus Chartularius. Scribitur etiam χαρτουλάριος, à charta vtique nomine ducto, qui & in Ecclesia, vt suprà meminimus*; & in aula, vt iste,
* lib. 1. comment. 13. n. 2. 3. 4. & 5. de quo in præsenti; quem Zonaras in Leone Isaurico, vocat τὸν βασιλικῶν
Varia eius officia. ἵππων ἐπιστατοῦντα, *Imperatorijs equis præfectum*. Erat etiam dignitas cubicularia. Hinc Nouella VIII. Iustiniani, χαρτουλάριος τῶν θείων κοιτώνων, *Chartularius sacrorum cubiculorum*. Et in Notitia Consuetudinum habes, χαρτουλαρίους τοῦ θείου κουβουκλείου, *Chartularios sacri cubiculi*. Chartularius bellicus militem conquirebat & conscribebat, vt liquet ex Constit. 3. Leonis Imp.

Homo Chartularius. Sed quid in Legibus Francicis lib. 6. cap. 108. *homo Chartularius? Est*, inquit Pithœus in Glossario, *homo per chartam, siue per epistolam liber factus. Liberti Ecclesiastici erant*, ait alius in notis ad Parænefes, *quibus Archidiaconus iubebat scribi chartas, tabulásue missionis, seu manumissionis. Vnde Chartularij & tabellarij nominati.*

N. 36. Tatas, seu Tata Aulæ; nomen est à patre, sicut & παππίας. Vnde Germanis quoque *ein alter Tattel*, & Atta, *Athe*.

N. 37. Magnus Tzaulius. Retinent hodie hoc nomen Turcæ in sua aula. Leunclaius in Onomastico; *Tzaus, Commissarius aulicus, hoc est, cui variæ res à Sultano & Veziribus committuntur, vt eas expediat. Cuiusmodi sunt, diuersæ legationes, exterorum legatorum deductiones, aut cùm litteras ad principes extraneos, & alios proceres, perferre iubentur.*

N. 50. Magnus Adnumiasta. Ἀδνούμιον, *est descriptio nominum apud Romanos*, in-
Ἀδνούμιον καὶ ἀδνουμιάζειν quid. quit Suidas; & vt alius ait, ἀδνουμιάζειν est κατ' ὄνομα διέρχεσθαι, *nominatim omnes percensere*. Est ergo delectus & census militum; vnde actio ἀδνουμιάζειν;
Ἀδνουμιαστὴς censor. quasi dicas, Adnumerare: & ἀδνουμιαστὴς, *censor, lustrator*, quasi *adnumerasor*. Non improbabile est à Græcis ex Latio hanc vocem petitam esse; sonus sanè non abludit, vt nec significatio. Vide Rigaltium.

N. 51. Præfectus alogij, &

N. 54. Protalogaror. Vitiosè, ἀλλαγῆς. & longè adhuc vitiosiùs, πρωταλλαγάτωρ. Glossario tamen placet, ἀλλάγιον & πρωταλλαγάτωρ, quia ἀλλαγαὶ *sunt loca mutandis equis in publico cursu destinata*. Hinc ἀλλάγιον, *cur-*
* Post. Postmaster. *sus publicus* *, & ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου, *præfectus publici cursus*, & πρωταλλαγάτωρ, *generalis publici cursus*. Subscribat, qui volet; ego quod edidi, amplector; cùm etiam Glossarium V. πρωταλογάτωρ, à nobis stet, vertátque: *Præfectus generalis equitum. quo tamen*, inquit, *maior erat ὁ ἄρχων τοῦ ἀλογίου, princeps equitum, vel equorum*: ἄλογον enim Græcis est *equus*, seu iu-
Ἄλογον. *mentum*.

N. 80. Iunius reiectus. Ἐπὶ τοῦ κανικλείου, &c. Malè Iunius: *Canicleo socer Imperatoris præerat at-*

que

que vehebatur. Sensus verus est, quem expressi; tanta enim erat Canaclei dignitas, vt posset impetrare filio suo filiam Imperatoris, & filiæ filium. Exemplum inuenies apud Gregoram lib. 7. & Cantacuzenum lib. 1. Græcis vnico vocabulo dicitur *κανικλείου*, *Canacleus.* Apud Tyrium lib. 22. cap. 6. *Canaclinus* appellatur, vt & in Ligurino Guntheri lib. 8.

Dignitas Canaclei.

Dictus quoque Canaclinus.

. . . . : . . Græci cognominis vsu
Hinc Caniclinus erat, nobis Camerarius idem
Esse potest.

Radeuicus *Cancellarium* interpretatur lib. 1. de gestis Friderici Imper. cap. 47. *Vnus de seruis Palatij, Canaclinus videlicet, quem nos Cancellarium dicere possumus,* &c. Verùm nec Camerarius, nec Cancellarius erat; sed ordinis longè celsioris, & augustioris. Erat Canacleum augustissimum & magnificentissimum Palatium, cui sub Theophilo Imperatore Iconomacho, Caniclei titulo præerat Theoctistus, tanta gratia apud Theophilum pollens, vt quasi secundus Imperator esset, teste Zonara in Theophilo. Adiunctum erat eiusdem nominis Monasterium, in quod Nicephorus Botoniates, Alexij Comneni, & aliorum coniuratorum matrem & coniuges amandauit, vt scribit idem Zonaras in Alexio Comneno.

Non est Cancellarius.

Canicleum Palatium.

Monasteriũ.

Magnus Baiulus. Pædagogus, vel Imperatoris cùm iunior esset, vel filiorum Imperatoris. Moschopulus: *παιδαγωγὸς, καὶ παιδοτρίβης, ὁ λεγόμενος βαΐουλος. Pædagogus & pædotriba, qui dicitur Baiulus.* Cedrenus: *Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχον πραιπόσιτον, καὶ πατρίκιον τὸν βαΐουλον αὐτοῦ, παπᾶν ἐποίησε. Theodosius Imperator* (Iunior) *Antiochum Præpositum & patricium Baiulum suum, Papam*, hoc est Clericum, *fecit*; vt constat ex Zonara.

N. 81.

Baiulus est Pædagogus.

Etiam Latini hoc vocabulum hac notione vsurparunt. Lupus Ferrariensis epist. 54. *Non ergo admittentur à vobis monitores; quos Baiulos vulgus appellat, ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur.* Hincmarus epist. 2. ad Carolum Crassum Imperat. c. 2. *Istis iuuenibus, fidelibus filijs vestris, Regibus nostris, maturos ac prudentes, atque sobrios baiulos singulis constituite; qui oderint auaritiam, & eos verbo & exemplo iustitiam diligere doceant, secundum scripturam dicentem:* Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Eâdem epist. cap. 6. *Ipsi autem baiuli magnopere prouidere debent, ne super socios suos se extollant, sed* (agant) *iuxta scripturam dicentem:* Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram DEO inuenies gratiam. Idem epist. 3. cap. 1. *Legimus quomodo Alexander in pueritia sua habuit baiulum nomine Leonidem, citatis moribus, & incomposito incessu notabilem, quæ puer quasi lac adulterinum sugens ab eo sumpsit. Vnde in adulta ætate sapiens & rex fortis se ipsum reprehendebat, & vitare volebat; sed vt legitur, cùm omnia regna vicerit, in hoc seipsum vincere non potuit.*

Latinis vox vsitata.

Baiuli maturi regum filijs constituendi.

M. Alexander puer Leonidæ baiuli morib. assuetus senex emendare nequiit.

EXPLICANTUR OBSCURA QUÆDAM vocabula ex capite tertio.

CAP. IV.

N. 1. Σκιάδιον, pileus. Aer sciadii, der sturm.

Κιάδιον (quod & σκιάδι) ad verbum est *vmbella*, seu *vmbraculum*; *tegumen capitis*; breuiter, *pileus*, quo nomine in versione præcipuè vsus sum. *Aër Sciadij*, seu pilei, est vmbo, *der Sturm*. Iunius vbique vertit *replum*. Aliam insuper notionem habet ὁ ἀήρ. significat enim velum, seu tegumentum, quo sancta teguntur. Liturgia S. Chrysostomi: ὁ δὲ ἱερεὺς ἄρας τὸν ἀέρα ἐπιτίθησι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ τοῦ διακόνου. *Sacerdos tollens aërem imponit sinistro humero Diaconi.* εἶτα ἀποτίθησι τὰ καλύμματα ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ ἁγίου δίσκου, καὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, τὸν δὲ ἀέρα λαβὼν ἀπὸ τοῦ ὤμου τοῦ διακόνου, καὶ θυμιάσας αὐτὸν, ἐπισκεπάζει δι' αὐτοῦ τὰ ἅγια. *Deinde deponit sacerdos vela ex sacro disco, & ex sacro calice, acceptóque ex humeris Diaconi aëre, quem priùs thure vaporat, eo tegit sancta.*

Velum sacrorum.

§. 3. Χρυσοκλαβαρικόν. Iunius & hîc & alibi sæpiùs edit χρυσοκλαδέσμα, & *aureas virgulas* interpretatur. sed lectio nostra recta est: nam *Chrysoclabaricum*, idem est, quod *Chrysoclauus* seu Chrysoclauatæ, vox Anastasio Bibliothecario in Pontificibus toties vsurpata: vel si merè Latinam dictionem velis; *Auriclauus*, seu *auriclauatus*. Erant *claui aurei* in vestibus segmenta quædam in formam clauorum efficta, ornatus gratia vestibus adiecta.

Chrysoclabaricus idem quod Chrysoclauus. Aurei claui, quid.

§. 3. Συρματῖνον. Fimbriatum, à syrmate; quo nomine intelligo vtrinque dependentia ex sciadio seu pileo quasi reticula seu funiculos; quos, si lubet, oculis inspicere poteris in tribus imaginibus Imperatorum, quæ visuntur initiò Nicephori Gregoræ ex editione Basileensi 1562. Non absimilis est effigies, quam nobis Turcogræcia repræsentat. χρυσοκλαβαρικὸν, συρματῖνον, vt non referantur cum Iunio ad voculam ὀνόματα, sed ad ipsum sciadion.

Syrmateina quid.

N. 2. Τασῖα. Ita legit Iunius, & *apicem* interpretatur. quo nomine intelligit *superiorem sciadij partem, in conum assurgentem, fastigiatam*; deducítque voculam τασῖα παρὰ τὸ τείνειν, *à tendendo*. In altero Codice Bauarico legitur disiunctim, τὰ σῖα, in neutro genere; & ita legendum puto. I. Quia subditur in neutro genere, τὰ σῖα, οἷα καὶ τὰ βασιλικά. Et infrà n. 16. ὁ ἀὴρ καὶ τὰ σῖα, οἷα καὶ τὰ τοῦ διακόνου. Signum ergo est & id, quod antecedit, nempe τὰ σῖα neutrius generis esse. II. Quia τὰ σῖα Iunij à τείνω pro extensione genere feminino prorsus ignota & inusitata est. Quid sit τάσις, omnes norunt: quid τὰ σῖα, per Iunium nemo nouit: tametsi ingenuè fateor me compertum non habere, quid τὰ σῖα significent. Quocirca in versione Græcam dictionem retinui, donec viri docti vel veram significantiam eruant, vel Codino veram lectionem restituant.

Illud

Illud πλὴν τῶν φοινίκων, seu φοινικίων vertit Iunius; *exceptis tænijs*: & in Scholijs explicans quid sint tæniæ, ait esse *vittas oblongas, quibus tanquam loris partes apicis commissæ & suturæ obtectæ sunt.* Ego & hîc & infrà malo; *palmulis.* Apud Capitolinum in Gordianis est *palmata tunica*, & *toga picta.*

Ibid. N. 2. κόμβος est *nodus*. compositum ἐπικόμβια, de quo infrà, sunt segmenta panni, quibus inuoluti nummi aurei, argentei, ærei, quæ etiam κόμβοι appellantur. Hinc κομβολύτης, βαλαντιοτόμος, *crumenarum sector.* Vsurpatur quoque κόμπος pro κόμβος, *nodus.* Quamuis κόμπος interdum idem est, quod *commodus.* Mauricius apud Giraltium. καλὸν δὲ ἐστι τέντας κατὰ τὸ σχῆμα τῶν Ἀβάρων ἢ Τούρκων γίνεσθαι, ὅτι καὶ κομπταὶ καὶ χρειώδεις εἰσίν. *Consultum est, vt tentoria fiant ad formam Abarum & Turcarum, quia commoda sunt, & vsui apta.*

Ροῦχον τοῦ δεσπότου, siue ῥουχίον. est ipsissima Germanorum vocula *Rock.* N. 3. Ροῦχον, rock.
Nicetas in Andronico lib. 2. φορῶν τὰ ῥοῦχα σχιστὸν μέχρι καὶ τῶν γονάτων. *Ferebat tunicam scissam vsque ad genua.* Helgaldus in vita Regis Roberti: *Exuens se vestimento purpureo, quod lingua rustica dicitur Rocus.* Hinc etiam *Rochetum* vox sæpiùs obuia in libris Ritualibus, præsertim Romanis. Inde etiam ῥουχάριον, *Rucharium, Vestiarium*, vox nostro quoque Codino vsurpata. Mox ῥίζας & στρατηλατίκια, interpretatur Iunius *lacinias*, & *lemniscos militares.* ῥουχάριον, Vestiarium.

Ταμπάριον, pro ταππήτιον, siue ταβλάριον, vt μαμπάριον, μαππήτιον, ὀμφίκιον, ὀφφίκιον. Italicum; *Tabarno, penula, chlamys.* Iunius in toto Codino confundit *margaritas* cum *margellis*, & id quod ex margellis constat, cum illo, quod constat ex margaritis, cùm tamen haud exiguo discrimine distent. Nam margella significat, I. corallium lapidem. II. florem seu herbam anagallidem, quæ rubore corallium mentitur. Gallice *morgelline*, seu *morgellina*, quasi morsus gallinæ: Ægineta κοραλλίαν appellat. III. Id quod florem, & lapidem corallium imitatur. IV. omnis generis pretiosa & discoloria assumenta vestibus superaddi solita. μαργέλλιον sæpe idem significat, quod *Margella.* Aliquando margellium est fimbria, seu limbus ex margella seu corallio. Moschopulus: λῶμα, τὸ ἐπ' ἄκρου τινὸς ἐκτεταμένον, καὶ οἱονεὶ ὁρίζον αὐτό, ὡς τὸ κοινῶς λεγόμενον μαργέλλιον. *Loma est id, quod in extremitate alicuius extenditur, quasi illud definiens ac circunscribens, prout est, quod vulgò dicitur margellium.* λωμάτιον, *paruula fimbria, paruus limbus, seu limbulus.* Porro à λῶμα, τὸ λωμάτιον, natum videtur Germanicum *Som, fimbria*, λ, *in S*, mutato. N. 4. Tamparion chlamys. Margella non est margarita, contra Ionium.

Balsamon ad 27. Canonem Trullanum: ἀλλὰ τὰ πολυτελῆ χρυσοΰφαντα ἐπιβλήματα τὰ δημοτικῶς λεγόμενα μαργέλλια, γράμματα, καὶ ἀντίπανα, καὶ τὰ ἐκ κογχύλης πορφυρίζοντα ἱμάτια. *Sumptuosa, auróque texta additamenta, quæ vulgò dicuntur margellia, grammata, & antipana*, quasi panni pannis oppositi, *& purpurea vestimenta.* Puto legendum γάμματα pro γράμματα: Nam *vestes Gammatæ* notæ sunt apud Græcos. Et in Balsamonis Meleta de Patriarchatum priuilegijs habes στιχάριον διὰ γαμμάτων. Idem Balsamon ad

Canonem X V I. Concilij septimi, quod est secundum Nicænum, οὔτε τινὰ ἑτερόχροα ἐπιβλήματα προσετίθεσαν ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων, ἤγουν μαργέλλια. *Neque in vestimentorum fimbrijs adiecta erant alieni coloris additamenta, margellia scilicet.* Vbi doctissimus vir Gentianus Heruetus ad marginem notat. μαργέλια (sic enim scribit) *puto dictum esse à Græcis, corrupta dictione, quasi marginalia.* Cui coniecturæ quid verisimilitudinem conciliet, nihil video, præter nominum quandam similitudinem. Et quia in margellis & margellijs versamur, Cedreni locũ in Michaële Stratiotico Imperatore adscribamus & explicemus. Τό τε γὰρ λεγόμενον στρατήγιον ἀνακαθαίρεσθαι ἐκέλευσε, καὶ τὰς τῶν πολιτῶν κεφαλὰς σκέπεσθαι, μὴ διὰ γραμμάτων, ὡς νῦν, ἀλλὰ διὰ μαργελλογραμμένων ὀθονίων ἐκ βύσσου πορφυρᾶς ἐξυφασμένων. *Iussit* (idem Stratioticus) *expurgari strategium, &c. & capita ciuium tegi non literatis pileis, vt nunc moris est, sed margella fimbriatis linteis ex bysso purpurea textis.* Quem locum Interpres Cedreni se non capere, ingenuè confitetur. Et sanè difficilis est; quem planiorem reddit illa Meursij emendatio, μαργελλογράμμων, pro μεγαλογράμμων. Ego libenter pro διὰ γραμμάτων, legerem διὰ γαμμάτων. Nam vt vestes olim *gammata*, sic & tegumenta capitis *gammata* fuisse videntur. Fateor tamen & hîc & alibi forsan retineri posse γράμματα pro γάμματα; cùm etiam aliæ litteræ, præsertim Δ, vestibus assui solerent, vt planum fit ex Imperatorum tribus imaginibus, quæ Nicephoro Gregoræ præponuntur.

N. 5. Κάλτζαι, braccæ, & Caligæ sumptæ pro calceis militaribus. Senatus caligarum, scomma.

Κάλτζαι, *caligæ*, ex Latino *calceus* magis, quàm *caliga*. Et sumitur hîc non pro *calceis*, sed pro *braccis*: nam calcei iam sequuntur. Caligæ tamen nomen, etiam calceum militarem significat; hinc βουλὴ καλίγων, *senatus caligarum*, seu caligatus apud Dionem lib. 48. scomma in senatum, quòd caligis siue calceis militaribus vteretur. Sic *caliga* sumitur ab interprete nostro Act. 12. *calcea te caligas tuas*, Græcè, ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. *subliga sandalia tua.*

N. 6. Διβολέος est bicolor, non bilix.

Διβολέα. vocabulum hoc aliquoties apud Codinum legitur. διβολέος idem, quod διπλοῦς, *duplex.* pro quo veteres δίβολος, vt δίβολος χλαῖνα. *duplex chlamys.* Iunius, διβολέα ὑποδήματα, *bilices calcei.* & διβολέος, *bilix*, id est, *ornatus bicolore licio.* Sed tu dic: διβολέος seu διβολέα, quoties apud Codinum occurrit, nihil aliud esse, quàm *bicolor*, seu *duplicis coloris.* χρώματος ὀξέως, id est, *rubentissimi*, inquit Iunius. ὀξὺ enim vim intendendi habet. Hinc in Codice est oxyblatta, *purpura exquisitioris luminis.* Μουζάκιον, est *Mosaicum, musiuum opus*: erant ergo calcei isti picti quasi de musiuo, quia punctulis versicoloribus interstincti erant. Recentiores Græci μουσιοῦν, καὶ διὰ μουσίων καλλωπίζειν dicunt. Et vt hîc habes ὑποδήματα μουζάκια, sic apud Trebellium Pollionem in Tetrico Iuniore, est *corona picturata de museo.*

Musiui operis calcei, & quasi picti.

N. 7. Περνιστείων. fortè legendum περνιστήρων, à recto περνιστήρ.

N. 8. Ἱδρομάχιον quid. Emendatus Iunius.

Sella equi, siue ephippium; ἱδρομάχιον, & tegmen sudori cauendo, & ab equis arcendo. Margellium hîc est segmentum diuersi coloris sellæ antè & retro insertum. Errat Iunius, cùm verba ista, καὶ εἰς τὰ πλάγια μέρη, seiungit

fciungit à proximè antecedentibus; itaque vertit, vel potiùs peruertit. *Ad quatuor verò latera sagmatis sudatorij habens etiam texium è margaritis ante & ponè*, &c.

Κοπερτόριον. vox merè Latina, *coopertorium*. Plinius *coopercul*um dixit. Errat Iunius, qui κοπερτούριον edidit, vertítque *postilenam*. *Viri docti*, inquit Glossarium, *putarunt κοπερτούριον esse Græcam vocem, παρὰ τῆς κόπρου, καὶ οὐρᾶς, sed analogia repugnat: tunc enim κοπριούριον foret. Itaque non est, quod simocaudium interpretentur, & postilenam esse dicant.* Hæc spicula in Iunium directè directa sunt, à professore Leidensi, in professorem, olim Leidensem. Ibid. Error Iunij etiam à Glossario notatus.

Κεφαλαρία, siue κεφάλαιον, freni pars, quæ auribus circundatur, quæ *aurea* dicebatur veteribus Latinis, teste Festo, ab aure vtique, non ab auro; sicut pars inferior freni dicitur *orea* ab ore. ἀπηώρητα φοραμῶτα. Mendum manifestum. Sed quomodo emendandum? Num legendum φοῦντα? Ita aliquando suspicabar, præsertim cùm infrà, vbi de pileo & insignibus magni interpretis agitur, Iunius ediderit: φοῦνδω ἐρυθρὰ. *In summitate habet exiguam pupam rubram.* In Indice interpretatur Iunius *puellam*. Quæ lectio etiam applicanda videtur illi loco cap. 5. n. 10. μετὰ τῶν φορμιώτων. Iunius, *cum equis agminalibus*. & in Indice τὰ φορμιῶτα, *equi agminales*. At quid si & hîc, φουντῶν? *cum ornamentis & phaleris*, &c. Accedit Glossarium Isidori, cui ornamenta camelorum & phaleræ, sunt *Buda*; exiguo sanè à vocabulo *phuta* discrimine. Sed legendum & hîc & alibi, τῦφα (idem τὰ τούφια, seu τουφία.) Est autem τῦφα, *paruulum flammulum*. Mauricius lib. 2. Strateg. c. 2. κασίδας ἔχοντας τούφια μικρά. *Cassides habentes paruula flammula.* Idem: μικρὰ τούφια κατὰ τῶν ὀπισθελίνων καὶ ἀντελίνων τῶν ἵππων. *Paruula flammula in postilenis & antilenis equorum.* Idem: τούφια εἰς τὰ ὀπισθελίνας πλατέα. *flammula quatuor pro postilenis.* Eadem ferme Leo Imp. Constitut. 6. vbi præterea requirit κορυφαῖον τῷ ἵππῳ τουφίν. Sic enim legendum esse patet ex Mauricio apud Gitaltium V. τούφια, *in vertice equi flammulam*; alteram, ὑποσιάγιον, *sub mento*. Ex his facile erit vertere & explicare loca Codini: nam is, quem præ manibus habemus, sic reddi debet. *In fronte ad auream freni*, &c. *pendet tupha seu flammula.* Et ille alter, pro φορμιώτων, μετὰ τῶν τουφῶν, *cum flammulis & alijs ornamentis equestribus.* Valeat Iunius cum suis *equis agminalibus*. Tertio loco similiter medicinam facies, si substituas μικρὰν τῦφαν ἐρυθρὰν. *exiguam tupham*, seu *paruulam flammulam purpuream*; Iuniúmque cum sua *parua pupa*, & *puella* facessere iubeas. N. 9. Aurea & orea pars freni. Lectio correcta. Τοῦφα paruulum flammulum. Equi agminales Iunij valere iussi.

Sollicitat Rigaltius alium locum Curopalatæ nostri cap. 17. n. 48. vbi bis τούβια editur & legitur. Mallet ipse τούφια. Reclamat Glossarium, *malè*, inquiens, τουφία & τουφίον *hoc loco restituere tentant viri docti*: id est, Rigaltius; in quo iudicio Glossarij libenter acquiesco.

Μετὰ Φοινίκων, *cum ramis palmæ*, inquit Iunius, hoc est, segmenta inspersa habebat efformata instar ramorum palmæ.

Τένδα seu Τέντα, à Latino *Tentorium*. est & hoc à *tendo*. Vox in Tacticis N. 11.

Leonis frequens. Etſi autem certum eſt Τέντω eſſe alicubi *tentorium*; an tamen hîc ſit, anceps ſententiæ hæreo. Quid enim hoc loco *tentorium*, vbi de pileis, veſtitu & ornatu equeſtri Officialium Palatinorum agitur? Ego admodum inclino, vt per Τέντω ſeu Τένδω intelligatur id, quod Germani vocant *den ſattelbögem*, à tenendo; quia eques partem illam prominentiorem ephippij manibus tenere ſolet. Si quis tamen in tentorio perſiſtere velit, cum eo abſit vt pugnem. Iunius vertit, *tholum*.

Græci recentiores amant terminationē in πουλος, πουλον.

Αετόπουλα, id eſt, ἀετοί. *Græcorum recentiorum eſt terminatio* πουλος & πουλον, *&* πωλος, *nihil præterea ſignificans*, inquit Iunius: *ſic ex nomine* ἄρχων *fit* ἀρχοντόπουλον, *ex nomine* παῖς, παιδόπουλον, *ex* αὐθέντης, αὐθεντόπουλος, *ex* Τουρκὸς, Τουρκόπουλος, *ex Francus*, *Francopulus*, &c. Etſi autem verum ſit, terminationem iſtam plerunque nihil ſignificationi addere; interdum tamen videtur habere vim minuendi, vt in ἀρχοντόπουλον, quando puerum ſeu ephebum honorarium ſignificat; qua notione ſæpe occurrit * apud Codinum: non enim tunc ſignificat *principem*, ſeu *virum primarium*, vt ſimplex vocabulum ἄρχων, ſed puerum, & quidem ἀσκεπῆ, qui ſine vllo pileo, vel capitis tegumento in Palatio verſatur. Apud nonnullos Germanos *Peter*, *Petrus*, eſt *Peterſman*: Vbi adiectio illa *Man*, nihil penitus ad ſignificationem adijcit; quia idem prorſus eſt quod *Peter*. Fortè autem legendum, ἀετοπούλων γέμουσα ἐρυθρῶν.

* c. 6 n. 38.

N. 12. Καβαλλικεύη, vox à Latino *caballus* ficta; frequens in hoc opere. Additur explicatio, ἤγουν ἱππεύη, quales Barbararum dictionum explicationes multæ occurrunt in Codino: vt paulò antè κάμπος, ἤγουν πεδίον. Nec ſcio num ſint ab auctore, an à librarijs. ἤγουν, recentioris Græciæ floſculus eſt, pro ἤ. Primis verbis huius Numeri fortè aptior ſcriptura eſſet: πεζεύει ὁ δεσπότης, ἐν ᾧ ἂν τόπῳ προστάξει τοῦτο ὁ βασιλεύς. *Deſpota pedes incedit, in quocunque loco id mandauerit Imperator.*

N. 13. Σκαράνικον. Iunius *pallam* vertit, vel *laxam & fluentem togam*: eiúſque vocabuli natalia ab Aſſyrijs repetit. Ego nomen Græcum retinendum cenſeo, tam hîc, quàm alibi, tam in his, quàm in alijs id genus vocabulis; quando nullum Latinum ſuppetit, quod vim ſatis exprimat. Fortè *ſcaranicum* eſt à *Sarra*, hoc eſt, Tyro. Sidonius lib. 8. ep. 6. *Sarranis ebria fucis*. Vbi Sauaro: *Sarranis*, id eſt, Tyrijs; Tyrus enim inſula, priùs *ſarra* dicta. Seruius & Feſti Epitomaſtes. Vnde *Sarranum oſtrum* Virgilio. Sed en fulmen à Gloſſario Græco-Barbaro. *Apud Codinum malè Semper* σκαράνικον *legitur*: *reſtitue vbique* σκαραμάγκιον. Obtemperarem, niſi conſenſus manuſcriptorum codicum me retraheret: nam neque Iunius in ſuis, neque ego in Bauaricis & Lautheriano hoc σκαραμάγκιον reperimus. Vtetque Bauaricus præferr quidem σκαράνιον, facili lapſu librarij κ omittentis: ſed quid σκαράνιον ad σκαραμάγκιον? καββάδιον Deſpotæ eſt ὀξύ. Vt intelligas quid ſit color ὀξὺ, audi quid Caſaubonus ex Turnebo ſcribat ad illud Trebellij Pollionis: *Chlamydes veri luminis limbatas duas.* Lumen non eſt coloris nomen, ſed affectus, qui ſequitur colores intenſiores. Purpuram veri luminis appellat *clarum* Lampridius

Coniectura ex Sarrano oſtro factum ſcaranicum.

pridius

pridius in Diadumeno: in Alexandro Seuero *clarissimam*. Vopiscus in Garino lumen purpuræ eleganti verbo expressit, cùm *lineas micantes purpura* dixit. Græci qui puriùs locuti sunt, veri luminis colores dicunt ὀξεῖς, posterior ætas ἀληθινοὺς. Vnde obtinuit, vt ἀληθινὰ appellarentur omnia purpurea propter præstantiam sacri muricis. Apud Balsamonem in Photianum Nomocanonem habes ἀληθινὰ ὑποδήματα, *calceamenta purpurea & veri luminis*; de quibus etiam Corippus lib. 2.

Purpureo suræ resonant fulgente cothurno,
Cruráque puniceis induxit regia vinclis.

Καββάδιον. scribitur etiam καββάδης, καββαδίκιον, καββάδιν. Iunius interpretatur, *Tunicam honoratam & puram*. Sed Græcum retineamus. Glossarium V. κάμβα, dicit καββάδιον esse diminutiuum à κάμβα, vel κάββα, vtrunque enim Græcis vsurpari, sicut μαμπόθιον, & μαμπάδιον, ταμπόθιον, & ταπάδιον. Fortè tandem existet, qui à *Cabbade* Rege Persarum originem τοῦ καββάδιν petat; cùm *Scaranicum*, *Cabbadium*, & *Phaceolium* ab Assyriis ad Græcos venerint, vt infrà ex Codino discemus cap. 6. n. 50. Probabile est formari καββάδιον à Latino *Cappa*. Infrà, quid sit καββάδιον explicatur addita hac exegesi, καββάδιον ἤγουν ὃ ἐπάνω ἔνδυμα πάντων, *Cabbadium vel indumentum quod super omnia induitur.* N. 14.

Nota Cruces in pileis generorum Imperatoriorum, & quidem non ex qualicunque materia, sed ex margaritis confectas. Vt placet hic mos nostris Stauromachis? N. 15.

Iunius χῶνος, ego ὁμοίως, ex duobus Bauaricis codicibus; quæ scriptura germana est. N. 18.

Χαρτιέσιον, χαρτίον, *scutulum quadratum*; Iunius vertit *quadrarias tesseras*; aítque corruptum, ex Italico & Gallico *Quartiers*. Mox lego cum Cod. Boico disiunctim, τοῦ ῥαφιῶ. in altero est, καταγραφιῶ. Fortè hîc etiam disiunctim τοῦ γραφιῶ scribendum erit, si fortè cui magis placeat γραφὴ, quàm ῥαφή. *Chartæ plumbeæ* apud Anastasium in Sergio & Gregorio III. sunt tegulæ plumbeæ, quibus ædificia tecta. Itaque nihil ad χαρτιέσιον & χαρτίον nostrum facere videntur. N. 19. Chartæ plumbeæ, pro tegulis sumptæ.

Lege, πεζεύει κἀκεῖσε κατ' ἀναλογίαν τοῦ τόπου τοῦ τετραστύλου. Ambulat & illuc ob rationem propter quam ad Tetrastylum ambulat; nimirum ob honorem Imperatoris, qui illic præsens est. N. 20.

Μᾶς & σᾶς, pro μοῦ & σοῦ, sunt barbaræ Græciæ suaueolentes flosculi. N. 27.

Αὐθέντης, *Dominus*. hinc αὐθεντεῖν, αὐθεντεύειν, αὐθεντίζειν, *authenticum reddere, auctoritatem, vim & robur addere, vt valeat; & reiici non possit*: Et cui non sunt auditæ Iustiniani *Authenticæ*, quas ipse νεαραὶ, hoc est, Nouellas indigitauit? Authenticæ scripturæ sacræ omnium ore teruntur. Ibid. Vnde authenticum.

Αὐθεντόπουλος. quanquam Glossarium interpretatur, *herum minorem*; quasi adiectio illa decerpat aliquid de significatione, id tamen perpetuum non est, vt suprà * notabamus. Græci nunc ἀφένδης, vel ἀφέντης scribunt & pronunciant; & corruptiùs adhuc *Efendi*. Transiit vtraque vox ad Tur- Ibid. * n. 18. Varia scriptio & barbara.

cas: nam illis *Aphendi*, vel *Efendi* in vſu eſt, teſte Leunclaio in Onomaſtico Muſulmannico. ἀφένδης, *Domina*. Douſa in Itinerario Conſtantinopolitano: *Niſi Græcos interdum vino depoſueris, niſi Græco more πολυχρονίσας, ἀφένδι exclamaueris. Oleum & operam perdideris.* Hinc αὐθεντία, dominatio.

EXPLICATIONES ET OBSERVATIONES
circa reliquorum procerum Aulicorum inſignia, quæ Codinus capite quarto exequitur.

CAP. V.

N. 1. Ridiculus Arabs Iunius Κλαπωτὸν à clauus.

Κλαπωτὸν Iunius vbique vertit *Squameum*: éxque Arabia & Syria cunabula acterſit. Ridiculè prorſus; quia eſt vox merè Latina; *clauatum* ſeu *clauatus*, παρὰ τὸ κλάπος ſiue κλάβος, *clauus*. Hinc χρυσόκλαβα, & χρυσοκλαβαρικὰ *chryſoclaua*, ſeu *auriclaua*, de quibus iam ſuprà *. *Viri docti*, inquit Gloſſarium, id eſt, Iunius, *putant eſſe vocem Arabum & Syrorum, quæ merè Latina eſt, & aliter interpretantur quàm debebant.* Quàm beneuolè transfert ad plures, quod ſolius Iunij eſt? & quàm amicè hîc & alibi grauiſſimos eius lapſus tangit? Vbique quod Iunius delirauit, hoc viri docti fecerunt. Pro κόμβων Iunius eodem ſenſu κόμπων.

* c. 4 n. 1.

§. 2. Δικανίκιον, παρὰ τὸ δίκη, paſſim occurrit apud Codinum. Iunius vbique vertit; *Sceptrum iudiciale*. Poteſt vox ipſa Græca retineri; poteſt *Dicanicium*, ſimpliciter verti *Sceptrum*. Aliquando cùm de Patriarchis & Epiſcopis ſermo eſt, vt pag. 212. edit. Iunianæ *, rectiùs redderetur *pedum*. In Turcogræcia vocatur δικαγίκιον (niſi ſit typographicus error) pag. 15. vbi de Gennadio Patriarcha & Imperatore Turcico: ἰδίαις χερσὶ δέδωκεν αὐτῷ δικανίκιον πολλοῦ ἄξιον, ἤτοι ῥάβδον ἀργυρέαν περίεργα χρυσοπλοκίῳ, ὡραίαν. In ſcripto quodam Græco-Barbaro lib. 2. Turcogræciæ vocatur δικανίκη. ποιμαντικὴν ῥάβδον vocat Grægoras l. 6.

* cap. 20. n. 8.

Δικανίκιον etiam Patriarchale pedum.

§. 3. Ibid. Iunius imaginum hoſtis. Ἐξ ἀντικρὺ αὐτῶν, &c. Iunius planè peruerſè peruertit, mutatis *Angelis* in nuncios: quia enim ſummus imaginum hoſtis erat, hanc Angelorum imaginibus in ſcaranico Magni Domeſtici gloriam inuidit: itaque ex Angelis *nuncios* fecit. quaſi proximi ab Imperatoria dignitate eum honorem ſuis nuncijs, & vt vocant, *breuigerulis*, & *tabellarijs* habuerint, vt eos ſua in veſte effigiarent, & margaritis exornarent. Obſerua hîc morem addendi veſtimentis non tantùm imaginem Imperatoris, ſed & ſanctorum Angelorum. Imò olim vulgò etiam, variorum Sanctorum & Martyrum effigies ſuis veſtibus appingebant; vt ex Aſterij Amaſei Homilia quadam conſtat.

Mos Catholicus ſanctos Angelos in veſtibus pingendi.

§. 4. Eius rei exempla. Sacris veſtibus ſacras imagines addere, vſitatiſſimum erat, plurima huius rei exempla ſuppeditat Anaſtaſius in Pontificum Vitis. In Leone III.

Fecit

Fecit in Ecclesia Doctoris mundi B. Pauli Apostoli tetrauela holoserica alithina quatuor, & vestem super altare albam chrysoclabam, habentem historiam sanctæ Resurrectionis. Et aliam vestem chrysoclabam habentem historiam Natiuitatis Domini, & SS. Innocentium. Imò & aliam vestem Tyriam habentem historiam cæci illuminati, & Resurrectionem. Idem autem Sanctissimus Præsul fecit in Basilica Beatæ MARIÆ ad præsepe vestem albam chrysoclabam habentem historiam sanctæ Resurrectionis. Sed & aliam vestem in orbiculis chrysoclabis habentem historias Annunciationis, & sanctorum Ioachin & Annæ. Idem de eodem. *In titulo Pammachij super altare SS. Joannis & Pauli fecit vestem albam holoseriam ornatam in gyro de fundato habentem historiam Crucifixi, Ascensionis & Pentecostes.*

Βλάττιον. Cod. Boicus, βλαττίοι. Alijs, βλάττιον. sæpe occurrit in hoc & in alijs posterioris æui scriptoribus: nec quid sit, facile explicatu est. Priùs dicamus quid sit apud Latinos, deinde ad Græcos veniamus. Sauaro in illud Sidonij lib. 9. epist. 13. *Rutilásque veste blattas*, id est, purpuram: Paulus Diaconus in glossis: *Blatta* genus purpureum vermis. & lib. 10. Cod. de Murilegulis. à qua blatteæ tunicæ, Capitolino & Vopisco. & *blatteus* color Isidoro lib. 12. cap. vlt. & lib. 19. c. 18. & *blattifer senatus*, hoc est, purpureus apud eundem Sidonium. N. 1. Blatta Latinis purpura.

Venantius Fortunatus lib. 2. Epigram. *Serica cui niueis agnata est blattea telis.* De purpura seu purpurea veste intelligi debere, testis est Eutropius in Nerone; quia quod Suetonius ait, Neronem purpura, coccóque funibus nexis piscatum, hoc Eutropius *blatteis* dixit. Apud Lampridium in Heliogabalo; *funes, blatta & serico intorti.* Vnde sericoblatteam vestem accipiunt nonnulli eam, quæ purpurei coloris est, & filis aureis variata. l. 10. C. de Murilegulis. & l. 18. C. Theod. eod. Hæc Browerus noster ad Venantium. §. 2.

Apud Turonensem l. 2. Histor. Franc. cap. 38. *blattea tunica*, sine dubio purpurea est. In Historia Anastasij de Vitis Pontificum, in Paschali, habes *Crucem de blattin, periclysin de blattin*: quæ etiam in Leone III. sæpiùs inuenies. Ad distinctionem additur interdum, *de blattin Byzanteo. de blattin Neapolitano.* De Leone III. *Fecit vestem chrysoclabam ex blattin Byzanteo, habentem historiam Natiuitatis & S. Simeonis.* Vbi materia à Byzantio nomen sortita innuitur.

Quid Græci? Glossarium: βλάττιον, *blatta*. Actuarius: βλάττιον Βυζάντιον ὀσμὼ τῆς ῥινὸς τῆς πορφυρᾶς. *Blatta Byzantia est os ex naso purpuræ.* Sæpe, inquit Glossarium, occurrit apud Codinum, Nicetam, Cedrenum. Sæpe occurrit, fateor; sed num semper eâ, quàm ex Actuario affers, significatione? Quare non exponis, quid sit absolutè βλάττιον & βλαττίνον? Apud Codinum certè non potest esse *os nasi purpuræ*. Nimirum antiquum tenes: abdita fugis; obuia & vulgaria plerunque sectaris. §. 3. Βλάττιον Græcis quid. Glossarij negligentia.

Theodosius Zygomalas Græcus in epistola quadam Turcogræciæ insertapag. 99. βλαττία χρυσᾶ καὶ ὀξάμιθα. Vbi Crusius, *Buldine Stuck, vnd dam-* §. 4.

mat. Alexius Comnenus mittebat ex pacto Hentico IV. Regi, & Imperatori III. prætet plurimam pecuniam, ἑκατὸν βλαττία, vt ſcribit Anna Comnena lib. 3. Alexiad. Cruſius interpretaretut, *xundtert guldine Nuckthuech.* poſſes etiam interptetari, *centum purpureas veſtes.* Apud Codinum noſttum cap. 4. n. 8. habes καββάδιον βλαττίνον. putpureum hîc ſine vllo incommodo reddere potes. Eod. cap. n. 15. occurrit βλάτιον, vbi dicitur Protoſebaſti pileus eſſe aurei & praſini colotis; πλὴν ὁ σύρμα, ὐ ὁ βλάτιον. Iunius, *veruntamen ſyrmate, non autem textu*; quia Iunio βλάτιον nihil aliud eſt, quàm *opus textile.* Quocitca vbique vbi mentio de blatio, ad textum & textrinam confugit. ſed legendum loco cit. πλὴν ὁ σύρμα, τὸ βλάτιον. *Excepto ſyrmate; hoc enim purpureum eſt.* Nam prioris ſcripturæ nullus eſt ſenſus.

§. 5. Βλάτιον pro panno acceptum.

Eodem cap. n. 20. habes λευκὸν βλάτιον. *albam telam* reddit Iunius. malo *album pannum*, vt *blation* generatim ſit *pannus*; ſed hoc loco, *candidus.* Mox ἐκ τῶν συνήθως πολιτευομένων βλαττίων. vbi βλάτια genetatim *veſtimentum* vertere potes. Senſus enim eſt: cabbadium huius Logothetæ eſſe vnum ex ijs *veſtibus*, quæ conſueto more feruntur. Rurſus cap. 17. erigitur anabathra, eámque regũt & otnant διὰ βλαττίων ἐρυθρῶν. *Rubris pannis.* vbi iterum βλάτιον pro *panno* vſurpatum vides. Iunius vertit, *bracteas rubras.* Sed velis & peripetaſmatis anabathtæ indui veſtiríque ſolent, non bracteis & laminis. Alibi * in triclinio Impetatoris veſtiunt anabathram βλαττίῳ κοκκίνῳ. Iunius, *linteo coccino.* ſed meliùs, *panno coccineo.*

Iunius correctus. * c. 20. n. 4.

§. 6. Βλάτιον pro inuolucro.

Cap. 6. N. 37. tenet Imperatot manu ſiniſtra βλάτιον κώδικι ἐοικός. vbi βλάτιον eſt *volumen*, ſiue *inuolucrum* obligatum mantili. id ita eſſe, oculis inſpicete potes in ttibus imaginibus Imperatorum initio Gtegotæ, & in nummo Theodoſij, quem Tom. 3. de S. Cruce lib. 1. cap. 14. vulganimus. Cap. 4. N. 31. habes σκιάδιον βλάτιον διβολέον.

§ 7.

De blatio ita Iunius. βλάτιον, *per ſyncopen, pro* βολάτιον, παρὰ ὁ βάλλειν. *eſt tela, ſeu textilis materia quæuis, & opus textum, ſiue unicolor, ſiue* διβολέος *bilix, & bicolor, ſiue* τριβολέον, *trilix & tricolor, ſiue* πολύμιτον, *multitium atque multicolor. Atque hinc* βλάτινος, *textilis.* Hæc ille. Sed vnde habet iſte ſuum βολάτιον, à βάλλειν? ex quo ſcriptote? ex quo Lexico? ex quo Gloſſario? Multo ptobabiliùs dicitut, Græcos Latinam vocem *blatteam* in ſuam ciuitatem adſciuiſſe; vel βλάτιον, à πλατὺ fotmaſſe, vt ſignificet, quicquid latum & expanſum eſt. Hinc *blattium* auri, argentei, ferri, chartæ: nec ſat ſcio, an non huc itidem faciat Germanicum *blatt*, quo ſignificamus *latum & extenſum.*

Vnde deductū βλάτιον.

N. 21. Συβαλτερία, *ſubalterna, alternatim*, alter ſub altero; vox ex Latino vocabulo detorta.

N. 23. Μαῦρος, pro nigro.

Pro μέγας. Cod. Boicus μαῦρος, quod Græcis nunc eſt *nigrum.* hinc Pontus Euxinus appellatur *Maurothalaſſa, nigrum mare*, Germanicè *das Schroark meer.*

N. 24. Ἄσπρον, pro albo.

Pro χρυσόλευκον, Cod. Boicus, χρυσόασπρον, eſt enim nunc Græcis ἄσπρον, *album.* & *aſpri*, nummi genus, & ἀσπρίζειν *dealbare.*

Habes

Habes hîc βλάτιον, vbi manifestè ponitur pro lato spatio, seu pro latitudine scaranici. *das braitt.* τὸ πλατὺ τοῦ σκαρανικοῦ. Ibidem lego χρυσοκλαβαρικὸν, *auriclauatum*, non χρυσοκλαδίσκιον, vt habet Iunius, qui cum *aureo ramo*, seu *ramusculo*, *cúmque pictu helicibus mirificè se oblectat.* Ibidem lego: ἐπὶ θρόνου χρυσοῦ ἀναβατοῦ. *in throno aureo sublimi, in quem per aliquos gradus ascenditur.* Lectionis vulgatæ aptus sensus reddi nequit. N. 26. Iunius cum lectione vulgata correctus.

Ἐπιλώρικον, seu ἐπιλούρικον, & ἐπιλουρίκιον. *Viri docti*, inquit Glossarium, id est, Iunius, *interpretantur prætextam vittatam loris. Non debebant. nihil enim aliud est, quàm superula thoraci superindui solita.* Notauit hunc eundem errorem Iunij ante Glossarium Græco-Barbarum Rigaltius in suo Glossario Tactico mixobarbaro. Et quamuis, si verbum verbo velis reddere, potiùs sit *superloricarium*, hoc est, ea vestis, quæ super loricam induitur; cùm λώρικον, λωρίκιον, λωρίκη, λούρικον, λουρίκιον, sit ipsissima Latinorum *lorica*; latiùs tamen nomina hæc hîc vsurpantur, nimirum absolutè pro thorace: neque enim verisimile est, quando proceres in Palatio temporibus pacis gestabant Epilorica, simul etiam gestasse loricas. Tzetzes in Hesiodum: χιτὼν καὶ φᾶρος ἐπὶ τὸ διεχισμένον ἱμάτιον, ὃ καλοῦμεν ἐπιλώρικον. *Chiton & Pharus est vestis illa discissa, quam vocamus Epiloricum.* Vbi vides ab hoc auctore *Epiloricum* vocari vestem discissam; qualis Germanis est *ein goller.* N. 27. Ἐπιλώρικον superula, seu superloricarium. Ἐπιλώρικον à Latinis sumptum.

Φακιόλις, & infrà cap. 6. n. 47. φακιόλιον, scribitur etiam φακεόλιον, & φακιόλιον. Iunius vbique vertit *tiaram*. In Scholijs tamen verum attigisse videtur, cùm ait, *esse tegmen capitis speciosum, & quasi in fasces complicato linteo, quali hoc tempore Turcæ vti solent.* Leunclaius in Onomastico. *Tulbant, & Tulpant, & Tulipant, linteum capitis inuolucrum Turcicum, quod Græci recentiores φακιόλιον dixere, veluti fasciolam, aut fasciam. Originem videtur habere ab Italica voce Faceiolo, cuius & diminutiuo Facioletto vtimur: quæ sunt ex Fasciola facta.* Hæc ille. N. 30. Φακιόλις quasi Tulbant seu Turbant. Origo eorum vocis.

Iunius etiam ab Italicis *fazzolo* & *fazzoleto* deducit. Forsan erit qui repetat originem à Germanico *fazinettle*, pro sudario seu strophiolo. Quod autem Codinus dicit, *Phaceolium* à Medis acceptum esse; id de re, non de nomine intelligi debet. Porro, vt & hoc obiter notemus, gestamen illud Turcicum, quod Germani vocant *Turbant*, descendere videtur ex tegmine illo capitis, quod Græci appellant κορυφαῖον, seu κορυβάντιον. quàm facilè enim ex *Corbant*, nascitur *Turbant*. Turbant quasi ex Corybantio.

Ἀσεκρητασηκρῆτις, scribitur etiam ἀσεκρητασηκρήτης, & ἀσεκρητοσηκρήτης, & extra compositionem ἀσηκρήτης, ἀσηκρῆτις; nomen ex Latio in Græciam translatum, dignitatis Palatinæ index, & quidem multo maioris, quàm habeat is, quem nos *primum Secretarium*, seu primum à secretis nominamus. Est enim iste primus in secreto, seu senatu (σίκρετον Græci appellant) tam vt locum, vbi senatus cogitur, quàm vt ipsum cœtum, seu concilium senatorum significat. Et σηκρετικοὶ sunt secretorum ministri, qui *Secretarijs*, hoc est, senatoribus à manu erant: ramersi Secretatius Græcis itidem sæpiùs est, quem Latini hoc nomine denotant; nempe scriba, actuarius, &c. N. 31. Ἀσηκρῆτις à Latino Secretarius. Σίκρετον & σεκρέτον quid. Secretarius Græcis asecretius.

Euagr. lib. 2. *ἀνέγνω Κωνσταντῖνος σηκρετάριος ἀπὸ σχέδης. Legit Constantinus Secretarius ex scheda.*

§. 2. Latinis vox vsurpata Asecreta.

Illud obseruatione dignum est, Latinos Græcorum imitatione scripsisse & vsurpasse voculam *Asecreta*, vt videre est lib. 4. cap. 19. eius operis, quod Carolo Magno perperam attribuitur; vbi est Leontius *Asecreta*. Apud Hincmarum epist. 3. cap. 16. habes *Asecretis*, quod olim summi Cancellarij nomen fuisse ait.

Σιλεντιάριοι duplices. Eorum officium.

Addamus & hoc propter cognationem: *σιλεντιάρης* & *σιλεντιάριος* crebrò occurrunt in Græcorum libris, vt & *σιλέντιον*. Duplices statuit Glossarium; alteros minores, quorum munus fuerit populo silentium indicere; & vt silentium teneretur, sedulò curare. Alteros maiores, quippe Senatores; vt enim à *secreto* dicebantur *Secretarij*, sic à *silentio*, *Silentiarij* audiebant: nam

Senatores dicti silentiarij.

quia Senatores secreta tegere debebant, & silere de rebus in Senatu actis, ideo *Secretarij* & *Silentiarij*, nomen eis adhæsit; quamuis *silentium* dicebatur

Oratio dicta etiam *silentiũ*.

etiam oratio, quam in *silentio*, hoc est, in Senatu, initiò quadragesimæ Imperator habebat. Zonaras Leonem Philosophum Imperatotem adeò iliacis doloribus vexatum esse commemorat, vt nequiuerit habere in Senatu *περὶ νηστείας τὴν σύνηθη διάλεξιν, ἣ καλεῖται σιλέντιον: de ieiunio consuetam dissertationem, quæ vocatur silentium.* Cedrenus: *σιλεντίου θροισθέντος. Congregato*

Silentium pro Senatu.

Senatu. Miscella historia in Leone: *Silentium contra sanctas ac venerabiles celebrauit iconas.* Nec Græci his contenti fuerunt. etiam suas in chartas transtulerunt hæc merè Latina nomina *σίνατον*, siue *σίνατον*, *σινάτωρ*, *σινάτωρ*, *σινάτωρ*. vide Glossar. Græco-Barb.

§. 3. Ibid.

Retinui nomina *blateus* & *blatina*, & *trullæ*, quia aptiora non occurrebant: nam quæ Iunius adfert de *Lura*, & *Lora*, non vnius assis æstimo, adeò sunt friuola. Codinus *Trullæ* nomine intelligit pilei summam partem, qua

Trulla pilei summitas. Trulla, concameratio.

clauditur, & quasi concameratur: est enim *Trulla*, seu *Trullon*, seu *Trullos* fornix siue concameratio, vt patet ex Codino lib. de Originib. Constantinopolitanis, vbi agit de Trulla Magnæ Ecclesiæ constructa à Iustiniano, &

Synodus Trullana dicta à Trullo, ſ. Palatij cõcamerato Secretario.

reparata à Iustino. Hinc etiam synodus Trullana, seu in Trullo; quia habita est in Secretario Palatij, quod Trullatum, vt sic dicam, seu concameratum erat. Verbo *τρουλλῶσαι*, pro, *Trullam ædificare*, vtitur Codinus lococitato.

N. 36. 37. Variant hîc Codices Boici, vt notaui olim in Notis ad Codinum. sed res tanti non est, vulgata lectio proba mihi.

N. 40. Siromastes non est claua, contra Iuniũ.

Siromasten. Iunius non rectè interpretatur, *ferream clauam*, vt patet ex cap. 25. Numerorum, vbi scriptura de Phinees: *καὶ λαβὼν σιρομάστην ἐν τῇ χειρί*, &c. *καὶ ἀπεκέντησεν ἀμφοτέρους, τόν τε ἄνθρωπον τὸν Ἰσραηλίτην, καὶ τὴν γυναῖκα*

Siromastes quid.

διὰ τῆς μήτρας αὐτῆς. Non ergo fuit claua, sed vel iaculum, vel hasta. Hinc Aquila vertit *κοντὸν*, Symmachus *δόρυ*. Vulgata edit. *arrepto pugione confodit ambos.* Notauit hunc Iunij errorem Giraltius in Glossar. V. *Siromastes.* Apud Cedrenum pag. 578. Leo Melissenus increpat fratrem Theognostum, ne Imperatori maledicat; non obtemperanti imposuit aliquot plagas, seu ictus,

ictus τὸν σιρομάστην ἐντείνας, *Siromaste intentato.* S. Hieronymus epist. 53. *Legi enim Siromasten Phinees, austeritatem Heliæ.* vbi & ipse pro *hasta* videtur Siromasten accipere. Ioseph. l. 4. antiq. c. 6. vertit *rompheam*, παίων τῇ ῥομφαίᾳ ἀπέκτεινε. *Percussum romphæa occidis.* Hesychius ait; σιρομάστην esse εἶδος λόγχης. S. Hier. in c. 2. Malach. interpretatur σιρομάστην *pugionem*, vt & Num. 25. at 3. Reg. 18. & lib. 4. cap. 11. *hastam.* Suidas σιρομάστης, εἶδος ἀκοντίου, λόγχη. Ioan. Tzetzes. πολλοὶ μὲν τὸ ἀκόντιον καλοῦσι σιρομάστην, ὥσπερ καὶ τῇ Φινεὲς κεῖται ἱστορίᾳ, &c. κυρίως δὲ σιδήρεον τὴν τελώνων ὑπάρχει, ὡς μέγας ὀβελίσκος τις ᾧ πληρῶσι τοὺς σάκκους τὰ κλεπτοτελωνούμενα νοοῦσι, καὶ χειρίζουσιν, ἔγνως λοιπόν, καὶ τίς ἐστι κυρίως σιρομάστης; τοῦ Φινεὲς δὲ κεῖται ἐν καλῶς ἱστορία, ἐν τύπῳ τελακοστῷ ἑπτηκοστοσεπτέτῳ. Videtur omnium commodissimè verti apud Curopal. *telum*, seu *pugio.* quando quidem Siromastes ferebatur à magno Tzausio ex sinistra parte Zonæ. Ait Codinus, hunc Seromasten vulgo vocari *Salibam.* Leo Imp. Constit. 7. εἰς τὸ ῥίπτειν μακρόθεν ῥικτάριον καὶ ματζοβάρβουλον, ὅπερ λέγεται νῦν σαλίβα, ἢ καὶ τζικούριον. *Sit ad iaciendum procul iaculum, seu missile MaiZobarbulum, quod nunc appellatur Saliba, vel etiam securicula.* Glossarium scribit μαρζομάβουλον. Anonymus de bello sacro. σαλίβας εἶχον τουρκικάς. *iacula Turcia habebant.* Iunius dicit σαλίβαν esse vocem Arabicam. At quomodo scit esse Arabicam, cum nesciat, quid significet: non enim est militaris claua; vt ante diximus.

Saliba, iaculum seu missile Marzobarbulum.

Iunius Arabicam vocem scit, sed significatū nescit.

Αμηράλιος, & ἀμηραλῆς. *præfectus maris*, ex Arabico *Amira*, seu *Amirus*, inquit Iunius & Græco ἅλιος, *marinus.* Credat qui volet. Ego assensum cohibeo. Transijt vox hæc ad Gallos, Italos, & alios, quibus *Admiral* est præfectus maris, seu Thalassiarchus: Quod nomen siue absolutè pro principe gentis, siue pro præfecto maris accipiatur; mirifice à Latinis scriptoribus variatur; vt ostendi Tom. 3. de S. Cruce, cap. 12. Αμηρᾶς *Ameras*, Princeps est, vsitatum nomen apud Mahometanos Arabes, vt & ἀμηραῖος, quamuis & hoc sub Amera minores Duces denotet. Sigebertus in Chronico. *In regno Saracenorum quatuor prætores statuit, qui Amiræi vocabantur, ipse verò Amiras vocabatur, vel Protosymbulus.* N. 46.

Admiral præfectus maris

Ameras Princeps.

Επὶ τὴν δύσιν. Ita omnino legendum; & illud; ἐπὶ τὴν δικαίωσιν, procul relegandum. N. 47.

Emendata lectio.

Pro χάρτιον legendum videtur χάσδιον, quæ vox vestem ex pilis, vel villis confectam denotat. Est & χασίδιον apud Achmetem Oniropolam cap. 220. vbi inuenies χασίδιζε ἀπ' ἐρίων, *ex lana.* In Synodo Florentina. *Sedebat in equo pulcherrimo, nigro,* καὶ ἐστρωμένῳ μετ' ἐρυθροῦ, καὶ χρυσοϋφάντου, χασδίου, *qui ornatus erat rubro, & aureis filis infecto tegumento;* vt proinde locus iste Codini, ita reddendus videatur. *Scaranicum eius indutum seu suffultum est panno ex pilis seu lana confecto.* N. 53.

Χάσδιον vestis est pilis.

Codinus explicatus.

Φοσσάτον. scribitur etiam φοσσάτον à fossa. propriè significat castra fossis munita, item exercitum ipsum; Moschopulus, φοσσάτον, ὁ στρατός. *exercitus.* Hinc φοσσατεύειν, siue φουσατεύειν, *exercitum ducere*, & φοσσατικῶς, *instar exercitus.* Inde etiam translatum est, præsertim à Latinis, ad fossas quascunque N. 55.

Φοσσατεύειν & φοσσατικῶς

munitionis caussa factas. Robertus de Monte in Chronico. *Rex Henricus fecit fossata alta & lata inter Franciam & Normanniam ad prædones arcendos.* Andreas presbyter in Chronico Bauarico. *Ratispona à porta S. Petri, vsque portam Occidentalem fossatum exterius (der Stattgraben) in toto perficitur.* Inuenies itidem φουσσάτον, & φουσάτον. Quin & simplex vocabulum *fossa*, suum facere: & φοσσᾶν *fodere, fossam facere.* Eadem notione vsurpant σίδητον, pro castris scilicet, Suidas σίδητον, ὃ φωσσάτον. Ab eadem notione est ἄπληκτον, significat enim castra, & ἀπληκεύειν, ex Latino *applicare*, *castra metari.* Vide Rigaltium in suo Mixobarbaro & Meursium in suo Græco-Barbaro Glossario.

φοσσᾶν fodere. Σίδητον pro castris. Ἄπληκτον & ἀπληκεύειν metari castra.

N. 56. Iunius Hebraismum in voce Græca ostentat. Ἄλογα Græcis recentioribus est equus. Hulac vncius Turcicus & Iunianus.

Præfectus alogij: non satis mirari possum, quid Iunio in mentem venerit, vt vocem ἄλογον ab Hebræa *Halac* (quod est ire) deduxerit; cum luce clarius sit, ἄλογον esse vocem Græcam, quasi dicas, *irrationale*; quo nomine recentiores Græci, *equos* significant. Anonymus apud Rigaltium ἄλογα, ζῶα νωτοφόρα, ἀχθοφόρα, iumenta dorso sarcinas gestantia. Et absolute pro equis inuenies apud Mauricium, Leonem, & alios. Itaque Iunianum *Halocum* ablegetur ad nuncium seu viatorem, quem, vt Iunius inquit, Turcæ appellant *Hulac*.

N. 57. * der stil. Βουτίον, βουτζίον cupa. & & vasa vinaria.

Matzuca, Iunio est claua. ex Italico *Massa*, vel potiùs Gallico *Massue*, vt inquit, scribitur etiam ματζούκιον. Ibidem * στηλειόν accipio pro conto seu hastili Matzucæ: in cuius vertice erat βουτίον, butta, *cupa* seu *cupella*. Scribitur quoque βουτέον, seu vt Rigaltius, βούτιον, βούτζη, βούτζιον, βούτις; quæ non tantùm cupam seu cupellam, sed ipsa etiam integra vasa vinaria significant; vt te in Glossarijs suis auctorum testimonijs docebunt Rigaltius, Meursius, & Casaubonus ad Capitolinum, & Flauium Vopiscum p. 412. 522. Germanis inde venit *Butten*, de vase dorsuario, quo vuæ iam à vindemiatoribus resectæ per destinatos ad id homines colliguntur, & ad torcular deferuntur. Quanquam *buttas* itidem vocant alia dorsualia instrumenta, ad similitudinem vinarij illius facta. Quid? quod Græci Cupam quoque in suam linguam transtulerunt, κοῦπα. Adfertur etiam βουτίνον, *Butina* pro lagena. Butto sacræ supellectili adiungitur ab Anastasio in Leone IV. *Obtulit in Basilica B. Petri Apostoli buttonem de argento purissimo.*

Contus in dicanicio Protalogatoris habebat Cupellam. Meursius sine auctore disséuit & βουλλίον legit.

Igitur, vt hinc abeamus, *contus dicanicij protalogatoris* habebat in vertice βουτίον, id nimirum, quod Germani dicunt *ein Suxxelin.* Verùm hæc omnia euersum it Meursius, qui in Glossario V. βουλλίον, affirmat, legendum non βουτίον, sed βουλλίον, quod est *orbiculus*, *circulus.* Sed cùm hoc sine vllius manuscripti Codicis auctoritate asserat, non est cur nostræ lectionis, quæ calamo exaratis exemplaribus fulcitur, nos aut pœniteat, aut pigeat, nisi quis malit legere, τουφίον *flammulum* à tupha seu Tufa. Suidas στηλεός, ὃ τῆς ἀξίνης ξύλον, &c. *stil an der axt.* Et fortè hîc etiam scribendum στήλειος, non στηλειός.

N. 63 & 64. Iunij delirium est error doctorum virorum Meursio.

Mirum est, quomodo Iunius hîc βεστιάριον, interpretatus sit *Vestibulum*, & τὸν πρωτοβεστιαρίτην, *Principem vestibuli. Errant viri docti*, id est, Iunius, vt

ait

ait Meursius, *qui ita interpretantur.* Vbi iterum Iunianum delitium viris
doctis adscribitur. Sed quid Vestiarium? Suidas: βεστιάριον παρὰ Ρωμαίοις τό-
πος, ἔνθα ἡ ἀναγκαία ἀπόκειται ἐσθής. *Vestiarium apud Romanos locus est vbi ne-* Vestiarium locus seruandis
cessaria asseruatur vestis. Moschopulus: βέστια παρὰ Ρωμαίοις ἱμάτια, ἐξ ὧν καὶ est vestibus.
βεστιάριον κυρίως, ἐν ᾧ τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα φυλάσσονται. Vestia, *sunt apud Ro-*
manos vestes; vnde & Vestiarium propriè locus, in quo Imperatoria indumenta Abestiarius
seruantur. Dicebatur Vestiarij præses etiam *Abestiarius*; & Vestiarium, dictus præses Vestiarij.
generalius ταμεῖον βασιλικὸν, ærarium Imperatorium apud Choniatem, ci-
tante Rigaltio.

Tzangratorum, (ita vbique scribendum, non *Tzangatores*) à Tzangris, N. 67. Tzangra, ar-
arcus cuiusdam genere, vt ex Cantacuzeno liquet lib. 1. vbi de machina cus, vnde Tzagratores.
quadam bellica agens dicit, in quolibet καταστρώματι eius (erant autem quin-
que) fuisse octo τῶν ἐκ τόξων Λατινικῶν τῶν λεγομένων Τζάγγρας ἀφιέντων βέλη.
Ibid. καὶ τῶν ἀπὸ τῶν Τζάγγρας ἀφιεμένων βελῶν. Malè ergo Iunius p. 313. facit Iunius ex sa-
ex Tzangratoribus *milites Spatharios*, cùm fuerint sagittarij, & arcitenentes. gittariis facit spatharios.
Malè etiam nomen ipsum deducit à voce Orientali *saga*, quæ, vt inquit,
significat copiam, densum & confertum esse. Nimirum, quoties Iunius non ha-
bet quod dicat, ex Oriente dicendi occasionem quærit. Quanto verisimiliùs
deduceret ab Germanico *Bangen*?

Τῶν Μουρτάτων. Originem huius nominis non explicant auctores. N. 68.

Τῶν Τζακώνων. Nomen hoc ex Hebræa lingua deducit Iunius in schol. N. 69.
p. 304. quicquid dicat Gregoras l. 4. hist. Byzantinæ, qui quos veteres vo- Gregoras refutat Iunium
cabant *Laconas*, à recentioribus istis Græcis *Tzaconas* appellatos scribit, exi- Tzacones ex Hebræo de-
gua, eáque quotidiana litterarum immutatione. Nec absterretur Iunius, ducentem.
quamuis hodie quoque regio Peloponesi, olim Laconia, dicatur Tzaconia, Tzacones pro *Lacones* apud
& incolæ (Pandect. Turc. p. 30. & Turcogr. lib. 7. p. 489.) Zacones, seu recentiores Græcos.
Tzacones; valdéque vsitata sit Græcis recentioribus litterarum TZ in alia-
rum locum substitutio; hinc τζακίζω, pro λακίζω, *lacero, rumpo.* Quare τζακίζω pro λακίζω.
qui Tzacones ab Hebræo *Tzuck* potiùs, quàm à veteri Laconum appel-
latione dictos existimat; is cur non quiduis sibi persuadeat, causam dice-
re non potest.

Orientalium thematum. Extat libellus Constantini Porphyrogeniti περὶ N. 73. Θέμα quid
θεμάτων ἀνατολικῶν; quem Græcè & Latinè edidit Vulcanius Batauus, no- significet.
tísque illustrauit; in queis, præter cætera: *Varias esse τοῦ θέματος significa-*
tiones nemo ignorat. Glossæ veteres interdum interpretantur θέμα, Positionem, Ca- 1. Casum, constellationem.
sum. interdum θέμα τοῦ ἀνθρώπου, Constellationem, quod idem est, ac Positio. In-
terdum Legio, τάξις, θέμα. Ex quo liquet θέμα idem esse quod τάξιν, vel τάγμα, 2. Legionem.
hoc est, Legionem. Iustinianus Imperator in Nouellis plerunque hæc τάγματα vo-
cat στρατιωτικοὺς καταλόγους.

Subiungit: *Quò fit, vt Hier. Vvolfio non assentiar, qui θέματα prouincias* 3. Prouinciam & apud Cedr.
vertit in Zonara: vt nec Enimundo Bonifidio, & Doctori innominato, cui id ac- præfecturam.
ceptum fert, qui Annotationibus suis in ius Orientale locum illum ex Constitu-
tione Isaacij Comneni, καὶ ἡ σύμφωνος κατάστασις τῶν ὅλων θεματικῶν περίεστι τῇ

βασιλεία μου, *interpretatur*, θεματικῶν, *Prouincialium ; quos ego potiùs Legionarios verterim. Inter τάγματα verò, siue Legiones, &* θέματα *hoc tantùm est differentiæ ; quòd illa florente Imperio Romano, vt iustæ Legiones ita dictæ fuerunt, quæ postea imminuto, truncatóque Heraclij temporibus eodem Imperio, θεμάτων appellationem, desciscentibus à veteri amplitudine legionibus, sint consecuta.* Quod ipsum testatur hîc noster dicens : ἀλλὰ πρῴην καὶ κατ' ἀρχὰς τάγματά τινα, καὶ λεγεῶνες ὑπῆρχον ἀναγεγραμμέναι κατ' ἔθνος. è quibus legionibus recenset Legionem XL. Martyrum, de quibus Basilius, οἵτινες ἡλικίας ἀκμῇ καὶ δυνάμει τῶν καθ' ἑαυτοὺς πάντων διενεγκόντες, εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς τέλεσιν ἐπάχθησαν καταλόγους, hoc est, vt vertit Budæus, *in cohortes & numeros Legionum allecti sunt.* Apud Cedrenum fol. 303. in Copronymo accipitur θέμα pro præfectura, *ein fleg.* τοὺς ὑπὸ τὸ θέμα τῶν Θρακησίων ὄντας : *Qui erant in præfectura* seu *territorio Thracensi* : Paulò pòst, ὥστε ἐν ὅλῳ τῷ ὑπ' αὐτοῦ θέματι ; *vt in tota eius præfectura.* Edidit Fridericus Morellus Professor Parisiensis, libellum Græco-Latinum de Occidentalibus Thematibus.

Ταγματα & θέματα differunt.

N. 75.
Iunium deuuo Hebræa crepantem refutat Glossarium. Myrtaitæ officium incognitum.
* c. 5. n. 93.
* c. 4. n. 68.

Magni Myrtaitæ. Iunius *Murtatos*, & *Myrtaitam* ab Hebræo repetit, eadem felicitate, qua Tzacones ex ijsdem cunabulis educit. At quis Myrtaites ? Audiamus Glossarium. *Viri docti*, id est Iunius, *putant fuisse magnum præfectum* τῶν μουρτάτων, *de quibus paulò antè diximus. Sed falluntur : nam in eodem Codino est,* ὁ τοῦ μεγάλου μυρταΐτου ὑπηρέτημα ἀνεπίγνωστόν ἐστι *. *Imò præfectus eorum* στρατοπεδάρχης *dicebatur. Idem Codinus alibi :* τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν μουρτάτων, οἷα τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζαγατόρων *. *Iterum :* καὶ ὁ τῶν μουρτάτων στρατοπεδάρχης ὁμοίως. *Itaque de eorum errore satis liquet.* Hæc Glossariographus in Iunium.

OBSERVATIONES ET EXPLICATIONES in caput quintum Codini : quod est, de Ministerijs Aulicorum.

CAP. VI.

N. 4.
SS. Crucis odio malè edere & explicare Codinum videtur Iunius.

FLammulum, siue Crucem, &c. ἢ ὁ τοῦ στρατοῦ μετὰ πυρσοβόλων. Iunius, *aut exercitus flammeum cum ignitis telis.* Ineptè : cui longè adhuc ineptior explicatio additur pag. 286. *Hoc alterum est flammeum, quod Archistratego, vt appellatur,* cap. 6. n. 20. *præferri solet : siquidem hic alius, quàm Imperator est ; quamobrem exercitus flammeum appellatur, in quo expressa erat fulgurationis & fulminationis species.* Nugæ. Legendum *enim*, ἤτοι τὸν σταυρὸν μετὰ πυρσοβόλων, vt habet Cod. Bauaricus & Lautherianus. Hoc enim dicit : τοὺς ἄρχοντας, ὡς κεφαλάς, præferre, erigere, &

& ſtatuere *ſolitos conſuetum flammeum*, ſeu *vexillum regium*, vel *Crucem radiantem*, ſeu *radios inſtar ignis emittentem.* Sed Iunius ex hoc ſcripturæ compendio ϛρὸν, fecit ϛρατὸν, & ex ἤτοι, quod in omnibus noſtris Cod. legitur, ἢ ὃ, adiecto etiam articulo τοῦ. Quo conſilio? licèt tandem in additionibus hanc Codicum noſtrorum germanam lectionem ipſe quoque annotarit, ſed ſine approbatione & explicatione.

Conſuetum flammeum ſeu Vexillum, vel Crucem eri- gunt pro- ceres.

Στρώσια καὶ συρτά. Illud à ϛρωννύω, quod eſt, *ſterno*; hoc à σύρω, quod eſt, *traho.* Militum quoque equi, quos vacuos ſecum ducebant, appellabantur συρτοί: vt docet Gloſſarium ex Conſtantini Tacticis. N. 7.

Equiſtrati, & manu ducti.

Σκαπουλίων: ita legendum, loco illius καπουλίων. Ibidem, ϛρατείκιον: verti cum Gloſſario, locum, in quo Strator Imperatorem in equum ſubleuare ſolet: niſi mauis reddere, locum, in quo equi ſternuntur. N. 9.

Lego Τουφᾶν, pro φορουᾶτεῖν, vel φοῦντιν, de quo iam ſuprà ſatis, cap. 4. n. 9. N. 10.

De Theophilo Imp. acerrimo Iconoclaſta, lege Cedrenum, Zonaram, Manaſſen, Glycam. N. 12.

Rucharium, Veſtiarium. σπάθη, *Spatha*, enſis. Spatharius, *enſifer*, vel *ſatelles.* σωματοφύλαξ, Protoſpatharius, primus inter Spatharios, Spatharocandidatus. σπαθαρεγκουβικουλάριος, *Spatarius cubicularius.* Spathatus, ſpathâ munitus, σπάθια, *Spathula.* De quibus vide Meurſium & Rigaltium in Gloſſarijs. Ex dialogis S. Gregorij non eſt ignotus Spatharius Regis Totilæ. Et apud nonnullos Germanos inſtrumentum quoddam foſſorium *ein Spath.* N. 14.

Voces ex Spatha ortæ; Spatharius, Protoſpatharius, Spatharocandidatus, Spatharius cubicularius, Spathatus, Spathula.

Ibidem Τζαγγία. meliùs Τζαγκία, Τζάγκαι, *Tzancæ.* propriè calcei Imperatorij, & calcearius, qui eas conficiebat, Τζαγγᾶς, vel potiùs Τζαγκᾶς dicebatur; non vt alij ſutores, Τζαγγάριος, ſeu Τζαγκάριος. ita enim hîc legendum eſt, non Τζαγμάριος, vt edidit Iunius, cui Tzancæ & Tzancia non placent: magis arrident Tzaggæ & Tzaggia; vt habeat occaſionem nomen hoc deducendi ex Arabica lingua. Sed potior eſt apud me fides Cod. Lauth. & Bau. & Simeonis Magiſtri Officiorum in Pandecte Turcic. c. 199. qui Τζαγκία & Τζάγκας nobis exhibent; tametſi altera lectio illa Τζάγγαι, Τζαγγία, Τζαγγάριος, ſimpliciter reijci nec poteſt nec debet. Scribitur etiam Τζαγκάρης, hinc τέχνη Τζαγγαρική, *ars ſutoria.* Tranſijt hoc nomen ad Latinos. Trebellius Pollio: *Zanchas de noſtris Parthicis paria tria.* Vbi Caſaubonus; *Barbarici calceamenti genus Tzangas vocarunt. ſed variè ſcribitur hoc verbum. In Codice Theodoſiano de habitu intra vrbem, lege ſecunda, Tzangæ: in tertia, Tzancæ. Græcis Τζάγγαι, aut Τζαγγία, & Τζαγγάριος harum artifex apud Tzetzem in Chiliadibus. Acroni Zangæ Perſarum, vel Parthorum fuiſſe geſtamen magni pretij, ex hoc loco & ſimilibus apparet.* In faſtis Græcis leguntur hæc de Rege Lazorum: τὰ τζαγγία αὐτοῦ ἦν

Τζαγκία calcei Imperatorij. Τζαγκᾶς artifex eorum.

Iunius ex Arabia vtique format bellos Imp. calceos.

Latinis vſitatus Zanchas.

ἀπὸ τῆς χώρας αὐτοῦ Ρουσσία Περσικῷ σχήματι, ἔχοντα μαργαρίτας. Synodus Aurelianensis can. 22. *Monacho orarium in Monasterio vel zancas habere non liceat.*

§. 2. Sagmarii equi vnde, contra Iunium. Equi *Sagmarij* Græcis quidem noti & vsitati sunt; sed educi non possunt ex illa Codini lectione Τζαγμάρειος, quia vana est; substituendum enim τζαγγάριος, vel τζαγκάρειος; & vt prior scriptura retineretur, non *Sagmarius*, vt Iunius, sed potiùs *Tzagmarius* vertendum esset: nam Sagmarius Græ-

Sagma quid. cis non est surot; cùm à Sagmate formetur. Est autem σάγμα, vel θήκη τοῦ ὅπλου, *theca*, seu *vagina armorum*; vel, *onus iumenti sarcinarij.* Hinc *Sagma-*

Samaria iumenta Sammer rosz. *ria iumenta*, vel *Sagmataria*, vel *Samaria* Græcis, quæ nostris clitellaria; ad quorum vltimum alludit vox Germanica *Samarros*, seu vt alij, *Sammer rosz*; & *Som*, id nimirum, quod huiusmodi equus gestat. Suidas: Σαγμάρια, ὃ παρ' ἡμῖν λεγόμενον τοῦλδον, τὰ βαστάζοντα τὴν ἀποσκευὴν, καὶ τὴν μετακομιδὴν τῆς ἐπιτηδείων. Mauricius apud Rigaltium. Τοῦλδος ἤτοι τὰ σαγμάρια. Idem lib. 1. cap. 6. dixerat, ἵππους σαγματαρίους. Sic Isidor. *caballum Sagmarium*, & *mulam Sagmariam*. Vegetius lib. III. *Impedimenta, Sagmarij, calones, vehiculáque in medio collocentur.*

§. 3. Latinis etiam dicti Sagmarii equi, sed variè vox corrupta. Nec Latinis ignoti sunt equi Sagmarij, vt patet ex S. Bernardo lib. 3. de considerat. c. 7. vbi Vossius: *Sagmarij*, loco vulgatæ lectionis, *Summarij*. Etsi in his Latinis *Summarij*, *saumarij*, *sommarij* lectio etiam defendi possit; quia sagmarij nomen variè varij corruperunt, & ad idiotismum suum inflexerunt. Hinc in libello de miraculis S. Vdalrici, nec ineleganti, & satis antiquo, inquit Casaubonus in Lamprid. *Obtulerunt de cera quantum vnus fortis saumarius portare potuit.* Deducit idem Casaubonus Sagmarios à Sagmate, & rectè; & *sagma*, ait esse id, *quod iumento imponitur, vt molliùs vehat, & sine*

Sagma & Sella differunt. *noxa sua. Differt sagma à sella. Nam sagma propriè est, quod iumentis onera baiulantibus imponitur; sella equorum est, vel aliorum animalium, quibus homo vehitur.* Dicitur etiam σάγη, & *sagum*, quod significat omne operimentum, quod iumentis imponitur. Vide Casaubon. ad Lamprid. fol. 321. Sed prior significatio potior est. Græci flectunt, σάγμα τοῦ σάγματος, Latini *Sagma sagmæ: quæ corruptè vulgò dicitur Salmus*, inquit Isidor. lib. 20. Etymolog.

§. 4. Meursii dubium grammaticum. Ibidem, εἰς τὸ προκύψιον. Dubitat Meursius, num viri docti, id est, Iunius, προκύψιν, rectè vertant *oratorium*. Si non rectè vertunt, cur non melius quid suggeris? Si voculam ipsam nimis Grammaticè vr-

Quid προκύψις. geas, προκύψις non est oratorium, sed locus eminentior, vnde Imperator eminere, prospicere, & prospectare, seu despectare poterat. Si rem

Rectè Oratorium Imp. dictum. ipsam consideremus, προκύψις est *oratorium*; quia locus ille sine dubio non erat eò destinatus, vt Imperator inde tantùm prospiceret, sed vt rei diuinæ, & precibus quoque fundendis operam daret. Vnde ab oratione illic fieri solita, *Oratorij* appellatio loco accessit.

N. 15. Iunij conficta Vestiaria. Iunius legit, τοῦ βεστιαρίου ἔσω. & huic suæ scripturæ mira phasmata superstruit; ad verbum: *vestiarij quod est intus* (nempe in cerebro Iunij) *& interioris,*

interioris. Et mox tria *vestiaria* adducit, *vestiarium* propriè dictum à veste; & vestiarium minùs propriè Ταμιεῖον, & vestiarium, *vestibulum* Palatij, per catachresin seu abusum vocis. Duo priora vestiaria agnoscimus; tertium summa catachresi confictum, ad suum auctorem remittimus. Dicit Codinus, *vestiarium* hoc vulgò vocari ἀλλαξιμάριον, ab ἀλλάσσω, *muto*. Hinc ἄλλαξις *mutatio*, & ἀλλαξιμάριον, quasi dicas *mutatorium*.

Vestibulum non est vestiarium. Ἀλλαξιμάριον.

Ibid. *Anacara* Iunius, vt Arabismi specimen edat, *Anacara* hæc ex Arabia aduocat; nam vasa siue cacabos, aut lebetes vocales vocari ab Arabibus *Anakara*. eiusmodi ferme esse, quæ in Germania appellantur *ckessel tromme*. Cur non *Heerbaucken*, quæ etiam in equis pulsari possunt & solent? Tympani genus inferiore parte rotundùm, quo principes hoc etiam æuo vti & delectari consueuerunt.

Arabica Iunius pulsabat tympana. Anacara Heerbaucken.

Κυρσεύοντων, κουρσεύειν, est *prædari*, *prædas agere*. Possunt tamen hîc per κουρσεύοντας etiam illi intelligi, qui in hostes extra ordinem excursiones faciunt. Paulò pòst τὰ κουρσευόμενα, sunt *spolia*, *præda*; & infrà cap. 16. n. 10. dicitur ἀπὸ τοῦ κούρσου, dari pars quinta Imperatori: Ineptè Iunius, *ex cursu*, verte *ex spolijs*. Quinta pars cedit rationibus seu ærario Regis. πενταμοιρία. pro quo Cod. vitio librarij πολυταμοιρία. Vide Girelt. in Gloss. V. κοῦρσον. vbi Iunium reprehendit, quod ἀπὸ τῶν κουρσευομένων, pag. 59. c. 5. n. 17. vertit: *à cursoribus*: quia vertendum erat: *ex spolijs*, *ex præda*. Hinc κουρσεύειν, & vt in Turcogræcia κουρσεύειν, *prædari*, *populari*, sic pag. 57. n. 26. διαφέρων τῶν κουρσευόντων, rectius redditur: *Defensor eorum, qui extra ordinem in hostes procurrendo dant impetum, & ante omnes dimicant*. Cursores enim seu κουρσεύοντες, sunt πρόμαχοι, οἱ προτρέχοντες τῆς παρατάξεως· ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου, καὶ τοῖς φεύγουσιν ἐχθροῖς ὀξέως ἐπιτιθέμενοι, vt ait in suis Tacticis Leo Imperator. Item cursores sunt ἔνεδροι, vt idem Imperator docet: deque his loquitur Curopalata, non autem de cursoribus, quos Græci δρομεῖς, Latini propriè *Cursores* nominant. Etiam Latinis mediæ ætatis *Cursarij* sunt prædones, & piratæ, qui terras & maria prædarum gratia percurrunt.

N. 17. Κουρσεύειν prædari. Iunius correctus. Spoliorum quinta pars cedit ærario regio, dicta πενταμοιρία. Qui κουρσεύοντες. Et Cursores.

De pentamœria Imperatori ex spolijs danda elegans extat locus in historia Ioann. Cantacuzeni: nam cum de bello ab Andronico Imperatore aduersus Albanos gesto, partitísque fine numero spolijs, agit, sic præter cætera scribit. ἔθους δὲ ὄντος πρότερον τῇ στρατιᾷ, ἐπειδὰν τινος κρατήσωσι λείας ἢ πλείονος, ἢ ἐλάττονος, τὴν πέμπτην μοῖραν παρέχειν δημοσίοις βασιλεῖ, καὶ μετ' ἐκεῖνον, τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ ἴσην, οἷα δὴ τῆς συμπάσης ἡγουμένῳ στρατιᾶς· τότε οὐδὲν ἐποίουν τῶν εἰωθότων, οὐδέ τις ἠνώχλει αὐτοὺς περὶ τῆς πέμπτης μοίρας, ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ἀενάου πηγῆς ἀρυομένων ἐκείνων ἑκάστῳ, ὅσον ἂν βούλοιτο, κύριος ἠφίεσθαι. *Cum priùs hæc consuetudo in exercitu vigeret, vt si prædam aliquam vel paruam vel grandem obtinuisset, quintam partem præberent Imperatori, & post illum Magno Domestico partem æqualem, tanquam vniuersi exercitus ductori ac moderatori; tunc nihil eorum, quæ vsitata erant, præstiterunt; neque quisquam de quinta parte illis molestus erat, sed tanquam ex perpetuo currente fluuio hauriebat vnusquisque quantum lubebat* Hæc Cantacuzenus.

§. 1. Cursarij pro prædonibus accepti. Quomodo diuisa spolia. Lex pentamœriae non seruata.

Dicit Codinus Protostratorem ex præda capere πάντα τὰ ποικίλα; quæ
Ibid. Φοτιλια quid ignotum est. appellatur φωτίλια. Que sit ratio huius nominis, nondum à viris doctis explicatum est; nam quod Iunius *futilia* vertit, id paucorum approbatione fecit. Sunr qui suspicentur legendum βιτάλια, hoc est, *victualia*.

N. 18. Chrysobullas. Græcè τὰ χρυσόβουλλα, & χρυσόβουλα, *aurea bulla*. à sigillo
Bullæ pontificum vnde dictæ. nomen ad integras litteras venit. Hinc etiam constitutiones Pontificum Romanorum *bullæ* dicuntur, & *Bullarium*, liber in quo illæ litteræ, seu bullæ continentur. *Bulla* propriè est orbiculus, seu ornamentum circularis formæ supernè clausum, & intus cordis figuram habens. Olim pueritiæ appendebatur, tanquam æmuletum contra fascinationes. Ab hac orbiculari figura bulla translatum est nomen ad sigilla, quæ litteris appenduntur; sunt enim circularis figuræ, & quia nonnullis litteris appendebatur *aurea bulla*, quibusdam *plumbea*, quibusdam *cerea*; hinc factum est, vt ipsæ etiam litteræ ab hoc sigillo vocarentur bullæ aureæ, vel bullæ plumbeæ, vel bullæ cereæ, nimirum χρυσόβουλλα, κηρόβουλλα, à χρυσόβουλλοι, & κηρόβουλλοι. *Chrysobullæ* summam auctoritatem obtinebant, subscriptæ manu Imperatoris διὰ κινναβάρεως *Cinnabari* seu *rubrica*,) quin & Cruces interdum addebant. Phranzes l. 3. cap. 4. *Imperator manu sua eo vidente tres Cruces cinnabari in fronte bullæ ad confirmationem pro consuetudine exprimit, bullámque auream Legato in manus tradit.*

Bulla figuram habet cordis. Poetis appensa. Sigilla litterarum dicta bullæ. Ab aurea, plūbea, cerea, dictæ litteræ. Chrysobullæ litteræ. SS. Cruce firmatæ bullæ.

§. 2. Etiam hodie litteris, præsertim conttactuum, apponi solet thecula, aliquando lignea, aliquando ex lamina, aliquando ex pura cera, in cuius medio sigillum exprimi solet. Hæc thecula æque rectè vocabitur *Bulla*, ac theca illa Imperatorum Græcorum. Hinc βυλλώειν *bullare*, vel generatim, *litteras signare*; siue hoc per bullam fiat, siue absque bulla: & βυλλωτήριον, *bulloterium*; sigillum, forma, in qua bullæ exprimuntur. Incertus auctor, apud Etymologum: ὥσπερ εἰς τὸ βυλλωτήριον τυπτόμενος ὁ μόλυβδος τύπον ποιεῖ, καὶ εἰκόνα ἀποτελεῖ. *Sicuti plumbum in bulloterium incussum figuram reddit, & imaginem efficit.* Et sine dubio bullæ Imperatoriæ Imperatoris imaginem repræsentabant.

Βουλλώειν, signare litteras. Bulloterium.

§. 3. Ibidem Sultanos. Leunclaius in Onomastico Musulmannico. *Sultan Alem, dominus mundi. Sic appellare Turci principem suum solent; quod vocabulum significat, vt Cedrenus ait, παντοκράτορα, καὶ βασιλέα βασιλέων, Imperatorem omnium, & regem regum. A Turcis iam vulgò pro domino vsurpatur. & nomen hoc princeps eorum babet, κατ' ἐξοχὴν, ceu solus & maximus dominus.*

Sultan quid. Sultan κατ' ἐξοχὴν.

N. 19. Domesticij. Differt iste à Domestico mensæ, & ab alijs Domesticis: ita
Δομεστίκιον. vocabatur διὰ τὸ δομεστίκιον seu δομεστικεῖον, quod est res domestica, cuius iste curam gerebat, quamuis in Caralogo Officialium, suprà, cap. 2. non compareat: etat ergo iste Domesticus Domesticij, de quo infrà iterum Codinus, c. 7. n. 22.

N. 20. Ποτῶν, *potus*, seu proculentorum, non ποδῶν, vt Iunius, qui *instrumenta* vertit. sed lectio nostra confirmatur ex Codicib. Bauaricis & Lautreriano: & res per se clara est, quia non minus curandum est, vt exercitui non desit

Iunius correctus, cuius Stratopedarcha instrumenta pro potu exercitui subministrat.

potus,

potus, quàm vt non desit cibus.

Vnum Hyperpyrum. Monetæ genus. Indoctè Iunius, *velum & inuolucrum coloris ignei.* Longè deterius Leunclaius in Legatione ad Armenios, vbi hæc Theoriani, qui Constantinopolitanus legatus fuit, verba leguntur. ἔστωσαν ὡς ἐν ὑποθέσει ὑπέρπυρα τρία, μιᾶς ὄντα φύσεως, χρυσοῦ δηλονότι. ἐὰν οὖν τούτων ἓν πυρακτώσω, ἔσται πάντως τὸ πεπυρακτωμένον δύο φύσεων, λέγω δὴ πυρὸς καὶ χρυσοῦ. εἶτα ἑνώσας τοῦτο τοῖς λοιποῖς δυσὶ τοῖς μὴ πεπυρακτωμένοις, ἐρωτῶ· πόσα νῦν εἰσὶ ταῦτα τὰ ὑπέρπυρα; τρία ὡς πρότερον, ἢ διὰ τὴν φύσιν τοῦ πυρὸς ἐγένοντο τέσσαρα; Quæ interpres ita vertit. *Sint tria hîc velut igne potiora.* Prorsus inscitè. vertendum: *Faciamus hîc tria esse Hyperpyra, vnius naturæ, seu materiæ, aureæ, verbi gratia. Si igitur vnum ex his ignescere faciam, omnino ignitum illud duabus naturis constabit, ex igne videlicet & auro. Si deinde alia duo non ignita adijciantur, quæro quot nunc sint huius generis Hyperpyra?* (Interpres, *quotnam sint hæc ignita?* Malè; vnum enim tantummodo Hyperpyron ignitum est, ex hypothesi facta) *num tria vt antea, an propter naturam ignis facta sunt quatuor?* In eundem errorem incidit idem interpres fol. 114. vbi τῶν ὑπερπύρων, vertit: *ignis vi potiorum:* absque vllo sensu: vertendum enim, *Hyperpyrorum.* neque nomine Latino hoc monetæ genus exprimi potest. In Pandectæ Turcico rectè de Hyperpyris scribit Leunclaius. Sed hîc tantus error detegendus fuit, ne qui in errorem inducantur. Hinc *Hyperpyrarij*, qui *Hyperpyra* tributi nomine soluunt. Vide quæ diximus Tom. 3. de S. Cruce lib. 1. c. 27.

N. 23. Iunius & Leunclaius indoctè vertunt Hyperpyrum; quod est monetæ genus.

Hyperpyrarij.

Elegans locus de Hyperpyris exstat apud S. Antoninum Tom. 3. Histor. Tit. 19. cap. 8. §. 3. Agens enim de Tartarorum immanibus vsuratum exactionibus ita scribit. *Miles quidam in Georgia, de quingentis Hyperpyris, à Tartaris acceptis, & per annos quinque retentis, coactus fuit eis reddere septem millia pro vsuris. Quædam etiam Domina Tartarica pro quinquaginta ouibus, quas cuidam commiserat, & ille per septem annos tenuerat, petijt ab illo pro vsuris illarum ouium, Hyperpyra septem millia, quæ omnia ille coactus est soluere pro vsura.*

Ῥογατόρων. *Rogatores* sunt milites stipendia merentes, à *roga*, quod est stipendium. ῥογεύειν est *stipendia facere.* Accipitur etiam ῥόγα pro donatiuo & honorario, quod alicui non ex debito, sed ex gratia persoluitur. Suidas: ῥόγα ἡ τῶν βασιλέων δωρεά. *Roga est Imperatorum pia liberalitas & magnificentia.* Vsurpant etiam Latini. Miscella Historia in Tiberio II. *Duxit Anastasiam vxorem suam, & coronauit eam Augustam, & iactauit rogam multam.* Apud Baldricum in Histor. Hierosolymitana, excusant se milites Alexij Imperat. his verbis: *Nos in roga Imperatoris locati, nihil aliud, quàm quod ipse imperat, facere possumus.* Sed de roga copiosiùs suo loco. l. 3. com. cap. 5. n. 1. & cap. 9. n. 18.

N. 24. A Roga Rogatores, stipendiarii.

Latinis vsurpata vox roga.

Ibidem, quod dicit Curopalata Codinus, *Curopalatæ* officium, quo olim fungebatur, fuisse suo tempore incognitum, id miratur Meursius, sibíque id tam longè annis dissito cognitum profitetur, ídque ex Euagrio lib. 5. c. 1. τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπεπιστευμένος, ὃ Κουροπαλάτην ἡ Ῥωμαίων λέγει φωνή.

Curopalatæ officium.

Aulæ seu Palatij cura ei credita erat, quod Romana lingua vocat Curopalatam. Habebat etiam aula Theodorici Gotthorum Regis, Curopalatam, ad quem extat formula lib. 7. Variarum Cassiodori: quem ita describit, vt nihil aliud fuisse videatur, quàm summus architectorum, & architectonicæ præfectus, *der oberst Baumaister*, aurea virga decorus.

N. 29. Nil mirum si Codinus aliquid nesciat, si Meursius omnia scit.

Miratur iterum Meursius ignorantiam Codini, quòd Logothetæ generalis munus incognitum fuisse scribat; fuisse enim præfectum ærarij generalis. Sed liceat Codino citra reprehensionem quædam ignorare, quandoquidem Meursius omnia scit.

N. 31. Apocrisiarius, Magnus Hetæriarcha, Primicerius, Et Protouestiarites habent ius Imp. negotia proponendi.

Apocrisiarius. Est hîc legatus, qui alterius loco Imperatori aliquid proponit; quod tamen non nisi per Protouestiariten, & hoc absente, per Magnum Hetæriarcham; & hoc itidem absente, per Primicerium aulæ fieri poterat. Caue autem ne ob ambiguitatem Græci textus primum Protouestiariten crees. non enim hic sensus est: *primum Protouestiariten hoc posse*; sed inter omnes Protouestiariten, πρῶτον, primum ante omnes esse, cui Imperatori aliquid in parastasi ptoponendi ius & facultas suppetat.

§. 2. Quis Apocrisiarius.

Sed vt ad Apocrisiarum vel Apocrisarium dictum à responsis reuertamur: Est internuncius responsum ferens, aut accipiens: & est legatus vel procurator conficiendi alicuius negotij caussa missus. In epistolis S. Gregorius M. & alij Romani Pontifices *Apocrisariorum*, & *Responsalium* passim meminere. Originem habet vox ἀπὸ τοῦ ἀποκρίνεσθαι, quod est, *responsum dare.* Hodie reges & Principes in aula Pontificis & aliorum Regum suos habent Legatos, qui reuera sunt *Apocrisarij*, responsis ferendis & accipiendis destinati. Olim Ecclesia Romana in Constantinopolitana habebat suum Apocrisiarium seu Responsalem, qui in aula Imperatoris residens, res Ecclesiæ curabat. Quo munere olim in aula Iustiniani functus est ante Pontificatum S. Gregorius Magnus: & in aula Regum Franciæ perpetuus erat Apocrisiarius, id est, Responsalis negotiorum Ecclesiasticorū. Hincmarus ep. 3. c. 13. & 14. *Quando* CONSTANTINVS *Magnus Imperator Christianus effectus propter amorem & honorem SS. Apostolorum Petri & Pauli, quorum doctrina ac ministerio ad Christi gratiam baptismatis Sacramenti peruenit, locum & sedem suam, vrbem scilicet Romanam, Papæ Siluestro, edicto priuilegij tradidit, & sedem suam in ciuitate sua, quæ antea Byzantium vocabatur, nominis sui ciuitatem ampliando ædificauit: & sic Responsales tam Romanæ sedis, quàm & aliarū præcipuarum sedium in Palatio pro Ecclesiasticis negotijs excubabant. Aliquando per Episcopos, aliquando verò per Diaconos Apostolica sedes hoc officio fungebatur. Quo officio B. Gregorius in Diaconi ordine functus fuit, & ex alijs præcipuis sedibus per Diaconos id officium exequebatur, sicut sacri Canones iubent. Et in his Cisalpinis regionibus, postquam* HLVDOVICVS *prædicatione S. Remigij ad Christum conuersus, & ab ipso cum tribus millibus Francorum in vigilia Sancti Pascha baptizatus extitit, per successiones Regum Sancti Episcopi ex suis sedibus, & tempore competenti Palatium visitantes vicissim hanc administrationem disposuerunt.*

Romanus Apocrisarius Constantinopoli moratus: Et in aula Regum Franciæ.

Constantinus Romam S. Siluestro tradidit.

Episcopi vel Diaconi Apocrisariorum munere functi.

CLODOVAEVS.

§. 3. Apocrisarius Clerum palatij regebat.

Et cap. 16. *Apocrisiarius autem, quam nostrates Capellanum, vel Palatij Custodem*

dem appellant, omnem Clerum Palatij sub cura & dispositione sua regebat. Infrà cap. 19. & 20. *E quibus præcipuè duo, id est, Apocrisiarius, qui vocatur apud nos Capellanus, vel Palatij custos, de omnibus negotijs Ecclesiasticis, vel ministris Ecclesiæ; & Comes Palatij de omnibus sæcularibus causis vel iudicijs suscipiendi curam instanter habebant: vt nec Ecclesiastici, nec sæculares prius Domnum Regem, absque eorum consultu inquietare necesse haberent, quo vsque illi præuiderent, si necessitas esset, vt causa ante Regem meritò venire deberet. Si verò secreta esset caussa, quam prius congrueret Regi, quàm cuiquam alteri dicere, eundem dicendi locum eidem ipsi præpararent introducto prius Rege, vt hoc iuxta modum personæ, vel honorabiliter, vel patienter, vel etiam misericorditer susciperet. Apocrisiarius quidem de omni Ecclesiastica religione vel ordine, nec non etiam de Canonicæ vel Monasticæ altercatione, seu quæcunque Palatium adibant pro Ecclesiasticis necessitatibus sollicitudinem haberet: & ea tantummodo de externis Regem adirent, quæ sine illo plenius definiri non potuissent.*

Dictus Palatii custos, vel Capellanus.

Apocrisiarius & Comes Palatij omnes caussas tractabant.

Apocrisiarius Ecclesiastica; Canonica, Monastica conficiebat negotia.

In vno Codice Boico est ἐπίγνωσιν. in margine additur, ἴσως; ἀνεπίγνωσιν. N. 34.
Quam lectionem si sequamur; iterum plura scit Meursius, quàm Codinus. *Nos scimus*, inquit, *quale officium habuerit Pappias: erat enim custos Palatij*: idque probat ex Constantini Manassæ Chronico. Miserum Codinum, qui Manassen prius non legerit, quàm libello isti conscribendo manus admouit.

Meursius rerum Constantinopolitanar. peritior quàm Codinus.

Lego τῶν σεκρέτων, pro τῶν κριτῶν, cum Glossario. facilis mendi origo fuit. N. 39.

Mysticus est Senator secretioris consilij, qui Germanis *Behaimer Rath.* N. 41.

Domesticus Scholarum. Scholæ fuerunt vndecim, L. vlt. Cod. de loc. & conducto, id est, ordines Palatinorum officiorum ad capessenda Imperatoris iussa vacantium: & omnium præfectus, *Domesticus Scholarum* in iure dicitur, vt & apud Zonaram, Cedrenum, & alios. Wolphius minus verè vertit Domesticum Legionum, in Basilio Macedone, & Romano Lacapeno Zonaræ. Hæc Iunius. De Scholis videndus Cuiacius ad lib. XII. Codicis Iustinianei. N. 42.

Scholæ vndecim.

Barangi. Detortum ex Latino *Angli*, nisi malis, ex *Franci*. hos habitos esse pro magnæ fidei custodibus, vel inde apparet, quòd ad fores ipsius Imperatorij conclauis excubias agerent. *Cellæ* porro nomen adeò recentioribus Græcis attrisit, vt id etiam ad Imperatoris conclaue traduxerint, vt videre est hîc, & alibi sæpiùs apud Codinum. N. 45.

Barangi custodes fidissimi.

Cella, pro conclaui.

Stationarij milites. παραμοναί. παρὰ τὸ παραμένειν, *à manendo*, quasi mansionarij. Vertunt tamen docti, Stationarios, quia hæc vox aptiùs exprimit id, quod milites illi erant, quàm dictio, *Mansionarius.* De excubijs Palatij, & vrbis itidem Constantinopolitanæ lepidam Historiam inuenies apud Luitprandum Ticinensem lib. 1. rerum per Europam gestarum, cap. 3. n. 4. N. 46.

Pilaricia. Iunius ἀπλατίκια, & interpretatur *prælongas hastas siue contos, quos sarissas vocant Macedones.* Sed legendum πλατίκια. Probabilius commentum fuisset, si hoc nomen ab ἀπελαύνω deduxisset, quasi hastas abigendis hominibus, ac viæ faciendæ idoneas. N. 47.

Restituta lectio.

N. 48. Cappas. cappasia à *cappa* formant iuniores Græci. Germanis *ein dchlappen*, pro tegmine capitis. Nec dubito vocem *cappa* pro pileo, originem ducere à Latino *caput*. Aliquando cappa assuta est vesti, vt apparet in vestibus monasticis; & toti vesti nomen indit: aliquando à vestimento seiuncta; instar communium pileorum.

N. 49. *Clibanum pro lorica.* Loricas. κλίβανα. ὃ κλίβανον, κλιβάνιον, *Clibanum*, *lorica*. Leo constitut. 6. Εἰ δυνατὸν ᾖ καὶ θώρακας ἔχειν, οἵ τινες καλοῦνται νῦν κλιβάνια. *Si fieri potest, habeant thoraces, quos nunc Clibania vocant.* Vide Rigaltium. Alexander Seuerus apud Lampridium: *Cataphractarios, quos Persæ clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus, eorum armis nostros armauimus.* Ammianus lib. 16. *Sparsique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persæ, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, vt Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros*, &c.

N. 50. *Κόρτη tabernaculum, aula, villa, pagus.* Cortinarij. à *Corte* seu *Curte*; *scena*, *tabernaculo*, seu *tentorio*. hoc enim est κόρτη. Etiam pro integra aula Imperatoris, aut Regis accipitur, non tantùm pro scena seu tentorio. Hinc *Cortesia*, aulica vrbanitas. *Cortesisch*, aulicè, vrbanè. In legibus Alamannicis est titulus: *De eo, qui in Curte Regis furtum commiserit.* &, *De eo, qui in Curte Ducis hominem occiderit.* Significat etiam villam, castrum, oppidum. Flodoardus: *Quidam Presbyter de Bouonis curte: sic enim villa vocatur.* Godefridus Monachus in Annalibus: *in quadam curti Monachorum de Euera latens*, &c. In Diplomate Ludouici: *Curtim nostram Turegum in Ducatu Alamannico.* vbi clarum, pro *pago* vel *oppido* vsurpari.

Cortelini & Cortinarij differunt. Sunt & κορτηλῖνοι. caue confundas cum Cortinarijs, monet Glossarium; quia isti honoratum munus obibant, illi vile. Glossæ Basilicæ, κορτηλῖνοι, ἁπλῶς θυρωροὶ τοῦ πραιτωρίου. *Cortelini sunt simplices ianitores prætorij.* Obserua Iunium hîc, ἀλλ' οὐν κάτω ἵστανται, οὐν accipere pro οὐ: dicítque ὃ ν, esse ineptam paragogen recentioris Græciæ; ídque confirmat ex alijs duob. Codini locis, vbi putat οὖν pro οὐ accipi. Verùm nos potiùs credimus duobus illis locis, cap. 14. n. 24. & cap. 17. n. 52. ὃ ν, esse assumentum inepti librarii, legendúmque οὐ, non οὖν: eo autem loco de quo hîc loquimur, οὖν rectè poni, neque pro negatiua particula οὐ vsurpari.

N. 51. Bardariotæ. à Bardario flumine Macedoniæ, cuius meminit Wilhelmus Tyrius l. 2. Belli sacri cap. 13. & 14. de quibus paulò pòst plura Codinus.

N. 52. Πανία, *panni*. extrito altero *n*, & mutato genere. Sic *Antipana*, panni oppositi. pro πάνιον legitur etiam πάνον, & πάνος. Ibidem σκουφίας. Italicum: & est propriè quod Germani vocant, *eim xauben*, *vitta*, certum tegumen capitis.

N. 53. *Ἀγγούριον, cucumis.* Angurotum, gestamen capitis, seu pileus *Bardariotarum*, cucumeris formam præferens: nam ἀγγούριον, καὶ ἄγγουρος Græcis *cucumerem* significat. Nec assentitur Meursius Iunio, qui ab *angariis* deducit.

N. 54. Λῶρος & λῶρον, *lorum* à Latino. Μαγκλάβιον, *maniclauium*, *manualis claua*. In Cod. vno Boico, & altero Lautheriano desunt illa, ἤτοι βαχλήκιας ἢ ῥαβδίοις.

δοις. & clarum videtur, esse τοῦ μαγκλαβίου declarationem; si non ab auctore, certè ab aliquo librario. Hinc μαγκλαβῖται, qui manuarias clauas ferunt.

Σκυλλομάγγων. σκυλλόμαγγος, mango canum. Glossæ Latino-Græcæ: *mango, κυνοτρόφος.* Iunius libentiùs legeret, σκυλλομαγγόνων, quibus præerat ὁ πρωτοκυνηγὸς, *Magister* seu *Princeps venatorum.* nam vt hodie, sic & olim Regibus & Principibus venatio curæ erat: Forsan nimiæ, saltem interdum; nam quando Bulgaros, Scythas, Pazzinacas, Saracenos, Turcas Principes Constantinopolitani venari debebant, ipsi venabantur ceruos, apros, vrsos, & similia animantia: non sine ingenti impensa, quæ necessariò facienda erat tam in homines, quàm in canes. Vbi modum minimè omnium tenuit Andronicus Palæologus Iunior, Imperator, de quo Gregoras sub finem suæ Historiæ. *Canes & aues venaticas magno alebat numero; quibus ita erat deditus, vt si quis eum aditurus, canem aut auem offerret, facillimè compos voti redderetur. Quæ omnia Cantacuzenus post eius obitum, ijs, qui petebant, distribuit, cùm magnitudinem sumptuum reputaret; & rem ipsam Imperio non modò inutilem, sed etiam periculosam iudicaret; nam quindecim aureorum millia Imperatorij Fisci procuratores, vltra veterem morem in eas res expensa retulerunt.* N.61. Iunij inscitia.

Numerum canum & auium venaticarum Andronici expressit Phranzes lib. 1. Chronici cap. 12. *Fuit Andronicus venationis cupidissimus: alebat canes ampliùs mille quadringentos; aues siue accipitres supra mille quadringentos: quos qui curarent, propemodum totidem numerabantur.*

Τὸ διβέλλιον, *duplex* seu *geminum velum.* Iunius vbique insicienter: *diuum velum;* ex Latinis *diuus* & *velum*: & inscientiùs adhuc huius suæ opinationis & originationis rationem reddit. Legat, quem nugæ delectant. Vocula δι, vt in aliis, ita & hîc geminandi nota est. Erat hoc *Diuellium*, seu *Diuelium*, vexillum Imperatoris, gemino velo constans, quasi dicas *Diuelum*, quod Imperatori semper à Scuterio seu Scurifero præferebatur. N.65. Diuellium, Imp. vexillum à scutifero prælatum.

Dragumenos. δραγούμενοι, siue δραγομένοι, Interpretes linguarum exoticarum, quales in Aulis magni Reges habent, vt peregrinarum gentium legationes interpretentur. Est ex Chaldaico *Thargum*, (metathesi primarum litterarum) quod est interpretamentum; & *Metargen* seu *Turgeman*, interpretes. δραγομανίζειν, interpretem agere. hodiéque qui loca sacra Palæstinæ lustrant, suos interpretes Drusselmannos vocant. N.70. Vnde dicti Dragumeni.

Siue de armis. Ita vertendum; non vt Iunius vbique, *de curribus.* quia Græcis ἄρμα, ἄρματος, καὶ τὰ ἄρματα, *arma* sunt, vt multis exemplis docent Rigaltius & Meursius in Glossariis. Hinc ἀρμαμεντάριον, ἀρμαμενταρεία, ἀρματώσειον. *armamentarium.* ἀρμάτοι. *armati.* ἀρματοῦραι. *armaturæ.* ἀρματώω, ἀρματώνειν, *armare.* Quin & vocula ἀρμάριον, & ἀρμάρι vtuntur, quod est promptuarium seu ταμεῖον. N.72. Ἅρματα, sunt arma, nō currus, cont. Iunium.

Protonotarius. hîc Palatinum officium significat; Ecclesiasticum verò in secunda Pentade Officialium Magnæ Ecclesiæ. Vterque plures sub se N.77.

SS. Martyres Notarij, f[e]sto die honorati. habebat Notarios; qui olim celebrabant 25. Octobris festum SS. Martyrum Marciani, & Martyri, quos, vt ex Menæo liquet, *Notarios* appellabant. Notarij igitur duos istos Notarios, sub Constantio Ariano Imperatore pro fide Orthodoxa occisos, meritò venerabantur; sicuti Medici, SS. Cosmam & Damianum Medicos. Sed processu temporis superseminauit inimicus homo zizania: festo propemodum in Bacchanalia vel Lupercalia

Abusus correctus. verso. *Quæ aliquando fiebant in SS. Notariorum festo à Notarijs pueros docentibus, cum scenicis personis forum obeuntibus, ante aliquot annos exoleuerunt, sanctissimi illius Domini Lucæ Patriarchæ decreto.* Ita Balsamon ad LXII. Canonem Trullanum. Eadem ferme inuenies lib. 3. Iuris Græco-Rom. p. 223. Accipe ipsa verba. *Quæ aliquando fiebant in SS. Notariorum festo à Notarijs pueros docentibus, cum scenicis personis forum obeuntibus, ante aliquot annos exoleuerunt, sanctissimi illius Patriarchæ Domini Lucæ decreto.* Notarij ergo pueros etiam docebant. Vix fides de Palatinis & Ecclesiasticis. quare ad alios Notarios officium pueros docendi, referendum erit.

N. 79. Voces à Castra deductæ. Vocabulum κάστρα, generatim hîc significat *muniriones*, siue oppidi, siue Fossati. etiam κάστρον singulari numero legimus. Constantinus Them. Orient. X. κάστρον ἐστὶν ὀχυρώτατον. *est munitissimum.* καστροφύλαξ, *castrorum custos.* καστροκλίστης, *castrorum metator.* καστροκλισία, *castrorum metatio.* καστρέσιον, siue καστρίσιον, *castrense.* ijsdem in vsu sunt, κάστελλοι, καστέλλιον, καστέλλη, pro *castellis*, seu *munitionibus*, & pro *oppido*. Hinc *castelliani*, milites castellis impositi. καστελλοῦν, locum aliquem munire.

N. 82. Arabica triremi nauigat Iunius. Catergon, quod est *triremis*, vt in ipso Codino exponitur, ex Arabia à Iunio aduocatur. Vbique nimirum sui Arabismi specimina edit. Cur non ex κάτω & ἔργον compositum sit?

N. 84. Λογαριαστὴς Aulæ, ait Iunius esse illum, qui Gallis est *magnus Contrarotulator*, à λογαριάζειν, quod est *computare*.

N. 85. Μεγαλοαλογῖται. Iunius interpretatur, *magnis equis vtentes: magnis equis pugnantes.*

N. 91. Blachernas Arabicas struit Iunius. Blachernæ suburbium. De Arabica origine vocabuli Blachernarum, suauissimas nugas agit Iunius. Quanto rectiùs auctor libelli de quatuordecim regionibus vrbis Constantinopolitanæ; *Blachernarum* (suburbij) *nomen à quodam eo in loco regnante, inditum fuisse ex Dionysio Byzantio Gillius autumat.* Iacebat ad littus maris, vbi etiam Leo Magnus DEIPARÆ templum exstruxit, aliud ab illo Pulcheriæ, de quo Nicephorus lib. 15. cap. 24.

N. 95. Drunga. sic lego ex MS. Codd. Iunius, *drungas*; mallet tamen *drungus*.

N. 96. Videtur legendum aut πάντων, aut πᾶσαι ὑπηρεσίαι, vt constet oratio. Certum est autem Codinum omnia officia & ministeria, quæ olim in aula Constantinopolitana erant, sed ea potissimùm, quæ suo tempore vigebant, percensuisse; nam olim alia atque alia erant, vt Græcæ Historiæ lectio nos docet. Apud Constantinum Porphyrogenitum lib. de administrando Imperio cap. 51. præter *Protocarabos* & alios, inuenies τὸν ἐπὶ τῆς

τῆς φιάλης, seu τὸν τῆς φιάλης, qui erat Iudex turbæ nauticæ *Dromorum* seu *Dromoniorum* Imperialium, iúsque dicebat sedens in loco Dromonis, qui Phiala appellatur. Idem Codinus nihil scripsit de Officialibus Augustæ, seu Imperatricis: & tamen, vt hoc æuo Imperatricibus & Reginis sui sunt Officiales, ita & antiquitus erant. Hinc apud modò nominatum Constantinum cap. 51. inuenies τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς αὐγούστης, *Præfectum mensæ Augustæ* seu *Imperatricis*, qui etiam erat Iudex *Agrariorum* (nauigij id genus) *Augustæ*.

OBSERVATIONVM ET EMENDATIONVM IN GEORGIVM CODINVM

Curopalatam de Officijs & Officialibus Magnæ Ecclesiæ, Aulæque Constantinopolitanæ,

LIBER TERTIVS.

OBSERVATIONES ET EMENDATIONES in caput sextum, quod est de Ferijs.

Cap. I.

§. 1.

ΕΝτιδῆν αἱ ἑορταί, &c. In Cod. Boico, titulus huius capitis ita habet. Τάξις γινομένη ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς. *Forma obseruari solita in festis Christi Domini.* nam per δεσποτικὰς ἑορτὰς intelligunt Græci non dies Dominicos, sed festa Christo Domino propriè dicata, quæ sunt ista: Chætetismus, siue Annunciatio B. Virginis, Natiuitas Christi, Hypapante, siue Purificatio B. Virginis, Epiphania seu Baptisma Christi, quando à Ioanne in Iordane baptizatus est, Transfiguratio Domini, Resuscitatio Lazari, Festa Palmarum, Ligni seu S. Crucis, Resurrectionis, Ascensionis, Missionis S. Spiritus, Assumptionis D. Virginis. Vbi per festum *Ligni*, seu *S. Crucis*, non tantùm intelligitur Parasceue illa, qua Christus in Cruce extinctus est, sed & festum Exaltationis S. Crucis: nam & hoc numerant Græci, & ipse Codinus noster in Despoticis ferijs.

Δεσποτικαὶ ἑορταὶ quæ, & quæ.

Ibidem legendum videtur Χριστουγεννῶν. legitur etiam disiunctim Χριστοῦ γέννα.

N. 1. Παραμονή. hîc est *vigilia*; ad verbum, quasi *expectatio festi*. Ineptè Iunius. *statiuam feriam* vertit; idque non tantùm meo, sed & Meursij iudicio. Ineptè ibid. εἰς τὸν ὄρθρον, vertit aduerbialiter, *Matutinò*: imò *ad Matutinum, ad Laudes Matutinas.*

Iunius à Glossario notatus.

Inscitè

Inſcitè Iunius Εἰκονοστάσιον vertit *delubrum*. *Delubrum verti*, inquit, *quaſi* Dei N. 2.
aut Diuorum labrum. Præclarè. *Iconoſtaſion* dicitur omne illud, in quo vel Iconoſtaſion quid.
ſtant, vel ex quo pendent ſacræ imagines; vt ex iſto pendebant imagines Natiuitatis Chriſti, aliæque tres aut quatuor. Germani vocant *ein gilder dielle*.

Ibid. ἀναλόγιον. ſcribitur etiam ἀναλογεῖον. Suidas: ἀναλογεῖον, ἐν ᾧ τίθενται
τὰ βιβλία. *Analogium eſt, in quo ponuntur libri.* Vſurpant quoque Latini. Iſi- Αναλόγιον quid.
dori Gloſſæ, *Lectrum anologium, ſuper quo legitur.* Walafridus de rebus Eccleſiaſt. cap. 6. *Analogium, quòd in eo Verbum* Dei *legitur, & annunciatur.* Eſt eiuſdem mentio in Turcog. l. 2. p. 168.

Κερτὸν ὃ χρυσοῦν διβάμπουλον. Circa διβάμπουλον, quod Lampadatius ge- N. 4. Διβάμπουλον
ſtat, & cuius Codinus ter meminit, hîc & paulò infrà n. 7. & 31. variæ ſunt quid.
ſententiæ. Prima Iunij, qui vbique vertit, *diuini cultus ampullam*. *Non poſ-* 1. Sententia Iunij.
ſum aſſentiri, inquit Meurſius; *facerem ſi* δίβος *pro* Diuus *recentiores Græcos vſurpaſſe inuenirem.*

Altera ſententia eſt, διβάμβουλον eſſe κηροδοχεῖον, (*ein kergenſtang*,) quod 2. Sententia.
in διατάξει τῆς Ἱεροδιακονίας Philothei Patriarchæ Conſtantinopolitani nominatur μανουάλιον, *Manuale*. ὁ ἀναγνώστης κατέχων μανουάλιον μετὰ λαμπάδος ἡμμένης. *Lector tenens manuale cum lampade accenſa*. In Typico S. Sabæ reperies κηρομανουάλια, eodem prorſus ſignificatu. Idem omnino διβάμπουλον, id nimirum, cui lampas imponebatur, & quo ferebatur. Id erat aureus contus, vt Codinus docet: in huius enim vertice lampas inſiſtens à lampadario portabatur. Hæc ſententia mihi olim in Facula non diſplicebat: nunc alia mente ſum; quia cur *contus*, qui accenſæ lampadis fulcrum, vocetur διβάμπουλον, exputare mecum nequeo: etiam ſi non διβάμπουλον, ſed διβάμμουλον ſcribamus. Adde, quòd *Manuale*, & κηρομανουάλε nimis diſtant à *Dibampulo*.

Tertia ſententia exſtat in eadem Turcogræcia, διβάμπουλον eſſe *thuribulum*, 3. Sententia
quam expoſitionem accepit Cruſius à Græcis inſulæ Santorinæ, quibus Cruſij.
fauere videtur tum ipſa natio, quia Græci ſunt; quos vtique meliùs noſſe iſta oportebat, quàm exteros; tum quia non fit veriſimile *thuribulum* in his aulicis conuentibus abfuiſſe; & fortè ſcribendum θυάμπουλον, à θύω, immolo; vnde & *thus* originem ducere videtur.

Quarta ſententia videtur eſſe Meurſij V. Μονοβάμβουλον; qui μονοβάμ- 4. Sententia.
πυλον, & διβάμπυλον, ab *ambulo* arceſſit; vt ſit illud quaſi ſimplex & vnicum; hoc duplex ambulacrum; ſeu, vt ipſe loquitur, *ſimplex conclaue Palatij ſecretius, in quo congregabatur Clerus Patriarcham nouum electurus. Codinus eius meminit*, ὁ δεύτερος ὀστιάριος, κρατῶν ὃ μονοβάμβυλον. *Ante hoc erat aliud, in quod promiſcuè conueniebant omnes, qui cuperent ſtatim ſcire, quem Clerus Patriarcham creaſſet: & illud* διβάμβυλον *dicebatur. Inuenio eius mentionem apud Phranzem*, lib. 3. c. 19. *Secundùm hæc Patriarcha cum lampadibus ad dibambula, ſiue atrium deſcendebat, paratúmque inueniens equum aſcendebat.*

Sed quid de *Monobambylo* ſentiendum ſit, iam lib. 1. * expoſui; expun- * cap. 10. n. 3.

gi nimirum debet, ínque eius locum ſubſtitui, *μονάμπουλον*, ſiue *μονάμπουλλον*; & notio *atrij*, ſeu *ambulacri*, his duobus Codini locis n. 4. & 7. nullo modo applicari poteſt: nam Lampadarius dicitur *φέρειν*, *manibus ferre*, cum accenſa lampade *διβάμπουλον*. An conclaue vel atrium manibus geſtare potuit? Adde hæc de conclaui exteriore & interiore eſſe figmenta Iunij; quanquam ipſe *διβάμπουλον* nunquam ad exterius conclaue retulit; neque etiam in ſuo *Monobambylo* ad τὸ *ambulacrum*, vel *ambulare*, ſed ad τὸ *βαμβάλειν* reſpexit. Accedit, apud Phranzen non legi *διβάμπουλον*, ſed *Diababula*. At Meurſius corrigit *διβάμπουλα*. quo Codice fretus? Si quid corrigendum ſit, potiùs, & vero propiùs correxerim *διαπάπουλα*, hoc eſt, ad loca patentia: vno verbo, ad atrium, ſeu ad *διάβατα*, *Tranſitus*.

Reſtituta probalectio. Refutantur abſurda.

Quinta ſententia eſt eiuſdem Meurſij, qui & hîc, & in Catalogo Officialium Magnæ Eccleſiæ *μονοβάμβηλον*, & *διβάμβηλον*, à *velo* reſcribendum cenſet; quaſi ille ſimplex velum, hic duplex in cuſtodia ſua habuerit; *Velarij* vtique, qui nunc à *ianuis Janitores*; nam ſub velis olim res gerebatur. Cæterùm MS. Codd. inprimis repugnant, quorum nullus iſtam ſcripturam nobis exhibet. Deinde lampadarius tenens *διβάμπουλον* cum lampade accenſa, *διβάμπουλον* in manu portabat; non erat ergo velum, à quo *velarij* & *cuſtodes veli* nomen ſortiti ſunt. Nec iuuat hanc opinionem Anaſtaſius in Syluerio, aut collatio cum Donatiſtis apud S. Auguſtinum; nihil enim aliud oſtendunt, quàm ſub velo res olim diſceptatas fuiſſe, ſiue vno, ſiue duobus: extra quod velum partes expectabant. *Pro velo ſunt vtriuſque partis Epiſcopi*, inquit Collatio; *ſi iubet ſublimitas tua, intromittentur.* Sic B. Syluerius *ad primum & ſecundum velum retinuit omnem Clerum*. Quid hæc ad lampadarium noſtrum, cui τοῦ *διβαμπούλου* cura commiſſa erat?

5. Sententia refutatur. *Occurritur obiectioni de Velis.*

Sexta ſententia eſt *διβάμπουλον* eſſe duplicem ampullam, & *μονάμπουλον* ſimplicem ampullam; hanc tenuiſſe in Clericorum Ordinationibus & initiationibus ſecundum Oſtiarium, de quo in ſexta Pentade Officialium Magnæ Eccleſiæ; illam tenuiſſe lampadarium in ſolennitatibus, quas Codinus deſcribit: ita etiam ipſe Meurſius V. *διβάμπουλον*. Sed quid in his ampullis? In Monampulo non dubito fuiſſe Chriſma, quo qui ſacerdotio initiantur, inunguntur. In Dibampulo autem fuiſſe ſacrum oleum & chriſma, vt Imperator vnctionis ſuæ tam in baptiſmo, quàm in Imperatoria inauguratione ſemper memor eſſet. His fortè lucem dabit, tametſi exilem, citatus à Meurſio Anſegiſus lib. 1. cap. 162. *Presbyter in cœna Domini duas ampullas ſecum deferat, vnam ad chriſma, alteram ad oleum, ad Catechumenos inungendos, vel infirmos.* Fecerunt ergo Græci, vt alia multa, ſic & *ampullæ* nomen ſuum in *Monampulo* & *Dibampulo*, ſeu geminato λ, *Dibampullo*; à quo vox etiam Germanica *Ampel*, quaſi *ampulla* deſcendit. Et hanc ſententiam ego præ alijs probo & amplector; licèt Balſamon in Melete ſeu Exercitatione ſua nihil de *Dibampulo* Imperatori à lampadario præferri ſolito, ſed tantùm de lampade

Sexta & vera ſententia διβάμπουλον eſſe ampullam duplicem. *Hæ ampullæ ſacrum Chriſma & oleum ſeruabant.*

lampade ſcribat. Nec quenquam turbet illud β. etſi enim ſola vocula δ duplicat, vt *bigarius*; hîc tamen ob vocalem ſequentem, β interijcitur, euphoniæ cauſſa.

Μαΐστωρ. Clara origo à Latino *Magiſter*. N. 4.

Cuius Lampadis, &c. Extat Theodori Balſamonis Melete ſeu diſceptatio de hoc more Imperatori præferendi lampadem; vt & Imperatrici, & quinque Patriarchis, Romano, Conſtantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hieroſolymitano. Ait Imperatori duplicem ob cauſſam præferri lampadem; tum quia humana, tum quia diuina curat; támque ea, quæ ad corpus, quàm ea, quæ ad animam pertinent: (huius enim geminæ poteſtatis conceſſione blandiebantur recentiores Græci ſuis Imperatoribus) eáque de cauſſa lampades Imperatoris duplicibus aureis coronis cinctas eſſe; Patriarcharum verò lampades, vt & Impetatricis, vna tantùm: eò quod Patriarchæ ſpiritualium tantummodo curam habeant; mulieres temporalia duntaxat ſpectent; quippe quibus in Eccleſia docere interdictum ſit. N. 7. Mos Imperatori lampadẽ præferendi, & Patriarchis. Cur Imp. prælata lampas duplici cincta corona. Patriarcharũ & Im, eratricis lampades vnà coronâ cinctæ.

Videntur autem hæc aurea vel argentea στεφανώματα, vt Balſamon vocat, & θριγκώματα, coronæ in morem lampadi fuiſſe impoſita: vel certè, quod θριγκώματος nomen potiùs ſuadet, ipſi lampadi cancellorum ſeu ſepimenti inſtar circumpoſita. Addit Balſamon hoc idem προνόμιον ſeu priuilegium procedendi cum lampade, conceſſum fuiſſe Archiepiſcopo Bulgariæ, & Cypri, & paucis quibuſdam Metropolitanis, & præter hos nulli: & Patriarchas non modò in ſua diœceſi, ſed & extrà lampade illuſtres progredi poſſe: quod multis ipſe aduerſus oblocutores quoſdam confirmat; quem legat qui volet, lib. 7. Iuris Græco-Romani. στεφανώματα. θριγκώματα. Alijs datum priuilegium præferendi lampadem.

Mos iſte accinendi Imperatoribus τὸ πολυχρόνιον, & acclamandi Εἰς πολλὰ ἔτη, Græcis valde frequens fuit, vt ſæpiùs poſthac ex Codino intelligemus. quem eleganter deſcribit Corippus, dum quomodo Iuſtino Iuniori τὸ πολυχρόνιον acclamatum ſit, his verſibus explicat, lib. 1. de laudibus Iuſtini. N. 13. Mos frequens polychronion acclamandi.

Excubiæ primùm, quæ ſumma Palatia ſeruant,
Imperium felix dominis intrantibus optant,
Et cunctos aditus armato milite vallant.

Et ibid. . . . . *Hîc vulgus amore*
Vndique conueniens, lætarum more volucrum, Iuſtino Iuniori acclamatũ.
Tu vincas Iuſtine, canunt: ingénſque tumultus
Creſcit.

Lib. 2. *Intonuit patrum ſubitus fragor, inde clientum*
Clamores creſcunt, clamoribus adſonat æquor.
Laudibus innumeris regnantum nomina tollunt.
Iuſtino vitam tercentum vocibus optant;
Auguſtæ totidem Sophiæ plebs tota reclamat.
Mille canunt laudes, vocum diſcrimina mille:
Iuſtinum Sophiámque pares, duo lumina mundi

Esse ferunt: Regnate pares in secula, dicunt.
Felices annos dominis felicibus orant.
Insonuit vox illa diu, tandémque quieuit.
Ibid. *Ingens lætitiæ sonuit fragor, aurea plebes*
Tempora principibus centenis vocibus optant.
Iustino vitam partes vtræque reclamant,
Augustæ Sophiæ votis quàm pluribus orant.
Excutiunt plausus, studiorum gaudia surgunt:
Alternísque sibi respondent agmina dictis.
* Loc. mend. *Emittunt dextras * paribúsque remittunt, &c.*
Disponunt cantus, modulos & cantibus addunt.
Nunc simul erectis, pronis nunc ardua membris
Dant capita.

§ 2. Nicephori Phocæ acclamationes ridet Luitprandus.

Nicephoro Phocæ factas acclamationes suauiter admodum irridet Luitprandus in Legatione sua Constantinopolitana: loquens enim de processione Phocæ ex Palatio ad sanctam Sophiam, sic infit: *Cúmque quasi reptans monstrum illud procederet, clamabant adulatores Psaltæ: Ecce venit stella matutina, surgit Eous, reuerberat obtutus solis radios; pallida Saracenorum mors, Nicephorus μέδων, id est, Princeps: Unde & cantabatur: μέδοντι, id est, Principi Nicephoro, πολλὰ ἔτη, id est, plures anni sint. Gentes hunc adorate, hunc colite, huic tanto colla subdite. Quanto tunc veriùs canerent: Carbo exstincte veni; μέλε, anus incessu, Syluanus vultu, rustice, lustriuage, capripes, cornute, bimembris, setiger, indocilis, agrestis, barbare, dure, rebellis Cappadox. Igitur falsidicis illis inflatus nænijs S. Sophiam ingreditur, Dominis suis Imp. se à longè sequentibus, & in pacis osculo ad terram vsque adorantibus.*

Paruin ex animo factæ acclamationes.

Multi profectò in his acclamationibus πολλὰ ἔτη apprecabantur, quibus nihil iucundius accidere potuisset, quàm si Imperator illo ipso die, quin & illo momento, repentina morte extinctus fuisset.

Acclamandi mos vetus & progressus.

Acclamandi mos vetus est, manauítque ex theatris in fora; deinde etiam in Senatum; hinc ad Christianorum Synodos. Exemplum acclamationis factæ à Senatu Marco Antonino commemorat Vulcatius in Auidio Cassio. *Antonine Pie, dij te seruent. Antonine clemens, dij te seruent. Tu noluisti quod licebat; nos fecimus, quod decebat. Commodo Imperium iustum rogamus, progeniem tuam robora. Fac securi sint liberi tui: bonum Imperium nulla vis lædit. Commodo Antonino tribunitiam potestatem rogamus; præsentiam tuam rogamus, Philosophiæ tuæ, patientiæ tuæ, doctrinæ tuæ, nobilitati tuæ, innocentiæ tuæ. Vincis inimicos, hostes exsuperas: dij te tuentur.*

A Senatu factæ Antonino.

§. 3. Synodicæ acclamationes, Marciano & Pulcheriæ factæ.

Synodicæ acclamationis en tibi exemplum ex Oecumenica Synodo Chalcedonensi, Act. 7. vbi Marciano Imperatori, & Pulcheriæ Imperatrici acclamant Patres. *Marciano nouo Constantino, nouo Paulo, nouo Dauid multos annos. Vos estis pax orbis, Pie Domine. Dominus vitam ei conseruet. Vos fides nostra. Christus, quem honoras, ipse te custodiet. Orthodoxam fidem tu roborasti. Sicut Apostolici, ita creditis. Augustæ multos annos. Vos lumina Orthodoxæ*

doxæ fidei. Propter hæc vbique pax est. Lumina pacis, Domine, tu custodi. Luminaria mundi, Domine, tu custodi. Perpetua memoria, nouo Constantino: Quæ ex genere Orthodoxa est, D E V S *eam custodiat. Custodem fidei* D E V S *custodiat. Eam, quæ semper pia est,* D E V S *custodiat. Pia, Orthodoxa, quæ contraria est hæreticis,* D E V S *eam custodiat. Omnes hæreticos tu fugasti. Nestorium & Eutychen tu persecuta es. Absit inuidia à vestro Jmperio. Fideles Jmperatores sic honorantur.* D E V S *custodiat potestatem vestram,* D E V S *pacificet Imperium vestrum. Marcianus nouus Constantinus. Pulcheria noua Helena: Zelum Helenæ tu sectaris. Vestra vita munimen cunctorum est: vestra fides, Ecclesiarum gloria est.*

Similibus Epiphonematis personat tota Synodus Constantinopolitana, sub Mena Patriarcha, & Iustiniano Imperatore. Quin & in electionibus vsus erat ἐπιβοημάτων. In Actis ordinationis Eradij, cùm illum S. Augustinus iam senex apud Clerum & populum successorem sibi dixit, post ista Augustini verba: *Presbyterum Eradium mihi successorem volo*, sequuntur ista: *A populo acclamatum est,* D E O *gratias, Christo laudes*: dictum est vicies ter: *Exaudi Christe, Augustino vita*: dictum est sexies decies. *Te patrem, te Episcopum*: dictum est octies. *cúmque reticeretur; Augustinus Episcopus dixit, Non opus est*, &c. mox: *à notarijs Ecclesiæ, sicut cernitis, excipiuntur quæ dicimus, excipiuntur quæ dicitis: & meus sermo, & vestræ acclamationes in terram non cadunt. Apertiùs vt dicam, Ecclesiastica nunc gesta conficimus. sic enim hoc esse quantum ad homines confirmatum volo. A populo acclamatum est trigesies sexies,* D E O *gratias, Christo laudes. Exaudi Christe: Augustino vita*: dictum est tredecies. & sub finem: *Hic mihi responsione vestra opus est: teneam responsionem vestram, de hac assertione aliquid acclamate. A populo acclamatum, Fiat, fiat*: dictum vicies quinquies. *Dignum est, iustum est:* dictum vicies octies: *Fiat, fiat*: dictum quater decies. *Olim dignus, olim meritus*: dictum vicies quinquies. *Iudicio tuo gratias agimus*: dictum tredecies: *Exaudi Christe, Eradium conserua.* dictum octies decies.

§ 4. Synodus Constantinop.

In ordinatione Eradij S. Augustino acclamatum, & Eradio.

Vides hîc eandem acclamationem iteratam fuisse, non tantùm semel, sed & sæpiùs, imò sæpissimè.

En quid Senatus in Claudium, cùm Imperator renunciatus esset apud Trebellium. *Auguste Claudi, dij te nobis præstent:* (dictum sexagies) *Claudi Auguste, principem te, aut qualis tu es, semper optauimus.* (dictum quadragies) *Claudi Auguste te Respubl. requirebat*: (dictum quadragies) *Claudi Auguste, tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus Senator, tu verè princeps*: (dictum octauies) *Claudi Auguste, tu nos ab Aureolo vindica*: (dictum quinquies) *Claudi Auguste, tu nos à Palmyrenis vindica*: (dictum quinquies) *Claudi Auguste, tu nos à Zenobia & à Victoria libera*: (dictum septies) *Claudi Auguste, Tetricus nihil fuit*: (dictum septies.)

§ 5. Claudio Imp. acclamat Senatus.

Nec bonis tantùm bona, sed & mala malis in huiusmodi acclamationibus apprecabantur, vel quasi iure suo efflagitabant. Illustre huius rei exemplum suppeditat Ælius Lampridius, apud quem habes acclamationes Sena-

§. 6. Imprecationum & execrationum exempla.

tus in occisum Commodum Imp. *Hosti patriæ honores detrahantur, parricidæ*
Commodo decreta ex [illegible] dedecora. *honores detrahantur, parricida trahatur. Hostis patriæ, parricida gladiator in spoliario lanietur. Hostis deorum, carnifex Senatus: hostis deorum, parricida Senatus. Hostis deorum, hostis Senatus. gladiatorem in spoliario. Qui Senatum occidit, in spoliario ponatur. Qui Senatum occidit, unco trahatur. Qui innocentes occidit, unco trahatur: hostis, parricida, vere, seuere. Qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. Qui te occisurus fuit, unco trahatur. Nobiscum timuisti, nobiscum peri-*
Fides Prætorianorum laudata. *clitatus es. Vt salui simus, Iupiter optime maxime, serua nobis Pertinacem. Fidei prætorianorum feliciter: prætorijs cohortibus feliciter: exercitibus Romanis feliciter: pietati Senatus feliciter. Parricida trahatur. Rogamus Auguste, parricida trahatur. Hoc rogamus, parricida trahatur. Exaudi Cæsar. Delatores ad Leonem, exaudi Cæsar. Delatores ad leonem, exaudi Cæsar. Sepratum ad leonem. Victoriæ populi Romani feliciter: fidei militum feliciter: fidei prætorianorum feliciter: cohortibus prætorijs feliciter. Hostis statuas undique, parricidæ statuas undique, gladiatoris statuas undique: gladiatoris & parricidæ statuæ detrahantur. necator ciuium trahatur, parricida ciuium trahatur. gladiatoris statuæ detrahantur. Te saluo, salui & securi sumus, verè, verè: modò dignè, modò verè, modò liberè. Nunc securi sumus, delatoribus metum. Vt securi simus, delatoribus metum: vt salui simus,*
Delatorum supplicia. *delatores de Senatu. Delatoribus fustem te saluo. delatores ad leonem te imperante. delatoribus fustem. Parricidæ gladiatoris memoria aboleatur, parricidæ gladiatoris statuæ detrahantur. Impuri gladiatoris memoria aboleatur; gladiatorem in spoliario. Exaudi Cæsar. carnifex unco trahatur. carnifex Senatus, more maiorum, unco trahatur. Sæuior Domitiano, impurior Nerone, sic fecit, sic patiatur. Memoriæ innocentium seruentur, honores innocentium restituas. Rogamus, parricidæ cadauer unco trahatur, gladiatoris cadauer unco trahatur, gladiatoris cadauer in*
Commodi flagitia. *spoliario ponatur. Præroga, præroga, omnes censemus unco trahendum. Qui omnes occidit, unco trahatur. Qui omnem ætatem occidit, unco trahatur. Qui vtrunque sexum occidit, unco trahatur. Qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. Qui templa spoliauit, unco trahatur. Qui testamenta deleuit, unco trahatur. Qui viuos spoliauit, unco trahatur. Seruis seruiuimus. Qui pretia vitæ exegit, unco trahatur. Qui pretia vitæ exegit, & fidem non seruauit, unco trahatur. Qui Senatum vendidit, unco trahatur. Qui filijs abstulit hæreditatem, unco trahatur. Indices de Senatu, delatores de Senatu: seruorum subornatores de Senatu. & tu nobiscum timuisti. omnia scis, bonos & malos nosti: omnia scis, omnia emenda. pro te timuimus. O nos felices te viro imperante. De parricida refer, refer, perroga, præsentiam tuam rogamus. Innocentes, sepulti non sunt. Parricidæ cadauer trahatur. Parricida sepultos eruit, parricidæ cadauer trahatur.*

§. 7. Execrationes Synodi in Petrum, Zoaram & Seuerum hæreticos. Similis fermè est illa Ἐπιφώνησις, quæ in Synodo sub Mena Actione IV. legitur. *Multi anni Imperatoris. multi anni Patriarchæ. Petrum, Zoaram, & Seuerum modò anathematiza. Orthodoxum Imperatorem habes, quid times? Eos qui parabaptizant, eijce foras. Et cùm monachi Hierosolymorum porrexerunt chartam; vniuersi clamauerunt: Multi anni Patriarchæ. Libellum Monachorum modò suscipe. Libellus modò legatur. Eos qui per domum baptizant, eijce foras. Speluncam*

luncam Zoaræ modò torqueas. Multi anni Patriarchæ. Parabaptistam modò anathematiza. Christiani Imperatoris multi anni. Orthodoxi Imperatoris multi anni. Spelunca hæreticorum modò ardent. Vincit fides Imperatoris. Orthodoxus regnat, quid times? Petrus quare habet monasteria? Omnes hæreticos ibi habet. Seuerum, Petrum, & Zoaram modò anathematiza. Trinitas tres anathematizat. Anathema Seuerus, Petrus, & Zoaras. Seuerum Manichæum modò anathematiza. Vincit fides Christianorum. Multi anni Patriarchæ. Inimicos Christi modò anathematiza. Hæreticos modò anathematiza. Anathematizatos modò anathematiza. Vincit fides Christianorum.

Et Act. 5. quæ antea in vulgatis editionibus solebat esse prima, extat longissima acclamatio, qua partim bona Augustis, & Patriarchæ, partim mala hæreticis populus imprecatur. *Multi sint anni Imperatoris. Multi anni Augustæ, &c. Seuerum Manichæum eijce, &c. Effodiantur ossa Manichæorum, &c. Seuerum Manichæum foras eijce, &c. Qui non anathematizat Seuerum; Manichæus est. Eijce foras Seuerum. nouum Iudam eijce foras. Insidiatorem Trinitatis eijce foras, &c. Exhumentur ossa Nestorianorum. Exhumentur ossa Eutychianistarum. Quis est Nestorianus? ego nescio; Anathema sit ipse à Trinitate, &c. Manichæos de Ecclesia eijce. Duos Stephanos de Ecclesia eijce.* Paulò pòst in eadem sessione sequuntur plura huius generis epiphonemata. 5. 8. Ossa Manichæorum, Nestorianorum, Eutychianistarum exhumanda.

Acclamabant etiam concionatoribus; cuius moris exempla inuenies apud S. Augustinum lib. 4. de doctrina Christiana cap. 26. & sæpe in Homilijs. Hactenus de ista consuetudine. Acclamatum concionatoribus.

Protapostolarius. Vides & hìc nomen Græcanicæ ambitionis, quod inter illos, qui Apostolum Paulum publicè legebant, hoc est, inter Apostolarios, voluerunt habere Protapostolarium. N. 14.

Post hunc Liturgia perficitur. Habent hunc morem Græci, vt in Quadragesima, diebus ieiunij, & in vigilijs Liturgiam seu Missam celebrent à meridie: & vt hinc apparet, post vesperas. In Paschate Liturgia fit ante solis exortum. Alijs diebus hora tertia, tanquam consueta, vt docet Gabriel Philadelphiensis Episcopus in suo de sacramentis libello. N. 16. Liturgia post vesperas celebrata, ante solem ortum; ordinariè horâ tertiâ.

Crinonia. Hoc Imperatoris tegmen videtur à specie lilij *crinoniæ* nomen inuenisse, vt & illud *Tetraphyllum* à quatuor folijs. Vtriusque meminit Glossarium, sed nudis solísque verbis Codini, nulla explicatione adhibita. N. 18.

Flammula. Dicitur τὸ *flammulum*, & τὰ *flammula*: aliquando simplici μ, interdum geminato. dicitur etiam *flamula*, *flamulæ*, genere fœminino. Vegetius lib. 3. cap. 5. *Aquilæ, dracones, vexilla, flammulæ, tufæ, seu tuphæ.* Meritò autem reprehendit Clariss. Lipsius lib. 4. de Militia Romana illos, qui apud Vegetium *flamulas* mutant in flameola; *ô malè*, inquit, *abstineant.* Et meritò monet, vt abstineant; qui rectè itidem castigat interpretem Cedreni, hæc verba Græca, τὸν τῆς εἰρήνης ἔγγραφον χάρτην ἐπὶ φλαμμουλίου κρεμάσαντες: his Latinis interpretantem, *Tabulis pacis de conto suspensis.* quasi φλαμμούλιον sit *contus.* Rectissimè Lipsius: *Chartam conscriptam, pacis testem, super flamula suspendentes.* Nec rectè Iunius φλάμμουλον interpretatur *Laba-* N. 19. Flammula nō sunt flameola. A Clariss. Lipsio interpres Cedreni correctus. Iunij Labarū reiectum, & cur.

rum: quia Labarum vnum erat; at φλάμουλα etiam βασιλικὰ, & Imperatoria, plura; nimirum duodecim: & domi quoque non tantùm in bello præferebantur; vt docet Curopalata, cap. 6. n. 25. Fortè vetus illud Labarum apud posteriores Græcos desierat: sin minùs; δισίγνιον potiùs Labaro respondere dicerem: hoc enim vnicum erat, ante omnes flamulas, vt ib. n. 26. dicitur.

Δισίγνιον vnicum erat, & fortè vice labari.

Nec omittendum illud Suidæ: σαυρίον εἶδος σημείας ἢ φλαμούλου. *Saurion genus signi seu flammulæ.* Quid tamen *Saurion*, ignoro, inquit Clariss. Lipsius. Sed quid si legeretur σταυρίον? certè vnum ex flamulis Imperatoris, σταυρὸς erat, hoc est Crux, vt suprà dictum ex Curopalata *. Vt igitur à Dracone flamulum quoddam dicitur, apud Curopalat. δρακόντειον; sic apud Suidam videtur, à Stauro seu Cruce vocari *Staurion* illud, quod à Curopalata *Staurus* seu *Crux* appellatur.

Coniectura de σαυρίῳ, seu de flamulo, quod Crux dictum.

* l. 2. c. 6. n. 4.

Φλάμπουρον quoque inuenias, apud Moschopulum: apud Cedrenum pag. 363. φλαμούλιον: apud Leonem in Tacticis constitut. 5. φλαμουλίσκιον: in Pandecte Turcico, *Flambarum* & *flambulum*; quæ & hodie Græcis vsitata: idémque omnia hæc vocabula, etsi diuersè scribi solita, significant, nempe vexillum, seu, vt interpretatur Nicetas apud Giraltium in Glossario, *signum militare*: nec tamen militiæ solùm, sed & domi Imperatori, & principibus Palatij præferri consuetum; quod planum ex Curopal. cap. 6. n. 19. & 26. & 27. Imò, domi plura præferebantur; nimirum duodecim: ἐκτὸς δὲ ὁπόταν στρατεύῃ ὁ βασιλεύς, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ποσότητος τῆς αὐτοῦ συντάξεως ἔχει καὶ φλάμουλον ἓν τυχὸν ἢ δύο. *In bello vnum tantùm aut duo flammula habet pro magnitudine exercitus.* Qui flammulum gestat, Græcis est *Flamularu*, seu *Flambular*. Pandect. Turc. cap. 174. & Vet. Gloss. apud Giralt. φλαμουλάριοι. In Turcogr. pag. 161. φλαμπουλάριοι, *vexilliferi*. pag. 201. Flamboler, *signum* seu *vexillum*. Transijt flamula ex Latio ad Græcos, qui illud variè, vt solent, immutarunt.

Φλάμπουρον, φλαμμούλιον, φλαμουλίσκιον, &c significāt signum militare Imper. prælium domi bellique.

Flamularis qui gestat flamulum.

N 21. Flagitiosè prorsus Iunius in interpretatione & explicatione eorum, quæ hîc de flamulis scribuntur, versatus est. id vt videas, en tibi Iunij verba. *Ea* (flamula) *sunt hæc. Primum fert Archistrategus: Princeps sacrorum secundum, habens imagines diuinas multas: Aliud tertius, habens imagines sanctorum quatuor Magnorum Martyrum, Demetrij, Procopij, & Theodori. Aliud, qui fert Sanctum Georgium equitem, aliud draconteum, & aliud habens equestrem Imperatoris statuam.* Perperam prorsus. vertendum enim, vt ipsa verba, & mens Curopalatæ postulant, hunc in modum: *Ea autem* (flamula) *sunt hæc. Primum Archistrategus: alterum verò* (flammulum) *multas habens sacras & diuinas imagines Pontificum & Ecclesiæ præsulum; Aliud, Crux, habens* (legendum enim ex Cod. MS. Doctoris Georgij Lautherij, ἄλλο, σταυρὸς ἔχων) *imagines Sanctorum quatuor Magnorum Martyrum, Demetrij, Procopij, & vtriusque Theodori.* (legendum enim in plurali Θεοδώρων, vt habent mmss. Codd.) *Aliud habens* (ἔχον) *S. Georgium equitem. aliud, draconteum; & aliud habens equestrem Imperatoris statuam.*

Flagitiosa Iunij explicatio.

Vera lectio & versio restituta & probata.

Hanc

Hanc esse veram interpretationem; quiuis vel paululùm mentem aduertens fatebitur; nam primùm Curopalata enumerare volens, quænam sint illa flammula, ait; *sunt autem hæc*: postea singula percenset. *primum*, inquit, *est Archistrategus*; non *fert Archistrategus*. Neque enim Curopalata habet istud, *fert*: sed, *primum est*, seu dicitur, *Archistrategus*; à D. Michaëlis imagine, quæ in illo flammulo expressa & effícta. Hinc Archangelus toti flammulo nomen dedit, vt diceretur *Archistrategus*. Nam S. Michaël Archistrategus à Græcis appellatur, quasi Princeps cœlestis militiæ. Ita vocatur I. ab Emmanuele Imperatore Constitut. de Ferijs. *Feriamur*, inquit, *sexta Septembris*, ὅτι ἐν αὐτῇ τὸ ἐν Χώναις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ θαῦμα περιτουργῆται. *quia illa die commemoratio agitur miraculi, quod à Michaële Archistratego Chonis patratum est.* II. à Cedreno in Imperio Basilij Macedonis: ἀνεγείρει δὲ τὸν μέγαν τοῦ ἀρχιστρατήγου ναὸν τὸν ἐν Σωσθενίῳ. III. à Niceta Choniate l. 3. de Imperio Isaaci Angeli: ἐπισκευάσαι δὲ βουληθεὶς, καὶ τὸν ἐν τῷ ἀνάπλῳ νεὼν τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω τάξεων Μιχαήλ. Eod. lib. Εἰς τὸν περιώνυμον νεὼν ἀρχιστρατήγου τῶν θείων καὶ ἀΰλων τάξεων Μιχαήλ. Idem lib. 7. de Imperio Manuelis. Denique eodem Archistrategi nomine afficiunt S. Michaëlem Græci, qui encomia in eum scripserunt, & miracula ab eo patrata litteris consignarunt. §. 2. Archistrategus seu primum flammulum est D. Michaël. Probatur 1. Probatur 2. Probatur 3. Græcis S. Michael est Archistrategus.

Deinde cùm signa & vexilla, quæ Curopalata commemorat, imaginibus cœlitum exornata fuerint, omnino oportet, vt & primum effigie aliqua fuerit insignitum; at aliâ insignitum non fuit, quàm τοῦ ἀρχιστρατήγου militiæ cœlestis. Tertiò, Archistrategus non erat officium, vel nomen officij aulici, vel militaris; alioquin omissum non fuisset hoc munus à Curopalata in catalogo. Quare vana est illa Caluiniani nota: ὁ ἀρχιστράτηγος, *puta, quisquis est per illud tempus*. At nullus est Archistrategus apud Curopalatam, nisi Michaël Archangelus. §. 3. Nullus Archistrategus Caluinianus.

Nec minùs errat Iunius, cùm illud ἱεραρχῶν vult idem esse, quod, *Princeps sacrorum*; quasi scilicet Princeps sacrorum ferat illud vexillum. Nugæ. Nam ἱεραρχῶν est patrius casus numeri multitudinis à recto ἱεράρχης, quæ vox Præsulem, Episcopum seu Pontificem denotat; Νικολάου τοῦ περιωνύμου ἐν ἱεράρχαις τὸν περικαλλῆ τουτονὶ ναόν, inquit Cedren. in Imperio Basilij. Ergo *Hierarcha*, Constantinopolitanus erat Patriarcha eiusdem vrbis; quem Imperatori flamulum, seu vexillum præportasse, quis credat, nisi aliunde id Iunius probet? §. 4. Alius Iunij error.

Illud Θεοδώρων est vtriusque Theodoti Martyris, Ducis & Tironis. prioris festum agunt Græci 8. Iunij; posterioris, 17. Febr. Et in hunc Tironem exstat S. Gregorij Nysseni pulcherrima oratio.

His Imperatorijs flammulis seu vexillis propter cognationem nominis adde vexillum S. Dionysij, Gallicè *Oriflambe* dictum; quod Reges Galliæ summa religione secum in expeditiones educebant. de quo vide gesta Ludouici Francorum Regis fol. 138. 144. & Rigordum de gestis Philippi Augusti Regis fol. 186. edit. Pithœi.

Ff

Non possum hoc loco tacitus prætetire, Nicephori Gregoræ lib. 7. sinistrum & abiectum iudicium de Marchionibus Latinis; quos ait *non esse claros apud Latinos, sed eum dignitatis gradum tenere, quem apud Romanos* (Constantinopolitanos) tenet *ὁ τὴν βασιλικὴν σημαίαν ἐν στρατεύμασι κατέχων, qui vexillum Imperatorium in exercitu gestat*: Et Marchioni *perpetuò munus hoc attributum esse, vt nouo Imperatori vexillum præferat.* Scilicet Marchio Montis ferrati, Misniæ, Brandeburgicus, & similes apud Latinos maioris dignitatis non erant, quàm Lampadarius, aut is, qui diuelium, aut flammula Imperatoria apud Græcos Imperatori præportabat: nec Marchiones, seu, vt Græci appellant, *Marcesij*, nomen hoc habent à *vexillo* seu *bando*, sed à limitibus tuendis. *Marck* enim Germanis limes est. Nam finibus defendendis præfecti erant; qui temporis progressu ad amplissimas opes, latissimósque principatus emerserunt: Qualis enim & quàm potens Marchio Brandeburgicus, Marchio Badensis, Marchio Onspachensis; Marchio Morauiæ, Marchio Burgoicus, & alij? Ipse etiam Nicetas Choniates lib. 7. de rebus gestis Manuelis *Marchesij* Montis Ferrati nobilitatem & potentiam agnoscere & prædicare coactus est.

N. 28. Iunius iterum correctus. Antidotum quid. Antidotum. Ineptè Iunius *mutuum munus.* Nihil melius, quàm ipsum Græcum nomen retinere. Erat panis, ex quo pro Eucharistia conficienda pars desecta, quíque ante Liturgiam per templum circumlatus fuerat. Is finita Liturgia distribuebatur præsentibus, benedictionis gratia; vt qui Eucharistiæ participes non fuissent, saltem de hoc benedicto pane participarent.

N. 29. Pægniotæ. Germanicè, *dpilleuth.* Ibid. Sutulistæ, à *surullio* instrumento Musico. quod num Iunius rectè in Annotationibus suis explicet, quis nos certos faciet?

N. 31. Βηλόθυρα. infrà cùm de coronatione Imperatoris disputatur, aliquoties idem nomen occurrit. compositum ex *velo* Latino, & Græco θύρα, *velatura*; seu *velaturam*, quæ est loco ianuæ. Reclamat Meursius. *Non est velatura, degeneri verbo Romano, sed παραπέτασμα, quod diductum ianuæ instar transeuntes transmittit.* Aristophanis Scholiastes ad Ranas. παραπετάσμασι ταῖς σκηναῖς, τοῖς παροικοῖς βήλοις, ἢ βηλοθύροις. sed non video cur βηλόθυρον non possit esse vtrunque; velum scilicet ianuæ, vt nomen ipsum indicat, & velum loco ianuæ. Etiam in Pontificum historia apud Anastasium occurrit, in Stephano VI. *Fecit velothyra quatuor. contulit velothyra serica tria in circuitu altaris.* vbi absolutè pro peripetasmate accipi videtur. Ibidem pro προθύρων, Codex alter Boicus, βηλοθύρων, & rectiùs meo iudicio.

Βηλόθυρον velum ianuæ, & velum loco ianuæ.

N. 32. Arabicæ musca Iunij. Ζούφιον, animalculum, vt *musca, vermis, araneus.* Iunius ζούφιον edidit. & stultè admodum Arabicum esse dicit: stultiúsque adhuc suum hoc Arabicum ζούφιον interpretatur.

N. 33. Vt veterem notionem Diadematis assequatis, inspice nummos, quos cùm alij vulgarunt, tum ego Tom. 3. de S. Cruce, l. 1. Notanda autem sunt

hæc

hæc, quæ hic de distinctione *diadematis* & *flemmatis*, & *zonæ militaris*, adeóque de *torque* traduntur.

Φυάλιν. Ita scribitur apud Codinum. Integrum est φυάλιον, *velum. Viri docti*, hoc est, Iunius, inquit Glossarium, *interpretantur vitream carbasum. Non assentior. Recentiores Græci crassiore pronunciatione & πλατυάζοντες sic efferebant velum Latinorum*. Germani quoque vocant sacrum velum, quo Moniales velantur, *ein Vviil*, seu *Vvail*, seu *Vveil*, manifesta ex vocula *velo* origine. N. 34. Iunius à Glossario emendatus.

Tropæuchia, à *tropæo*, seu trophæo. *Iustinianeum* à Iustiniano Imperatore, qui quasi tegmine capitis vsus sit, apparet aliquo modo ex antiquis numismatis, quorum nonnulla lectori spectanda proposuimus Tom. 3. de S. Cruce lib. 1. Paulò pòst pro [illegible], libenter legerem [illegible]; vt sit gestamen capitis, instar ignis flammans. N. 36.

De Blatio iam suprà diximus *. Acacia quid sit, oculis intueri licet in imaginibus Imperatorum præfixis Nicephoro Gregoræ, & in nummo Theodosij Magni, quem habes Tom. 3. de S. Cruce l. 1. tametsi Illustriss. Baronius existimat, gestamen illud Theodosij Magni, esse sacrum Euangeliorum Codicem. Ibid. pro acacia, suspicabar legendum αἰκία. sed vulgata scriptura retineri potest; imò debet. Et est Acacia, *innocentia*: & Acacius, *Innocentius*. Mandylium suos natales etiam nemine admonente prodit. N. 37. * l. 2. c. 5 n. 8.

Pilaticia accersuntur à Cyro Persarum Rege; imò à Medis, quorum Rex & Iudices talia pilaticia ex collo dependentia gestarint, tanquam iuridici honoris & officij insignia. Quicquid sit de re, vocabulum videtur Latinum à *pilo*, hoc est, *telo*. Nam quòd Iunius ex Orientalibus linguis id deducit, quibus ait, *Pilaticium esse disquisitionis & accuratissimæ cognitionis monumentum*; id ideo fecit, ne nesciremus, quàm feliciter suprà n. 32. ζωύφιον ex Arabico formarit; non impari felicitate pilaticia ex Oriente nobis nunc aduehit. Vide Tom. 3. de S. Cruce l. 2. c. 13. Vbique autem scribendum πιλατίκιον, non ἀπιλατίκιον, sceptri genus, quod Palatini certi gerebant, quemadmodum alij multi τὸ δικανίκιον, suprà l. 2. c. 6. n. 47. N. 38 & 41. Quid & vnde Pilaticia. Iunius Arabs nullam meretur fidem. Lectio restituta.

Διὰ σετηλίων, vel σιτηλίων. *ex sericis filis*. nam Italis *seta* est sericum, vnde nuperi Græci suum *sitanium* seu *setanium* procuderunt: nisi quis malit à Latino *seta* deducere, quasi pilaticia illa de setis suspensa fuerint. Germani chordas, seu fides vocant *Seiten*, apertè, à *seta*. Sed Glossarium V. σέ[illegible]-νιον & V. γαϊτάνιον putat legendum, rescribendúmque διὰ γαϊτανίων, ex *cingulis* seu *zonis*: nam γαϊτάνιον est cingulum. Non assentior. facerem, si crisis hæc aliquo manuscripto exemplari adiuuaretur. N. 42. Σιτάνιον à seta.

OBSERVATIONES AD CAPVT SEPTIMVM.

Quod est de Mensa Imperatoris.

CAP. II.

N.6. POtestatus. ab Italico, *potestà.* & hoc à Latino, *potestas,* significat præfectum, seu præsidem, seu prætorem, qualis & iste Genuensium erat.

N.7. Colicium, seu Collicium, idem quod κόλλιξ, & κολλίκιος: nempe genus quoddam panis rotundi, vt inquit Iunius, & delicati.

N.9. Κόνσουλος ex Latino *Consul.* ita vocabatur, qui Pisanis Constantinopoli præerat. Eodem nomine Anconitani suum præfectum salutabant. Et hodie Tripoli, Alexandriæ, Cairi, seu Memphi, mercatores & negotiatores Gallici suos habent Consules.

N.13. Contacion de Christo nato. Virgo hodie. Contacium hoc fecit Romanus Melodus contaciorum auctor, & extat in Menæo 25. Decembris. Integrum ita habet.

Η παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει.
Καὶ ἡ γῆ τὸ σπήλαιον τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει.
Αγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι.
Μάγοι δὲ μετὰ ἀστέρος ὁδοιποροῦσι.
Δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

Virgo hodie supersubstantialem parit.
Et terra speluncam ei, qui accedi non potest, offert.
Angeli cum Pastoribus DEVM *glorificant.*
Magi cum stella iter faciunt.
Propter nos enim natus est nouus infans, ante secula DEVS.

N.14. Μῖσσος, à Latino *missus. ferculum* verti: quia missus non sunt Latinis singula fercula, sed ferculorum quamplurium illatio & appositio: hîc autem singulis singula tradebantur fercula, non integri missus.

N.17. Βρύσις vel βρύσιον fons est, à βρύω, quod est *scaturio*: hinc βρύσις, quasi dicas; *scaturitio.*

N.18. Μετὰ τὸ δεῖπνον. *post cœnam*, melius, quàm post prandium, vt Iunius; quia mensa illa verè cœna erat: erat enim ieiunium Vigiliæ Natiuitatis Domini.

N.19. Postero die, &c. Hactenus percensuit Codinus, quid in Vigilia Natiuitatis fieri consueuerit; nunc quid in ipso festo agatur, exponit.

N.20. Quadragesimas Græci ante alia festa agebant. Græci non tantùm ante Pascha, sed & ante alia festa præcipua, vt est Natalis Domini, Quadragesimam præmittebant: sed Quadragesimam non re, sed solo nomine, vt pote ieiunio paucis diebus circumscripto. Id disces ex Balsamone, qui in responso ad 53. Quæstionem Marci Patriarchæ Alexandrini ita scribit: *Nos defendimus ieiunia necessariò præcedere hæc quatuor festa: nimirum*

nimirum festum Sanctorum Apostolorum, Natalis Christi, Transformationis Christi & DEI nostri, & Obdormitionis Sanctæ DEIPARÆ, sed tantùm septem dierum. Vnum enim est quadraginta dierum ieiunium Sancti & magni Paschatis. Quòd siquis plus quàm septem diebus circa festum SS. Apostolorum, & festum Natalis Christi ieiunet, seu sponte, seu ordinis sui regula impulsus, non vituperabitur. Quomodo autem, & propter quid ante vnumquodque horum quatuor festorum ieiunare debeamus, declaratum in Synodali decisione, de eo à nobis facta. Qui igitur non ieiunant ante vnumquodque horum quatuor festorum, sine vlla omnino excusatione, magnis emendabuntur pœnis.

Eadem tradit Balsamon in Responsis ad interrogationes quorundam Monachorum, quæ extant post Nomocanonem Photij. §. 2.

Porrò qui Natali integram Quadragesimam præmittebant, ij auspicabantur à XIV. die Nouembris, vt Monachi, quos ad hoc peculiaris regula obligabat. *Monachi*, inquit Balsamon, *qui suarum fundationum constitutionibus coguntur ampliùs ieiunare, scilicet à festo Omnium Sanctorum; & à XIV. mensis Nouembris, vel inuiti cogentur sequi statuta suarum fundationum; quoniam hoc est canonicum, & salutare. quemadmodum & laici, qui sua sponte ita ieiunant, laude & gratiarum actione digni habebuntur.* Quod dicit de festo *Omnium Sanctorum*, id referendum est ad ieiunium ante festum Omnium Apostolorum, quod Græci celebrant, vltimo die Iunij, cuius principium erat festum Omnium Sanctorum, quod Græci celebrant prima Dominica post Pentecosten: cùm autem Pentecoste sit festum mobile, necessariò etiam festum *Omnium Sanctorum* est festum mobile, apud Græcos; nunc in Maio, nunc in Iunio occurrens. Quò fit, vt ieiunium illud ante Apostolorum festum, etiam apud Monachos aliquando breuius, aliquando longius fuerit. breuius, si Pentecoste in Iunium incidisset; longius, si in Maium. Vide Typicum Sabæ.

Monachorũ longior Quadragesima.

Græci celebrant festum Omnium Apostolorum.

Obseruandum & hoc; Græcos commemorationem omnium fidelium defunctorum agere Feria quinta ante Pentecosten, vt constat ex libro Rituali Nicephori, qui Pentecostarium inscribitur.

Ad Circumstationem. Cuius, quia toties mentio facta est, subijcere placet imaginem depictam à Corippo poëta Africano lib. 3. de laudibus Iustini. N. 26.

Exemplum Circumstationis.

Acciti proceres omnes, Scholáque palatî est,
Iussa suis adstare locis. iámque ordine certo
Turba decanorum, cursorum, in rebus agentum,
Cúmque Palatinis stans candida turba tribunis,
Et protectorum numerus mandante magistro.
Omnis sacrorum vis adfuit officiorum
Ornatu vario, cultúque, habitúque, modóque:
Ingens excubitus diuina Palatia seruans,
Porticibus longis porta condensus ab ipsa,
Murorum in morem læuam dextrámque tegebat,

Scuta sub erectis coniungens aurea pilis,
Ense latus cincti, præstricti crura cothurnis.

N. 23. Integrum Idiomelon extat in Menæo 25. Decemb. & adſcribitur Ioanni Monacho.

Μάγοι Περσῶν βασιλεῖς, ἐπιγνόντες σαφῶς
Τὸν ἐπὶ γῆς τεχθέντα, βασιλέα οὐράνιον,
Ὑπὸ λαμπροῦ ἀστέρος ἑλκόμενοι ἔφθασαν ἐν Βηθλεέμ,
Δῶρα προσφέροντες ἔκκριτα, χρυσόν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν.
Καὶ πεσόντες προσεκύνησαν· ἴδον γὰρ ἐν τῷ
Σπηλαίῳ, βρέφος κείμενον τὸν ἄχρονον.

Magi Perſarum, cùm manifeſtè cognouiſſent natum in terra Regem cæleſtem, à ſplendida ſtella tracti venerunt in Bethleem, eximia dona adferentes, aurum, thus, & myrrham, & procidentes adorauerunt: viderunt enim eum, qui eſt temporis expers, iacere in ſpelunca infantem.

Idiomelon proprij feſti canticum.

Eſt autem Idiomelon proprij feſti canticum. Idiomella vbique in libris Ritualibus Græcorum obuia ſunt. Ineptè Iunius hîc ſcribit ἰδιώμελον per ω. infrà ἰδιόμελον per ο, μικρὸν, vt originis & compoſitionis ratio poſtulat: planúmque fit ex Menæis; vbi nulla ἰδιώμελα, niſi forſan errore typographico, ſed mera ἰδιόμελα reperies.

N. 29. Iunius ſcitiſſimus aulicus fercula Imperatoria non humi, ſed ſuper menſam collocat. ἐπ' ἐδάφους quid.

Fercula humi poſita, &c. Iunius nobis perſuadere contendit, ponere fercula ἐπ' ἐδάφους, id eſt, humi, idem eſſe, quod ponere ſuper menſam; quia menſa eſt etiam ἔδαφος, ſeu *ſolum*, ſeu *ſuſtentaculum*. An vigilans iſta ſcripſerit Iunius, equidem dubito; cùm Codinus expreſsè dicat; Domeſticos τῶν δομεστικῶν μίνσους κειμένους ἐπ' ἐδάφους, *humi vel in pauimento poſitos* ex ſolo leuaſſe in menſam Imperatoris; & huius faciendi tunc tantùm, & aliâs nunquam poteſtatem habuiſſe. An quod iam eſt in menſa, dicitur leuari in menſam? Et n. 22. Domeſtici iſti τὰ κάτω τοὺς μίνσους ἐπ' ἐδάφους. In quo Calepino reperit Iunius ἔδαφος eſſe vel ſignificare menſam?

N. 32. Τὸ μινσάλιον. *Mappa menſæ.* Citrius in Reſponſis. καὶ τὰ ἐν ταῖς τραπέζαις ἐφαπλούμενα ὀθόνια, μινσάλια λέγονται, οἷα πρὸς κόσμον τῆς τραπέζης καὶ τῶν μίνσων τιθέμενα. *Lintea in menſis expanſa vocantur Menſalia, qualia ad ornatum menſæ & ferculorum poni ſolent.* Ibidem pro ἰσοπίδιον, reponendum eſt, συπόδιον, *ſuppedium*, ſcabellum pedum, vſurpatum à Niceta Choniate, & ab aliis, vt docet Meurſius in Lexico. ſcribitur etiam σωπίδιον & συπίδιον.

N. 33. Iunij de Panagia commentum.

Panagiarium, & *Panagia*. Illud erat ſcutella, in qua *Panagia* adferebatur. Quid verò hæc? Mira Iunius. Ait *Panagiam eſſe vocem Barbaram ex Latino panis, & Græco, ἅγιος, ſignificare panem à ſacerdotibus conſecratum: eius vſum à Gallis in Græciam importatum eſſe; Gallorum enim more panem à ſacerdotibus conſecrari, cuius fruſta diligenter aſſeruent.* Eadem fermè Meurſius, ſaltem quod ad conſecrationē attinet, qui dicit, *Panagiam eſſe panem conſecratum à ſacerdotibus.*

Panagia epithetum B. Virginis.

Ab Apoſtolis Panagiæ origo repetita.

Crederem hæc vera eſſe, niſi ipſi Græci ab aſſenſu me prohiberent. Eſt enim *Panagia* vox Græca à D. Virginis epitheto, ob viſionem quandam diuinitus oblatam, ad panem tranſlata: nec conſecratur *Panagia* à ſacerdotibus; ſed alia

quadam

quadam ratione cœlestis benedictionis plena esse creditur; nec à Gallis venit ad Græcos, sed ab Apostolis; quæ omnia ex Græcorum Horologio clara testatáque fiunt; vbi hæc de Panagia habentur, præfixo tali titulo: περὶ τῆς ὑψώσεως τῆς παναγίας, ὅπως γίνεται, καὶ διὰ τί. *De exaltatione Panagiæ quomodo facta sit, & quare.*

Μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φρικτὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος κάθοδον, καὶ ἕως τοῦ μερισμοῦ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα, ἦσαν πάντες οἱ ἀπόστολοι ὁμοθυμαδὸν, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐν τῷ ἀρίστῳ ἀνακεκλιμένοι, ἀφιέντες κενὸν τόπον, ἐν τούτῳ προσκεφάλαιον ἐτίθεσαν, καὶ ἐπὶ τῷ προσκεφαλαίῳ τμῆμα ἄρτου, ἐξ οὗ ἤσθιον εἰς μοῖραν Χριστοῦ· μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἀνιστάμενοι, καὶ εὐχαριστοῦντες ἐλάμβανον τὸ τμῆμα τοῦ ἄρτου, ὃ εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἐπικέκλητο μοῖραν. τοῦτο δὲ ὑψοῦντες, ἔλεγον· δόξα σοι ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι. δόξα πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι. καὶ ἀντὶ τοῦ, μέγα τὸ ὄνομα, τὸ Χριστὸς ἀνέστη, ἕως τῆς ἀναλήψεως. ἔκτοτε δὲ· μέγα τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας τριάδος. κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ βοήθει μοι. καὶ ταῦτα μὲν ἐτελεῖτο οὕτως.

Ἐποίει δὲ τοῦτο ἕκαστος αὐτῶν ἔνθα ἔτυχε μέχρι τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. ὅτε δὲ τὴν παγκόσμιον συνάξιν διὰ νεφελῶν ἐποιήσαντο· διὰ τὴν τῆς Θεοτόκου δεσποίνης μετάστασιν, τὰ ἐξόδια τελέσαντες, μετὰ τὴν ταφὴν αὐτῆς, δηλονότι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, παραμυθίαν ποιούμενοι, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον ἀναστάντες, τὸ τμῆμα τοῦ ἄρτου, τοῦ εἰς ὄνομα κειμένου Χριστοῦ, κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀνυψώσαντες, καὶ τὸ μέγα τὸ ὄνομα προσειπόντες, ὢ θαύματος παραδόξου· ἡ νεκρὰ, ὥσπερ ζῶσα, μετὰ νεφέλης, καὶ φωτοποιῶν ἀγγέλων περιεσταμένων αὐτῇ ἐπὶ τῷ ἀέρι ἐπιφαίνεται· Χαίρετε, λέγουσα, ὅτι μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας· τοῦτο ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ χαροποιὸν αὐτοῖς ἐπιδιδοῦσα. οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ θαύματος ἐκπλαγέντες, ἀντὶ τοῦ· κύριε Ἰησοῦ Χριστέ· παναγία Θεοτόκε βοήθει ἡμῖν, ἀνεκραύγασαν. εἶτα τῷ τάφῳ προσελθόντες, καὶ μὴ εὑρόντες τὸ πανάγιον αὐτῆς σῶμα ἐπείσθησαν ἀληθῶς, ὅτι σωματικῶς ζῶσα τετήρηται ὡς ὁ υἱὸς αὐτῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσα, καὶ μεταστᾶσα εἰς οὐρανοὺς μεταβέβηκεν, σὺν Χριστῷ βασιλεύουσα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Post Seruatoris nostri tremendam Resurrectionem, & Spiritus Sancti descensum, vsque ad diuisionem Apostolorum prædicandi caussa, versabantur simul omnes Apostoli concordibus animis: & cùm post orationem mensæ accumberent, relicto vacuo loco, in eo puluinar ponebant, & super puluinar partem panis, ex quo comedebant vice & loco Christi: sumpto autem cibo surgentes, & precantes, & gratias agentes, accipiebant fragmentum panis in partem Domini sepositum: & cùm id eleuarent; dicebant: Gloria tibi DEVS *noster; gloria tibi, gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Et loco eius, Magnum nomen, dicebant: Christus resurrexit: vsque ad Ascensionem. Ab illo tempore vsurpabant illud, Magnum nomen Sanctæ Trinitatis: Domine* IESV *Christe adiuua me. Et hæc quidem isto modo peragebantur.* §. 2.

Panis in honorem Christi ab Apostolis sepositus.

Variatæ preces ab Apostolis per ordinem festorum.

Faciebat autem hoc quilibet eorum vbicunque tandem degeret, vsque ad obdormitionem DEIPARÆ. *At quando ex toto mundo in vnum conuenerunt, ducti per nubes, propter translationem* DEI *Genitricis & Dominæ, iustis persolutis, post sepulturam illius, videlicet tertia die, sese refocillantes, & post sum-*

B.V. Apostolis visa apparet. *ptum cibum ſurgentes, fragmentum panis, quod Chriſto ſepoſitum & deſtinatum erat, more conſueto exaltarunt; cúmque illud, Magnum nomen, pronunciarent, ô inopinatum miraculum! quæ mortua fuerat, viuentis inſtar, nubibus & lucidiſſimis Angelorum choris circundata in ſublimi apparet: Auete, inquiens, ego vobiſcum ſum omnibus diebus; hoc ſolatium & gaudium verbis Filij impertiens.*
B.Virgo Panagia ab Apoſtolis dicta. *Diſcipuli autem miraculo obſtupefacti, loco eius, Domine* IESV *Chriſte, exclamarunt: Panagia (ſanctiſſima)* DEIPARA, *adiuua nos. Deinde ad ſepulchrum adeuntes, nec inuento ſanctiſſimo corpore, verè ſibi perſuaſerunt; eam tertio die, inſtar ſui Filij, corpore rurſus indutam ex mortuis reſurrexiſſe, & in cœlum aſſumptam eſſe, vt ibi cum Chriſto regnet in ſæcula ſæculorum. Amen.*

§.3. Ex his lucem dare licebit Curopalatæ, cùm explicent, quidnam *Panagia* fuerit, vnde hoc nomen acceperit, quomodo exaltari, & quando, quibúſve verbis conſueuerit. A ſanctiſſimæ ergo Virginis epitheto, quod eſt *Panagia*, venit pani, qui Chriſto aſſeruari ſolebat; quémque poſtea religiosè particulatim comedebant; venit, inquam, *Panagiæ* nomen. Tranſijt autem Panagia etiam ad poſteriores Græcos.

Ibid N.33. Iunius emendatus. Τὸ τῦ οἰνοχείου φερῇ σκουτέλιον. Ineptè Iunius, *Vinariæ capidis ſcutellam.* Nam οἰνοχεῖον eſt hîc ipſa cella vinaria, cuius promus condus erat pincerna. cellæ ergo vinariæ ſcutellam ferebat; ſeu ſcutellam quæ aſſeruabatur in cella vinaria. fortè legendum eſt οἰνοχόφον.

N.35. Syriacæ veſtes Iunij. Granatza. Hîc Iunius iterum totus fit Syrus: vt & paulò pòſt in voce Lapatza. fortè veſtis hæc confecta erat ex illa tela pretioſa, auro interſtincta, quam Itali Granitum vocant, vt eſt lib. 3. de Canonizatione S. Didaci c. 20.

Quærat quis; num Imperator ſolus menſæ aſſederit. Reſpondeo, ordinariè aſſediſſe ſolum; adhibuiſſe tamen aliquando etiam alios, vt Auguſtam, filios; Principes Aulæ; quin & Legatos variarum gentium, vt conſtat ex legatione Luitprandi ad Nicephorum Phocam. Menſam Imperatoris, qualis præcipuè feſtis diebus eſſe ſolet, graphicè deſcribit Luitprandus, teſtis oculatus, lib. 6. rerum per orbem geſtarum cap. 3. *Eſt domus*, inquit, *iuxta Hippodromum, Aquilonem verſus, miræ & altitudinis & pulchritudinis, quæ decannea cubita vocatur. Quod nomen non ab re, ſed ex apparentibus cauſſis ſortita eſt: δέκα enim Græcè, Latinè decem, ἐννέα nouem; cubita aut à cubando inclinata, vel curuata dicere poſſumus. Hoc autem ideo, quoniam quidem* XIX. *menſæ in ea quæ ſecundum carnem eſt D. N.* IESV *Chriſti Natiuitate, apponuntur. In quibus Imperator pariter & conuiuæ non ſedendo, vt cæteris diebus, ſed recumbendo epulantur. Quibus in diebus non argenteis, ſed tantùm aureis vaſis miniſtratur. Poſt cibum autem aureis vaſis tribus ſunt poma delata, quæ ob immenſum pondus non hominum manibus, ſed purpura tectis vehiculis ſunt allata. Apponuntur autem duo hoc modo: In menſa per foramina laquearis tres ſunt funes pellibus deauratis tecti, cum annulis aureis depoſiti, qui anſis, quæ in ſcutulis* (lege ſcutellis) *prominent impoſiti, adiuuantibus inferiùs quatuor, aut eo ampliùs hominibus, per vertibile, quod ſupra laquearium eſt, ergalium in menſam ſubuehuntur, eodémque modo deponuntur.*

OBSER-

OBSERVATIONES IN CAPVT OCTAVVM, *Quod est de Epiphania Domini.*

CAP. III.

Festum Epiphaniæ, hoc est, *apparitionis*, dicitur singulari numero ἡ Ἐπιφάνεια: plurali numero & genere neutro, τὰ Ἐπιφάνια, quin & τὰ Ἐπιφάνια, aliquando τὰ Θεοφάνια; quia DEVS apparuit. Tribuitur hoc nomen huic festo, 1. quia Dominus eo die Magis se manifestauit. 2. quia apparuit hominibus, quando Baptismum eo die in Iordane à Ioanne suscepit. 3. quòd eo die Christus, mutatâ aquâ in vinum, hominibus se manifestauit in nuptijs Canæ Galilææ. Latina Ecclesia omnes has causas huius diei sequitur, vt patet ex Breuiario Romano. Græci festum hoc colunt potissimè ob secundam caussam: nam Apparitionem Magis factam celebrant ipso Natalis Christi festo, 25. Decembris, vt patet ex Menæis. N. 1. Vnde dicta Epiphania. Græci maximè celebrant Epiphaniam ob Baptismũ Christi.

S. Chrysostomus Homil. de Baptismo Christi. *Quam ob caussam hæc* (solennitas) Ἐπιφάνεια, hoc est, apparitio, *appellatur? quia nimirum non omnibus manifestus est redditus, cùm partu est editus, sed cùm est baptizatus: nam ad hunc vsque diem vulgo erat ignotus; nam incognitum eum fuisse vulgo, neque quisnam esset, plerosque sciuisse, constat ex istis Ioannis Baptistæ verbis: Medius vestrûm stetit, quem vos nescitis. Quid verò mirum, si alij non nossent, quando illum etiam ipse Baptista ad eum vsque diem ignorabat?* Et ego nesciebam eum, *inquit.* Ioan. 1.

Latinos ob manifestationem Magis factam hoc festum obire, patet ex Homelijs SS. Patrum, S. Augustini, S. Leonis, S. Maximi, & aliorum. Patet idem ex Germanica appellatione huius festi, quæ est Trium Regum, *der SS. dreÿ Konig Tag.* & legitur Euangelium S. Matth. de Aduentu Magorum. Nec aliter hæretici tam in quotidiano sermone, quàm in Calendarijs suis hoc festum nominant, quàm *der SS. Konig Tag.* Inde etiam liquet numerus Magorum *die SS. dreÿ Konig* non dicitur *die SS. Bier Konig, die SS. Ziven Konig.*

Morosè admodum de Regibus differit Casaubonus in 2. Exercitat. contra Illustriss. Baron. & tandem eò venit, vt Regulos fuisse non diffiteatur: *dummodo ita sentire vel non sentire, vnicuique sit liberum, neque articulus fidei inde cudatur.* Quis pro articulo fidei, hoc habet? Communis & est, & fuit persuasio fidelium; à qua propter ratiunculas vel potiùs stultitias Caluinisticas discedere parum consultum aut expediens est. §. 2. Casauboni Grammaticæ tricæ.

Morosiùs adhuc grammaticatur idem Casaubonus de nomine Festi Exercit. c. 15. Epiphaniam enim seu Theophaniam potiùs competere Na-

tiuitati Christi: tunc enim etiam ἐφάνη, apparuit, maximè pastoribus, &c. Veteres 6. Ianuarij celebrasse Natalem Domini, & ideo diem illum ob natum scilicet Christum, dictum Epiphaniam seu Theophaniam. & adfert aliquot testimonia, quorum nullum est ad rem. Nemo negat Theophaniæ seu Epiphaniæ appellationem etiam Natiuitati tribui posse: tunc enim apparuit Dominus inter homines, & pastores ad se traxit, &c. & in Missa huius festi legitur: *Apparuit gratia Saluatoris nostri*, &c.

§ 3. Natiuitas Christi à paucis & in Ægypto celebrata 6. Ianuarij.

Sed videndum hic, quid vsus Ecclesiasticus ferat; qui est, & fuit, vt absolutè loquendo dies 6. Ianuarij diceretur Epiphania, ídque propter tres caussas initiò dictas; etsi alij alias caussas magis attendebant: & pauci erant, qui Natalem Domini celebrarent die 6. Ianuarij: & fere intra Ægyptum hæc consuetudo circumscribebatur, vt est apud Cassianum Collat. 10. cap. 2. Profert Casaubonus locum ex orat. Chrysostomi in Natalem Domini Tom. 5. Sauilliano pag. 511. vbi dicit, *vix decimum annum agi, cùm Ecclesia, in qua hanc orationem dixit, festum Natalis celebrare cœperit, diémque Natiuitatis cognouerit.* Sed oratio hæc non est Chrysostomi. patet 1. ex stylo. 2. quia Constantinopoli ante S. Chrysostomum festum Natiuitatis agebatur; vt patet ex oratione Nazianzeni in *Natalem Domini*, & ex alia *in sanctum Luminum*. 3. Quia ipse auctor huius Homiliæ dicit Natalem celebratum & cognitum fuisse à Thracia vsque Gades, &c. At Constantinopolis est in Thracia. Neque alia Epiphaniæ fuit ratio 6. Ianuarij, quàm nunc sit, nisi apud paucos, eósque ferè Ægyptios, qui Natalem Domini 6. Ianuarij obibant.

Respondetur Casaubono ad orationem Chrysostomi, ante quem Natiuitas Christi celebrata in Thracia.

§ 4. Epiphania dicta festum Luminum. Ioseph Vicecom. l. 5 de Ritib. baptismi c 52.

Appellatur eadem Epiphaniæ solennitas *festum Luminum*, tum ob Baptismum, tum quia Christiani diem hunc accensis cereis celebrare consueuerunt. Ita Billius annot. ad orat. in Sancta lumina, & Baronius ad Martyrol. Rom. 6. Ianu.

Alia opinio de festo Luminũ acto ob Baptismi accepti memoriã.

Sed extitit, cui hæc opinio Billiana & Baroniana non placeret, tanquam longè à vero auia. Quid est ergo festum Luminum, si non Epiphaniæ, seu Baptismi Christi? Respondet, esse festum, quo quotannis Christiani Baptismatis à se suscepti memoriam recolebant. Id probat ex Orat. quadragesima Nazianzeni, quæ est in *Sacrum Baptismum*: vbi in ipso statim exordio ista leguntur. *Heri splendidum Luminum diem celebrauimus, (salutem enim nostram lætitia prosequi conueniebat, ac multo quidem magis, quàm carnis amici dies eos quotannis celebrant, quibus vel nati, vel matrimonio iuncti sunt, vel nomen acceperunt, vel certè inter iuuenes censeri cœperunt, vel locum aliquem primò incoluerunt, vel quacunque demum alia de caussa mortales festum diem agunt) hodie de Baptismo, & beneficio hinc accepto ad nos manante differemus.* Ex quibus verbis colligit *festum Luminum* nihil aliud fuisse, quàm Baptismi ab vnoquoque suscepti commemorationem.

Caussæ variorum festorũ.

§. 5. Respondetur superiori opinioni, & probatur Christi Baptismum festum agi.

Sed persuasioni huic manifestè obstat in primis ipsemet Nazianzenus, qui festum Luminum apertè nominat festum Baptismatis Christi, seu Epiphaniæ, quando Christus in Iordane baptizatus mundo apparuit: sic enim ait:

ait: *Sanctus Luminum dies, ad quem peruenimus, quémque hodie diuino beneficio celebrauimus, pro principio quidem Christi mei, hoc est veræ lucis, omnem hominem in mundum venientem illuminantis, Baptismum habet, meam autem quoque purgationem operatur.*

Et post longam de Baptismo Christi disputationem, hanc ad ipsam orationis calcem, parænesin subdit: *Nos autem hodie Christi Baptismum honore complectamur, ac festum honestè celebremus, non ventris delitijs operam dantes, sed spiritualiter nos ipsos oblectantes.* Ita etiam Gregorium intellexit Nicetas Scholiastes eius. quod itidem ex inscriptione liquet, quæ est ista. Εἰς τὰ ἅγια φῶτα τῶν ἐπιφανίων λόγος. *Oratio in sancta Lumina Epiphaniorum.*

Idem planum fit ex Ritualib. Græcorum libris, vbi προεόρτιον τῶν φώτων, *profestum Luminum*, nihil est aliud, quàm profestum *Epiphaniæ*, seu Apparitionis Christi ad Iordanem, quando à Ioanne baptizatus est, ipsúmque festum die sexto Ianuarij apud Græcos celebrari solitum appellatur ἑορτὴ τῶν φώτων, *festum Luminum*: cuius appellationis ea est ratio, quia Christiani eo die in Ecclesia, & alibi, faces, cereos, & lucernas accendebant, vt ait Nicetas, in honorem baptizati Christi, qui vera lux est; & Baptismi ab ipso instituti, qui & ipse φῶς, καὶ φωτισμός, *lux & illuminatio* nominatur, vt antea diximus.

Vnde dictum festum Luminum.

§. 6. Cur Baptismus Christi dicatur salus nostra.

Cæterùm locus ex oratione de Baptismo nouæ illi opinioni nihil adiumenti adfert: nam Baptismum, quem Christus suscepit, vocat *salutem nostram*; quia, vt Patres loqui solent, Christus Baptismo suo aquas sanctificauit, & nostræ saluti in Baptismate suo procurandæ destinauit, & salutiferas effecit. Quocirca consentaneum esse ait Nazianzenus, vt sicut alij diem natalem suum, matrimonij, & id genus alios quotannis celebrant, ita etiam *salutem nostram*, hoc est Baptisma Christi, anniuersaria panegyri celebremus.

§. 7. Qualem Epiphaniã Græci, qualem Latini agant.

Maneat ergo, festum Luminum, esse festum Epiphaniæ, seu Epiphaniorum, quando Dominus in Iordane baptizatus mundo apparuit, & vt fortunatum sidus felicissimè illuxit: hanc enim solam Domini Epiphaniam, seu apparitionem Baptismo Christi illustrem, Græci solennem habent; nec de apparitione Magis facta mentionem vllam eo quidem die faciunt; cùm Latini potissimùm die sexto Ianuarij solenniter recolant Epiphaniam seu manifestationem, qua Christus infans Orientalibus Magis sese patefecit: tametsi nec illam penitus negligant, quæ facta est ad Iordanem in Baptismo; nec illam, quæ contigit in nuptijs in Cana Galilææ, quando primum signum fecit. Hinc canit Ecclesia: *Tribus miraculis ornatum diem sanctum colimus.* Et Octaua Epiphaniæ potissimùm apparitioni ad Iordanem in Baptismo dedicatur, vt planum fit ex Romanæ Ecclesiæ Ritualibus libris.

N. 2. Primo die mensis aqua benedicta.

Ἁγιασμός, seu *consecratio & aspersio aquæ*. Primo die cuiusque mensis aqua benedicebatur, & ex benedicta homines aspergebantur in Palatio Constantinopolitano, excepto Ianuario, quo id fiebat die sexto, hoc est, in ipsa Epiphania Domini, & Septembri, quo id fiebat die 14. in ipsa Exaltatione S. Crucis Forma benedicendæ aquæ extat in Menæo die VI. Ianuarij.

Forma aquæ benedictæ.

& in Euchologio, & est ista. Ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο, καὶ δὸς αὐτῷ τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως, τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου· ποίησον αὐτὸ ἀφθαρσίας πηγὴν, ἁγιασμοῦ δῶρον, ἁμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων ἀλεξιτήριον, δαίμοσιν ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον, ἀγγελικῆς ἰσχύος πεπληρωμένον, ἵνα πάντες οἱ ἀρυόμενοι, καὶ μεταλαμβάνοντες ἔχοιεν αὐτὸ πρὸς καθαρισμὸν ψυχῶν, καὶ σωμάτων, πρὸς ἰατρείαν παθῶν, πρὸς ἁγιασμὸν, πρὸς πᾶσαν ὠφέλειαν ἐπιτήδειον.

Sanctifica aquam istam, & da illi gratiam redemptionis, da illi benedictionem Jordanis, incorruptionis fontem, sanctificationis donum, peccatorum exsolutionem, morborum remedium, dæmonum exitium, contrarijs virtutibus inaccessum, Angelica potentia plenam; vt omnes qui inde hauriunt, & participant, habeant aquam istam ad emundationem animarum & corporum, ad medicinam malarum affectionum, ad sanctificationem nostram, ad omnem vtilitatem rerum necessariarum.

§. 2.
In omnib. Ecclesijs aqua benedicta 6. Ianuar. Fideles media nocte aquam hauriunt.

Nec in aula solùm, sed & in alijs omnibus Græcanicis Ecclesijs aqua hoc die benedicebatur, etiam apud Æthiopas, qui hodie vndis non modò se aspergunt, sed & penitus immergunt. Et fideles circa mediam noctem, quæ festum antecedit, ob reuerentiam Baptismi, quo Saluator noster tinctus est, aquatum ibant, vnusquisque ad obuium sibi fontem, riuum, aut fluuium, cui aquæ DEVS hanc benedictionem largiebatur, vt multis annis incorrupta maneret. Testis locuples huius rei S. Chrysostomus, Hom. de Bapt. Christi, Tom. 5. operum Græcorum. *In hac solennitate* (Epiphaniæ, qua Græci μέγαν ἁγιασμὸν celebrant) *sub mediam noctem omnes*, ὑδρευσάμενοι, *cùm aquam acceperint, domum latices referunt, ac recondunt, & per integrum annum conseruant, vt pote quòd hodierna die sanctificatæ sint aquæ* (per Baptismum Christi in Iordane:) *fitque miraculum euidens, dum nihil temporis longinquitate aquarum illarum natura vitiatur; sed integro anno, atque adeò biennio, & triennio sæpè, quæ hodie fuit hausta, incorrupta & recens permanet, ac post tantum temporis cum ijs, quæ nuper fuerint è fontibus educta, certat.* Hæc S. Chrysostomus.

Miraculosæ aquæ ob Christi Baptismum haustæ seruabantur incorruptæ.

§ 3.
Nilus in vinū versus ob aquas à Christo in vinum versas.

Quid verò S. Epiphanius hæresi 51. ? Mira nimirum, eo ipso festo, hoc est, sexto die Ianuarij, in memoriam patrari à Christo miraculi, quosdam fontes, atque adeò ipsum fluuium Nilum, effici vinosos, seu in vinum verti. Audiamus ipsum S. Epiphanium. *Circa ipsam vndecimam* (mensis Tybi, qui est sextus nostri Ianuarij) *post annos triginta, factum est primum signum in Cana Galilææ, quando aqua facta est vinum. Quapropter etiam in multis locis, vsque in hunc diem hoc fit, quod tunc factum est, diuinum signum in testimonium incredulis: velut testantur in multis locis fontes ac fluuij in vinum conuersi. Cibyres quidem vrbis Cariæ fons, qua hora hauserunt ministri, & ipse dixit, Date architriclino. Testatur & in Gerasa Arabiæ fons similiter. Nos bibimus de Cibyres fonte, fratres verò nostri de eo, qui est in Gerasa, in Martyrum templo. sed & multi in Ægypto de Nilo hoc testantur.*

S. Epiphanius alias aquas in vinum versas testatur ob miraculum vini ex aqua facti.

§ 4.

Tres ergo aquas nominat, quæ dicto festo, in vinum vertantur. 1. fontem Cibyres. 2. fontem in Gerasa. 3. Nilum. Cùm igitur tres isti fontes vinoso sapore nunquam fluxerint, nisi hoc die, manifestum fit, hoc miraculum

lum non esse patratum, nisi ad recolendam memoriam vini ex aqua à Christo in Cana Galilææ producti. Et de his tribus fontibus, inquit Illustriss. Cardin. Baronius Tom. 1. Anno 31. n. 33. se non meminisse vllum sibi scriptorem, qui Christi Natalem antecesserit, lectum esse; qui testetur, duos illos fontes, & fluuium Nilum verti in vinum. Hîc Illustriss. Baronij conductitius calumniator Casaubonus insilit Exercit. 13. in celeberrimum Annalium scriptorem; incinitque; etiam ante Christi aduentum alibi fuisse fontes vinosos, testésque laudat Vitruuium, Plinium, & Eclogas Sotionis. Ad quid hæc, nisi ad texendum calumniam? Baronius non dicit, se non meminisse, quòd legerit vllum auctorem, qui fontium vinosorum ante Christum meminerit: sed ait, se non meminisse, quòd vllum Christi Natiuitatem antegressum legerit; qui duos suprà ex Epiphanio adductos fontes, & Nilum fluuium in vinum aliquando versos esse, vel verti scripserit. Et hoc longè aliter tinnit, quàm quod Baronio impostor fraudulenter imponit. Sed absisto hinc, ne actum agam: iam enim Baronium ab hac, & multis alijs criminationibus Casaubonianis præclarè vindicauit noster Heribertus Rosweidus in Lege Talionis XII. Tabularum, & in Anticapello suo.

Illustriss. Baronij Casaubonus conductitius calumniator.

Baronius defensus.

Fuerunt & alibi, sed extra Epiphaniæ festum, amnes vinosi, & fontes lactei. Syluester Giraldus in Itinerario Cambriæ lib. 2. cap. 1. *Hoc mihi notabile videtur, quòd nostris diebus tam fluuium hunc (* Alunum *) vino manare, quàm fontem, quem Pistil Devvi, fistulam Dauid vocant, lac stillare compertum est.*

Addamus & hoc: aquam Iordanis, postquàm eam Christus contactu & Baptismo suo consecrauit, incorruptionis munere donatam esse. Illustriss. Princeps Nicolaus Christophorus Radziuilus, in suo Hodœporico Hierosolymitano. *Aquam valde turbidam Iordanis habet, sed salubrem, quæ in vase asseruata, nunquam corrumpitur, prout in ea, quam attuli mecum, indubitanter sum expertus.* Hæc inclytus ille Princeps.

§. 5. *Aqua Iordanis incorrupta.*

Illud denique dignum censeo, quod obseruetur. Donatistas olim in Africa Epiphaniæ festum non celebrasse, vt testatur S. Augustinus Serm. 32. de Tempore his verbis. *Meritò istum diem, nunquam nobiscum hæretici Donatistæ celebrare voluerunt; quia nec vnitatem amant, nec Orientali Ecclesiæ, vbi apparuit illa stella, communicant: nos autem manifestationem Domini & Saluatoris nostri* IESV *Christi, quia primitias gentium delibauit, in vnitate gentium celebramus.*

Donatistæ Epiphaniam nō celebrant.

OBSERVATIONES IN CAPVT NONVM,
Quod est de festo adorandæ S. Crucis.

Cap. IV.

Vide, quæ de Dominica Adorationis S. Crucis in media Quadragesima scripsimus Tom. 1. de S. Cruce lib. 1. cap. 67. & Tom. 2. multas habes Homilias à Græcis Patribus hac Dominica dictas.

N. 2. Iunij incuria. Sticharium. Iunius securè vertit, *manipulum*; & *Phelonen*, *penulam*; & *Epitrachelium*, *collarium*; *Orarium* retinet quidem, sed ridiculè interpretatur, *Psalmum oratorium*, ὠδικὸν μέλος. Ergo ministri Ecclesiæ, qui Orarium ferebant, *Psalmum Oratorium* ferebant. Quæso inspice imaginem Georgij Pachymeris initiò Gregoræ, *Orario* conspicuam; & dispice, num ibi *Psalmum Oratorium* inuenturus sis.

N. 4. Iunius vbique perperam *catacœlos*, pro *exocatacœlos*.

N. 7. Iunius addit negationem, οὐ φοροῦσι, *non gestant*. Codices Boici omittunt: itaque protsus diuersus sensus efficitur; nempe Diaconos, tota Quadragesima gestare purpurea sticharia, excepto Annunciationis festo, Palmarum & Magno Sabbato.

OBSERVATIONES IN CAPVT DECIMVM,
De festo Palmarum.

Cap. V.

§ 1. Ἑορτὴ βαΐων, festum Palmarum. Qvod nos *festum Palmarum*, id Græci ἑορτὴν βαΐων, *festum Baiorum* vocant: de quo fusè Codin. cap. 10. n. 1. 2. 3. & seqq. Baïa Græco sermone dici *Palmas*, seu ramos Palmarum tradit S. Hieronymus in cap. 8. Ezechiel. Inscitè de hoc nomine Balsamon.

Balsamon correctus. *Baium*, inquit, *lingua Romana neque ramum ex arbore cæsum*, *neque rosam ex rosero collectam*, *neque lilium* ἐκ κρινωνιᾶς, *ex liliorum horto decerptum significat*. De duobus posterioribus, nil contendimus. De priore hæremus; si enim non significat ramum, dic quid significet? ἀνθρωπίνης δὲ γνώμης ἐκ τοῦδε εἰς τόδε μετάβασις, ἀγαθὴ δηλονότι ἢ πονηρά. *Baium est humanæ mentis ex alio ad aliud transitio seu bona seu mala*. Pulchrè, pergas. ἐντεῦθεν γὰρ τοὺς παιδοτρίβας Βαΐουλους κατονομάζομεν. *Hinc enim*, à Baio scilicet, *pædotribas nominamus Baiulos*, ὡς τὰ νηπιώδη τὰ παίδων φρονήματα μετάγοντας πρὸς ἀρρενωπόν. *Tanquam qui puerorum animos ad virilem sensum traducant*. Doctè. quasi Baiulus non sit à Latina voce, *Baiulo* sicut Gerulus à *Gero*. Pergit. καὶ παραβαϊουλάτορας λέγομεν τοὺς ποικιλλομένους κατὰ τὴν ἴσην συνεργείας, καὶ προδιδόντας τοὺς πρόσφυγας. *Prævaricatores*

tores (prævaricatores) appellamus cooperarios seu adiutores, qui variantur instar Iridis, & clientes produnt. Ita quidem interpres. sed quis non videt legendum esse κ῀ τὴν ἔεν? Vt prævaricatores sint illi, qui in ipsa lite clientes suos destituunt, & produnt, variatíque ad alteram partem, suâ desertâ, transeunt. Nimirum quia Græculus iste in *Baiulo*, & *prævaricor* aliquam similitudinem animaduertit cum voce Βάϊον, ideo putabat inde formatam, quasi à *Vario*, seu, vt ipse scripsisset, à βαρίω, & omisso ρ, à βαΐω, quod est *muto*; hinc etiam dicit; Iudæos non intelligentes, Christo Hierosolymam ingrediente, quid sibi vellet illa ramorum gestatio, exclamasse, Βαβαὶ, Papæ! Βαβαὶ τῶν Μωσαϊκῶν παραγγελιῶν, βάϊον ἀπροσδόκητον γέγονε, τουτέστι, μεταφορὰ παρ᾽ ἐξ ἀπώλειαν. *Papæ leges & præcepta Mosaica; præter exspectationem*, Baion, hoc est, *varium* seu *variatio* accidit. Hæc Græculus ille de etymo vocis, λῆρος.

Prævaricatores qui.

Balsamon deceptus vocum similitudine.

Docet autem Balsamon hoc τῶν βαϊοφόρων die Imperatores olim ac Patriarchas distribuisse subditis ῥόγας, hoc est, *munera*, & *Baia*; húncque vsum vsque ad tempora Constantini Monomachi durasse, & postea desijsse. Sunt autem *Rogæ* stipendia etiam militaria: hinc apud Codinum, vox ipsa ῥόγαι, & inde formati ῥογάτορες, milites, qui stipendia merent, *Soldaten*. Item largitiones, *erogationes*, munera, & dona, à Principibus liberaliter distribui consueta. Qua voce crebrò vtitur etiam Anastasius Bibliothecarius in Historia Pontificum, vt in Eugenio: *Rogam Clero dedit*. Hinc etiam natus videtur modus loquendi Germanorum: *Ex Sat ein guetten Rogen Zegen*, de illo qui luculentum quid adeptus est. Hinc etiam ῥογεύειν, *militare*, *merere*: Fortè cusa & hæc vox à Latino, *Rogo*, vel *erogo*. Habet Balsamon etiam ῥογάλια.

S.a. Impp. olim die Palmarum distribuebant Rogas.

Huiusmodi Rogam à se visam describit Luitprandus Ticinensis, lib. 6. *In ea*, inquit, *quæ est ante βαϊοφόρον, quod nos Palmarum ramos dicimus, hebdomade, tam in militibus, quàm in diuersis constitutis officijs numismatum aureorum erogationem, prout cuiusque meretur officium, Imperator facit: cui erogationi quia me interesse voluit, me venire præcepit. Fuit autem huiusmodi. Erat apposita decem cubitorum longitudinis, ac quatuor latitudinis mensa, quæ numismata loculis congregata, prout cuique debatur, numeris extrinsecus in loculis scriptis retinebat. Ingrediebantur denique ad Imperatorem non confusè, sed ordinatim secundùm vocantis vocem, quæ scripta virorum nomina secundum officij dignitatem recitabat. Quorum primus vocatus est Rector domus; cui non in manibus, sed in humeris posita sunt numismata cum scaramangis quatuor* (vestis genus est scaramangium, pluuiæ, cæterísque cœli iniurijs arcendis apposita, vide Pandecten Turcicum, cap. 177. & 199.) *post quem ὁ Domesticus Scholarum, & ὁ λογοθέτης τῆς πλοίας sunt vocati, quorum alter militibus, alter nauigantibus præerat. Hi itaque paris numeri, quia dignitas par erat, numismata & Scaramanga suscipientes, præ multitudine non iam in humeris portauerunt, sed adiuuantibus alijs post se cum labore traxerunt. Post hos admissi sunt magistri numero 24. quibus erogatæ sunt numismatum aureorum libræ, vnicuique secundum eundem*

Luitprandus Rogam à se visam describit.

Scaramanga vestes arcendis pluuijs in Roga datæ.

numerum viginti quatuor, cum Scaramangis duobus. Patritiorum deinde ordo hos ponè est secutus, & duodecim numismatum libris cum Scaramanga vna donatus. Turba post hos immensa vocatur Protospathariorum, Spathariorum, Candidatorum, & id genus clientum. Hæc de Roga ad festum Palmarum fieri solita in Palatio Constantinopolitano Luitprandus.

§. 3. Desitum dari Rogam. Patriarcha thymiama, cereos & Cruces loco Rogæ diuidebat. Tricephalum exigua moneta, à Patriarcha data. Dies Catecheseos quis.

Sed fons iste liberalitatis exaruerat in Palatio, & ferme etiam in Patriarchio, tempore Balsamonis, vt ipse conqueritur. Et Parriarcha quidem ne prorsus immunificus videretur, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατηχήσεως, *festo Catecheseos* θυμιάματα diuidebat; festo Baiorum seu Palmarum cereos & Cruces. Magnâ quartâ feriâ, hoc est, die Mercurij maioris septimanæ cereos & thymiamata. Die Paschatis ἀσπασμοὺς καὶ τρικέφαλα. Interpres: *Salutationes & tricipitia.* Osculo enim & amplexu excipiebat populum festo Paschatis, dans vnicuique *Tricephalum*: exiguæ monetæ genus est, à tribus capitibus nomen ducens. Celebrabatur dies Catecheseos feria tertia post Dominicam τῆς ἀποκρέω, hoc est, *carnisprivij.* Nomen hoc inde habebat, quia Patriarcha populum eo die ad ieiunium Quadragesimæ rite sanctéque obeundum commonefaciebat, datis thymiamatis., seu incensis; quorum omnium rationes exponit Balsamon in quadam de hoc argumento epistola, quæ extat l. 7. Iuris Græco-Rom. fol. 471.

Ibidem ad festum Palmarum: pro τοῦ σφεντάνου, quod vitiosè Iunius adfert, scripsimus ex mmss. ὁ σφέντανος: sic enim & oratio, & orationis sensus constat.

Ibidem. Sabbatho Lazari. pridiè Palmarum celebrant Græci admodum solenni cæremonia festum excitati Lazari. de quo consule Rituales libros Græcorum.

N. 5. Ἀλλάσσει. Meursius V. ἀλλαξιμέειον dicit, recentiores Græcos ἀλλάσσειν simpliciter dicere, pro *induere vestem*; citátque hunc locum, & eum, qui paulò pòst de principibus sequitur. Adducit & alium ex Euchologio, alium denique ex Marco Hieromonacho. hinc ἀλλάσματα & ἀλλαγαὶ absolutè *indumenta.* Quamuis autem nullus ex his locis simpliciter euincat id, quod vult Meursius; demus tamen id ita esse; libenter vicissim fatebitur, notionem de mutatione vestium ipsi vocabulo congruentiorem esse; & hanc secundam quasi aduentitiam iure censeri.

Ἀλλαγαὶ mutationes vestium.

§. 2. Iunius correctus.

Ibid. Saccum, Iunius *Sagum*, tam hîc, quàm suprà. & in Annot. *Gallica vox corrupta ex Sagum.* Mirum ex Oriente non accersiram originationem. Cur *saccum* potiùs à *Sago*, quàm à *Sacco* Gæcis Latinísque communi deducamus? Cur *Sagum* reddamus, cùm non sit tantùm vestis miliraris, sed & forensis; nec forensis tantùm, sed & Ecclesiastica? vt planum fit ex Turcogræc. pag. 20. vbi vestis quædam Patriarchica, *Saccus* nominatur. *Filiæ eius ornamenta dederunt Patriarchio,* ἐξ ὧν ἐστὶ ὁ σάκκος ὁ ἀρχαῖος, ἕως τοῦ νῦν. *Ex quibus confectus est vetus ille Saccus; qui hodie quoque durat.* Vbi rectè Interpres Pontificiam vestem interpretatur. Distinguitur Saccus à *Mandya.* id clarum ex his. Codinus. ἐνδύεται ἐπάνω τοῦ σάκκου καὶ διαδήματος μανδύας

Saccus vestis Patriarchica.

δύας χρυσοῦν. *Induit Imperator super sacco & diademate aureum mandyam.*

Verba illa : Εἰς τύπον τοῦ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἔρχεται. *At typum Christi bona hæc annunciatio aduenit*, Iunius verterat, prorsus ineptè. quia *Idiomelum*, vel Lampadarius cantans illud *Idiomelum* ; loquitur de Euangelio, quod Archidiaconus ferebat : & hoc Euangelium, siue, vt distinctiùs dicam, hunc Codicem Euangeliorum ait Christi typum ac figuram gerere. N. 5. Ionij versio reiecta. Codex Euangeliorum Christi typum gerit.

OBSERVATIONES AD CAPVT VNDECIMVM, Quod est de luctu Imperatoris.

CAP. VI.

Ota, morem lugendi nostro contrarium. Nam apud nos vestes candidæ gaudij potiùs, quàm luctus argumentum sunt. Cantacuzenus lib. 3. Historiæ cap. 27. de die Coronationis suæ agens, ita scribit. *Postridie* (Coronationis) *vestes auri subtemine picturatas deponentes, candidas induerunt, lugentium Imperatorum argumentum. Mutationis caussam præsentibus Imperator asseruit ; pridie propter festum diem illas alias induisse ; nunc illo præterito, rursus fratris & Imperatoris* (*Andronici Iunioris*) *mortem sibi lugendam.* N. 1. Candida vestis luctui adhibita.

Ibid. Intuere & animo venerare Sanctissimæ Virginis *Victoriæ effectricis* imaginem, cum imagine S. Georgij. Fuit hæc Nicopœæ Virginis imago, sine dubio illa, quam Ioannes Comnenus Imp. suo loco currui triumphali imposuit, velut Victoriæ, quam obtinuerat, *vnicam effectricem. Cùm dies supplicationis seu triumphi adesset*, inquit Nicetas in Ioanne Comneno, *omnis generis tapetes auro & purpura intertexti vicos exornabant : nec deerant Christi & Sanctorum effigies in ijs ad viuum expressæ. Erant & tabulata vtrinque propter spectatores structa digna admiratione. Fuit autem is locus vrbis sic instructus, qui ab Orientali porta vsque ad magnum Palatium pertinet. Quadrigæ à quatuor equis niue candidioribus trahebantur. Imperator verò non conscendit, sed* DEI *Genitricis imaginem in eo collocauit : ob quam lætitia exultabat, & animo penè linquebatur : cui victorias, vt Collegæ Imperij inuictæ acceptas ferebat. Habenas viris potentissimis moderandas, & cognatis suis currum dedit curandum : ipse Crucem manu gestans, pedes antecessit, &* DEI *Sapientiæ templum ingressus atque in conspectu omnis populi ob successus gratijs* DEO *actis, in Palatium abijt.* §. 2. Imago Virginis Nicopœa triumphans.

Videntur autem hanc DEI Genitricis imaginem secum extulisse in expeditiones. Hinc Nicetas Choniates in Imperio Murzuphli : ἡ τῆς Θεομήτορος εἰκὼν ἣν οἱ βασιλεῖς Ῥωμαίων ποιοῦνται συστράτηγον, τοῖς ἐναντίοις ἑάλωκεν. *Imago* DEI *Genitricis, quam Romani belli Sociam adsciscunt, ab hostibus capta est.* Etiam Heraclius Imperator imaginem Sanctissimæ Virginis in militiam, Imagines in expeditiones eductæ.

præsidij caussa, abducebat. Arthurus Britto *in obsidione Badonici Montis, fretus imagine Dominicæ Matris, quam armis suis insuerat, nongentos hostium solus adorsus incredibili cæde profligauit*: vt scribit Wilhelmus Malmesbuciensis lib. 1. de Gestis Regum Angliæ cap. 1.

B Virginis insuta armis imago.

§. 3. Ibid. S. Georgij imago. Forsitan hæc illa est, ex qua sanguinem manasse scribit Pachymeres, lib. 7. Histor. Certè illa est, cuius equus (equitem enim hæc imago S. Georgium exhibebat) horrendo prodigio horrificum hinnitum edidit, sub Andronico Seniore Imp. paulò antè quàm Iunior Andronicus Constantinopolim occuparet. Prodigium hoc ita describit Gregoras lib. 8. *Sub mediam noctem quidam ab Imperatore adest, nouum illi nuncium apportans, & eius sententiam exquirens. Modò enim, inquit, cùm Imperatorij bipenniferi & milites, & ensiferi cubitum ituri essent, tantus subitò hinnitus circa Palatium exauditus est, vt omnes percellerentur. Intempesta enim nocte, cùm neque Imperatorij, neque Senatorij equi, nec in ipso Palatio, nec ante fores essent, improuisa res animos audientium perturbauit, & alij alios quid rei esset, interrogarunt. Eo tumultu nondum sedato, alter hinnitus priore maior exauditus est, ab ipso etiam Imperatore: qui misso ministro, vnde is esset, quæsiuit: sed nihil audiuit aliud, nisi ab equo in quodam Palatij pariete, ante Victricis* DEIPARÆ *sacellum, quem Paulus olim præstantissimus pictor effinxisset, D. Georgium Christi Martyrem pulcherrimè sustinentem, esse editum. Ad hæc Logotheta iocatus, vt solebat, ad Imperatoris interrogationes: Gratulor tibi, inquit, Imperator, futuros triumphos. Monstrosum enim equi istius hinnitum nihil aliud indicare reor, nisi tuam aduersus Agarenos Asiam nostram populantes expeditionem. Quibus Imperator auditis, alio adolescente ad eum misso: Tu quidem, inquit, isto responso, siue, vt soles, mei exhilarandi gratia, siue alia de caussa, dato, rem ignorare videris. Ego autem, quid verum esse censeam, tibi dicam. Nam vt patres nostri nobis tradiderunt, equus iste aliâs etiam ad eundem modum hinnijt, cùm Balduinus Latinorum Princeps à patre nostro pulsus, vrbem amissurus esset. Quo monstro cùm & ille diu, vt ominoso, terreretur; tandem nec multò pòst, euentum ipse expertus est, cùm vrbem à Romanis vastari cerneret.*

Equus in imagine S. Georgij hinnit secundùm.

Hinnitũ ipse Andronicus Senior exaudit.

Hinnitus Imperatori ominosus ab exemplo.

Ex hac Gregoræ narratione habes, hanc D. Georgij equestrem imaginem, tanto miraculo nobilitatam, esse illam, de qua hîc Curopalata. Vide quæ de S. Georgio scripsimus lib. 2. de festis, cap. 6. Consule etiam Adamannum Scotum Abbatem de situ Terræ sanctæ, nuper à nobis editum, libro tertio. Vbi mira de quadam S. Georgij imagine reperies.

N. 4. Peripaton, commodiùs non vertes, quàm si processionem vertas; est enim id quod Germani vocant *den Umbgang*. Vide quæ hac de re diximus lib. 1. de sacris Processionibus, cap. 1. Iunius & vbique *ambulat*, & *ambulationes* somniat; vt morem sacrarum processionum, supplicationum & Litaniarum obfuscet.

Iunij profanæ ambulationes.

N. 5. De imagine Virginis Hodegetriæ, cap. seq. plura ipsemet Codinus. Non erat ordinariè in Aula, sed in Monasterio τῶν ὁδηγῶν: ferebatur autem pietatis caussa ad aulam vltimis Quadragesimæ diebus: nempe feria illa quinta,

Virginis Hodegetriæ imago in aula portata.

quinta, quæ noſtram Dominicam *Iudica* antecedit; manebátque in Palatio vſque ad ſecundam feriam Paſchatis; quo die referebatur in Monaſterium & templum τῶν ὁδηγῶν. Eſt hæc imago, ad quam, capta ab Andronico Iuniore Conſtantinopoli, Andronicus Senior ſupplex confugit. Rem ſic narrat Nicephorus Gregoras lib. 9.

Senior tumultu & clamore audito, de lecto ſurrexit, perturbatiſſimus, & omni ope deſtitutus ducum atque militum, (Palatium enim, cubiculi miniſtris adoleſcentibus exceptis, deſertum prorſus erat) ad ſacram imaginem D E I *Genitricis Hodegetriæ confugit, ante multos dies in Palatium tranſlatam, quæ ei firmo ſolatio erat. Hac igitur fretus, & humi proſtratus, ardenter cum lachrymis obteſtatur, ne periclitantem deſerat, & ſicariorum enſibus obijciat. Exaudiuit preces eius, & feſtinum tulit auxilium, quæ quiduis poteſt, caſtiſſima* D E I *Genitrix. Nam dum ille in Palatio* D E I P A R A M *ad hunc modum deprecatur: Iunior Imperator foris, omnibus ducibus & tribunis ſuis conuocatis, grauiter edicit, ne auum Imperatorem vel manu, vel vllo contumelioſo dicto violarent, nec quenquam prorſus omnium: Hanc enim, inquit, victoriam* D E V S *nobis dedit, non ipſi parauimus.* D E I *voluntas mouet omnia, cui parent omnia.* Ad eam confugit Andronicus Senior. Virginis potes auxilium.

Et poſtquam Aui ad Nepotem lachrymis dignam orationem expoſuit; ſubiungit. *His verbis Iunior Andronicus delinitus, auíque ſalutis diligenti cura ſuſcepta, vix etiam à lachrymis temperans, Palatium ingreditur: ac primùm Venerabilis* D E I *Genitricis imagine, vt decet, adorata, deinde auum illi inhærentem abductum, ſalutauit, amplexus eſt, & blandis verbis recreauit.* Virginis imaginem Andronicus Iunior veneratur.

Cùm autem teſte eodem Gregora 24. dies Maij ageretur, quando à Iuniore Andronico Conſtantinopolis capta eſt, neceſſe eſt imaginem Virginis Hodegetriæ extra ordinem præſcriptum in Palatio fuiſſe: & fortè Andronicus ſenior defectione illa Nepotis & aſſeclarum commotus, eam in Palatium ſolatij & ſubſidij cauſſa apportandam curauerat. §. 4.

Quid venerationis Michaël Palæologus Imperator imagini Hodegetriæ, expulſis Latinis Conſtantinopoli, detulerit, his verbis exponit Gregoras lib. 4. *Poſt dies complures, Imperator Conſtantinopolim intrat; non priùs tamen, quàm ſacroſanctæ* D E I P A R Æ, *quam quaſi viæ monſtratricem Hodegetriam vocant, imago per portam, quam Auream dicunt, ingreſſa eſſet. Vbi cùm illi gratiæ hymnis actæ fuiſſent, tum demum pedes præcedente ſacroſancta imagine, eſt ingreſſus: & in Palatio, quod Hippodromo proximum eſt, habitare cœpit.* *Virgini Hodegetriæ* honores à Michaële Palæologo delati.

Porrò templum τῶν ὁδηγῶν ædificauit Pulcheria Imperatrix, in quo diuinam D E I P A R Æ imaginem repoſuit, quam Lucas Euangeliſta in tabula depictam reliquit, vt ait Nicephorus lib. 14. cap. 2. Pulcheria templum *Hodegetriæ Virginis* ædificauit.

Cùm Iſaacum Angelum Imp. Conſtantinopolitanum Branas arctè obſideret, Imperator D E I *Genitricis imaginem, quæ ab Hodegio Monaſterio Hodegetria nuncupatur, in mœnia pro vallo inexpugnabili tranſtulit*, vt ſcribit Nicetas Choniates lib. 1. de rebus geſtis Iſaaci Angeli. Nec fruſtrà: vt felix exitus declarauit.

Vt iuſiurandum eo firmius eſſet, voluit Andronicus Senior Imp. ſibi

illud dari à Michaële Cathato, nepote suo, coram sacrosancta imagine castissimæ DEI Genitricis Hodegetriæ, vt scribit Gregoras lib. 8. Hodegetriam porro interpretatur Wolphius *Via monstratricem*, seu *Ductricem*.

OBSERVATIONES AD CAPVT DVODECIMVM, Quod est de officio Magnæ Hebdomadæ.

CAP. VII.

N.1. Vibusdam religio est, dicere, *Hebdomada*, *Hebdomadæ*. Sed hæc religio à superstitione parum abit. Adscribam hîc verba Scholiastæ librorum de Auaritia Saluiani Massiliensis ad illud, *Lampadam tuam. Ne quis fortè putet vitium esse, in hac lectione, & reponendum*, Lampadem, *moneo Lampadam quoque dici à nominatiuo* Lampada. *Sic* Hebdomada, *Latina terminatione, quæ Græcis* Hebdomas.

§ 2. *Meursius Ritualibus Græcorum libris non inspectis hallucinatur.* Ibid. Meursius admodum anxiè monet, ne quis, cùm audit, quatuor Euangelia lecta esse, suspicetur, *Tetrabiblon Euangeliorum*, hoc est, ipsos integros quatuor Euangeliorum commentarios lectos esse; quod nimis longum fuisset. Iraque articulum τὰ, præpositum vocabulo τέσσαρα, exulare iubet. Sed si Græcorum Rituales libros diligentiùs inspexisset, aliter puto super hac re pronunciasset. Ita enim Typicum Sabæ cap. 38. agens de hac magnæ Hebdomadis feria secunda. ἀναγινώσκεται δὲ τὸ τετραευαγγέλιον τῇ β΄, τῇ γ΄, καὶ τῇ δ΄· καὶ πληροῦται. Leguntur quatuor Euangelia feria secunda, tertia, quarta: & absoluuntur. *Quatuor Euangelia legebantur in magna hebdomade.* Ne autem suspiceris tantùm partem aliquam ex quatuor Euangelijs lectam esse; audi eiusdem Typici auctorem, eodem loco. Εἰδέναι δὲ χρὴ, ὅτι τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον εὐαγγέλιον ὅλον ἀναγινώσκεται· ὁμοίως καὶ τὸ κατὰ Μάρκον, καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν. Τὸ δὲ κατὰ Ἰωάννην, ἀναγινώσκεται ἄχρι τῆς ἀρχῆς τῶν ἁγίων παθῶν. Ἀναγινώσκεται δὲ οὕτως ἐν ταῖς τρισὶν ἡμέραις. ἤγουν β΄, γ΄, καὶ δ΄. καὶ πληροῦνται ἐν ταῖς ὥραις. Γίνεται δὲ τὸ κατὰ Λουκᾶν, ἀναγνώσεις, γ΄. τὰ δ᾽ ἄλλα, ἀπὸ δευτέρου. ὁμοῦ, ἀναγνώσεις, θ΄. καὶ ὥραι, θ΄, καὶ πλέον οὐδέν. *Scire oportet, Euangelium S. Matthæi totum legi* (N. totum) *similiter & S. Marci, & S. Lucæ. At Euangelium S. Ioannis legitur vsque ad principium salutiferæ passionis. Leguntur autem sic Euangelia tribus diebus, nempe feria secunda, tertia & quarta, & absoluuntur in horis. Euangelium S. Lucæ tribus lectionibus perficitur, reliqua duabus, vt simul fiant nouem lectiones, & horæ nouem, nihilque ampliùs.* *Tota Euangelia legebãtur.*

Ex his iam Meursius non Codinum, sed sua emendare poterit. Et si quid emendandum sit, potiùs expungam illud τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, quia magna feria quinta non legebatur τὸ τετραευαγγέλιον, quippe quod præcedente die, videlicet magna feria quarta iam absolutum erat, vt ex Typico Sabæ audiuimus; nisi fortè in Palatio Constantinopolitano Tetrabibli lectio ad quintam ipsam feriam magnam extenderetur. Quamuis ipsum quoque Triodium Græcorum cum Typico Sabæ concinat! cuius hæc sunt verba.

verba. *Legitur etiam Tetraeuangelium secunda, tertia, & quarta feria.* καὶ πληροῦται. *& completur seu terminatur.*

Post absolutam narrationem de Lotione pedum, sequitur in editione Iuniana titulus iste, ὁ νιπτήρ. sed vidit ipsemet Iunius titulum non suo loco positum esse; & si recipiendus sit, ponendum ante illa verba, N.11

Περὶ δὲ τῆς λειτουργίας, &c. Nec in altero Codice Boico compatet. N.12

Curtzobraccia. *Kurge hosen*; vt παπούτζιον, *solea, calceus*; scribitur etiam παπούτζη. Melior forsan scriptura est *Curtobraccia*. N.2.

De more lauandi pedes, tam hoc die, quàm alijs proprium opusculum edidi, quod Pedilauium inscripsi. cui etiam ex Euchologio Græcorum Officium *Pedilauij* inserui. Nec Orientis tantùm Reges & Imperatores, hoc die pauperum pedes lauabant, sed & Occidentis, vt pluribus exemplis ostendi in iam dicto opusculo. Imperatores & Reges lauabant pedes.

Alter Codex Boicus, ἀνὰ χρυσῶν νομίσματα τρία. forsan recta lectio erit; ἀνὰ χρυσᾶ νομίσματα; *dantur singulis tria aurea numismata*: vt ἀνὰ capiatur eo sensu, quo Matth. 20. ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον, *acceperunt singuli denarium*: ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον, *acceperunt ipsi quoque singuli denarium.* N.5. Lectio restituta.

Duodecim ista Euangelia erant partes ex quatuor Euangelistis desumptæ, vt planum fit ex Græcorum Triodio; vbi duodecim ista Euangelia ordine enumerantur, adiuncto Euangelistæ, ex quo quodlibet desumptum est, nomine. Itaque nihil hæc duodecim Euangeliorum lectio ad illam quatuor Euangeliorum seu τοῦ τετραευαγγελίου, vt ex dictis perspicuum relinquitur. Falsum autem est, duodecim hæc Euangelia quater in anno lecta esse, vt dicit Meursius. Semel in anno lecta sunt, non quatuor; nempe magna feria quinta in Officio Vigiliæ pro festo Parasceues institutæ. Testem do ipsum Codinum, & Triodium. Nec rectè Meursius huc aduocat lectionem duodecim lectionum ex Anastasio & Bernone: loquuntur enim de duodecim lectionibus in Angarijs, seu quatuor temporibus recitati consuetis. At Codinus agit de duodecim Euangelijs, quæ quinta feria maioris Hebdomadis in Officio Vigiliæ legebantur. N.7. Euangelia quatuor semel in anno lecta. Meursius errat.

Nec duodecim illæ lectiones, quas ex Anastasio & Bernone producit Meursius, in Angarijs ex Euangelio sumebantur; sed ex Mosaicis & Propheticis libris, vt & hodie Angariarum lectiones quinque ex Prophetijs petuntur. Quàm appositè verò ad Euangelia, quæ recitabantur in Ecclesia, accommodat Meursius illud Isidori Pelusiotæ l. 2. ep. 150. vbi ait, phylacteria Iudæorum fuisse δελτία μικρά, paruulas tabellas, vel libellos, ἅπερ ἐφόρουν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, ὥσπερ νῦν αἱ γυναῖκες τὰ εὐαγγέλια τὰ μικρά: *quos ferebant Iudæorum Magistri, quemadmodum etiam nunc fœminæ parua Euangelia.* Arbitratur parua fuisse Euangelia illa, quæ in templo legebantur: sed cùm toto anno plurima Euangelia legerentur, haud parua dici potuissent. Parua igitur dicuntur, vel quia initium vnius Euangelij, putâ S. Ioannis, vel omnium quatuor Euangelistarum exordia continebant, ferebantúrque, vt & hodie Euangelium S. Ioannis, amuletorum vice potissimùm à fœmi- §2. Lectiones quatuor temporum non erant ex Euangelijs. Meursius haud probus Euangelicus. Explicatur id, à fœminis parua Euangelia esse portata.

nis. Vide quæ scripsimus Tom. 1. de S. Cruce l. 2. c. 29. Sed vt hinc tandem abeam, ἐνδὺ ὑγιὲς in Glossarij Euangelio inesse reperio.

N. 10. Ex quatuor Vigilijs, in Palatio celebrari solitis, prima est *magni Canonis*. vbi dicit Iunius; *festum magni Canonis esse Dominicam Orthodoxiæ*: sed errat more suo solenni. Nam Dominica Orthodoxiæ erat prima Dominica Quadragesimæ: festum magni Canonis agebatur τῇ πέμπτῃ τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς τεσσαρακοστῆς, *quinta feria quintæ Hebdomadis Quadragesimæ.* docent hoc Rituales Græcorum libri, quorum vnus qui Triodium inscribitur, ista.

Iunius imperitè festum magni Canonis & Dominicam Orthodoxiæ confundit.

Vigilia seu festum magni Canonis quando actum.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν ψάλλομεν, καὶ τὴν τοῦ μεγάλου κανόνος ἀκολουθίαν. τοῦτον τὸν ὄντως κανόνων μέγιστον ἁπάντων ἄριστα καὶ τεχνικώτατα ἡρμόσατο, καὶ συνεγράψατο ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἀνδρέας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, ὁ καὶ Ἱεροσολυμίτης ὀνομαζόμενος, ὃς ὥρμητο μὲν ἐκ Δαμασκοῦ· ἑπταετὴς δὲ ἤδη ἀπὸ ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας παιδευτηρίῳ γραμματικῆς ἐκδοθεὶς, καὶ τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἐξασκήσας, εἰς Ἱεροσόλυμα γεγονὼς, τὸν μοναστικὸν ὑπέρχεται βίον. ὁσίως δὲ καὶ θεοφιλῶς διαζῶν, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀπραγμοσύνῃ τῷ βιωτῇ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα συγγράμματα βιωφελῆ καταλείπει τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. λόγους τε καὶ κανόνας, μᾶλλον ἁβρότερος ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς γενόμενός τε καὶ δεικνύμενος. σὺν πολλοῖς δὲ ἄλλοις καὶ τὸν παρόντα μέγαν κανόνα συνέταξε, κατάνυξιν ἄπειρον ἔχοντα. πᾶσαν γὰρ παλαιᾶς καὶ νέας ἱστορίαν διαθήκης ἐρανισάμενος, καὶ ἀθροίσας, τὸ παρὸν ἡρμόσατο μέλος, ἀπὸ Ἀδὰμ δηλαδὴ μέχρι καὶ αὐτῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως, καὶ τοῦ τῶν ἀποστόλων κηρύγματος. προτρέπεται γοῦν διὰ τούτου πᾶσαν ψυχὴν, ὅσα μὲν ἀγαθὰ τῆς ἱστορίας ζηλοῦν καὶ μιμεῖσθαι πρὸς δύναμιν· ὅσα δὲ τῶν φαύλων, ἀποφεύγειν, καὶ ἀεὶ πρὸς Θεὸν ἀνατρέχειν, διὰ μετανοίας, διὰ δακρύων, καὶ ἐξομολογήσεως, καὶ τῆς ἄλλης δηλονότι εὐαρεστήσεως. πλὴν ἐς τοσοῦτόν ἐστιν εὔρους καὶ ἐμμελὴς, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν σκληροτέραν ψυχὴν ἱκανῶς μαλάξαι, καὶ πρὸς ἀνάληψιν ἀγαθοῦ διεγεῖραι· εἰ μόνον μετὰ συντετριμμένης καρδίας, καὶ προσοχῆς ἁρμοζούσης ψάλλοιτο.

Ἐποίησε δὲ τοῦτον, ὅτε καὶ ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὁ μέγας Σωφρόνιος, τὸν τῆς Αἰγυπτίας Μαρίας βίον συνεγράψατο. κατάνυξιν γὰρ καὶ οὗτος ὁ βίος προβέβληται ἄπειρον· καὶ πολλὴν τοῖς ἐπταικόσι καὶ ἀμαρτάνουσι παραμυθίαν δίδωσιν, εἰ μόνον τῶν φαύλων ἀποστῆναι βούλοιντο. ἐπετάχθησαν δὲ τὰ κατὰ τὴν παροῦσαν ἡμέραν ψάλλεσθαι, καὶ ἀναγινώσκεσθαι δι᾽ αἰτίαν τοιαύτην. ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τὸ τέλος ἐγγίζει ἡ ἁγία τεσσαρακοστὴ, ἵνα μὴ οἱ ἄνθρωποι ῥᾴθυμοι γεγονότες, πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας ἀμελέστεροι διατεθῶσι, καὶ τῆς σωφροσύνης καθόπαξ ἐν πᾶσιν ἀπόσχοιντο· ὁ μὲν μέγιστος Ἀνδρέας, οἷά τις ἀλείπτης, διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μεγάλου κανόνος, τῶν μεγάλων ἀνδρῶν λέγων τὴν ἀρετὴν, καὶ τῶν φαύλων αὖθις τὴν ἐκτροπὴν, ὡς ἄν τις φαίη, γενναιοτέρους τοὺς κάμνοντας παρασκευάζει, καὶ ἀνδρικῶς τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι. ὁ δὲ ἱερὸς Σωφρόνιος, διὰ τοῦ ὑπερφυοῦς αὐτοῦ λόγου, σώφρονας καὶ αὖθις εἶναι ποιεῖ, καὶ πρὸς Θεὸν διεγείρει, καὶ μὴ καταπίπτειν, μηδὲ ἀπογινώσκειν, εἰ καί τινες τισὶν ἐναλωσαν παραπτώμασιν· ὅση γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία καὶ συμπάθεια τῆς ὁλοψύχως ἐκ τῶν προτέρων πλημμελημάτων ἐπιστρέφειν αἱρουμένοις, ἡ κατὰ τὴν Αἰγυπτίαν διήγησις παριστᾷ.

Λέγεται δὲ μέγας κανὼν, ἴσως ἄν τις εἴποι, καὶ κατ᾽ αὐτὰς τὰς ἐννοίας, καὶ τὰ ἐνθυμήματα. γόνιμος γάρ ἐστιν ὁ τούτου ποιητὴς, ἀρκούντως αὐτὰ συντιθέμενος· καὶ ὅτι τῶν

λοιπῶν

λοιπῶν κανόνων ἀνὰ τριάκοντα, καὶ μικρόν τι πρός, τροπάρια ἐχόντων, οὗτος εἰς διακόσια καὶ πεντήκοντα πρόεισιν, ἑνὸς ἑκάστου ἄρρητον ἀποστάζοντος ἡδονήν. ἁρμοδίως οὖν ἄρα καὶ προσηκόντως ὁ μέγας οὗτος κληθεὶς, καὶ μεγάλην κεκτημένος κατάνυξιν, κἂν τῇ μεγάλῃ τῇ τεσσαρακοστῇ κατατέτακται. τοῦτον τὸν ἄριστον κανόνα καὶ μέγιστον, καὶ τὸν τῆς ὁσίας Μαρίας λόγον, ὁ αὐτὸς πατὴρ ἡμῶν Ἀνδρέας προελθὼν εἰς τὴν τοῦ Κωνσταντίνου κεκόμικεν, ὅτε πρὸς τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Θεοδώρου τῇ ἕκτῃ συνόδῳ σταλεὶς, εἰς βοήθειαν παρεγένετο. τότε γὰρ ἀρίστως κατὰ τῶν μονοθελητῶν ἀγωνισάμενος ἔτι διατελῶν ἐν μονάζουσι, τῷ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας κλήρῳ συγκαταλέγεται. εἶτα διάκονος, καὶ ὀρφανοτρόφος ἐν ταύτῃ καθίσταται. καὶ μετὰ μικρὸν ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης γενόμενος, ἐσύστερον ἄγχιστά που πρὸς τῇ λεγομένῃ Ἱερισσῷ καταντήσας ἐν Μιτυλήνῃ, πρὸς Κύριον ἐκδημεῖ, ἀρκούντως τοῦ ἰδίου θείου ἐν μεθέξει γενόμενος. ταῖς αὐτοῦ πρεσβείαις ὁ Θεὸς ἐλέησον ἡμᾶς.

§. 2.

Natales & studia Andreæ Cretensis, qui auctor magni Canonis.

Eius scripta.

Eodem die (quinta feria quintæ Hebdomadis Quadragesimalis) *canimus officium magni Canonis. Hunc verè ex omnibus Canonibus maximum, optimè, & ingeniosè composuit, & conscripsit Sanctus Pater noster Andreas Archiepiscopus Cretæ, cognomento Hierosolymitanus, ex Damasco oriundus; qui decimo quarto ætatis suæ anno Grammaticæ studia aggressus, & in omni disciplinarum genere probè excultus, Hierosolymam peruenit, vitámque Monasticam iniit; qui sanctè & piè vitam peragens, in quieto illo & à turbis remoto viuendi instituto, multa quidem cùm alia Ecclesiæ* D E I *fructuosa ingenij sui monumenta reliquit; tum varias orationes & Canones; crebrior tamen & copiosior in panegyricis orationibus extitit. Ex multis autem alijs hunc quoque magnum Canonem; infinita contritione, animíque compunctione refertum, elaborauit. Collecta enim in vnum vniuersa veteris & noui Testamenti historia, canticum hoc composuit, ab Adamo videlicet, vsque ad Christi Ascensionem, Apostolorúmque prædicationem; quo quidem omnem animam cohortatur, vt ea quæ in historia videt esse bona, & laudabilia, pro viribus sectetur; quæ verò mala, fugiat, & auersetur; sempérque ad* D E V M *recurrat, per pœnitentiam, & lachrymas, per confessionem, & per alia huiusmodi* D E V M *placandi, eíque placendi, media. quin adeò Canon hic canorus est, & in animos tam facilè influit; vt & mentem, etsi præduram, satis emolliat; & ad recipiendum id quod bonum & honestum est, excitet; dummodo corde contrito, & debita cum attentione psallatur.*

§. 3.

Tempus scripti magni Canonis.

Quando lectus magnus Canon.

Materia magni Canonis.

Sanctus Sophronius pœnitentibus animandis S. Mariæ Ægyptiacæ vitam scripsit.

Fecit autem hunc Canonem eo tempore, quo Magnus Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, vitam Mariæ Ægyptiacæ litteris mandauit: quæ & ipsa compunctionis plenissima est, lapsísque & peccatoribus multum consolationis offert, si modò à prauis operibus desistere velint. Lege autem receptum est, vt hac die legantur hac de caussa: Cùm enim sancta Quadragesima ad finem tendat; ne homines segniores effecti, spiritualia certamina negligentiùs ineant, vitámque sobriam & temperantem valere iubeant; maximus adest Andreas, qui velut Aliptes, per historias magni Canonis, enumerando insignium virorum virtutem, & improborum casum & euersionem, eos qui laboribus insistunt, alacriores, & vt ita dicam, generosiores facit; vt viriliter, ea quæ supersunt, capessant. Sanctus verò Sophronius oratione sua sobrios & ipse reddit; & ad D E V M *excitat; ne corruant, & despe-*

rent, licèt aliquibus peccatis irretiti fuerint. Quanta enim sit DEI *humanitas & clementia in illos, qui ex toto corde præteritæ vitæ noxas relinquere cogitant, narratio de Maria Ægyptiaca abunde docet.*

§ 4. Quare dictus magnus Canon.

Appellatur autem magnus Canon, *vt fortè quispiam dixerit, propter sententiarum pondus & grauitatem, quarum feracissimus est Canonis huius auctor, in his componendis præclarè exercitatus: cumque cæteri Canones, triginta aut paulò ampliùs, troparia contineant, iste ad ducenta & quinquaginta progreditur, quolibet ex illis ineffabilem stillante dulcedinem, & voluptatem. Iure igitur optimo, & conuenienter sancitum est, vt magnus iste Canon, & compunctionis plenissimus in magna Quadragesima psallatur. Hunc præclarissimum & maximum Canonem, &*

Reliqua vita Andreæ Cretensis.

*orationem in Mariam(*Ægyptiacam*) ipsemet Pater noster Andreas primus Constantinopolim tulit, quando ab Hierosolymorum Patriarcha Theodoro ad sextam Synodum subsidio missus est. Tunc enim monasticam vitam adhuc profitens, cùm aduersus Monothelitas fortiter decertasset, Ecclesiæ Constantinopolitanæ Clero adscriptus est, deinceps in eadem Diaconus, & pupillorum curator & alior constituitur; & non longo pòst tempore Archiepiscopus Cretæ ordinatus est. Postea proximè apud locum, qui Hierisus dicitur, cùm Mitylenem peruenisset, migrauit ad Dominum, cùm sedis suæ fructum copiosum percepisset. Eius intercessione miserere nostri* DEVS. Hæc liber ille Ritualis Græcorum, ex quibus elucescunt cùm alia vulgò parum nota, tum Dominicam Orthodoxiæ, & diem magni Canonis non fuisse vnum & eundem diem.

§.5. De secunda Vigilia hymni Acatisti spurium glossema Iunij.

Secunda vigilia Palatij est τῆς ἀκαθίστου. Iunius interpretatur *Virginis iter facientis, & parturientis, & quasi dicas*, inquit, *eius quæ non sedet, aut quiescit, sed iter facit prægnans; putà cùm B. Virgo à Iosepho deduceretur Bethlehemum ex edicto Augusti Cæsaris, proximè ante diem natalem Christi.* Fabulæ. Quas dispellet idem ille Ritualis Græcorum liber, quem paulò antè nominaui, in quo ista leguntur.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (τῷ Σαββάτῳ τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς τεσσαρακοστῆς) τὸν ἀκάθιστον ὕμνον ἑορτάζομεν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ἡρακλείου τὴν αὐτοκράτορα Ῥωμαίοις ἀρχὴν διέποντος, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Χοσρόης ἰδὼν τὰ Ῥωμαίων ἄκρως τεταπεινωθέντα παρὰ Φωκᾶ βασιλέως τοῦ τυράννου, ἕνα τῶν σατραπῶν Σάρβαρον ὄνομα μετὰ χιλιάδων πλείστων στέλλει, πᾶσαν τὴν ἕω αὐτῷ ὑποποιήσασθαι. ἔφθη γὰρ καὶ πρότερον ὡσεὶ δέκα μυριάδας Χριστιανῶν διαφθείρας Χοσρόης, ἅτε τῶν Ἑβραίων αὐτοὺς ἐξωνουμένων καὶ ἀπολλυόντων. ὁ γοῦν ἀρχιστράτηγος Σάρβαρος τὴν ἕω ληϊσάμενος ἅπασαν, ἔφθασεν ἄχρι καὶ αὐτῆς Χρυσοπόλεως, ἣ νῦν Σκουτάριον ἐπικέκληται. ὁ τηνικαῦτα βασιλεὺς Ἡράκλειος ἐν ἀπορίᾳ κατασχεθεὶς δημοσίων χρημάτων, τὰ ἱερὰ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς κέρμα μετασκευασάμενος ἐπὶ ἀποδόσει μείζονι καὶ τελεωτέρᾳ, διὰ τοῦ Εὐξείνου μετὰ πλοίων τοῖς τῆς Περσίας μέρεσιν εἰσβαλὼν, ἀφανίζει αὐτήν· καὶ κατὰ κράτος ἡττᾶται τούτῳ ὁ Χοσρόης σὺν τῇ λοιπῇ στρατιᾷ. μετ' ὀλίγον δὲ καὶ Σιρόης ὁ υἱὸς Χοσρόου ἀποστὰς τοῦ πατρὸς, τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ περιτίθησιν, καὶ τὸν πατέρα Χοσρόην ἀποκλείσας, τῷ βασιλεῖ Ἡρακλείῳ σπένδεται. Χαγάνος γε μὴν ὁ τῶν Μυσῶν καὶ Σκυθῶν ἀρχηγὸς, μαθὼν τὸν βασιλέα διαπόντιον εἰς Πέρσας γενόμενον, τὰς μετὰ Ῥωμαίων διαλύσας σπονδὰς, ξίφη μυριάριθμα ἐπαγόμενος, διὰ τῆς δυτικῆς εἰσβάλ-

λει

λει μέρος εἰς τὴν Κωνσταντίνου, κατὰ Θεοῦ βλασφήμους ἐκπέμπων φωνάς. αὐτίκα τοίνυν ἡ μὲν θάλασσα πλοίων, ἡ δὲ γῆ πεζῶν καὶ ἱππέων ἀπείρων ἔμπλεως ἦν. Σέργιος δὲ ὁ πατριάρχης, πολλὰ τὸν τῆς Κωνσταντίνου παρεκάλει λαὸν, μὴ καταπίπτειν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἐλπίδα ἐκ ψυχῆς εἰς Θεὸν ἀναφέρειν, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν πανάχραντον Θεοτόκον. καὶ μὴν καὶ Βῶνος πατρίκιος ὁ τηνικαῦτα τὴν πόλιν διέπων, τὰ ἀνήκοντα εἰς ἀντεξόπλισιν τῶν πολεμίων παρεσκευάζετο. δεῖ γὰρ μετὰ τῆς ἄνωθεν βοηθείας, καὶ ἡμᾶς τὰ προσήκοντα ἐνεργεῖν.

Ὁ δὲ πατριάρχης τὰς θείας εἰκόνας τῆς Θεομήτορος μετὰ παντὸς ἐπαγόμενος τοῦ πλήθους περιῄει τὸ τεῖχος ἄνωθεν, ἐντεῦθεν τὸ ἀσφαλὲς αὐτοῖς πορίζόμενος. ὡς δὲ ὁ μὲν Σάρβαρος ἐξ ἑῴας, Χαγάνος δὲ ἀπὸ δυσμῶν πυρπολεῖν τὰ πέριξ τῆς πόλεως ἤρχοντο· ὁ πατριάρχης τὴν ἀχειροποίητον τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα, καὶ τὰ τίμια καὶ ζωοποιὰ ξύλα, προσέτι δὲ καὶ τὴν τιμίαν ἐσθῆτα τῆς Θεομήτορος ἐπιφερόμενος, διὰ τῶν τειχῶν περιήρχετο. Χαγάνος δὲ ὁ Σκύθης, διὰ τῶν χερσαίων τειχῶν προσέβαλλε τῇ Κωνσταντίνου σὺν πλήθει ἀπείρῳ ἄκρως ἐξ ὅπλων ἠσφαλισμένῳ, καὶ τοσούτῳ, ὡς ἕνα Ῥωμαῖον πρὸς δέκα Σκύθας σφᾶς διαμάχεσθαι. ἀλλ᾽ ἡ ἄμαχος πρόμαχος διὰ τῶν παρευρεθέντων ὀλίγων πάνυ στρατιωτῶν ἐν τῷ ναῷ τῷ τῆς πηγῆς πλείστους αὐτῶν προαπώλεσεν. κἀντεῦθεν οἱ Ῥωμαῖοι ἀναθαρσήσαντές τε καὶ ἀνασκιρτήσαντες, ὑπὸ στρατηγῷ ἀμάχῳ τῇ Θεομήτορι αὐτοὶ ἀεὶ κατὰ κράτος ἐνίκων. βλέψαντες δὲ καὶ πρὸς σπονδὰς οἱ τῆς πόλεως, ἀπεκρούσθησαν. εἶπε γὰρ ὁ Χαγάνος, Μὴ ἀπατᾶσθε ἐπὶ τῷ Θεῷ, ᾧ πιστεύετε· πάντως γὰρ αὔριον τὴν πόλιν καταλήψομαι. οἱ δὲ τῆς πόλεως διακούσαντες, χεῖρας ἔτεινον εἰς Θεόν. συμφωνήσαντες οὖν Χαγάνος τε καὶ ὁ Σαρβάρος, διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης προσβάλλουσι διὰ μηχανημάτων τὴν πόλιν ἑλεῖν προθυμούμενοι. ἀλλὰ τοσοῦτοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἠττήθησαν, ὡς μηδὲ ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ζῶντας κρύψαι τοὺς τεθνηκότας. τὰ δὲ μονόξυλα ὁπλιτῶν πλήρη διὰ τοῦ ἐπιλεγομένου Κέρατος κόλπου, εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς Θεομήτορος καταγόμενα, καταιγίδος αἰφνιδίου τῇ θαλάσσῃ ἐπεισπεσούσης, καὶ διαρρηξάσης ταύτην εἰς τμήματα, σὺν τοῖς πλοίοις ἅπασι τῶν ἐχθρῶν διεφθάρη, καὶ εἶδον ἄρτι παράδοξον θαυμούργημα τῆς πανάγνου καὶ Θεομήτορος. πάντας γὰρ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης τὸ ἐν Βλαχέρναις ἐξέβαλεν· ὁ δὲ λαὸς ὅσον τάχος τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, ἄρδην πάντας ἀπέσφαξαν, καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες κατ᾽ αὐτῶν ἀνδριζόμενοι. οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τούτων ὑπέστρεψαν κλαίοντες ἅμα καὶ ὀδυρόμενοι.

Ὅθεν μὲν ὁ θεοφιλὴς τῆς Κωνσταντίνου λαὸς τῇ Θεομήτορι τὴν χάριν ἀφοσιούμενοι, ὁλονύκτιον τὸν ὕμνον, καὶ ἀκάθιστον αὐτῇ ἐμελῴδησαν ὡς ὑπὲρ αὐτῶν ἀγρυπνησάσῃ καὶ ὑπερφυεῖ δυνάμει διαπραξαμένῃ τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαιον. ἐκ τότε οὖν εἰς μνείαν τοῦ τοσούτου καὶ ὑπερφυοῦς θαύματος, ἡ ἐκκλησία τὴν τοιαύτην ἑορτὴν παρέλαβε τῇ μητρὶ ἀνατιθέναι τοῦ Θεοῦ τῷ παρόντι καιρῷ, ὅτε καὶ τὸ τρόπαιον τῇ Θεομήτορι γέγονεν. ἀκάθιστον δὲ ὠνόμασαν, διὰ τὸ τότε οὕτω πρᾶξαι τὸν τῆς πόλεως κλῆρόν τε καὶ λαὸν ἅπαντα. μετὰ παρέλθωσι χρόνων τριάκοντα ἓξ ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, οἱ Ἀγαρηνοὶ ἄπειρον στρατιὰν ἐπαγόμενοι, πάλιν τῇ Κωνσταντίνου ἐπέθεντο, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι ταύτην πολιορκοῦντες, ὅτε καὶ ἐν τοῖς Κυζίκου παρεχείμαζον μέρεσι, πολλοὺς τῶν οἰκείων διέφθειραν. εἶτα ἀπειπόντες καὶ μετὰ τοῦ στόλου αὐτῶν ὑποστρέφοντες, καὶ ἐν τῷ Συλαίῳ γενόμενοι, τῇ θαλάσσῃ πάντες κατεποντίσθησαν, πρεσβείᾳ τῆς πανάγνου καὶ Θεομήτορος.

Ἀλλὰ καὶ τὸ τρίτον αὖθις ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου οἱ ἐξ Ἄγαρ ὑπὲρ πλείστας μυριάδας ἀριθμούμενοι, πρότερον μὲν τὴν τῶν Περσῶν ἀφανίζουσι βασιλείαν, εἶτα τὴν Αἴγυπτον, καὶ Λιβύην ἐπιδραμόντες, καὶ Ἰνδοὺς, Αἰθίοπάς τε καὶ Ἰσπανοὺς, ὕστερον καὶ κατ' αὐτῆς τῆς τῶν πόλεων βασιλίδος ἐπιστρατεύουσι, χίλια ὀκτακόσια πλοῖα ἐπιφερόμενοι κυκλώσαντες οὖν αὐτὴν ὡς αὐτίκα διαρπάζοντες ἔμελλον· ὁ δὲ τῆς πόλεως ἱερὸς λαὸς τὸ σεπτὸν ξύλον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τὴν σεβάσμιον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ὁδηγητρίας ἐπαγόμενοι, τὸ τεῖχος περιεκύκλουν, σὺν δάκρυσι τὸν Θεὸν ἱλεούμενοι. δόξαν οὖν οὕτω τοῖς Ἀγαρηνοῖς, εἰς δύο διαιροῦνται μέρη· καὶ οἱ μὲν κατὰ Βουλγάρων στρατεύουσι, καὶ πίπτουσιν ἐκεῖσε ὑπὲρ μυριάδας δύο. οἱ δὲ περιελείφθησαν τὴν πόλιν ἑλεῖν· κωλυθέντες δὲ ὑπὸ τῆς ἁλύσεως, διηκούσης ἀπὸ τῶν Γαλάτου εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἀναχθέντες περί που τὸ λεγόμενον Σωσθένιον γίνονται. κἀκεῖ ἀνέμου Βορρέου καταρραγέντος, τὰ πολλὰ τῶν πλοίων αὐτῶν διερράγη καὶ διεφθάρησαν· οἱ δὲ περιλειφθέντες λιμῷ περιέπεσον, ὡς καὶ ἀνθρωπίνων σαρκῶν ἅψασθαι. κόπριά τε φυρῶν καὶ ἐσθίειν. εἶτα φυγόντες, καὶ κατὰ τὸ Αἰγαῖον γενόμενοι πέλαγος, τὰ σκάφη αὐτῶν ἅπαντα καὶ ἑαυτοὺς τῷ τῆς θαλάσσης διδόασι βυθῷ. χάλαζα γὰρ ῥαγδαία οὐρανόθεν καταπεσοῦσα, καὶ βρασμὸν κατὰ τῆς θαλάσσης ποιήσασα, τὴν τῶν πλοίων πίσσαν διέλυσε. καὶ οὕτως ὁ ἀπειροπληθὺς ἐκεῖνος ὁ στόλος διόλωλε, τριῶν μόνων εἰς ἀγγελίαν περιλειφθέντων. διὰ ταῦτα τοίνυν ἅπαντα τὰ ὑπερφυῆ θαυμάσια τῆς πανάγνου καὶ Θεομήτορος, τὴν παροῦσαν ἑορτὴν ἑορτάζομεν. ἀκάθιστος δὲ εἴρηται, διότι ὀρθοστάδην τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὸν ὕμνον τῇ τοῦ Λόγου μητρὶ ἔμελψαν· καὶ ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις οἴκοις καθῆσθαι ἐξ ἔθους ἔχοντες, ἐν τοῖς παροῦσι τῆς Θεομήτορος, ὀρθοὶ πάντες ἀκροώμεθα, ταῖς τῆς σῆς ὑπερμάχου τε καὶ ἀπροσμάχου μητρὸς πρεσβείαις Χριστὲ ὁ Θεὸς, τῶν περικειμένων, καὶ ἡμᾶς ἀπάλλαξον συμφορῶν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς, ὡς μόνος φιλάνθρωπος.

§. 6.

Origo hymni Acathisti in laudem DEIPARAE dicti. Chosroës sub Heraclio Græcos inuadit.

Eodem die (nempe Sabbatho quintæ Hebdomadis Quadragesimæ) *celebramus hymnum Acathistum Sanctissimæ Dominæ nostræ* DEIPARÆ *ob huiusmodi caussam. Cùm Heraclius Romanum Imperium teneret, Persarum Rex Chosroës, videns res Romanorum à Phoca Tyranno penitus afflictas & prostratas, vnum ex satrapis suis nomine Sarbarum cum multis millibus misit, vt totum Orientem suæ ditionis faceret: nam & priùs iam decem myriadas Christianorum Chosroës deleuerat & euerterat; quippe quos Hebræi pretio redemerant, & perdiderant. Archisatrapa igitur Sarbarus toto Oriente deuastato, vsque ad Chrysopolin (quæ nunc Scutarium cognominatur) processit. Imperator autem Heraclius pecuniæ publicæ inopia pressus, sacris Ecclesiarum vasis & instrumentis conflatis, & in nummos conuersis, quò summa maior & perfectior foret; per Euxinum mare classe in Persiæ partes ducta, & impressione facta, omnia populatur & excindit; ipsúmque Chosroëm cum reliquo exercitu potenti manu fundit & profligat. Non diu pòst Siroes filius Chosrois, cùm à patre defecisset, regnum sibi vendicat, & interempto patre fœdus cum Heraclio icit. Chaganus autem Mysorum & Scytharum dux, cùm intellexisset Imperatorem mari in Persas profectum esse, ruptis, quæ cum Romanis interat, fœderibus, & innumerabilibus copijs collectis, per partes Occidentales Constantinopolim aggreditur, iactis multis in* DEVM *blasphemijs. Itaque derepente, mare quidem nauibus plenum fuit, terra peditibus & equitibus*

Sarbarus archisatrapa dux belli.

Heraclius Ecclesiarum vasa in nummos conflat.

Chosroës à filio necatur.

Chaganus Scytha Constantinopolim obsidet.

tibus infinitis. Sergius autem Patriarcha valde Constantinopolitanos incolas admonebat, ne animos desponderent, sed omnem potiùs spem suam ex intimo mentis sensu in DEO *& in Genitrice immaculata* DEIPARA *collocarent. Atqui & Bonus, qui tunc ciuitati præerat, ea quæ propulsandis hostibus necessaria erant, præparabat. Oportet enim vt cum cælesti auxilio nos etiam studium & operam nostram coniungamus.*

Spem in DEIPARA collocata.

Patriarcha autem acceptis DEIPARENTIS *imaginibus cum omni multitudine mœnia supernè circuibat, hinc illis præsidium & salutem comparans. Vt verò Sarbarus ab Oriente, Chaganus autem ab Occidente igne succendere cœperunt omnia, quæ in circuitu ciuitatis erant; Patriarcha imaginem Christi non manufactam, item venerabilia & viuifica ligna, adhæc venerandam vestem* DEIPARÆ *proferens mœnia obibat. Chaganus autem Scytha ex ea parte, qua terram mœnia spectant, impetum in Constantini vrbem facit, tali ac tanta multitudine vndique armis tecta & munita, vt vni Romano aduersus decem Scythas pugnandum fuerit. Cæterùm inexpugnabilis illa propugnatrix opera paucorum militum, qui erant in templo eius ad fontem exstructo, plurimos ex illis trucidauit. Hinc Romani animis resumptis, & præ gaudio exilientes, Duce & auspice inuicta* DEIPARA, *victoriam de illis gloriosè reportabant: cùmque ciues iam pacta & fœdera inire cogitarent, repulsam tulerunt. Aiebat enim Chaganus; Ne fallamini, freti* DEO, *cui creditis: certò enim cras vrbem occupabo. Quo audito, incolæ ciuitatis manus ad* DEVM *extendebant. Collatis igitur iunctisque operis Chaganus & Sarbarus terra maríque varijs machinis & tormentis vrbem oppugnantes eam capere contendunt: sed tanta cæde à Romanis repulsi sunt, vt viui humandis mortuis non sufficerent. Naues verò ex singulis arboribus confectæ, armatis hominibus refertæ, & per sinum, qui Cornu cognominatur, in Blachernium* DEIPARENTIS *templum delatæ, turbine & procella ex improuiso mari incumbente, idque in duas partes diffindente, cum omnibus hostium nauigijs interierunt: apparuítque admirandum prorsus castissimæ* DEIPARENTIS *miraculum, factúmque præclarissimum; omnes enim ad litus maris, quod est in Blachernis, eiecit. At populus portu sine mora patefacto, omnes omnino trucidauit, pueris & mulieribus in illos armatis. Horum verò auctores reuersi sunt non sine lachrimis & lamentatione.* §. 7.

Patriarcha ab sacris circumactus autem Christi imaginem, Crucem, & vestem B. Virginis ostendit.

Vndique vrbs oppugnatur.

Vndique hostis profligatur.

At DEI *amantissimus populus Constantinopolitanus totam noctem absque vlla intermissione hymnum pro gratiarum actione* DEIPARENTI *decantauit, tanquam illi, quæ pro omnium salute excubias egisset, & cælesti sua virtute tam insigne trophæum contra hostes erexisset. Ab illo igitur tempore, in memoriam tanti ac tam diuini miraculi, Ecclesia hunc diem festiuum esse voluit* DEIPARÆ, *cuius auxilio tam eximium quoque trophæum erectum fuit. Acathistum verò nominauit, quòd tunc & populus, & clerus vniuersus eodem ardore idem facerent, nemine cessante, nemine à diuinis laudibus conquiescente. Cæterùm post triginta sex annos, sub Constantino Pogonato, Agareni, maximo coacto exercitu, rursus Constantinopolim aggressi sunt; & septem annis eandem obsederunt; quo tempore in Cyzici partibus hyemantes, multos ex suis amiserunt. Deinde spe abiecta, cum vniuersa classe ab-* §. 8.

Tota nocte hymnus Acathistus B. Virgini decantatur.

Vnde dictus Acathistus.

Sub Constantino Pogonato Agareni vrbem obsident.

Iterum Constantinopolis ope B. Virginis ab hoste seruatur.

euntes, & ad Sylæum delati, omnes fluctibus maris hausti interierunt, ope & auspicijs intemeratæ DEIPARÆ.

§. 9. Agareni secundùm vrbẽ infestant sub Leone Isauro.

Sed & sub Leone Isauro, Agareni, quàm plurimis myriadibus congregatis, primùm quidem Persarum regnum exscindunt; deinde Ægyptum & Libyam; quin & Indos, & Æthiopas, & Hispanos quoque peruolitant; & ad extremum aduersus ipsam vrbium Reginam expeditionem suscipiunt, adductis octies mille nauibus. Conclusa igitur in orbem ciuitate, velut iam iam illam direpturi expectabant.

SS. Crux & imago Virginis Hodegetriæ hosti obiecta.

Porrò sacratus vrbis populus venerabili, pretiosæ, & viuificæ Crucis ligno assumpto, acceptáque Virginis Hodegetriæ imagine, mœnia circumdabat, lachrymis DEVM *propitians. Communi igitur decreto Agareni in duas partes diuiduntur,*

Agareni dissociati occumbunt.

& alij quidem in Bulgaros arma ferunt; vbi duæ illorum myriades occumbunt. Qui verò ad occupationem vrbis relicti fuerant, impediti à catena, quæ à Galata ad vrbis mœnia pertingit, deferuntur ad locum, quem Sosthenium nominant, vbi cùm violentus Aquilo extitisset, pleraque ex eorum nauigijs diffracta & submersa sunt: at residuos tanta fames incessere cœpit, vt ab esu humanarum carnium sibi non temperarent, commistisque stercoribus vescerentur. Deinde arrepta fuga cùm in Ægæum mare peruenissent, omnes suas naues, insuper & seipsos in profundum præcipitarunt: grando enim violenta è cœlo delapsa, feruorémque maris concitans, picem nauigiorum dissoluit. Sic immensa illa classis disperijt, tribus duntaxat, qui cladis nuntium referrent, superstitibus.

§ 10. Ob vrbem seruatam hymnus Acathistus B. Virgini cantatus. A stando dictus Acathistus.

Propter hæc igitur tam admiranda à castissima DEI *Genitrice opera patrata, præsentem diem festum celebramus. Acathistos verò, quasi carens sessione, dictus est; quòd totus populus tota nocte stando hymnum* DEIPARÆ *concinuerit; quódque cùm in omnibus alijs ædibus ex more sedere liceat; in istis Diuinæ Matris, erecti omnes stantes auscultamus; Precibus propugnatricis, & inuictæ Matris tuæ Christe* DEVS *ab imminentibus nos libera calamitatibus, & miserere nobis, tanquam solus clemens & humanus.*

§. 11. Ex his ergo perspicuum relinquitur, quale fuerit τῆς ἀκαθίστου festum: & cur hoc nomine appellatus ἀκάθιστος ὕμνος; quia *stando* non sedendo canitur; ἀκάθιστος ἑορτὴ, seu ἡμέρα, quia omnes, nemine excepto, & nemine otiante aut à diuinis laudibus cessante, peragitur. Extat in Bibliotheca Bauarica oratio hoc titulo: λόγος ἀναγινωσκόμενος εἰς τὴν ἀκάθιστον. διήγησις ὠφέλιμος ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας συλλεγεῖσα, καὶ ἀναμιμνήσκουσα τοῦ παραδόξου γενομένου θαύματος, ἡνίκα Πέρσαι, καὶ Βάρβαροι τὴν βασιλίδα ταύτην πόλιν περιεκύκλωσαν, οἳ καὶ ἀπώλοντο θείας δίκης πειραθέντες. ἡ δὲ πόλις ἀσινὴς συντηρηθεῖσα πρεσβείαις τῆς θεοτόκου ἐτησίως, ἐκ τότε ᾠδὴν εὐχαριστήριον, ἀκάθιστον τὴν ἡμέραν κατονομάζουσα.

§. 12. Compendium prioris historiæ, de die Acathisto.

Oratio recitata die Acathisto. Narratio vtilis ex veteri historia collecta, & in memoriam reuocans inexspectatum illud miraculum factum, quando Persæ & Barbari regiam hanc ciuitatem obsederant, qui & perierunt diuinam vltionem experti. Ciuitas verò illæsa permanens intercessione DEIPARÆ, *quotannis ex illo tempore hymnum gratiarum agendarum caussa concinit, diem illum ἀκάθιστον, quasi sessionis expertem nominans.*

§. 13. Duplicem hunc errorem περὶ τοῦ μεγάλου κανόνος, καὶ περὶ τῆς ἀκαθίστου ipsemet

met Curopalata Caluiniano Scholiastæ eximere poterat, si animum aduertisset. Ait enim Curopalata, à prima ex quatuor Vigilijs, imaginem sanctissimæ DEIPARÆ, quæ *Hodegetria* appellatur, in Palatio manere ad magnum vsque diem Dominicum Paschatis. *Huic imagini*, inquit Curopalata, *venienti obuiam procedit Imperator ad portam aulæ Palatij. Secundâ verò feriâ comitatur abeuntem ad excelsos vsque gradus.* Si à prima vigilia, quæ est τοῦ μεγάλου κανόνος, manet imago illa in Palatio vsque ad secundam feriam Paschatis, fieri non potest, vt ἡ τοῦ μεγάλου κανόνος ἀγρυπνία, vel iuncta, vel proxima fuerit Pentecostæ; alioqui imago illa integro fermè anno in Palatio mansisset, à Pentecoste videlicet vsque ad secundam feriam Paschatis: Cùm tamen paucissimis Hebdomadibus in eo relinqui soleret; & propterea singulis annis non aliter, ac donum quoddam diuinitus missum, in aula exciperetur; pérque paucos dies in eadem, tutelæ gratia, commoraretur, nempe à quinta feria quintæ Hebdomadis Quadragesimalis, vsque ad secundam feriam Paschatis, quo die referebatur πρὸς τὸν τῆς Θεοτόκου ναὸν, τὸν τῶν ὁδηγῶν καλούμενον, vt loquitur Zonaras in Imperio Michaëlis F. Theophili: cui adiuncta erat μονὴ, seu monasterium τῶν ὁδηγῶν, vt ex Nicephoro Gregora lib. 11. constat; hinc ipsa imago Ὁδηγήτρια, quasi *Dux viæ*, appellabatur. Nec adducebatur ex templo Blachernio, vt putat Scholiastes; sed ex templo, & ex Monasterio τῶν ὁδηγῶν, quod à templo Blachernio distinctum erat.

Ex Curopalata ostenditur error Caluinistæ.

Quanto tempore imago Hodegetriæ Virginis in Palatio manserit.

Alter error Scholiastæ.

§ 14. Respondetur argumento de excelsis gradibus.

Sed probat id ex gradibus excelsis, de quibus Curopal. cap. 12. n. 11. & c. 15. n. 8. *quasi illi fuerint in templo Blachernio.* At parum valet hæc probatio; nam quocunque iret Imperator, semper ad excelsos gradus vsque deducebatur à Barangis, vt inquit Curopal. c. 15. n. 8. Oportet ergo hos excelsos gradus alibi fuisse, quàm in Blachernio templo, vel in via ad solum Blachernium templum; quia Imperator non ibat semper ad templum Blachernium; & Curopalata disertè distinguit hos gradus à templo Blachernio; cùm dicat Imperatorem equitantem semper deduci vsque ad excelsos gradus; in festo autem Occursus (seu, vt nos vocamus, Purificationis D. Virginis) etiam vsque ad templum Blachernarum; nam ad hoc templum, hoc die, rei diuinæ gratia conferebat se Imperator.

Adde quòd ipse Imperator, imaginem Hodegetriæ secundâ Paschatis feriâ ad propria reuertentem prosequi solebat, vsque ad excelsos gradus; imò & extrà; vt dicit Curopal. cap. 12. n. 11. nec tamen ad templum Blachernium tunc ibat Imperator. Sed non est opus pluribus. Ipsemet Iunius se refellit, qui hæc pag. 326. τῆς ὁδηγητρίας, *id est, Ducis viæ. statua fuit extra Palatium Constantinopoli, in templo & Monasterio nobili, quod templum Zonaras ναὸν τῶν ὁδηγῶν, in Imperio Fl. Michaelis: Nicephorus Gregoras lib. 11. Monasterium Hodegetrium appellauit. His autem diebus in Palatium inferebatur.* Hæc ille. At quid clarius, quàm templum Hodegetrium non fuisse templum Blacherniense? Scribit Pachymeres lib. 7. imaginem Deiparæ per dies complures lacrumasse. Quænam hæc imago? Num Hodegetriæ?

Iunius se refellit.

Num Nicopœæ? Et apud eundem Pachymerem lib. 11. imago τῆς φωταγωγοῦ, virginis *lucem adferentis, cuius sancto oleo* delibutus Michaël Andronici Imp. filius ex desperato morbo conualuit.

Tertia Vigilia Palatij est τοῦ εὐαγγελισμοῦ, Annunciationis B. Virginis. Iunius, *Euangelicæ Annunciationis.* satis Euangelicè. sed quid aliud à pseudoeuangelico prædicante expectes?

Quarta Vigilia agebatur quinta feria maioris Hebdomadæ, ob Parasceues appetentis solennia.

OBSERVATIONES AD CAPVT DECIMVM tertium, De Parasceue, & Magno Sabbatho.

CAP. VIII.

N. 2. E Magno Sabbatho nihil est in Græca inscriptione, cùm tamen potissimùm de Officio magni Sabbathi; hoc est, vigiliæ Paschatis in hoc capite agatur.

De Parasceue tribus verbis res absoluitur. Vide quæ de hoc festo scripsimus Tom. 1. de S. Cruce, lib. 1. c. 68. & lib. 1. de Festis cap. 23. & 24. Homilias Græcorum in Parasceuen inuenies Tom. 2. de Cruce.

N. 3. Iunij vitiosa interpretatio. Illa, μετὰ τὸ τοῦ ἀποστόλου ἀνάγνωσμα, Iunius vertit: *post lectionem autem Apostoli, id est, ad eum vsque locum: Surge* DEVS, *qui iudicas terram.* Vitiosè prorsus; quasi illud, *Surge* DEVS, ad Apostoli lectionem pertineat, cùm sit Stichus, quem post lectionem Apostoli ex epistola ad Romanos, sumptum concinit Psaltes: *Exurge* DEVS *iudicans terram: quia tu hæreditabis in omnibus gentibus.* Subijcit Lector: DEVS *stetit in Synagoga* DEORVM, *in medio autem Deos dijudicat*, &c. Succinit Psaltes: *Exurge* DEVS, &c. & hoc sæpiùs, vt distinctè habes in Triodio. Ergo vel post lectionem Apostoli, vel post subiunctos stichos, quorum principium est, *Exurge* DEVS, spargunt Le-

Lectio restituta. ctores, & pueri honorarij lauros: legendum enim est πάττουσι vel πάσσουσι, ἀποπάττουσι, vel ἀποπάσσουσι. Vide quæ scripsimus de magno Sabbatho lib. 1. de festis, cap. 25.

OBSERVA-

OBSERVATIONES AD CAPVT DECIMVM quartum, De festo Pascha.

Cap. IX.

ITa titulus habet; cùm etiam hoc capite de ritu feriæ quintæ τῆς διακαινησίμου, déque festo Pentecostes, & de festo Exaltationis S. Crucis pertractetur. N.1.

Χριστὸς ἀνέστη. Integrum Troparium est. Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος. *Christus surrexit ex mortuis, morte mortem conculcans; & his qui in monumentis erant, vitam largiens.* N.2. Troparium de Resurrectione.

Ibid. Integer Stichus est: *Exurgat* DEVS, *& dissipentur inimici eius, & fugiant, qui oderunt eum, à facie eius*: cuius similes duo alij Stichi subiunguntur.

Integrum odarium est istud. *Resurrectionis dies, exultemus populi, ex morte enim ad vitam, & ex terra ad cælum Christus* DEVS *nos transtulit, victoriæ carmen concinentes.* Vide Ritualem librum, qui Pentecostarium inscribitur. N.3.

Obserua etiam Græcis quibusdam vsitatum fuisse morem illum quarundam in Germania Ecclesiarum, vt versibus illis Dauidicis, *Attollite portas principes vestras*, &c. aditum sibi patefieri cuperent. N.4.

Ἐπὶ τοῦ θρόνου. Sæpe throni Imperatorij mentio facta est: libet eius diagraphen ex Corippi lib. 3. adscribere; qualis nimirum tempore Iustini Iunioris fuerit. N.6.

Thronus Imperatorius.

Atria prælargis extant altissima tectis,
Sole metallorum splendentia, mira paratu,
Et facie plus mira loci, cultúque superba.
Nobilitat medios sedes Augusta penates,
Quattuor eximijs circumuallata columnis:
Quas super ex liquido præfulgens cymbius auro
Immodico, simulans conuexi climata cæli,
Immortale caput, soliúmque sedentis obumbrat
Ornatum gemmis, auróque, ostróque superbum.
Quattuor in sese nexos curuauerat arcus,
Pars læuam dextrámque tenens victoria partim;
Altiùs erecta pendebat in aëre pennis,
Laurigeram gestans dextra fulgente coronam.
Mira pauimentis, stratísque tapetibus ampla
Planicies, longóque sedilia compta tenore.
Clara superpositis ornabant atria velis:
Vela tegunt postes: custodes ardua seruant
Limina, & indignis intrare volentibus obstant.

Condensi numeris fastu, nutúque tremendi.
Postquam dispositis ornata Palatia turmis
Officia explerunt, adytis radiauit ab imis
Inclyta lux, & consistoria tota repleuit:
Egreditur Princeps magno comitante Senatu:
Adfuit obsequio castrorum turba virorum,
Illis summa fides, & plena licentia sacris
Deseruire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare supernis,
Conseruare domum, sanctúmque intrare cubile,
Internas munire fores, vestésque parare.

N. 9. Bilis mouetur heterodoxis ab osculo pedum summi Pontificis. Memorando facto Gerlachius præco Lutheranus osculatus est togam Imp. Turcici.

En morem osculandi pedem Imperatoris. Hîc heterodoxis non mouetur stomachus; at quàm primùm vel legunt, vel audiunt, pedem Summi Pontificis osculo coli, tum toti bilis sunt; & nil nisi bilem biliosissimi homines vomunt. Et tamen patienter admodum osculantur togam Turcici Imperatoris, quod & à Gerlachio, prædicante Lutherano factum est; & ne hoc nesciremus, Crusius lib. 7. Turcogræc. litteris prodidit: Nec grauarentur isti ad pedis Sultanici osculum se abijcere, si id consuetudo permitteret.

§. 1. Legatus quoque confœderatorum Ordinum Belgij, Anno salutis 1612. Constantinopolim ad portam Ottomannicam missus & admissus, vestimentum Imperatoris Turcici promptè & alacriter deosculatus est, & quidem flexis genibus, vt videre licet in Ecclesiasticopolitica Chronologia, inserta Tomo octauo eius operis, quod Chronicon Chronicorum inscribitur. Si tale reuerentiæ genus Pontifici Romano iste exhibuisset, inexpiabili scelere sese obstrictum credidisset.

Quid, quòd Batavi Caluiniani pedibus suis oscula ferri, haud ægrè passi sunt? nam in Nauigatione Australi *Jacobi le Maire*, Leidæ in Holandia typis excusa, Anno Redemptoris 1619. hæc prodita sunt de Indis quibusdam. *Qui intrabant nauem nostram ex ipsis, in genua procidentes pedibus nostris oscula figebant.*

Paulò pòst. *Vt primùm nauem conscenderat* (Indorum Rex) *procidens in genua, ac procumbens in faciem, preces suas effudit. Ductus ad inferiora nauis, iterum procumbens adorauit, &c. Comites ipsius pedes nostros exosculabantur; acceptósque eos manibus suis capiti imponebant ad demissionem subiectionémque demonstrandam.* Et quinam isti, quibus lubentibus tantus hic honos delatus? Prædones & piratæ ex Caluini officina, qui fortassis hostias quoque, si Indi eas obtulissent, haud repudiassent, vt factum à Paulo & Barnaba Act. 14. cùm Lystrenses eis sacrificium, ceu Ioui & Mercurio, appararent. Quibus clamoribus terram & æthera non complerent, si aut in libris legerent, aut relatione aliorum acciperent, Pontificem Romanum non tantùm permittere, vt quis pedes eius osculetur, sed & tolerare, vt quis pedes capiti in argumentum subiectionis imponat?

Lib. 1. histor. Cantacuzeni cap. 16. osculatur Iunior Andronicus Senioris Andronici, aui sui pedem: vbi additur: *More Romanis Imperatoribus receptum erat, cùm quispiam consanguineorum, aut alioqui gratia apud eos florentium, secundùm adorationem, pedem Imperatoris osculo contigisset, vt Imperator vicissim eius faciem deoscularetur. Cùm itaque tum nepos aui pedem osculatus fuisset, ille, ne inexpiabili odio flagrare crederetur, si nec ijs Nepotem & Imperatorem dignaretur, quæ priuatis tribuerentur, faciem eius contrà & ipse osculo libauit.* Idem Andronicus Iunior iterum aui pedem publicè osculatus est lib. 1. c. 34. quod cap. 50. tanquam expressum subiectionis indicium repetitur. lib. 2. c. 5. Persæ Andronicum Iuniorem Imp. antequam appropinquaret, capitibus humi submissis adorabant. Sed Princeps Persarum ad eum pedibus accedens, & adorabat, & pedem illius osculabatur. lib 3. cap. 38. Protostrator cum suis pedem Ioannis Cantacuzeni Imp. osculatur. Idem fit ab alijs cap. 40. idem ab alio, cap. 42. & à Persis lib. 4. c. 10. Lib. 3. c. 43. Triballi eiusdem Cantacuzeni genu osculantur. Exempla osculi fixi oculis, & faciei habes apud Cantacuz. l. 1. c. 16. dexteræ, cap. 34. & cap. 41.

Iunior Andronicus pedes Senioris, faciem Iunioris Senior osculatur.

Mos Imp pedes osculandi exemplis firmatus.

Oculos, faciē & dextram osculandi exēpla.

Τρέβαι. Latinobarbarè *Treuga*. dicitur etiam Τρέβα. N. 12.

Μπαΐυλος. ita legendum. Ineptè Iunius, λυπαΐλος. falsò citat Gregoram lib. 4. quasi apud illum legatur, *Lypailus*, cùm Græcus textus distinctè habeat Μπαΐυλος, & interpres *Mbaiulus*. rectè vtrique. Frustra est Meursius qui corrigit, ἰλ παΐυλος, vnica littera transposita, quasi sit purus putus idiotismus Italicus. Sed cùm Codinus hactenus Italorum articulis non sit vsus, credibile est, eum neque hîc vsum fuisse: cúmque à β, vel π, incipientibus recentiores Græci litteram μ, præponere soleant, vt ipsemet Meursius in Glossario pluribus exemplis ostendit, rationi planè consonum est, credere, Codinum hîc scripsisse μπαΐυλος, more aliorum ex recentiore Græcia scriptorum. N. 13.

Iunius & Meursius correcti.

Quæ ad Francos. Franci in recentiorum Græcorum scriptis, non solùm Galli intelligendi sunt, inquit Iunius, sed Itali quoque & Siculi, eò quod olim Siciliæ regnum & pars Italiæ à Francis tenebatur. N. 14.

Qui Franci intelligendi.

Recentiores Græci adulatoriæ artis non imperiti, suo Imperatori fermè omnia etiam Episcopalia & sacerdotalia munia tribuerunt. Inter cætera ingressum ad altare, & ius sacram mensam thure vaporandi, condito etiam Canone à Trullano synedrio, & est Canon 69. *Nulli omnium liceat, qui quidem sit in laicorum numero, intra sacrum altare ingredi; ab eo tamen nequaquam prohibita potestate & auctoritate Imp. quando quidem voluerit Creatori dona offerre ex antiquissima traditione.* Vbi Balsamon. *De Imperatoribus dixerunt quidam verbis Canonis insistentes, quòd tunc non prohibebuntur intra templi adyta ingredi, quando sunt* DEO *munera oblaturi, non autem si solius adorationis gratia ipsum ingredi voluerint: sed mihi non ita videtur. Orthodoxi enim Imperatores, qui per S. Trinitatis inuocationem Patriarchas prouehunt, & sunt Christi Domini, sine vllo impedimento, quando voluerint, ad sacrum altare accedunt, & suffiunt, & cum cera characterem imprimunt, sicut & antistites: sed etiam po-* N. 18.

Græci adulatores Imperatorum.

Potestas Impp. Græcorum in Ecclesiasticis ex Trullano Synedrio.

Balsamonis ea super re sententia adulatoria.

pulum ad eum instituendum docent; quod solis illius regionis antistitibus concessum est. Palpum ergo egregiè obtrudit Balsamon Imperatori; & habebat facti sui caussas; quia ambiebat Patriarchatum Constantinopolitanum; cuius obtinendi non apparebat melior ratio, quàm vt per assentationes sese in summa gratia apud Imperatorem poneret. Sed vulpes, tametsi vafra, ab alijs æquè vafris vulpibus delusa est.

§. 1. Cuius ob desitas annuas Rogas, & pecuniarias largitiones, audi quæso lamentationem ex epistola de Incensis lib. 7. Iuris Græco-Rom. *Celsissimam sacrorum Imperatorum circumspectionem, & Patriarcharum amplitudinem, inter alia reddebant olim augustiorem etiam annuæ rogæ, ac baiorum largitiones. Quippe sedebant annis singulis cuiusque temporis Patriarchæ ac Imperatores, & per hæc subditos ad beneuolentiam inuitabant. Nouit hoc Patrum conscriptorum amplissimus ordo, ac fortassis etiam nonnulli, qui hac ætate nostra viuunt. Non enim ante tempora Euclidu prodita sunt gerris, nec somniantium vetularum fabellæ sunt: sed vsque ad Imperium Domini Constantini Ducæ durauit augustus ille mos, tam in ipsius* DEI, *quàm Imperatorum regia: & omnino bonum hoc ad nos quoque propagatum fuit, à maioribus ad nepotes, à generatione ad generationem transiens. Sin, quod equidem non arbitror, hoc etiam obliuionis gurges absorbuit, & gratiosa isthæc aqua Castaliæ prouidentiam superioris memoriæ Principum non prædicat: saltem membranæ librorum historicorum & ordinationum aulicarum monumenta Stentoris in morem hæc proclamabunt. Tu quoque, qui cuiusuis eruditi scripti acutissimus es interpres, etiam in hac non leuis momenti quæstione compluribus eris superior, ac me senem dicendo iuuabis. Quin etiam Imperatoris Domini Constantini Monomachi edita sacratissima, (quibus ordinata sunt officia Præfecti iudiciorum, & Nomophylacis, & quæ statuunt, eos debere singulos in annos, præter alia, consequi ratione rogæ, quemlibet auri talem ac talem quantitatem, vnâ cum consuetis baijs;) non in cælo sunt, nec trans mare, vt dicere quis debeat, Quisnam hæc adferet mihi? sed sunt in manu tua, & in corde tuo, & in ore tuo. Atque omnino rei veritatem ex his mentis acumine colliges. Quum autem Imperatores & Patriarchæ magnificentiam, ceu dictum est, suam demonstrent per baia & rogas; sanè par erat, vt Patriarchæ, qui priscam hactenus consuetudinem conseruant, & aureos clericis nummos admetiuntur, etiam ipsis baia darent, quemadmodum indicatum est.*

Balsamon graphicè rogas commendat & lamentatur.

Constantini Monomachi Constitutio.

N. 19. Hebdomas διακαινήσιμος, est tota Hebdomas Paschalis, quæ festum Paschæ proximè sequitur, & qua Resurrectio Domini solenni cæremonia celebratur. Id ostendo primùm testimonio Maximi Margunij, Episcopi Græci, qui consultus, quidnam hoc vocabulo significetur, respondit his verbis. σημαίνεται παρ' ἡμῖν διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος ὅλη ἡ πρώτη ἑβδομὰς τῆς ἀναστασίμου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἑορτῆς. *Significatur hoc nomine apud nos prima Hebdomas festi Resurrectionis Saluatoris nostri.* Vide Catalog. Bibliothecæ August. ab Hœschelio editum.

Hebdomadē διακαινήσιμον esse Paschalē, probatur.

Secundò idem probo ex Typico S. Sabæ, vbi capiti 46. huiusmodi titulus præfigitur. εἴδησις τοῦ τύπου τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα, καὶ τῆς

τῆς ἑβδομάδος τῆς διακαινησίμου. *Forma modi sanctæ & magnæ Dominicæ Paschæ, & Hebdomadis diacænesimæ.* Et in ipso capite singulas dies seu ferias Paschalis illius Hebdomadis enumerans, secundam feriam vocat, τὴν δευτέραν τῆς διακαινησίμου· tertiam, τὴν τρίτην τῆς διακαινησίμου, & ita deinceps vsque ad Sabbatum τῆς διακαινησίμου. Idem ex alijs Græcorum libris ritualibus liquet. Pollux in Chronico suo. τρίτη νόμου ἔχγαλον, ἀποκλείεις δὲ τὰς δύο τῆς παραλίας ἑβδομάδας, μίαν τὴν πρὸ, μίαν δὲ μετά. Illa autem μία μετά, est Hebdomas τῆς διακαινησίμου.

Malè ergo Caluinianus Scholiastes Iunius in Notis, interpretatur ἑβδομάδα διακαινησίμου, *Hebdomadem Rogationum.* Malè etiam rationem nominis reddens, ait, eam dici διακένωσιμον, *exinanitioni dicatam, quia per illud tempus exinaniunt sua corpora, & macerant, oraturi* DEVM *pro commoditate anni.* Primùm, non scribendum, διακένωσιμος, sed διακαινήσιμος, vt habent exemplaria Alexandri, Rituales libri Græcorum, & Codex Bibliothecæ Augustanæ MS. quo continentur Euangelia diebus sacris prælegi solita, quorum initium, τῇ τρίτῃ τῆς διακαινησίμου. — Scholion Iunij cassum. Inane caput eruditione. Lectio emendata.

Quocirca Hebdomas τῆς διακαινησίμου, dicitur quasi *Septimana renouationis*, τοῦ διακαινισμοῦ, cùm, Christo resurgente, omnia renouata & instaurata fuerint. Secundò, tantum abest, vt hæc Hebdomas ab exinanitione ieiunantiúmque inedia nomen inuenerit; vt tota illa Hebdomade ieiunium soluere motis fuerit. Testis Balsamon in can. 69. Apost. qui cùm percensuisset dies, quibus ieiunandum est, excipit quartos dies, & Parasceuas seu ferias sextas, quæ sunt πρὸ τῆς ἀποκρέου, seu ἀπόκρεω, ante carnisprivium; & quæ sunt πρὸ τῆς τυροφάγου, & Hebdomadem τῆς διακαινησίμου. *In ijs enim soluimus*, inquit Balsamon, *quia ieiunant Armenij propter Niniuitas. In eo qui est ante carnisprivium, & in eo, qui est ante* τυροφάγον, *hæretici Tetraditæ magnum ieiunium obseruant; Hebdomas autem* τῆς διακαινησίμου, *tanquam ipse magnus Dominicus* (Paschæ) *dies reputatur.* — § 1. Septimana renouationis, vnde. Iunij inscitiā Balsamon refutat. Hebdomas διακαινήσιμος à ieiunio libera.

Idem docet Anastasius Episcopus Cæsareæ Palæstinæ tract. de *Arizibutio*, vbi inter Hebdomadas à ieiunio planè exceptas ponit τὴν ἑβδομάδα τῆς διακαινησίμου. Eandem Hebdomadem inter exceptas numerat Nicolaus Patriarcha Constantinopolitanus in versibus ad Anastasium montis Sinai Antistitem.

Rogationes triduanæ ante Ascensionem Domini Græcis ignotæ sunt: nec vlla habent stata ieiunia inter Pascha & Pentecosten. νηστεία γὰρ οὐ γίνεται, οὐδὲ γονυκλισία, inquit Nicolaus Patriarcha de tempore inter Pascha & Pentecosten. Vide Typicum Sabæ cap. 51. Consentit cum his nostris Glossarium Græco barbarum nisi quòd scribi iubet, διακενήσιμος. sed Rituales libri scripturam nostram plerunque præferunt. — § 2. Rogationes Græcis ignotæ.

Dominica hanc Hebdomadem subsequens, quæ nobis est Dominica in Albis, Græcis est καινή, ἢ νέα κυριακή, *noua Dominica*, in quam extat oratio S. Gregorij Nazianzeni, & est oratio 43. Eiusdem mentio fit in Canone 66. Trullano. Vocatur etiam κυριακὴ τοῦ ἀντίπασχα, quasi *Dominica Paschæ op-* — Dominica in Albis Græcis est, καινή, νέα, & κυριακὴ ἀντίπασχα.

ψηλάφησις τοῦ Θωμᾶ. *posita*, seu *respondens*. & κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ, seu ψηλάφησις τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου Θωμᾶ. quòd eo die legatur Euangelium de Thoma Apostolo, manum suam in fixuram clauorum, Christi mandato, immittentis.

N. 23. De festo Penrecostes, vide quæ scripsimus lib. 1. de festis, cap. 28. Olim in festo Penrecostes processio instituebatur ad remplum S. Mocij Martyris, Processio in Pentecoste abrogata. cui ipse etiam Imperator intererat. Sed postea abrogata est ob caussam, quam memorant Græci historici, & in his Glycas de Leone Philosopho Leoni Philos. Imp. insidiæ paratæ. Imp. his verbis. *Vbi in ipso Pentecostes die processio de more publica instituebatur ad S. Mocij templum, etiam ipse Imperator vnà cum cæteris incedebat. Cúmque templum iam iam, sacris ianuis vicinus, ingredi vellet, quidam ex ambone seu suggesto prasiliens, graui ac valida claua caput eius verberauit: adeóque subitò ipsum interfecisset, ni pars extrema clauæ in suspensum candelabrum impacta, vel dimidiam impetus vim amisisset. Tum de Leonis capite profluere sanguis copiosus, & viri Principes in fugam sese conijcere. Qui ceciderat Imperatorem captus est, multísque tormentis subiectus, cùm facinoris illius nullum se habere socium profiteretur,* Parricidæ supplicium. *(quanquam frater Imperatoris Alexander, qui sub morbi prætextu non aderat, quandam de se suspicionnem præberet) tandem manibus & pedibus amputatis in circi Funda crematur: eo tempore desijt processio ista.* Quare non mirum si Codinus die Penrecostes eius nullam mentionem facit, quandoquidem iam pridem abrogata fuerat.

N. 24. Diaconicum quid. Diaconicum, non est *conclaue Diaconorum*, in quo illi congregati tractarint negotia muneris sui; sed est locus vbi ministri sacras vestes ad diuina officia peragenda induunt, Germanicè *die Sacristeij*, *sacrarium*.

N. 25. De festo Exaltationis S. Crucis, etiam ex more Græcorum fusè scripsi Tom. 1. de S. Cruce lib. 1. cap. 65. 66. & lib. 1. de festis, cap. 33. Vide etiam Nundinæ Hierosolymis in festo Exaltationis. Adamannum Scotum lib. 1. de situ terræ sanctæ; vbi de nundinis hoc festo Hierosolymis celebrari solitis mira leges.

N. 26. Lectio restituta. Pro *quinto* Ianuarij, legendum est, *sexto*: eo enim die fiebat iste ἁγιασμός. Nec huius emendationis alium do auctorem, præter ipsum Codinum, qui cap. 8. vbi de festo Epiphaniæ agit, Hagiasmum istum ipso die festo Epiphaniæ peragi disertè scribit; vt taceam libros rituales Græcorum.

N. 28. * c. 7. n. 33. & l. 3. com. c. 2. n. 33. Fabrilis Iunij interpretatio. Οἰνοχοῖον, hîc aliter accipiendum puto, quàm suprà * vbi de Panagia sermo erat. Iunius nimis fabriliter interpretatur σκεῦος, *instrumentum*, & κωθώνιον *poculum*, & Oenocheum *vinariam capedem*. Quàm venustum verò illud? *Cùm participat Imperator consecrationem ex poculo.* Libenter tamen scirem, quo animo hæc de S. Cruce, & alia plurima in hoc libro legisset, vel vertisset Iunius; cùm adeò à Caluinianis institutis abhorreant?

OBSERVA-

OBSERVATIONES AD CAPUT DECIMUM quintum, De festis extra Palatium.

CAP. X.

TOm. 3. de S. Cruce lib. 1. cap. 26. descripsi nummum, in cuius altera parte visitur Ioannes Palæologus Imp. Constantinopolitanus ad columnam crucigeram venerabundus & supplicabundus; sine dubio ex hoc more Calendarum Septembrium. Vide loc. cit. de S. Cruce. De columna Porphyretica consule, quæ scripsimus Tom. 1. de S. Cruce lib. 2. cap. 45. ex Nicephoro & Codino in Originibus Constantinopolitanis. Superest hoc itidem æuo hæc columna Porphyretica. *extat è regione diuersorij*, inquit Dousa, in suo Constantinopolitano Itinerario, vel potiùs in encomio Meletij cuiusdam Patriarchæ Græcanici, vel in Satyra, qua Iesuitas insectatur: *in quo Cæsareos oratores hospitari mos est, columna Constantini purpurea, in cuius summitate spondylus ædificatus est, in quo eiusmodi inscriptio apparet.* N. 1. Processio ad columnam Porphyreticã.

Τὸ θεῖον ἔργον ἐνθάδε φθαρὲν χρόνῳ,
Νεοῖ Μανουὴλ εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ.
Diuinum hoc opus tempore corruptum
Renouat Manuel pius Imperator. 1. Manuel antepenultimus Imp. renouat Porphyreticã columnam.

Est hic Emmanuel antepenultimus ex Impp. Constantinopolitanis. Nam post hunc secutus est Ioannes, qui Concilio Florentino interfuit. Post istum Constantinus, sub quo Constantinopolis in Turcicam seruitutem venit. Huius Porphyreticæ columnæ meminit etiam, eodem fermè, quo Dousa, modo, Salomon Svvigerus, prædicans Noricus l. 2. sui Hodœporici cap. 37.

Quid acciderit, quando Andronicus senior Imperator Constantinop. cum Clero & populo Kalendis Septembribus ad columnam Porphyreticam supplicabat, docet nos Gregoras ad calcem libri VIII. cuius verba reddo. *Sub quartam eiusdem diei* (nimirum primi Septembris) *horam, sacris imaginibus veteri more vnà cum Imperatore, Patriarcha, & Episcopis ad Porphyreticam columnam congregatis, cui sacra Crux insistit, cùm sacri hymni canerentur, porcus alicunde elapsus, subitò in medium psallentium chorum insilijt, multo cœno inquinatus, & variè huc atque illuc vagatus, vix tandem excessit. Id prudentioribus confusionem quandam Christi Ecclesiæ & factionem significare visum.* Qualis confusio & factio paulò pòst secuta est, capta ab Andronico Iuniore Constantinopoli. N. 2. Andronicus Senior Monachus, & in Libis monasterio sepultus.

Celebrant Græci hoc festum cum Latinis 8. Septembris. In Monasterio Libis sepultus est Andronicus Senior, olim Imperator; sed biennium ante

vitæ finem Monachus. *Cadauer eius in Libis Monasterium est perlatum, quod mater eius Domina Theodora renouarat*, inquit Gregoras extremo lib. 9. suæ historiæ. Eadem fermè Cantacuzenus lib. 1. cap. 40. Obserua Iunium, mala fide μονὴ vertere *ædem*, cùm sit *Monasterium: Errat interpres*, hoc est, Iunius, *qui ædem reddit*, inquit ipsemet Meursius.

Iunium corrigit Meursius.

N.4. S. Demetrij Martyris, cui cognomentum Myroblyta, festum celebrant Græci 26. Octobris. hoc ergo die Imperator ad Monasterium in honorem S. Demetrij à Palæologis ædificatum, sese conferebat.

N.5. Natalem *S. Chrysostomi* obeunt Græci 13. Nouembris.

N.6. Verti, In Præsentatione, &c. sic enim res intelligitur. celebratur à Latinis pariter & Græcis 21. Nouembris. Monasterij τῆς περιβλέπτου meminit Gregoras lib. 7. & Pachymeres lib. 5. Erat monasterium Sanctissimæ Virginis MARIÆ, quam Græci περίβλεπτον, hoc est, *spectabilem*, seu *admirandam* vocant. In hoc festum partim exstant, partim adhuc in Bibliothecis latent multæ Græcorum Homiliæ.

Περίβλεπτος dicta B. Virgo.

N.7. Festum S. Basilij celebrant Græci Calend. Ianuarij, hoc est, ipso Circumcisionis die.

N.8. Festum Occursus, seu *Purificationis* nobiscum celebrant Græci, 2. Februarij. Blachernense templum suburbanum erat ad littus maris, conditum à Pulcheria Imperatrice. *Opus enim eius est*, inquit Nicephorus lib. 14. c. 2. *sacrum* DEI *Genitricis templum, quod Blachernæ dicitur; dignum illa ipsa Verbi Matre, quod inhabitaret domicilium. Cuius diuinum tumulum & sepulchrales fascias inuenias cum veneratione maxima ibi reposuit. Magna religione templum id ByZantini colunt*, inquit idem Nicephor. l. 18. c. 38. *Dicitur namque & creditur vestes* MARIÆ *Virginis, & partem quandam admirandæ illius zonæ, capitisque etiam amiculum in aurea vrna ibi asseruari.* De veste D. Virginis reperta, vide eundem Nicephor. lib. 15. c. 24.

Blachernense templum S. Pulcheria exstruxit.

Vestes B. Virginis pro reliquijs asseruatæ.

N.9. Festum S. Georgij Martyris celebrant Græci 23. die Aprilis. Manganensis monasterij meminit Cantacuzenus l. 1. c. 50. & 59. & lib. 4. c. 16. & cap. 42 & 45. in quo aliquandiu Cantacuzenus, deposito Imperio, vitam monasticam egit. Eiusdem aliquoties mentio fit in historia Nicephori Gregoræ. In hac processione ad Mangana die *S. Georgij* Constantino Ducæ Imperatori insidiæ structæ sunt, quas tamen ipse feliciter euasit, vt scribit Ioannes Curopalata. Monasterium Manganense exstruxit Monomachus Imp. testibus Cedreno & Curopalata: vbi etiam sepultus est.

Cantacuzenus Monachus.

N.10. Festum Constantini *&* *Helenæ* Impp. celebrant Græci 21. die Maij.

N.11. Natalem *diem S. Ioannis Baptistæ* obeunt Græci nobiscum 24. die Iunij. Monasterij, cui Petra nomen, meminit Cantacuz. lib. 3. cap. 35.

N.12. Apud Græcos trigesimus dies Iunij omnibus simul Apostolis dicatus est.

N.13. Festum Transfigurationis agunt Græci 6. Augusti. In Monasterio Pantocratoris sepultus est Manuel Comnenus Imp. vt scribit Nicetas ad calcem libri 7. de rebus Emmanuelis.

Die 15.

Die 15. Augusti agunt Latini cum Græcis *Assumptionem D. Virginis*. Græci, vt apparet ex Menæis & Menologijs, vocant hoc festum κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. *Dormitionem Sanctissimæ Dominæ nostræ* DEIPARÆ. Et hoc titulo exstant Patrum Orationes in hoc festum, vt B. Damasceni, & Andreæ Cretensis. Mortuam ergo volunt XV. die Augusti; addúntque eodem die resurrexisse, & animo simul & corpore in cœlum assumptam esse. Quare post supradictum de *Dormitione* titulum, subiungunt Menæa: τῷ αὐτῷ μηνὶ, πεντεκαιδεκάτῃ ἡ σεβασμία μετάστασις τῆς ὑπερενδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. *Eodem mense, decima quinta die, veneranda translatio gloriosæ Dominæ nostræ* DEIPARÆ, *sempérque Virginis* MARIÆ. Eodem ergo die & obijt, & ad cœlos, reductâ in corpus animâ, abijt sanctissima DEIPARA.

N. 14.

Κοίμησις Θεοτόκου. Assumptio B. Virg.

Μετάστασις, Translatio eiusdem vno die celebratur.

Quod etiam Latina Ecclesia sentire videtur, quæ die XV. Augusti *Assumptionem* B. Virginis solenni cæremonia celebrat; tametsi de *Dormitione* vtrum eodem die, an aliquo præcedente acciderit, nihil tradit. Latini quidam Martyrologi, vt Ado, & Vsuardus, *Dormitionem* non *Assumptionem* indigitant: cuius caussâ, acriter in illos insurgit Illustrissimus Baronius anno Redemptoris XLVIII. eósque prouocat ad antiquissima Romani Martyrologij vestigia, vbi non *Dormitio*, sed *Assumptio* legatur. Veniam det magnus Annalium conditor, si quid dixero pro suprà dictis Martyrologis. Romanum Martyrologium omnium aliorum vetustissimum, sæpe à Baronio desideratum, sed nusquam repertum; nuper demum studio Heriberti Rosweydi nostri publicatum, & Paulo V. Pontif. Max. inscriptum; hoc, inquam, Martyrologium XV. die Augusti hanc inscriptionem præfert, S. MARIÆ *Dormitio*. Si ergo Martyrologi illi primæuum hoc Romanæ Ecclesiæ Martyrologium secuti sunt, quid peccarunt? Nec mirum; quia forsan illis *Assumptio* DEIPARÆ cum corpore & anima tam liquida non fuit, quàm nobis est hodie: quia veritas paulatim magis atque magis eruitur & elucidatur; ita vt quod prioribus sæculis obscuriusculum habebatur, id posteris temporibus clarâ in luce reponatur. Accedit quòd Rabanus, & Notkerus in suis Martyrologijs appellatione hodie Latinis consueta vtantur: apud vtrunque enim leges, *Assumptio* B. MARIÆ *Genitricis* DEI, vt & apud Bedam.

Illustriss. Baronius *Assumptionem* non *Dormitionem* vult vocari.

Dormitio dicta pro *Assumptione*.

§. 2.

Quare, vt in semitam reuertamur, Beatissimam Virginem eodem die mortuam, sepultam, & à mortuis excitatam cum Græcorum Menæis credimus: licèt Damascenus resuscitationem tertio demum ab obitu die statuat, in Oratione de Assumptione B. MARIÆ. tametsi probabiliùs isti, quàm alij apud Bedam, qui Assumptionem DEIPARÆ ad IX. Calend. Octob. hoc est, ad 24. diem Septembris referunt; ita vt inter mortem eius XV. Augusti, quæ fuit prima Assumptio, nempe secundum animam, intercesserint quadraginta dies vsque dum anima cum corpore rursus conglutinata, resurrexit, cœlósque petiuit. Verùm hæc omni verisimilitudine carent, & aduersantur tam Latinæ quàm Græcæ Ecclesiæ; rectéque nó-

Sententia Damasceni.

tar Illustrissimus Baronius in Martyrologio Romano ad diem XV. Augusti, illud de secunda Assumptione, esse assumendum non à Beda, sed à mala quapiam manu.

§ 3. Germani tricesimum Assumptæ Virginis celebrant.

Nec consuetudo Germanorum tricesimum Assumptæ Virginis celebrantium, quidquam hanc persuasionem iuuat; non enim id faciunt, quasi tricesimo demum die rediuiua in cœlos exaltata fuerit; sed totis illis triginta diebus Assumptio in cœlum statim à morte facta decantatur. Græci non agunt hunc tricesimum, vt patet ex Typico S. Sabæ, ex Menæo in Augusto & Septembri. Est deuotio Germanica, & extat in plerisque Missalibus & Breuiarijs; in Eystettensi, Ratisponensi, Salisburgensi, Frisingensi, Curiensi: multisque locis, summo mane per triginta illos dies canitur officium de B. Virgine, *Gaudeamus omnes*, &c. frequenti populo accurrente, &c. Et hîc Ingolstadij quotidie per triginta dies ex Congregationis Academicæ fundatione Litaniæ, & aliæ cantiones canuntur, in templo D. Virginis, idémque fit in Mauriciana Parochia. Et quamuis, vt aliqui obijciunt, à Græcis etiam Schismaticis ortum haberet, (quod tamen secus est) non ideò improbanda esset hæc consuetudo. Nam & à Schismaticis bonum aliquod institutum proficisci potest. Est ergo à Germanis hic mos; qui defunctis tricesimum agere solent: & alicubi si quis honestior mortuus est, non tantùm parentant illi tertio, septimo, & tricesimo die, sed quotidie habitu lugubri ad Missam, & ad Vesperas eunt, & offerunt ad altare quidem pecuniam, ad cenotaphium verò *auf der baar*, vinum, panes, &c. Germani ergo venerationi D. Virginis addictissimi, etiam per tot dies parentare voluerunt D. Virgini; non lugubriter vt mortuæ, sed hilariter, vt in cœlos Assumptæ: hinc non audiuntur funebria cantica, sed omnia ad lætitiam comparata.

Congregatio Academica B. Virginis fundauit Litanias per tricesimum B. Virginis Assumptæ.

N. 15. Decollationi S. Ioannis Baptistæ sacer est dies 29. Augusti tam apud Græcos, quàm apud Latinos. In hoc festum variæ extant Græcorum Patrum Homiliæ. Non pauciores fortè adhuc in Bibliothecis cum tineis blattisque bellum gerunt.

N. 16. Depositio Vestium B. Virginis festo honorata.

Secundo die Iulij agunt Græci anniuersariam memoriam depositæ in templo Blachernensi *Vestis* DEIPARÆ Virginis, sub Leone & Verena Impp. Vide Menæum dicto die Iulij. At 31. die Augusti agunt ijdem Græci anniuersariam memoriam *Depositæ Zonæ* DEIPARÆ Virginis in templo Chalcopratiorum. Vide Menæum dicto die Augusti, & Nicephor. lib. 14. c. 49. Sed de quo festo accipiendum, quod Codinus scribit? Videtur de priore, quandoquidem *Depositionem venerandæ vestis* nominat: & Imperator ad Blachernas hoc festo ibat, vbi *vestis* illa reposita. Cur ergo Codinus id non recensuit suo loco, hoc est, in Iulio? caussam dicat, qui notam habet. Ego mihi ignotam fateor. nisi fortè legendum hîc τῆς τιμίας ζώνης. Sed tunc obstat templum Blachernium, ad quod hoc die Imperator cum suis Palatinis itabat; at *Zona* DEIPARÆ asseruabatur in templo in Chalcoprateis condito, vt testatur Menæum.

Eiusdem Zonæ.

Fascias.

Fascias sepulchrales B. Virginis reposuit Pulcheria Imperatrix in Templo Blachernio, teste Nicephoro lib.14. cap.2. Fascijs infantiæ, quibus Christi infans inuolutus est, honorauit & ornauit Templum τῶν ὁδηγῶν, vt eodem loco idem Nicephorus scribit. Illustriss. Baronius Tom. 1. anno Christi primo, N. 8. dicit in honorem *Fasciarum*, quibus infans inuolutus est, diem festum apud Græcos institutum esse 31. Augusti. Casaubonus Baronij conductitius calumniator; dicit in Ritualibus Græcorum libris, nihil haberi de festo *Fascijs* dicato, sed tantùm Zonæ. Vt id ita sit, diem tamen hunc *Fascijs* quoque sacrum fuisse, testantur duo Auctores Græci, Germanus & Euthymius, qui in Græcia vixerunt, & orationibus Encomiasticis, quæ extant apud Lippomannum & Surium, festum hoc illustrarunt. Occinit criminator; *Non esse credendum Euthymio & Germano.* Et nos Geneuensi ex lustro vociferanti Casaubono credemus? Cur ergo in Ritualibus libris nulla mentio? Opinor, quia sacræ *Fasciæ* festi sacræ *Zonæ* tantùm appendix erant.

§ 2. Fascias duplices duob. templis S. Pulcheria reposuit.

Refutatus Casaubonus conductitius illustriss. Baronij calumniator.

Dominica Orthodoxiæ. Est prima Dominica Quadragesimæ, vt manifestum est cùm ex alijs Græcorum Ritualibus libris, tum ex Typico S. Sabæ, cap. 42. cuius titulus est διάταξις τῆς πρώτης κυριακῆς τῶν ἁγίων νηστειῶν, ἤτοι τῆς ὀρθοδοξίας. *Dispositio seu ordo primæ Dominicæ sanctorum ieiuniorum, vel Orthodoxiæ.* Prima verba capitis hæc sunt, τῇ κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας. Caussam appellationis huius ita breuiter, & summa sequens vestigia, narrat Philotheus Patriarcha Constantinopolitanus in Homil. prima Quadragesimæ Dominica recitata. τῇ κυριακῇ ταύτῃ καὶ πρώτῃ τῶν νηστειῶν, ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἑορτάζειν παρέλαβε τὴν ὀρθοδοξίαν, ἤγουν τὴν ἀναστήλωσιν τῶν σεπτῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων, γενομένην παρὰ Μιχαὴλ βασιλέως, καὶ Θεοδώρας τῆς τούτου μητρὸς τῆς μακαρίας βασιλίδος, καὶ τοῦ ἁγίου Μεθοδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· γέγονε δὲ οὕτως. Λέοντος τοῦ Ισαύρου κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας κρατήσαντος ἡ τῆς εἰκονομαχίας ἤρξατο, καὶ ἐπαῤῥησιάσατο αἵρεσις.

N. 17. Dominica Orthodoxiæ est prima Quadragesimæ.

Vnde dicta Orthodoxiæ Dominica.

Ἐκείνου δὲ τὸ ζῆν κακῶς ἀποῤῥήξαντος ὁ ἐκείνου υἱὸς Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος τῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς αἱρέσεως διάδοχος γίνεται. κἀκείνου δὲ αἰσχρότερον τελευτήσαντος ὁ ἐκ τῆς Χαζάρας υἱὸς ἐκείνου εἰς τὴν βασιλείαν καθίσταται. ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν, Εἰρήνη καὶ Κωνσταντῖνος τῆς ἀρχῆς κληρονόμοι γίνονται. οὗτοι δὲ ὑπὸ Ταρασίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ καθοδηγούμενοι τὴν ἑβδόμην σύνοδον συγκροτοῦσι. καὶ ἡ ἐκκλησία τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀπολαμβάνει, καὶ τὸν ἑαυτῆς ἀπειλήφει κόσμον. τούτων δὲ τῶν τῇδε ἀποχωρησάντων, ὁ ἀπὸ γενικοῦ Νικηφόρος εἰς τὴν βασιλείαν ἀνάγεται, εἶτα Σταυράκιος ὁ υἱὸς, μεθ' ὃν Μιχαὴλ ὁ Ῥαγκαβὲ τὰς ἁγίας εἰκόνας σεβόμενοι. τὸν δὲ Ῥαγκαβὲ Μιχαὴλ ὁ θηριώδης Λέων ὁ Αρμένιος διαδέχεται, καὶ τὴν δευτέραν οὗτος εἰκονομαχίαν διεγείρει. καὶ πάλιν ἄκοσμος ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία γνωρίζεται. τοῦτον διαδέχεται ὁ ἐκ τοῦ Αμορίου Μιχαὴλ, τὸν δὲ πάλιν Θεόφιλος ὁ υἱὸς ἐπὶ τῇ κατὰ τῶν εἰκόνων μανίᾳ καὶ οὗτος τοὺς ἄλλους ὑπερβάλλων. τελευτήσαντος δὲ καὶ τοῦ Θεοφίλου πικρῶς καὶ βιαίως, ἡ ἐκείνου σύζυγος ἡ μακαρία βασιλὶς Θεοδώρα, καὶ ὁ ταύτης εὐσεβέστατος υἱὸς Μιχαὴλ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς βασιλείας κληρονόμοι γίνονται, καὶ θύραν παῤῥησίας τοῖς ὀρθοδόξοις ἀνοίγνυσι· ὅθεν καὶ ἀνελθόντες τότε ἅπαντες οἱ τῆς ὀρθοδοξίας λογά-

δις, ἀπό τε ἀρχιερέων, ἱερέων, καὶ μοναζόντων περιφανῶς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐκήρυξαν. καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία τὴν ἑαυτῆς εὐπρέπειαν ἠμφιάσατο, ταύτην τὴν ἡμέραν ἑορτάζοντες σήμερον.

Dominicâ istâ, & primâ ieiuniorum celebrare solet Christi Ecclesia Orthodoxiam; siue restitutionem venerabilium & sacrarum imaginum factam ab Imperatore Michaele, & Theodora matre eius beata Imperatrice, & S. Methodio Patriarcha Constantinopolitano. Accidit autem in hunc modum. Cùm Leo Isaurus Imperij gubernacula, permissu D E I, *teneret, exstitit, grassarique cœpit Iconomachorum hæresis.*

Leo Isauricus & Copronymus primi Iconomachi pessimè pereunt.

Cùm autem ille vitæ cursum malè terminasset; Constantinus Copronymus filius illius, Imperij & hæreseos hæres succedit. Cæterùm cùm & iste turpiùs adhuc ex vita excessisset, filius illius ex Cazara natus Imperij habenas adipiscitur. At cùm & iste viuendi finem fecisset, Irene & Constantinus Imperij hæreditatem adeunt; isti verò à Tarasio sanctissimo Patriarcha instructi & directi septimam synodum colligunt. Et Ecclesia sacras imagines recipit, suóque rursus ornatu condecoratur. Istis verò ex humanæ vitæ consortio sublatis, ad Imperium euehitur Nicephorus Generalis seu publicæ rei Logotheta; deinde Stauracius eius filius; post hunc Michael Rangabe, omnes sacrarum imaginum cultores. In locum autem Michaelis Rangabe subit efferatus ille Leo Armenius, qui secundum bellum sacris imaginibus indicit: rursúsque Ecclesia D E I *ornamentis debitis spoliata conspicitur: hunc excipit Michael Amorio ortus; istum Theophilus filius, furore & impietate in imagines cæteris superior. Cùm autem Theophilus quoque acerba & violenta morte abreptus fuisset; coniux illius Theodora, beata illa Imperatrix, & filius eius Michael, pietate clarissimus, Imperij & regni hæredes fiunt, aditúmque ad libertatem Orthodoxis patefaciunt. Quare coacti tunc in vnum omnes Orthodoxorum ordines, quicunque inter Episcopos, sacerdotes, & Monachos illustres habebantur, Orthodoxiam rursum promulgarunt; quo factum est, vt* D E I *Ecclesia decore sibi debito denuo ornaretur. Hoc festum hodie celebramus.* Hæc Philotheus.

Irene & Constantinus septimam synodum conuocant pro reuocandis imaginibus.

Leo Armenius & Theophilus secundi Iconomachi.

Secundùm restituuntur sacræ imagines.

Processio cũ SS. Cruce & SS. imaginibus.

Instituebatur eo die in memoriam Orthodoxiæ restitutæ processio non sine crucibus & imaginibus. Typicum Sabæ cap. 42. *λιτανεύομεν κοινῶς μετὰ τῶν ἁγίων τοῦ σταυροῦ ξύλων, καὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων. Supplicationem in communi instituimus cum sacrosanctis Crucis lignis, & venerandis imaginibus.* Legebatur eodem die decretum Concilij secundi Niceni de imaginibus reparandis, retinendis & honorandis. *ἀπερχόμεθα*, inquit Typicum, *ἐν τόπῳ ὡρισμένῳ ὅπου δεῖ ἀναγνῶναι τὸ συνοδικόν. Abimus in locum destinatum vbi legendum synodale decretum.*

Lectum decretum II. Niceni Concilij.

Calvinianum Scholion.

Ex his planum esse arbitror, quàm verè scripserit Caluinianus Scholiastes Curopalatæ: *Dominicam Orthodoxiæ aut iunctam aut certè proximam fuisse Pentecostæ.* Quî iuncta, vel proxima, si fuit prima Dominica Quadragesimæ? Et vt maximè iuncta aut proxima fuisset Pentecostæ; non debebat tamen conijci in vigesimum primum diem Maij; tum quia nulla Dominica stabilem & fixum locum habet inter dies mensis; tum quia Pentecoste est festum mobile dependens à Paschate. Non ergo semper cadere potest

Domi-

Dominica Orthodoxiæ in 21. diem Maij; cùm ipsa Pentecoste hunc diem vel antecedere, vel subsequi possit.

Pridie Palmarum agitur à Græcis anniuersaria memoria *resuscitati Lazari*: eius in honorem templum exstruxit Leo Philosophus Imp. teste Zonara, & in eo sacrum eius corpus ex Cypro translatum condidit. N. 18. Templum Lazari resuscitati.

Ridiculum est quod Iunius suspicatur, ὡραίας πύλας dictas, quasi *horarias, quòd in primo illo templorum aditu sit commodissima sciaterum & horologiorum sedes*. Credam, vbi Iunius demonstrauerit, etiam in templo Hierosolymitano portam Speciosam dictam esse, quasi *horariam*, quòd sciaterum & horologiorum sedes esset. N. 20. Ridiculæ nugæ Iunij.

OBSERVATIONES AD CAPVT DECIMVM sextum, quod est de Fossato.

CAP. XI.

INeptè Iunius, *quando Fossatum oportet pedem figere*; imò, quando oportet Fossatum migrare, vel aliò proficisci. nam πεζεύειν est hîc, *iter facere*; vt paulò pòst apertissimè apparet; vbi dicit Codinus, neminem πεζεύειν, hoc est, iter inire, priusquam Magnus Domesticus vnicuique flammulo suum locum assignarit. Eundem errorem errat Iunius mox num. seq. N. 3. Iunius correctus.

Ibidem, κατουνοτόπιον, *castra, locus tentoriorum*. κατοῦναι, *tentoria*. κατουνεύειν, *castra ponere, tentoria figere*. vel etiam absolutè ςρατοπεδεύειν. Iunius hîc in Arabem versus *Catunas* ex Arabia aduocat, consueta sibi, in his rebus, nisi fallor, felicitate. Catunæ Iunij Arabicæ.

Codex Lautherianus, & alter Boicus, δηπνήσατε καὶ ποτίσατε τὰ ἄλογα. N. 6.

De cursu & spolijs iam alibi egimus. κεφαλάδες, & κεφαλάδαι sunt ad verbum nostri *Capitanei*. N. 10. L. 2. comm. cap. 6. n. 17.

Iunius, hîc vt alibi semper, ἄρματα, putat esse *currus*, cùm sint *arma* à Latino vocabulo desumpta. N. 11.

Τί χρεώδαι. Videtur addendum δεῖ. N. 12.

OBSERVATIONES IN CAPVT DECIMVM septimum, De coronatione Imperatoris.

CAP. XII.

AΞιώματα ἔχει, vel, ἐν ἀξιώματι εἶναι, vel esse ἀξιωματικὸν, solis Despotæ, Cæsari, & Sebastocratori competit. N. 1.

Ibid. τὸ φοσσάτον, non pro *castris*, sed pro ipsis *militibus* accipitur.

Nota professionem fidei, & iuramentum, quo se obligabat, tam Imperator, quàm futurus Imperator. N. 2.

Ibid. οἰκείᾳ χειρὶ προέταξα. οὕτω μὲν ὁ στεφόμενος, (sic enim habet alter Codex Boicus & Lautherianus) τῆς ἑαυτοῦ προτάσσων ὁμολογίας γράφει. Iunius: *propria manu præfinivi. sic inscribit qui coronatus est, præfiniens confessionem suam.* Ineptè. quid enim vult sibi hoc *præfinivi* & *præfiniens*? Verte. *Hæc propria manu præscripsi*, seu, *confessioni fidei meæ præmisi.* Ad hunc modum is, qui coronatus (vel potiùs *coronandus*) est, propriam suam confessionem præscriptione & prænotatione nominis & dignitatis suæ insignit. Hæc enim præscribebant. ὁ δεῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς, καὶ αὐτοκράτωρ οἰκείᾳ χειρὶ προέταξα. & huic προταγῇ respondet ὑποταγὴ, *subscriptio.* de qua Curopal. c. 17. n. 7. ὁ δὲ προτάσσων τοῦτο αὐτὸ πάλιν, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς πίστεως ἔκθεσιν ὑποτάσσων γράφει, ἤγουν τὸ, ὁ δεῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς, καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, ἢ βασιλεὺς Ῥωμαίων, οἰκείᾳ χειρὶ ὑποτάξας. *Qui nomen, & titulos suos confessioni fidei præscripsit, idem rursus fidei expositioni, seu professioni subscribit, in hunc videlicet modum: Ego in Christo* DEO *fidelis Imperator manu propria subscripsi* Ergo & προτάσσειν & ὑποτάσσειν est *præscribere* & *subscribere*; in quorum notione pervidenda & explicanda planè cæcutivit Iunius.

Iunius correctus.

Formulæ subscriptionis Imperatoriæ ad fidei professionem.

προτάσσειν est præscribere, ὑποτάσσειν subscribere.

§ 2. Ibid. ἂν δὲ υἱὸς αὐτῷ ᾖ, εἰ μὲν ἐνδιδῶσιν ὁ πατὴρ, γράφει καὶ αὐτὸς, προτάσσων οὕτως. Omitto hîc, etiam verbum προτάσσων. malè redditum: priora sic vertit Iunius. *Quòd si filius est ipsi, siquidem attribuit pater.* perperam. legendum ex Cod. Bau. & Lauth. ἐνδιδῷ, *si pater concedat, si permittat.*

Iunius correctus & lectio.

N. 6. Iunius inscitè; *Promitto me abstenturum ab invidia.* imò *à cædibus.* quia legendum φόνων, non φθόνων. Qualis promissio ab Imperatore, si promittat, se velle abstinere ab invidia, cùm vix habeat cui ipse invideat; ipse communi omnium invidiæ expositus? Nec rectè vertit ἀκρωτηριασμοῖς concussiones: mutilationes debebas Iuni. quia enim Græci Imperatores ad cædes & mutilationes valdè prompti erant, vt ex tota historia Byzantina liquet, iure ab illis, quos corona exspectabat, exigebatur, vt hac in re modum tenerent, & nihil præter fas agerent,

Iunius & lectio correcti.

Impp. Græci in cædes proni.

N. 7. Εἰς τὰς πόσας. Quid hoc sibi velit, fateor me non assequi; nam quod Iunius vertit, *ad tantas N*, id mihi non satisfacit.

N. 8. Thomaites. Magnum sacri Palatij triclinium, vt à Zonara in Imperio Irenes nominatur, quod sub eadem Imperatrice conflagravit; vnáque cremata esse feruntur eo in loco commentaria quædam in sacras litteras S. Ioannis Chrysostomi, vt scribit Zonaras.

Thomaites triclinium conflagravit.

Ibid. *Augusteonem.* In originibus Constantinop. & in Suida V. *Augusteo*, hæc de Augusteone leguntur: *Quinta die mensis Octobris præfecti regionum vrbis in Augusteone, videlicet foro dulciario, choreas ducebant in honorem sui Imperatoris. istum igitur locum vulgus Augusteonem nominat, in quo etiam Magni Constantini, & matris eius columnæ positæ sunt. ideo & locum Augusteonem nominavit, qui antea gustium, hoc est, forum cupedinarium dicebatur.* De Augusteone multa Nicetas Choniates in Alexio Manuelis Comneni filio.

Vnde dictus Augusteo.

N. 9. Epicombia. Iunius ait ἐπικόμβια fuisse *missilia*, sic dicta, quòd essent κόμβοι ἐπάνω αὐτῶν, *quòd nodi supra ea essent, quibus erant nummi propterea circundati,*

cundati, ne iactu populum, in quem mittebantur, offenderent. Sed sine dubio meliùs sciuit Curopalata quid essent ἐπικόμβια, quàm Iunius. ita ergo ille. *τμήματα ἐκ πανίων κόπτοντες. particulas ex pannis resecantes, & in qualibet particula panni tria aurea numismata, & totidem argentea, & tres obolos colligantes, proyciunt in multitudinem. ῥίπτουσι δὲ τοιούτους ἀποδέσμους. proijciunt verò huiusmodi fasciculos*, & vt sic dicam, *ligaturas.* Latinè *missilia* dici possunt. Et hi *fasciculi vocantur* ἐπικόμβια à nodo, quo colligantur, seu quòd κόμβοις, hoc est, nodis, constringantur. De ijsdem ἐπικομβίοις, cap. 17. n. 50.

Codinus meliùs sciuit quid essent Epicombia quàm Iunius.

Vnde dicta Epicombia.

De verbo ἐπικομβόω, num Græcum sit an barbarum, disputat Photius in 2. epist. ex ijs, quæ nuper in lucem prodierunt.

De ijsdem ἐπικομβίοις eadem ferè Ioannes Cantacuzenus lib. 1. de bellis inter Andronicos auum & nepotem; nisi quòd ea spargi dicit, postquam Imperator iam inunctus, & inauguratus ex templo egreditur. Verba Cantacuzeni hæc sunt. τῇ γὰρ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς χρισθεὶς ἔξεισι τοῦ ναοῦ, παρὰ τινος τῆς συγκλήτου, ὃν ἂν ὁ βασιλεὺς ἐπιτάξῃ, εἰς τὸν δῆμον ῥίπτονται, ἃ λέγουσιν ἐπικόμβια. δηλαδὴ δὲ ταῦτα, ἀποδέσμοις τισὶ ἐκ ὀθονίων τμήμασι δεδεμένοις, ἔνδον ἔχοντα νομίσματα χρυσᾶ τῆς βασιλικῆς τελα, καὶ ἓξ ἀργύρεα ποσότητα, ἢ καὶ πλείω, καὶ ὀβολοὺς ἀπὸ χαλκοῦ ποσοῦντες· ῥίπτονται δὲ ἀποδέσμοι ταῦτα χιλιάδων ἔλαττον ἢ πλεῖον δέκα, ἐν ταῖς περιαυλίαις μάλιστα τοῦ ναοῦ. *De quo Imperator vnctus è templo exit, ab aliquo eius optimatium, quem ad hoc delegerit, in populum iaciuntur epicombia. sunt autem fasciculi, segmentis lineis illigati, habentes numismata aurea Imperatoria tria, totidem argentea, aut plura, & obolos æreos totidem. Sparguntur huiusmodi fasciculi circiter decies mille in vestibulo templi præcipuè.*

Imp. vncto sparguntur epicombia.

Quæ pecunia illigatæ.

Rursus de ijsdem ἐπικομβίοις eodem coronationis die spargi solitis hæc eodem libro Cantacuz. περὶ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν ταῖς βασιλείοις τοῦ δήμου συνηθροισμένου παντὸς παρὰ τῶν αὐτῶν συγκλητικῶν τῆς περιτέρω ἴσοι ἢ καὶ πλείονες ῥίπτονται ἀπόδεσμοι. *Sub ipsum verò diem in Palatio populo toto congregato, ab eodem ex optimatibus tot, pluresve iaciuntur fasciculi.* Curopalata, cap. 17. n. 50. in posterum diem id reijcit. quo die hoc etiam fieri solitum, Cantacuzenus scribit, l. 1. c. 41. εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ τῆς δημοτικῶν μὲν πάρεστιν οὐδείς, τοῦ στρατιωτικοῦ δὲ καὶ τοῦ περὶ τὴν βασιλικὴν ὑπηρεσίας πεπλήθη παρόντος πάντες ἐν ταῖς τῆς βασιλείων αὐλαῖς, ὅς ἐρχόμενος ὁ βασιλεὺς, τὴν τῆς βασιλικῶν ταμιείου παρεστῶτος χρημάτων, ἐκ τῆς ἄκρας τῆς ἐσθῆτος πλήρη φέροντος νομισμάτων χρυσῶν ἐκ τῆς βασιλικῶν δραττόμενος ὁ βασιλεὺς κύκλῳ διασκεδάζει· κενωθέντων δὲ ὁ ταμίας αὖθις τὴν ἐσθῆτα ἀναπληροῖ, καὶ τοῦτο τρίς. οὐ καὶ τετράκις μόνον, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις· αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης διαδόσεως τὴν χρυσὸν, ὃ πάντας βούλεσθαι τὸν βασιλέα ἐκ τῆς αὐτῆς δικαιοῦντας αὐτῷ συνευφραίνεσθαι, καὶ συμπανηγυρίζειν.

Postero die de populo adest nemo: adest autem quidquid est militum, & famulorum, seu ministrorum aulicorum Imperatoris. Tum in atrium Palatij descendens, astante Quæstore suo, gerentéque laciniam vestis plenam Imperatoria pecunia, éaque aurea, manu plena sumens, in orbem dispergit. Qua tota dispersa, Quæstor laciniam iterum, & tertiùm, & quartùm, & sæpiùs implet. Caussa

Alia Epicombiorum sparsio in milites & aulica famulitia.

huius distributionis auri hæc est, quòd Imperator de suo sumptum faciens, omnes secum lætari, vnáque festum diem celebrare cupit. Similia fere Curopalata noster cap. 17. n. 50. 51. De hoc more accipiendus quoque est Pachymeres l. 9. suæ historiæ; vbi scribens de coronatione Michaelis Palæologi filij Andronici senioris; ῥιπτοῦνται, inquit, οἱ σειρῆς ἀπόδεσμοι. Et frustra est bene de Græcis meritus interpres, qui *fasciculos odoratorum florum spargi solitos* cõijcit.

Corippus l. 2. de Iustino Imperatore.

Quatuor ingentem clypeis sublimibus orbem
Iustinus supra clypeum descriptus. *Attollunt lecti iuuenes, manibúsque leuatus*
Ipse ministrorum suprà stetit, vt sua rectus
Littera, quæ signo stabili non flectitur vnquam,
Nominibus sacrata tribus: qui viribus æquis
Imperium rexere tuum.

Explicatur Corippus. Vbi Ruizius Corippi editor in illud, *vt sua rectus Littera*, hæc annotat. *Intelligis Iota litteram, quæ figura inter omnes alias rectissima est: Plautus longam litteram vocat. Appellat verò suam, quòd Iustini nomen ab ea scilicet incipiat: sacratámque tribus nominibus, propter Iustinum primum, Iustinianum, & Iustinum Cæsarem secundum, aut minorem, cui ita Corippus toto hoc opere pro viribus adulatur, quíque sibi inuicem alter alteri in Romano Imperio successere.*

Porro hæc quæ N. 11. & seqq. continentur, videtur Codinus ex Cantacuzeno descripsisse; eadem enim propè verbatim scribit Cantacuz. lib. 1. histor. c. 41. Posterior autem Cantacuzeno Codinus fuit, cùm Cantacuzeni aliquoties mentionem faciat, non vt coætanei, sed vt tempore prioris; notátque Pontanus noster in notis ad cap. 41. l. 1. historiæ Cantacuzeni, Codinum vixisse sub Manuele Andronici Iunioris nepote, qui antepenultimus Imperator ex Constantinopolitanis fuit; Turcis postea Imperium inuadentibus atque occupantibus. Quidquid sit, clarum est, Codinum non diu ante Constantinopolitanum exilium vixisse.

Quo æuo Codinus vixisse videatur.

N 17. ἄμβων ab ἀναβαίνω vel ambeo.

Ἐπὶ τὸν ἄμβωνα, *in suggestum*: ἄμβων ab ἀναβαίνω, quod est ascendo, nomen traxisse putatur. tametsi Walafridus Strabo de rebus Ecclesiast. cap. 6. ambonem ab *ambiendo* deriuat, quòd intrantem ambiat, & cingat. Ambonem porro magnæ Ecclesiæ magnum fuisse oportet, quippe qui, vt hîc refertur, vno & eodem tempore Patriarcham, & ministros, Imperatoréśque ceperit; & in quo ritus inaugurationis coronationísque peragi potuerit. Propterea nullus animo aliquid nostris suggestis simile concipiat: potiùs concipiat, quam Germani vocant *die Rorkirchen*, id est, templi partes editas, quales columnis suffultæ, aut parietibus affixæ, vel in adytorum vestibulo in altum extructæ hominibus recipiendis in templis visuntur. Habebat autem Ambon duos ascensus, vt n. 23. ex Codino discimus. Nec Onuphrius in libello, quo obscuras quasdam voces Ecclesiasticas explicat, V. *Ambo*, oblitus est monere de duplici ascensu in ambonem. In quibusdam Ecclesi;s duo graduum ordines cernuntur; *vnus à sinistris, quo fit ascensus, versus Orientem; alter à dextris Occidentem spectans, quo fit descensus.*

Capacitas ambonis.

Iunius

Iunius etiam σωλείας & σωλέας adducit, nescio num ex manuscriptis Codicibus; & interpretatur *Solum*. Rectiùs *Soleam*, cùm rectus sit ὁ σωλέας, primæ declinationis; siue à sole hoc nomen deriuatum sit; erat enim locus, qui dicebatur *Soleas* ad Orientem solem; contiguus βήματι, seu tabernaculo; vt liquet ex Curopalata c. 17. n. 38. μόνος δὲ ὁ βασιλεὺς διερχόμενος τὴν σωλέαν, εἰσέρχεται τὴν πατριάρχην ἱστάμενον εἰς τὰ ἅγια θυρία. Cantacuzenus: αὐτὸς δὲ μόνος εἰσερχόμενος τὴν σωλέαν, τὴν πατριάρχην ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς κιγκλίσιν (ad sacros cancellos) ἑστῶτα εἴσεισι. siue quis σωλέαν à *solo*, seu *pauimento* potiùs deducere velit, nomine τοῦ σωλέως à *solo* ad totum illum locum (quem nos in nostris templis Chorum vocamus) translato. quod mihi minùs fit probabile. Erat autem locus iste, vt & ὁ ἄμβων, cæteris templi partibus longè ornatior. Quare in Originibus Constantinopolitanis refertur σωλέας à Iustiniano conditum, cùm casu Trullæ, seu fornicis comminutus esset; non potuisse à Iustino successore Iustiniani, in pristinum splendorem & nitorem restitui. τὸν δὲ ἄμβωνα, καὶ τὴν σωλέαν μὴ δυνάμενος ποιῆσαι καθὼς ἦσαν πρότερον, ἐποίησεν, ὡς ὁρᾶται νῦν, διαργυρόδετον. *Cùm ambonem & soleam non posset restituere in pristinum splendorem, fecit, vt nunc apparet, argento distinctum.* Meursio *soleas* est *solium*, seu *thronus*. Sed aliquid aliud fuisse satis apertè indicat Curopalata. Nam διέρχεσθαι *pertransire soleam*, & εἰσέρχεσθαι εἰς τὴν σωλέαν; qua phrasi vtitur Cantacuzenus, aliud quiddam innuunt, quàm thronum seu solium.

§. 2. Σωλέας vnde dictus.

Ἄμβων pars templi ornatior.

Soleam casu Trullæ comminutam Iustinus non pristino nitore restituit.

Εἰ δὲ συμβῇ. Si contigerit Imperatorem antea esse coronatum, coronatur Imperatrix à proprio marito, & Imperatore; eodem modo, tunc quando illa in vxorem ducta, nuptiarum solennia celebrat. At si eo, quo diximus pacto, eueniat; tunc postquam Imperator nouus suam coniugem & Imperatricem coronauit, illa verò vt dictum est honorem & reuerentiam habuit: ascendunt simul in anabathram, seu tabulatum, rursúsque consident in suo throno. Et hæc interpretatio confirmatur ex lib. 1. Ioannis Cantacuzeni, in quo hanc Imperatoris inaugurandi & Imperatricis coronandæ cæremoniam ijsdem ferme verbis, quibus Curopalata describit: ait enim. εἰ δὲ συμβῇ προεστεμμένον εἶναι τὸν βασιλέα ἐπὶ τῆς τῶν γάμων τελετῆς, ὁ βασιλεὺς τὴν ἰδίαν ὁμοίως στέφει γυναῖκα. αὖθις δὲ ἀμφότεροι ἐπὶ τὴν ἀναβάθραν, &c. Nec illud omittendum, vbi Curopalata habet σάκκον, vbi apud Cantacuzenum legi πορφύραν, vt c. 17. n. 35. ἐνδύεται ἐπάνω τοῦ σάκκου, Cantacuz. περιβάλλεται μανδύαν χρυσοῦν ἐπὶ τὸ διάδημα, καὶ τὴν πορφύραν.

N. 30.

Codinus & Cantacuzenus collatus.

Metaxa. Suidas. σηρικὴ ἡ μέταξά ἐστιν, ἐξ ἧς εἰώθασι τὰ ἐσθῆτα ἐργάζεσθαι. ἣν πάλαι μὲν Ἕλληνες μηδικὴν ἐκάλουν, τὸ δὲ νῦν σηρικὴν ὀνομάζουσι. *Serica est metaxa, ex qua solent conficere vestem, quam olim vocarunt Medicam; in præsenti verò Sericam appellant. hinc Metaxaricus*, negotiator Metaxæ. Scribit Nicephorus lib. 17. c. 32. Metaxam demum sub Iustiniano Imperatore Constantinopolim allatam esse. Huc adde ἑξάμιτον, vel ζάμιτον, *Sammet*. Etiam Latini vsurparunt. In Chronico Sclauorum cap. 5. *Regina donauit Duci Samitos plurimos, ita vt omnes milites suos vestiret Samitis*. Vide Glossa-

N. 32.

Metaxaricus à metaxæ vestis sericæ venditione.

ζάμιτον, Samit.

rium Græco barbarum. Tyr. l. 13. c. 27. *Exametho coopertum altiſſimo.*

N. 14. *Reſtituta lectio.* ἀρχομένου δὲ ψάλλεσθαι τοῦ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ εἰσόδου σημμοῦ. *Cùm primùm autem pſallitur graue canticum in magno ingreſſu.* Cod. Lauth. pro σημμοῦ, ὕμνου. Rectè. *Cùm hymnus inchoatur*, videlicet à Cantoribus; qui decantari ſolet in

Materia ſacrificij circũfertur. magno ingreſſu; hoc eſt, in ſupplicatione, ſeu ſolenni proceſſione, in qua, lecto iam Euangelio, circumfertur per templum materia futuri ſacrificij, ducto initio à Protheſi, ad altare, in quo ſacrificium immolabatur. de qua proceſſione legatur Cabaſila in Expoſit. Miſſæ, cap. 24.

N. 16. Ἐπέχει γοῦν τότε τάξιν ἐκκλησιαστικήν, ἣν καλοῦσι τοῦ δὲ ποτε. *Tunc itaque ordinem ſeruat Eccleſiaſticum, quem ipſius vocant.* Perperam, ſed correxit Iunius errorem ex alio Cod. Legendum enim τοῦ δεποτάτου. vt habet Ioannes Cantacuz. in ſua hiſtoria l. 1. de bellis inter Andronicum auum & nepotem; vbi ritum inaugurandi Imperatoris deſcribit. Cod. Bauar. δεσποτάτε. Rectè, ſi vnicum ſigna demas. Senſus eſt: Imperator tenet tunc (nimirum in illa proceſſione) locum *Deputati.* Numeratur autem officium Deputati à Curopalata inter officia magnæ Eccleſiæ, in catalogo Officialium eiuſdem aulæ, c. 1. n. 45.

Iunius correctus. Ibid. προηγεῖται τῆς εἰσόδου πάσης. *Præcedit per ingreſſum totum.* Inſcitè. Potiùs, *Præcedit totam ſupplicationem. Primus eſt in proceſſione.* Cantacuzenus, ἡγεῖται.

N. 38. Forſan pro ἄλλα, legendum ἔπιπλα. Sic enim Cantacuz. ἔπιπλά τε καὶ σκεύη τῶν ἱερῶν καὶ αὐτὰ ἁγιώτατα ἐπιφερόμενοι.

N. 45. De Antidoro iam alibi. * Eleganter deſcribitur à Simeone Theſſaloni-

* l. c. 1. n. 18. *Proceſſio cũ Antidoro. Eiuſdem diſtributio.* cenſi in libello de templo. *Poſthæc ſacris à Protheſi ablatis, diacono quidem diſco ſuper caput, ſacerdotibus autem manibus calices tenentibus, ipſe gratijs actis, & manibus lotis egreditur, quódque vocatur ἀντίδωρον, in populum diſtribuit. Quoniam enim Epiſcopus Chriſtum, vt docuimus, exprimit, ipſum & ſacrificauit, & participauit, & ſacratis viris impertiuit. Sanctificationem autem participare opus eſt populum, quanta quidem à precibus, & tremendo ſacrificio intellectuali modo fidelibus communicata eſt. Et quoniam per veſtes quaſdam, vt quæ corpus contexerint, ſanctificationem accipere oportet, per ἀντίδωρον id fit. Eſt autem ſanctificatus panis in Protheſi repoſitus, ex quo medium exſectum ad ſacrificium of-*

Pars certa Antidori conſecratur. *fertur. Hic poſtea vt lanceola ſignatus, & diuinis verbis ſuper ſe factis, loco donorum tremendorum videlicet ijs qui non communicarunt, diſpertitur. Quod Epiſcopus vbi fecit, & populo benè precatus eſt, finem miſſæ imponit.*

Ibidem, Catechumena. ſcribitur etiam κατηχουμενεῖα, locus, in quo catechumeni rei diuinæ operam dabant. Amplum ac ſpatioſum fuiſſe oportet.

N. 48. *Arabs Iunius correctus.* Pro χαιώματα lego χαγιόματα. & τούβια ſeu τουβία omnino retinenda ſunt, nec mutanda in τυφία. Ineptè Iunius, *paruos tubos*, ſeu *tubulos* interpretatur. Idem circa χαγιόματα iterum Arabizat.

N. 50. Imago S. Georgij in Palatio erat circa ſacellum Virginis Nicopœæ, vt ex ſuprà dictis conſtat, cap. 11. n. 2. & hoc libro c. 6. n. 2. §. 2.

N. 54. Omnino legendum, ἐν τῇ διωχέσει, non ἐν τῇ διλογήσει. quia διλόγησις nihil penitus

penitus ad rem facit; at multùm ἀλόγως. Dicit enim Imperatorem inter epulandum ferre coronam suam, si priùs coronatus fuerit, & sedere in loco eminentiore, hoc est, in anabathra, seu tabulato editiore, prout die coronationis sedere consueuit. *Lectio emendata.* Iunius prorsus flagitiosè; *Sciendum, ferre Imperatorem coronam suam in benedictione, si proposita est; sic autem sedere in anabathra, vt antè dictum est in coronatione.* *Iunius flagitiosè vertit.* Perperam planè.

Porro Imperatores in sua inauguratione etiam alios, si occasio offerretur, dignitatibus honestabant, nouisque titulis condecorabant: *Imp. coronatus alios dignitatibus honestabat.* nam cùm Ioannes Andronici Iunioris filius coronaretur, *omnes ferme proceres, vt quemque Imperatrix, Patriarcha & Concilium esse dignum iudicarat, dignitates adepti sunt. Et Isacius quidem Asanes Panhypersebastus declaratus est; Apocaucus Magnus Dux, Chunnus Magnus Stratopedarcha: Andronicus Palæologus Apocauci gener, etiam ipse magnus Stratopedarcha designatur: Gabalas Protosebastus, & ita alij omnes, eorum suffragijs, de quibus suprà diximus. Patriarcha quia gradum permutare non poterat, habitu se augustiorem fecit:* *Patriarcha ab coronatione Imp. habitu se augustiorē fecit.* *& in subscriptionibus colore cæruleo est vsus: flammeúmque, seu tegmen capitis, quod antea Patriarchas, si de monachis non essent, album ferre mos erat, ipse auro illustrauit, Seruatoris nostri & illibatæ eius Genitricis* DEIPARÆ, *ac Ioannis Baptistæ depictis in eo iconibus.* Cantacuz. lib. 3. c. 36. Ita ad ambitionem regendam argumenta pietatis imagines assumi debuerunt.

Ambitiosior adhuc Bulgariæ Archiepiscopus, qui, teste Georgio Logotheta in Chronico, ὃ βασιλικὸ περιτέθειται σχῆμα καὶ διάδημα, ὡς ἔφασκεν αὐτόνομος ὢν, καὶ μηδενὶ εὐθύνας ὀφείλων διδόναι, καὶ διὰ τοῦτο ἔχειν ἐξουσίαν βασιλέα στέφειν. *Imperatorium habitum & diadema induit, tanquam sui iuris, & qui nemini rationem reddere obligaretur; eáque propter etiam coronandi Imperatoris potestate se præditum esse.* Vide Nouellam 131. Iustiniani Imp.

Cùm Ioannes Cantacuzenus Didymotichi Imperator initiaretur; ipsemet primò *vestem Imperatoriam induit: Deinde in conspectu omnium pedes crepidis purpureis exornat; quarum dexteram ei sanguine proximi, sinistram ex conductitijs Latinis, nobilitate & splendore generis primi inducunt. Imperialem autem tiaram ante immaculatæ Virginis* DEI *Matris imaginem humi positam manu sua tollens ipse capiti suo imponit.* Cantacuz. l. 3. c. 27. *§ 1. Cantacuzenus habitu Imperatorio indutus.*

Vbi obserua morem ponendi humi coronam, vt insinuetur humilitas, & ante imaginem *B. Virginis*, vt ostendatur Imperatoris in sanctos pietas. *Corona humi posita.*

Iterum coronatus est idem Cantacuzenus Adrianopoli, prout ipsemet his verbis exponit l. 3. c. 92. *Iam verò placuit etiam Imperatorum more coronari, quandoquidem & Patriarcha Hierosolymorum, & Episcopi complures coram adessent. Cúmque mandasset artificibus, vt coronam, & alijs vt alia ad eam celebritatem cærimoniámque accommodata conficerent, paratis omnibus, à Lazaro Patriarcha Hierosolymitano, mense Maio, quando Constantini Magni & Helenæ matris eius, Apostolis comparandorum memoria colitur, corona induitur. Coronat autem & ipse, vt mos tenebat, Irenen coniugem suam; omniáque solitis ritibus, quàm maximè fieri potuit, peracta sunt. Nam & argentea, atque aurea* *Adrianopoli etiam coronatus Cantacuzenus, tertiò Constantinopoli.*

numismata spargebantur, conuiuia, poculorúmque inuitationes ad dies plurimos frequentabantur. Tertiò demum coronatus est Constantinopoli in Blachernis DEIPARÆ Virginis templo, prout ipse fusè exponit lib. 4. cap. 4.

§. 4. Ad finem huius capitis de coronatione Imperatoris accipe ex Petro Damiano lib. 1. ep. 17. hunc morem in coronatione obseruari consuetum, quem à Codino omissum mirarer, nisi scirem, ei non fuisse propositum omnia in litteras referre. Ita ergo Damianus. *Apud Graecos hæc teneri consuetudo perhibetur, vt cùm Imperator quis in dignitate creatur, mox vt Imperialibus fuerit infulis redimitus, coronæ, simul ac sceptri gloria decoratus, cùm denique procerum vallatur obsequijs, cùm excipitur modulantibus psallentium choris; quidam sibi præstò sit obuius, qui videlicet vna manu vasculum plenum mortuorum ossibus, ac pulueribus offerat; in alia verò stuppam lini subtiliter pexam, ac pilis pensilibus molliter demolitam, cui protinus ignis adhibetur, & repentè in ictu oculi flamma subitò vorante, consumitur. Vt in altero debeat considerare quod est; in altero valeat videre quod habet. In cineribus siquidem se cinerem recognoscis; in stuppa iam colligis in die iudicij quàm subitò mundus ardebit; quatenus dum se, simul ac sua tam vana, tam floccipendenda considerat, de Imperialis culminis ascensi fastigio nullatenus insolescat; & dum possessor, atque possessio subiacere communi omnium casui non ambigitur, iam quasi de singulari dignitatis apice, qui ad summa prouectus est, non inflètur.*

Imp. coronato mortuorū ossa, puluis & stuppa accensa obijcitur.

Eorum explicatio.

Præsentia cōtemnenda, futura metuēda.

Pulchrum ergo mundanæ conditionis ordinem homo consideret, & dum suis vsibus omnia cernit attribui, non sibi, sed suo referat gratias Conditori; lenocinantem mundi gloriam sub iudicij sui calcibus deprimat, virorem carnis aridum iam puluerem credat, diem suæ vocationis tanquam speculum suis obtutibus anteponat, districtum vltimæ discussionis iudicium contremiscat; quatenus dum nunc Creatoris sui legibus subditur, qui inter creaturas, quæ terrenæ sunt, videtur insignis, in cælesti quoque gloria veraciter sit sublimis. Et huc tendebat quoque *Acacia*, quam Imperator altera manu ferre solebat. de qua iam sæpiùs dictum. Est autem akacia ad verbum, *Innocentia*; & Acacius, *Innocentius*: vt suo loco notauimus.

OBSERVATIONES AD CAPVT DECIMVM *octauum, & decimum nonum, de creatione Despotæ, Sebastocratoris, & Cæsaris.*

CAP. XIII.

N. 1. Cantacuzenus Sebastocratoras creat Filium Despotam facit idē, maiorem natu super Despotas effert.

E Manuele & Ioanne vxoris suæ fratribus ipsemet Cantacuz. l. 4. c. 5. *Fratres vxoris Ioannem & Manuelem Sebastocratoras legit.* Ibidem de filijs suis idem Cantacuz. *Sub hæc missa triremi in Thessaliam, filium Manuelem accersit, eúmque Constantinopoli cum Nicephoro Duca genero suo Despotam declarat. Matthæum Seniorem filium nullæ*

nulla dignitate nominatim cohonestat, honore tamen super Despotas effert: nempe vt esset Imperatori proximus: quem honorem primus Palæologorum Imperator Michael propter filium Constantinum Porphyrogenitum inuenit, videbatúrque ea dignitas Despotarum dignitati antecellere. Manuel Asanes aliquoties etiam à Cantacuz. appellatur Despota.

Ibid. διβολέα πέδιλα, *duplicis coloris calceamenta*: vel hinc appatet vocabulum διβολέα spectare ad duplicem colorem. Ex voce πέδιλα, natum est πεδύλιον; & Latinis quoque *pedulis*. Interpres Iuuenalis Sat. 3. *Pedules nouos in braccis, quos pedornes dicunt.*

Stemmatogyrium. à stemmate scilicet & gyris, quibus constabat. Iunius, N.4.
gyratam coronam vocat.

OBSERVATIONES AD CAPVT VIGESIMVM,
De electione Patriarchæ.

CAP. XIV.

Titulus Iunij est, περὶ χειροτονίας. Est autem *Chirotoniæ* vocabulum, §. 1.
vt & τὸ χειροτονεῖν & χειροτονεῖσθαι, homonymum, significans interdū Quid χειροτονία & χειροτονεῖν significent.
ipsam designationem, electionem & renunciationem; aliquando consecrationem, ordinationem, initiationem, & sacram inaugurationem. Quare videndum, quem sensum hoc, vel illo loco dictiones istæ ferant. Errat ergo Iunius, cùm ista verba Codini c. 20. n. 12. χειροτονεῖται δὲ ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, sic reddit. *Designatur verò Patriarcha à Metropolitano Heracleæ.* imò, *consecratur, ordinatur*, &, vt sic dicam, *inauguratur*: Nam designatio seu electio Patriarchæ Constantinopolitani, non erat Episcopi Heracleensis. Aut si & huius, non nisi vt partis vnius; quandoquidem ad Patriarchæ electionem plures conueniebant, vt docet nos hîc Codinus. Ab Heracleensi Episcopo Patriarcham consecrari consueuisse, testis est etiam Zonaras in Imperio Constantini filij Leonis fol. 156. qui Heracleensis cùm Imperatorem offendisset, Polyeuctum Patriarcham consecrauit Episcopus Cæsariensis. ὃς παρὰ τοῦ Καισαρείας κεχειροτόνητο. vbi malè interpres Wolffius: *A Cæsariensi Episcopo electus*: non *electus*, sed *consecratus est*: iam antea enim fuerat electus, καὶ προεχειρίσθη πατριάρχης Πολύευκτος μοναχός. *Patriarcha electus est Polyeuctus Monachus.* Malè etiā Crusius in historia Patriarchica Malaxi lib. 2. Turcogr. p. 131. ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ὁ Ἡρακλείας πατριάρχην. *Declarauit ipsum Heracleensis Patriarcham.* imò, *consecrauit, ordinauit, initiauit.* Pulchrè Zonaras ad can. 1. Apost. νῦν μὲν χειροτονία καλεῖται, ἡ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἱερᾶσθαι λαχόντος τελεσιουργία τῶν εὐχῶν, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπίκλησις, ἀπὸ τοῦ τὸν ἀρχιερέα τείνειν τὴν χεῖρα εὐλογοῦντα τὸν χειροτονούμενον. πάλαι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ψῆφος χειροτονία ὠνόμαστο. *Nunc quidem Chirotonia appellatur solennis illa precum effusio, quando consecratur is, qui ad sacrum ordinem electus est; & Spiritus Sancti inuocatio, eò quòd Episcopus extendat*

Error Iunij.

Wolffius & Crusius errāt.

Chirotonia quomodo fiat.

manum, dum ordinato benedictionem impertitur; *olim ipsa etiam electio Chirotonia nominabatur.*

§. 1. Idem error Iunij.

Errat iterum Iunius n. 12. cùm verba ista, ἐν δὲ τῷ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας καιρῷ ἔρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, more Caluiniano detorquet in solam (veluti ministri alicuius) designationem, ita vertens: *Quo autem eligendus est tempore.* Minimè verò; sed quo tempore *ordinandus & consecrandus* est Patriarcha; seu *tempore ordinationis & consecrationis appetente, venit Imperator ad S. Sophiam.*

N. 1.

Cantacuz. l. 4. c. 37. *Diuina S. Spiritus gratia inuocata, tres in Patriarcham eligunt, Philotheum Heracleæ, Macarium Philadelphiæ Episcopos, & priuatum adhuc Nicolaum Cabasilam; electorúmque nomina Imperatori scripta mittunt, qui Philotheum maluit: & is non diu post, legitimis omnibus seruatis, Patriarcha consecratus, Ecclesiam aliquandiu administrauit.* Olim Imperator, arbitratu suo, solus, sine Episcoporum suffragijs, Patriarcham designabat: quod contra Canones factum esse fatetur Cantacuzenus lib. 4. Histor. cap. 37. vbi Episcopis potestatem facit, vt more veteri tres nominent, ex quibus ipse postea, eum, qui magis arriserit, cæteris præferat.

N. 7.

Ab Impp. Græcis docti Turcæ tractare Patriarchas.

Postquam Græci à communione sedis Apostolicæ seiuncti omnem potestatem, etiam Ecclesiasticam, in suos Imperatores transtulerunt; non defuerunt certè Imperatores partibus sibi delatis; sed qua potestate Patriarchas ponebant, eâdem eosdem iterum deponebant; & si liberet, depositos reponebant. Omnia historicorum volumina plena sunt exemplis; præcipuè Cedreni, Zonaræ, Glycæ, Constantini Manassæ, Nicephori Gregoræ, Cantacuzeni; Turcásque suos successores ipsis factis suis edocuerunt, quomodo ipsi itidem cum Patriarchis agere deberent. Certè Mahometes Sultanus qui Constantinopolim sub suum iugum misit, vix alio ritu Gennadium Scholarium creauit, quàm hîc à Codino describatur; *nam*

Mahometes Gennadium Patriarcham creat.

suis manibus διχάλικιον *seu* δικανίκιον, *pastorale pedum magni pretij dedit; baculum nempe argenteum inauratum, artificiosè factum. Dedit & equum bonum, & certam aureorum summam, his verbis additis: Quod faustum ac felix sit, esto Patriarcha; & utere nostra amicitia, in quibus rebus voles; habens omnia iura, priuilegiáque, sicuti superiores ante te Patriarchæ habuerunt. Habe quoque templum SS. Apostolorum, domicilij loco. Ita id tunc accepit, & Patriarchicam ibi sedem collocauit:* vt est in historia politica lib. 1. Turcogræ. pag. 15. Verùm hæc beneuolentia Sultanorum in Patriarchas non diu durauit. Nam sub isto ipso

Patriarchæ deiecti, becesio & charatzio onerati sub Turcis.

Mahomete Patriarchæ nouem extiterunt, & præter Gennadium, qui sponte cessit, vix vllus fuit, quem calumniatores de solio non deiecerint, vel deijciendum per Bassas Turcicos curarint, introducto etiam duorum millium florenorum *Bescesio*, quod Patriarcha recens electus pendebat, & annuo tributo totidem millium, cui *Charatzio* nomen erat.

§ 2. Schismaticis inter se nulla concordia.

Postea etiam vsque ad hæc nostra tempora vix vnquam pax Schismaticis cum Schismatico Patriarcha fuit. Semper suppullularunt æmulationes, inuidiæ, & occultæ machinæ, ad huius vel illius exitium: vt mihi videatur

non

non sine consilio diuino edita esse in Turcogræcia historia politica & Ecclesiastica seu Patriarchica rerum Constantinopolitanarum: Ex qua perspicuè elucet, Schismaticos non modò cum supremo Catholicæ Ecclesiæ capite per charitatem coniunctos non esse, quod per se liquet; sed nec inter se; cùm sub grauissima Infidelium seruitute mutuò sese miris cuniculis infestent; & modò hunc, modò illum in Patriarchalem thronum Turcarum ope subleuent. Valet nimirum hîc illud: Qui potes, plus vrget.

Phranzes lib. 3. Chronici c. 19. ferme accuratiùs morem declarandi Pa- §. 13.
triarcham ab Imperatore describit, quàm Codinus: inter cætera hæc ha- Ritus Patriarcham ornandi
bet: *Erat munus & consuetudo Christianorum Imperatorum, vt electo Patriarchæ* virga aurata & gemmata,
pedum seu virgam pastoralem auream, lapillis & margaritis distinctam, & electum equo, acclamationibus.
equum de regio stabulo, sella & phaleris regificè & sumptuosè ornatum, albo & aureo stratorio tectum donarent. Et Patriarcha illi insidens, è Palatio, toto procerum collegio stipante, cum faustis acclamationibus in Patriarchium reuertebatur, atque ab Episcopis pro lege & more consecrabatur. Hoc modo è manibus Imperatoris futurus Patriarcha pedum accipiebat, sedente eo super solio regio, & tota procerum corona nudatis capitibus circumstante, Magnus Protopapas Palatij benedictionem
pronuntiabat, deinde paruam. Et Magnus Domesticus psallebat illud: Vbi enim Ritus consecrandi.
Regis præsentia, *& quæ sequuntur. Deinde;* Gloria. *Et Lampadarius ex altero Choro:* Et nunc & semper, &c. *Item,* Rex cœlorum, *& cætera. Finito autem tropario, Imperator surgens habet in manu dextra pedum. Accedit autem candidatus, cuius vnum latus Cæsar, alterum Heraclea Metropolita tegit. Corpus tertiùm*
omnibus inclinat. Deinde ad Imperatorem accedit, & consueta adoratione illum pro Imperatoria formola creandi Patriarchā.
sequitur. Imperator paulùm attollens pedum ait: SANCTA TRINITAS QVÆ MIHI IMPERIVM DONAVIT, TE IN PATRIARCHAM NOVÆ ROMÆ DELIGIT. *Atque ita de manibus Imperatoris Patriarcha potestatem sumebat, eique gratias agebat. Deinde Chori psallebant* AD MVLTOS ANNOS DOMINE, *idque tertiò, & illud,* ἀπόλυσις, *hoc est, ilicet.*

Iunius hæc non vertit, sed penitus euertit. *Sciendum est, quòd alij sacerdotes* N. 13.
summi electionem facientes obsignant bis. Patriarcha designatur solùm, quia ab Im- Iunij fraus, vel inscitia.
peratore facta designatio pro minore sigillo ducitur. Corrige. *Sciendum est autem*
alios sacerdotes summos (hoc est, Episcopos, Archiepiscopos, &c.) *eligi per* Duplici suffragio eliguntur Episcopi.
duplex sigillum; hoc est, *per duplicia suffragia, seu vota obsignata, seu per duplex scrutinium,* τὴν μὲν πρώτην σφραγῖδα καλοῦσι μικράν. *Primum sigillum vocant minus.* Primum sigillum, hoc est, vt iam plerique vocant, primum *scrutinium* vocant minus. At verò Patriarcham (Constantinopolitanum) per vnum duntaxat sigillum, hoc est, vno scrutinio eligunt, eò quòd πρόβλησις, seu renunciatio ab Imperatore facta suppleat vicem minoris sigilli. Quod ait
Iunius, primum illud sigillum seu scrutinium vocari *nominationem*, vel *præ-* Iunius imperitus Iuris.
sentationem, secundum verò *collationem*, siue *collaturam*; id minimè dixisset, si ex Iure didicisset, quidnam ius nominandi, quid ius præsentandi, & quid ius conferendi esset. Nec hoc omittendum; in Turcogræcia τὴν πρώτην, καὶ δευτέραν σφραγῖδα, vocari τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον μήνυμα, p. 108.

N. 14. Iustinianus patriam suam exornat. Eodem modo, quo Patriarcha Constantinopolitanus, trésque cæteri Patriarchæ, eligebatur Archiepiscopus Achridis; quæ quia patria Iustiniani Imperatoris erat, ab eodem prima Iustiniana vocata est, magnis aucta priuilegijs, quà Ecclesiasticis, quà politicis: quam ad Archiepiscopatum euexit, eíque subiecit omnes prouinciales Episcopos Diœceseos, Daciæ, & Mysiæ secundæ, Dardaniæ, Prævalitanæ, & secundæ Macedoniæ. Gregoras lib. 2. *Olim Iustinianus Imperator eam prouinciam, ex qua oriundus erat, cùm alijs multis rebus ornarat, tum primam Justinianam appellauerat, atque etiam perpetua libertate donarat, eo tamen excepto, ne eius Archiepiscopi Romanorum Jmperatores inungerent: quæ prærogatiua legibus, alijs est concessa*, &c. *Regia sedes eorum* (Bulgarorum) *deinceps vrbs ea esse cæpit, quam Iustinianus Imperator Archiepiscopatus honore, primæque (vt diximus) Iustinianæ nomine ornauit. Pòst appellatione gentis illius vulgata, locus ipse Bulgaria dictus est, & Bulgariæ Metropolis prima Justiniana.* Vide Nouellam XI. Iustiniani, & ad eam Scholia Cuiacij, & Nouellam 131.

Iustiniana primæ eiúsque priuilegia.

Iustiniana secunda. Alia Iustiniana nomine secunda fuit in Cypro insula, patria Theodoræ vxoris, vt est apud Nicephorum lib. 17. c. 28. & lib. 16. c. 37. Quanquam Procopius l. 4. de ædificijs Iustiniani affirmat, Vlpianum, Dardaniæ oppidum, secundam Iustinianam appellatum esse.

Iustiniana tertia. Tertia Iustiniana non est Chalcedon, vt ineptè vertit Iunius, sed Carthago in Africa; neque enim Καρχηδὼν, vt in sua quoque editione habet Iunius, est Chalcedon, sed Carthago; quæ Iustiniana dicta, quòd Iustinianus Imperator Carthaginem vnà cum Africa, pulsis Vandalis, Romano Imperio restituerit. Vide Nouellam 131. Alia Iustiniana noua extat in Notitia Not. VIII. & & alia Notit. XXVIII. vt notat Cuiacius ad Nou. XI.

Carthago à Iustiniano recepta.

N. 15. Preces Episcoporum consecratorum in Palatio pro Impp. magnificæ potiùs quàm piæ. Formula huius precationis inserta est l. 6. Iuris Græco-Rom. quam adscribam Latinè; Græca, qui cupit, is loco citato quærat.

Sanctus ille DEVS *qui ex hæreditate sua eximia, inde vsque ab aluo materna elegit te in Imperatorem vniuersi corporis, atque cœtus Christiani, & supra diuinum sanctúmque caput tuum coronam pretiosis gemmis adornatam imposuit, idque sancto suo inunxis oleo; solus ille bonus, in misericordia & abysso benignitatis opulentus; ô coronate, custoditéque diuinitus sancte Imperator; qui etiam ex populo suo peculiari deligis Pontifices ac sacerdotes, vt pro misericordia, vita, victoria, perennitate, pace, valetudine, ac salute maiestatis tuæ Christum amantis, & pro ignorantijs populi, incruentas ipsi hostias offerant; meam quoque serui humilis, in hac hora precationem hanc exaudiat, & augustos sacrósque pedes tuos in lato spatiosóque collocet, subijciens eis omnes alienigenas & barbaras nationes, eásque ceu puluerem à facie venti dissipet, ac hostes tuos internecione deleat: vt in profunda pace sortem hæreditatis tuæ tibi subditam, gentem illam sanctam, regium sacerdotum gregem, regia cum dignitate ac magnificè regas, plenásque gratiarum actionis voces sursum ad* DEVM *mittas, qui diem supra diem præpotenti sanctaque maiestati tuæ adijciat, & annos tuos conseruet in generationem, & generationem, séque regnare velis vsque ad fines præsentis seculi, ac semen tuum in perpetua*

tua successione pacificè conseruet. Etiam, fiat, fiat, Omnipotens DEVS, *& cum hoc terreno regno cælestis quoque regni tui participes eos efficias. Quoniam omne donum perfectum apud te solum* DEVM *est, qui nostras etiam preces perficis: cui competit omnis gloria, honor, adoratio, & imperium æternum, ad infinita vsque sæcula. Amen.*

Memorat hîc Curopalata *Protosyncellos.* Iunius legit, *Protosyngelos. vox composita*, inquit, *ex* πρῶτος & σύγγελος, *quod nomen est per syncopen dictum, pro* συνάγγελος, *id est (vt hodie magis receptum est) cœnobita. Sed in eis cœnobijs Archimandritæ sunt Abbates seu Patres, Protosyngeli verò senes quique.* Si *Protosyncellus* idem est, quod Cœnobita, tunc omnis Monachus cum alijs in Monasterio degens, erit Protosyncellus; quia omnis talis Monachus est Cœnobita. at hoc inauditum est. Deinde si Protosyncelli sunt senes quique in suo ordine, ad quid opus habent propria ordinatione & chirotonia, vt Archimandritæ? nam vt quis sit senex aut senior in suo ordine, id non largitur electio & consecratio, sed tempus & ætas. N. 16. Protosyngeli Iuniani refutati.

Quis igitur *Protosyncellus*, & simplex, *Syncellus*? Olim Syncellus appellabatur is, qui mortuo Patriarchæ successurus erat. Testes Zonaras, & Cedrenus in Imp. Constantini Monomachi; quorum ille explicans, quisnam apud Saracenos diceretur Seriphus, seu Seriphes, ita scribit. οὗτος δ' ἐστὶ παρ' αὐτοῖς, ὅσπερ παρ' ἡμῖν πάλαι ἦν ὁ λεγόμενος σύγκελλος. ὡς γὰρ ὁ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου θανόντος εἰς τὸν ἐκείνου τόπον αὐτίκα ἵστατο· οὕτω καὶ ὁ σερίφης τοῦ χαλιφᾶ φθαρέντος τὸν τελευτήσαντα διαδέχεται. *Hic apud illos est, qui olim apud nos Syncellus. Nam vt is in Patriarchæ mortui locum succedebat, sic etiam Seriphes Calyphæ defuncto substituebatur.* Eadem Cedrenus. §. 2. Quis Syncellus. Seriphus & Caliphas Saracenorum.

Vbi notanda vox πάλαι, *olim, antiquitus.* qua significant, olim quidem hac notione nomen hoc vsitatum fuisse; postea desijsse. Sic Anastasius Germani Patriarchæ Syncellus fuit, Cedren. in Imp. Leonis Iconomachi p. 375. Syncellus item fuit Stephanus frater Leonis Imperatoris, Cedre. pag. 487. in locum Photij substitutus. Syncellus quoque designatus est Theophylactus Romani Lacapeni filius à Nicolao Patriarcha; etsi ei non successit, sed Stephanus Amaseæ Metropolita, Cedr. in Imp. Rom. Lac. pag. 514. De Ioanne Syncello lege Zonaram in Imp. Theophili; vt & de Michaele Syncello, Cedrenum. Idem Cedrenus mentionem facit Protosyncelli, in Imper. Michalis Stratiotici, satísque indicat, eam, de qua ibi loquitur, dignitatem fuisse politicam, non Ecclesiasticam: cùm dicat penes illum fuisse Reipub. administrandæ curam. τῷ πρωτοσυγκέλλῳ Λέοντι, inquit, προσιλθόντος τὰ κοινὰ διοικοῦντι τῷ τότε. §. 3. Syncellorum exempla.

Est autem Syncellus, quasi eiusdem cellæ consors, & Protosyncellus primus inter cellæ consortes. Res tandem in dignitatis nomen abijt, vt qui nec σύγκελλοι, nec σύγκελλοι essent, tales tamen appellarentur. Sicut hodie multi habent eum titulum, vt vocentur S. D. N. *Domestici*; ita & Syncelli Patriarchatum tandem euaserunt illi, qui fortè nunquam in Patriarchio habitauerant. Huic postea dignitati agnatum est πρῶτος, πρωτοσύγκελλος, ex so- §. 4. Quis Syncellus & Protosyncellus. Item nomina fuere dignitatis.

lita nimirum ambitione qua ſimplicia vocabula τῦ θρόνου conueſtire ſolent.

§. 5. Græcæ ambitionis exempla in vocibus longioribus componēdis. Πρωτονωβελλισιμωϋπέρτατος, monſtroſus titulus.

Inuenerant olim Græci titulum *Nobiliſſimi*. Res hîc non ſtetit. ambitio πρωτονωβελλίσιμος eſſe voluit: nec hîc, quamuis in longo nomine, finis: vt placet tibi ille in Iure Græco-Rom. l. 4. Νικήτας πρωτονωβελλισιμοϋπέρτατος? Quale monſtrum tituli! Erant Græcis πρόεδροι. titulus iſte augendus fuit præſcripto vocabulo πρώτου, πρωτοπρόεδροι. quod in Iure Græco-Rom. paſſim obuium eſt. Etſi autem ſcriptura illa σύγελος & πρωτοσύγελος apud nonnullos ſcriptores reperiatur, non dubito tamen vitioſam eſſe, germanámque illam σύγκελλος, & πρωτοσύγκελλος: quia clarum eſt à *concella*, hoc eſt, ab eadem *cella* nomen deſcendere. Hinc Wilhelmus Tyrius lib. 14. cap. 12. *Concellos* nominat. Ennodius l. 1. epiſt. 5. vocat *cellulanos*, & quod Græcum magis exprimit, *concellaneos*. Heraclius Imperator, vt eſt in quadam eius conſtitutione, quæ extat l. 2. Iuris Græco-Rom. numerum *Syncellorum* ad duos redegit. Mirum verò Codinum *Syncelli* ſeu *Syncellorum* mentionem nullam feciſſe, dum Catalogum Officialium Magnæ Eccleſiæ texeret; niſi quis dicat, Syncellorum appellationem non officij, ſed dignitatis fuiſſe.

Heraclius duos vult eſſe Syncellos.

§. 6. Ibid. Καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς εἰς προσκύνησιν τῦ βασιλέως, ὡς εἴρηται, ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἐχόντων μανδύων αὐτῶν ποτάμοις. Iunius, pag. 212. editionis ſuæ, 1. c. 20. n. 16. *Summi autem ſacerdotes ad ſalutandum Imperatorem, vt diximus, venientes cum alijs mandyum ſuum habentibus.* Perperam. Lege ex Cod. Lauther. μετὰ τῶν ἐχόντων μανδύων αὐτῶν ποτάμοις. *cum mandyis ſuis habentibus fluuios*, hoc eſt, *cum mandyis vndulatis.* In ſcripto Græcobarbaro l. 2. Turcog. pag. 108. καὶ μανδύ με τοὺς ποτάμους. μανδύον, inquit ille Græcus in Turcogr. pag. 189. λέγουσιν, ὃ φορεῖ ἐπάνω ὁ πατριάρχης, μετὰ ποταμῶν, διὰ τὸ διδάσκειν ὀφείλει. Dicitur ergo μανδύας, μανδύον, μανδύ, & μάνδιον, à quo in Turcogræ. pag. 189. numero multitudinis τὰ μαντία. οἱ ἀρχιερεῖς βαστοῦν εἰς τὰ μαντία τοὺς ποταμοὺς κοκκίνους, καὶ ἄσπρους. *Pontifices geſtant in pallijs fluuios* (limbos) *coccineos & albos.* Germanicè *Mantel*, à Latino, *mantelo.* Eſt autem μανδύας forma ſimilis ei veſti ſacræ, quam vulgò vocamus *ein Rauchmantel*; & qua ipſe Imp. Romanus adhuc in inauguratione inſigniri, & pingi ſolet quoque cum Electoribus. Simeon magiſter officiorum in Pandectæ Hiſtor. Turcicæ cap. 199. διλητήσιον vocat. quòd Græci rogati ab auctore Pandectæ interpretabantur, ἐπιμάνδυον, quaſi dicas, *ſupramantellum.* Forte διλητήσιον παρὰ τὴν δίκην derinatur, vt & δικαίκιον, quòd Imperij & poteſtatis inſigne ſit. Erátque veſtis hæc tam Imperatoribus quàm Patriarchis, aliiſque Pontificibus communis, vt ex Curopalata, & Turcogræcia conſtat; nec ſatis aptè vertitur *paludamentum*, vt agnoſcit etiam Leunclaius, cùm vox hæc militarem veſtem ſignificet; μανδύας autem etiam extra caſtra geſtari conſueuerit; nec ab Imperatore tantùm, ſed & ab Eccleſiæ præſulibus; quibus *paludamentum* apte nemo tribuerit.

Iunius & lectio emendata.

Mandyas varie flexa voce dictus. Rauchmantel.

Mandyas veſtis Patriarchis & Impp. communis. Non conuenit cum Paludamento.

Iunij Perſicus Mandyas.

Et hæc accommodari poſſunt ad varia loca Codini, in quibus *Mandyæ* mentionem facit. Quòd Iunius Mandyæ originem ex Perſica lingua deducit,

cit, pag. 336. id facit opinor, vt Persicæ linguæ non ignarum sciamus. Longè faciliùs à Latino *Mantello*, aut Germanico *Mantel* deduxisset. Nec assentior Meursio, qui ita legit, *ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἐχόντων μανδύας μὲ ποτάμους.* nam sensus esset: *Episcopi veniunt ad venerationem Imperatoris cum illis, qui habent mandyum cum fluuijs*, siue, *vndulatum.* cùm ipsimet induti mandyis vndulatis veniant ad cultum Imperatori deferendum. Nec barbarico illo Hellenismo *μὲ* pro *μετὰ*, Curopalatam vsum esse, verisimile sit, præsertim hoc solo & vnico loco. Potiùs hoc nupero alicui Malaxo comperat, qui in Patriarchica sua historiæ Turcogræciæ inserta, *ἐφόρει κάππασιον ἐνδύμιον, μὲ τὸν καμουχᾶν, καὶ μανδύαν μὲ τοὺς ποτάμους, καὶ ἄλογον ἄσπρον.* Meursij lectio parum proba.

OBSERVATIONES AD CAPVT VIGESIMVM primum, De lugubribus Imp. gestaminibus.

Cap. XV.

Lius titulus habet, *περὶ πένθους βασιλέως ἀποθανόντος.* sed melior est inscriptio, quam capiti huic præfiximus. Citat hoc Codini caput Casaubonus Exercit. 56. contra Illustriss. Baronium. Et heu! quid laboris non exantlat, quid sudoris non profundit, quos lecythos suorum Collectaneorum non effundit? vt doceat nos aliud esse *λαμπροφορεῖν*, aliud *λευκοφορεῖν*, seu *λευχειμονεῖν*. aliud colorem *λαμπρὸν*, aliud colorem *λευκόν*. interdum tamen *λαμπρὸν καὶ λευκὸν* pro eodem accipi; propriè, distingui. *Apud Codinum*, inquit, *vestes albæ, luctus indices, vocantur λευκαὶ; ijsdem opponuntur λαμπραὶ, id est, omnes nitidiores: putà candidæ à fullone recentes, quales fuerunt olim candidatorum, quas Plutarchus & alij Græci λαμπρὰς vertunt; aut purpureæ, vel aliûs cuiusuis coloris; præsertim intensioris. Non enim sola candida dicuntur λαμπρά; sed quæcunque valde nitent, cuiusmodi erant cum primis illæ chlamydes veri luminis, de quibus ad Trebellium Pollionem diximus.* Quàm abscondita nobis pandit operosus iste Exercitator! quasi non omnia hæc ex ipso Codino satis supérque perspecta sint, præsertim adiunctis ijs, quæ cap. 11. idem Codinus tradit. N. 1. Casaubonianæ affaniæ. Λαμπρὸς & λευκὸς quid differant.

Lucæ 23. indutus est Christus ab Herode, irrisus caussa, *ἐσθῆτα λαμπράν*. Beza vertit, *splendidam*, Interpres noster, *albam.* Approbat hoc Casaubonus; quia *λαμπρὸν* & *λευκὸν* sæpe eodem significatu vsurpantur. Illud Criticâ ferulâ sic castigat; Magis ex vsu Latinè loquentium dixissent, *candidam.* Mirum; Bezam hoc loco non fuisse memorem suæ *Candidæ*, à fullone candentis; cuius iterum oblitus est Iacobi cap. 2. dum *ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν*, denuo *splendidam vestem* interpretatur. Bonam tamen operam, sed nimis seram nauat nobis Asceta iste; dum nos docet, quid sit *μαργέλλιον*; sed per negationem: ait enim Imperatorem citrina vestimenta assumere, *sed sine limbis & pretiosis prætexturis: hoc Margellium si-* §. 2. Beza perstrictus à Casaubono. Casaubonus Iunium docet Margellia nō esse margaritas.

gnificat, non margaritas. Audis, Iuni, quid te olim Geneuæ incolam doceat eiusdem Scholæ quondam & vrbis insessor Casaubonus? Mitte ergo tandem tuas margaritas. Vocaui *operam seram* respectu nostri; quia iam pridem ex Balsamone & alijs didicimus, quid sint *Margellia.*

Cæterùm, quod Codinus ad calcem capitis scribit, nefas esse, vt quis vestes nigras in Palatio portet, id intelligendum est extra casum, quo ipse Imperator luget; tunc enim omnes μιλανείμονοῦσι, vt paulò antea Codinus dicebat.

OBSERVATIONES AD CAPVT vigesimum secundum.

CAP. XVI.

N. 2. Πηγὴ templũ extra vrbem.

AD fontem. πηγὴ, seu πηγαὶ, templum celeberrimum Constantinopoli extra mœnia, cuius summus amator, admirator, & encomiastes fuit Nicephorus Callistus, vt constat ex lib. 15. Hist. Ecclesiasticæ c. 25. & 26. qui de miraculis ad fontem editis integrum se commentarium scripsisse dicit. Extat Viennæ in Cæsarea Bibliotheca, fortassis vnicum totius Europæ exemplar; cui nisi citò succurratur, (vidi enim & percurri allatum Monachium, & huc Ingolstadium) penitus à blattis tineisque corrodetur: & iam nunc aliquot locis ab aquis pessimè acceptum est, ita vt multa legi nequeant, præsertim sub finem.

Πηγὴ templũ est fons curationum.

Ad hoc templum diuertit quoque Helena Cantacuzeni filia, nuptura Ioanni Palæologo. Rem sic narrat ipsemet Cantacuz. lib. 4. cap. 1. *Hic actis Adrianopoli vxorem cum filiabus euocat. Quæ vt affuerunt, in templo* DEIPARÆ, *ante vrbem (quod vt nomine* πηγὴ, *id est, fons, dicitur, sic re ipsa curationum plurimarum fons est) Anna Imperatrice egressa obuiam, & præsentibus Imperatoribus cum magistratibus & nobilitate vniuersa, Helena adolescenti Ioanni nuptura, patre, & Anna Augusta iubentibus, Imperatorio cultu exornata, & Imperatrix salutata est. Deinde omnibus simul cum Imperatoribus in Palatio congregatis, nuptiæ apparabãtur, & vniuersi à bellicis miserijs releuati, meliora ominabantur.*

N. 3. Blachernæ extra vrbem. * l. 2. com. c. 6. n. 91.

De templo Blachernarum suo loco diximus*; erat & ipsum extra vrbem ad littus maris, de quo multa Nicephorus loco citato. Principiò templa solummodo erant; successu temporis accesserunt splendidissima Palatia. Quomodo excepta fuerit ab Andronico Iuniore sponso Anna Sabauda, leges apud Cantacuz. l. 1. c. 42.

Assumentum illud, ἐκεῖ δὲ καὶ τῶν, &c. verè assumentum esse, neque huc pertinere, clarius est, quàm vt multis ostendi debeat. quia tamen Iunius reperit in quodam exemplari, sibi à Frehero subministrato; & quia alter Boicus Codex eodem additamento cæteris auctior est, relinquamus sanè hoc loco; neque dum alium quærimus & assignamus, fortè incommodiorem attribuamus. Illud certum esto, hîc omnino tanquam peregrinum atque exoticum

exoticum habitare. Codex tamen Boicus pro παρδίβαλλοι exhibet παρδο-βάγκλοι.

Turcarum Sultano etiam hodie χρυστίεια potui refrigerando in pretio Χρυστίεια.
esse, memini me legere alicubi in obseruationibus Bellonij.

MISCELLANEA QVÆDAM.

CAP. XVII.

1. NIcephorus Gregoras sua in historia parum amico animo fuit in Andronicum Iuniorem Imper. & in Ioannem Cantacuzenum Magnum Domesticum; de qua Gregoræ iniquitate extat publica querimonia Cantacuzeni lib. 4. cap. 24. & 25. Nec mirum, quia sequebatur partes Andronici Senioris, cui addictissimus erat, vt pote plurimis beneficijs ab illo affectus, & magnis honoribus cumulatus. Quocirca calamum continere non potuit, quo minus aliquando Andronicum Iuniorem & Cantacuzenum mordaciter perstringeret, & calumnias in chartas effunderet: in quorum numerum si referas geminas illas de Andronico Iuniore narrationes, quibus suam historiam claudit, absque iniuria Gregoræ, nisi fallor, id fiet. Prior narratiuncula est talis. Gregoras infestus Andronico Iun. & Cantacuzeno.

2. *Erat singularis quædam in Andronico Iuniore natura, ne vsquam Imperatoriæ maiestatis magnificentiæ, & amplitudini studeret; sed sæpe subditis humiliùs segereret. idque ex vno è multis facilè apparebit. Notum est omnibus, Imperatoriorum tricliniorum pauimenti summitates ambas inter sese oppositas eminere supra interiectum solum vsque ad spithamæ trientem, vbi etiam Imperatorium solium est constitutum, nimirum vt & in eo Imperator aliquid præ cæteris eximium habeat, siue in sacris hymnodijs stans, siue nunc subditis, nunc exterarum nationum legatis respondens. Nec in illo loco cuiquam mortalium licere illi astare, præter vxorem, liberos, & fratres, & patruos fortasse. Verùm illo ibi stante & disserente, non modò omnis nobilitatis adolescentia illi adstabat, sed & plebeiorum ministrorum quilibet. Vnde sæpe turba hominum ita premebatur, & vrgebatur, vt ipse deflecteret ac loco cederet, alijsque superiore statione concessa, paulatim ad inferius pauimentum descenderet, nemini omnium succensens.* Iun. Andronici humilis animus ex mente Gregoræ.

3. Altera calumniæ vicina narratiuncula est ista. *De capitis tegumento apud superiores Imperatores moris erat, vt ætate prouectiores aulici proceres pileis turbinatis vterentur, serico tectis, pro dignitate cuiusque; adolescentes verò omnes prorsus nudis essent capitibus *. Illo verò Imperatore, is mos vsque adeò obsoleuit, vt omnes simul & adolescentes & senes pileis vterentur, non minùs in Palatio, quàm in agris; ijsque multiformibus & peregrinis, & quales cuique probabantur: alij Latinis, alij Mysiis, & Triballicis, alij Syrijs, & Phœnicijs, suo quique arbitratu. Eodem more in vestibus etiam vsi sunt, vt prudentiores nouitatem aliquam, &* * Codin. c. 7. n. 2. 13. 18. &c. Mutatio vestium omen mutandi Imperij.

destructionem Imperij, & finem institutorum ac morum illius diuinarent.

4. Capite secundo, n. 26. huius libri diximus de ieiunijs Græcorum ante festa omnium Apostolorum, Transfigurationis, Assumptionis DEIPARÆ, & Natiuitatis Domini. Græci quiritabantur hæc ieiunia à Latinis non obseruari; ac proinde hac etiam ex parte cum ijsdem concordiam iniri non posse. *Instituta & mores omnes, diuersa omnino sunt*, inquit Marcus Ephesius, *ieiunia, & ritus Ecclesiastici, & similia. Quæ ergo hîc vnio, vbi nullum patens ac manifestum apparet signum? & quomodo vniti sunt, qui sua retinere volunt? hac enim lege suum ad vnionem præbuere assensum, quamuis à Patrum traditionibus desciuerint.*

Diuersitas rituum ieiuniorúmque non obstat vnioni fidei Græcorum & Latinorum.

Respondet Gregorius Protosyncellus in Apologia pro Concilio Florentino, quæ extat ad calcem eiusdem Florentini Concilij in edit. Romana Græco-Latina. *Nescit ergo, vt planè videtur, eximius hic vir, varios in hac etiam magna vrbe Constantinopolitana seruari mores, ieiuniorúmque ac rituum Ecclesiasticorum esse diuersitates. Namque ante Christi natalem sunt, qui ordiuntur ieiunium ex die quintodecimo Nouembris; alij ex die sexto Decembris, alij ex vigesimo: Ad honorem quoque Ascensionis Christi quidam ieiunare incipiunt ex Calendis Maij; & alia ab alijs ieiunia obseruantur. Nam & ipso sanctæ ac magnæ Quadragesimæ tempore, diebus Sabbathi ac Dominica multi vescuntur piscibus, alijs quoque alij diebus; sunt etiam qui ijs omnino se abstinent. quid ergo? dicemúsne illos fide etiam inter se dissidere? In ritibus quoque Ecclesiasticis consuetudo est varia; Nam Constantinopolitana maior Ecclesia in celebrandis officijs alio more vtitur, alio verò maiora Monasteria, alio minora ad quietem accommodata, denique alio sacerdotum secularium Ecclesiæ. Quin & Tabennesiota in vno eodémque cœnobio varios ieiunandi psallendíque modos habebant, alijs per biduum ieiunantibus, alijs per hebdomadam, & his quidem ad vesperam, illis verò de media nocte sacros hymnos canentibus; quod fiebat etiam in monasterio Acœmetorum.*

Ipsi Græci variant in ritibus.

Monasteria diuersos obseruant ritus.

Subdit Gregorius. *Mirum porro fuerit, cur iste vir & linguæ diuersitatem, & varium indumentorum genus vitio non verterit; aut quòd illi flectant genua cùm adorant & orant, seruantes morem antiquitatis, nos verò minimè.*

5. Capite VII. docet Codinus, qua majestate Imperator prandere soleret, tum in alijs festis, tum in Natiuitate Domini. Distinctiùs longè magnificentiam hanc depingit Luitprandus Ticinensis lib. 6. historiæ suæ, cap. 3. vt pote à se oculis vsurpatam, cùm Berengarij legatus esset apud Constantinum Imperatorem. *Et domus*, inquit, *iuxta Hippodromum, Aquilonem versus, miræ & altitudinis & pulchritudinis, quæ decaennea cubita vocatur. Quod nomen non ab re, sed ex apparentibus causis sortita est: δέκα enim Græcè, Latinè, decem; ἐννέα nouem: cubita aut à cubando inclinata, vel curuata possumus dicere. Hoc autem ideò, quoniam quidem XIX. mensæ in ea, quæ secundum carnem est, Domini nostri IESV Christi Natiuitate apponuntur. In quibus Imperator pariter & conuiuæ non sedendo, vt cæteris diebus, sed recumbendo epulantur: Quibus in diebus non argenteis, sed tantùm aureis vasis ministratur. Post cibum autem aureis vasis tribus sunt poma delata, quæ ob immensum pondus non hominum*

Luitprandus mensam Imp. describit, Palatium, vasa.

Imp. accubans non assidens.

Poma vehiculis inuecta.

num manibus, sed purpura tectis vehiculis sunt allata. Apponuntur autem duo hoc modo: In mensa per foramina laquearis tres sunt funes pellibus deauratis tecti, cum anulis aureis depositi, qui ansis quae in scutellis prominent, impositi, adiuuantibus inferiùs quatuor, aut eo ampliùs hominibus, per vertibile quod supra laquearium est ergalium in mensam subuehuntur, eodémque modo deponuntur. Hæc Luitprandus; sed pro *cubita*, lege, *accubita*. Zonaras in illud Canonis Trullani 74. ἀκούβιτα στρωμνάς. ἡ γὰρ λέξις τῶν ἀκουβίτων τῶν Λατίνων ἐστί, ἀκκούμβω γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ ἀνακλίνεσθαι, σημαίνει στρώματα ἠρμένας εἰς ὕψος καὶ μαλακάς. αὗται δὲ τρυφῆς καὶ μαλακίας εἰσίν. *Vocula accubituum à Latinis est, nam accumbo apud Romanos est* ἀνακλίνεσθαι, *& significat lectos in altum eductos sásque delicatos; sunt enim delitiarum & voluptatis illices.*

Eiusdem Palatij, quod à decem & nouem *accubitis* seu lectis tricliniaribus nomen inuenit, meminit Paulus Diaconus in Leone. *Silentium contra sanctas ac venerabiles celebrauit iconas, in tribunali decem ac nouem accubituum.* Idem. *In crastino Sabbatho sancto exiuit Imperator in tribunalibus decem & nouem accubituum.* Codinus lib. de Origin. Constantinop. καὶ τὰ δέκα ἐννέα ἀκούβιτα, καὶ τὸ σίγμα, καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου. Oratio habita in tribunali 19. accubituũ.

6. Idem Luitprandus lib. 6. cap. 2. de alio Palatio *Magnaura* dicto. *Est Constantinopoli domus Palatio contigua mira magnitudinis, ac pulchritudinis, quæ à Græcis loco λ posita, Megaura, quasi magna aura pro aula dicitur. Hanc itaque Constantinus, tum ob Hispanorum nuncios, qui tunc nouiter eò venerant, tum ob me & Liutefredum hoc modo parari iussit. Æreo, sed deaurata quædam arbor ante Imperatoris oculos stabat, cuius ramos itidem æreos, diuersi generis, deaurataque volucres replebant, quæ secundùm species suas diuersarum auium voces emittebant. In primis verò solium huiusmodi erat arte compositum, vt in momento humile, excelsius modò, quàm mox videretur sublime. Sed sedile quod erat immensæ magnitudinis, incertum vtrum ærei an lignei, verùm auro tecti leones quasi custodiebant. In hac igitur duorum eunuchorum humeris incumbens, ante Imperatoris præsentiam sum deductus. Quúmque in aduentu meo leones rugitum emitterent, aues secundum species suas perstreperent, nullo sum terrore, nulla admiratione commotus; quoniam quidem ex his omnibus eos qui benè nouerant, fueram percontatus. Tertiò itaque Imperatorem pronus adorans caput sustuli, & quem priùs moderata mensura à terra eleuatum sedere vidi, mox alijs indutum vestibus penes domus laquear sedere prospexi. Quod qualiter fieret, cogitare non potui; nisi fortè eò sit subuectus ergalio, quo torcularium arbores subuehuntur. Per se autem nihil locutus; quoniam & si vellet, intercapedo maxima indecorum faceret; de vita Berengarij & sospitate per Logothetam est percontatus.*

Megaura Palatium. In ærea deaurataq. arbore volucres æreę ac deauratæ cantillabant. Solium Leonibus custoditum, irrugijt. Imp. penes laqueare euectus.

7. Erat Constantinopoli aliud Palatium cui πορφύρα, seu *Purpura* nomen, parturientibus & parientibus Imperatricibus destinatum. Anna Comnena lib. 6. Alexiadis. Alexius Comnenus domum reuersus τὴν βασιλίδα κατὰ τὸ ἀφωρισμένον πάλαι ταῖς τικτούσαις τῶν βασιλίδων οἴκημα ἐπὶ ταῖς ὠδῖσιν εὕρηκε. πορφύραν τοῦτο ἀνέκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν Πορφυρογεννήτων ὄνομα εἰς τὴν οἰκουμένην διέδραμε, *reperit Imperatricem in domo iam olim parientibus deputata, in ipsis*

Palatiũ πορφύρα. vnde Porphyrogeniti.

partus doloribus; quæ Purpura ab antiquis temporibus nominatur. Vnde etiam Porphyrogennetarum, seu Porphyrogenitorum appellatio in mundum manauit.

8. Luitprandus lib. 1. cap. 2. *Porphyrogenitum non in purpura, sed in domo, quæ Porphyra dicitur, natum appello. Et quoniam res processit in medium, quod de huius Porphyrogeniti genesi audiuimus, proferamus. Constantinus Jmperator Augustus, ex cuius nomine Constantinopolis est sortita vocabulum ciuitas, domum istam ædificari iussit, cui Porphyra nomen imposuit, voluítque successuram nobilitatis suæ sobolem istic in lucem prodire, quatenus qui suo ex stemmate nascerentur, luculenta hac appellatione Porphyrogeniti appellarentur.*

Constantinus Porphyram extruxit.

Alij Porphyrogenitos dictos censenr, quòd patre Imperatore, & purpura Impetiali conuestito, nari essenr. Ita Zonaras in Constanrino Duca. *Imperium reliquit tribus filijs suis, quos sustulit ex Eugenia coniuge sua; Michaelem quidem & Andronicum, quando adhuc priuatam vitam ducebat: Constantinum verò, cùm iam imperaret, ipsáque etiam Eugenia ad Augustæ honorem euecta. Hinc iste solus erat Porphyrogenitus, quem statim etiam ante alios Imperatorijs insignibus exornauit.*

Alia ratio dictorum Porphyrogenitorum.

9. De proëleusi seu processione Imperatoris die Penrecostes ad S. Sophiam, Codinus breuiter agit cap. 14. n. 23. & 24. quam admodum festiuè, quin & ridiculè describir Luitprandus in sua ad Nicephorum Phocam legatione: *Non pigeat me*, inquit, *προέλευσιν ipsam describere, & Dominos meos audire. Negotiatorum multitudo copiosa, ignobiliúmque personarum, ea solennitate collecta, ad susceptionem & laudem Nicephori, à Palatio vsque ad Sanctam Sophiam, quasi pro muris, viæ margines tennit, clypeolis tenuibus satis & spiculis vilibus dedecorata. Accessit & ad dedecoris huius augmentum, quòd vulgi ipsius potior pars, ad laudem ipsius, nudis processerat pedibus. Credo sic eos putasse, sanctam ipsam potiùs exornare προέλευσιν. Sed & optimates sui, qui cum ipso per plebeiam & discalceatam multitudinem ipsam transierant, magnis & nimia vetustate rimatis tunicis erant induti. Satis decentiùs quotidiana veste induti procederent. Nullus est, cuius atauus hanc nouam haberet. Nemo ibi auro, nemo gemmis ornatus erat, nisi ipse solus Nicephorus, quem Imperialia ornamenta ad maiorum personas sumpta, & composita, fœdiorem reddiderant. Per salutem vestram, quæ mihi meâ carior extat, vna vestrorum pretiosa vestis procerum, centum horum & eo ampliùs pretiosior est. Ductus ego ad προέλευσιν ipsam in eminentiori loco, iuxta psaltas, id est, cantores sum constitutus.*

Nicephori Phocæ ridicula processio.

Vulgus nudis pedibus in processione.

Nicephorus ab ornamentis fœdior.

10. Sed Luitprandus fortassis sinistro suo affectui in Græcos, à quibus in hac secunda sua legatione non bene habitus fuerar, nimiùm indulsit. Longè aliter Codinus cùm in hoc libro, tum in Originib. Constantinopolitanis, vbi ista. ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ τοῖς ἱππικοῖς καὶ παρόντων πρέσβεων, ἐνεδύοντο χλαμύδας ποικίλας, ἀπὸ χρυσοῦ καὶ πορφύρας, ἢ ἄλλως πως πολυτελεῖς· ἐν δὲ ταῖς κοιναῖς συνήθεις ξηρομπεμπλώνας τῷ χρώματι, ἃς ἐκάλουν Αραβατικὰς ἀπὸ τοῦ χρώματος. ὃ γὰρ μέλαν, ἄραβον καλοῦσιν· ἢ ὅτι μετὰ τραβείων ταύταις εἰώθασι χρῆσθαι· τραβέαι δὲ λέγονται αἱ πολυτελεῖς χλαμύδες. *Jn festiuitatibus & ludis publicis, & præsentibus legatis induebant tunicas varias, auro, purpura, vel alia re ornatas; in vulgaribus*

Luitprando oppositus Codinus.

vulgaribus autem conuentibus xerampelinas, quas à colore Atrabaticas vocabant; nam nigrum, Atrum nominant. aut quòd his vnâ cum trabeis vti solent: trabeæ enim sumptuosæ vestes appellantur.

11. De faustis acclamationibus fusè Codinus cap. 7. quas suauiter ridet Græcorum haud summus amicus Luitprandus. *Ad mensam suam me redire præcepit* Nicephorus; *Cui pater assedit, homo, vt mihi videbatur, centum quinquaginta annis natus. Cui itidem, vt filio, Græci in laudibus, imò in ventus suis,* DEVS *annos vt multiplicet, conclamant. Qua in re, quàm sint Græci stulti, quámve huius gloriæ amatores, quámve adulatores, quàm cupidi, hinc colligere possumus: optant soli non sola, sed silicernio, quod naturam ipsam non pati certò sciunt. gaudet & silicernium ea sibi optari, quæ nec* DEVM *facere, nec sibi prodesse, sed obesse, etiamsi faceret, nouit. Quod quæso Nicephorum gaudere pacis* .... *illum & phosphorum clamabant; impotentem, virilem; stultum, sapientem; breuem, magnum; nigrum, album; peccatorem, sanctum dicere, mihi credite, non laus, sed contumelia est. Et qui aliena magis gaudet sibi acclamari quàm propria, auibus omnino est similis, quarum intuitum nox illuminat, dies cæcat.* Luitprandus acclamationes ridet Græcas.

Cap. 6. N. 36. agit Codinus de Tropæuchia, Iustinianeo, & alijs gestaminibus, quæ Imperator fert in capite. His adde etiam illud, quod Georgius Acropolita, Magnus Logotheta in suo Chronico appellat *Pyramidem*, vbi de Isaaco Imperatore à Bulgaris deuicto agit. *Et hoc tempore*, inquit, *Bulgari tantis Romanorum spolijs acquisitis superbiùs insolentiúsque se gerebant.* καὶ γὰρ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν περισσοτέρων τὰ κρειώτερα, τάς τε γὰρ τοῦ βασιλέως τὰς πυραμίδας ἀφελκύσαντο, *nam ex Imperatoria supellectile pretiosiora, & in his ipsas Imperatoris pyramidas adepti sunt.* Ad quæ interpres Theodorus Dousa: πυραμὶς *erat pileus acuminatus, instar pyramidis, Orientalium Principum gestamen. Cuius postea iterum Auctor meminit.* καὶ τὰ μὲν ἐρυθρὰ πέδιλα ἀπεβάλλετο, καὶ τὴν περιμάργαρον πυραμίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ἐνεπέπηκτο κόκκινος, ἃ βασιλικὰ σύμβολα. *Purpureos calceos abiecit, & margaritis distinctam pyramidem, cui insertus erat coccinei coloris lapis: quæ sunt Imperialia insignia.*

Cantacuzenus lib. 1. Histor. cap. 5. pileum hunc seu tiaram ab inserto vnione seu lapide pretioso synecdochicè nominat τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λίθον, *lapidem supra caput.* Et lib. 4. cap. 37. hæc eadem tiara est Cantacuzeno λίθῳ κεκοσμημένος πῖλος. *lapide decoratus pileus.* Est symbolum Imperij lib. 1. cap. 5. Quocirca diuersum formâ fuisse oportuit illum, quem fugitiuus Andronicus Comnenus Imp. induit, licèt pyramidis quoque speciem præ se ferret. πῖλον γὰρ βαρβαρικὸν τῇ κεφαλῇ περιθέμενος, ὃς εἰς ὀξὺ λήγων πυραμίδι εἴκαστο, τὴν βασιλικὴν εἴσεισιν αὖθις τριήρη, vt ait Nicetas lib. 2. de Andronico Comneno. *Capiti barbarico pileo imposito, qui in cacumen desinens, pyramidi similis erat; Imperatoriam triremem iterum intrauit.* Grande tamen aliunde inter hunc barbaricum pyramidalem pileum, & illum alterum Imperatorium intercessisse oportet, cùm Andronicus hunc barbaricum, ne agnosceretur Imperator, assumpserit: sicut & turbinati illi pilei σχῆμα πυραμίδος

ἔχοντες, quibus proceres in Aula Constantinopolitana vtebantur, vtique ab Imperatoris καλύπτραις seu tegumentis in pyramidem fastigiatis discrepabant. Vide Gregoram ad calcem Historiæ.

Græci, recepta à Latinis Constantinopoli, inter Balduini II. Imp. symbola repererunt Calyptram formâ Latinis vsitata constantem, & vnionibus distinctam, cum lapillo rubri coloris in vertice capitis, vt in Pandecte scribit Leunclaius ex Prætore Græciæ Historico inedito.

Basilius Porphyrogenitus apud Zonaram triumphat τιάρᾳ τυπωθεὶς ὀρθίᾳ, *erecta tiara redimitus*, ἣν τοῦφαν καλεῖ ὁ δημώδης καὶ πολὺς ἄνθρωπος, inquit Zonaras, *quam vulgus Tupham vocat.* Addit etymon, nescio quàm verè: τοῦφαν οἶμαι ὠνομασμένην, ὡς τετυφῶσθαι ποιοῦσαν τοὺς ταύτῃ διαδουμένους. *Typhum puto appellatam, à typho & superbia, quam in animu gestantium excitat.* Quæ est magis pia, quàm vera originatio. Cedrenus de eodem eiusdem Basilij triumpho. στεφάνῳ χρυσοῦ λόφον ἐφύπερθεν ἔχοντι ἐθριάμβευσεν ἐστεφανωμένος. *Triumphauit corona aurea cristata coronatus.* Cristata nimirum propter *tupham*, seu *flammulam*, qua insigniebatur, (quam Cedrenus vocat λόφον, *verticem*) ob quam vulgus tiaram istam *Tuphæ* nomine affecit.

Imperatoris itidem insignia erant *purpurea* πέδιλα, quæ nunc calcei, nunc sandalia, nunc ocreæ, nunc crepidæ vertuntur. Et quidem ἐρυθρά, *rubra*, κόκκινα, seu κοκκοβαφῆ, *cocco tincta*; non sine aquilis, quæ & τζάγγαι seu τζάγγια dicebantur, vsque ad genua pertingentia; si fides Procopio lib. 3. de ædificijs Iustiniani. ὑποδήματα μέχρι εἰς γόνυ φοινικοῦ χρώματος, ἃ δὴ βασιλέα μόνον Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν ὑποδεῖσθαι θέμις. *Calcei purpurei coloris vsque ad genua, quibus solum Romanorum Imperatorem, & Persarum Regem fas vti.*

Posteris temporibus idem honos Principi Bulgariæ concessus, inter cuius insignia erant; *aurea corona*, vt est apud Ioannem Curopalatam in Tzimisce; καὶ τιάρα πεποιημένη ἐκ βύσσου, tiara ex bysso confecta; καὶ πέδιλα ἐρυθρά, quæ Zonaræ sunt φοινικόχροα, & Nicetæ in Ioanne Comneno φοινικοβαφῆ. Idem Bulgarorum Princeps Græcis βασιλεὺς appellabatur, vt liquet ex legatione Luitprandi ad Nicephorum Phocam; quo nomine ne Imperatorem quidem Occidentis dignabantur, quem ῥῆγα indigitabant. Ex calceis purpureis & aquiliferis agnitus est inter cæsorum cumulos & tumulos Constantinus vltimus Constantinopoleos Imperator. Phranzes lib. 3. cap. 18. *Corpus exanime inuenerunt, idque ex Imperatorijs calceis agnouerunt, in quibus, vt Imperatoribus consuetum erat, aquilæ aureæ depictæ visebantur.*

Has crepidas ἐρυθρὰς, vt eas appellat Gregoras lib. 3. quemadmodum & purpuram statim arripiebant illi, qui Imperium inuadebant. Quapropter de Theodoro Comneno, capta Thessalonica, Georgius Acropolita in Chronico: πορφυρίδα τε ὑποδύεται, καὶ πέδιλα ἐρυθρά. *Purpuram induit & rubra calceamenta*, obítque *strenuè Imperatoria munia, creando Despotas, Sebastocratoras, Magnos Domesticos, Protouestiarios, & id genus alios.* Quibus ante omnia inuasores sceptri Imperatorij priuabantur, quàm primùm in legitimorum dominorum potestatem veniebant.

Coronam

Cotonam Imperatoriam nemo ſibi ſumebat; ſed in coronatione ſeu inauguratione ſua à Patriarcha accipiebat.

Mirum eſt Codinum *Patricij* nullam mentionem feciſſe, cùm poſterioris Græciæ omnia monumenta patricijs plena ſint, & *πατρικιότης* ſeu *Patriciatus* apud Iuſtinianum Nouell. 38. & apud Conſtantinum Manaſſem in Chronico: nomen non tantùm nobilitatis, vt apud veteres Romanos; & hodie in nonnullis Imperij vrbibus, vbi qui ex præcipuis familijs genus ducunt, vulgò Patricij audiunt; ſed etiam dignitatis, officij, & præfecturæ. Dignitatis exempla adfert Meurſius in Gloſſario ex Suida, Procopio & Malcho in Byzanticis. Qua notione etiam *Patricij* nomen accipies, quando audis Pipinum & Carolum Magnum fuiſſe *Patricios* Romanorum. Officij & præfecturæ exemplum eſt Salomon *Magiſter militiæ & Patricius Africæ* apud Victorem Tunnunenſem in Chronico, & Amalus *Patricius prouinciæ* apud Paulum Diaconum lib. 3. cap. 3. de geſtis Longobardorum. Talis itidem Patricius vel erat vel eſſe volebat ille, quem ſibi Romani elegerant, de quo Otho Friſing. lib. 7. Chronici cap. 31.

Meurſius in Gloſſario *Patricios* nimis extollit. nam Occidentalibus *Patricios Romanorum* fuiſſe, qui nunc Reges appellantur. Quis neget hoc à vero nimis remotum eſſe? Primus enim Carolus Magnus, & alij nominabantur Patricij Romanorum. An ideò Reges Romanorum vel erant vel habebantur? At Carolus Magnus poſtquam Romanorum Imperator creatus & palam promulgatus eſt, deſijt appellari Patricius Romanorum. Quid tum? An ideò, cùm eſſet Patricius, Rex Romanorum erat? Si quis exteræ nationis Patricius Venetus, crearetur Dux Venetus, Patricij nomen vtique omitteret. An ideò antea Rex Venetorum fuiſſet? Alienius à vero eſt, quod ait idem Gloſſarij collector, *Imperatorem rebus Eccleſiaſticis, tanquam ſupremum caput præfuiſſe, & hac in functione Patricium vices eius egiſſe.* Idque probat ex Diſputatione Gregentij, vbi dicit Erban, Iudæum baptiſmi vndis iam ablutum, creatum eſſe à Rege Homeritarum, *ὑπεκκλησίαστα*. qui Meurſio eſt *Vicarius Regis*, tanquam ſupremi in rebus Eccleſiaſticis capitis. Sed Meurſius hîc nimis apertè *Anglizat*: vt enim Angli Regem ſuum, veluti ſupremum Eccleſiæ caput, venerantur, ita & Batavi ſuum Magiſtratum ad idem culmen euehere incipiunt, vt planum fit cùm ex alijs Nouatoribus, tum ex Hugone Grotio *in Pietate Ordinum Holandiæ*; in quo tamen à puro Caluiniſmo & puritaniſmo immane quantum recedant; qui huiuſmodi capitis impatientiſſimus eſt, neque vnquam eius abſque graui deteſtatione meminit. Nec Gregentius quidquam de hoc *Vicecapite* innuit. imò futilem hanc perſuaſionem Meurſio eximere poterat, ſi animum vel paululùm aduertiſſet. nam *ὑπεκκλησίαστα* ait eum eſſe, qui Romanis vocetur *Patricius*, & *Canicleon*. Quis autem vnquam audiuit præfectum Caniclei aut Patricium, fuiſſe Vicarium ſupremi capitis in rebus Eccleſiaſticis, hoc eſt, Imperatoris? Licèt enim Græci poſteriores & ſequiores, poſtquam à viſibili eóque vero capite Eccleſiæ deſciuerunt, Imperatori ſuo

Oo

honorem ſupremi capitis detulerint, nunquam tamen Patricium aut Caniclei præſidem, Imperatori in hoc, vt ita loquar, *Capitaneatu*, ſocium attribuerunt.

ERRATA QVÆDAM GEORGII DOVSÆ in Codini verſione detecta.

CAP. XVIII.

Cripſit Codinus noſter præter hunc de Officialibus Eccleſiæ & aulæ Conſtantinopolitanæ librum, alium de Originibus Conſtantinopolitanis, quem Græcè & Latinè euulgauit Georgius Douſa anno 1596. Etſi autem amo & laudo omnes illos, qui priſcos auctores, præſertim Græcos, in lucem promunt, & alicubi errantibus facilem veniam tribuo; cùm errare humanum ſit, maximè in his Barbarogræcis, & Græcobarbaris ſcriptoribus: ſi quis tamen petulantia & maledicentia ſua efficiat ſe dignum, in cuius verſionem accuratiùs inquiratur; & cui errores commiſſi in os ingerantur; is ſi quid tale fiat, id nemini alteri, niſi ſuæ calumniandi prurigini adſcribat: in primis Douſa iſte, qui triennio poſt editum Codinum, Conſtantinopoli, plenus Thracio ſpiritu, reuerſus, Epiſtolam de ſuo itinere publicauit. Erro, non epiſtolam, ſed partim Satyram in Ieſuitas, partim Panegyricum Meletio Græcanico Patriarchæ publicauit, tranſcripto etiam in famoſum ſuum libellum carmine *in parricidas*, quò conuitiorum centro farctior eſſet: nominatim autem dentatiſſimè & impudentiſſimè inſectatus eſt Franciſcum Coſterum, virum & eruditione, & virtutis laude in tota Eccleſia DEI celeberrimum & decantatiſſimum: quem venerabilem ſenem, iſte iuuenculus, ſi in rem præſentem ventum fuiſſet, ne rectis quidem oculis aſpicere auſus fuiſſet, quanquam alioqui non inaudax. Verùm hanc Caluinicolæ huius criminandi libidinem, iam olim caſtigauimus in Apologia contra Gabrielem Lermæum.

Douſa calumniator Satyrâ in Ieſuitas, panegyrin in Græcum Patriarcham edidit.

Nunc videamus, quantus ſit iſte Douſa, qui Ieſuitis tam procaciter inſultat & maledicit; enotatis aliquot ex verſione eius luculentis erroribus. Dico, *aliquot*; omnes enim quî poſſim? nec profundiùs ſcrutatus ſum: obuios & eminentes chartæ illeui. Ex quibus iſte agmen ducat.

1. Pag. 31. ἀνήγειρε δὲ τὴν Μαγναύραν, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν, καὶ τὸ γενικὸν καὶ τὸ ἰδικόν. Douſa: *Exſtruxit etiam Magnauram, & templum Domini generale & proprium.* Grauiter errat interpres, inquit Meurſius Douſarum magnus amicus. nam τὸ γενικὸν hoc loco eſt ærarium generale ſeu publicum, in quod totius Imperij reditus congerebantur: vel potiùs domus, in qua ærarium publicum erat. Ædificauit hanc domum Conſtantinus Magnus, durauit-

Meurſius Douſam erroris arguit.

durauítque vſque ad tempora Iſaacij Angeli qui demolitus eſt, teſte Niceta in eius vita lib. 3. his verbis. καὶ τὸν ἐκ πλίνθου πάσης ὀπτῆς λαμπροτάτην τοῦ δημοσίου οἰκοδομὴν κατηδάφισε, *ſplendidiſſimam ex latere cocto conſtructam ærarij publici domum ſolo æquauit.* Τὸ ἰδικὸν erat priuatum ærarium, de quo etiam Cedrenus pag. 467. εὑρέθη δὲ καὶ ἐν τῷ ἰδικῷ χρυσίον οὐκ ὀλίγον. *Inuentum eſt etiam in priuato ærario non parum auri.* Neſcio quò Douſæ oculi, quando hæc vertebat, auolarint; alioqui ſtatim ineptiam ſuam animaduertiſſet; cùm τὸ δημικὸν, καὶ τὸ ἰδικὸν, & per articulos, & per genus, & per comma interpoſitum ſeiungatur ab illo; καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἐκκλησίαν.

II. Pag. 36. ὁ Πρόβος ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦ Προδρόμου, ὅνπερ ὁ Καβαλῖνος ἐποίησεν ἐργαστήριον, τὸ λεγόμενον Πρόβου. Douſa: *Probus templum Prodromi exſtruxit, cui Caballinus operam ſuam locauit, dictum Probus.* Imperitiſſimè. Verte: *Probus templum Prodromi exſtruxit, quod Caballinus* (Conſtantinus Copronymus) *mutauit in officinam fabrilem dictam Probi.* Quemadmodum idem impius Iconoclaſta, deſtructo S. Pelagij Martyris templo, profundiſſimam inibi foſſam excauauit, in quam condemnatorum cadauera abijci iuſſit, vt ſcribit Zonaras in Copronymo.

III. Pag. 40. καὶ βλασφημεῖν σφοδρῶς εἰς τὸ τρισάγιον. Douſa: *Cantilenam Sanctus, Sanctus, Sanctus, vehementer lacerabant.* Abi cum tua cantilena ad Caluinianos cantores & cantatrices. Triſagium non eſt *cantilena*, ſed ſacrum canticum: Nec eſt hoc, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*; ſed hoc, *Sanctus* DEVS, *Sanctus fortis, Sanctus immortalis miſerere nobis. Viri docti*, hoc eſt Douſa, inquit Meurſius in Gloſſario V. Triſagion, τὸ τρισάγιον *interpretantur cantilenam; Sanctus, Sanctus, Sanctus. Non rectè. debebant, Triſanctum.* Caluiniana interpretatio. Meurſij animaduerſio in triſanctam cantilenam.

IV. Pag. 40. ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος. Douſa: *Sancte* DEVS, *Sancte fortis, Sancte immortalis*, &c. Nouè & ineptè. Rectum eſt in recto: *Sanctus* DEVS, *Sanctus fortis, Sanctus immortalis miſerere nobis.*

V. Pag. 36. ὁ Μόδεστος ἔκτισεν οἶκον εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὸν λεγόμενον τοῦ Λαμπροῦ. Douſa: *Modeſtus ædem SS. Apoſtolorum, quæ Lamprus dicitur, exſtruxit.* Inſcitè. Nulla talis SS. Apoſtolorum ædes Conſtantinopoli: nam templum SS. Apoſtolorum exſtruxit ipſemet Conſtantinus. Verte ergo: *Modeſtus ædificauit domum ad SS. Apoſtolos*, (hoc eſt, ea in parte vrbis, vbi erat Apoſtolorum templum) *quæ Lampri dicebatur.*

VI. Ibid. ἔτι δὲ Μαμμίνης ὁ Σαλτίων ἔκτισεν οἶκον, ὃς καλεῖται τοῦ Κορδαμίτου. Douſa: *In Mamane Saltion poſuit domum, quæ Cordomitus appellatur.* Imò verò, *Cordomiti*, vt habent Græca, non *Cordomitus*. Neque enim idem eſt, domus quæ appellatur Conſulis; & domus, quæ appellatur Conſul. Canis, qui appellatur Douſæ, & canis, qui appellatur Douſa.

VII. Eundem errorem ibid. errauit. ὁ Μαῦρος ἔκτισεν οἶκον, ὃς λέγεται νῦν τοῦ Βελωνᾶ. Douſa: *Maurus ædificauit domum; quæ nunc dicitur Belona.* Imò, *Belonæ*. Neque enim idem eſt, domus dicitur Douſæ, & domus dicitur Douſa. Prius haud ægrè feret Douſa; poſterius quomodo laturus ſit, neſcio.

Ibid. Suspicor mendum subesse illis: ὁ Ῥοδανὸς ἔκτισεν οἶκον, ὁ καλεῖται τὰ διουεγίοις. puro legendum ἐν οὐεγιοῖς. *Rhodanus condidit domum, quæ vocatur In cælu.* Vel certè si vocabulum διουεγίοις retinere lubeat, tum rescribendum διουεγίου.

VIII. Pag. 24. τόπον αὐγουστεῖον, ineptè vertit, *locum Augustanum*; tametsi infrà resipuit, & *Augusteonem* condidit.

IX. Pag. 38. Inscitè cum Iunio interpretatur ἅρματα *currus*; cùm sint *arma*; sicut passim apud Codinum de officijs. Ibid. insulsè κόρτην vertit *Cortem*; cur non *Tentorium*?

X. Pag. 39. ἔκτισε δὲ καὶ τὰ Ἀρμασίου. Dousa: *Struxit etiam templum Armasij.* Apage, *templum.* Vastator templorum Idololatricorum Constantinus non is erat, qui aut per se, aut per administros, præfectósque suos hominibus templa conderet. Verte ergo: *Ædificauit palatia Harmasij.*

XI. Pag. 40. Iterum occurrit templum Harmasij, productum à Constantino vsque ad Blachernas & Auream portam. Quod si ita est, templum vastius & immanius, ne in toto quidem mundo fuisse oportet. Quantum enim spatij à S. Antonio vsque ad Blachernas & auream portam? Verte igitur, vt antea, *palatia.*

XII. Pag. 52. Ineptè vertit στήλην *columnam*, cùm apud Codinum sit statua. ἐν ᾧ καὶ στήλαι ἵστανται τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τῆς αὐτοῦ μητρός. *In quo loco* (in Augusteone) *fuerunt statuæ Constantini Magni, & matris eius.* Paulò pòst: ἵσταντο δύο στήλαι Ἑλένης καὶ Κωνσταντίνου. *Stabant duæ statuæ Helenæ & Constantini.* Ridiculè στήλας πτερωτὰς reddit *alatas columnas*, quasi columnæ volaturæ essent; cùm sint duæ alatæ statuæ ταχυδρόμων *celerium cursorum*; quibus propter celeritatem quasi volaticam non immeritò adiunguntur alæ. Quid si statuæ istæ fuere Angelorum? nam isti maximè sunt ταχύδρομοι. certè πτερωτὰς istas στήλας non fuisse profanum quid vel ethnicum, arguunt ibidem stantes statuæ Constantini & Helenæ, & præterea Crux, cum inscriptione: *Vnus sanctus, vnus Dominus,* IESVS *Christus: in gloria* DEI *Patris.*

XIII. Pag. 52. ineptè vertit ὀψοπώλιον, *forum dulciarium, & cupedinarium*; cùm *opsopolium* sit forum, in quo omnis generis opsonia siue esculenta venduntur. Opsonia autem in genere non comprehendunt tantùm dulcia & cupedias, sed & alios quoscunque cibos. Æquè ineptit, cùm paulò pòst in *forum placentarium* nos ducit; quasi in Augusteone nihil venderetur præter placentas: & quasi *opsonium* seu ὄψον nihil sit aliud, quàm placenta.

XIV. Pag. 55. διὰ τῆς διαπτύσεως καὶ ἀπώσεως τῶν χειρῶν. Dousa: *Porrectione ac repulsione digitorum.* Vitiosè. Tu lege ἀπλώσεως, & verte, *extensione & contractione*, seu *complicatione manuum.* Nam explicatio & complicatio manuum opponuntur, non autem Dousica illa repulsio.

XV. Pag. 64. στηλίδιον καινὸν ἐποίησε Κωνσταντῖνος ὑπὸ ἡλίου φερόμενον. τύχη πόλεως εἰς τὸ στόμα εἰσῄει, καὶ στεφανωθεῖσα ἐξῄει. Dousa: *Statuam nouam Constantinus confecit, quæ à sole veheretur. Fortuna vrbis in os ingrediebatur, & coronatum*

natum exibat. Quid coronatum exibat? Num fortuna vrbis? Ita certè dicendum. Sed tunc vide quomodo versionem tuam cum Grammaticæ regulis concordare velis. Nam & statua noua, & fortuna vrbis, alterius generis sunt, quàm *coronatum.* Planiùs & rectiùs Codini locum sic interpretaberis: *Nouam statuam Constantinus fecit à sole portatam: fortunam nempe vrbis, quæ in os* (statuæ vrbis) *ingrediebatur, & coronata egrediebatur.* Hic verus & germanus Codini sensus est.

XVI. Pag. 66. *πρῶτον αὐτὴν ἀνώγεως δρομικήν.* Dousa: *Exstruxit eam* (nempe magnam Ecclesiam) *vbi antè circus fuerat.* Indoctè. Nec alium huius inscitiæ testem dabo, quàm ipsum Dousam, qui pag. 99. Apostolorum *ἐκκλησίας δρομικὴν* vertit, *templum dromicum*; non, *vbi antea circus fuerat.* & pag. 29. vbi idem Apostolorum templum vocatur *δρομικὸν*, Dousa *Dromicum* vertit.

XVII. Pag. 28. *καὶ τὸν ναὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων* (*ἔκτισε Κωνσταντῖνος*) *μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δρομικόν.* Dousa: *SS. Apostolis & Matri suæ templum Dromicum exstruxit.* Síccine matri suæ adhuc viuenti & spiranti Constantinus Ecclesiam ædificauit? Nullo modo. Inscitia interpretis est; qui illud *μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ* non intellexit: vertendum enim; *Constantinus cum Matre sua condidit SS. Apostolis templum Dromicum.* Mater igitur præclari operis adiutrix fuit. Gentica interpretatio.

Porro quod *τῆς ἁγίας δυνάμεως* vertit, *S. Potentiæ*, id obscurum est, & posset quis in errorem induci; quasi S. Potentia esset aliqua Martyr, cùm hoc nomine Christus Dominus & Redemptor noster intelligatur. *Tria quoque Constantinopoli maxima templa*, inquit Nicephorus l. 7. c. 49. *constructa dedicauit Constantinus, Sanctæ Sophiæ, Sanctæ Pacis, & Sanctæ δυνάμεως, Virtutis, atque Potentiæ.* quia Christus est Sapientia, Pax, & Virtus nostra. Christus dictus δύναμις.

XVIII. P. 76. *ἔκτισεν τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν ὄντα εἰς τὸ ὡρολόγιον.* Dousa: *Condidit etiam templum S. Joannis Baptistæ nominati, iuxta horologium.* Imò, condidit templum S. Ioannis, quod est in Horologio, seu in loco, qui dicitur Horologium. Nec *βαπτιστὴς* est *Βαπτιστὴς Baptista*; sed *Baptisterium*, prout ipse infrà vertit.

XIX. Pag. 80. *μέχρι τῶν κατηχουμένων.* Dousa: *vsque ad Catechumenos.* imò, *vsque ad Catechumena*, (quæ etiam Catechumenea) hoc est, vsque ad loca, vbi Catechumeni stabant, cùm res diuina fieret.

XX. Pag. 88. *καὶ ἐποίουν ὀπάς.* Dousa: *Cantum etiam excitabant.* Síccine *ὀπὴ* huic idem est quod *ᾠδὴ*? Verte: *Fecerunt foramina, & iniecerunt varias Reliquias Sanctorum.*

XXI. Pag. 100. *ἣ καὶ πολλὴν σπουδὴν ἐποίει διὰ τὸ διέρχεσθαι κάτωθεν τὸν Λύκον.* Dousa: *Quæ magno studio incumbebat, vt Lycus amnis infrà transiret.* Insulsè. Verte: *Quæ multam curam adhibuit* (in ponendis templi fundamentis) *eò quòd Lycus amnis infrà transiret*, qui iaciendis fundamentis impedimento erat.

XXII. Ibid. & alibi, *ἐγκαινίζειν ναόν*, interpretatur *renouare templum*: cùm sit

dedicare & consecrare templum. Longè adhuc enormiùs ineptiunt, quibus ἐγκαίνια sunt *Renoualia.* Sed isti vocabula non nisi Grammaticis oculis aspiciunt. Hæc paucula ex multis Dousæ ettatis excerpere libuit, infruniti illius calami frænandi caussa; nisi addendum censeas, quòd ἐπινέμησιν ineptè *distributionem* reddit; cùm sit *Indictio*, quæ hoc nomen apud Græcos intulit.

SVPPLEMENTA PRO ORIGINIBVS *Constantinopolitanis.*

CAP. XIX.

Quia verò iam olim ex Boicæ Bibliothecæ M.S. Codice, nonnulla Codini exscripsi, quæ satis indicant, quàm mutilum Codinum Dousa dederit, ideò non grauabor ea hîc cum Lectoribus communicare.

Post illa verba pag. 60. v. 19. editionis Dousanæ, χαμβρὸν αὐτῆς, sequuntur in Codice Bauarico sequentia. Latinè vertat, qui volet. ego Græca do, tametsi cum varijs mendis, vt pote ex mendoso exemplari.

Eidem fermè Suidas V. Εὐφημία. — Εὐφημίας τῆς γυναικὸς Ἰυστίνου τοῦ Θρακὸς στήλη ἐν τῇ ἁγίᾳ Εὐφημίᾳ τῇ ὑπ' αὐτῆς κτισθείσῃ ἐστηλώθη ἐκεῖσε.

Vide Suidam, V. σίγμα. — Ἀρκαδίας τῆς γυναικὸς Ζήνωνος τῆς ἐν τῷ δευτέρῳ συνοικεσίῳ ἐν τοῖς πλησίον μέρεσι τῶν βάθρων τῶν λεγομένων ἐν τοῖς τοῦ ἀρχιστρατήγου μέρεσιν εἰς Ἀρκαδιανὰς ἐστηλώθη, ἔνθα Ζήνων ἔκρινε τοὺς μετὰ Βασιλίσκου, καὶ σεκρέτου τόπον ἐποίησε· τῆς δὲ πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς Ἀριάδνης, καὶ τοῦ Ζήνωνος ἐν τῇ βασιλικῇ τῆς χαλκῆς ἔστησεν.

Suid. V. Πουλχερία. — Ὅτι ἐν τῇ χαλκῇ πλησίον Πουλχερίας τῆς ἀοιδίμου ὡς πρὸς τὸν περίπατον τοῦ παλατίου ἀνηγέρθη στήλη αὐτῆς. ἐν αὐτῷ δὲ τῷ τόπῳ καὶ ὁ Ζήνων καὶ ἡ Ἀριάδνη ἵστανται, καὶ ἕτεραι δύο στῆλαι πεζαί, ἐπὶ κίονος βραχέως ἵστανται ἐλεγεῖ . . . . . ἔχουσαι Σεκουνδου φιλοσόφου.

Scribo ἐλεγεῖα à singulari ἐλεγεῖον. nam Secūdus statuas illas elegis versibus exornauerat. — Ἀντικρὺ δὲ τῆς χαλκῆς, ἀπὸ τῶν Γοργονεφάλις κεφαλαὶ ἡμίσειαι δύο, αἵ τινές εἰσι χρυσόμβαφοι γυναικεῖαι. ἤχθησαν ἀπὸ Ἐφέσου ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος στῆλαι ὀκτώ· καὶ αἱ μὲν τέσσαρες ἐν τοῖς τοῦ Ταύρου μέρεσιν ἐν τοῖς παλατίοις προσεστάγησαν στῆναι κτ καὶ Ἰυλιανῆς, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ Γάλλου.

Αἱ δὲ τέσσαρες ἐν τῷ τῆς χαλκῆς διωνόμῳ μέρει, ἔνθα καὶ σταυρὸς ὑπὸ Ἰυστινιανοῦ ἐπεπήγη, καὶ στήλη χρυσεμβαφὴς Βηρίνης καὶ Τιβερίου καὶ τοῦ κυρτοειδοῦς Θρακὸς, καὶ Ἰυστινιανοῦ. ὁ πρῶτος λεπτοειδής· καὶ τῶν συζύγων αὐτοῦ στῆλαι ἑπτά, αἱ μὲν ἀπὸ μαρμάρων, αἱ δὲ χαλκαῖ, καὶ δύο ἵπποι οἱ ἐπάνω τῶν Γοργονεφάλων ἱστάμενοι ἐν τῇ ἀψῖδι, οἳ ὄντες ἐκ τῆς Ἀρτέμιδος ναοῦ ἀπὸ Ἐφέσου ἤχθησαν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ κτίσαντος τὴν ἁγίαν Σοφίαν, καὶ ἐστήλωσεν αὐτὰ διὰ τὸ μὴ ἀντίζηλον τοὺς ἵππους, ὁμοίως καὶ τὸν σταυρὸν διὰ τὸ ἑδραῖον· καὶ Μαξιμίνου στήλη ἐν αὐτῷ ἵσταται βαρυτάτη, ἔνθα νῦν τὸ γένος ἅπαν τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ὑπάρχει καὶ τοῦ Μαυρικίου, τῆς γυναικός τε αὐτοῦ, καὶ τῶν τέκνων ἵστανται.

Εἰ δὲ

Ἐν δὲ τῇ καμάρᾳ τοῦ μιλίου στῆλαι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης εἰσὶν, ἔνθα καὶ ὁ σταυρὸς ὁρᾶται πρὸς ἀνατολὴν βασταζόμενος ὑπ' αὐτῶν, μέσον δὲ τοῦ σταυροῦ ἡ τύχη τῆς πόλεως. Suid. V. Μίλιον.

Κατιώνια κλειδούμενον καὶ ἐστοιχειωμένον τοῦ παντὸς ἔθνους αἰχμαλωσίας εἰσὶ, καὶ νίκην πᾶσαν τῶν ἐθνῶν ἐπιφέρει τοῦ μηκέτι ἰσχύειν προσεγγίσαι ἢ προσψαῦσαι, ἀλλὰ πόῤῥω ἀπέχεσθαι καὶ ὑποστρέφειν, ὡς ἠττωμένους. ἡ δὲ κλεὶς τοῦ κατιωνίου κατεχώσθη εἰς τὰς βάσεις τῶν κιονίων. Κατιώνα & κατιώνιον, catena. Vide Meursium, V. κατιώνα.

Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ μιλίῳ στῆλαι ἵστανται Σοφίας τῆς γυναικὸς Ἰουστίνου τοῦ Θρᾳκὸς, καὶ * Ἀρραβίας τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, καὶ Ἑλένης ἀνεψιᾶς αὐτοῦ. * Ἀραβίας

Ὁ λεγόμενος * πιττάκης, ἡ στήλη ἐστὶ τοῦ μεγάλου Λέοντος τοῦ Μακέλλη, ἣν ἀνήγειρεν Εὐφημία ἡ τούτου γνησία ἀδελφὴ, διότι οἶκος ἦν αὐτῆς ἐκεῖσε. καὶ ἑκάστῃ ἑβδομάδι εἰς αὐτὴν ἀπήρχετο ὁ βασιλεὺς Λέων διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν σώφρονα καὶ παρθένον, καὶ πάντες οἱ ἀδικούμενοι εἴτε πολῖται, εἴτε θεματικοὶ, καὶ ἀπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐκεῖσε εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ κίονος ἐτίθουν τὰ πιττάκια αὐτῶν, φυλασσόντων αὐτὰ ἐκεῖσε τῶν ταξεωτῶν. καὶ ὁπότε ἤρχετο ὁ βασιλεὺς, ἐδίδοντο αὐτῷ, καὶ παραυθὺς ἐλάμβανεν ἕκαστος τὴν λύσιν αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἦν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ παλατίῳ καθ' ἑκάστην ἑορτὴν ἔπεμπε * ἑβδομάριον τινὰ, καὶ ἀνελάμβανε τὰ ἀπὸ τῶν ταξεωτῶν, τὰ ῥιπτούμενα ἐκεῖσε πιττάκια. καὶ ἐδίδου καθ' ἑκάστην ὁ βασιλεὺς τὰς λύσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν διὰ τῶν πιττακίων τοῖς ἑβδομαρίοις, ἢ κοινωνίταις αὐτοῦ, καὶ προσήγαγον πρὸς τὴν αὐλὴν τοῦ πιττάκη, καὶ ἐδίδουν τοῖς φυλάττουσι, κἀκεῖνοι τοῖς δεομένοις. διὸ καὶ οἱ μέλλοντες διοικεῖσθαι ταχέως ἑσπέρας ἐτίθουν τὰς δεήσεις, καὶ τῇ ἐπαύριον ἐλάμβανον τὸ πέρας. ἐκ τούτου ἐκλήθη ὁ τόπος τὰ πιττάκια. * vel dicta à pittaciis. * Hebdomadarium.

Ἐπὶ τῷ τετραβουναλίῳ τοῦ παλατίου, Εὐδοκίας τῆς γυναικὸς Θεοδοσίου, καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοδοσίου, Μαρκιανοῦ τε καὶ Κωνσταντίνου στῆλαι ἔστησαν, ἔνθα καὶ ὀρχήσεις τῶν δύο δημοτικῶν μερῶν ἐγίνοντο ἕως Ἡρακλείου. Suidas V: Τετραβουνάλιον.

Ὁ δὲ Ζεύξιππος τὸ λουτρὸν ὑπὸ Σεβήρου κατεσκευάσθη καὶ ἐστοιχειώθη μετὰ Καρδυ. . . . . . ἅπτεσθαι ὑαλίνης, τὸ δὲ ὕδωρ ζέειν σφοδρῶς καὶ τὸν ἀέρα τοῦ λουτροῦ, ἀλόγισι δέ τινες ἐλθόντες τοῦτο κατέστρεψαν. . . f. Καρδαλης. Cod. ἐστὶ μετὰ τοῦ μαδικοῦ πυρός.

Ἡ στήλη ἡ ἱσταμένη ἐν τῷ ἀρμαμεντῷ Φωκᾶ τοῦ στρατιώτου ἐστὶ, καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας περὶ τὸ τέλος σπουδάζων ἀναγαγεῖν αὐτοὺς ἐν τῷ κτισθέντι κίονι, παρελθουσῶν ἡμερῶν δεκαπέντε, κατήχθη τῆς βασιλείας αὐτοῦ. τότε δὲ ἦν ὁ Συμεὼν ὁ ὅσιος.

Ὁ αὐτὸς δὲ Φωκᾶς ἔκτισε τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Φωκᾶ ἐν τῷ μιλίῳ μήπω ὀρθώσας αὐτόν. ἐκεῖσε δὲ ἦν ἀλλαγὴ τῶν Κουντούρων ἕως τότε, καὶ καθ' ὃν τρόπον ἦν τζοκόπησε κουντούρων ἐκ τῶν ἐκεῖσε, ἐπὶ ἐχρημάτιζε πρότερον ἀλλαγὴ χερσαῖα, καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖσε ἤλλαξε μέχρι τῆς χρυσείας πύλης, μετὰ τὸ αὐξηθῆναι καὶ βασιλεῦσαι ἔστησεν ἐκεῖσε δύο ἵππους κουντούρους ἀντζοκοπημένους, καὶ βωμοὺς λιθίνους τετραδικοὺς σιμύργους τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, ὃν αὐτὸς ἀνήγειρε, δίπλων αὐτὸν ὀνομάσας τὸν τόπον. ἐκεῖσε γὰρ καὶ εἰκόνας τέσσαρας μετὰ ψηφίδων χρυσῶν Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἱστόρησεν. ὁ δὲ Ἡράκλειος ἐλθὼν καὶ κρατήσας αὐτὸν, καὶ μετονομάσας εἰς τὸ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου ὄνομα τοῦ Θεολόγου. Loc. corrupt. Κόντυρος seu Κούντουρος, equus. videtur natum ex vocula caeserior.

Τὰ δὲ Λαύσου, οἶκος ἦν Λαύσου πατρικίου καὶ πραιποσίτου, ὅστις ἀρχὰς καὶ πολλὰς δόξας διήνυσεν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου τοῦ υἱοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου. ἐκόσμησε δὲ αὐτὸν διὰ De Lausi palatio vide Cedr. in Zenone.

ποικίλων καὶ πολυτελῶν μικρῶν κιόνων καὶ μαρμάρων. οὗτος δὲ οἶκος ἐκ τῶν δώδεκα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὑπῆρχεν, ἐν ᾧ καὶ ἀετοὶ λίθινοι καὶ φιάλαι, καὶ βαθμοὶ καὶ βωμοὶ τετράγωνοι εἰς διακόσμησιν τῆς πόλεως ἵσταντο μέχρι τῆς σήμερον.

Πλησίον δὲ τῆς ἀψῖδος τοῦ μιλίου στήλη ἐστὶν ἔφιππος Τραϊανοῦ, καὶ πλησίον αὐτοῦ ἔφιππος στήλη Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ.

Ἀρκαδίου δὲ καὶ Θεοδοσίου τοῦ υἱοῦ καὶ Ἀδριανοῦ πλησίον τῆς στήλης Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἀμφότεραι ἔφιπποι ἵστανται ἐν τοῖς τοῦ ταύρου μέρεσι πλησίον τοῦ κίονος κάτωθεν. ἡ δὲ ἐν τῷ Ζευξίππῳ λουτρῷ ἱσταμένη στήλη ἐκ χρωμάτων Φιλιππικοῦ ἐστὶ τοῦ παραβάτου.

Post illa verba pag. 64. v. 43. ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος, εἶτα ἐπίσκοπος, multa sequuntur in Cod. Bauarico, quæ hîc exſcripta vides.

Περὶ τοῦ κίονος τοῦ φόρου.

Ὑπὸ κάτω δὲ τοῦ κίονος τοῦ φόρου ἐτέθη καὶ τὸ παλλάδιον στοιχεῖον, καὶ ἕτερα σημειοφορικὰ πολλά. ὁ δὲ κύκλος τοῦ φόρου ἐστὶ τὸ ἴσον τῆς ποδίας τῆς κόρτης τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐν ᾧ αὐτὸς ἔπηξεν ἐκεῖσε, ὅτε ἀπῆλθεν ἀπὸ Ῥώμης.

Οἱ σηματοειδεῖς δύο ἔμβολοι ἐτύγχανον τότε σαῦλοι γύρωθεν τῆς κόρτης, καὶ ὁ περίβλεπτος οὗτος κίων, καὶ ἡ στήλη τοῦ Ἀπόλλωνος, ἣν ἔστησε Κωνσταντῖνος ὁ μέγας δίκην ἡλίου εἰς ὄνομα αὐτοῦ, θεὶς ἐν τῇ κεφαλῇ ἥλους ἐκ τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν δίκην ἀκτίνων, ὡς ἥλιος τοῖς πολίταις ἐκλάμπων.

Περὶ τῶν ἀρτοπωλείων.

Ἐν δὲ τοῖς ἀρτοπωλείοις, κιόνεια ὀκτὼ περιφερῆ τὴν καὶ ταύρους, καὶ ἀετοὺς, καὶ λέοντας, λαγωούς τε καὶ κριῶν κέρας, καὶ στρουθίων, καὶ κορώνης, καὶ τρυγόνος μιᾶς, καὶ γαλῆς, καὶ δαμάλεως, καὶ Γοργόνας δύο, μίαν μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν, καὶ ἑτέραν ἐξ εὐωνύμων· ἡ μία τὴν ἑτέραν κατ' ὄψιν βλέπουσα, ὑπὸ μαρμάρων ἐγκεκλυμμέναι, καὶ χοίρων ἀγρίας πλῆθος. ἵσταντο δὲ μέχρι Ζήνωνος. Γαληνός τέ τις ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος ὑπάρχων ἐκεῖσε περιωθείσας τὰς Γοργόνας ἔλεγεν ἱερογλυφικὰ καὶ ἀστρονομικὰ τῶν μελλόντων, δηλούσας τὰς ἱστορίας πάσας σὺν τῷ ὀνόματι Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου τυπωσαμένου ταῦτα. τοῦ δὲ αὐτοῦ Γαληνοῦ ἐπὶ πλεῖστον συγχάσαντος καὶ τοῖς ἀναγνώσμασι προσέχοντος τὰ μέλλοντα συμβαίνειν Ζήνωνι παρὰ Βηρίνης καὶ γελάσαντος, Καλλίστρατός τις συρφετὸς κάπηλος τὴν τέχνην μετὰ τὴν ἐπάνοδον Ζήνωνος διαβάλλει τὸν Γαληνόν. ὁ δὲ Ζήνων τοῦτον ἀνῄρηκε. λέγουσι δὲ, καὶ ἔστιν ἀληθὲς, ὅτι αἱ ἀγέλαι τῶν χοίρων ἐκεῖσε διερχόμεναι εἰς τὸν ἀρτοπωλειακὸν τόπον μέσον τῆς καμάρας ὅτε διέρχεται, καὶ οἱ τούτους ἐλαύνοντες τύπτουσι τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων σφοδρῶς, μέχρι ὅτου αἷμα χυθὲν ἐκ τῶν ῥινῶν αὐτῶν εἰς θυσίαν τοῦ τόπου ἐκείνου, οὐ μεθίστανται ἐκεῖσε. ἡνίκα δὲ χυθῇ αἷμα ὀλίγον, ἀδεῶς ὁρμᾷ ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές.

Ὅτι ἐν τῷ ταύρῳ στήλη τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἵσταται. ἦν δὲ πρώην ἀργυρᾶ, ἔνθα τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἥκοντας ἐδέχετο ἐκεῖσε, καὶ πρώην παλάτιον ὑπῆρχε καὶ ξενοδοχεῖον τῶν Ῥωμαίων, δῆλον ὅτι εἰς τὸ καλούμενον ἀλωνίτλιν, ἐπάνω δὲ τοῦ μεγάλου κίονος ἐστήλωται Θεοδόσιος, οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ, ὁ μὲν Ὀνώριος ἐπάνω τῆς λιθίνης ἀψῖδος τῆς πρὸς δυσμὰς, ὁ δὲ Ἀρκάδιος ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὴν λιθίνῃ ἀψῖδι. ὑπάρχει δὲ τὸ περίβλεπτον

μεγάλων

μεγάλων κιόνων τῶν τετραδυσίων· μέσον δὲ τῆς αὐλῆς, ἐστὶν ἔφιππος, ὃν οἱ μὲν λέγουσιν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, ἕτεροι δὲ τὸν Βελλεροφόντην. ἤχθη δὲ ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας. τὸ δὲ τετράπλευρον τοῦ ἐφίππου τὸ λιθόξεστον ἔχον ἐγγεγραμμένας ἱστορίας τῶν ἐσχάτων τῇ πόλει τῶν Ῥώσων μελλόντων πορθεῖν τὴν αὐτὴν πόλιν. καὶ τὸ ἐμπόδιον ἀνδριαντοειδὲς χαλκούργημα βραχὺ παντελῶς, καὶ δεδεμένον γονυκλινὲς ἔχει ὁ ποὺς ὁ δεξιὸς ὁ ὡνυμος τοῦ μεγάλου, καὶ αὐτὸς σημαίνει, ὅ, τι ἐκεῖσε ἐγγεγραμμένον. ὡσαύτως καὶ ὁ μέγας κίων ὁ κοῦφος, καὶ ὁ ξηρόλοφος τὰς ἐσχάτας ἱστορίας τῆς πόλεως ἔχουσιν ἐν ἱστορίαις ἐγγεγραμμένας.

Ὅτι τὸ καλούμενον Φιλαδέλφιον οἱ υἱοί εἰσι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. ὁπότε μὲν δὲ ὁ μέγας ἐτελεύτησε, τοῦ Κωνσταντίου ὄντος ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς μέρεσι, Κωνσταντίνου δὲ ἀπὸ δύσεως καὶ Γάλλου ἐρχομένων συναπήντησαν, ἐκεῖσε ἀσπάζονται ἀλλήλους, οὐχ ὅτι ἐκεῖ συναπήντησαν, ἀλλὰ τῆς ὑπαντήσεως αὐτῶν ἐκεῖσε ἀνασηλωθείσης. ὡς ἕτεροι φασὶν, ὅτι τὸ νῦν καλούμενον Φιλαδέλφιον, ἐν ᾧ ἐστὶ Βόθρος ἀψὶς, περιτείχισμα ἦν καὶ πόρτα χερσαία τὸ παλαιὸν ὑπὸ Κάρου κατασκευασθεῖσα. ἐκεῖ οὖν ἵστατο ἡ στήλη τοῦ φόρου, ἣν εἰς κατεύχην ὑπέδεχον ἀπὸ τοῦ Φιλαδελφίου· ὡς δὲ ὁ διακρινόμενος λέγει, ἀπὸ Μιναόρας.

Η ἐν τῷ φόρῳ ἱσταμένη στήλη πολλὰς ὑμνῳδίας δεξαμένη εἰς τύχην τῆς πόλεως προσεκυνήθη, παρὰ πάντων ὑψωθεῖσα ἐν τῷ κίονι, τοῦ ἱερέως μετὰ τῆς λιτῆς παρεστηκότος, καὶ μετὰ κραυγῆς τὸ Κύριε ἐλέησον βοῶντος ἑκατοντάκις, καὶ ἄνωθεν ἐκεῖσε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ κίονος πολλὰ ἐτέθησαν θαυμαστὰ καὶ παράδοξα, καὶ πανήγυρεις περὶ τούτου γέγονε παρερχομένων, καὶ ὀψώνια πολλὰ τότε ὁ βασιλεὺς δέδωκε. τῇ δὲ ἐπαύριον τὸ γενέθλιον τῆς πόλεως γέγονε, καὶ μέγα ἱπποδρόμιον, ὅτε ἡ ὠνομάσθη Κωνσταντίνου πόλις.

Τὸν δὲ εἰς Φιλαδέλφιον ἔντα σταυρὸν, ἀνέστησεν ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος ἐπὶ κίονος κεχρυσωμένου διὰ λίθων καὶ ὑέλων κατὰ τὸν σταυρὸν ἤτοι τύπον, ὃν εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τοῦ κίονος ἐκείνου τοῦ πορφυροῦ, καὶ ἐποίησε στήλας τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐτύπωσεν ἐπὶ δεξίου καθέζεσθαι. ἐποίει δὲ καὶ τὸν κίονα ἐκεῖνον, ἱστορίας τὰς ἐν αὐτῷ ἐν ζωδίοις, καὶ γράμματα Ῥωμαίοις τὰ ἔσχατα σημαίνοντα· ἵστανται δὲ ἀντικρὺ τῶν δύο υἱῶν αὐτοῦ ἐπὶ δεξίου καθεζομένων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀσπαζομένων.

Ὅτι τὸ λεγόμενον μόδιον, ὡρολόγιον ἦν, ἤγουν τὸ ἔξαμον τοῦ μοδίου. ἵστατο δὲ ἐπάνω τῆς ἀψῖδος τοῦ Ἀμαστριανοῦ μέσον τῶν δύο χειρῶν κατασκευασθὲν ὑπὸ Οὐαλεντινιανοῦ διὰ τὸ καὶ τὴν Λαμίαν εἶναι ἐγγὺς αὐτοῦ. ὑποκάτω δὲ ἐν τῷ εἰλύματι τῶν χειρῶν ἱστορίαι εἰσὶν, οἱ δὲ πεπειραμένοι, εὑρήσουσιν αὐτάς. ὁρίσθη δὲ τὸ μόδιον κούμουλον παρασκευασθῆναι. εἰς δὲ τῶν ἐμπόρων παρεσχέ τινι σίτου ῥίγλον τὸν μόδιον. γνοὺς δὲ ὁ βασιλεὺς, ἔκοψε τὰς δύο αὐτοῦ χεῖρας καὶ ἀνεστήλωσεν ὀρθῶσθαι ὁμοίως καὶ τὸ μόδιον· ἐχρημάτιζε δὲ ὡρολόγιον. Suidas v. [illegible]

Ὅτι ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Ἀμαστριανοῦ ἥλιος ἵστατο ἐν αὐτῷ ἐν ἅρματι μετὰ μαρμάρου στηλωθεὶς, καὶ Ἡρακλῆς ἀνακείμενος, ἔνθα καὶ ποταμὸς καὶ ἀπὸ λευκοῦ λατρευόμενος, καὶ χελῶναι ἐκεῖσε μετὰ ὀρνίθων, καὶ δράκαιναι δωδεκάκις, καὶ μαρμάρινος στήλη ἱσταμένη ἐκ χώρας Παφλαγονίας δεσπότου, καὶ ἑτέρα κεχωσμένη ἐν τῇ κόπρῳ καὶ ὕβρεις, δούλου τοῦ ἐκ χώρας Ἀμάστρωνος Παφλαγόνος. ἐκεῖσε δὲ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἐτέθησαν τοῖς δαίμοσιν ἀμφότεροι, καὶ ἀνεστηλώθησαν ἐκεῖσε καὶ καλλωπισμὸς κιόνων λευκῶν σχηματοειδῶς ἀνεγερθέντων. ἐγίνοντο δὲ ἐκεῖσε δαιμόνων ἐπισκοπίαι πολλαί.

Εἰς δὲ τὸ καλούμενον βοὸς κάμινος ἦν παμμεγέθης ἐκτισμένη βοὸς ἔχουσα κεφαλὴν, ἔνθα καὶ οἱ κακοῦργοι ἐτιμωροῦντο, ὅθεν καὶ Ἰουλιανὸς παραφάσει τὴν καταδίκην πολλοὺς ἐν αὐτῇ κατέκαυσε Χριστιανούς. ἦν δὲ ἡ κάμινος βοὸς τύπος παμμεγεθεστάτου θεάματος, ὃ κατὰ μίμησιν καὶ ἐν τῷ νεωρίῳ βοῦς ἀπετυπώθη. ἦν δὲ ἡ κάμινος ἕως Φωκᾶ, ἀλλ' ὑπὸ Ἡρακλείου ἐφονεύθη λόγῳ φυλακῆς. ἐν αὐτῷ δὲ τόπῳ καὶ ἀψῖδες ὅμοιαι τῷ ξηρολόφῳ, ἔχουσαι ἀγάλματα πολλὰ, καὶ ἱστορίας λιθίνας. οἱ δὲ ἐρχόμενοι διερευνῶσιν οὐκ ὀλίγα.

* ἐξακιόνιον

Τὸ * ἐξακιόνιον, χρύσεον ἦν τεῖχος παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθέν. διήρκεσε δὲ χρόνοις λβʹ, μέχρι τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ. ἔξωθεν δὲ ἵσταται κίων ἔχων στήλην τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τοῦτο χάριν λέγεται * ἐξακιόνιον. ἵσταντο δὲ ἐκεῖ στῆλαι πολλαί· συνέτριψε καὶ ταύτας ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος. ἔτι δὲ εἰς τοὺς νῦν σωζομένους κίονας ἵσταντο αἱ ἀπὸ Κυζίκου ἐλθοῦσαι στῆλαι ἄνωθεν καὶ κάτωθεν εἰσὶ καὶ λοιπὰ μικρὰ ξόανα ἅτινα σημαίνουσι τοῖς πεπειραμένοις ἀκριβῆ πολλὴν γνῶσιν.

* ἐξακιόνιν

* στρατήγιον,

Τὸ καλούμενον στρατήγιον, στήλη ἐστὶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, ἡ ἐν τῷ μεγάλῳ ἱσταμένη, καὶ ἵσταται πρὸς τὴν εἰς τὴν Χρυσόπολιν, ὅτι τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐκεῖσε ἐρρόγευσε διπλῆν ῥόγαν τὸν ἕνα χρόνον. ἐκ δὲ τοῦ στρατοῦ ὠνομάσθη * στρατὸς, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Χρυσόπολις, παρὰ τῶν Μακεδόνων. ἵσταται δὲ, ὡς εἴρηται, ἡ στήλη εἰς τὴν Χρυσόπολιν, ὡς ἀνήγειραν αὐτὴν οἱ λαοὶ χρόνοις ἑξακοσίοις τεσσαράκοντα ὀκτώ. ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος ἤγειρεν αὐτὴν ἐν τῇ πόλει. ἐκεῖσε δὲ ἀπεδοκιμάζοντο οἱ στρατιῶται, ὅτι πεδίον ἦν ὁ τόπος.

Τὸ δὲ μονόλιθον τὸ ἱστάμενον ἐκεῖσε ἀπόκλασμα ἦν τοῦ ἱσταμένου εἰς τὸ ἱππικόν. ἦκε δὲ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν παρὰ Πρόκλου πατρικίου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου. ἵσταται δὲ καὶ εἰς τὸ αὐτὸ στρατήγιον καὶ ὁ τρίπους ἔχων τὰ παρῳχηκότα, τὰ ἐνεστῶτα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι· καὶ ὁ νότιος πόλος, καὶ ἡ λεκάνη τοῦ τελεσματικοῦ ἡ τεθεῖσα εἰς τὰ Τζύκρου, εἰς μαντεῖον γὰρ ἦν ὁ τόπος. πλησίον δὲ ἐκεῖσε, καὶ ἡ τύχη τῆς πόλεως· ὁ δὲ Βάρδας ὁ Καῖσαρ ὁ θεῖος Μιχαὴλ τοῦ βασιλέως μετέθηκε καὶ περιήγαγεν αὐτὰ καὶ συνέτριψε. περὶ δὲ τοῦ μονολίθου ὁ χρονικὸς δηλοῖ τὴν αὐτὴν ἱστορίαν. ὁ δὲ μικρὸς στρατήγιος ὑπάρχει στήλη τοῦ Λέω Μακέλη.

Ὁ λιμὴν τῶν Σοφιῶν ἐκτίσθη παρὰ Ἰουστίνου τοῦ ἀπὸ τῶν Κουροπαλατῶν τοῦ ἀνδρὸς Σοφίας τῆς Λωμῆς. μέσον δὲ τοῦ λιμένος ἵστανται τέσσαρες στῆλαι Σοφίας καὶ Ἰουστίνου, Ἀραβίας καὶ Βιγλεντίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ. καὶ αἱ μὲν δύο ἀφῃρέθησαν παρὰ Φιλιππικοῦ, εἶχον δὲ καὶ γράμματα τῶν μελλόντων.

Ὁ δὲ λιμὴν τοῦ Ἐλευθερίου ἐκτίσθη παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· ἵσταται δὲ καὶ στήλη λιθίνη Ἐλευθερίου ἀσυγκρίτου, φέρουσα ἐπ' ὤμων καπούλιον καὶ πλίον ἐν τῇ χειρί.

Τὸ δὲ νῦν λεγόμενον τετράπυλον πρώην ὠνομάζετο τετράδιον, καὶ διήρκεσεν ἔτη ἑξήκοντα μέχρι Ζήνωνος. ἦν δὲ ἐκεῖσε κουβούκλειον ἐπάνω κιόνων ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθὲν καθ' ὁμοίωσιν τῆς Ῥώμης. οἱ δὲ σύζυγες τοῦ πλανωμένου βασιλέως καὶ ἡ Αὐγοῦστα περιελάμβανον τὸ ἐξόδιον, καὶ ἐθρήνουν ἐκεῖσε τὸν τεθνηκότα ἔσωθεν τοῦ κουβικλείου, καὶ ἀπέλυον τὰ βῆλα πρὸς τὸ μὴ εἰσέρχεσθαι ἢ κατοπτεύειν τοῦ λαοῦ τινά, καὶ κατ' ἰδίαν ἐκόπτοντο οἰμωγαῖς καὶ θρήνοις σφοδροῖς ἕως ὡρῶν ἕξ, καὶ ἐκ τότε ἐλάμβανον τὸν ἀποιχόμενον μέχρι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἐκήδευον αὐτόν, εἶθ' οὕτως ἀνθυπέστρεφον αἱ γυναῖκες. ἡ δὲ ἱσταμένη εἰς τὸ ἐξακιόνιον στήλη ἐστὶ βραχέως κίονος κατὰ τὸ βόρειον μέρος ὑπάρχει Κωνσταντίνου τοῦ τυφλοῦ τοῦ υἱοποιείζοντος υἱοῦ τῆς Εἰρήνης. ἡ δὲ ἱσταμένη εἰς

τὸ

τὸ σῆμα ἐπὶ κίονος ὑπάρχει Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ υἱοῦ Ἀρκαδίου, ὃν ἀνήγειρε Χρυσάφιος εὐνοῦχος ὁ Τζουμᾶς καὶ παρακοιμώμενος.

Αἱ δὲ στῆλαι τῶν ἐλεφάντων τῆς χρυσῆς πόρτης ἥκασι ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ * ἄρεος ἀπὸ Ἀθηνᾶς παρὰ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ τοῦ κλήρεος τοῦ χερσαίου τείχους μέχρι τῶν Βλαχερνῶν, ὅπερ ἔκτισεν εἰς ἑξήκοντα ἡμέρας ἐργόντων τῶν δύο μερῶν τοῦ δήμου ἀπὸ χιλιάδων ὀκτὼ, ὄντων δημάρχων Μαδαλᾶ ἤγουν τῶν Βενέτων, καὶ Χαρσίου ἀδελφοῦ αὐτοῦ . . . . . μέρους Πρασίνων μετὰ καὶ Εὐλαμπίου συζυγοῦς. ἐκώθησαν δὲ οἱ Βένετοι ἀπὸ Βλαχερνῶν, οἱ δὲ Πράσινοι, ἀπὸ χρυσέας πόρτης, καὶ ἐκώθησαν εἰς τὴν μυριάνδρου πόρτην τὴν καλουμένην πολυάνδριον, διὸ καὶ ἐκλήθησαν Πολυάνδριος, διὰ τὸ ἀμφότερα τὰ μέρη ἐκεῖσε ἑνωθῆναι. αἱ δὲ λοιπαὶ στῆλαι αἱ ἱστάμεναι εἰς τὴν χρυσέαν ἥκασι παρὰ Βυγλίου ἀσυγκρίτης, καὶ ἀστρονόμου μετὰ τῆς γυναικείας τῆς κατεχούσης τὸν στέφανον εἰς τύπον τῆς πόλεως· κλασθείσης δὲ καὶ στήλης τοῦ Θεοδοσίου ἐπὶ τοῦ κίονος τοῦ Ταύρου ὁ χοῦς ἐχωνεύετο εἰς τὸν λιμβόα καὶ ἐχαμίαθη.

* in marg. ἐς Ἄρεως

Τὸ δὲ σταυρίον τὸ ἱδρυμένον ἐπὶ κίονος πλησίον τῶν ἀρτοπωλείων ἐν τῇ αὐλῇ τῇ λιθοστρώτῳ ἀνηγέρθη παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅτε ἐκτίσθη ἡ πόλις. εἰς δὲ τὸ παλαιὸν, ἔφερον ἐκεῖσε τοὺς ἵππους ἑκατέρων τῶν μερῶν ἡνίοχοι, καὶ εὐφημίζοντες ἔλεγον, τοῦ σταυροῦ ἡ δύναμις βοηθεῖ αὐτοῖς. ἐκεῖσε δὲ ἵσταντο καὶ πύλαι χαλκαῖ τεσσάρων μερῶν. καὶ περὶ τὸ πηγύρωμα τέσσαρες, καὶ σημειοφορικὰ πολλὰ, καὶ διήρκεσαν μέχρι τοῦ Θεοφίλου. ἐκ τότε δὲ ἐκτίσθη κοιλὰς κλαυθμῶνος παρ' αὐτοῦ· καὶ προσεπάγησαν οἱ σωματοπρᾶται ἐκεῖσε πιπράσκοντες τὰ οἰκετικὰ πρόσωπα.

Περὶ τοῦ ξενοκίονος τῶν Θεοφίλου.

Ἐν δὲ τῷ καλουμένῳ Ζεύγματι ἐπάνω τοῦ λόφου, ὅπερ ὁρᾶται εὐμήκης κτίσμα νοσοκόμου, ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀνέγειρεν αὐτὸ εἰς πορνεῖον· ἵστατο δὲ στήλη ἐπὶ χαλκοῦ λιθίνου κίονος τῆς Ἀφροδίτης. τῶν δὲ ἐρώντων τὰς ἐκεῖσε οἰκούσας μαχλάδας ἔξωθεν τοῦ αὐτοῦ οἴκου, οὐχ εὑρίσκετο ἕτερον πορνεῖον. καὶ ἦσαν * διάχωρα, ἐπὶ τοὺς κίονας μετὰ κρικέλων καὶ κουρτίων. καὶ οὕτως ἐκεῖσε ἐν ἀσωτίᾳ οἱ ἐρῶντες ἐτέρποντο. ἦν δὲ καὶ στήλη τῶν ἐν ὑπολήψει οὐσῶν καθαρῶν γυναικῶν καὶ παρθένων, πλουσίων τε καὶ πενήτων, ἐάν τις ἔλυσεν αὐτῶν τὴν παρθενίαν. ἐκείνων δὲ μὴ θελουσῶν ὁμολογεῖν, ἔλεγον αὐταῖς οἱ γονεῖς τε καὶ φίλοι· ἀπέλθωμεν εἰς τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἄγαλμα· εἰ καθαρὰ εἶ, ἐλεγχθήσῃ ἐπὶ τῆς στήλης· καὶ ὅτε ἐπλησίαζον, ἡ μὲν ἄμεμπτος διήρχετο ἀβλαβής, ἡ δὲ διεφθαρμένη, ἡνίκα ἐπὶ τὸν κίονα τοῦ ἀγάλματος ἐπλησίαζεν, ἄκουσα καὶ μὴ βουλομένη ἐπισυσσία ἀθρόα ἠνοίγοντο τὰ ἱμάτια αὐτῆς καὶ ἐδείκνυε τὸ ἑαυτῆς αἰδοῖον· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἔχουσαι ἄνδρας, ἐὰν λαθραίως ἐμοιχεύοντο, τοῦτο ἐγίνετο, καὶ οὕτως ἀπηλέγχετο, καὶ ἐθαύμαζον πάντες καὶ ἐπίστευον τῇ γενομένῃ πορείᾳ· ἐκεῖσαι γὰρ παρθένους ὡμολόγουν. ἡ δὲ γυναικαδελφὴ Ἰουστίνου τοῦ ἀπὸ Κουροπαλατῶν συνέτριψε τὴν στήλην διὰ τὸ καὶ αὐτῆς τὸ αἰδοῖον φανῆναι μοιχευθείσης.

* διάφορα

Hactenus Paralipomena ex Codice Boico pro Originibus Constantinopoleos Codini; qui quidquid de ſtatuis adfert, id, pauculis locis exceptis, exſtat apud Suidam, & quidem verbatim propemodum. Id vt videas, omnia breuiter percurram.

1. Quæ Codinus narrat de ſtatua Ianuatij inuenies apud Suidam V. Ἰανουάριος. niſi quòd Suidas caret vocula ψήφων, quæ hîc non ſignificat *numeros*, vt vertit interpres, ſed *calculos*.

2. Quæ Codinus habet de ſtatua tenente haſtam, ea exſtant in Suida V. Ἀθηνᾶ.

3. Quæ narrat Codinus de ſtatua tenente citharam, ea refert Suidas V. Ἀπόλλων. niſi quòd Suidas pro κρινόμενος γὰρ τοῖς λοιποῖς ἄστρασι, legit, κιρνάμενος, *admixtus enim reliquis aſtris ſol omnia generat & producit.*

4. Statuam, quæ tenet forficem æneum, reperies aqud Suidam V. Ἥρα.

5. Vt & turrigeram illam, quæ mox ſequitur, V. Δημήτηρ.

6, Nec non ſtatuam, quæ pectinem fert, V. Ἀφροδίτη.

7. Præterea ſtatuam Iouis quæ tria poma gerit, V. Ζεύς.

8. Et ſtatuam Mercurij alati, V. Ἑρμῆς.

9. Eiuſdem Mercurij ſtatuam, quæ marſupium geſtat, V. Ἑρμῆς.

10. Statuam terræ, V. Ἑστία.

11. Statuam cornutam Seleuci, V. Σέλευκος.

12. Quæ Codinus ſcribit de veſtibus Atrabaticis, &

13. De Augusteone, ea habes apud Suidam, V. Ἀτραβατικοὶ, & V. Αὐγουστεῖον.

14. Statuam Conſtantini & Helenæ in apſide Cameræ fori, vide V. στήλη.

15. Equeſtrem ſtatuam Iuſtiniani, V. Ἰουστινιανός.

16. Crucem, V. σταυρός.

17. Xerolophon, V. Ξηρόλοφος.

18. Cruces Latronum, V. Φόρος.

19. S. Menam, V. Μηνᾶς.

20. Columnam Procopij, V. Προκόπιος.

21. Cynegium, V. κυνήγιον.

22. Statuam Verenæ, V. Βηρίνη.

23. Quæ Codinus memorat de ſtatua viro ſimili, quæ erat poſt Milium, ea inuenies apud Suidam, V. βασιλική, & ſimul emendabis editionem Douſæ; δ' ἐξάμμον Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως. Lege, δ' ἐξάμμον ἕως Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως.

24. Iam Codini θέαμα δεύτερον πλησίον τοῦ μιλίου repræſentabit tibi bona fide Suidas, V. μίλιον.

25. Ipſum initium ſecundæ partis, V. Ἀστραβηνή.

Imò etiam nonnulla Patalipomena, quæ ex Codice Boico exſcripſimus, exſtant apud Suidam: nam quæ ſunt de Euphemiæ ſtatua, ea videbis apud Suidam, V. Εὐφημία. Quæ de Arcadia, V. στήλη. Quæ de Pulcheria, V. Πουλχερία. vt cætera ſilentio prætercam, quorum partem iam ſuprà indicaui. Audio Meurſium in Origines Codini notas publicaſſe. Non vidi, tametſi, vt viderem, nihil intentatum reliquerim. Neſcio num hanc Codini cum Suida ſymphoniam & conuenientiam annotarit. Ego certè iam ante viginti annos annotaueram: quæ omnia vt rectiùs intelligas, operæ pretium erit legere Cedrenum in Theodoſio Magho pag. 264. vbi complures ſtatuas & antiqua Vrbis monumenta recenſet.

Excerpſi etiam ex Codice Boico variantes quaſdam ſcripturas, quibus hîc locum dare volui.

In Cod. Bau. ſic habet titulus, πάτρια τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πόθεν ἐκλήθη Βυζάντιον, καὶ πόθεν καλεῖται Βύζας. In marg. ſunt hæc verba: ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου, καὶ μετ' αὐτὴν αἱ τάξεις τοῦ παλατίου.

Ex quo liquet librum Curopalatæ, qui de officijs inſcribitur, poſt hunc collocandum eſſe.

Pag. 3. V. 14. vitiosè, βόσκονται τὴν αὐτῶν τέξασθαι. V. 16. πασῶν διεξόδους. V. 20. ἀφ' ἑκόντων καὶ θυσίας.

P. 7. V. 5. τὸν ἀποπεπληρότα τόδε ἔργον. V. 7. κατὰ τὸν εἰρημένον ποταμὸν θύελλαν συμμίξας. vitiosè. V. 27. τὸν τοῦ Ἡρακλέους καλούμενον πύργον.

P. 8. V. 11. βωμόν. V. 17. Ἀρτέμιδος δὲ καὶ πρὸς τὸ τῆς Θρᾴκης ὄρος.

P. 11. V. 21. Καλχηδόνα δὲ ὠνόμασε τὸ χωρίον;

P. 19. V. 28. οἱ καμπτῆρες.

P. 31. V. 24. καὶ τὸ χρυσόκλαβον.

P. 43. V. 5. πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν.

ADDENDA CODINO.

E Canicleo, ſeu præfecto Caniclei, Codinus pag. 17. editionis Iunianæ: ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου. *Præfectus Caniclei erat Imperatoris conſocer* ὀχούμενος, *& vehebatur*, equo ſcilicet, vel alio vehiculo intra aulam Conſtantinopolitanam; quod nulli alteri conceſſum. Magna erat dignitas, cuius paſſim fit mentio apud Hiſtoricos Græcos. Ioannes Curopalata in Michaele Rhácabe: *Animæ quaſdam maculas ſimulat ſe cuidam religioſo explicare velle per Theoctiſtum, quem poſtea* τῇ τοῦ κανικλείου, *Caniclei dignitate honorauit.* Eadem de Caniclei præfecto Theoctiſto Cedrenus, vbi de cæde Leonis Armeni agit. Idem Cedrenus ſcribit occiſo prædicto Theoctiſto à Barda, Bardam τὴν τοῦ κανικλείου τιμὴν, dignitaté Caniclei in ſe tranſtuliſſe. Curopalata in Conſtantino Leonis F. *paulò pòſt miſſus eſt ab Auguſta patricius Baſilius Caniclei præfectus.*

De eodem Caniclei præfecto Theoctiſto Zonaras in Theophilo Imp. *Uxorem & Caniclei præfectum multùm obteſtatus eſt* (Theophilus) *ne paterentur venerandas imagines reponi.* Idem Zonaras in Alexio Comneno: *Comneni rebus ſuis iam in tuto collocatis, matrem & coniuges* ἐκ τῆς μονῆς τοῦ κανικλείου, *ex Monaſterio Caniclei ad Regiam accerſiuerunt.* Vbi Wolfius interpres, *ex Canicleo monaſterio.* Ex qua verſione ſuſpicari quis poſſet, Canicleum fuiſſe monaſterium, tametſi adiuncto palatio: nam monaſterijs, nominatim ei, quod Hodegetria nominabatur, & templis præcipuis, vt Blacherniano, adiungebantur palatia, in quibus Imperatores vel pietatis vel recreationis cauſſa aliquando verſabantur. Hinc Iunius τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου, *Caniclei præfectum*, putat præfectum fuiſſe arcis & monaſterij hoc nomine in vrbe Conſtantinopolitana. Quæ fuit etiam ſententia Wolfij in Indice ad Zonaram. *Cani-*

cleum, inquit, *monasterium.* pagina 123. & 234. Xylander in Notis ad Cedrenum num. 196. ingenuè fatetur, se nescire quid sit *Caniclei dignitas.* Nicephorus Gregoras lib. 7. Histor. Rom. *Erat tum procurator negotiorum Imperij vir prudens, & ob industriam, & Reipubl. gerendæ scientiam Imperatori charus, vnde & authoritate & opibus pollebat, Nicephorus Caniclij præfectus; is blandis sermonibus & obsequijs, lenitate Imperatoris conciliata petit & accipit generum filium eius Ioannem, indignante quidem & refragante Imperatrice, sed tamen accipit.* De eodem Nicephoro Caniclei præfecto Cantacuzenus lib. 1. Histor. cap. 14. *De Senatu Palatino præsentes aderant Magnus Logotheta Metochites, cuius antea meminimus, & Nicephorus qui Canicleo præerat, & vehi solebat, admirabili sapientia, consilióque præditus, & ab Imperatore beneuolentia honoréque singulari dignatus, ita, vt etiam Irenem filiam eius Ioanni Despotæ filio suo nuptijs coniungeret. Hic Nicephorus prius Imperatoris domestica administrabat: tum autem podagra conflictatus functione illa abierat. Nihilominus summo eum honore Imp. prosequebatur.*

Ex hoc & prædicto Gregoræ loco intelligis, quare præfectus Caniclei συμπένθερος, *consocer* Imperatoris appellaretur; quia tanta erat hæc dignitas, vt præfectus Caniclei posset filio suo impetrare filiam Imperatoris, & filiæ filium. Hinc συμπένθερος: nam præfectus Caniclei à filia Imperatoris, si nupta filio esset, vocabatur socer; & Imperator à filia præfecti Caniclei socer. Idem factum quando filius Imperatoris in matrimonio habebat filiam præfecti Canicleo. Idem Cantacuzenus lib. 4. cap. 40. *Palæologus præsidem Caniclei Angelum legatum mittit.*

Nicetas Choniates lib. 1. de rebus gestis Manuelis Comneni de Styppiota agens: *Tandem ad Caniclei magnificum munus, & intimam etiam Imperatoris familiaritatem promotum magis etiam extulit.* Hanc tamen tantam dignitatem sua granditate inferiorem duxit Constantinus Mesopotamita, vt lib. 2. de Alexio Comneno scribit idem Nicetas. *Caniclei officium*, inquit, *quod Isaaco imperante obtinuerat, ei rursus offerebatur; vt suo fastigio inferius re[illegible]uit.* Georgius Logotheta Acropolita in Chronico Constantinopolitano, non procul à fine: *Misit Imperator ad Regem Siciliæ Apostatæ generum per Nicephorum Canicleum*: vbi ipse Canicleo præfectus *Canicleus* appellatur; vt & in Disputatione Gregentij Κανικλείου.

Durauit hæc dignitas ad Imperij Constantinopolitani extrema vsque tempora. Palæologus apud Phranzem lib. 2. Chronici cap. 17. *Duxi ego vxorem Helenam filiam Alexij Palæologi Examplaconis, qui Canicleo præerat.* In Disputatione Gregentij, Imperator: *Erbæ*, seu Herbano, *patrinus, seu susceptor in baptismo factus, Leonis nomen imposuit, & Hypecclesionem* (ὑπεκκλησιώτα) *eum fecit, quem Romani Patricium & Caniclionem appellant.* Extat hæc disputatio Tom. 4. Biblioth. Patrum, cuius occasione Meursius varia philosophatur in suo Lexico V. Πατρίκιος. Obserua, non omnem Patricium fuisse Caniclionem, sicut hæc disputatio Gregentij affirmare videtur; quia vnus Canicleo præfectus erat, multi autem Patricij. Contingere

re quidem poterat, vt Canicleo præfectus Patricius esset, sed id non erat necessarium.

Obserua secundò, falsum esse quod Meursius scribit: *Imperatorem Ecclesiæ & rebus Ecclesiasticis præfuisse, veluti supremum caput.* Nullus Imperator Orthodoxus hunc titulum sibi arrogauit: schismaticorum & hæreticorum hoc proprium est. Orthodoxi Imperatores norunt se esse oues Ecclesiæ, non pastores; subditos, non capita. Defensores itidem Ecclesiæ sunt; Capitis nomen summo Pontifici, Christi Vicario, Petrique successori non inuiti relinquunt. Ne Caluinistæ quidem Puritani capitis Ecclesiastici nomen Regibus tribui ferunt. Notum est quàm limis oculis Caluinus Regem Angliæ ob hunc titulum assumptum aspexerit, & in Belgio quàm feruentiores Caluinistæ obsistant, ne fœderati Ordines pro capite Ecclesiæ efferantur & agnoscantur.

Obserua tertiò, falsum esse quod Meursius dicit: Patricium aliquem ὑπεκκλησίᾳ dictum, tenuisse vicem Imperatoris, in hoc, vt ita loquar, *Capitaneatu* Ecclesiæ. sed vt fictitium est, vllum Imperatorem Catholicum pro capite Ecclesiæ sese venditasse; ita fictitius est iste Patricius Vicarius Imperatoris in rebus Ecclesiasticis. Et tamen hoc semel effudisse non contentus, id V. ὑπεκκλησίων recinit. Scilicet Imperator Iudæum recentem à baptismo suum in rebus Ecclesiasticis Vicarium constituisset, etiamsi pro capite Ecclesiæ se venditasset; rudem adhuc rituum Christianorum, & Ecclesiasticæ politiæ ignarum! Politica igitur dignitas erat, non Ecclesiastica, quemadmodum & Patriciatus, & præfectura Caniclei.

Longè alia & aliter de præfectura Caniclei doctissimus vir Nicolaus Alemannus: nam in commentatio ad ἀνέκδοτα Procopij, quæ ipse nuper euulgauit, in illud p. 29. v. 2. *Colore imbutus, quo scribere mos est Imperatoribus*, ita scribit: *Gregorius Secundus ad Leonem Isaurum Imperatorem.* Litteræ tuæ, & non alienæ sigillis Imperatorijs obsignatæ diligenter essent, & accuratæ intus subscriptiones per cinnabarim propria manu tua, vt mos est Imperatoribus subscribere. Cinnabarim *vocauit ob coloris similitudinem; sed Imperatorium* Encaustum *purpureum erat ex murice.* Sacri affatus quoscunque nostræ mansuetudinis in quacunque paginarum scripserit auctoritas, non alio vultu penitus, aut colore, nisi purpurea tantummodo inscriptione lustrentur: scilicet vt cocti muricis, & triti conchylij ardore signentur. Hanc autem sacri Encausti confectionem nulli sit licitum, aut concessum habere. *l. 6. C. Diuers. rescript.* Encaustum *hodie in Italia dicimus* Enchiostro; Encausta & Encaustaria *legendum ad l. 9. C. de Agric. Liquor ille purpureus, quem hic non atramentum, sed purpuramentum vocare liceat, seruabatur in atramentario, nisi dicere malis etiam, purpuramentario; quod cùm Caniculi formam effigiémque præ se ferret (quales atramentariorum formas hodiéque vsurpamus) ob id* CANICVLVS *est appellatum. Et à* CANICVLO *erat, qui Cæsari eiusmodi purpuramentarium ministrabat. Anastasius Bibliothecarius ad Octauam Synodum Act.* 10. Præposi-

tus Caniculi est, qui curam & custodiam gerit Caniculi, id est, atramentarij, ex quo Imperator PHOENICEAS litteras scribit in chartis. *Ad nomen si quid praeterea Caesari subscribendum erat, id Praepositus Caniculi manu sua exarabat, quod in calce eiusdem synodi Christophorum Basilij Imperatoris à Caniculo fecisse liquet. Praeficiebantur Caniculo primarij à secretis, quorum magna dignitas & auctoritas fuit, vtpote quae solis tandem Imperatoris sanguine propinquis concederetur. Quae Iunius de hoc officio apud Codinum, nugae sunt.* Haec Alemannus: cuius sententiam non improbabilem Anastasij Bibliothecarij auctoritas efficit. Nec à Caniculo abludit nomen, quo Graeci vtuntur, quibus solenne Latina vocabula nonnihil inflectere, & ad Hellenismum quoad licet, conformare. Porro verba Actionis decimae, ad quae Anastasius suprà dictam notam adiecit, sunt ista. *Post hos piissimi & amatores Christi Imperatores Basilius & Constantinus figentes quidem propria manu in quinque voluminibus* (seu etiam pluribus) *pretiosae Crucis figuram, Basilio Magno Imperatore, similiter etiam & Constantino figente Crucem pro se & fratre suo Leone, subscribente quoque nomina trium Imperatorum, propria manu, & subscriptionis residuum subscribente Christophoro Proto à secretis, & praeposito Caniculi.* Graeca editio Romana ita habet: καὶ μετὰ τούτους οἱ βασιλεῖς, Βασίλειος, Κωνσταντῖνος καὶ Λέων, πηξάντων μὲν ἰδιοχείρως ἐν τοῖς πέντε βιβλίοις, τὸν τίμιον σταυρὸν, τὸν τύπον τῶν βασιλέων, καὶ γεγραφότων τῆς οἰκείας ὀνομασίας· τὸ δὲ τῆς γραφῆς ὑπόλοιπον γεγραφότος Χριστοφόρου πρωτοασηκρήτου, καὶ ἐπὶ τοῦ Κανικλείου. *Quod reliquum erat, Christophorus Proto à Secretis & praefectus Caniclij subscripsit.*

De diademate, quod Ἰουστινιάνειον *Iustinianeum* nominabatur, Codinus p. 99. editionis Iunianae. dixeram Tomo III. de S. Cruce lib. 1. cap. 20. eius formam esse quam ibidem repraesentatus nummus antiquus exhibet. Improbat hoc Nicolaus Alemannus in Commentario ad arcanam historiam Procopij, quia ante Iustinianum Theodosius, Marcianus, Leo, Zeno, Anastasius & Iustinus, eandem πτερωτὴν *cristam* in galea gestarunt, vt in eorum numismatis apparet; atque illa est, quam Τροπαιουχίαν vocatam idem Codinus affirmat. Verùm vt Iustinianus integras vrbes, & res alias à suo nomine ambitiosè nominauit, exstinctis priscis appellationibus, ita & huic capitis φορέματι seu gestamini suum nomen imponere potuit, licèt ab antecessoribus suis etiam vsurpatum fuisset. At Iustinianeum hoc diadema non bellicum aut castrense fuit, sed ciuicum; quo & in sacris & in Ecclesijs vtebatur. Sed & Codinus satis indicat, Tropaeuchian & Iustinianeum, & alia arbitrio Imperatoris tam domi quàm alibi gestata; ait enim: ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φορέματα διάφορα, ποτὲ μὲν τὸ ὀνομαζόμενον Τροπαιουχίαν, ποτὲ δὲ Ἰουστινιάνειον, ἐν ἄλλοις δὲ ἕτερα, &c. ἀπὸ μὲν οὖν τοιούτων φορεμάτων φορεῖ ὁ βασιλεὺς οἷα ἂν βούληται. Ex quibus Codini verbis liquet Imperatorem varia habuisse capitis φορέματα, & arbitratu suo nunc hoc, nunc illud gestasse: Iustinianei formam hanc nobis Alemannus exhibet ex tabula quadam, quae opere musiuo Rauennae exstat:

Non

Non negauerim Iuſtinianum tali capitis tegumento vſum; ſed hoc eſſe ipſum Iuſtinianeum ex tabula illa probari non poteſt.

De Curopalata paſſim Codinus in ſuo libello; quem olim officium habuiſſe ait, ſed ignotum; *nunc verò*, hoc eſt tempore Codini, *nullum*. Alemannus ad pag. 28. Procopij, duplicem Curopalatam ſtatuit; alterum, qui ſub ſe habebat Prætorianos milites, quorum plures ordines, *Domeſtici*, *Protectores*, *Silentiarij*, de quibus Procopius pag. 108. Ex his alij in atrio & veſtibulo Regiæ verſabantur, alij pro cubiculis deſidebant, & excubias agebant diu noctúque; hi σωματοφύλακας, *corporis cuſtodes*, Latinè excubitores vocabantur: illi φύλακας τοῦ παλατίου, cuſtodes palatij, Prætorij milites, ſeu Prætoriani; Aulæ vel Aulici milites. Præfectum his ordinibus *Comitem Prætorianorum*, ſeu *Excubitorum* appellat Iornandes; Procopius, *Principem cuſtodum palatij*; Corippus lib. 2. *Curam palatij*:

Diſpoſitórque nouus ſacræ Badoarius aulæ
Succeſſor ſoceri, factus mox Cura PalatI eſt.

Alter Curopalata erat præpoſitus fabricæ palatij, de quo Caſſiodorus lib. 7. Variar. epiſt. 5. cuius magnam dignitatem fuiſſe credit Meurſius in Gloſſario, *quòd ante Regem Theodoricum auream virgam geſtans primus incederet. At Caſſiodorus:* Primus, *inquit*, inter obſequia numeroſa, *hoc eſt*, *non inter ſingulares & primarios viros Patricios, Senatores & Conſulares. Aurea verò virga eſt, quam Codinus* Δικανίκιον *appellat, inferioribus etiam ordinibus conceſſa honoris ergô, ídque ex eodem Caſſiodori loco colligere eſt.* Plures aliquando erant Conſtantinopoli hac dignitate conſpicui. Cedrenus: μετὰ δὲ τὸν θάνατον Ἰυστινιανοῦ ἐκράτησεν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰυστῖνος, ὁ ἀπὸ Κουροπαλατῶν. Et apud Ioannem Curopalatam in Iſaacio Comneno: Ἰωάννην δὲ τὸν ἀδελφὸν, καὶ Κατακαλὼν τὸν κεκαυμένον, Κουροπαλάτας καὶ ἀμφοτέρους τιμᾷ. Nec Conſtantinopolitani tantùm, ſed & exteri hac dignitate honeſtabantur, maximè Iberes, vt conſtat ex Conſtantino Imperatore lib. de adminiſtrando Imperio cap. 45. & 46. de quibus etiam feſtiuam hiſtoriam idem Imp. recenſet. *Iberes Curopalatæ gloriantes originem ſe ducere dicunt ab vxore Vriæ, quam rex & Propheta Dauid adulterauit; & ex liberis inde natis deſcendere credi volunt, cognatíque eſſe Regis ac Prophetæ Dauidis, & ſanctiſſimæ quoque ea ex re* DEIPARÆ, *quæ ex ſemine Dauidis oriunda. Eapropter etiam magnates inter eos licenter cognatas ſuas*

ducunt, veterem se legem obseruare existimantes: & ex Hierosolymis nationem suam ortum trahere dicunt, atque inde visione monitos migrasse, sedémque posuisse in partibus Persidis, quas nunc tenent. Qui autem Hierosolymis excesserunt, Dauid ille erat, & frater eius Spandiates, quem hanc à DEO *gratiam accepisse narrant, vt vulnerari in bello nullum ipsius membrum posset, excepto corde, quod etiam in prælijs armatura quadam muniebat: vnde & terribilis Persis erat, quos deuicit, subiugauítque, cognatósque Iberes in locis difficilibus, quæ nunc tenent, collocauit: vbi multiplicati auctíque sunt, & in magnam gentem euaserunt. Deinde ita Heraclio Imp. cum armis contra Persidem proficiscente, icto fœdere cum eo militarunt; ex eóque tempore, metu magis Heraclij, quàm suis viribus multas vrbes terrásque Persarum subiugarunt. Semel enim profligati ab Heraclio Persæ, eorúmque principatu deleto, facilè non ab Jberibus tantùm, sed & à Saracenis vinci in posterum potuerunt. Quia verò, vti dicunt, Hierosolymis originem ducunt, multúmque & illis tribuunt, & sepulchro Domini Nostri* IESV *Christi, temporibus quibusdam vbertim pecunias mittunt vrbis sanctæ Patriarchæ, quíque in illa degunt Christianis. Dauid autem ille, quem dixi, Spandiatæ frater filium genuit Pancratium, iste Asotium, iste Adranaze, cui Curopalatæ dignitatem honoris ergò contulit Christianus Imp. Leo. At Spandiates improles decessit. Ex quo verò Hierosolymis migrarunt in terram, quam nunc habitant, anni sunt quadringenti quingenti hodie, quæ est Jndictio decima, à mundi autem Creatione 6460. Constantino & Romano pijs ac Porphyrogenitis Imperatoribus.*

FINIS.

LAVS DEO VIRGINIQVE MATRI.

IACOBI

IACOBI GRETSERI SOCIETATIS IESV

SYNTAGMA DE IMAGINIBVS MANV NON FACTIS, DEQVE ALIIS A SANCTO LVCA PICTIS.

LVTETIÆ PARISIORVM,
Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY via Iacobæa ſub Ciconijs.

M. D. C. XXV.

Εἰς δὲ τὸ καλούμενον βοὸς κάμινος ἦν παμμεγέθης ἐκτισμένη βοὸς ἔχουσα κεφαλὴν, ἔνθα καὶ οἱ κακοῦργοι ἐτιμωροῦντο, ὅπου καὶ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης τῶν καταδίκων πολλοὺς ἐν αὐτῇ κατέκαυσε Χριστιανούς. ἦν δὲ ἡ κάμινος βοὸς τύπος παμμεγεθεστάτου θαύματος, ὃ κατὰ μίμησιν καὶ ἐν τῷ νεωρίῳ βοὸς ἀπετυπώθη. ἦν δὲ ἡ κάμινος ἕως Φωκᾶ, ἀλλ' ὑπὸ Ἡρακλείου ἐφονεύθη λόγῳ φωλεῶν· ἐν αὐτῷ δὲ τόπῳ καὶ ἀψῖδες ὅμοιαι τῷ ξηρολόφῳ, ἔχουσαι ἀγάλματα πολλὰ, καὶ ἱστορίας λιθίνας. οἱ δὲ ἐρχόμενοι θαυμάζουσιν οὐκ ὀλίγα.

* ἑξακιόνιον Τὸ * ἐξακιόνιον, χρύσεον ἦν τεῖχος παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθέν. διήρκεσε δὲ χρόνους λβ', μέχρι τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ. ἔξωθεν δὲ ἵστατο κίων ἔχων

* ἑξακιόνιον στήλην τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τούτου χάριν λέγεται * ἐξακιόνιον. ἵσταντο δὲ ἐκεῖ στῆλαι πολλαί· συνέτριψε καὶ ταύτας ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος. ἔτι δὲ εἰς τοὺς νῦν σωζομένους κίονας ἵστανται αἱ ἀπὸ Κυζίκου ἐλθοῦσαι στῆλαι   ἄνωθεν καὶ κάτωθεν εἰσὶ καὶ λοιπὰ μικρὰ ξόανα ἅτινα σημαίνουσι τοῖς πεπειραμένοις ἀκριβῆ πολλὴν γνῶσιν.

Τὸ καλούμενον στρατήγιον, στήλη ἐστὶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, ἡ ἐν τῷ μεγάλῳ ἱσταμένη, καὶ ἵστατο πρὸς εἰς τὴν Χρυσόπολιν, ὅτι τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐκεῖσε ἐρρόγευσε

* στρατήγιον, διπλῆν ῥόγαν τὸν ἕνα χρόνον· ἐκ δὲ τοῦ στρατοῦ ὠνομάσθη * στρατὸς, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Χρυσόπολις, παρὰ τῶν Μακεδόνων. ἵστατο δὲ, ὡς εἴρηται, ἡ στήλη εἰς τὴν Χρυσόπολιν, ὡς ἀνήγειραν αὐτὴν οἱ λαοὶ χρόνους ἑξακοσίους τεσσαράκοντα ὀκτώ. ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος ἤγειρεν αὐτὴν ἐν τῇ πόλει. ἐκεῖσε δὲ ἀπεδοκιμάζοντο οἱ στρατιῶται, ὅτι πεδίον ἦν ὁ τόπος.

Τὸ δὲ μονόλιθον τὸ ἱστάμενον ἐκεῖσε ἀπόκλασμα ἦν τοῦ ἱσταμένου εἰς τὸ ἱππικόν. ἦκε δὲ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν παρὰ Πρόκλου πατρικίου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου. ἵστατο δὲ καὶ εἰς τὸ αὐτὸ στρατήγιον καὶ ὁ τρίπους ἔχων τὰ παρῳχηκότα, τὰ ἐνεστῶτα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι· καὶ ὁ νότιος πόλος, καὶ ἡ λεκάνη τοῦ τελεσματικοῦ ἡ τεθεῖσα εἰς τὰ Τζύκρου, εἰς μαντεῖον γὰρ ἦν ὁ τόπος. πλησίον δὲ ἐκεῖσε, καὶ ἡ τύχη τῆς πόλεως· ὁ δὲ Βάρδας ὁ Καῖσαρ ὁ θεῖος Μιχαὴλ τοῦ βασιλέως μετέθηκε καὶ περιῆγεν αὐτὰ καὶ συνέτριψε. περὶ δὲ τοῦ μονολίθου ὁ χρονικὸς δηλοῖ τὴν αὐτὴν ἱστορίαν. ὁ δὲ μικρὸς στρατήγιος ὑπάρχει στήλη τοῦ Λέων Μακέλη.

Ὁ λιμὴν τῶν Σοφιῶν ἐκτίσθη παρὰ Ἰουστίνου τοῦ ἀπὸ τῶν Κουροπαλατῶν τοῦ ἀνδρὸς Σοφίας τῆς Αὐγούστης. μέσον δὲ τοῦ λιμένος ἵστανται τέσσαρες στῆλαι Σοφίας καὶ Ἰουστίνου, Ἀραβίας καὶ Βιγλεντίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ. καὶ αἱ μὲν δύο ἀφῃρέθησαν παρὰ Φιλιππικοῦ, εἶχον δὲ καὶ γράμματα τῶν μελλόντων.

Ὁ δὲ λιμὴν τοῦ Ἐλευθερίου ἐκτίσθη παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· ἵστατο δὲ καὶ στήλη λιθίνη Ἐλευθερίου ἀσυγκρίτου, φέρουσα ἐπ' ὤμων καπούλιον καὶ πλίνθον ἐν τῇ χειρί.

Τὸ δὲ νῦν λεγόμενον τετράπυλον πρώην ὠνομάζετο τετράδιον, καὶ διήρκεσεν ἔτη ἑκατὸν ἑξήκοντα μέχρι Ζήνωνος. ἦν δὲ ἐκεῖσε κουβούκλειον ἐπάνω κιόνων ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθὲν καθ' ὁμοίωσιν τῆς Ῥώμης. οἱ δὲ σύγκλητοι τοῦ τελευτῶντος βασιλέως καὶ ἡ Αὐγοῦστα προσελάμβανον τὸ ἐξόδιον, καὶ ἐθρήνουν ἐκεῖσε τὸν τελευτήσαντα ἔσωθεν τοῦ κουβικλίου, καὶ ἀπέλυον τὰ βῆλα πρὸς τὸ μὴ εἰσέρχεσθαι ἢ καταπλήσσεσθαι τοῦ λαοῦ τινά, καὶ κατ' ἰδίαν ἐκόπτοντο οἰμωγαῖς καὶ θρήνοις σφοδροῖς ἕως ὡρῶν ἕξ, καὶ ἐκ τότε ἐλάμβανον τὸν ἀποιχόμενον μέχρι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἐκεῖ ἔθαπτον αὐτὸν, εἶθ' οὕτως αἱ θυπέστρεφον αἱ γυναῖκες. ἡ δὲ ἱσταμένη εἰς τὸ ἐξακιόνιον στήλη ἐπὶ βραχέως κίονος κατὰ τὸ βόρειον μέρος ὑπάρχει Κωνσταντίνου τοῦ τυφλοῦ τοῦ νεωτερίζοντος υἱοῦ τῆς Εἰρήνης. ἡ δὲ ἱσταμένη εἰς

τὸ

τὸ σῆμα ἐπὶ κίονος ὑπάρχει Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ υἱοῦ Ἀρκαδίου, ὃν ἀνήγειρε Χρυσάφιος εὐνοῦχος ὁ Τζουμᾶς καὶ παρακοιμώμενος.

Αἱ δὲ στῆλαι τῶν ἐλεφάντων τῆς χρυσῆς πόρτης ἥκασι ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ * ἀέρος ἀπὸ Ἀθηνᾶς παρὰ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ τοῦ κτήτορος τοῦ χερσαίου τείχους μέχρι τῶν Βλαχερνῶν, ὅπερ ἔκτισεν εἰς ἑξήκοντα ἡμέρας ἐργώντων τῶν δύο μερῶν τοῦ δήμου ἀπὸ χιλιάδων ὀκτὼ, ὄντων δημάρχων Μαδαλὰ μὲν τοῖς τῶν Βενέτων, καὶ Χαρσίου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ..... μέρους Πρασίνων μετὰ καὶ Εὐλαμπίου συζύγου. ἐκωδόμησαν δὲ οἱ Βένετοι ἀπὸ Βλαχερνῶν, οἱ δὲ Πράσινοι, ἀπὸ χρυσέας πόρτης, καὶ ἐκωδόμησαν εἰς τὴν μυριάνδρον πόρτην τὴν καλουμένην πολυάνδριον, διὸ καὶ ἐκλήθησαν Πολυάνδρος, διὰ τὸ ἀμφότερα τὰ μέρη ἐκεῖσε ἑνωθῆναι. αἱ δὲ λοιπαὶ στῆλαι αἱ ἱστάμεναι εἰς τὴν χρυσέαν ἥκασι παρὰ Βυγλίου ἀσυγκρίτης, καὶ ἀστρονόμου μετὰ τῆς γυναικείας τῆς κατεχούσης τὸν στέφανον εἰς τύπον τῆς πόλεως· κλασθείσης δὲ καὶ στήλης τοῦ Θεοδοσίου ἐπὶ τοῦ κίονος τοῦ Ταύρου ὁ χαλκὸς ἐχωνεύετο εἰς τὸν λιμένα καὶ ἐζημιώθη. * in marg. ἰς Ἀρως

Τὸ δὲ σταυρίον τὸ ἱδρυμένον ἐπὶ κίονος πλησίον τῶν ἀρτοπωλείων ἐν τῇ αὐλῇ τῇ λιθοστρώτῳ ἀνηγέρθη παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅτε ἐκτίσθη ἡ πόλις. εἰς δὲ τὸ παλαιὸν ἔφερον ἐκεῖσε τοὺς ἵππους ἑκατέρων τῶν μερῶν ἡνίοχοι, καὶ εὐφημίζοντες ἔλεγον, τοῦ σταυροῦ ἡ δύναμις βοηθεῖ αὐτοῖς. ἐκεῖσε δὲ ἵσταντο καὶ πύλαι χαλκαῖ τεσσάρων μερῶν. καὶ περὶ τὸ παγύρωμα τέσσαρες, καὶ σημειοφορικὰ πολλά, καὶ διήρκεσαν μέχρι τοῦ Θεοφίλου. ἐκ τότε δὲ ἐκτίσθη κελλαὶς κλαυθμῶνος παρ' αὐτοῦ· καὶ προσεπάγησαν οἱ συμματοπρᾶται ἐκεῖσε πιπράσκοντες τὰ οἰκετικὰ πρόσωπα.

Περὶ τοῦ ξενοκίονος τῶν Θεοφίλου.

Ἐν δὲ τῷ καλουμένῳ Ζεύγματι ἐπάνω τοῦ λόφου, ὅπερ ὁρᾶται εὐμήκης κτίσμα νοσοκόμου, ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρεν αὐτὸ εἰς πορνεῖον· ἵστατο δὲ στήλη ἐπὶ χαλκοῦ λιθίνου κίονος τῆς Ἀφροδίτης. τῶν δὲ ἐρώντων τὰς ἐκεῖσε οἰκούσας μαχλάδας ἔξωθεν τοῦ αὐτῶν οἴκου, οὐχ εὑρίσκετο ἕτερον πορνεῖον. καὶ ἦσαν * διάχωρα, ἐπὶ τοὺς κίονας μετὰ κρικέλων καὶ κουρείων. καὶ οὕτως ἐκεῖσε ἐν ἀσωτίᾳ οἱ ἐρῶντες ἐτέρποντο. ἦν δὲ καὶ στήλη τῶν ἐν ὑπολήψει οὐσῶν καθαρῶν γυναικῶν καὶ παρθένων, πλουσίων τε καὶ πενήτων, ἐάν τις ἔλυσεν αὐτῶν τὴν παρθενίαν. ἐκείνων δὲ μὴ θελουσῶν ὁμολογεῖν, ἔλεγον αὐτοῖς οἱ γονεῖς τε καὶ φίλοι· ἀπέλθωμεν εἰς τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἄγαλμα· εἰ καθαρὰ εἶ, ἐλεγχθείσης ἐπὶ τῆς στήλης· καὶ ὅτε ἐπλησίαζον, ἡ μὲν ἄμεμπτος διήρχετο ἀβλαβὴς, ἡ δὲ διεφθαρμένη, ἡνίκα ἐπὶ τὸν κίονα τοῦ ἀγάλματος ἐπλησίαζεν, ἄκουσα καὶ μὴ βουλομένη ἐπισυσίᾳ ἀθρόᾳ ἠσκουῶτο τὰ ἱμάτια αὐτῆς καὶ ἐδείκνυε τὸ ἑαυτῆς αἰδοῖον· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἔχουσαι ἄνδρας, ἐὰν λαθραίως ἐμοιχεύοντο, τοῦτο ἐγίνετο, καὶ οὕτως ἀπηλέγχετο, καὶ ἐθαύμαζον πάντες καὶ ἐπίστευον τῇ γενομένῃ πορείᾳ· ἐκεῖσε γὰρ παρθένοι ὡμολόγουν. ἡ δὲ γυναικαδελφὴ Ἰουστίνου τοῦ ἀπὸ Κουροπαλατῶν συνέτριψε τὴν στήλην διὰ τὸ καὶ αὐτῆς τὸ αἰδοῖον φανῆναι μοιχευθείσης. * διάφορα

Hactenus Paralipomena ex Codice Boico pro Originibus Constantinopoleos Codini; qui quidquid de ſtatuis adfert, id, pauculis locis exceptis, exſtat apud Suidam, & quidem verbatim propemodum. Id vt videas, omnia breuiter percurram.

Excerpsi etiam ex Codice Boico variantes quasdam scripturas, quibus hîc locum date volui.

In Cod. Bau. sic habet titulus, παλαιὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πόθεν ἐκλήθη Βυζάντιον, καὶ πόθεν καλεῖται Βύζας. In marg. sunt hæc verba: ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου, καὶ μετ᾽ αὐτὴν αἱ τάξεις τοῦ παλατίου.

Ex quo liquet librum Curopalatæ, qui de officijs inscribitur, post hunc collocandum esse.

Pag. 3. V. 14. vitiosè, βόσκονται τὴν αὐτῶν τέξασθαι. V. 16. πασῶν διεξόδους. V. 20. ἀφ᾽ ἑκόντων καὶ θυσίας.

P. 7. V. 5. τὸν ἀποτεχθέντα τάφον. V. 7. κατὰ τὸν εἰρημένον ποταμὸν θύρας συμμίξας. vitiosè. V. 27. τὸν γὰρ Ἡρακλέους καλούμενον πύργον.

P. 8. V. 11. βωμόν. V. 17. Ἀρτέμιδος ἦν καὶ πρὸς τὸ τῆς Θρᾴκης ὄρος.

P. 11. V. 21. Καλχηδόνα δὲ ὠνόμασε τὸ χωρίον;

P. 19. V. 28. οἱ καμπτῆρες.

P. 31. V. 24. καὶ τὸ χρυσόκλαβον.

P. 43. V. 5. πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν.

ADDENDA CODINO.

E Canicleo, seu præfecto Caniclei, Codinus pag. 17. editionis Iunianæ: ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου. *Præfectus Caniclei erat Imperatoris consocer* ὀχούμενος, *& vehebatur*, equo scilicet, vel alio vehiculo intra aulam Constantinopolitanam; quod nulli alteri concessum. Magna erat dignitas, cuius passim fit mentio apud Historicos Græcos. Ioannes Curopalata in Michaele Rhácabe: *Animæ quasdam maculas simulat se cuidam religioso explicare velle per Theoctistum, quem postea* τῷ τοῦ κανικλείου, *Caniclei dignitate honorauit.* Eadem de Caniclei præfecto Theoctisto Cedrenus, vbi de cæde Leonis Armeni agit. Idem Cedrenus scribit occiso prædicto Theoctisto à Barda, Bardam τὴν τοῦ κανικλείου τιμὴν, dignitatē Caniclei in se transtulisse. Curopalata in Constantino Leonis F. *paulò pòst missus est ab Augusta patricius Basilius Caniclei præfectus.*

De eodem Caniclei præfecto Theoctisto Zonaras in Theophilo Imp. *Uxorem & Caniclei præfectum multùm obtestatus est* (Theophilus) *ne paterentur venerandas imagines reponi.* Idem Zonaras in Alexio Comneno: *Comneni rebus suis iam in tuto collocatis, matrem & coniuges* ἐκ τῆς μονῆς τοῦ κανικλείου, *ex Monasterio Caniclei ad Regiam accersiuerunt.* Vbi Wolfius interpres, *ex Canicleo monasterio.* Ex qua versione suspicari quis posset, Canicleum fuisse monasterium, tametsi adiuncto palatio: nam monasterijs, nominatim ei, quod Hodegetria nominabatur, & templis præcipuis, vt Blachetniano, adiungebantur palatia, in quibus Imperatores vel pietatis vel recreationis caussa aliquando versabantur. Hinc Iunius τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου, *Caniclei præfectum*, putat præfectum fuisse arcis & monasterij hoc nomine in vrbe Constantinopolitana. Quæ fuit etiam sententia Wolfij in Indice ad Zonaram. Cani-

cleum, inquit, *monasterium.* pagina 123. & 234. Xylander in Notis ad Cedrenum num. 196. ingenuè fatetur, se nescire quid sit *Caniclei dignitas.* Nicephotus Gregoras lib. 7. Histor. Rom. *Erat tum procurator negotiorum Imperij vir prudens, & ob industriam, & Reipubl. gerendæ scientiam Imperatori charus, unde & authoritate & opibus pollebat, Nicephorus Caniclij præfectus; is blandis sermonibus & obsequijs, lenitate Imperatoris conciliata petit & accipit generum filium eius Ioannem, indignante quidem & refragante Imperatrice, sed tamen accipit.* De eodem Nicephoro Caniclei præfecto Cantacuzenus lib. 1. Histor. cap. 14. *De Senatu Palatino præsentes aderant Magnus Logotheta Metochites, cuius antea meminimus, & Nicephorus qui Canicleo præerat, & vehi solebat, admirabili sapientia, consilióque præditus, & ab Imperatore beneuolentia honoréque singulari dignatus, ita, vt etiam Irenem filiam eius Ioanni Despotæ filio suo nuptijs coniungeret. Hic Nicephorus priùs Imperatoris domestica administrabat: tum autem podagra conflictatus functione illa abierat. Nihilominus summo eum honore Imp. prosequebatur.*

Ex hoc & prædicto Gregoræ loco intelligis, quare præfectus Caniclei συμπένθερος, *consocer* Imperatoris appellatetur; quia tanta erat hæc dignitas, vt præfectus Caniclei posset filio suo impetrare filiam Imperatoris, & filiæ filium. Hinc συμπένθερος: nam præfectus Caniclei à filia Imperatoris, si nupta filio esset, vocabatur socer; & Imperator à filia præfecti Caniclei socer. Idem factum quando filius Imperatoris in matrimonio habebat filiam præfecti Canicleo. Idem Cantacuzenus lib. 4. cap. 40. *Palæologus præsidem Caniclei Angelum legatum mittit.*

Nicetas Choniates lib. 1. de rebus gestis Manuelis Comneni de Styppiota agens: *Tandem ad Caniclei magnificum munus, & intimam etiam Imperatoris familiaritatem promotum magis etiam extulit.* Hanc tamen tantam dignitatem sua granditate inferiorem duxit Constantinus Mesopotamita, vt lib. 2. de Alexio Comneno scribit idem Nicetas. *Caniclei officium*, inquit, *quod Isaaco imperante obtinuerat, ei rursus offerebatur; vt suo fastigio inferius respuit.* Georgius Logotheta Actopolita in Chronico Constantinopolitano, non procul à fine: *Misit Imperator ad Regem Siciliæ Apostatæ generum per Nicephorum Canicleum*: vbi ipse Canicleo præfectus *Canicleus* appellatur, vt & in Disputatione Gregentij Κανικλείου.

Durauit hæc dignitas ad Imperij Constantinopolitani extrema vsque tempora. Palæologus apud Phranzem lib. 2. Chronici cap. 17. *Duxi ego vxorem Helenam filiam Alexij Palæologi Examplaconis, qui Canicleo præerat.* In Disputatione Gregentij, Imperator: *Erbæ*, seu Herbano, *patrinus, seu susceptor in baptismo factus, Leonis nomen imposuit, & Hypecclesionem* (ὑπεκκλησιῶνα) *eum fecit, quem Romani Patricium & Caniclionem appellant.* Extat hæc disputatio Tom. 4. Biblioth. Patrum, cuius occasione Meursius varia philosophatur in suo Lexico V. Πατρίκιος. Obserua, non omnem Patricium fuisse Caniclionem, sicut hæc disputatio Gregentij affirmare videtur; quia vnus Canicleo præfectus erat, multi autem Patricij. Contingere

re quidem poterat, vt Canicleo præfectus Patricius esset, sed id non erat necessarium.

Obserua secundò, falsum esse quod Meursius scribit: *Imperatorem Ecclesiæ & rebus Ecclesiasticis præfuisse, veluti supremum caput.* Nullus Imperator Orrhodoxus hunc titulum sibi arrogauit: schismaticorum & hæreticorum hoc proprium est. Orthodoxi Imperatores norunt se esse oues Ecclesiæ, non pastores; subditos, non capita. Defensores iidem Ecclesiæ sunt; Capitis nomen summo Pontifici, Christi Vicario, Petrique successori non inuiti relinquunt. Ne Caluinistæ quidem Puritani capitis Ecclesiastici nomen Regibus tribui ferunt. Notum est quàm limis oculis Caluinus Regem Angliæ ob hunc titulum assumptum aspexerit, & in Belgio quàm feruentiores Caluinistæ obsistant, ne fœderati Ordines pro capite Ecclesiæ efferantur & agnoscantur.

Obserua tertiò, falsum esse quod Meursius dicit: Patricium aliquem ὑπεκκλησίονα dictum, renuisse vicem Imperatoris, in hoc, vt ita loquar, *Capitaneatu* Ecclesiæ. sed vt fictitium est, vllum Imperatorem Catholicum pro capite Ecclesiæ sese venditasse; ita fictirius est iste Patricius Vicarius Imperatoris in rebus Ecclesiasticis. Et tamen hoc semel effudisse non contentus, id V. ὑπεκκλησιάω recinit. Scilicet Imperator Iudæum recentem à baptismo suum in rebus Ecclesiasticis Vicarium constituisset, etiamsi pro capite Ecclesiæ se venditasset; rudem adhuc rituum Christianorum, & Ecclesiasticæ politiæ ignarum! Politica igitur dignitas erat, non Ecclesiastica, quemadmodum & Patriciatus, & præfectura Caniclei.

Longè alia & aliter de præfectura Caniclei doctissimus vir Nicolaus Alemannus: nam in commentario ad ἀνέκδοτα Procopij, quæ ipse nuper euulgauit, in illud p. 29. v. 2. *Colore imbutus, quo scribere mos est Imperatoribus*, ita scribit. *Gregorius Secundus ad Leonem Isaurum Imperatorem.* Litteræ tuæ, & non alienæ sigillis Imperatorijs obsignatæ diligenter essent, & accuratæ intus subscriptiones per cinnabarim propria manu tua, vt mos est Imperatoribus subscribere. Cinnabarim *vocauit ob coloris similitudinem; sed Imperatorium* Encaustum *purpureum erat ex murice.* Sacri affatus quoscunque nostræ mansuetudinis in quacunque paginarum scripserit auctoritas, non alio vultu penitus, aut colore, nisi purpurea tantummodo inscriptione lustrentur: scilicet vt cocti muricis, & triti conchylij ardore signentur. Hanc autem sacri Encausti confectionem nulli sit licitum, aut concessum habere. *l. 6. C. Diuers. rescript.* Encaustum *hodie in Italia dicimus* Enchiostro; Encausta & Encaustaria *legendum ad l. 9. C. de Agric. Liquor ille purpureus, quem hîc non atramentum, sed purpuramentum vocare liceat, seruabatur in atramentario, nisi dicere malis etiam, purpuramentario; quod cùm Caniculi formam effigiémque præ se ferret (quales atramentariorum formas hodiéque vsurpamus) ob id* CANICVLVS *est appellatum. Et à* CANICVLO *erat, qui Cæsari eiusmodi purpuramentarium ministrabat. Anastasius Bibliothecarius ad Octauam Synodum Act.* 10. Præposi-

tus Caniculi est, qui curam & custodiam gerit Caniculi, id est, atramentarij, ex quo Imperator PHOENICEAS litteras scribit in chartis. *Ad nomen si quid præterea Cæsari subscribendum erat, id Præpositus Caniculi manu sua exarabat, quod in calce eiusdem synodi Christophorum Basilij Imperatoris à Caniculo fecisse liquet. Præficiebantur Caniculo primarij à secretis, quorum magna dignitas & auctoritas fuit, vtpote quæ solis tandem Imperatoris sanguine propinquis concederetur. Quæ Iunius de hoc officio apud Codinum, nugæ sunt.* Hæc Alemannus: cuius sententiam non improbabilem Anastasij Bibliothecarij auctoritas efficit. Nec à Caniculo abludit nomen, quo Græci vtuntur, quibus solenne Latina vocabula nonnihil inflectere, & ad Hellenismum quoad licet, conformare. Porro verba Actionis decimæ, ad quæ Anastasius suprà dictam notam adiecit, sunt ista. *Post hos piissimi & amatores Christi Imperatores Basilius & Constantinus figentes quidem propria manu in quinque voluminibus* (seu etiam pluribus) *pretiosæ Crucis figuram, Basilio Magno Imperatore, similiter etiam & Constantino figente Crucem pro se & fratre suo Leone, subscribente quoque nomina trium Imperatorum, propria manu, & subscriptionis residuum subscribente Christophoro Proto à secretis, & præposito Caniculi.* Græca editio Romana ita habet: καὶ μετὰ τούτους οἱ βασιλεῖς, Βασίλειος, Κωνσταντῖνος καὶ Λέων, πηξάντων μὲν ἰδιοχείρως ἐν τοῖς πέντε βιβλίοις, τὸν τίμιον σταυρὸν, τὸν τύπον τῶν βασιλέων, καὶ γεγραφότων τῆς οἰκείας ὀνομασίας· τὸ δὲ τῆς γραφῆς ὑπόλοιπον γεγραφότος Χριστοφόρου πρωτοασηκρήτου, καὶ ἐπὶ τοῦ Κανικλείου. *Quod reliquum erat, Christophorus Proto à Secretis & præfectus Caniclij subscripsit.*

De diademate, quod Ἰουστινιάνειον *Iustinianeum* nominabatur, Codinus p. 99. editionis Iunianæ. dixeram Tomo III. de S. Cruce lib. 1. cap. 20. eius formam esse quam ibidem repræsentatus nummus antiquus exhibet. Improbat hoc Nicolaus Alemannus in Commentario ad arcanam historiam Procopij, quia ante Iustinianum Theodosius, Marcianus, Leo, Zeno, Anastasius & Iustinus, eandem πτερωτὴν *cristam* in galea gestarunt, vt in eorum numismatis apparet; atque illa est, quam Τρoπαιουχίαν vocatam idem Codinus affirmat. Verùm vt Iustinianus integras vrbes, & res alias à suo nomine ambitiosè nominauit, exstinctis priscis appellationibus, ita & huic capitis φορέματι seu gestamini suum nomen imponere potuit, licèt ab antecessoribus suis etiam vsurpatum fuisset. At Iustinianeum hoc diadema non bellicum aut castrense fuit, sed ciuicum; quo & in sacris & in Ecclesijs vtebatur. Sed & Codinus satis indicat, Tropæuchian & Iustinianeum, & alia arbitrio Imperatoris tam domi quàm alibi gestata; ait enim: Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φορέματα διάφορα, ποτὲ μὲν τὸ ὀνομαζόμενον Τρoπαιουχίαν, ποτὲ δὲ Ἰουστινιάνειον, ἐν ἄλλοις δὲ καιροῖς ἕτερα, &c. ἀπὸ μὲν οὖν τοιούτων φορεμάτων φορεῖ ὁ βασιλεὺς οἷα ἂν βούλοιτο. Ex quibus Codini verbis liquet Imperatorem varia habuisse capitis φορέματα, & arbitratu suo nunc hoc, nunc illud gestasse: Iustinianei formam hanc nobis Alemannus exhibet ex tabula quadam, quæ opere musiuo Rauennæ exstat:

Non

Non negauerim Iustinianum tali capitis tegumento vsum; sed hoc esse ipsum Iustinianeum ex tabula illa probari non potest.

De Curopalata passim Codinus in suo libello; quem olim officium habuisse ait, sed ignotum; *nunc verò*, hoc est tempore Codini, *nullum*. Alemannus ad pag. 28. Procopij, duplicem Curopalatam statuit; alterum, qui sub se habebat Prætorianos milites, quorum plures ordines, *Domestici*, *Protectores*, *Silentiarij*, de quibus Procopius pag. 108. Ex his alij in atrio & vestibulo Regiæ versabantur, alij pro cubiculis desidebant, & excubias agebant diu noctúque; hi σωματοφύλακες, *corporis custodes*, Latinè excubitores vocabantur: illi φύλακες τοῦ παλατίου, custodes palatij, Prætorij milites, seu Prætoriani; Aulæ vel Aulici milites. Præfectum his ordinibus *Comitem Prætorianorum*, seu *Excubitorum* appellat Iornandes; Procopius, *Principem custodum palatij*; Corippus lib. 2. *Curam palatij*:

Dispositórque nouus sacræ Badoarius aulæ
Successor soceri, factus mox Cura Palatl est.

Alter Curopalata erat præpositus fabricæ palatij, de quo Cassiodorus lib. 7. Variar. epist. 5. cuius magnam dignitatem fuisse credit Meursius in Glossario, *quòd ante Regem Theodoricum auream virgam gestans primus incederet. At Cassiodorus:* Primus, *inquit*, inter obsequia numerosa, *hoc est*, *non inter singulares & primarios viros Patricios, Senatores & Consulares. Aurea verò virga est, quam Codinus διαρίκιον appellat, inferioribus etiam ordinibus concessa honoris ergô, ídque ex eodem Cassiodori loco colligere est.* Plures aliquando erant Constantinopoli hac dignitate conspicui. Cedrenus: μετὰ δὲ τὸν θάνατον Ιουστινιανοῦ ἐκράτησεν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ιουστῖνος, ὁ ἀπὸ Κουροπαλατῶν. Et apud Ioannem Curopalatam in Isaacio Comneno: Ιωάννην δὲ τὸν ἀδελφὸν, καὶ Κατακαλὼν τὸν κεκαυμένον, Κουροπαλάτῃς καὶ ἀμφοτέρους τιμᾷ. Nec Constantinopolitani tantùm, sed & exteri hac dignitate honestabantur, maximè Iberes, vt constat ex Constantino Imperatore lib. de administrando Imperio cap. 45. & 46. de quibus etiam festiuam historiam idem Imp. recenset. *Iberes Curopalatæ gloriantes originem se ducere dicunt ab vxore Vriæ, quam rex & Propheta Dauid adulterauit; & ex liberis inde natis descendere credi volunt, cognatíque esse Regis ac Prophetæ Dauidis, & sanctissimæ quoque ea ex re* DEIPARÆ, *quæ ex semine Dauidis oriunda. Eapropter etiam magnates inter eos licenter cognatas suas*

ducunt, veterem se legem obseruare existimantes: & ex Hierosolymis nationem suam ortum trahere dicunt, atque inde visione monitos migrasse, sedémque posuisse in partibus Persidis, quas nunc tenent. Qui autem Hierosolymis excesserunt, Dauid ille erat, & frater eius Spandiates, quem hanc à DEO *gratiam accepisse narrant, vt vulnerari in bello nullum ipsius membrum posset, excepto corde, quod etiam in prælijs armatura quadam muniebat: vnde & terribilis Persis erat, quos deuicit, subiugauítque, cognatósque Iberes in locis difficilibus, quæ nunc tenent, collocauit: vbi multiplicati auctique sunt, & in magnam gentem euaserunt. Deinde ita Heraclio Imp. cum armis contra Persidem proficiscente, icto fœdere cum eo militarunt; ex eóque tempore, metu magis Heraclij, quàm suis viribus multas vrbes terrásque Persarum subiugarunt. Semel enim profligati ab Heraclio Persæ, eorúmque principatu deleto, facilè non ab Iberibus tantùm, sed & à Saracenis vinci in posterum potuerunt. Quia verò, vti dicunt, Hierosolymis originem ducunt, multúmque & illis tribuunt, & sepulchro Domini Nostri* IESV *Christi, temporibus quibusdam vbertim pecunias mittunt vrbis sanctæ Patriarchæ, quíque in illa degunt Christianis. Dauid autem ille, quem dixi, Spandiatæ frater filium genuit Pancratium, iste Asotium, iste AdranaZe, cui Curopalatæ dignitatem honoris ergô contulit Christianus Imp. Leo. At Spandiates improles decessit. Ex quo verò Hierosolymis migrarunt in terram, quam nunc habitant, anni sunt quadringenti quingenti hodie, quæ est Indictio decima, à mundi autem Creatione 6460. Constantino & Romano pijs ac Porphyrogenitis Imperatoribus.*

FINIS.

LAVS DEO VIRGINIQVE MATRI.

IACOBI

IACOBI

GRETSERI

SOCIETATIS IESV

SYNTAGMA

DE IMAGINIBVS

MANV NON FACTIS,

DEQVE ALIIS A SANCTO

LVCA PICTIS.

LVTETIÆ PARISIORVM,

Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY via Iacobæa ſub Ciconijs.

M. D. C. XXV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX CAPITVM HVIVS LIBRI.

PIETATE, NOBILITATE,
VARIA ERVDITIONE, MVLTOQVE
RERVM VSV SPECTATISSIMO
DOMINO, DOMINO
FRIDERICO BECHLERO AVGVSTANO,
AMICORVM VETERRIMO
ET INTEGERRIMO
HOC
DE IMAGINIBVS NVLLA MANV
HVMANAVE INDVSTRIA FACTIS
SYNTAGMA
L. M. DONAT DICATQVE
IACOBVS GRETSERVS
EX SOCIETATE IESV THEOLOGVS
INGOLSTADII
ANNO SALVTIS M. DC. XXII.

SYNTA-

SYNTAGMA DE IMAGINIBVS NON MANVFACTIS.

QVID SIT IMAGO ΑΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΟΣ, *& quàm multiplex.*

CAP. I.

Χειροποίητον generatim dici poteſt omne illud, quod manu humana factum non eſt, ſed Diuina vel Angelica virtute: quo ſenſu Vniuerſum hoc ἀχειροποίητον rectè appellaueris, quandoquidem ſine vllius humanæ manus adminiculo conditum eſt: DEVS enim dixit, & omnia facta ſunt; ipſe mandauit, & omnia creata ſunt. Sic imagines factæ ab Angelis, nominatim *Crucis Carauacenſis* imago, non iniuria ἀχειροποίητοι audiunt, quandoquidem nullius pictoris penicillo, aut ſtatuarij aſcia, ſed vi & actione Angelica elaboratæ ſunt.

Sed nos hîc vocabulum ἀχειροποίητον preſſiùs ſumimus, nempe pro imaginibus, quæ Chriſti Domini Redemptoris noſtri ſacratiſſimum vultum exhibent, quáſque ipſe linteis ſeu ſudarijs admotu faciei ſuæ imprimere dignatus eſt; quarum tres potiſſimùm in hiſtoriarum monumentis celebrantur; prima, Edeſſena, miſſa à Chriſto ad Abgarum, ſeu Augarum, ſeu Abagarum, ſeu Agabarum (variè enim ſcribitur) Edeſſæ (quæ eſt clariſſima Meſopotamiæ ciuitas) Toparcham.

Altera eſt Camulianenſis, à ciuitate (Cedrenus χώμην *vicum* ſeu *pagum* vocat) Cappadociæ, hoc nomen ſortita, cuius Synodus ſecunda Nicææ pro imaginibus venerandis congregata meminit, vt & Cedrenus aliíque.

Tertia eſt, quam vulgò vocant *Veronicam*, ſeu *Vultum Chriſti*, linteo ſeu ſudario à Chriſto, dum ad Caluariæ montem duceretur, impreſſa, in gratiam Veronicæ, piæ fœminæ, quæ diuinæ faciei abſtergendæ linteum obtulerat. De ſingulis ordine dicemus.

Non obsto tamen, quo minùs quis prædictis tribus nulla manu effectis Christi imaginibus, adijciat etiam illam, quam Christus Dominus sepulchrali sindoni, cui in sepulchro inuolutus fuerat, impressit, quæ hodie Augustæ Taurinorum religiosissimè magno fidelium accursu colitur, quam illustrissimus Cardinalis *Gabriel Paleottus* Bononiensis Archiepiscopus & stylo & penicillo descripsit in: cuius lucubrationem postea ampliores commentarios edidit Daniel Mallonius. tametsi hæc ἀχειροποίητος εἰκὼν non est solius vultus, sed totius corporis.

Sed vt rem à capite ipso arcessamus, exscribendæ hîc sunt duæ epistolæ, altera Agabari ad Christum Dominum, altera ipsius Christi ad Agabarum, quas Ecclesiasticæ suæ historiæ Eusebius intexuit lib. 1. cap. 13. cùm enim, vt S. Matthæus cap. 4. testatur, *opinio Christi abierit in totam Syriam*, factum est, vt & tantorum miraculorum effectoris fama ad Regem Edessæ Agabarum graui morbo oppressum perueniret, qui proinde desiderio Christi videndi inflammatus, propria eum ad se epistola inuitauit.

Admiranda Domini, & Seruatoris nostri IESV CHRISTI *diuinitas*, inquit Eusebius, *propter incredibilem suam vim & potentiam in omnes homines crebris sermonibus peruagata, infinitos propè cùm ex longinquis regionibus, tum ex ipsa Iudæa, ob spem ipsorum animis de curatione morborum, & variarum cuiusque generis perturbationum, quibus vexabantur, iniectam, ad se attraxit. Atque hac de caussa Abgarus rex, qui gentibus prope Euphratem incolentibus præstantissimè & summa cum laude præfuit, vbi esset graui morbo, & insanabili illo quidem (quantum in hominum facultate & curandi vi situm erat) penè corpore labefactatus: celebréque nomen* IESV, *& diuinas eius virtutes constanter ab omnibus testatas accepisset; epistola ad eum per internuncium missa supplex orauit, vt morbo, quo cruciabatur, penitus liberaretur.* IESVS *verò, licèt illi ipsius auxilium tum implorantiminimè obsequeretur, litteras tamen separatim ad eum scriptas dare non grauatus est; in quibus se vnum ex suis Discipulis, qui morbo mederetur, eò missurum, & salutem non ei solùm, sed etiam suis omnibus præstaturum benignus promisit. Neque certè longo temporis spatio interposito ista promissa erant illi cumulatè perfecta. Nam vbi Seruator excitatus à mortuis in cælum ascenderat, Thomas, vnus ex duodecim Apostolis, diuino quodam impulsu commotus, Thaddæum fratrem, qui erat in numerum septuaginta Discipulorum Christi adscriptus, prædicatorem & Euangelistam doctrinæ Christi ad Edessam misit. Ac per ipsum Seruatoris nostri promissa exitum suum sunt plenè consecuta. Quarum rerum insigne & locuples testimonium ex tabulario Edessæ ciuitatis, id temporis à Rege gubernatæ, depromptum habes. Nam in tabulis publicis, quæ nedum veteres, sed recentes etiam res nuper ab Abgaro gestas continebant; hæc eadem ad hanc nostram ætatem reseruata reperiuntur. Quare nihil commodius esse putaui, quàm ipsas Epistolas à veteribus illis annalibus petitas, atque adeò ad verbum ex lingua Syriaca in Græcam conuersas, hoc loco citare, quæ ita se habent.*

EPISTOLA AGABARI AD CHRISTVM, ET huius ad illum.

Cap. II.

Abgarus, Princeps Edessæ, IESV Seruatori propitio qui in confinijs Hierusalem in carne apparuerit, Salutem.

INsignes illas virtutes, & curationes, quæ abs te sine medicamentis, & sine herbis factæ sunt, auditione accepi. Cæcos enim, vt fama est, videre efficis, claudos ambulare: & leprosos mundas, spiritus immundos & dæmones eijcis: eos etiam, qui diuturnis morbis pressi sunt, sanas; mortuos denique ad vitam reuocas. Quæ quidem cùm de te audiuissem, de duobus hisce alterum verum esse cogitabam: te aut DEVM esse, & è cœli fastigio delapsum; aut DEI filium saltem, qui ista tam stupenda edas miracula. Quapropter hæc ad te scripsi, magnopere precatus, vt laborem ad me accedendi suscipere, húncque quo crucior, morbum curare ne graueris. Etenim Iudæos audio tibi obstrepere maleuolè, & velle libenter te aliquo magno malo afficere. Est mihi ciuitas perexigua quidem, sed ornata sanè, & illustris, quæ vtrisque nostrum rerum necessariarum suppeditabit satis.

Hactenus Epistola Abagari, cui ita Christus rescripsit.

Epistola IESV ad Abgarum Principem per Ananiam cursorem missa.

Abgare, beatus es, qui cùm non videris me, in me tamen credidisti. De me enim scriptis proditum est, eos qui me viderunt, in me non credere: vt hi, qui me non viderunt, credant, & vitam consequantur. Quod scribis ad me, te velle vt ad te veniam; eas res, quarum gratia sum missus, debeo hîc necessariò obire: quas cùm plenè perfecero, ad eum recipi, qui me misit. Quò simul ac assumptus fuero, aliquem ex Discipulis meis mittam ad te, qui morbo, quo tantopere torqueris, faciat medicinam, & vitam tibi, tuísque impertiat.

Hactenus Epistola; prosequitur cetera Eusebius.

Istis præterea Epistolis hæc quæ sequuntur, etiam Syriaca lingua expressa, adnectebantur. Postquam IESVS assumptus fuit, Iudas, qui & Thomas dicebatur, Thaddæum Apostolum, vnum ex Septuaginta ad Abagarum misit. Qui eò profectus, ad Tobiam, Tobiæ filium diuertit. Vbi verò fama de illo passim manasset, & miraculis ab eo editis esset conspicuus, Abgaro nunciatum est, Apostolum illuc à IESV, sicut per litteras antea scripserat, aduentasse. Cœpit ergo Thaddæus per virtutem & potentiam DEI cuique morbo & languori medicari; sic vt omnes in magnam traduceret admirationem. Simul atque Abgarus magnas incredibiléſque res gestas, & miracula ab eo edita audiuisset, & quo pacto per nomen & virtutem IESV Christi, morbum quemque depelleret, confestim secum cogitare cœpit, illum eundem esse, de quo IESVS per Epistolam ita significauerat: Postquam receptus fuero ad eum, qui misit me, quendam ex Di-

ſcipulis meis mittam ad te, qui te morbo afflictatum recreet, & ad integram valetudinem reſtituat.

Subdit plura Euſebius, quomodo Abagarus, depulſo morbo, à Thaddæo curatus fuerit; & quomodo ſubditi prædicatione Thaddæi ad fidem Chriſti tranſierint; quæ apud Euſebium legi poſſunt.

DE FIDE PRÆDICTARVM EPISTOLARVM.

CAP. III.

Onam verba Illuſtriſſimi Baronij Tomo 1. Anno Chriſti 31. num. 60. *Quod pertinet ad dictarum Epiſtolarum fidem, eò quòd non reperiantur ab Euangeliſtis conſcriptæ, idcirco Gelaſius Papa recenſet illas inter Apocrypha, quaſi non hagiographa: non tamen vt eas ab Eccleſia omnino proſcribat, ſicut nec complures alios libros, quos proximè recenſuit. Eas verò abſque aliqua dubitatione ab antiquioribus fuiſſe receptas, euidenter teſtatur Epiſtola Darij Comitis ad S. Auguſtinum ſcripta, in qua eorundem argumentum recenſet, & ex eis ad perſuadendum Auguſtino vt ſua ſcripta ad ſe mittat, exemplum adducit. Sed & ante Auguſtini tempora ipſe S. Ephræm Diaconus eiuſdem ciuitatis Edeſſæ, in eo opuſculo quod nouiſſimum omnium ſcripſit, cuius eſt titulus, Teſtamentum Ephræm, de iiſdem Epiſtolis egregiam habuit mentionem. De his agit etiam Theodorus Studita in Epiſtola ad Paſchalem Papam in fine. Extitiſſe integram Epiſtolam* IESV *ad Abagarum miſſam, adhuc temporibus Michaelis Paphlagonis Imp. qui Imperium auſpicatus eſt anno Domini milleſimo trigeſimo quinto, & in honore habitam, Cedrenus tradit in ſuo hiſtoriarum compendio. Hæc verò non ſic à nobis ſunt recitata, vt apocrypha in hagiographa transferre velimus; ſed tum ne quid lectorem prætereat; tum etiam, ne ea quis omnino contemnenda exiſtimet, quæ maiores complures venerati eſſe noſcuntur.*

Gelaſius in Concil. Rom. in decreto de lib apocryph. ſcript.

Aug. Epiſt. 261 edit. Louan.

Calumniator celeberrimi Baronij Caſaubonus Exercit. 13. ad annum 31. *valde miratur, vel potiùs mirari ſe fingit, adeò parui fieri auctoritatem Gelaſii Papæ, & Concilij Romani, vt quod ab his apocryphis accenſitum eſt, id adhuc audeamus, tanquam non omni fide deſtitutum, lectoribus proponere.* Scilicet admodum ſolicitus eſt Caſaubonus, vt ſuus honos ſaluus ſtet Gelaſio & Concilio Romano; cuius decreto ſi declaratum fuiſſet, epiſtolas iſtas eſſe authenticas, quis promptiore & proniore aſſenſu aſſenſiſſet, quàm Caſaubonus? Quàm diligenter abſtinuit à lectione Tertulliani, Arnobij, Clementis Alexandrini, Origenis, & ipſius Euſebij, Caſſiani, Fauſti Reienſis, quorum vel omnia vel aliqua opuſcula Gelaſius in apocryphorum claſſem retulit? Et cur abſtinuit? Nimirum propter reuerentiam erga decretum Gelaſij & Concilij Romani, Pontificiorum ſtatutorum obſeruantiſſimus obſeruator. qui dum Pontificijs decretis nos vrget, fumos vendit, vt pote cui nihil gratius eſſet, quàm vt Pontificum ſcita in perpetuum valere iuberemus;

mus; quod tamen absit, vt à nobis obtineat. Nam temporibus Gelasij videntur fuisse, qui Epistolam IESV ad Abagarum Canonicis scripturis æquarent, & pari auctoritate præditam existimarent: horum persuasionem vt corrigeret Gelasius, Epistolam hanc apocryphis adscripsit; vt omnes intelligerent, eam scripturis sacris longè postponendam esse: quin tamen ei vt traditioni & historiæ humanæ sua constaret auctoritas, decreto suo non impediuit. Quod inde etiam liquet, quia solam Epistolam Christi ad Agabarum apocryphi nota notauit; alteram Abagari ad IESVM intactam reliquit. Cur? nisi quia de Epistola Christi prædicta existimatio animos hominum occuparat, non autem de Epistola Abagari ad Christum; quam vt ab homine scriptam, humana solummodo fide, vt humanam, dignabantur.

Obijcit Casaubonus Melchiorem Canum lib. XI. de locis Theologicis cap. 6. qui vtramque Epistolam vocat *fabulam*. At nos opponimus Cano Eusebium, Procopium lib. 2. de rebus Persicis, Darium Comitem ad S. Augustinum, S. Ephrem in suo Testamento, Theodorum Studitam in Epistola ad Paschalem Papam, Cedrenum in Michaele Paphlagone, Constantinum Porphyrogenitum, & alios, quibus aliter & aliud visum. Quinam fide digniores? tot, ac tam vetusti, an seculi superioris scriptor & censor Canus?

Illud mendacijs accense; Canum dicere, Epistolam & fabulam de Abagaro vel in primis fuisse caussam, cur Gelasius historiam Eusebij apocryphis adscripserit. Non ita loquitur Canus; sed inter caussas ob quas historia Eusebij apocryphiæ nota signata sit, ponit quidem primo loco Epistolam Christi ad Abagarum: sed non dicit, *inprimis fuisse caussam damnationis*; cùm longè grauiores causas enumeret, nempe Arianismum, Defensionem Origenis, Iconomachiam, & similes. Nam *inprimis esse caussam*, cur hoc vel illud fiat, vel factum sit, nihil aliud est, quàm esse causam primariam, seu principalem. At Canus ne somniauit quidem Epistolam Christi ad Abagarum fuisse Gelasio principalem caussam, cur historiam Eusebij in Apocryphorum classem referret.

Ad cæteros testes pro fide harum Epistolarum à Baronio adductos obmutescit Casaubonus: testamento S. Ephremi Diaconi Edesseni graues minas intentat Casaubonus: ait enim; *de testamento Ephrem, vbi fit earum Epistolarum mentio, accuratè alibi disseremus, si vitam Dominus dederit.* Atqui non dedit, magno tuo & Reipublicæ Christianæ bono. Et quænam hæc tua fuisset accuratio, nisi Testamentum Ephremi spurium ac suppositititium esse? vel, illud saltem, quod de his Epistolis memoratur, pro imperiti cuiusdam scioli assumento resecari debere? Quæ Critica accuratio, nuspiam te non adiuuat, vt quæ à veteribus exstructa sunt, destruas, & tua commenta lectoribus obtrudas.

Nec scio, quis grauior testis pro Epistola Christi ad Augarum adduci possit, quàm Gregorius II. Pontifex in Epistola ad Leonem Isaurum apud

Baronium Tomo 9. Annal. anno Christi 726. vbi expressè dicit: *Abgarum ad Christum scripsisse, & Christum sua manu rescripsisse, missa linteo impressa imagine.* Porro de Epistola Christi ad Agabarum istæc Procopius. Τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς τὸ ἀκροτελεύτιον (ἀκρότατον) οἱ μὲν ἐκείνου τοῦ χρόνου ἱστορίαν ξυγγράψαντες οὐδαμῆ ἔγνωσαν, οὐ γὰρ οὖν οὐδέπη αὐτοῦ ἐμνήσθησαν. *Hanc Epistolam temporis illius historici non cognouerunt, quippe qui nusquam eius mentionem fecerint.* Ἐδεσσηνοὶ δὲ αὐτὸ ξὺν τῇ ἐπιστολῇ εὑρέσθαι φασὶν, ὥστε ἀμέλει καὶ ἀναγράψαντες οὕτω τὴν ἐπιστολὴν ἀντ᾽ ἄλλου του φυλακτηρίου ἐν ταῖς τῆς πόλεως πεποίηνται πύλαις. *At Edesseni Epistolæ exemplar reperisse feruntur; adeò vt ipsum scriptum in portis ciuitatis, loco cuiusuis alterius munimenti, posuerint.*

Dubitat Procopius; num Christus scripserit, Edessam ab hostibus nunquam captum iri. Καί μοί ποτε ἔννοια γέγονεν, ὡς εἰ μὴ ταῦτα, ἅπερ ἐρρέθη, ὁ Χριστὸς ἔγραψεν, ἀλλ᾽ ὅτι εἰς τοῦτο δόξης οἱ ἄνθρωποι ἦλθον φυλάξαι, διὰ τοῦτο ἀνάλωτον ἐθέλει τὴν πόλιν ὡς μή ποτε αὐτοῖς πλάνης τινὰ σκῆψιν δοίη. Ταῦτα μὲν οὖν, ὅπῃ τῷ Θεῷ φίλον, ταύτῃ ἐχέτω τε καὶ λεγέσθω. *Venit in mentem aliquando suspicari, non ea quæ dicta sunt, Christum scripsisse; sed hac opinione, ciuitatem non captum iri, homines imbutos esse, ne vllius erroris aut deceptionis ipsis daretur occasio. Verùm hæc prout* DEO *placet, sic se habeant, & enuncientur.*

Hæc & id genus alia Procopius Græcè Augustæ Vindelicorum Anno 1607. publicatus; nam in Latinis editionibus non comparent. Et certè in Epistola Christi ad Augarum, non exstat illa promissio; sed ex traditione & communi fama ad Edessenos peruenit, quam Procopius mysticè interpretatur, vt veritas constet: qui etiam de Agabaro scribit, cum Romæ cum Augusto Imperatore familiariter versatum, non infimum locum inter Augusti amicos tenuisse.

Litteras Christi ad Augarum adhuc imperante Michaele Paphlagone Constantinopoli extitisse testatur Cedrenus in Imperio eiusdem Michaelis; nam cùm magna siccitas fuisset, & totis sex mensibus non pluisset, *supplicatum est, à fratribus Imperatoris, gestantibus Joanne sacrum mandylium, sine linteum,* (in quo Christi vultus expressus erat) *Magno Domestico Epistolam Christi ad Augarum, Protouestiario Georgio sacras Cunarum fascias, &c.* hæc Cedrenus. Nec mirum tempore Paphlagonis Epistolam Christi ad Abgarum fuisse adhuc Constantinopoli, cùm paulò antè eò translata fuisset: ita enim Zonaras in Romano Argyropulo: *Georgius Maniaces Protospatharius, vrbium ad Euphratem Prætor, Edessa potitus, Epistolam Saluatoris nostri* IESV *Christi manu scriptam, quam ibi inuenerat, Imperatori misit.* Eadem Ioannes Curopalata in sua historia, & Cedrenus.

Neque Centuriatores Cent. 1. l. 1. c. 2. sub finem, vsque adeò morosi sunt, vt fidem his epistolis abscisè negent; sub conditione loquuntur. *Si,* inquiunt, *Abgari Regis Edessæ ad* IESVM *epistola, germana est, eiusdémque responsio, constat & in Mesopotamia Christi Ecclesiam locum habuisse.* Miror Centuriones istos tam sobrios fuisse, vt hypothesin adhibere dignarêtur, qui alioqui, quæuis minùs ad palatum suum facientia simpliciter repudiare soleant.

Scribit Nicetas Choniates lib. 2. de rebus gestis Andronici Comneni Imperat. Constantinop. in seditione illa, quæ contra Andronicum iam Imperio deiectum excitata fuerat, rapinam furentis populi etiam in sacella palatina grassatam esse, ornatúmque sacrarum imaginum surreptum; *Et sacrosanctum illud vasculum furto sublatum, quo, vt à maioribus accepimus,* (ingerit Nicetas) *manibus scriptæ ad Abgarum litteræ continebantur.*

DE IMAGINE EDESSENA NON MANVFACTA, sed à Christo Domino linteo impressa.

CAP. IV.

Ederat Agabarus legato suo Ananiæ in mandatis, vt si Christum Edessam adducere nequiret, saltem imaginem eius, solatij caussa adferret. Qua de re lubet audire Constantinum Porphyrogenitum, Imperatorem Constantinopolitanum, in oratione de hac ipsa imagine Constantinopolim translata. Eadem Cedren. compend. histor. in Tiberio Imp.

Quoniam Ananias suæ in dominum beneuolentiæ aperta præbuerat indicia, & viam rectè sciebat, & pingendi artem callebat, per eum ad IESVM talem misit epistolam, mandans ei, vt si litteris Christo persuadere non posset, vt ad ipsum veniret, eius quidem certè formæ similitudinem accuratè descriptam ad eum afferret, vt in vmbra saltem disceret, non solùm per auditum, sed etiam per visum; qualis sit hic magnorum horum opifex miraculorum. Cùm autem qui missus fuerat; peruenisset in Iudæam, inuenit Christum sub dio disserentem cum populo, qui confluxerat, & prodigiosè facientem insignia miracula. Cùm verò propter multitudinem eorum, qui propter diuersa, quibus opus habebant, venerant, non posset Ananias IESV appropinquare, in quandam petram, quæ parum eminebat à terra, non procul à loco, in quo IESVS versabatur, ascendit & assedit. Et cùm ei fuit manifestus IESVS, quem populus abscondebat, ceteróſque supereminuit, statim in illum quidem oculos, in chartam autem manum defigebat, & eius qui cernebatur, describebat similitudinem. Hæc autem cognouit IESVS spiritu, & cùm Thomam accersiuisset; Vade, inquit, in illum locum, & hominem, qui sedet supra petram, & meam formam describit, adduc ad me, afferentem etiam, quam habet ad me Epistolam, vt id impleam, quod præcepit is, qui misit. Vadens ergo Thomas, & agnoscens Ananiam ex eo, quod audierat, quid eum esset inuenturus facientem, duxit ad IESVM. Priusquam autem ab eo acciperet Epistolam, dixit ei Christus caussam, cur ad se venisset, & quid contineret Epistola.

Deinde cùm eam accepisset, & perlegisset, alteram Epistolam rescripsit ad Abgarum. Cùm Ananiæ Christus eam tradidisset Epistolam, quoniam videbat eum solicitum, vt alterum domini sui exequeretur mandatum, nempe vt ad eum deferret illius formæ similitudinem, cùm aqua faciem ablaisset, deinde humorem, qui ex ea

INDEX CAPITVM
HVIVS LIBRI.

SYNTAGMA DE IMAGINIBVS NON MANVFACTIS.

QVID SIT IMAGO ΑΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΟΣ, *& quàm multiplex.*

Cap. I.

Χειροποίητον generatim dici potest omne illud, quod manu humana factum non est, sed Diuina vel Angelica virtute: quo sensu Vniuersum hoc ἀχειροποίητον rectè appellaueris, quandoquidem sine vllius humanæ manus adminiculo conditum est: Devs enim dixit, & omnia facta sunt; ipse mandauit, & omnia creata sunt. Sic imagines factæ ab Angelis, nominatim *Crucis Carauacensis* imago, non iniuria ἀχειροποίητοι audiunt, quandoquidem nullius pictoris penicillo, aut statuarij ascia, sed vi & actione Angelica elaboratæ sunt.

Sed nos hîc vocabulum ἀχειροποίητοι pressiùs sumimus, nempe pro imaginibus, quæ Christi Domini Redemptoris nostri sacratissimum vultum exhibent, quásque ipse linteis seu sudarijs admotu faciei suæ imprimere dignatus est; quarum tres potissimùm in historiarum monumentis celebrantur; prima, Edessena, missa à Christo ad Abgarum, seu Augarum, seu Abagarum, seu Agabarum (variè enim scribitur) Edessæ (quæ est clarissima Mesopotamiæ ciuitas) Topatcham.

Altera est Camulianensis, à ciuitate (Cedrenus κώμην *vicum* seu *pagum* vocat) Cappadociæ, hoc nomen sortita, cuius Synodus secunda Nicææ pro imaginibus venerandis congregata meminit, vt & Cedrenus aliíque.

Tertia est, quam vulgò vocant *Veronicam*, seu *Vultum Christi*, linteo seu sudario à Christo, dum ad Caluariæ montem duceretur, impressa, in gratiam Veronicæ, piæ fœminæ, quæ diuinæ faciei abstergendæ linteum obtulerat. De singulis ordine dicemus.

Non obsto tamen, quo minùs quis prædictis tribus nulla manu effectis Christi imaginibus, adijciat etiam illam, quam Christus Dominus sepulchrali sindoni, cui in sepulchro inuolutus fuerat, impressit, quæ hodie Augustæ Taurinorum religiosissimè magno fidelium accursu colitur, quam Illustrissimus Cardinalis *Gabriel Palæottus* Bononiensis Archiepiscopus & stylo & penicillo descripsit in: cuius lucubrationem postea ampliores commentarios edidit Daniel Mallonius. tametsi hæc ἀχειροποίητος εἰκὼν non est solius vultus, sed totius corporis.

Sed vt rem à capite ipso arcessamus, exscribendæ hîc sunt duæ epistolæ, altera Agabari ad Christum Dominum, altera ipsius Christi ad Agabarum, quas Ecclesiasticæ suæ historiæ Eusebius intexuit lib. 1. cap. 13. cùm enim, vt S. Matthæus cap. 4. testatur, *opinio* Christi *abierit in totam Syriam*, factum est, vt & tantorum miraculorum effectoris fama ad Regem Edessæ Agabarum graui morbo oppressum perueniret, qui proinde desiderio Christi videndi inflammatus, propria eum ad se epistola inuitauit.

Admiranda Domini, & Seruatoris nostri IESV CHRISTI *diuinitas*, inquit Eusebius, *propter incredibilem suam vim & potentiam in omnes homines crebris sermonibus peruagata, infinitos propè cùm ex longinquis regionibus, tum ex ipsa Judæa, ob spem ipsorum animis de curatione morborum, & variarum cuiusque generis perturbationum, quibus vexabantur, iniectam, ad se attraxit. Atque hac de caussa Abgarus rex, qui gentibus prope Euphratem incolentibus præstantissimè & summa cum laude præfuit, vbi esset graui morbo, & insanabili illo quidem (quantum in hominum facultate & curandi vi situm erat) penè corpore labefactatus: celebréque nomen* IESV, *& diuinas eius virtutes constanter ab omnibus testatas accepisset; epistola ad eum per internuncium missa supplex orauit, vt morbo, quo cruciabatur, penitus liberaretur.* IESVS *verò, licèt illi ipsius auxilium tum imploranti minimè obsequeretur, litteras tamen separatim ad eum scriptas dare non grauatus est; in quibus se vnum ex suis Discipulis, qui morbo mederetur, eò missurum, & salutem non ei solùm, sed etiam suis omnibus præstaturum benignus promisit. Neque certè longo temporis spatio interposito ista promissa erant illi cumulatè perfecta. Nam vbi Seruator excitatus à mortuis in cælum ascenderat, Thomas, vnus ex duodecim Apostolis, diuino quodam impulsu commotus, Thaddæum fratrem, qui erat in numerum septuaginta Discipulorum Christi adscriptus, prædicatorem & Euangelistam doctrinæ Christi ad Edessam misit. Ac per ipsum Seruatoris nostri promissa exitum suum sunt plenè consecuta. Quarum rerum insigne & locuples testimonium ex tabulario Edessæ ciuitatis, id temporis à Rege gubernatæ, depromptum habes. Nam in tabulis publicis, quæ nedum veteres, sed recentes etiam res nuper ab Abgaro gestas continebant, hæc eadem ad hanc nostram ætatem reseruata reperiuntur. Quare nihil commodius esse putaui, quàm ipsas Epistolas à veteribus illis annalibus petitas, atque adeò ad verbum ex lingua Syriaca in Græcam conuersas, hoc loco citare, quæ ita se habent.*

EPISTOLA

EPISTOLA AGABARI AD CHRISTVM, ET huius ad illum.

Cap. II.

Abgarus, Princeps Edessæ, IESV Seruatori propitio qui in confinijs Hierusalem in carne apparueris, Salutem.

INsignes illas virtutes, & curationes, quæ abs te sine medicamentis, & sine herbis factæ sunt, auditione accepi. Cæcos enim, vt fama est, videre efficis, claudos ambulare: & leprosos mundas, spiritus immundos & dæmones eijcis: eos etiam, qui diuturnis morbis pressi sunt, sanas; mortuos denique ad vitam reuocas. Quæ quidem cùm de te audiuissem, de duobus hisce alterum verum esse cogitabam: te aut DEVM esse, & è cœli fastigio delapsum; aut DEI filium saltem, qui ista tam stupenda edas miracula. Quapropter hæc ad te scripsi, magnopere precatus, vt laborem ad me accedendi suscipere, húncque quo crucior, morbum curare ne graueris. Etenim Iudæos audio tibi obstrepere maleuolè, & velle libenter te aliquo magno malo afficere. Est mihi ciuitas perexigua quidem, sed ornata sanè, & illustris, quæ vtrisque nostrum rerum necessariarum suppeditabit satis.

Hactenus Epistola Abagari, cui ita Christus rescripsit.

Epistola IESV ad Abgarum Principem per Ananiam cursorem missa.

Abgare, beatus es, qui cùm non videris me, in me tamen credidisti. De me enim scriptis proditum est, eos qui me viderunt, in me non credere: vt hi, qui me non viderunt, credant, & vitam consequantur. Quod scribis ad me, te velle vt ad te veniam; eas res, quarum gratia sum missus, debeo hîc necessariò obire: quas cùm plenè perfecero, ad eum recipi, qui me misit. Quò simul ac assumptus fuero, aliquem ex Discipulis meis mittam ad te, qui morbo, quo tantopere torqueris, faciat medicinam, & vitam tibi, tuísque impertiat.

Hactenus Epistola; prosequitur cetera Eusebius.

Istis præterea Epistolis hæc quæ sequuntur, etiam Syriaca lingua expressa, adnectebantur. Postquam IESVS assumptus fuit, Iudas, qui & Thomas dicebatur, Thaddæum Apostolum, vnum ex Septuaginta ad Abagarum misit. Qui eò profectus, ad Tobiam, Tobiæ filium diuertit. Vbi verò fama de illo passim manasset, & miraculis ab eo editis esset conspicuus, Abgaro nunciatum est, Apostolum illuc à IESV, sicut per litteras antea scripserat, aduentasse. Cœpit ergo Thaddæus per virtutem & potentiam DEI cuique morbo & languori mederi; sic vt omnes in magnam traduceret admirationem. Simul atque Abgarus magnas incredibiléſque res gestas, & miracula ab eo edita audiuisset, & quo pacto per nomen & virtutem IESV Christi, morbum quemque depelleret, confestim secum cogitare cœpit, illum eundem esse, de quo IESVS per Epistolam ita significauerat: Postquam receptus fuero ad eum, qui misit me, quendam ex Di-

ſcipulis meis mittam ad te, qui te morbo afflictatum recreet, & ad integram valetudinem reſtituat.

Subdit plura Euſebius, quomodo Abagarus, depulſo morbo, à Thaddæo curatus fuerit; & quomodo ſubditi prædicatione Thaddæi ad fidem Chriſti tranſierint; quæ apud Euſebium legi poſſunt.

DE FIDE PRÆDICTARVM EPISTOLARVM.

CAP. III.

Gelaſius in Concil. Rom. in decreto de lib apocryph. ſcript.

PONam verba Illuſtriſſimi Baronij Tomo 1. Anno Chriſti 31. num. 60. *Quod pertinet ad dictarum Epiſtolarum fidem, eò quòd non reperiantur ab Euangeliſtis conſcriptæ, idcirco Gelaſius Papa recenſet illas inter Apocrypha, quaſi non hagiographa: non tamen vt eas ab Eccleſia omnino proſcribat, ſicut nec complures alios libros, quos proximè recenſuit. Eas verò abſque aliqua dubitatione ab antiquioribus fuiſſe receptas, euidenter teſtatur Epiſtola Darij Comitis ad S. Auguſtinum ſcripta, in qua eorundem argumentum recenſet, & ex eis ad perſuadendum Auguſtino vt ſua ſcripta ad ſe mittat, exemplum adducit. Sed & ante Auguſtini tempora ipſe S. Ephræm Diaconus eiuſdem ciuitatis Edeſſæ, in eo opuſculo quod nouiſſimum omnium ſcripſit, cuius eſt titulus, Teſtamentum Ephræm, de ijſdem Epiſtolis egregiam habuit mentionem. De his agit etiam Theodorus Studita in Epiſtola ad Paſchalem Papam in fine. Extitiſſe integram Epiſtolam* IESV *ad Abagarum miſſam, adhuc temporibus Michaelis Paphlagonis Imp. qui Imperium auſpicatus eſt anno Domini milleſimo trigeſimo quinto, & in honore habitam, Cedrenus tradit in ſuo hiſtoriarum compendio. Hæc verò non ſic à nobis ſunt recitata, vt apocrypha in hagiographa transferre velimus; ſed tum ne quid lectorem prætereat; tum etiam, ne ea quis omnino contemnenda exiſtimet, quæ maiores complures venerati eſſe noſcuntur.*

Aug. Epiſt. 261 edit. Louan.

Calumniator celeberrimi Baronij Caſaubonus Exercit. 13. ad annum 31. *valde miratur, vel potiùs mirari ſe fingit, adeò parui fieri auctoritatem Gelaſii Papæ, & Concilij Romani, vt quod ab his apocryphis accenſitum eſt, id adhuc audeamus, tanquam non omni fide deſtitutum, lectoribus proponere.* Scilicet admodum ſolicitus eſt Caſaubonus, vt ſuus honos ſaluus ſtet Gelaſio & Concilio Romano; cuius decreto ſi declaratum fuiſſet, epiſtolas iſtas eſſe authenticas, quis promptiore & proniore aſſenſu aſſenſiſſet, quàm Caſaubonus? Quàm diligenter abſtinuit à lectione Tertulliani, Arnobij, Clementis Alexandrini, Origenis, & ipſius Euſebij, Caſſiani, Fauſti Reienſis, quorum vel omnia vel aliqua opuſcula Gelaſius in apocryphorum claſſem retulit? Et cur abſtinuit? Nimirum propter reuerentiam erga decretum Gelaſij & Concilij Romani, Pontificiorum ſtatutorum obſeruantiſſimus obſeruator. qui dum Pontificijs decretis nos vrget, fumos vendit, vt pote cui nihil gratius eſſet, quàm vt Pontificum ſcita in perpetuum valere iuberemus;

mus; quod tamen absit, vt à nobis obtineat. Nam temporibus Gelasij videntur fuisse, qui Epistolam IESV ad Abagarum Canonicis scripturis æquarent, & pari auctoritate præditam existimarent: horum persuasionem vt corrigeret Gelasius, Epistolam hanc apocryphis adscripsit; vt omnes intelligerent, eam scripturis sacris longè postponendam esse: quin tamen ei vt traditioni & historiæ humanæ sua constaret auctoritas, decreto suo non impediuit. Quod inde etiam liquet, quia solam Epistolam Christi ad Agabarum apocryphi nota notauit; alteram Abagari ad IESVM intactam reliquit. Cur? nisi quia de Epistola Christi prædicta existimatio animos hominum occuparat, non autem de Epistola Abagari ad Christum; quam vt ab homine scriptam, humana solummodo fide, vt humanam, dignabantur.

Obijcit Casaubonus Melchiorem Canum lib. XI. de locis Theologicis cap. 6. qui vtramque Epistolam vocat *fabulam*. At nos opponimus Cano Eusebium, Procopium lib. 2. de rebus Persicis, Darium Comitem ad S. Augustinum, S. Ephrem in suo Testamento, Theodorum Studitam in Epistola ad Paschalem Papam, Cedrenum in Michaele Paphlagone, Constantinum Porphyrogenitum, & alios, quibus aliter & aliud visum. Quinam fide digniores? tot, ac tam vetusti, an seculi superioris scriptor & censor Canus?

Illud mendacijs accense; Canum dicere, Epistolam & fabulam de Abagaro vel in primis fuisse caussam, cur Gelasius historiam Eusebij apocryphis adscripserit. Non ita loquitur Canus; sed inter caussas ob quas historia Eusebij apocryphiæ nota signata sit, ponit quidem primo loco Epistolam Christi ad Abagarum: sed non dicit, *inprimis fuisse caussam damnationis*: cùm longè grauiores causas enumeret, nempe Arianismum, Defensionem Origenis, Iconomachiam, & similes. Nam *inprimis esse caussam*, cur hoc vel illud fiat, vel factum sit, nihil aliud est, quàm esse causam primariam, seu principalem. At Canus ne somniauit quidem Epistolam Christi ad Abagarum fuisse Gelasio principalem caussam, cur historiam Eusebij in Apocryphorum classem referret.

Ad cæteros testes pro fide harum Epistolarum à Baronio adductos obmutescit Casaubonus: testamento S. Ephremi Diaconi Edesseni graues minas intentat Casaubonus: ait enim; *de testamento Ephrem, vbi fit earum Epistolarum mentio, accuratè alibi differemus, si vitam Dominus dederit.* Atqui non dedit, magno tuo & Reipublicæ Christianæ bono. Et quænam hæc tua fuisset accuratio, nisi Testamentum Ephremi spurium ac suppositititium esse? vel, illud saltem, quod de his Epistolis memoratur, pro imperiti cuiusdam scioli assumento resecari debere? Quæ Critica accuratio, nuspiam te non adiuuat, vt quæ à veteribus exstructa sunt, destruas, & tua commenta lectoribus obtrudas.

Nec scio, quis grauior testis pro Epistola Christi ad Augarum adduci possit, quàm Gregorius II. Pontifex in Epistola ad Leonem Isaurum apud

Baronium Tomo 9. Annal. anno Christi 726. vbi expressè dicit: *Abgarum ad Christum scripsisse, & Christum sua manu rescripsisse, missa linteo impressa imagine.* Porro de Epistola Christi ad Agabarum istæc Procopius. Τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς τὸ ἀκροτελεύτιον (ἀκρότατον) οἱ μὲν ἐκείνου τοῦ χρόνου ἱστορίαν ξυγγράψαντες οὐδαμῆ ἔγνωσαν, οὐ γὰρ οὖν οὐδέπη αὐτοῦ ἐμνήσθησαν. *Hanc Epistolam temporis illius historici non cognouerunt, quippe qui nusquam eius mentionem fecerint.* Ἐδεσσηνοὶ δὲ αὐτὸ ξὺν τῇ ἐπιστολῇ εὑρέσθαι φασίν, ὥστε ἀμέλει καὶ ἀνάγραπτον οὕτω τὴν ἐπιστολὴν ἀντ' ἄλλου του φυλακτηρίου ἐν ταῖς τῆς πόλεως πεποίηνται πύλαις. *At Edesseni Epistolæ exemplar reperisse feruntur; adeò vt ipsum scriptum in portis ciuitatis, loco cuiusuis alterius munimenti, posuerint.*

Dubitat Procopius; num Christus scripserit, Edessam ab hostibus nunquam captum iri. Καί μοι ποτὲ ἔννοια γέγονεν, ὡς εἰ μὴ ταῦτα, ἅπερ ἐρρήθη, ὁ Χριστὸς ἔγραψεν, ἀλλ' ὅτι εἰς τοῦτο δόξης ἄνθρωποι ἦλθον φυλάξαι, διὰ τοῦτο ἀνάλωτον ἐθέλει τὴν πόλιν ὡς μή ποτε αὐτοῖς πλάνης τινὰ σκῆψιν δοίη. Ταῦτα μὲν οὖν, ὅπῃ τῷ Θεῷ φίλον, ταύτῃ ἐχέτω τε καὶ λεγέσθω. *Venit in mentem aliquando suspicari, non ea quæ dicta sunt, Christum scripsisse; sed hac opinione, ciuitatem non captum iri, homines imbutos esse, ne vllius erroris aut deceptionis ipsis daretur occasio. Verùm hæc prout* DEO *placet, sic se habeant, & enuncientur.*

Hæc & id genus alia Procopius Græcè Augustæ Vindelicorum Anno 1607. publicatus; nam in Latinis editionibus non comparent. Et certè in Epistola Christi ad Augarum, non exstat illa promissio; sed ex traditione & communi fama ad Edessenos peruenit, quam Procopius mysticè interpretatur, vt veritas constet: qui etiam de Agabaro scribit, eum Romæ cum Augusto Imperatore familiariter versatum, non infimum locum inter Augusti amicos tenuisse.

Litteras Christi ad Augarum adhuc imperante Michaele Paphlagone Constantinopoli extitisse testatur Cedrenus in Imperio eiusdem Michaelis; nam cùm magna siccitas fuisset, & totis sex mensibus non pluisset, *supplicatum est, à fratribus Imperatoris, gestantibus Joanne sacrum mandylium, sine linteum,* (in quo Christi vultus expressus erat) *Magno Domestico Epistolam Christi ad Augarum, Protouestiario Georgio sacras Cunarum fascias,* &c. hæc Cedrenus. Nec mirum tempore Paphlagonis Epistolam Christi ad Abgarum fuisse adhuc Constantinopoli, cùm paulò antè eò translata fuisset: ita enim Zonaras in Romano Argyropulo: *Georgius Maniaces Protospatharius, vrbium ad Euphratem Prætor, Edessa potitus, Epistolam Saluatoris nostri* IESV *Christi manu scriptam, quam ibi inuenerat, Imperatori misit.* Eadem Ioannes Curopalata in sua historia, & Cedrenus.

Neque Centuriatores Cent. 1. l. 1. c. 2. sub finem, vsque adeò morosi sunt, vt fidem his epistolis abscisè negent; sub conditione loquuntur. *Si,* inquiunt, *Abgari Regis Edessæ ad* IESVM *epistola, germana est, eiusdémque responsio, constat & in Mesopotamia Christi Ecclesiam locum habuisse.* Miror Centuriones istos tam sobrios fuisse, vt hypothesin adhibere dignarétur, qui alioqui, quæuis minùs ad palatum suum facientia simpliciter repudiare soleant.

Scribit

Scribit Nicetas Choniates lib. 2. de rebus gestis Andronici Comneni Imperat. Constantinop. in seditione illa, quæ contra Andronicum iam Imperio deiectum excitata fuerat, rapinam furentis populi etiam in sacella palatina grassatam esse, ornatúmque sacratum imaginum surreptum; *Et sacrosanctum illud vasculum furto sublatum, quo, vt à maioribus accepimus,* (ingerit Nicetas) *manibus scriptæ ad Abgarum literæ continebantur.*

DE IMAGINE EDESSENA NON MANVFACTA, sed à Christo Domino linteo impressa.

CAP. IV.

Ederat Agabarus legato suo Ananiæ in mandatis, vt si Christum Edessam adducere nequiret, saltem imaginem eius, solatij caussa adferret. Qua de re lubet audire Constantinum Porphyrogenitum, Imperatorem Constantinopolitanum, in oratione de hac ipsa imagine Constantinopolim translata. Eadem Cedren. compend. histor. in Tiberio Imp.

Quoniam Ananias suæ in dominum beneuolentiæ aperta præbuerat indicia, & viam rectè sciebat, & pingendi artem callebat, per eum ad IESVM *talem misit epistolam, mandans ei, vt si litteris Christo persuadere non posset, vt ad ipsum veniret, eius quidem certè formæ similitudinem accuratè descriptam ad eum afferret, vt in vmbra saltem disceret, non solùm per auditum, sed etiam per visum, qualis sit hic magnorum horum opifex miraculorum. Cùm autem qui missus fuerat, peruenisset in Judæam, inuenit Christum sub dio differentem cum populo, qui confluxerat, & prodigiosè facientem insignia miracula. Cùm verò propter multitudinem eorum, qui propter diuersa, quibus opus habebant, venerant, non posset Ananias* IESV *appropinquare, in quandam petram, quæ parum eminebat à terra, non procul à loco, in quo* IESVS *versabatur, ascendit & assedit. Et cùm ei fuit manifestus* IESVS, *quem populus abscondebat, ceteróśque supereminuit, statim in illum quidem oculos, in chartam autem manum defigebat, & eius qui cernebatur, describebat similitudinem. Hæc autem cognouit* IESVS *spiritu, & cùm Thomam accersiuisset, Vade, inquit, in illum locum, & hominem, qui sedet supra petram, & meam formam describit, adduc ad me, afferentem etiam, quam habet ad me Epistolam, vt id impleam, quod præcepit is, qui misit. Vadens ergo Thomas, & agnoscens Ananiam ex eo, quod audierat, quid eum esset inuenturus facientem, duxit ad* IESVM. *Priusquam autem ab eo acciperet Epistolam, dixit ei Christus caussam, cur ad se venisset, & quid contineret Epistola.*

Deinde cùm eam accepisset, & perlegisset, alteram Epistolam rescripsit ad Abgarum. Cùm Ananiæ Christus eam tradidisset Epistolam, quoniam videbat eum solicitum, vt alterum domini sui exequeretur mandatum, nempe vt ad eum deferret illius formæ similitudinem, cùm aqua faciem abluisset, deinde humorem, qui ex ea

descendebat, in dato ei mantili abstersisset, diuinè prouidit, & supra rationem, vt eius figura in eo imprimeretur; & cùm eam tradidisset Ananiæ, iussit reddi Abagaro, vt & eius solaretur desiderium, & morbum reprimeret. Postquam ergo cum his reuertens Ananias peruenit ad ciuitatem Hierapolitanorum, quæ Saracenorum quidem voce dicitur Membich, Syrorum autem Mabuc: cùmque extra eam ciuitatem diuertisset adolescens, in cumulo tegularum recenter factarum, qui illic iacebat, sacrum illum pannum occultauit. Circa mediam verò noctem, visus est ignis plurimus illum locum in orbem circumdare, adeò vt intra ciuitatem viderentur omnia circùm circà ardere, & de se iam timentes exirent, vt inquirerent de eo, quod videbatur, incendio. Illic autem inuentum comprehenderunt adolescentem, vt qui hoc admisisset facinus, & de re eum sunt sciscitati, & quisnam ipse esset, & quò iret, & vnde veniret, sunt percontati.

Cùm verò dubius animi esset adolescens propter alienam criminationem, tunc declarauit, vndenam esset, & vnde veniret, & quid afferret: & significauit se deposuisse in tegulis id, quod afferebat, vnde etiam visa est flamma accendi. Statim autem volentes illi scire veritatem eorum, quæ dicebantur, cùm locum essent perscrutati, inuenerunt non solùm id, quod ab adolescente Anania illic erat repositum, sed etiam in vna, quæ propè erat, tegula, diuinam aliam expressam effigiem, admirabiliter & suprà quàm posset consequi intelligentia, cùm quæ descripta non fuerat forma, in testa ex contexta tela descripta fuisset.

Quod cùm vidissent, pleni stupore, & admiratione, propterea quòd ardens ignis nusquam esset inuentus, sed ex claritate, quæ erat in forma, flamma visa est emitti, tegulam quidem, quæ in se diuinam expressam habebat effigiem, apud se detinuerunt, tanquam aliquem sacrum & pretiosum thesaurum; vt qui ex eo quod viderant, coniecissent diuinam, quæ in ea erat, operationem: primum autem exemplar & eius ministrum veriti retinere, miserunt ad Abagarum. Et nunc conseruatur, & in honore habetur apud eius oppidi habitatores, forma quæ est in tegula, non descriptæ formæ non descripta, & non manufactæ non manufacta. Ananias autem cùm confecisset iter sibi propositum, aperuit domino ea, quæ interim facta sunt, ei etiam redditis salutaribus, quæ afferebat, symbolis. Et hæc imago lateri seu tegulæ impressa Hierapoli Constantinopolim à Nicephoro Phoca Imper. translata est, vt scribit Zonaras in Annalibus, multóque clariùs Glycas.

Et hoc quidem est; quod dicitur à pluribus, inquit Porphyrogenitus, *quod neque à probabilitate remotum, nec idoneis testibus destitutum est.* Quid verò alij? *Cùm*, inquiunt, *Christus ad salutarem Passionem iturus esset, quando humanam ostendens imbecillitatem, visus est animo anxius, & orans, quo tempore eius quoque sudorem tanquam guttas sanguinis distillasse significas Euangelium, tunc dicunt eum, cùm accepisset à quodam ex Discipulis hoc, quod nunc videtur, frustum lintei, stillantes imbres in eo abstersisse, & statim fuisse expressam hanc, quæ videtur, diuinæ illius formæ effigiem. Quod cùm apud Thomam deposuisset, postquam ascendit in cœlos, per Thaddæum iussit mitti ad Abagarum, implens id, quod erat ei litteris pollicitus. Postquam ergo assumptus esset in cœlos Dominus noster* IESVS *Christus,*

Christus, dans Thomas Thaddæo non manu descriptam Domini nostri faciei effigiem misit ad Abagarum.

Cùm ergo Thaddæus peruenisset Edessam, mansit primùm apud quendam, qui illic erat, Iudæum, cui nomen erat Tobias. Et ante sermones ex factis volens Christi discipulus seipsum notum reddere Abagaro, eos, qui erant ægroti illius ciuitatis, curauit sola Christi inuocatione. Quam ob rem eùm fama citò peruasisset (quod quidem soles euenire in ijs, quæ sunt eiusmodi: res enim, quæ sunt admirabiles, & præter opinionem, multos habent qui eas renuncient) peruenit etiam ad Agabarum per quendam ex eius proceribus, qui vocabatur Abdu, illic scilicet esse Christi Apostolum. Cùm itaque statim apud se cogitasset ex ea spe, quæ in ipso habitabat, hunc illum esse, quem IESVS *litteris suis pollicitus est, se ad eum missurum: & cùm de Thaddæo ipso didicisset perfectiùs, iussit. vt ad se adduceretur. Veniens ergo Tobias, significauit hæc Apostolo. Ille verò cùm dixisset se in virtute ad eum esse missum, deinceps venit ad Abagarum. Cùm autem esset ante conspectum eius appariturus, in sua fronte, tanquam in columna, appensa ea Domini* IESV, *quam diximus, similitudine, sic ingressus est ad Abagarum. Is verò cùm ipsum procul vidisses venientem, visus est videre lucem maiorem, quàm vt eam ferre posset adspectus, radiósque emittentem, qui ex eius vultu exiliebant. Prodibat autem ab effigie, quæ erat ei imposita. quam ob rem insigni luminis splendore obstupefactus, & veluti eorum, quæ sibi acciderant, oblitus, & diuturnæ membrorum paralysis, è lecto exilijt, & resoluta membra cogit ei currere obuiam.*

Hæc alij de ortu huius imaginis: attamen in eo, quod est præcipuum in hac historia, omnes consentiunt, inquit Constantinus, *& confitentur ex facie Dominica admirabiliter in linteo fuisse formam expressam: in nonnulla autem rei circumstantia seu in tempore differunt; quod quidem nihil lædit veritatem, seu priùs factum sit, seu posteriùs.* Hæc prudenter Constantinus. tametsi priùs euenisse, ipse sibi cum pluribus rectè persuadet, inter quos est Damascenus, cuius verba ex lib. 4. Fidei Orthodoxæ cap. 17. hîc dabo. *Cùm Abagarus Edessæ Rex eo nomine pictorem misisset, vt Domini imaginem exprimeret, neque id pictor ob splendorem ex ipsius vultu manantem consequi potuisset; Dominum ipsum diuinæ suæ ac viuificæ faciei pallium admouisse, imaginémque suam ei impressisse, sicque illud ad Agabarum, vt ipsius cupiditati satisfaceres, misisse.*

Quam imaginem Agabarus ad publicam venerationem exposuit. *Nam à veteribus*, ait Constantinus Porphyrogenitus, *Edessæ habitatoribus imago cuiusdam* DEI *insignis ex dijs gentium, posita erat ante portam publicam ciuitatis, quam necesse erat adorare omnem, qui volebat ingredi ciuitatem, & quasdam preces reddere constitutas, & sic intrare vrbis vias & vicos. Hanc ergo cùm tunc diruisset Abagarus, & omnino deleuisset, in eo loco, vbi ea erat posita, hanc non manu factam Domini nostri* IESV *Christi imaginem, cùm in tabula conglutinasset, & hoc quod nunc videtur, auro ornasses, posuit hæc verba in auro inscribens:* CHRISTE DEVS, *qui in te speras, à spe non excidit. Et statuit, vt quicunque per illam portam erat transiturus, pro illa veteri inutili columna, eum quem par erat, cultum & honorem qui debetur, & adorationem tribueret longè admira-*

bili, & miraculorum effectrici Christi imagini, & sic ingrederetur ciuitatem Edessæ. Itaque conseruatum est hoc huius veri pietatis expressum monimentum, & DEO dedicatum donarium, donec in hoc vitæ incolatu mansit Abagarus, & eius filius, qui regni simul & pietatis paternæ fuit successor. Ceterùm eorum filius & nepos, fuit quidem successor paterni & auiti Imperij: non fuit autem heres etiam pietatis: sed in pietatem calcibus, vt ita dicam, insultauit, & ad dæmones & idola transfugit. Quam ob rem dæmones quoque veluti remunerans, voluit, quoniam eius auus idolicam illam deleuit imaginem, eandem afferre condemnationem Domini imagini. Sed quod captabat, minimè est assecutus vir fraudulentus. Nam cùm hoc præsciuisset loci Episcopus, ea, qua ipsi licuit, vsus est prouidentia. Et quoniam locus, in quo sita erat imago, seruabat figuram hemisphærij speciem cylindri referentis, accensa ante imaginem lucerna, & imposita tegula, cùm calce & coctis lateribus obstruxisset loci ambitum, redegit murum in planam superficiem. Cùm igitur non videretur diuina forma, destitit ille impius à conatu. Ideo autem, vt arbitror, statutum est à sacerdote, vt ante imaginem poneretur tegula, ne aliqua putrefactio, quæ fit ex situ ædificij, & ex humore calcis, inesset in linteo imaginis receptaculo, & ex diuturnitate temporis aliquid damni acciperet. Fluxit itaque interim multum temporis, & ex hominum effluxit memoria sacræ huius imaginis in columna erectio, ac eiusdem absconsio.

QVI AVCTORES HVIVS IMAGINIS meminerint.

CAP. V.

I. PRocopius, teste Euagrio. II. Ipse Euagrius lib. 4. cap. 16. III. Concilium Nicænum secundum Actione 5. vbi etiam Leo Lector magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ hæc de se affirmat. *Cùm descendissem ad Syriam cum Regijs Apocrisarijs, fui Edessæ, & sacram ac non manu factam icona vidi à fidelibus honorari pariter & adorari.* IV. B. Ioannes Damascenus Orat. 1. de imaginibus. V. S. Germanus Patriarcha Constanrinopolitanus, vt est in actis S. Stephani Iunioris, qui cum ipso Leone Isaurico congredi pro honore imaginum non rrepidauit: ad quem congressum allusit Glycas dum pag. 4. hæc scribit. *Tanto studio quiduis aduersus imagines molitus est, vt etiam magnum illum Patriarcham Germanum, qui multis cum eo disceptauerat, solio deiectum expelleret. Inter cetera Germanus in medium proferebat effigiem Domini per Thaddæum Augaro missam, & Edessæ conseruatam. Præterea memoriæ proditam ab Apostolo Luca imaginem, quæ Romam ad Theophilum missa fuit. Item aheneas duas effigies, quas mulier illa sanguinis fluxum perpessa, quondam ex singulari desiderio fieri curauit & erexit.*

VI. Gregorius II. Pontifex in Epistola ad Leonem Isauricum. *Cùm Hierosolymis*

rosolymis ageret Christus, inquit Gregorius Pontifex, *Augarus, qui tum temporis dominabatur, & rex erat urbis Edessenorum, cùm Christi miracula inaudijsset, Epistolam scripsit ad Christum, qui manu sua responsum, & sacram gloriosámque faciem suam ad eum misit. Itaque ad illam non manu factam imaginem mitte, ac vide. Congregantur illic Orientis turbæ populorum & orant. Et aliæ multæ sunt tales manufactæ, quas Christi amantes peregrinantium cœtus conseruant, qui ad spectacula huiusmodi confluunt, quæ quotidie veneraris ac circunspicis.*

VII. Theophylactus Simocatus lib. 2. & 3. historiæ Mauticianæ. VIII. Ex Theophylacto Photius in Bibliotheca, vbi, more suo, quæ videbantur ex historia Theophylacti excerpsit, quæ excerpta, antequam in lucem Simocatus prodiret, vertit Iacobus Kimedoncius iunior, ex Caluini Schola iuuenculus, qui de ἀχειροποιήτου ista: *Videtur imago fuisse cœlitus alicunde, quod hodie de* M A R I Æ *Lauretanæ simulacro dicunt, delata.* Rem acu tetigisti, mi Caluinicola; tum quod attinet ad ἀχειροποίητον imaginem, tum, quod ad imaginem Lauretanam. Prioris tuæ sententiæ testem habes torum hunc tractatum; posterioris historiam Lauretanam Horatij Tursellini. Quid vis ampliùs?

IX. Cedrenus in Michaele Paphlagone. Et in Theophilo Iconomacho. X. Michael Glycas in eodem Imperatore. XI. Nicephorus Callistus lib. 2. cap. 7. XII. Adrianus Papa in Epistola Apologetica ad Carolum Magnum. XIII. Menologium Græcorum die XVI. Augusti. XIV. eodémque die Menæum Græcanicum. XV. Auctor qui scripsit vitam S. Pauli in Latro, à loco ita nominati Anachoretæ. XVI. Auctor, qui scripsit vitam Sanctorũ Samonis & Guriæ. XVII. Zonaras in Romano Lacapeno. XVIII. Theodorus Hierosolymitanus Patriarcha cum Cosma Alexandrino, & Theodoto Antiocheno in Synodica Epistola ad Paulum I. Pontificem. XIX. Iob Patriarcha Alexandrinus. XX. Christophorus Antiochenus, & Basilius Hierosolymitanus in Epistola ad Theophilum Imper. Iconomachum. XXI. Auctor, qui vitam S. Alexij Confessoris scripsit.

XXII. Ioannes Curopalata in sua historia bis huius imaginis meminit; primò, in Theophilo Imperatore his verbis. *S. Apostolus Lucas Sanctæ* D E I *Genitricis formam expressit; ac* D E V S *noster suam in quodam linteo depictam effigiem non manu factam nobis reliquit.* Rursus idem auctor pag. 60. *Cùm à Romanorum copijs Edessa obsideretur, Edesseni malis obsidionis grauiter oppressi Legatos ad Imperatorem miserunt, petentes vt exercitus ab obsidione recederet, séque polliciti sunt pretium daturos sanctam Christi effigiem: soluta igitur obsidione, tradita est imago, & ad Regiam vrbem perducta, eam excipiente Imperatore cum splendido atque decenti satellitio per Regij cubiculi præfectum Theophanem.* Eadem ferme Zonaras in Romano Lacapeno. XXIII. Theophanes Cerameus Homil. in restitutionem imaginum. *Ipse Dominus noster in sindone speciem siue formam suam expressit sine manu, & Abagaro Toparchæ misit. Nunquam verò hoc fecisset, nisi imagines coli voluisset.*

MIRACVLA PER IMAGINEM EDESSENAM non manu factam patrata; & in primis de multiplicatione eius.

CAP. VI.

ILlud miraculis meritò accensetur, quòd imago hæc aliquando aliam sibi omnino consimilem produxit, ac primò in vicina tegula, in ciuitate Hierapolitanorum Membich, seu Mabuc, vt iam suprà recensuimus: cùm enim ciues veritatis explorandæ gratia exissent, *Non solùm inuenerunt id, quod ab Anania fuerat repositum, sed etiam in vna, quæ propè erat tegula, diuinam aliam expressam effigiem, admirabiliter, & suprà quàm posset consequi intelligentia, cùm quæ descripta non fuerat forma, in testa ex contexta tela descripta fuisset. Quod cùm vidissent pleni stupore & admiratione, propterea quòd ardens ignis nusquam esset inuentus, sed ex claritate, quæ erat in forma, flamma visa est emitti, tegulam quidem, quæ in se diuinam expressam habebat effigiem, apud se detinuerunt, tanquam aliquem sacrum & pretiosum thesaurum; vt qui ex eo quod viderant, coniecissent diuinam, quæ in ea erat, operationem: primum autem exemplar & eius ministrum veriti retinere, miserunt ad Abagarum. Et tunc conseruatur, & in honore habetur apud eius oppidi habitatores, forma quæ est in tegula, non descriptæ formæ non descripta, & non manu factæ non manu facta.*

Secundò, iterum geminata est hæc imago, figurâ eius denuo in tegula expressâ, quando diuina reuelatione post nonnullas annorum centurias, opportunè in lucem emersit, Chosroë Edessenis ad excidium vsque instante: nam Episcopus locum cœlitus edoctus *inuenit hanc diuinam integram & incorruptam imaginem, & lucernam, quæ tot annis non fuerat exstincta; & in tegula ante lucernam imposita ad eius custodiam, aliam efformatam similitudinem similitudinis, quæ in hodiernum diem conseruatur Edessæ.*

Tertiò, maximè memorabilis est illa geminatio huius imaginis, de qua in vita S. Pauli in Latro Eremitæ à loco nomen adepti circa annum Domini 944. ibi enim memoratur, *Photium, qui patriciatus honore clarus, moribus etiam clarior fuit, eòque nomine Constantino Imperatori inter præcipuos ministros lectissimus, hanc ad Sanctum miserat cum litteris. Qui cùm ad eum peruenisset, datisque & receptis iam litteris, ad reditum accingeretur; vnum ab eo Sanctus petijt, vt non manu factæ Christi imagini, quam Mantile Sanctum appellare mos est, lineum æquale velum applicaret, idque sibi mittere ne grauaretur. Factum est quod postulabat, missúmque velum ex animi sententia: quod cùm expandisset, Christi effigiem in eo ad amussim expressam, & figuræ figuram exactissimam vidit; alijs autem nihil tale apparebat.*

Fortè

Fortè etiam Camulianensis ἀχειροποίητος imago, de qua postea, Edessenæ imaginis ectypon fuit; quæ etiam depingi solebat, prout liquet ex oratione Constantini Porphyrogeniti: Nam cum Episcopus Samosatensis missus esset, vt imaginem hanc ex pactis cùm Ameta ex Edessa Constantinopolim transferret, studiosè cauit, ne in ea tradenda fraudulenter *deciperetur, & pro non descripta ex vera traderetur ea, quæ tunc fuit descripta propter Persicum casum. Has ambas cum alia, quæ celebratur in Ecclesia Nestorianorum, quæ ipsa quoque, vt est veri simile, sumpta fuerat ex prima, quæ sibi accepit ad fidem faciendam. quæ rursum sunt redditæ, retenta sola principali & vera.*

Vides hîc idem circa hanc imaginem accidisse, quod circa similia complura: vt exempla inde peterentur, noménque prototypi ipsi apographo tribueretur; illæque etiam imagines, quæ manu factæ erant, non manu factæ appellarentur, quia ex non manu facta effigiatæ erant. Tametsi duæ illæ imagines in tegulis, & tertia S. Pauli in Latro verè erant ἀχειροποίητοι, vt pote nulla arte, manúve humana effictæ. Testatur quoque Nicephorus lib. 2. cap. 7. *Persarum Regem, manu ingenióque promptum pictorem misisse, & per hunc feruenti fidei desiderio, simul & ipsius Christi, & quæ eum diuino modo genuit, Matris, quàm celerrimè imaginem depictam accepisse.* Vides ergo hîc aliud imaginis non manu factæ apographum.

MIRACVLA IMAGINIS EDESSENÆ NON manu factæ in obsidionibus.

CAP. VII.

AVdiamus in primis Constantinum Porphyrogenitum, deinde Euagrium. Ita ergo ille. *Postquam Chosroes Rex Persarum, Asiæ ciuitates diripiens venit quoque Edessam, & ante eam castrametatus omnem mouit machinam, & omne comparauit instrumentum aptum ad oppugnandam ciuitatem (fabricatus est namque omnia, quæ pertinent ad emittenda tela, conquassandos muros, & confringendas portas) in tantum periculum adducti Edesseni, ipsi quoque excogitabant, quæ poterant ad sui defensionem. Miserunt autem legatos quoque ad petendum auxilium à ducibus Romani exercitus. Ille verò, qui tunc præerat Romanis copijs, & per se vexabatur ab hostibus, non poterat Edessenis mittere auxilium: litteris autem addebat animum, Epistolam Domini reuocans in memoriam, & veram, quæ est in ipsa prolata, sententiam, per quam dicitur & creditur fore, vt conseruetur non direpta ciuitas. Persæ autem cum aperta inuasione occultas quoque moliebantur insidias. Et cùm procul cœpissent fodere, cogitabant per cuniculos ingredi ciuitatem. Cùm verò perinde ac quidam vrinatores sub terra essent intra muros, ex tali caussa contigit, vt manifestæ fierent insidiæ ijs, qui erant intra vrbem. In illa enim vrbis parte habitabat faber æris intra muros, cuius vasa ænea in domo sublimia sonitum emiserunt, Per-*

ſis ſub terra pulſantibus & puluerem effodientibus. Cùm ergo planè eſſent inopes conſilij, & eſſent ad extremam redacti deſperationem Edeſſeni ciues, ad D E V M *confugiunt, & cum dolore cordis & lacrymis ipſum exquirunt. Noctu autem apparet Epiſcopo (erat verò is Eulalius) mulier quædam honeſta & moderata, præſtantior quàm vt homo eſſet, ei conſulens, vt Chriſti non manu factam acciperet imaginem, & cum ea faceret ſupplicationem: foréque dixit, vt Dominus omnino ſua oſtendat miracula. Epiſcopus autem dicebat ſe omnino ignorare, an ſit apud ipſos, an apud alios ea imago. Tunc dicit ei, quæ in muliebri apparebat habitu: Supra portam ciuitatis, in hoc loco, hoc modo abſconſa fuit hæc imago.*

Manè ergo Epiſcopus euidenti viſione fretus, ad locum veniens cum precibus, & perſcrutans inuenit hanc diuinam integram & incorruptam imaginem, & lucernam, quæ tot annis non fuerat exſtincta; & in tegula ante lucernam impoſita ad eius cuſtodiam, aliam expreſſam ſimilitudinem ſimilitudinis, quæ in hodiernum diem conſeruatur Edeſſæ. Cùm ergo ſumpſiſſet in manus hanc diuinam Chriſti, qui eſt D E V S *& homo, effigiem, meliori ſpe concepta, venit ad eum locum, in quo Perſæ fodientes ex æris ſonitu deprehenſi fuerant. Et cùm cœpiſſent ciues fodere intrinſecus, vbi ſibi inuicem appropinquarunt, ex illa lucerna oleum inſtillantes in ignem, qui fuerat eis paratus aduerſus inimicos, & immiſiſſent contra Perſas, qui erant in cuniculo, omnes perdiderunt. Et cùm hinc liberati eſſent ab inſidijs, eadem vſi ſunt experientia aduerſus machinas, quæ erant extra muros, & eas repentè combuſſerunt, & multos conſumpſerunt ex ijs, qui erant in eis, hoſtibus.*

Iam autem effecti fidentiores, lapides quoque è muris emiſerunt, à quibus ducem quendam exercitus hoſtium contigit interimi, & alios multos cum eo. Nec id ſolùm, ſed etiam ea, quæ extrinſecus à Perſis accenſa fuit pyra aduerſus eos, qui erant intus, quam olearum & multarum aliarum, quas immiſerant, arborum alebat infinita materia, effecit diuinæ imaginis auxilium ferentis virtus, vt contra ipſos eſſet, qui accenderant. Poſtquam enim ex alto Eulalius eam è muro ſuis explicaſſet manibus, & obiret ciuitatem, repentè cùm peruenit ad hunc locum, ventus vehemens excitatus, aduerſus eos, qui hunc rogum accendebant, flammam conuertit, quæ eos perſecuta fuit & exuſſit, ſicut olim Chaldæos.

Non ſunt hæc miracula nullis approbata teſtibus, aut oratione compoſita ad aures oblectandas, aut à nobis conficta deceptio: ſed tres ſimul Patriarchæ, Iob Alexandrinus, Chriſtophorus Antiochenus, & Baſilius Hieroſolymitanus hæc ſcripſerunt, & hæc ita ſe habere ſignificarunt Theophilo Imperatori, qui ſacras imagines iniuria affecerat; quando multis oſtendentes, quàm ſint ſacræ & venerandæ imagines, de hoc quoque tractarunt. Licet autem ei, qui velit, ipſam prolixam legere Epiſtolam, & id diſcere.

Nunc Euagrius loquatur lib. 4. cap. 26. *Procopius litteris mandauit ea, quæ ſunt de Edeſſa & Abgaro à veteribus commemorata, & quemadmodum Chriſtus ad Abgarum ſcripſerit Epiſtolam; deinde quo pacto Choſroes altera facta incurſione, Edeſſam obſidere conſtituerit, ratus ea ſe falſa eſſe conuicturum, quæ de ea ciuitate omnium fidelium ore ac ſermone celebrantur, nempe Edeſſam nunquam ab hoſtibus ſubiugatam fore. Quæ res in Epiſtola à Chriſto* D E O *noſtro ad*

Abgarum

Abgarum scripta, non ponitur illa quidem (vti studiosi ex historia Eusebij cognomento Pamphili, apud quem hæc Epistola ad verbum citata est, intelligere possunt) sed tamen eum exitum consecuta esse à fidelibus non decantatur solùm, sed etiam creditur, ratúsque eius euentus prædictionem illam veram esse confirmat. Nam postquam Chosroes vrbem inuadere aggressus est, quanquam multos in eam impetus fecit, & aggerem adeò ingentem struxerat, vt mœnia ciuitatis facilè transgredi posset, aliásque complures machinas apparauit, re tamen infecta inde decessit. sed quemadmodum res gesta sit, exponam.

Chosroes primùm militibus suis imperat vt magnam struem lignorum, qualiacunque illa essent, ad vrbem obsidendam in vnum congerant. Quibus dicto ferè citius in vnum coaceruatis, inque orbem ductis aggerem in medium inijcit, eúmque versus vrbis murum rectà dirigit, atque extruit pedetentim ligno & alia materiei congerie imposita: tum ita tollit in sublime, & eius altitudine ita mœnia superat, vt tela in eos, qui in muro pro vrbis defensione capita sua periculo obijciebant, percommodè iacere possent. Vbi qui obsessi erant, vident aggerem instar montis vrbi appropinquare, & verisimile esse hostes in eam pedibus ingressuros, primo mane è regione aggeris fossam struere moliuntur, inque eam ignem inijcere, ad eum planè finem, vti eius flamma ligna aggeris absumpta, ipsum aggerem solo æquarent. Qua quidem machina confecta, rogóque accenso, neutiquam successit, quod intenderant, propterea quòd ignis erumpere, aërémque ad se admittere non poterat, quo struem lignorum occuparet.

Ad extremum igitur cùm desperatione debilitati fere succumberent, sanctissimam imaginem diuinitus fabricatam, quam non hominum manus effinxerant, sed Christus D E V S *Abgaro (quandoquidem eum videre cupiebat) miserat, proferunt: eámque in fossam, quam struxerant, importatam aqua conspergunt; ex qua non parum in rogum ac struem lignorum immittunt, atque diuina potentia fidei illorum, qui istud moliebantur, subsidio veniente, quod ab illis ante fieri neutiquam poterat, iam facilè confectum fuit: nam extemplo ligna inferiora concepere flammam, & dicto citiùs in carbones redacta ad ligna superiora, igne vndique omnia depascente eam transmisere. Vbi verò qui obsidione premebantur, vident fumum in sublime erumpere, istam machinam ad hostes ludificandos excogitant. Paruas educunt lagenas, eásque sulphure, stupa, & alia id genus materie ad flammam concipiendam apta farciunt, deinde conijciunt in aggerem. Quæ fumum, igne ipsa iaciendi vi & impetu accenso, ex se emittunt: quo quidem fumus erumpens ex aggere adeò penitus obscuratus fuit, vt omnes qui machinæ ignari erant, existimarent fumum illum non aliunde, quàm ab ipsis lagenis effusum esse. At verò triduo pòst flammulæ ignis è terra erumpentes visæ sunt: ac tum quidem Persæ, qui in aggere pugnabant, intellexere in quod discrimen deuenissent. Verùm Chosroes quasi diuinæ virtuti ac potentiæ reluctaturus, aquæductus qui extra vrbem erant, ad rogum deriuat, eúmque ita restinguere conatur. At rogus aquam, velut oleum, sulphur aut aliud quippiam eorum quæ facilè incendi solent, excipiens magis magísque exarsit: vsque adeò vti totum aggerem vastaret, inque cineres prorsus redigeret. Postremò igitur Chosroes de spe penitus deturbatus, cùm reuera intelligeret se*

turpem admodum dedecoris notam propterea subijsse, quòd in animum induxerat se DEVM, *quem nos colimus, omnino superaturum, domum cum ignominia reuertit.*

Hæc Euagrius, quæ eo pluris æstimari debent, quòd eadem etiam in Concilio II. Nicæno Act. 5. recitata & communi consensu approbata sunt.

INSIGNIS VICTORIA PER IMAGINEM manu non factam parta.

CAP. VIII.

Theophylact. l. 2. c. 3.

Omanis ingenti prælio cum Persis instante, Philippicus copiarum Dux, vbi hostes appropinquare puluerea nubes indicio fuit, DEI *Hominísque* IESV CHRISTI *effigiem circumfert. Iam olim fama emanauit, & vsque hodie durat, eam effigiem non texentiu manu comparatam, aut pictoris arte, coloribúsque variatam, sed diuinitus efformatam esse. Quocirca etiam apud Romanos vt* ἀχειροποίητος, *id est, non hominis manu confecta celebratur, & sacris diuinísque honoribus colitur. Habent enim archetypum Romani, & vt sacrosanctum quiddam venerantur. Hanc effigiem sacra veste nudatam gestans, exercitum obibat, indéque audendi generosam, & inexpugnabilem militibus alacritatem injiciebat. Deinde in medium copiarum progressus, vbertim & continenter fluentibus per ora lachrymis, propter stragis aceruos mox futuros, eos ad fortiter pugnandum cohortatus est: potuerúntque illius verba & impigris ac strenuis impetum intendere; & ignauis ac torpentibus strenuitatem inserere. Protinus tubarum cantus acuit animos, & ad prælium conserendum exsuscitat. Porro Dux imaginem illam Domini Marde adferendam curauit, Simeone Amidensem thronum obtinente, qui fortè per idem tempus in eodem castello Mardes morabatur. In quo qui erant alij præterea, die illo impensè numini obsecrando, propitiandóque dabant operam, supplicabántque multis eum lachrymis vti Romanus victor abiret.* Et abijt victor beneficio non manu factæ imaginis, ingenti omnium lætitia & solatio.

Narrat idem Simocatus lib. 3. cap. 1. quomodo Priscus Philippici successor, circumlata sanctissima hac imagine, tumultum castrensem sedare statuerit, tametsi irrito conatu, DEO aliud permittente. Verba Simocati annumerabo. *Iliphredæ,* DEI *atque hominis effigiem quam* ἀχειροποίητον *(hoc est, non mortali manu confectam) Romani appellant, inuolucro nudatam, per castra circumferendam committit: quò ad aspectum rei adorandæ excitata reuerentia furorem comprimeret, & in modestiam quietémque rerum perturbatio transiret. Verumenimuero cùm multitudo nihilo hinc modestior saniórque euaderet; quin potiùs sacrosanctam imginem lapidibus appeteret, Dux equum cuiusdam è satellitibus Imperatoris nactus, haud immeritò sese in fugam tradidit, periculúmque capitis præter opinionem depulit.*

lib. 3. c. 1.

Græcus

Græcus textus Simocati à Pontano nostro publicati sic habet: Τῷ μὲν οὖν Εἰλφρέδᾳ τὸ Θεανδρικὸν ἴνδαλμα παραγυμνώσας (ἀχειροποίητον δὲ τοῦτο Ῥωμαῖοι κατονομάζουσιν) περινοστεῖν προστάξας τὸ στράτευμα. Vbi *Iliphreda* proprium hominis nomen *est*, cui Priscus imaginem non manu factam circumferendam per exercitum dedit. In Bibliotheca Photij in Excerptis ex lib. 2. Historiæ Simocati hæc lectio repræsentatur. Καὶ Πρίσκος Ελιφρέφᾳ δοὺς τὴν ἀχειροποίητον, δι' αὐτῆς ἐκλιπαρεῖ τὸ πλῆθος ἐπιχάλαζεν. *Priscus Eliphrephæ dans imaginem non manu factam, illius operâ multitudinem placare studebat.*

Excerptorum Photianorum primus editor Kimedoncius Caluini assecla sua in versione omisit illud *Eliphrepha*, cùm in Græco textu illud exhibeat: sed quia nesciebat, quid esset, prudenter præterijt. Hoeschelius Græcæ Bibliothecæ Photianæ editor, existimat *Eliphreda*, seu, vt habet codex Vaticanus, *Elipheda*, *esse imaginem auream: haud scio*, inquit, *num* [illegible] *sit*: ídque ex trium Codicum margine se didicisse fatetur. Sed malè id inde hausit; quia Eliphreda nomen proprium hominis est, non imaginis, vt nos auctor longè certior, ipse scilicet Theophylactus Simocatus, docet; & imago illa, quam Priscus Eliphredæ tradiderat, non erat aurea; sed absque manu humanáque industria efficta, & linteo ab ipso Redemptore nostro impressa.

Primam victoriam Miscella historia his verbis percenset. *Philippicus diluculo valedicens Romanis, tribus phalangibus occurrit ad prælium, ipséque assumpta* D E I *virili forma, quam* ἀχειροποίητον, *id est, non manu factam Romani prædicant, discurrens per acies, armatis diuinam impertiebatur virtutem. Et stans post aciem hæc retinens arma, lachrymis multis* D E V M *placabat, qui cælestium ordinum principes auxiliatores assumpsit*, &c. *In fugam versus est Persarum exercitus, & triumpho ingenti potiti sunt Romani, & multos ex eis peremerunt, & spoliauerunt.* Hæc Miscella. Addamus & hoc, quod in Martyrio Sanctorum Samonæ, Guriæ & Abibi, qui sub Diocleriano sanguinem pro Christo Edessæ fuderunt, proditum est: Romanos contra Hunnorum incursus Edessam strenuè defendisse, fretos potissimùm verbis Christi, quæ scripserat ad Augarum, quòd ciuitas nunquam esset capienda à Barbaris, & quòd in eam primam Domini Nostri & Christi effigies missa sit ad Augarum. Miscel. hist. lib. 17.

Forsitan hîc sciscitabitur quis, quænam fuerit hæc ἀχειροποίητος imago, quam Philippicus per exercitum circumtulit. Respondeo fuisse Edessenam; & inde tutelæ gratia in castra Romanorum seu Constantinopolitanorum adductam: Nam Camulianensis imago esse non potuit; quia hæc iam nono Iustini Iunioris Imperatoris anno Constantinopolim translata fuerat, vt infrà demonstrabimus. Nisi quis sine vlla verisimilitudine affirmare velit, imaginem Camulianensem à Philippico Constantinopoli in castra eductam. Sed hoc dici non potest; quia Philippicus imaginem illam accepit ab Episcopo Amidæ, qui tunc versabatur in munitissimo castro, cui nomen *Mardes*, vt antea vidimus; qui metu Persarum cum sacro hoc thesauro eò

confugerat. Et omnia hæc in finibus Persarum, imò in ipsa Perside gerebantur. Caue autem suspiceris, hanc, de qua Simocatus scribit, imaginem, non primogeniam καὶ ἀρχέτυπον; sed ab archetypo miraculo aliquo expressam fuisse: primigenia fuit, quia ipsissima Edessena. Nec dicit Simocatus archetypon Romæ asseruari; sed hæc sunt eius verba: ἀρχέτυπον γὰρ ἐκεῖνο θρησκεύουσι Ῥωμαῖοι, ὥς τι ἄρρητον. *Archetypam enim illam imaginem colunt Romani, quasi quiddam ineffabile.* Vbi per Romanos non intelligit eos, qui tales dicebantur à veteri Roma, sed eos, qui à noua, hoc est à Constantinopoli. Quid enim in historicis Curopalata, Cedreno, Zonata, Glyca, Manasse, Niceta, Nicephoro Gregora, & Nicephoro Callisto crebrius occurrit, quàm οἱ Ῥωμαῖοι, *Romæi* seu *Romani*, pro Byzantinis seu Constantinopolitanis, vel illis, qui Byzantino seu Constantinopolitano Imperio subiecti erant? Eâdem igitur notione Simocatus *Romanorum* vocabulum vsurpat, affirmátque ab illis summa veneratione coli hanc imaginem, & quidem primigeniam & archetypam, & quæ apud Romanos tanquam ἀχειροποίητος celebretur ac decantetur. De qua imagine asserit hoc Simocatus? De illa nimirum, quam Philippicus per exercitum circumtulit. Quæ alia non fuit, quàm Edessena; quia Edessa tunc adhuc Romanorum ditione tenebatur, quippe anno demum Heraclij primo à Persis occupata, vt scribit Cedrenus. Quocirca promptum erat illis contra Persas præliantibus hoc subsidium accersere. Quæ imago post aliquot centenos annos sub Romano Lacapeno Imperatore demùm Constantinopolim venit.

REFELLVNTVR INEPTIÆ CASAVBONI CONTRA Edessenam imaginem non manu factam.

CAP. IX.

HAnc sacratissimam Edessenorum imaginem capitalis imaginum hostis Casaubonus Exercit. 13. anno 31. tam scilicet validis machinis oppugnat, quàm olim ciuitatem ipsam Edessenorum oppugnauit Chosroës. Sed vti illi imaginem non manu factam violentissimæ impressioni opposuerunt, & eo ipso irritam reddiderunt; ita & nos eandem missilibus Casaubonianis obijciamus, & mox debilitata elanguescent.

Ait ergo I. *Eusebius nullum verbum de hac imagine facit; cùm tamen Epistolas Abgari ad Christum, & huius ad illum historiæ suæ intexuerit, petitásque ex Ecclesiæ Edessenæ archiuo seu Tabulario ex lingua Syriaca in Græcam transtulerit, vel saltem transferendas curauerit.* Hoc argumentulum Casaubono non modò Achilles, sed & Hector; in quo omnem victoriæ spem collocat.

Respondeo I. argumentum ab vnius silentio, non esse verum Achillem, sed fœneum; nec verum Hectorem, sed stramentitium; præsertim ceteris loquentibus,

loquentibus, & veritati testimonium perhibentibus: vt hîc sanè fit, prout ex capite quarto manifestum euadit.

Respondeo II. Licèt Eusebius imaginis non manu factæ expressam mentionem fecisset, non secus ac Procopius; idem tamen oggereret, quod oggerit de Epistolis Augari ad Christum, & Christi ad Augarum: nempe Eusebium rumore communi deceptum esse: hoc enim panchresto locis iudicio suo malè affectis vbique Caluinista medicinam facit. Ausim dicere, si de imagine hac aliquid in Epistolis S. Ignatij, aut in operibus S. Irenæi extaret, illæ è vestigio spurium ac suppositititium esse occlamaret.

Respondeo III. Non mirum fuisse, Eusebium hanc imaginem silentio inuoluisse; quia Arianus erat, & quidem ex illis, qui dicebant, quod postea ab Eutyche pertinaciùs & perniciosiùs assertum est; carnem Christi in diuinitatem mutatam esse; ac perinde nulla imagine describi aut circumscribi posse. Quæ omnia clara, planáque fiunt ex Actione sexta septimæ Synodi, vbi Epiphanius post multa alia, hæc de Eusebio perorat. *Ex his igitur scriptis illius* (Eusebij) *apparet, apertè illum Arianicæ esse opinionis & sententiæ. Cum hac autem abominanda hæresi insani isti Ariani, & vnam naturam in vnitione hypostasis esse dicunt. Opinantur autem Christum Dominum nostrum carnem sine anima assumpsisse, addentes in salutari illius dispensatione, diuinitatem impleuisse animæ consilia, motionésque. nimirum quò passionem* (*vt ait Gregorius*) *diuinitate circumscribant, & ob id verè Theopaschitæ sunt. Qui autem huius sententiæ sunt, imaginem non habendam censent. quemadmodum impius Seuerus, Petrus Fullo, Philoxenus Hierapoleos Episcopus, & omnis denique illa multi capitis, & sine capite hydra contendit. Huius igitur societatis existens & Eusebius* (*quemadmodum ex illius Epistolis & historicis commentarijs demonstratum est*) *imaginem Christi Theopaschitarum more reijcit; qua de caussa & Constantiæ Licinij vxori scribit, apud se imaginem non reperiri: nam & in eadem Epistola dicit, quòd illius incarnata forma in Deitatis naturam mutata sit.* Ita ibi Epiphanius. Epist. 1. ad Cledon post princip.

Et miretur adhuc quispiam, cur Eusebius imaginem Christi Edessenam doloso silentio suppresserit, solásque Epistolas sine vlla imaginis mentione, sibi suam in historiam transferendas putauerit? Est hæc vna ex millenis fraudibus & imposturis, quibus Eusebius circa Arium & opinionem Arianam vsus est: hostis omnium Christi imaginum: à quo cùm Constantia Licinij Imperatoris vxor imaginem Christi petijsset; negauit se mittere posse: *aut enim illam petere imaginem Christi secundùm diuinitatem; & hanc nullâ figurâ exprimi posse*; aut secundùm carnem, seruíque formam, quam nostri gratia induit; sed neque hanc effigiari posse, vt pote gloriæ Deitatis commixtam. Vide Concil. Nicæn. loco citato. Quapropter Iconomachi suo in conciliabulo, quod in Synodo VII. refellitur, Eusebium tanquam patronum Iconomachicæ suæ impietatis adduxerunt, Catholicis minimè refragantibus.

Habes, Casaubone, perspicuam caussam, cur Eusebius sua in historia sacratissimam hanc Christi Redemptoris nostri imaginem tacitus præter-

uolarit. Nicephorus certè, haud dubiè ex antiquioribus monumentis, cùm & de Epistolis, & de imagine Christi, aliísque multis disseruisset, subiungit lib. 2. cap. 7. *Hæc quidem ex tabularijs & archiuis ciuitatis Edessæ, quæ tum Regia adiministrabatur potestate, sunt desumpta. Fuerant enim in publica librorum monumenta relata. Et libri de Augari rebus conscripti hæc quoque complectebantur ex Syrorum lingua translata.* Ita Nicephorus.

Dices, Eusebium lib. 7. histor. Ecclesiast. c. 14. copiosè describere historiam mulieris hæmorrhousæ, quæ & suam & Christi statuam in memoriam beneficij accepti erexerit: addítque Eusebius, se etiam alibi imagines Apostolorum Petri & Pauli, ipsiúsque Christi, coloribus adumbratas vidisse.

Respondeo; hæc ita esse. interim non euertunt ea, quæ ex Eusebij Epistola ad Constantiam Augustam recitantur in II. Synodo Nicæna; quæ cuiusmodi sint, paulò antè audiuimus. Statuam Paneade erectam si omisisset, quis eum ὀλιγωρίας & vecordiæ in re notissima non accusasset? Et tamen satis frigidè & obiter narrationem totam exequitur: addítque; *Dicunt esse imaginem Christi; & vsum hunc erigendi statuas & imagines efformandi profluxisse ex Gentilitatis ritu.* Quæ meoses satis arguunt, quo animo Eusebius *in imagines fuerit.*

Quanquam potissimùm Christi imaginem post Resurrectionem & glorificationem insectabatur, quòd caro eius iam in Diuinitatem mutata esset: quo delirio, veterum Eutychianorum, & recentium Vbiquistarum parens esse voluit.

II. Obiectio Casauboni. *Euagrius est primus, qui huius imaginis mentionem facit: sed Euagrius est fabulator. ergo*, &c. Fabulatot est, quia plurima scribit de monachis, Sanctorum imaginibus, reliquijs, Ecclesijs, peregrinationibus ad loca sacra, & id genus alijs, quorum scriptor, quid aliud Caluinianis *fabulonibus*, quàm fabulator esset? quippe cùm hæc talia & palato & stomacho Caluinistarum directè aduersentur. Deinde, nego Euagrium *primum esse, quod constet*, qui huius imaginis mentionem fecerit. Prior enim est Procopius, ex quo sua Euagrius desumpsit. At non extant hodie in libro secundo Procopij de bello Persico. Ita est. sed extabant, quando ex Procopio ea descripsit Euagrius. Et qui Latinas editiones cum Græca Hoescheliana comparare volet, is intelliget, quàm multa Latinus interpres omiserit, vel suo in Codice non repererit: tametsi nec in Græco quidem Hoeschelij textu omnia sunt integra, prout ipsemet asteriscis lacunam insigniuit. Vtcunque sit, nimiùm impudens fuerit, qui neget ab Euagrio descripta esse ex Procopio, quæ ipse palam se inde descripsisse affirmat.

III. Obiectio. *Procopius lib. 4. rerum Gothicarum in digressione de obsidione vrbis Edessæ, nullam imaginis huius mentionem facit. ergo ficititia est.*

Respondeo. Num omnia vbique memoranda? Alibi huius imaginis mentionem fecit, teste Euagrio. Quid tergiuersaris, calumniator? Quid si lib. 4. Gothicarum

Gothicatum tetum imaginem hanc non tantùm memoraſſet, ſed & accuratè depinxiſſet? Num tu ſuſpicionum fabuloſarum pleniſſimus nonnihil de tuo fabulandi ſtudio remittetes? Nihil minùs. Imò ſi Latinorum vetuſtiſſimus Tertullianus, & Græcorum antiquiſſimus Iuſtinus imaginem hanc à Chriſto depictam tiaderent, tu nihilominus fabulandi viam ſtrenuè inſiſteres.

IV. Obiectio. *Ante annum* DL. *nihil auditum eſt in orbe Chriſtiano de illa imagine, quod quidem hodie ſciatur. Sequentia verò ſecula valde fuere prona ad ſuſcipiendas falſas miraculorum narrationes. ſequitur ergo vetus concluſio, nimirum imaginem Edeſſenam eſſe commentitiam.*

Futilis obiectio: quaſi verò plutium auctorum monumenta non petierint, & in primis commentarij de rebus geſtis Augari, in quibus huius imaginis hiſtoria plenè continebatut, vt auctor eſt Nicephorus. Et quis ille tam facundus & in dicendo tam copioſus fuit, qui anno demum DL. imaginem hanc quaſi tem veterem, & tamen nec traditione, nec litteratum monumentis ſuffultam in orbem introducere potuit, nemine refragante, ſaltem vſque ad Iconoclaſtarum tempora? Nam quòd poſteriora ſecula, quaſi falſarum natrarionum cupida, criminatur, id Caluinianæ credulitati condonandum eſt; quæ tanta eſt, vt nec credenda, nec vel in ſpeciem credibilia credat; credenda autem & credibilia non credat.

V. Obiectio. *Gregorius II. Pontifex in Epiſtola ad Leonem Iſauricum circa annum Domini* DCCXXVI. *ſcripta, meminit quidem eius figuræ; ſed meminit tantùm, nullam rationem adijciens, cur fidei plus præterea debeamus illi tribuere.*

Reſpondeo; Satis eſt Gregorium huius imaginis meminiſſe, eámque velut inuictum clypeum perfido Iconomacho oppoſuiſſe: hinc enim liquet, tantum Pontificem imaginem hanc non habuiſſe pro figmento. An non ſat rationis adduxit, cur nobis hæc imago in pretio eſſe debeat, quando dixit, *turbas populorum Orientis precandi cauſſa ad illam imaginem non manu factam concurrere*, parémque concurſum fieri ad multas manu factas imagines? Quem probi pectoris hominem non moueat Orientalium ad hanc imaginem tam frequens & denſus concurſus? Num tu eos ad *Chimæram* aut *Tragelaphum* aduolaſſe pro tua Caluiniana credulitate credis?

VI. Obiectio. *Meminit eiuſdem imaginis Damaſcenus lib. 4. c. 17. ſed vt rei incertæ, & cuius fides vacillet: nam ita ſermonem illum orditur.* φέρεται δὲ καί τις ἱστορία. *ferebatur & hiſtoria eiuſmodi. Quis ita loquitur de re certò comperta? Iterum ergo concludendum eſt; imaginem hanc eſſe commentitiam.* In quas formas non vertit ſe iſte Proteus, vt veritatem obnubilet? An ſe dubitare indicaret, qui ita loqueretur? Circumferebatur & hiſtoria eiuſmodi, quòd Caſaubonus nidore culinæ Anglicanæ attractus ex Gallia in Angliam migrauerit. Circumferebatur & hiſtoria, Caluinum lilijs candentibus humeros inuſtum eſſe, ob flagitium non lilijs notandum, ſi iure agatur, ſed rogo luculento expiandum. Vt igitur hæc oratio nullius dubitationis aut incer-

titudinis index est; ita neque illa Damasceni. imò vocula *ferebatur*, vel *circumferebatur*, potiùs certitudinem significat, quàm incertitudinem: indicat enim id communi hominum fama & attestatione comprobatum esse. Cur dissimulat Caluinista locum Damasceni ex oratione prima de Imaginibus, qui istum, si quid in eo obscuritatis inesset, planum clarúmque efficeret? Est autem iste. *Sermone superioribus temporibus per manus tradito, qui ad nos vsque peruenit, constat, Augarum illum Edessæ Regem, auditis ijs, quæ de Domino ferebantur, diuino amore inflammatum, legatos ad eum misisse, qui rogarent, vt se illi præsentem conspiciendum exhiberet, iussisséque, vt si id impetrare non possent, effigiem eius pictura expressam reportarent. Quod cùm sciret is, qui omnia nouit, & omnia potest, linteolum sumpsisse, in eóque ad os suum admoto propriam imaginem expressisse. Quod quidem linteolum ad hoc vsque tempus asseruatur.*

Immensa autem calumnia est, *Damascenum sæpe fabulis & apertis mendacijs fidem habuisse, vel Baronio & Bellarmino testibus. Ioannis Malalæ Episcopi Antiochiæ Chronicon citatum à Damasceno orat. 3. de Imaginibus vocat Baronius plenum mendacijs. ergo Damascenus iudicio Baronij sæpe apertis fabulis & mendacijs assentitur.*

Respondeo; hoc nihil aliud esse, nisi manifestam criminationem, tam in Damascenum, quàm in Baronium: Nam Damascenus non assentitur Malalæ in ijs, quæ vel chronologicè vel historicè errat; sed in ijs, quæ de imagine Hæmorthousæ tradit; hîc enim non errat; cùm alij historici, nominatim Eusebius lib. 7. histor. Eccles. c. 14. idem litteris mandarint. Nihil autem aliud propositum erat Damasceno, quàm demonstrare, vsum & cultum imaginum in Ecclesia ab ipsius Christi temporibus originem ducere: quem ad finem rectè Malalam testem aduocauit; quicquid sit postea de Chronologicis & historicis circa Herodem erroribus. Neque Bellarminus in libello *de scriptoribus Ecclesiasticis*, id dicit, quod veteratoriè ei Caluinista imponit, vt ex his Bellarmini verbis de Damasceno intelliges. *Sed fieri potest, vt S. Ioann. Damascenus, quamuis alioqui doctus & prudens, istis narrationibus* (de Falconilla & Traiano ex inferno liberatis) *facilè fidem habuerit* (in oratione de his, qui in fide migrauerunt) *neque de veritate earum inuestiganda sollicitus multùm fuerit.* Estne hoc dicere, Damascenum, Bellarmino iudice, fabulis & apertis mendacijs sæpe fidem habuisse? Quid est peruertere aliena verba, & mentem, si hoc non est?

Acta secundæ Synodi Nicænæ Casaubonus vix ad aures admittere dignatur, & *Concilij Francofordiensis Episcopos inter cetera, hanc quoque historiolam, velut ex recenti traditione acceptam reprehendisse dicit.* Vbi Casaubonus pro competto sumit, quatuor illos libros de Imaginibus, qui falsa inscriptione Carolo Magno attribuuntur, continere Acta Concilij Francofordiensis. quod non est ita; vt euidenter probatum est in tertia Apologia contra Misenum: quia libri isti aliquot annis ante Synodum Francofordianam conscripti sunt; & nuper cum operibus Alcuini Flacci prodierunt Acta Con-

cilij

cilij Francofordienſis, vt quidem titulus pollicetur; ſed longè diuerſa ab his, quæ in opere Pſeudocarolino continentur. Dico, Pſeudocarolino: nam opus hoc non eſſe Caroli Magni, planum teſtatúmque feci in Horto S. Crucis, in Apologia pro Illuſtriſſ. Baronio contra Goldaſtum, & in libro contra eiuſdem *Replicam*.

Inania porro ſunt quæ auctor Pſeudocarolini operis lib. 4. cap. 10. contra Epiſtolas & imaginem Edeſſenam obiectat.

I. *Nihil de his in Euangelio. ergo.*

Reſpondeo. Nihil in Euangelio legitur de ſtatua Chriſti, quam Hæmorrhouſa publicè erexit; & tamen hiſtoriam illam verè eſſe hiſtoriam, non fabulam, teſtatiſſimis veterum auctorum monumentis exploratiſſimum habetur. Deinde, *Multa alia ſigna fecit* IESVS *in conſpectu Diſcipulorum ſuorum quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.*

Occinit auctor Pſeudocarolinus; *hoc intelligendum de miraculis, non de Epiſtolis; de ſignis, non de conſtitutionibus.* Reſpondeo, etiam grande miraculum fuiſſe, quòd Chriſtus faciem ſuam linteo perfectiùs impreſſit, quàm ab vllo penicillo, vllóve ſtudio humano vnquam delineari potuiſſet. Itaque vt maximè locus ille Ioannis cap. vlt. tantùm intelligeretur de ſignis ac miraculis, Edeſſena tamen imago inde nequaquam iure excluderetur.

II. *Gelaſius Epiſtolas iſtas apocryphis annumerauit.* Verùm quæ ſit Gelaſij mens, ſuprà copioſè explicatum eſt. Deinde Gelaſius nunquam imaginem ipſam apocryphis deputauit; quidquid tandem ſit de Epiſtolis. Et Concilium II. Nicænum non Epiſtolis, ſed imagine Edeſſena nititur. imò Epiſtolarum nullam mentionem facit, ſed ſolius imaginis; vt proinde auctorem Pſeudocarolini operis admodum oſcitanter Synodum legiſſe oporteat, cùm ſemper vrgeat & inculcet Epiſtolas Abgari ad Chriſtum, & huius ad illum; cùm, vt dixi, Synodus nihil de Epiſtolis, ſed de ſola imagine agat, indéque venerationem imaginum adſtruat.

III. *Abgarus non petijſſet à Chriſto imaginem, vt eam adoraret; nec Chriſtus eo fine miſiſſet, vt eam adoratione coleret. ergo*, &c. Meritò quæras, quandonam auctor iſte tam ſubtiliter in mentem Abgari penetrauerit, vt etiam intimos eius ſenſus perſpectos habeat? Atqui non modò veriſimile, ſed planè verum eſt, Agabarum ideò petijſſe imaginem Chriſti, vt quem præſens venerari nequibat, ſaltem in imagine veneraretur, & debito cultu afficeret. Et licèt Regum quiſpiam imaginem ſuam alicui tranſmittat, non eo potiſſimùm fine, vt eam colat; an ideò is, qui accipit, debito honore eam non proſequetur? Non venit Chriſtus primariò vt adoraretur in iſto mundo, ſed vt redimeret mundum; an ideò adorandus non fuit? Num ideò aliquid piaculi conſciſcebant, qui procidentes in genua ſua eum adorabant?

Ceterùm vt alia pleraque capita libri Pſeudocarolini Hadrianus Papa in Apologetico ad Carolum Magnum refutauit, ita neque hoc irrepercuſſum reliquit: nam capite 18. ad iſtam reprehenſionem Pſeudocarolini auctoris; *quòd nulla Euangelij lectio tradat*, IESVM *ad Abagarum imaginem miſiſſe*; hoc

responsum dat Hadrianus: *Prædecessor Noster Sanctæ recordationis Dominus Stephanus quondam sanctissimus Papa, in suprà dicto Concilio præsidens, inter plurima veridica testimonia per semetipsum asserens, docuit ita. Sed nec illud prætereundum, quod relatione fidelium de partibus Orientis aduenientium sæpe cognouimus: in quibus licèt Euangelium sileat, tamen nequaquam in omnibus incredibile fidei meritum, & hoc affirmante de ipso Euangelista: Multa quidem & alia signa fecit* IESVS, *quæ non sunt scripta in libro hoc. Denique fertur ipsi ab asserentibus, quòd Redemptor humani generis appropinquante die Passionis, cuidam Regi Edessenæ ciuitatis, desideranti corporaliter illum cernere, & vt persecutiones Iudæorum fugeret ad illum conuocare, vt auditas miraculorum opiniones, & sanitatum curationes illi & populo suo impartiret, respondisset: Quòd si faciem meam corporaliter cernere cupis; en tibi vultus mei speciem transformatam in linteo dirigo, per quam & desiderij tui feruorem refrigeres, & quod de me audisti, impossibile nequaquam fieri existimes. Postquam tamen compleuero ea, quæ de me scripta sunt, dirigam tibi vnum de Discipulis meis, qui & populo tuo sanitates impertiat, & ad sublimitatem fidei vos perducat*, &c.

Ioan. 20.

Item ex Synodica trium Patriarcharum, videlicet Cosmæ Alexandriæ, Theodori Antiochiæ, & Theodori Hierosolymæ, quæ in prædicto Concilio relecta, ab omnibus fideliter honorata, & venerabiliter suscepta est; vbi post multa Sanctorum Patrum testimonia Theodorus Patriarcha Hierosolymorum inquit: Restat mihi tempus enarrandi de Abagaro Edesseno, & alia aut similia Sanctorum Patrum, quæ & vos meliùs cognoscitis. Perseuera sanctissime Pater, perseuera in eadem bona fide, corroboratus super petram fidei, sicut Deiloqua vox affata est Apostolum Petrum: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Verè non præualebunt ei in seculum seculi. Cognitum facimus tibi sanctissimo Domino, ego humilis Theodorus Patriarcha Hierosolymorum, & hi qui nobiscum sunt, Cosmas Patriarcha Alexandriæ, & Theodorus Patriarcha Antiochiæ: idipsum intelligimus & credimus, sicut & vestræ Sanctitati patet, &c.

Hæc Hadrianus. ex quibus perspicuè elucescit, quàm vera sint hæc Casauboniana: *Hadrianus contra Pseudocarolum aliud nihil potuit adferre, præter nudam relationem aliquot Episcoporum Orientis, qui in dicta Synodo Nicæna mentionem traditionis illius fecerant.* Vbi grauiter hallucinatur Caluinista, existimans tres illos Patriarchas Cosmam Alexandrinum, Theodorum Antiochenum, & Theodorum Hierosolymitanum, quorum Synodicam Epistolam Hadrianus citat, fuisse ex Patribus Concilij Nicæni II. quod secus est; quia Patriarchæ Orientis Hierosolymitanus, Antiochenus, & Alexandrinus per se non interfuerunt Concilio Nicæno, sed per Legatos suos Ioannem & Thomam Presbyteros Monachos, vt liquet ex Catalogo Patrum initiò & ad calcem Concilij. Nec adfert Hadrianus illam Synodicam Theodori Patriarchæ Hierosolymitani, cui etiam Alexandrinus & Antiochenus subscripserant, quæ septimæ Synodo Act. 3. inserta est; sed illam, quam idem Theodorus & duo alij Patriarchæ iam pridem dederant ad Paulum Papam

Papam, quæque in Concilio Romano Anno 769. præsidente Stephano huius nominis IV. palam lecta, omniúmque suffragijs tanquam orthodoxa comprobata fuit. Quod ex ipsis Adriani verbis Casaubonus facilè discere poterat, si mentem ad discendum quàm ad calumniandum promptiorem attulisset: qui dicit, *quæstionem esse I. Vtrum Christus linteo imaginem illam impresserit.* Ipse negat: nos cum tota antiquitatis traditione, plurimis, spectatissimísque scriptoribus, editísque miraculis affirmamus. II. *Si Christus faciem suam linteo illi impressit; an voluerit eam illi venerationem & adorationem exhiberi; quæ hodie defenditur & sancitur, tanquam necessarius fidei articulus*; Respondeo? necessarius fidei articulus est, credere imagines Christi & Sanctorum esse reuerenter colendas & venerandas. Anathema non credenti & dissentienti. Nec dubium, Christum voluisse, vt & suæ, & Sanctorum imagines religiosè habeantur, & debito honore afficiantur; licèt cùm imaginem ad Abgarum misit, non ediderit disertè hoc mandatum: *Reuerenter habe & cole meam imaginem.* Quid opus hoc mandato? Res ipsa per se intelligitur. Si Rex Britannicus Casaubono imaginem suam auream vel argenteam, gemmeámque dedisset, an non exosculatus fuisset, quamuis Rex id nec voluisset, nec præcepisset? Nec timuisset fore, vt ab aliquo dicacioris linguæ imaginosus vocitaretur. Æquo animo tulisset hoc, quicquid est, conuitij. Exigit criminator *præceptum Christi, quo cultus imaginum mandetur.* Habemus præceptum hoc ex perpetua Ecclesiæ traditione in praxi, cuius testes sunt B. Damascenus, tribus illis pulcherrimis orationibus pro imaginum cultu aduersus Iconoclastas, & Synodus Nicæna altera. Nauseas, vt video, ad hanc Synodum: sume vomitorium, vt tandem stomachum vitiosissima & tenacissima pituita plenum expurges, & ab hac nausea libereris. Hactenus de nugis Casauboni contra imaginem Edessenam ἀχειροποίητον.

DE TRANSLATIONE IMAGINIS EDESSENÆ non manu factæ Constantinopolim, ex Porphyrogenito.

CAP. X.

Osquam ad hanc vrbium Reginam vndique confluxerant, quæ sunt optima & pulcherrima, erátque DEI *voluntas, hanc quoque sacram Imaginem hîc recondi cum alijs thesauris: Romanus qui erat Romanorum dominus Imperij, studium adhibet, vt per ipsum ciuitatum Regina hanc consequatur. Diuersis verò temporibus mittens Edessam, petebat vt ea cum Epistola, quam Dominus sua manu scripserat, ad eum mitteretur: & promittebat, se contra eis daturum in permutatione Saracenos numero ducentos, & argenti signati duodecim millia. Edesseni autem dicebant, sibi non conducere, suæ ciuitatis custodem & conseruatricem argento & hominibus mortalibus permutare. Cùm autem ille sæpe petendo in-*

ſtaret, illi verò ſæpe preces reijcerent, tandem ſexies milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo anno ab origine mundi, miſit Ameras Edeſſenus, rogans vt ſcripta cautione per aureum ſignaculum, quod haberet firmitatem, fideiuberet Imperator, non eſſe Romanorum exercitus hoſtiliter inuaſuros quatuor ciuitates: dico autem Rhoam, quam vox barbara vocat Edeſſam, Charram, SaratZe & Samoſata: neque ex eorum agris prædas eſſe acturos, aut eos qui in illis habitant, redacturos in captiuitatem: tradendos autem eſſe ſibi ducentos Saracenos ex contribulibus cum ea, quæ priùs fuit promiſſa, quantitate pecuniæ. Quod ſi faceret, ſciret, ſe ad eum miſſurum illam, quæ quærebatur, Imaginem, & Chriſti Epiſtolam.

Imperator verò, eius boni deſiderio concedens omnia, quæ fuerant propoſita, cùm dediſſet ea, quæ petebantur, miſit Abramium DEO *charum Samoſati Epiſcopum, qui illo tempore hìc agebat, ad diuinam illam ſuſcipiendam Imaginem, & Chriſti* DEI *noſtri Epiſtolam. Aduertens autem & qui miſit, & qui erat miniſter, ne in ea tradenda callidè deciperetur, & pro non deſcripta & vera, traderetur ea, quæ tunc fuit deſcripta propter Perſicum caſum; has ambas cum alia, quæ celebratur in Eccleſia Neſtorianorum, quæ ipſa quoque, vt eſt veriſimile, ſumpta fuerat ex prima, quæſitas accepit ad fidem faciendam. Quæ rurſus ſunt redditæ, retenta ſola principali & vera. ſed hoc quidem poſtea.*

Tunc autem excitabatur magnus tumultus à fidelibus, qui erant Edeſſæ, vt qui non ſinerent à ſe auferri, quæ erant pretioſiſſima, & propugnacula eius, quæ ipſos tulerat, ciuitatis; donec præfectus Saracenorum alijs quidem perſuaſis, alijs verò coactis, alijs verò etiam minis mortis territis, effecit, vt ea traderentur. Cùm autem tonitrua & fulgura cum pluuia vehementiſſima, diuina prouidentia ſubitò erupiſſent, dum Edeſſâ eſſet exitura Imago, & Chriſti Epiſtola, rurſus mouebantur ij, qui ea priùs retinebant, & affirmabant DEVM *ex iis, quæ fiebant, ſignificare, diuina voluntate non fieri rerum ſanctiſſimarum ex eo loco tranſlationem. Sed cùm Præfectus Saracenorum, penes quem erat vniuerſa poteſtas, ſtatueret ſtandum eſſe conuentis, & implendum eſſe promiſſum, egreditur è ciuitate Effigies pretioſiſſima, & Epiſtola à* DEO *ſcripta, & huc afferebatur. Et viam quidem conficientes ij, qui ea ferebant, peruenerant ad Euphratem: & rurſus tumultus excitatur, nullo priorum minor, Edeſſenis dicentibus, quòd niſi diuinitus oſtenſum fuerit ſignum aliquod, nullo modo dimittent id, quo continetur eorum ſecuritas.*

Datur ergo eis ſignum, cùm eſſent infideles, & tentarent. Nauis enim, cum qua erat eis propoſitum tranſmittere Euphratem, cùm adhuc eſſet in portu in partibus Meſopotamiæ, vbi eam ſolùm ingreſſi ſunt Epiſcopi, diuinam Imaginem afferentes & Epiſtolam, cùm ſeditioſi adhuc reniterentur, repentè ſine remigibus, ſine eo, qui gubernaret aut traheret, appulit in terram, quæ erat ex aduerſo, gubernata ſola diuina voluntate. Quod quidem omnes qui conuenerant, ſtupore impleuit, & admiratione, & perſuaſit, vt non inuiti concederent emiſſionem. Hinc perueniunt Samoſata miniſtri eorum, quæ ferebantur. Erant autem Samoſatorum & Edeſſæ Pontifex, & eius primus presbyter, & alij quidam religioſi Chriſtiani, cum quibus vnà erat etiam miniſter Ameræ, qui Rhoam reuertebatur. Hic cùm

aliquos

aliquot dies essent morati, multis illic factis miraculis rursus iter sunt ingressi. Et rursus in via innumerabilia fiebant miracula à sacra Imagine & Christi Epistola. Cæci enim ex improuiso aspiciebant; & claudi, reddebantur sani & membris integri: saltabant, qui longo tempore in lecto decubuerant; & sani fiebant, quibus erant manus aridæ: & (vt semel dicam) fugabatur omnis morbus & infirmitas; & qui sani erant DEVM *glorificabant, & laudabant eius admirabilia.*

Cùm autem multum iam viæ confecissent, veniunt etiam ad sanctissimæ DEIPARÆ *monasterium, quod vocatur Eusebij monasterium, quod quidem est in loco, qui dicitur Optimatum. In templo verò huius monasterij, quo par fuit honore reponitur capsa, quæ miraculorum effectricem tegebat Imaginem; & multi qui accesserunt pura & sincera affectione, curati sunt à suis morbis. Quò etiam venit quidam vexatus à dæmone, quo tanquam instrumento vtens malus spiritus, & multa per ipsum eloquens, quæ pertinebant ad laudem Imaginis & Epistolæ, (nam olim quoque, Nouimus quis sis sanctus Israel, dicebant, qui erant earundem cum illo partium) tandem hæc quoque est quasi vaticinatus: Accipe, dicens, ô Constantinopolis, gloriam & lætitiam, & tu Constantine Porphyrogenite tuum Imperium. His dictis fuit homo curatus, & statim liberatus à vexatione dæmonis. Horum autem verborum fuere multi testes. Nam cùm Imperator misisset obuiam ei, quod desiderabat, magistratus, & primos totius Senatus; & multi ex satellitibus simul cum eis exiuissent, accidit, vt magistri & patritij cum inferioribus ordinibus ea audirent, & de ipsis ferrent testimonium.*

Et quoniam quæ dicta fuerant, citò euenerunt; iure est dubitandum, vndenam præscientia accesserit ad dæmonem. Non enim creduntur eam ex se habere, cùm à diuina gloria exciderint, & pro luce dicti fuerint tenebræ. Sed clarum est, quòd quomodo diuina virtus vsa est Balaamo, ministro eius, quæ tunc fuit, prædictionis, & aliàs alijs sæpe ea re indignis, sapienti quodam & solerti consilio; ita nunc quoque virtus, quæ erat in diuina effigie, vsa est dæmone. Et ideò per eum præsignificauit, quæ mox erant euentura. Sed cùm hoc quidem sic euenisset, eius meminisse interim non fuit fortasse alienum. Pergemus autem ad ea, quæ sequuntur, narranda.

Decimo quinto mensis Augusti, Imperatoribus de more festum celebrantibus semper Virginis & DEI Matris MARIÆ, *in venerabili templo, quod est in Blachernis, circa crepusculum illuc peruenerunt ministri harum rerum pretiosarum. Et reposita est in superiore oratorio diuini huius templi arca, quæ intus habebat Imaginem & Epistolam. Quò venientes Imperatores, eam extrà reuerenter adorauerunt. Deinde cùm honorificè magno comitatu & multis lampadibus ad Regiam eam portassent triremem, cum ea venerunt in Regiam, & in templo quod illic est, & nominatur Pharos, propterea fortasse, quòd sicut vestis splendida, id sit egregiè ornatum, eam reposuerunt, die sequenti, qui erat mensis sextus decimus, piè & reuerenter salutantes eam rursus, & adorantes. Illic sacerdotes, & iuuenes Imperatores (senex enim domi manserat propter corporis infirmitatem) cum Psalmis & hymnis & copioso lumine, per descensum ad mare, ea in triremi Regia rursus imposita, prope vrbem remigantes, vt quodammodo vrbem conseruaret per*

ipsum in mari ingressum, appulerunt extra murum ciuitatis, qui est ad Occidentem. Quo in loco egressi è naue, pedibus ingredientes Imperatores, & totus Senatus, & sacrorum Antistes cum tota Ecclesiæ congregatione, eo quo par fuit comitatu prosecuti, tanquam aliam arcam, vel potiùs supra eam, vas deducebant, quod illa sanctissima & pretiosa custodiebat. Et cùm quæ erant extra muros, transmisissent vsque ad portam auream, deinde ingressi ciuitatem cum psalmodijs & hymnis sublimibus, & canticis spiritualibus, & infinito lumine lampadum publicam celebrantes deductionem, iter faciebant per mediam ciuitatem, sanctificationis & roboris per hoc esse participem ciuitatem credentes, illæsámque & inexpugnabilem esse in æternum conseruandam.

Otiosa autem turba concurrente ad spectaculum, homo quidam paralyticus & imbecillus, & qui iam longo tempore suis innitebatur famulis, surrexit, vt videret diuinam Imaginem transeuntem; qui simulatque eam adspexit, præter opinionem sanus effectus, cùm cognouisset esse confirmatas & corroboratas bases suorum pedum, accurrit ambulans ipsis pedibus, & osculatus est capsam imaginis, & DEVM magnificauit, narrans quod in se factum fuerat miraculum. Quem cùm vidissent omnes, qui simul aderant, & verba eius audiuissent, emiserunt gloriam DEO vniuersorum, qui semper facit admirabilia. Tam multæ autem lachrymæ præ gaudio sunt profusæ, & tam multæ ad DEVM preces & gratiarum actiones factæ sunt ab vniuersa ciuitate diuina Imagine & veneranda Epistola transeunte per mediam ciuitatem, vt verbis explicari nequeant, vt pote quòd quæ vidit oculus, non possit consequi oratio. Res enim quæ sunt excellentes, pulchrius est videre, quàm audire; soléntque talia relinquere à tergo orationem. Cùm ergo ad forum, quod est ante Augustium, venissent duces huius celebritatis, & à via recta parum declinassent ad sinistram, veniunt ad clarissimum templum Sanctæ Sophiæ; & intra adytorum propitiatorium reponunt pretiosam Imaginem & Epistolam. Cùm hic autem adorasset tota Ecclesiæ congregatio, & vt par est, honorasset, illinc rursus egressi sunt cum sancto onere, qui peragebant processionem: & cùm venissent in Regiam in atrio, quod cognominatur Triclion, super thronum Imperatorium, in quo consueuerunt respondere de rebus magnis, tunc diuinam collocant Imaginem, cathedram omnino sanctificari Imperatoriam, & simul iustitiam & benignitatem eis planè largiri, qui in ea sedebant, non immeritò credentes. Intensa autem de more facta oratione, post eam impletam hinc sublata fuit diuina Imago, & in prædicto Phari templo, in dextra parte quæ vergit ad Orientem, conseruata fuit, & reposita ad gloriam fidelium, ad custodiam Imperatorum, & ad tutelam totius ciuitatis, & status Christianorum.

Hanc translationem refert Baronius ad annum Christi 944. qui erat Imperij Constantini VIII. cum Romano annus XXXIII. subdítque idem Illustrissimus Annalium conditor: *At verò postea bellis ingruentibus, ipsa Constantinopolitana ciuitate sæpe capta, & ab hostibus direpta, atque à Catholica primùm communione sæpe discissa, DEI prouidentia factum est, vt eadem Imago veneranda fuerit Romam perlata, vbi hactenus colitur in titulo S. Siluestri.* Putat autem Baronius hanc orationem non esse Constantini Porphyrogeniti

geniti patris, ſed eiuſdem nominis Conſtantini Porphyrogeniti filij; quod quàm probabile ſit, neſcio.

Obſerua ad extremum, Zonaram non conuenire cum Relatione Conſtantini Porphyrogeniti, quod attinet ad Epiſtolam Chriſti, Augaro ſcriptam: hanc enim ſub Romano Argyropylo Conſtantinopolim ex Oriente delatam eſſe, Zonaras diſertis verbis teſtatur. Inijt autem Romanus Argyropulus Imperium ſub finem Anni Redemptoris MXXVIII.

FESTVM IN HONOREM HVIVS IMAGINIS Edeſſenæ inſtitutum.

CAP. XI.

E hoc Menologium Græcanicum à Cardinali Sirleto olim Latinè verſum, X V I. die Auguſti: *Commemoratio formæ non manu factæ Domini & DEI Saluatoris noſtri ex vrbe Edeſſa egreſſæ, & in hanc à DEO ſeruatam & Regiam vrbem reportatæ.* Menæum, X V I. Auguſti. ἡ ἐξ Ἐδέσσης ἀνακομιδὴ τῆς ἀχειροποιήτου εἰκόνος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἤγουν τοῦ ἁγίου Μανδηλίου. *Reportatio ex Edeſſa non manu factæ imaginis Domini noſtri IESV Chriſti, ſiue ſancti Mantilis.*

Subiungitur hoc odarium. Ποίοις οἱ γηγενεῖς ὄμμασιν ἐποψόμεθα ταύτην τὴν εἰκόνα; ἣν καὶ τὰ τῶν ἀγγέλων στρατεύματα βλέπειν ἀδεῶς οὐ δεδύνηνται, θεϊκῷ φωτὶ ἀστραπτομένην; ἀπαίρει γὰρ ἀπὸ γῆς ἀπίστων σήμερον, καὶ πόλιν πρὸς βασιλίδα, καὶ λαὸν εὐσεβῆ ἐπιδημεῖ θεία νεύσει, ἥπερ τῇ εἰσόδῳ ἐπιφαίνονται βασιλεῖς προσπίπτοντες ταύτῃ μετὰ φόβου, Χριστέ, καὶ πίστεως. *Qualibus oculis nos terrigenæ intuebimur Imaginem, quam Angelorum exercitus liberè non audent aſpicere diuino coruſcam lumine? Hodie enim è regione Infidelium in vrbem Imperatoriam, ad populum pium diuino nutu transfertur & commigrat, cui aduentanti occurrunt Imperatores, & ante eam, Chriſte, cum timore ac fide genua flectunt.*

Item iſtud. Πάλιν δεσποτικῆς πάρεστι πανηγύρεως θεία ἡμέρα· ὁ γὰρ ἐν ὑψίστοις καθήμενος, νῦν ἡμᾶς σαφῶς ἐπεσκέψατο διὰ τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνος· ὁ ἄνω τοῖς Χερουβὶμ ὢν ἀθεώρητος, ὁρᾶται διὰ γραφῆς οἵαπερ ὡμοιώθη Πατρὸς ἀχράντῳ δακτύλῳ μορφωθεὶς ἀρρήτως καθ' ὁμοίωσιν τὴν αὐτοῦ, ἣν πίστει καὶ πόθῳ προσκυνοῦντες ἁγιαζόμεθα. *Iterum adeſt Dominicæ Panegyreos diuina dies. Nam qui in altiſſimis reſidet, nunc nos clarè viſitauit per venerandam ſuam imaginem. Qui ſupra Cherubin inuiſibilis eſt, is nunc viſitauit nos per picturam qua expreſſus eſt Patris illibato digito, ineffabili modo ſecundùm ſimilitudinem ſuam efformatus; quam fide & deſiderio adorantes ſanctificamur.*

Infrà ſubditur. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀχειροτεύκτου μορφῆς τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκ τῆς Ἐδεσσηνῶν πόλεως εἰς ταύτην τὴν θεοφύλακτον, καὶ βασιλίδα τῶν πόλεων ἀνακομισθείσης. *Eodem die commemoratio*

ingressus non manu factæ formæ Domini & DEI, & Saluatoris nostri IESV Christi, quando ex Edessenorum ciuitate in hanc à DEO custoditam & Regiam vrbem delata est. Attexitur prolixa de translatione hac narratio; quæ ex Constantini Porphyrogeniti oratione potissimùm concinnata videtur. Idem festum notatur in Typico Sabæ. Hactenus de Edessena imagine.

DE CAMVLIANENSIVM IMAGINE *Christi non manu facta.*

CAP. XII.

EST Camulium, seu Camulianum ciuitas Cappadociæ (Cedrenus nimia fortè meosi, *κώμλω*, hoc est, *vicum*, seu *pagum* appellat,) & quidem Episcopalis, cuius Episcopus Georgius aliquoties in sexta Synodo Oecumenica contra Monothelitas subscriptus legitur. Vide Actiones XIV. XV. XVI. suberátque Metropolitano Cæsateæ Cappadociæ, vt planum fit ex Nouella Leonis Imperatoris, Tom. I. Iuris Græco-Romani: & rectè notat Ortelius in Lexico Geographico, hanc vrbem *Nouam Iustinianam*, à Iustiniano Imp. fuisse appellatam. Nam in quinta Synodo Oecumenica collat. VIII. legitur hæc subscriptio: *Basilius misericordia* DEI *Episcopus nouæ Iustinianæ Camulianensium.* Solebat Iustinianus (æternandæ memoriæ gratia) præter cetera, etiam vrbibus de suo nomine nomina indere: hinc in eiusdem Concilij subscriptionibus: *Noua Iustiniana Cypselitanorum, Noua Iustiniana secunda Ægyptiorum, Iustinianopolis, ciuitas magnæ Armeniæ, Iustinianopolis seu Barcosena ciuitas.* Primam Iustinianam, secundam, & tertiam, inuenies apud Georgium Codinum Curopalatam in libello de Officiis Aulæ Constantinopolitanæ: In septima quoque Synodo Act. I. & 2. subscriptus legitur Georgius Episcopus Camulianensis.

Sed vt ad rem veniamus; in hac Camulianorum ciuitate erat imago ἀχειροποίητος, non manu facta, cuius etiam mentio fit in secunda Synodo Nicæna Act. 5. vbi post varias fraudes Iconoclastarum in libris deprauandis & corrumpendis, & imaginibus eradendis patefactas, tandem Cosmas Diaconus dixit: *Inuenimus autem & codicem hunc in Sceuophylacio venerabilium Oratoriorum Patriarchij continentem diuersorum Martyrum agones: cum his autem, & de Imagine sine manu facta Camulianensium. porrò reciderunt folia in quibus erant de Imaginibus scripta.* Fuerat ergo in Codice illo historia de imagine Camulianensi: quam vt & alia ad sacras Imagines spectantia, Iconomachica manus inde sacrilegè resecuerat. Vtinam abstinuisset! imago hæc nobis notior foret.

Ceterùm quæ Partes Concilij Nicæni Act. 5. de partim exustis, partim mutilatis codicibus ab Iconoclastis differunt, ea etiam attingit auctor librorum

brorum Pseudocarolinorum lib. 4. cap. 8. & 9. Nec probat, quòd rigidi illi Iconoclastæ libros, in quibus erant imagines, vel doctrina de imaginibus, flammis tradiderint, vel folia inde absciderint, vel imagines abraserint; idque rectè improbat; sed nec probat (idque perperam) quòd Patres Concilij Nicæni venerationem imaginum, & hinc & aliunde colligunt. At notum est, auctorem istum Semiiconomachico spiritu afflatum fuisse. Quare non mirum, si quæ venerationem imaginum stabilire videntur, respuat & repellat: spiritus quo calescit, aliud non sinit.

Hanc imaginem ἀχειροποίητον, Constantinopolim translatam esse, scribit Cedrenus in Iustino II. his verbis. *Allata est* (Constantinopolim) *tunc quoque* (hoc est, IX. anno Imperij Iustini) *imago nullâ manu facta ex Camulianis, pago Cappadociæ, & veneranda ligna ab Apamea vrbe Syriæ secundæ.* Longè igitur hanc translationem imaginis Camulianensis antiquiorem esse oportet, quàm illam effigiei Edessenæ, cùm nonus annus Iustini minoris cadat in annum Domini DLXXIV.

FESTA IN HONOREM HVIVS Imaginis instituta.

CAP. XIII.

DE imagine Camulianensi non manu facta Menologium à Cardin. Sirleto Latinè versum isthæc IX. die Augusti. *Inuentio venerabilis & non manu factæ Imaginis conscriptæ à Sancto Patre nostro Gregorio Nysseno, cuius intercessionibus* DEVS *misereatur nostri.* Eadem Menæum eodem die; & disertè inuentionem τῆς ἀχειροποιήτου καὶ σεβασμίας εἰκόνος τῆς Καμουλιανῆς, memorat. vt vel hinc intelligas, quàm omnibus hæc imago venerabilis fuerit, duplici eodem mense & continuis ferme diebus in eius honorem festo indicto; altero ob inuentionem, altero ob miraculum sub Tiberio II. Imperatore patratum. Ita enim idem Menologium & Menæum XI. die Augusti. *Narratio de non manu facta Imagine Domini nostri* IESV *Christi temporibus Tiberij Imperatoris.*

Relationem Nysseni de inuenta imagine Camulianorum, non arbitror extare: quia non comparet inter opera eius, etiam illa, quæ valde multis accessionibus aucta Parisijs Græcè & Latinè non ita pridem excusa sunt. Vtinam extaret! imago hæc Camulianensis clarior & illustrior euaderet; cuius ex tenebris eductionem vetustam esse oportet; si, vt Menæum testatur, præconem & Encomiasten D. Gregorium Nyssenum habuit.

Nec miraberis in honorem tam huius, quàm Edessenæ Imaginis dies festos institutos, cùm Alexandrini etiam Imperatoris Imagini diem solennem indixerint; *postquam Imperator Theodosius Magnus Imperij hostes felicissi-*

mè profligarat, tectus caput superhumerali S. Senuphij Eremitæ, ei úsque baculum manu tenens, Imperator diem hunc tam lætæ victoriæ festum nominat, inquiunt Acta Cyri & Ioannis apud Metaphrastem die 31. Ianuarij: *& nunc quoque post tantum tempus magnificè celebratur ab Alexandrinis, vocatúrque ab illis εἰκόνιον ab imagine: ab eis enim Imperatori facta est quædam statua, eo quo tunc modo* (Imperator fuit) *& capite quidem superhumerali induta*, dextra autem tenens baculum. Vide Baronium Tom. 4. Anno Christi 388.

MIRACVLVM PER HANC IMAGINEM FACTVM sub Tiberio II. Imperatore, & aliud imperante Heraclio.

CAP. XIV.

Menologium à Cardin. Sirleto versum, XI. Augusti. *Eodem die narratio de non manufacta imagine Domini nostri* IESV *Christi, temporibus Tiberij Imperatoris.* Longè fusiùs & exactiùs Menæum, cuius verba Græca his Latinis expressit Raderus noster, prima parte Viridarij. *Tiberio (qui Mauritium præcessit) imperante, ingens planéque insolens miraculum patratum est. Matrona cui Mariæ nomen fuit, è Senatorio ordine patricia stirpe nata, religiosa admodum, orbata viro in grauem & mortiferum inciderat morbum, cui nulla ope humana succurri poterat. Commendanti suam salutem Christo auctori salutis res bona in mentem venit. Presbyteros sacrosanctæ illius à Domino sine manus operâ factæ imaginis custodes, per certos homines arcersit. præsentibus supplex aduoluta; Obsecro, inquit, Domini mei, quandoquidem ob culparum mearum noxas à* DEO *graui periculosóque morbo castigor, cupio infelix ego, & indigna per vestras preces, sanctam Domini effigiem ad dies quadraginta in vilissimas ædes meas transferri; fortasse per illam à Domino misericordiam impetrabo. Sacerdotes animaduersa cognitáque illius pietate & religione, sacram Domini imaginem attulerunt, quam reclusa hierothecâ, mulier venerata, & exosculata, accepit telam bombycinam eiusdem cum sacra effigie magnitudinis, illámque formæ Domini imposuit.*

Deinde imaginem (ita tectam) mundissimo scriniolo inclusam custodiuit, firmatáque per eam in sacrario suo collocauit, & luminibus magnificè illustratam dies totos quadraginta assiduè coluit. Post quos fœminæ cruciatus rediere grauissimi, adeóque intolerandi, vti ne de lectulo quidem se leuare posset. Vocatæ dein ex ancillis alteri, quam castiorem nouerat; Vade, inquit, adfer sacræ imaginis arculam, vt adorata illa aliquod inde dolorum meorum leuamen recipiam; quæ ingressa sacellum, vidit prodigium formidabile, & inexpectatum. Flamma ad afferendam sacrosanctæ imaginis fidem, ex hierotheca illa ad laquearia vsque erupit, arámque totam amplexa, ad pauimentum vsque descendit, nec labem interim vllam altari intulit. Attonita puella concidit, alteráque curriculo dominæ rem denunciat, quæ territa

territa de lectulo descendit, & totis connixa viribus, ad ædiculam adrepsit, conspectâque flamma, misericordiam Domini inclamauit; móxque accersiuit sacerdotes, magna hominum copia comitatos, qui omnes viso inusitato miraculo perculsi sunt. Flamma autem ascendente ac descendente, non secus ac velo in nauigio à tempestate vehementer iactato, omnes ad multas horas solenne Christianorum Kyrie eleison ingeminarunt. Fusis exinde precibus flamma euanuit, apertâque capsula sanctam Domini effigiem sine manu expressam illæsam, intactámque reperere. Quin & telam illam sericam, à patricia impositam alteri imagini, tollentes, eâdem prorsus ac geminâ illi archetypæ (ô stupendum miraculum!) Domini formâ, sine vllius ope, insignem reperere. Laudatóque super hoc beneficio Numinis, exosculantes imaginem fœminæ laboranti imposuerunt, quæ subitò sibi penitus restituta consurrexit, D E óque debitas laudes cum toto sacerdotum & populi cœtu persoluit.

Post annos aliquot cùm veneranda illa matrona sibi vltimum instare diem præsentiret, cùm vas esset electionis, sacram hanc effigiem in cœnobio Melitinensi S. Assumptionis reponi curauit, quam Melitinensis ordo, cùm sacer (Archiepiscopi Domitiani, qui fuit patruelis Mauritij Imperatoris) tum ciuilis, principésque ciuitatis, velut ab Apostolorum alumna exceperunt. Quod cùm patricia rescisset, imaginem Archiepiscopo commisit, causámque cur eam in Melitenem reportari curauit, exposuit.

Operæ quoque pretium duxi, & aliud miraculum compendio narrare. Incursione à Persis, Heraclio imperante, facta, sacræ Virgines ne captiuæ abriperentur, formidantes, Constantinopolim profugerunt, quibus vt claro genere natis cœnobium Sergius Patriarcha assignauit, sed sacram illam & diuinam iconem ab inuitis etiam abstulit. Qui cùm alijs atque alijs ærumnis conflictaretur, & Imperatorum indignationem incurrisset, Ecclesiaque variè perturbaretur, cœpit dubitare quænam horum malorum esset caussa: vidítque concubia nocte, virum quendam tremendum astantem, seséque appellitantem: Redde quàm primùm, quæ præter ius fásque cœnobio Virginum abstulisti: vocatísque domesticis sciscitatus ab his: Ecquæ, inquit, sunt hæ vexationes, quarum caussa hæc perpetior? Etenim vidi formidabilem quendam heroëm stantem, qui ad me; Redde, inquit, actutum, quod è monasterio contra ius fásq. abstulisti. Et Sergius, Quidnam, cui eripuerim prorsus ignoro. Et domestici: Domine, inquiunt, nihil huiusmodi factum existimes; neminem enim vnquam vlla iniuria affecisti: sed & vexationes istas, & nugamenta cogitationum, dæmonum ludibria, & fraudes iudica. Dein nocte insequente rursum vir ille tremendus apparuit, & seuerè illum allocutus; Restitue, inquit, è vestigio, quod abstulisti ex Assumptæ Virginis cœnobio. an ignoras illas peregrinas esse, & omni ope destitutas, vt quæ huc ad peregrinum solum fugere sunt coactæ? Experrectus Patriarcha illum suum à cubiculis interrogat; Frater, inquit, quando effigiem Domini à Virginibus abstulisti, quo animo id tulerunt? Ægerrimè, inquit, Domine; si potuissent, vlturæ fuerant hanc iniuriam. Tum demum intellexit Patriarcha causam malorum suorum, damnatóque facto suo, quàm primùm referri imaginem Domini cum ingenti honore in sacrarum Virginum domicilium iussit: id quod vndetrigesimo Nouembris

factum est. Statímque Patriarchæ res ad quietum rediere statum, omnésque ærumnæ & vexationes sublatæ. Incolæ porro monasterij de recepta Domini imagine immortali, sibi etiam atque etiam plurimúmque gratulati sunt.

HERACLIVS IMPERATOR MEMORABILES victorias de Persis reportat, beneficio imaginis Camulianensis.

CAP. XV.

HAnc Camuliano allatam non manu factam imaginem secum in expeditionem Persicam tulit Heraclius Imperator anno XII. sui Imperij: nam vt, Cedrenus ait, *in manus sumpta Christi imagine, sine manuum opera efficta, Euxinum mare aduersus Persas nauigauit: ipséque venerandam hanc imaginem manibus tenens certamina primus obibat, fide data multitudini promittens, se ipsis ad mortem vsque in pugna adfuturum.* Eadem Theophanes nondum editus in sua historia: λαβὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν χερσὶ τὴν θεανδρικὴν μορφὴν, ἣν χεῖρες οὐκ ἔγραψαν, ἀλλ' οἷα ἐν εἰκόνι, ὁ πάντα μορφῶν καὶ διαπλάττων λόγος, ἄνευ γραφῆς μόρφωσιν, ὡς ἄνευ σπορᾶς κύησιν ἤνεγκε. καὶ τούτῳ πεποιθὼς τῷ θεογράφῳ τύπῳ ἀπήρξατο τῶν ἀγώνων, πιστὰ δοὺς τῷ λαῷ, ὡς σὺν αὐτοῖς μέχρι θανάτου ἀγωνίσηται, καὶ ὡς τέκνοις οἰκείοις πότοις συναρμόσηται. Quæ verba verbatim propè ita vertuntur in Miscella historia lib. 18. *Accipiens Imperator* DEI *figuram virilem, quam manus non depinxerunt, sed in icone Verbum, quod omnia format atque componit, sine pictura formam, velut sine semine partum eduxit, & in hac fisus à* DEO *picta figura, cœpit agones, iuramenta dans populo, quòd cum ipsis vsque ad mortem esset certaturus, & tanquam proprijs filijs adhæsurus.* Vide Baron. anno Christi DCXXI.

Cùm sub eodem Heraclio anno eius XVI. Sarbarus Archisatrapa Persa cum suis Persis, & Chaganus Mysorum & Scytharum Dux cum suis Scythis & Auaribus Constantinopolim grauissima obsidione cinxissent, Patriarcha non manu factam Christi imaginem, & pretiosa ac viuifica ligna, insuper & venerandam vestem DEIPARÆ, circumferens muros obibat, vt dicitur in Græcorum Triodio: neque id sine fructu, hostibus cœlesti prodigio dispersis ac dissipatis, vt ibidem fusiùs memoratur.

Sed hîc dubitet curiosior & acurarior quispiam; quomodo Patriarcha imaginem non manu factam circumferre potuerit, cùm eam Heraclius secum contra Persas abduxisset, & nec dum redijsset? Respondeo, eam quam Patriarcha circumtulit, non fuisse archetypam, sed ex archetypa siue miraculo, siue studio hominum expressam; cui prototypæ nomen inditum; eò quòd similitudinem prototypæ examussim repræsentaret.

Et hæc quæ de Heraclio diximus, accipi debent de non manu facta imagine Camulianensi. Nam imago ἀχειροποίητος Edessena plurimis demum pòst annis

annis Constantinopolim perlata est; falluntúrque qui Camulianensem formam ἀχειροποίητον confundunt cum Edessena, quasi ex Edessa Camulianum translata fuerit, ne à Persis caperetur. Nam duæ istæ ἀχειροποίητοι effigies distinguuntur non tantùm à Cedreno, sed & à Concilio II. Nicæno. Nec dicit Cedrenus, hanc imaginem Camulianis esse illatam, sed ἀπὸ Καμουλιανῶν, *ex Camulianis* ablatam, abductámque: & quò, nisi Constantinopolim? Certè imaginem Edessenam, nec Heraclius secum in expeditionem Persicam educere, nec Patriarcha illam muniminis gratia circumferre potuit, quippe quæ tanto pòst tempore Constantinopoli muneri obuenerit.

Habebat idem Heraclius etiam ante Imperium iconem non manu factam, testibus Glyca & Cedreno, qui ista. *Heraclius cum magna & armata classe Constantinopolim* (contra Phocam) *appellit, secum ferens Seruatoris imaginem nullo manus ministerio factam.* Quam Camulianensem fuisse oportet, Constantinopoli ab Heraclio in expeditionem Africanam deductam, & postea aduersus Phocam reductam: nisi quis malit credere hanc iconem non fuisse archetypam, sed ex archetypa miraculo expressam, vel etiam sine miraculo operâ pictoris, prototypam effigiem accuratissimè exprimentis, quæ ἀχειροποίητος dicta sit, quòd ad ἀχειροποιήτου similitudinem efformata esset.

Circumferebat in eadem expeditione Heraclius imaginem DEIPARÆ non manu factam; testis Theophanes ex Georgio Pisida, & Matthæus Westmonasteriensis, *anno gratiæ 620. Heraclius Imperator anno Imperij sui decimo, collecta armatorum multitudine, aduersus Cosdroam mouit iter, ferens secum Sanctæ* DEI *Genitricis iconem, quæ apud Byzantium est, non hominis manu, sed diuino miraculo pictam, &c. Heraclius iconis* DEI *Genitricis fultus auxilio, omnes aduersarios suos in bello peremit, aut turpiter in fugam coegit.* Duplici nimirum imagine quasi gemino clypeo protectus in hostem Heraclius mouit; vt proinde auctores qui imaginem Christi nominant, haud repugnent illis, qui imaginem DEIPARÆ vocant, quia & hanc & illam victorijs pariendis adhibuit Heraclius. Miscella Historia lib. 18. *Anno ab Incarnatione Domini* DCII. *Heraclius in Africa Imperator appellatus venit cum nauibus castellatis, habentibus intra se arculas, & imaginem* DEI *matris, quemadmodum pyxides.* En eximiam pietatem Heraclij in DEIPARAM Virginem, cuius admiratione commotus *Metropolites Cyzici Stephanus stemma* DEI *Genitricis* MARIÆ *de Ecclesia detulit Heraclio,* vt ibidem Miscella testatur.

Et ne mireris DEIPARÆ imaginem ἀχειροποίητον, noueris etiam post captam à Turcis Constantinopolim, talem iconem Græcis in pretio cultúque fuisse, condito in eius honorem monasterio: ita enim Malaxus Peloponesius in historia Patriarchica, quam in sua Turcogræcia vulgauit Drusius, vbi de Dionysio Patriarcha, deposito Patriarchatu, sermo: *Cum omnibus rebus, quas habebat, discessit Constantinopoli, & in Monasterium sanctissimæ ἀχειροποιήτου, manu non factæ* DEIPARÆ *Conissæ, prope Cabalam situm intrauit.* Vides hîc etiam DEIPARÆ ἀχειροποίητον imaginem; vndecunque

hoc nomen adepta sit; siue ipsa Vitgo linteo alicui faciem suam imptesserit, siue ab Angelo depicta fuerit: ἀχειροποίητον certè humanum penicillum excludit. Nec alibi mihi aliquid de hac imagine, quod sciam, lectum. Est autem Cabala duplex; altera vrbs Thraciæ, altera castellum supra Iconium: Vtti hoc monasterium vicinum fuerit, dicere non habeo. Credibile est de Cabala Thraciæ id aecipiendum esse. Vide Ortelium in Thesauro Geographico. Eiusdem monasterij Conissæ, seu Conitzæ mentio fit postea aliquoties in historia Patriatchica, vbi iterum sermo de Dionysio Patriarcha.

Tauromenij in Sicilia colitut antiqua imago B. Virginis non manu facta; qualis etiam esse videtut illa DEIPARÆ imago, diuinitus picta, quæ colitur in Valleuiridi in monte Ætna, vt scribit Octauianus Constantinus in Idea operis de Sanctis Siciliæ.

Alexius Comnenus Imp. in prælio aduersus Scythas alteta manu tenebat gladium, altera vexilli loco τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου μητρὸς τὸ ὠμοφόριον, DEIPARÆ *Virginis humerale seu amiculum.*

Ceterùm quia paulò antè de pietate Heraclij imaginem B. Virginis in militia secum circunferentis mentio facta est, haud deeet, vt silentio prætereäm, quod de Gerardo auunculo Waldemari Dueis Sclesvicensis memoriæ prodidit Krantzius lib. 4. Saxoniæ cap. 10. his verbis: *Solebat ille* (Getardus) *pugnaturus imaginem sacratissimæ Virginis collo appensam circunferre in omnia pericula. Quod ne cui nouum videatur, tradunt Romani scriptores Syllam Dictatorem gestasse semper in prælio statunculam Iouis aut Apollinis; quam periculoso prælio prosculans ait: Ferè ego tecum, & tu mecum concidisses Iupiter. Gerardus igitur hanc imaginem deuotus semper Virgini gestans hæc cecinisse fertur: Nos hac die tibi gregatos serua Virgo. Alteram tamen in prælio manum imagini ferunt decisam, quam nullus denuo poterat aptare artifex; hodiéque monstrant virguncula in Itzeho memoratam Virginis icunculam.* Hucusque Krantzius. Vbi Hæreticus Scholiastes, vel potiùs *Marginalista* Cisnerus: *Virginis imaginem in collo suspendit, Syllæ exemplo.* Quid ais? Síccine Syllæ exemplo? Quid si de Syllæ facto nihil penitus sciuit? nam Geratdus atmorum peritior etat, quàm veteris Latinæ & Græcæ historiæ.

Quòd si Syllani huius facti gnatus fuisset, forsitan, sic, & quidem rectè, ratiocinationem instituisset: Si Sylla imaginem idoli, hoc est, Diaboli ex collo pensilem, tutelæ caussa, in prælijs tulit, cur ego effigie DEIPARÆ Virginis me & atma mea non atmarem? cùm Dij gentium, Dauide teste, sint Dæmonia; hæc autem sit Regina cæli, & Sancta illa Parens enixa puerpera Regem, qui cælum terrámque erexit. Certè ita ratiocinando nihil aut in pietatis, aut in Dialecticæ leges deliquisset. Nam quòd in conflictu imagini manus amputata est; id ideò accedit, vt imaginis huius, & ipsius DEIPARÆ gloria magis illustraretur, quandoquidem nulla industria humana manus illa teponi potuit.

DE

DE IMAGINE VERONICÆ SEV BERENICÆ *non manu facta, cum refutatione Casauboni & Hospiniani.*

CAP. XVI.

E hac istæc Annalium conditor Baronius anno Christi 34. num. 138. *Ab hoc* (Sudario sepulchrali) *diuersum Sudarium illud existimatur, quod à Berenice faciei Domini sanguine & sudore aspersa admotum, eiusdem Dominici vultus effigiem in se retinuit, vt habet Christiana traditio, & libellus manuscriptus de translatione eius Romam facta, qui asseruatur in Vaticana Bibliotheca, testatur. De eadem Berenice, quæ & Veronica dicta habetur, déque eadem Christi imagine velo excepta, Methodius Episcopus antiquus Chronographus meminit.*

De eadem agit Molanus, lib. 4. de imaginib. cap. 2. sed probandum non est, quod ait; hoc *linteum* seu *mantile* fuisse vnum & idem cum illo Edesseno ad Abagarum misso. secus res se habet: distincta fuere Sudaria, & distinctæ formæ; nam illa Edessena ante Passionem ad Abagarum venit, vt suprà diximus. Hæc in ipsa Passione efformata est; deinde Edessena imago diutissimè Edessæ mansit, nempe vsque ad Romani Lacapeni, & Constantini Porphyrogeniti Imperium, quo Constantinopolim translata est; at imago Veronicæ ab antiquissimis temporibus Romæ fuit. Nec iuuat Molanum Porphyrogenitus, cùm sua in oratione scribit; quosdam esse, qui opinentur, linteum Edessenum esse illud, quo facies Domini ad Passionem euntis abstersa fuit. Nam & pauculi huius sententiæ fuerunt; & ipse Porphyrogenitus refragatur: repugnántque probatissimæ fidei historici, qui de Edessena illa scribunt, quæ nullo modo in Veronicæ iconem conuenire possunt: vt ex suprà dictis quiuis facilè colliget atque intelliget. De qua etiam ista Iacobus Pamelius ad caput 12. Apolog. Tertulliani, laudata itidem & recitata à Molano. *Effigies Christi quam Veronicæ in Sudario dedisse traditio est, etiamnum exstat, tanta in veneratione, vt de illa dubitare posthac, non modò miracula non permittant, sed nec adspectus ipse. Cuius interim fit mentio olim apud Albericum in suo Dictionario ante annos subhinc fere trecentos, anno Domini 1350 & exstat in Bibliotheca Vaticana eius imaginis Romam sub Tiberio aduectæ historia grauiter conscripta, & antiquissimis characteribus, quam totam se perlegisse mihi retulit clarissimus Theologus Thomas Stapletonus Anglus.* Ita Molanus. Vtinam Commentarius iste tandem ex Bibliotheca Vaticana in publicum prodiret; quod dum fit, nos ex Methodio apud Marianum Scotum exponamus, quando Romam imago hæc peruenerit. ita ergo Marianus Scotus anno Domini 39.

Tiberius per edictum accusatoribus Christianorum comminatus est mortem, vt scribit Tertullianus in Apologetico. Tiberius in Campania moritur veneno, his consulibus,

(teste Cassiodoro) anno 23. Imperij sui, ætatis verò 78. Methodius sic: Interim Tiberius, circiter 22. annis sui principatus exactis, viuendi finem fecit: qui de Domino I E S V *Christo, hoc apud Senatum usus est consultu: si* D E V S, *(inquit) poterit rebus nobis inutilibus prodesse: si homo est, Reipublicæ subuenire. Hic lepra vexatus non modica, desiderabat auditis diuinis virtutibus, gratiam eius per nuncios comprobare, sed non potuit ad hoc pertingere: quia Christo iam post Resurrectionem cœlo præsidente, fama compererat, Pontio Pilato adiudicante Iudæis traditum, & à suis militibus crucifixum, sepultúmque tertia die resurrexisse, sed furatum à Discipulis custodibus appretiatis diffamatum esse, à quadam matrona nomine Veronica, quæ ipsius Saluatoris nostri aspectum, ipso exprimente atque contradente, ad euidentiam testificandæ veritatis & obseruandæ fidelitatis * nicemate suo resonsignatum habuit. Quæ dum nuntios conuenisset, & ita esse atque se habere per omnia euidentissimè asseruit, Romam ab ipsis delata est, atque in præsentiam principis adducta, speciem diuinæ testificationis ostendit, & virtutem perfecti medicaminis gratia Christi mirabiliter effecit. Qui dum comperisset, Pilatum Dominici cruoris reum extitisse; Senatu decernente, vt pote qui sine audientia Romam non consultus talia præsumeret, iussus est exilij supremam damnationem subire: non multò pòst ipse, vt dictum est, viuendi finem fecit. Huc vsque Methodius.* & ex illo Marianus Scotus.

* in schemate

Casaubonus exercit. 16. cap. 102. paucis ab imagine Veronicæ sese expedit, remittens nos ad Ioannem Rainoldum Anglum. Nec culpo hoc, quòd abstinuit; hoc culpo, quòd lectorem suum ablegat ad Rainoldum hominem de Giganteo genere, qui vix D E V M in cœlo esse finit, nedum cœlites, quorum aliquos inde furcillis suis, iudicio suo, præcipites agit; nempe S. Georgium, S. Christophorum, S. Catharinam, & alios complures. cuius vanitatem impiámque inscitiam cùm alij iam detexerunt, tum Seratius noster in suo Litaneutico.

Nec video quid Casaubonus contra Veronicæ imaginem prolaturus fuisset, nisi veterem illam suam næniam: *Prima secula nihil de hac imagine compertum habuisse; talia credere, nihil aliud esse, quàm à simplicitate vetustatis recedere*: & si quæ sunt huius generis aliæ φλυαρίαι & ἀῦθαι in Casaubonianis exercitationibus ad nauseam vsque repetitæ atque inculcatæ, & iam suprà profligatæ. Quem tamen laudo, quòd Innocentij I I I. Pontificis pietatem erga Veronicæ imaginem commemorare, licèt breuiter, non fuerit dedignatus. *At Innocentius non habuit præceptum colendi hanc imaginem, ergo malè fecit eam colendo.* Respondeo, eum qui habet præceptum vt Dominum colat; habere etiam præceptum, vt imaginem Domini reuerenter habeat, & tractet. Cuius non ignarus Innocentius eruditione præstantissimus Pontifex, vt ipsum Dominum ex intimo pectore coluit; ita & hanc sacratissimam eius imaginem piè veneratus est; quia honorem imaginis ad Prototypon transire, nequaquam ignorabat. Verùm de Innocentio plura paulò pòst.

Hospinianus Caluinista in farragine sua de origine templorum grandiores & valentiores arietes in hanc Veronicæ effigiem vibrat. Vide, & valentiam admirare. *Euangelistæ nullam faciunt mentionem huius Veronicæ; ergo res fictitia*

ctitia est. Probatur consequentia. *Quia loquuntur de omnibus mulieribus, quæ Christum ad Passionem comitatæ sunt: & tamen de Veronica ne gry quidem.*

Respondeo S. Lucam generatim ita loqui cap. 23. *Sequebatur autem eum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum.* An ex hac turba mulierum flentium & lamenranrium vlla nominatim designatur? Nulla prorsus; ita vt nihil prorsus caussæ sit, cur Veronica ab hac innominata turba excludatur. S. Matthæus cap. 27. ita scribit. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant* IESVM *à Galilæa, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi.* Aliquot hîc nominatim exprimuntur; & tamen multæ fuerunt, cur inter has multas non potest esse Veronica?

Sed Hospinianus vsque adeò flagitiosè ἀσεβής est, vt audeat etiam Spiritui Sancto præscribere, quid ipse scribentibus Euangelistis dictare debuerit, vociferans: *Spiritum Sanctum negligentiæ notam non effugiturum, si imago Christi linteo à Veronica oblato impressa, ab Euangelistis silentio transmissa fuisset.* Scilicet, tam Spiritui Sancto quàm Euangelistis expectandus erat iste Turicensis lacus palustris accola; vt discerent, quidnam in litteras referendum, quid omittendum esset. Et tamen faciamus, Veronicæ imaginem extare vel in omnibus, vel saltem in vno ex Euangelistis: An Caluinistæ suum tergiuersandi tricandíque solenne officium desererent? An non statim acclamarent, Dominum non ideo mandasse, vt imago illa coleretur? nec certum esse, an sit illa primigenia Saluatoris attactu consecrata: si certum foret, se debito honore affecturos; prout de Reliquijs & particulis primæ Crucis, in qua Christus obijt, dictitare solent.

INNOCENTII III. PONTIFICIS MAXIMI singularis pietas erga Sudarium Veronicæ, seu Testimonia Pontificum, & aliorum de hac imagine.

CAP. XVII.

Testis huius est Matthæus Parisiensis in sua historia, initiò Henrici III. Anglorum Regis, his verbis. *Dum fortunalis alea statum Regni Angliæ talibus turbinibus exagitaret, dominus Papa Innocentius, quem vacillantis Ecclesiæ cura solicitabat, effigiem vultus Domini, quæ Veronica dicitur, vt moris est de Ecclesia S. Petri versus Hospitale S. Spiritus reuerenter cum processione baiulabat. Qua peracta, ipsa effigies dum in locum suum apportaretur, se per se gyrabat, vt verso staret ordine, ita scilicet vt frons inferiùs, barba superius locaretur. Quod nimis abhorrens dominus Papa, credit illud in triste sibi præsagium euenisse, & vt pleniùs* DEO *reconciliaretur, consilio fratrum, in honorem ipsius effigiei, quæ Veronica dicitur, quandam orationem composuit elegan-*

tem, cui adiecit quendam Psalmum, cum quibusdam versiculis, & eadem dicentibus decem dierum concessit indulgentiam, ita scilicet vt quotiescunque repetatur; toties dicenti tantumdem indulgentiæ concedatur. Eadem ferme siue vnus siue diuersus Matthæus Westmonasteriensis in Floribus anno Domini M. CC. XVI.

Processionis huius, qua Sudarium Veronicæ, proximâ post Octauam Epiphaniæ Dominicâ, ex Basilica Vaticana ad Ædem S. Spiritus deferebatur, mentionem facit Innocentius III. in sermone suprà dictæ Dominicæ. *Inuitatur autem & filius eius* IESVS (inquit Innocentius) *cum Discipulis suis ad has nuptias salutares, quoniam effigies* IESV *Christi à ministris Ecclesiæ ad hunc locum hodie venerabiliter deportatur, vt eius gloria fidelibus populis, qui conueniunt ad has nuptias pietatis & misericordiæ celebrandas desiderabiliter, demiraretur. Ne quis ergo famelicus ab his nuptijs reuertatur, vniuersi qui hac in tentatione conueniunt, vt de cetero liberaliùs & hilariùs se exhibuerint salubriter celebrare, de iniunctis pœnitentijs vnus remittatur annus ad ampliorem obtinendam indulgentiam peccatorum, vt sic aquam conuertat in vinum sponsus Christus, qui est bene dictus in secula seculorum, Amen.*

Honorius III. Pontifex has ad Rectorem & Fratres Hospitalis S. Spiritus in Saxia litteras dedit, Pontificatus sui anno VIII. *Ad commemorandas nuptias salutares, quæ in conuersione peccatoris moraliter celebrantur, inter Spiritum hominis & gratiam conditoris, ex quibus affectus & actiones, tanquam filij & filiæ generantur, Dominica prima post Octauam Epiphaniæ, quando illud legitur Euangelium, quòd* IESVS *cum discipulis suis, in Chana Galilææ, vbi Mater ipsius, inuitatus erat ad nuptias, aquam conuertit in vinum: solennem apud Hospitale vestrum instituimus stationem, in quo vos ex institutione vestra diuino estis obsequio mancipati: ea potissimùm ratione, quòd in illis nuptijs sex hydriæ secundùm purificationem Iudæorum fuisse narrantur. Et quidem in hoc Hospitali, tanquam in Chana Galilææ, loco videlicet, vbi Zelus est transmigrandi de vitijs ad virtutes, positæ sunt sex hydriæ: id est, sex misericordiæ opera instituta: quæ sunt pascere esurientem, potare sitientem, colligere hospitem, vestire nudum, visitare infirmum, & incarceratum adire. Ad purificationem vtique Iudæorum, vt per illa videlicet confitentes à vitijs expientur. Istæ verò sex hydriæ vsque ad summum implentur, quando illa sex opera misericordiæ ad perfectum vsque geruntur, & ex aqua fit vinum, cùm ex merito eleemosynæ vis accenditur charitatis. Quia verò* IESVS *cum Discipulis suis ad has nuptias in Chana Galilææ, vbi Mater eius erat, legitur inuitatus; idcirco rationabiliter instituimus, vt effigies* IESV *Christi à B. Petri Basilica per eiusdem Canonicos ad dictum Hospitale, vbi memoria Beatissimæ Matris eius recolitur, infra capsam ex auro, & argento, & lapidibus pretiosis ad hoc specialiter fabrefactam venerabiliter deportetur, fidelibus populis, qui ad has nuptias celebrandas deuotè conuenerint, desiderabiliter ostendenda.*

Vt autem nos, qui Domino reuelante venerandum alijs aperuimus sacramentum, eo etiam inspirante imitandum alijs præbeamus exemplum, concedimus, statuimus, & iubemus, vt pro mille pauperibus extrinsecus aduenientibus, & trecentis personis

nis intus degentibus, decem septem libræ vsualis monetæ, vt singuli accipiant tres denarios, vnum pro pane, alterum pro vino, aliúmque pro carne ab Eleemosynario summi Pontificis annuatim vobis in perpetuum tribuantur & Canonicis suprà dictis, qui præscriptam effigiem Saluatoris processionaliter deportabunt, singulis duodecim nummi, & cereus vnicus libræ, qui deferatur accensus, de oblationibus Confessionis Beati Petri præstentur.

Quia verò non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore DEI, *debet huic stationi Romanus Pontifex cum suis Cardinalibus interesse, vt & Missarum solennia ibi celebret, & exhortatorium faciat de hac celebritate sermonem. Néve fidelis populus, famelicus ab ijs nuptijs reuertatur, præter doctrinalem, spiritualem quoque sibi cibum impendat, remissionem vnius anni de iniunctis sibi pœnitentijs indulgendo. Monemus igitur & obsecramus successores nostros, per* IESVM *Christum, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, vt hanc institutionem, quæ ipso teste, de pietatis fonte processit, faciant inuiolabiliter obseruari: sub obtestatione diuini iudicij, prohibentes, vt nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis, & iussionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem, &c. Datum Signiæ, tertio Nonas Iulij, Pont. nostri anno* VIII.

Nec tantùm duo isti Pontifices Sudarij sanctissimi meminerunt; sed & alij multi, quorum testimonia, vt & alia prisca de Sudario monumenta à nongentis fere annis, collegit Iacobus Grimaldus Basilicæ Vaticanæ Chartophylacij Propræfectus; quæ primo suo ad Baronium Tomo Bzouius inseruit: sunt autem præter Innocentium & Honorium iam citatos Alexander IV. Gregorius X. Nicolaus III. Nicolaus IV. Bonifacius VIII. Ioannes XXII. Clemens VI. Vrbanus V. Gregorius XI. Eugenius IV. Pius II. Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VIII. Leo X. Clemens VII. Gregorius XIII. Clemens VIII. quorum iussu Veronica solenniter fidelibus ostensa est, & Paulus V. eandem in nouam Basilicam D. Petri transferri iussit: quod & factum celeberrima supplicatione instituta, anno salutis M. DC. VI.

Præter auctoritatem Pontificum, adducit idem Grimaldus vetera Martyrologia Basilicæ Vaticanæ, instrumenta, & diplomata, & Codices manu scriptos, in quibus sacræ huius imaginis mentio fit. Addit præterea Petrum Mallium, qui anno Redemptoris 1160. vixit. Nec omittendus Iacobus Cardinalis S. Georgij ad velum aureum, Bonifacij VIII. nepos, qui in libro de Iubilæo Tom. 6. Bibliothecæ Patrum Veronicæ meminit.

Accedat demum consensus eorum, qui terram sanctam lustrarunt, & Hodœporica sua in lucem ediderunt, inter quos est Breidenbachius, Moguntinæ Ecclesiæ olim Decanus, & Ioannes Werli à Zimber Baro, qui anno 1483. peregrinationem Hierosolymitanam inijt; & solenne est, peregrinis, inter cætera pietatis loca, monstrare etiam domum Veronicæ, vel potiùs locum, vbi olim domus Veronicæ steterat, ante cuius fores Domino cum Cruce ad Crucem transeunti Sudarium obtulit, vt sudorem & san-

guinem ex facratissimo vultu abstergeret; quod faciei imagine insignitum recepit.

Nec Germanorum deuotio erga hanc effigiem spernenda est, præsertim simpliciorum. Nam in postica parte altaris summi imago Veronicæ depingi solet: qui igitur altare circumeunt (plerunque enim ita ædificari consueuit, vt sit circumeundi locus) signo Crucis imagini impresso, mox eodem signaculo frontem suam notant. Et hoc more tam vsitato, vt huiusmodi imagines ex assiduo attactu intra paucos annos atterantur, ita vt renouatione opus habeant.

In antiquis etiam Missalibus quarundam diœceseon Germaniæ propria Missa de Veronica, seu imagine Veronicæ exstat, nominatim in Augustano anno Domini 1555. excuso, cui talis Rubrica præfigitur. *Missa de vultu sancto, seu Veronica. Notandum quòd Innocentius Papa quartus omnibus fidelibus sequentem Missam de vultu Domini deuotè celebrantibus trecentos dies, & solam Collectam dicentibus quadraginta dies indulgentiarum concessit.* Collecta hæc est. DEVS, *qui nobis signatis lumine vultus tui, memoriale tuum ad instantiam Beatæ Veronicæ Sudario impressam imaginem tuam relinquere voluisti: tribue nobis quæsumus per sanctam Crucem, & gloriosam passionem tuam; ita nunc per speculum & in ænigmate venerari, & adorare, & honorare te ipsum in terris; quatenus te in nouissimo die facie ad faciem venientem super nos iudicem, securi & læti videre mereamur. Qui cum*, &c.

Additur doxologia rhythmica, quam *Sequentiam* vocant, pijs affectibus plena: cuius initium hoc est. *Salue sancta facies nostri Redemptoris, in qua nitet species diuini splendoris, impressa panniculo niuei candoris, dataque Veronicæ ob signum amoris. Salue vultus Domini imago beata, ex æterno munere mirè decorata, lumen funde cordibus inde tibi data, & ex nostris sensibus tolle colligata.* Quartâ dein & octauâ strophâ hæc canuntur. *Salue robur fidei nostræ Christianæ, destruens hæreticos, qui sunt vitæ vanæ: horum auge meritum, qui te credunt sanè illius effigiem, qui rex fit ex pane. Salue gemma nobilis, vera margarita: cælicis virtutibus perfectè munita; non depicta manibus, sculpta vel polita: hoc scit summus artifex, qui te fecit ita.* Demum postquam huius vultus speciem viuam & incorruptam decantauit, ita claudit. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine; dedisti lætitiam in corde meo. Amen.*

Quibus diebus imago Veronicæ olim Romæ solenniter ostendi soleret, docet Vrbanus V. in Breui ad Episcopum Aretinum. *Venerabili Fratri Iacobo Episcopo Aretino nostro in spiritualibus in vrbe Vicario salutem. Cùm non deceat, quòd tua Fraternitas, quæ gerit in vrbe in spiritualibus vices nostras, ab ostensione sacri Sudarij Domini nostri* IESV *Christi consuetis facienda temporibus excludatur; Fraternitati tuæ dictum Sudarium semel in quolibet infrà scriptorum dierum, videlicet, Quartæ feriæ, Cœnæ Domini, Parasceue, ac Sabbathi sancti Maioris hebdomadæ, nec non festi Ascensionis Dominicæ, & primæ Dominicæ post octauam Epiphaniæ Domini diebus, quibus consueuit præfatum Sudarium ostendi populo, per te ipsum liberè eidem populo ostendendi, ac contradictores per Censuram*

Ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, non obstante si eis, vel eorum aliquibus coniunctim vel diuisim à sede Apostolica indultum sit, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, plenam concedimus tenore præsentium facultatem. Datæ apud Montem Flasconem I V. *Calend. Aug. anno* V I I I.

Ostendebatur etiam extra tempus præstitutum & ordinem Principibus, aliisque viris nobilitate generis, vel dignitate officij conspicuis; cuius rei exempla suppeditat tibi idem Grimaldus apud Bzouium. Hac ætate maximo populi concursu spectanda quotannis exhibetur Feria V. Maioris hebdomadæ in Cœna Domini. Aliqui Veronicæ in Martyrologio diem certum assignant; & quidem Gelasinius diem quartum Februarij, Petrus Canisius 25. Martij, quo die vultus Christi linteo impressus creditur.

Etiam apud Anastasium Bibliothecarium ἀχειροποίητος effigies occurrit, sic enim scribit in Stephano III. Pontifice. *In vna dierum cum multa humilitate solicitè procedens in Litania, cum sacratissima imagine Domini* D E I *& Saluatoris nostri* I E S V *Christi, quæ Antheropsita* (lege, Acheropita) *nuncupatur. Simúlque & cum ea alia diuersa sacra * ministeria recipiens, proprióque humero ipsam sanctam imaginem cum reliquis sacerdotibus idem sanctissimus Papa gestans, nudísque pedibus tam ipse, quàm vniuersa plebs incedentes in Ecclesiam Sanctæ* D E I *Genitricis, quæ ad Præsepe nuncupatur, posito in omnium capitibus populorum cinere, cum maximo * vlulatu pergentes, misericordissimum Dominum nostrum deprecati sunt, alligans connecténsque adorandæ Cruci* D E I *nostri pactum illud, quod nefandus Rex Longobardorum disrupit.*

* mysteria

* eiulatu

Legendum esse Acheropita, liquet etiam ex Sigonio, qui lib. 3. de Regno Italiæ hunc locum Anastasij paraphrasticè exprimens ita scribit: *Ad extremum ipse Sanctam Saluatoris imaginem, non hominis manu pictam, sed ab ipsius ore formatam in humeros, adiuuantibus sacerdotibus sustulit, atque ab vniuerso prosequente populo nudis pedibus ad Basilicam ad Præsepe processit, tabulis fœderis ab Aistulfo temere violati à Crucis vexillo prælatis, ibique capitibus omnium cinere, humilitatis argumento conspersis, vehementibus fletibus diuinam opem ac misericordiam inuocauit.* Hæc Sigonius. Baronius anno 753. legit; *quæ acheropoeta, non manu facta nuncupatur.* Nec arbitror aliam fuisse, quàm non manu factam Veronicæ imaginem; hæc enim tunc Romæ erat: Edessena effigies circa hæc tempora necdum Constantinopolim perlata fuerat; tantùm abest, vt quis cum ratione suspicari possit, eam tunc à Romanis possessam esse. Porro vultum Christi effigiare (ad exemplum proculdubio Veronicæ) admodum vsitatum fuit: nam vt est apud Anastasium in Adriano primo, *iste Pontifex, in Basilica S. Pauli Apostoli fecit ex laminis argenteis imagines tres, &c. Vnam quidem habentem vultum depictum Domini nostri* I E S V, *& ex vtrisque lateribus imagines depictas habentes effigies Angelorum*, &c. Et Leo III. *renouauit imaginem auream, habentem vultum Saluatoris nostri Domini* I E S V *Christi*, &c.

Obijcies: Imaginem Veronicæ etiam Giennæ in Hispanijs asseruari, ac religiosè coli. Respondeo; fortè esse exemplar ex Romano autographo desumptum, quod posteris temporibus pro ipso prototypo haberi cœperit, vt sæpe factum in hac sacrarum Reliquiarum materia, nullo pietatis detrimento, imò potiùs incremento. Sed quia Hispanorum zelus hoc responsum vix dignabitur ad aures admittere: Dico cum alijs; velum seu Sudarium illud Veronicæ fuisse duplicatum; imò, vt quidam aiunt, triplicatum, omnibúsque tribus partibus imaginem vultus Christi impressam; & ex his vnam imaginem venisse Romam; secundam, in Hispaniam; tertiam esse Hierosolymis. Ita Salmeron noster Tom. X. in Euangelicam Historiam Tract. 33. Nec Christo difficilius fuit omnibus tribus veli partibus suam imaginem imprimere, quàm vni: & qui credere renuit, nullam aliam non credendi caussam habet, præter cerebrosam capitis sui obstinationem. Nam Christum id facere potuisse, nemo sanæ mentis inficias ierit. Non fecisse; vnde inficians compertum habet? accedente præsertim tanta & tam inueterata populi Christiani consensione, & erga has imagines pietatis plena affectione & summa veneratione?.

DE IMAGINIBVS D. VIRGINIS à S. Luca pictis.

CAP. XVIII.

IMaginem D. Virginis à S. Luca pictam fuisse testatur his verbis Theodorus Lector lib. 1. Collectaneorum. *Pulcheria Eudociæ imaginem matris Christi, quam Lucas Apostolus pinxerat, Hierosolymis misit.* Huius imaginis à S. Luca pictæ ter meminit Nicephorus Callistus; primùm quidem lib. 2. cap. 43. *Fertur is quoque primus Christi, & quæ eum ita, vt decebat, genuit Matris, atque item Principum Apostolorum effigiem pingendi adumbrasse. vnde in omnem deinde habitabilem orbem tam venerandum & pretiosum opus est illatum.*

Iterum & fusiùs lib. 14. cap. 2. *Ædificauit item Pulcheria templum, quod τῶν ὁδηγῶν, hoc est, viæ ducum cognomine clarum est: in quo diuinam illius imaginem quam Lucas Apostolus in tabula depictam reliquit, sacrúmque pensum, & Seruatoris ipsius fascias, perinde atque thesaurum quem ad eam Eudocia Augusta, cùm Hierosolymam profecta est, misit, seruandas curauit.*

Rursus lib. 15. cap. 14. de eadem imagine scribit: *Condidit Pulcheria templum τῶν ὁδηγῶν (addito Monasterio) ibi Antiochiâ missam Verbi Matris imaginem dedicauit, quam D. Apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit, illa adhuc viuente, & tabulam ipsam vidente, gratiámque adeò formæ suæ illi immittente.* Ita Nicephorus. *Sed hæc fabulam resipiunt, vt pleraque alia,* inquiunt fabulato-

res

res Magdeburgenses. Cent. 5. cap. 6. col. 646. At si fabulosum esset, quidquid isti pro fabulis reputant, iam præposterus orbis foret; & fabulæ veritas, & fabula veritatis locum teneret. *Ad fabulas conuertentur*, ait Apostolus de hæreticis; ídque non tantùm ad fabulas, quæ verè fabularum nomine censentur, sed & ad fabulas imaginarias, quas ipsi sibi fingunt; cùm fabulæ non sint, sed ipsius veritatis effata.

Est hæc imago illa, quæ postea à templo seu Monasterio τῶν ὁδηγῶν, Ὁδηγήτεια, seu imago Virginis *Hodegetriæ* appellari cœpta est, summæ apud Constantinopolitanos religionis ac venerationis, vt te docebit Nicephorus Gregoras lib. 4. non procul ab initio, & lib. 9. vbi exponit, quomodo ad hanc imaginem Andronicus Senior Imp. capta à nepote Constantinopoli, tutelæ gratia, confugerit. Adde Cantacuzenum lib. 1. cap. 59. & lib. 4. cap. 1. & Georgium Codinum Curopalatam in libello de Officijs Aulæ Constantinopolitanæ. Vide quæ de hac effigie ad hunc auctorem notauimus lib. 3. Commentariorum ad Codinum.

De eadem imagine accipienda videntur illa S. Germani Patriarchæ Constantinopolitani, in Actis S. Stephani Iunioris. *Ab Euangelista Luca imaginem Virginis* D E I *Genitricis pictam nouimus, quæ ab Hierosolymis missa est.* Variat Glycas pag. 4. *Inter cetera Germanus in medium proferebat effigiem Domini, per Thaddæum Augaro missam, & Edessæ conseruatam. Præterea memoria proditam ab Apostolo Luca imaginem, quæ Romam ad Theophilum missa fuit.*

Diuersa ergo hæc fuit ab Hodegetriæ effigie; quandoquidem hæc Eudociæ Imperatricis missu & dono Constantinopolim venit: illa autem ab ipso Luca Romam missa sit. plures porro imagines Virginis D E I P A R Æ S. Lucæ penicillo depictas esse, paulò pòst ostendemus.

Nota non aduersari sibi mutuò, quod Nicephorus bis scribit, hanc imaginem missam esse Hierosolymis, & tertiò dicit, missam Antiochiâ; fortassis enim hæc imago Antiochiæ asseruabatur, ibíque muneri accepta ab Eudocia Hierosolymam proficiscente, Hierosolymam venit, & inde Constantinopolim ad Pulcheriam. Deinde Antiochia est in itinere Hierosolymis Constantinopolim euntibus. potuit igitur dici ob celebritatem vrbis, & quia S. Lucas Antiochenus erat, Antiochiâ venisse Constantinopolim.

Illud non probo, quod in Menæo 18. die Octobris, quo anniuersaria memoria S. Lucæ colitur, proditum est, hanc imaginem à D. Luca factam fuisse ex cera. Repugnant Græci historici, qui consensu tradunt, fuisse imaginem pictam in tabula. Et si ex cera fuisset, S. Lucas potiùs hîc plasten, quàm pictorem egisset; cùm tamen scriptores S. Lucam non plastis, sed pictoribus annumerent. Quanquam video Theophanem Cerameum Homil. de imaginum restitutione eiusdem sententiæ esse cum Menæo, dum ita scribit. *Imò & Lucas disertus ille Euangelista imaginem* D E I P A R Æ *cera & coloribus depinxit sacris brachijs tenentem Dominum, quæ vsque ad hodiernum diem Constantinopoli asseruatur.*

Sed quæri potest, an S. Lucas non pinxerit plures D. Virginis imagines?

Respondet Menæum, S. Lucam, *καὶ ἑτέρας δύο ζωγραφῆσαι, duas alias eiusdem* D E I P A R Æ *imagines pinxisse*, imò plures, inter quas merito suo venerabilis est illa, de qua ex antiquis Rituum libris Sigonius lib. 1. de Regno Italiæ, cuius verba subijciam. *Quibus rebus permotus Gregorius* (Magnus Pontifex) *ad cetera cœlestis iræ* (peste immanitet grassante) *piacula postero anno religiosam in die Resurrectionis supplicationem instituit, atque solemni in pompa Sanctam Virginis* D E I *Genitricis imaginem extulit. Hæc ex ore eius Lucæ Euangelistæ manu affabrè ad viuum expressa iam tum in æde* D. M A R I Æ *ad Præsepe in Exquilijs sita, eximia populi religione conseruabatur. Factum est autem, vt imaginem ipsam, quacunque ferretur terra, pestilentis cœli grauitate cedente, optata salubritas sequeretur. Qua de re* D E O *gratulantibus omnibus, ecce Angelus S. Virginem his vocibus è cœlo alloquens est auditus:* Regina cœli lætare, Alleluia. Quia quem meruisti portare, Alleluia. Resurrexit sicut dixit, Alleluia. *Quam vbi Gregorius auribus orationem excepit, statim diuino instinctus spiritu in hunc modum expleuit:* Ora pro nobis D E V M, Alleluia. *Exinde Antiphona solemnis Ecclesiæ Paschalis argumento lætitiæ mansit. Neque ita multò pòst Angelus super Hadriani molem astans, ac strictum mucronem vagina recondens conspectus est. Quo viso Gregorius exhilaratus conuerso ad populum ore; Bono omnes, inquit, animo estote: nam optatus diuinæ iræ, ac furentis iam pridem pestilentiæ finis,* D E O *ipso annuente, ostenditur. Atque ita vt ille præsensit, ipse deinde morbus elanguit. Ab hac re moli S. Angeli nomen est inditum. Hæc ita vt in Ritualibus scripta sunt, retuli.* ita Sigonius.

Hanc postmodum effigiem D. Gregorius D. Leandro Hispalensi Præsuli, inquit Ludouicus Nonius in sua Hispania, *vnà cum Moralibus in Iob libris, alijsque reliquijs dono misit. In Cathedrali templo summo cum honore seruata fuit, donec luxu libidinéque eneruatam Hispaniam Pœni impune vestarent, Christianis vndique fugientibus. Hispalenses aliquot sacerdotes infidelium manibus elapsi Toletum fugerunt, ablatis aliquot sanctorum reliquijs, vnâ cum sacra hac effigie, qui cuncta hæc prope amnem Guadalupe, Barbarorum metu in marmoreo sepulchro, adiunctis litteris in rei gestæ memoriam, ingesta tellure condidere. Multis demum elapsis seculis tempore Alphonsi* X I. *accidit, vt bubulcus amissum bouem aduerso amne Guadalupe inuestigaret, quem mortuum reperiens, dum parat corio nudare, reuixisse videt attonitus: cùm se illi D. Virgo augusta specie derepentè obtulit, imperans vt Clero significaret, vt eò loci occultatam sacram effigiem effoderent, ibique dedicata æde collocarent. Pastor hic domum rediens, inusitata in* D E V M *flamma, & D. Virginem religione accensus, vt cœlestibus mandatis obtemperaret; ecce tibi familiam omnem luctu & mœrore obsitam, ob filij mortem; sed ipse insolita quadam in D. Virginem spe, preces tanto animi feruore fudit, vt iterum cunctis stupentibus vitalis cerneretur. Statímque vniuerso Clero rei gestæ seriem omnem retulis, recenti miraculo confirmatam. Omnes ilico ad indicatum locum conuolant, repertámque imaginem tumultuaria excitata ædicula reponunt. Miraculi huius fama vniuersam momento Hispaniam peruasit: magnus eò statim concursus fieri, frequentes se D. Virgini commendare, vniuersi opem auxiliúmque ærumnis suis experiri. Rex ipse*

ipse Alphonsus XI. *fama rei excitatus huc venit, multúmque agri, Castri Iulij, & Talabricæ, templo & Cœnobio assignauit, vt* DEO *commodius obsequium præstarent: templum etiam maiori ambitu exstruxit, variísque ornamentis decorauit. nec incassum. Nam vix elapso triennio D. Virginis præsens numen sensit; memorabile enim aduersus quinque potentissimos Pœnorum Reges, prælium commisit prope amnem Salsum, non procul à Tariffa, & adiuuante Alphonso Lusitaniæ Rege, socero suo, victor euasit, circa annum* CIↃ. CCC. XL. *ipse Rex hostium spolia* DEO *obtulit, inter quæ adhuc magni ex ære tripodes templi parieti affixi cernuntur.*

Templum vndique varijs donarijs, & frequenti anathemate septum est, columnæ votiuis tabellis tectæ: hæc inter conspicuus est cereus immensæ magnitudinis ex cera alba, quem Olisipponensis populus sæua pestilentiæ lue D. Virginis ope liberatus anno CIↃ. CCCC. XC. *offerendum curauit: nam vasa sacra, tam aurea, quàm argentea recensere immensum foret. Argenteæ lampades* XXX. *perpetuo lumine visuntur, inter quas aliquæ opere & magnitudine conspicuæ. Inter multa Regum Principúmque donaria videre est maioris tormenti bellici ferreum globum, quem Alphonsus Albuquereius, auorum memoria, Indiæ Prorex, in monumentum miraculi, quo eum D. Virgo in Goensi obsidione tutata est, misit; nam cùm scapha flumen subiret, comes quidam eius ita tormenti globo discerptus fuit, vt illius cerebro fœdatus fuerit; quo ille periculo commotus, in D. Virginis Guadalupiæ se tutelam commendat. Vix orationem finierat, cùm tormento excussus globus pectus illi percussit, sed innoxiè, & ad pedes eius delapsus fuit, licèt vix à* XL. *passibus excussus fuisset: nunc argenteis incrustatus bracteis hic seruatur. cum quo monile misit, multis gemmis & adamantibus ornatum. Effigies hæc D. Virginis ex ligno est, quod cùm cariei obnoxium admodum est, mira tamen* DEI *prouidentia per* DC. *annos sub terra incorruptum durauit. Fusci verò coloris est, & vultui maiestas inest tanta, vt referant æditui, se fixis oculis non posse illam intueri: reuerentia enim sentiunt sibi oculorum aciem præstingui.* Hæc Ludouicus Nonius in sua Hispania cap. 61.

Alia imago à D. Luca picta colebatur Romæ in Monasterio S. MARIÆ trans Tiberim, de qua Theodoricus de Appoldia in vita S. Dominici lib. 2. cap. 5. hæc memoriæ prodidit. *Erat tum in Vrbe insigne quoddam Monasterium Sanctimonialium, quod S.* MARIÆ *trans Tiberim dicebatur, in quo venerabilis & omni honore dignissima eiusdem Virginis Matris seruabatur imago, quam Beatissimus Lucas Euangelista ad vultus eius & habitus similitudinem ad viuum planè creditur depinxisse. Quæ quidem piissima imago nescio quo casu illi Ecclesiæ sublata fuerat; sed illi cælesti miraculo fuit restituta. Eam verò, vt par est, illius monasterij sorores, & Romani omnes ineffabili studio venerabantur. Ad hunc ergo locum vir B. Dominicus accessit, Abbatissam & sorores omnes, vna tamen dempta, ad Pontificis voluntatem inflexit: cunctæque in manus ei obedientiam promiserunt, se inde migraturas, si illa dulcissima imago cum ipsis vellet transferri. Eas conditionem libenter accepit S. Dominicus, illud adijciens; si illa desiderabilis imago, vti olim ad suam rediret Ecclesiam, & ipsæ pariter essent ab hac obedientia absolutæ.*

Et cap. 8. postquam Sanctimonialium ad Ecclesiam S. Sixti migrationem exposuisset, subdit; *Romani illam insignem Beatissimæ Matris* D e i *imaginem, quæ apud Moniales trans Tiberim fuerat, inde tolli nolebant, quòd facilior illic eis ad illam contemplandam aditus pateret. Itaque vir sanctus nocte sequenti duobus Cardinalibus, Nicolao Tusculano Episcopo, & Stephano, cuius nepotem ad vitam reuocarat, comitantibus, & cum permultis alijs, simul etiam magna hominum copia tum præcedente, tum subsequente, nudis pedibus incedentibus, illam cunctis optatissimam & dulcissimam Virgineæ Matris imaginem, proprijs humeris reuerentissimè deportauit: quam sanè sorores nudis pedibus orantes, expectabant, & cum lachrymis multáque animi exultatione exceperunt: permanétque ea apud illas vsque in hodiernum diem.*

Quod autem iste auctor postea affirmat, hanc esse imaginem illam, quam S. Gregorius pestilentia sæuiente in processione circumtulerit; id qua veri similitudine constet, nescio; nam locorum circumstantiæ aliud suadent. His adde imaginem D. Virginis Lauretanæ: nam & hanc à D. Luca pictam esse vetus traditio tradit. Vide Tursellinum lib. 1. historiæ Lauretanæ cap. 2. & 3.

REFELLVNTVR NVGÆ HOSPINIANI DE imaginibus à S. Luca pictis; & quando Psellus & Metaphrastes vixerint.

Cap. XIX.

Ospinianus in Farragine sua de Templis ait: *Pontificios asserere, à Luca quatuor imagines* D e i p a r æ *Virginis Romæ depictas esse, in eo loco, vbi templum* M a r i æ, *quæ dicitur* i n v i o l a t a; *earum vnam hoc in templo seruari. Alteram ostendi ad* M a r i æ Nouæ, *Troade à Luca depictam, & postea ab Angelo Romam transportatam. Tertiam asseruari ad* M a r i æ, *quæ dicitur* Ara cœli, *eâ formâ, qua prope Crucem erat. Quartam in S. Augustini, quam S. Lucas perpetuò secum gesserit, eámque secum in suo sepulchro defodi voluerit.*

Vtinam citasset Hospinianus aliquem Pontificium scriptorem, qui hæc in scripta retulerit: sed silet, vt eò tectiùs sua commenta prodat. Quomodo S. Lucas quatuor, quas memoras, imagines Romæ pinxit, si, vt dicis, secunda imago picta est Troade? Si Troade, quomodo Romæ? Nec Caluinista secum exputare potest, quomodo Lucas tot imagines, quot vulgò feruntur, pingere potuerit. Vixit S. Lucas, teste S. Hieronymo in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, octoginta quatuor annos. An tanto vitæ spatio illas, quæ eius nomine feruntur imagines, pingere non potuit? Non sunt centum, non quinquaginta, imò nec triginta; forsan ne viginti quidem. Et incredibile nobis videbitur, tam paucas D. Virginis iconas

nas Sanctum Lucam intra 84. annos effigiare potuisse?

Omitto iam illam imaginem à D. Luca pictam, quæ olim Cretensibus summo in honore ac pretio erat: ex qua exemplum desumptum ante aliquot centenos annos cum particula de S. Cruce, multísque alijs pretiosis reliquijs in Bauariam peruenit; & nunc asseruatur Bergæ in sacello arcis in parochia Auffkirchensi ad lacum Wormbsee: cuius ectypon æri incidendum, & per piorum consessus spargendum non ita pridem curauit nobilis & Magnificus Dominus *Ioannes Georgius Herwardus*, Bauariæ Cancellarius, & Serenissimi Boiorum Ducis *Maximiliani* Consiliarius intimus. Brachio sinistro tenet DEIPARA Christum puerulum, accedente etiam ad tenendi ministerium manu dextera, eúmque suauiter dissuauiatur.

Oggerit Hospinianus. *Lucas non fuit pictor, sed medicus, teste S. Paulo, qui Lucam vocat medicum, non pictorem. Salutat vos Lucas medicus. Quomodo igitur imagines* DEIPARÆ *pinxit, si non fuit pictor?*

Respondeo; argumento Caluinistæ fundum & fundamentum esse dictum S. Pauli: *Salutat vos Lucas medicus.* Quid si S. Paulus nec medicum nominasset? sed absolutè pro more suo dixisset, nullo adiecto professionis vocabulo; *Salutat vos Lucas*: an ideo medicus non fuisset? An S. Pauli silentium medicinæ scientiam Sancto Lucæ ademisset? Pari modo licèt pictorem non appellauerit, pictorem tamen fuisse, neutiquam inficiatus est. Et si pictorem nominasset, haud defuisset Caluinistæ glossa, fuisse scilicet pictorem, quòd in Euangelio suo B. Virginem & Christum egregiè depinxerit. Quo fortè sensu illi Lucas quoque est medicus, spiritualis nimirum; qui & viuens prædicando, & iam per scripta sua plurimis ægris medicinam fecerit, & etiamnum faciat. Ita Caluinianum nunquam cauillandi & tergiuersandi solertia destituit. Nobis satis est, S. Lucam ab antiquitate pictorem habitum esse: cuius existimationis testes habemus omnes illos, qui à S. Luca Christi & DEIPARÆ Virginis imagines pictas esse scribunt, vt & Glycas, Nicephorus Gregoras, Nicephorus Callistus, Metaphrastes in vita S. Lucæ, & alij.

Hospinianus ad mentionem Metaphrastæ nauseat, & vomiturit, imò vomit; sed conuicia, dictitans, *illum fuisse triuialem Constantinopoli Ludimagistrum, mendaciorum legendas scripsisse, nec ampliùs abhinc ducentis viginti annis vixisse.* Sed conuitium *de triuiali ludimoderatore* refellit Psellus in encomio Metaphrastæ Tom. 6. Surij 27. Nouembris, qui ait Metaphrasten *fuisse genere clarum, illustri familia natum, & abundasse diuitijs, & in aula Imperatoribus fuisse à secretis, & consilijs intimis.* Postea illud quoque munus obijsse, cuius est *ea, quæ adferebant exteri, nunciare Imperatori, & rursus exteris ea, quæ Imperator iubebat: eum insuper instar fulgidæ facis resplenduisse, vt radijs suis non tantùm Constantinopolim, sed & vicinas ciuitates, imò vniuersum mundum illustrauerit.* Num hæc & similia *in triuialem magistrum* conueniunt?

In Concil. Florentino sess. VII. Andreas Rhodi Præsul Græcos alloquens ita infit: *In primis igitur Simeon Metaphrastes vester in Ecclesijs celeberrimus ac-*

cedat. & seff. eâdem idem Rhodi Archiepiscopus. *Legatur ille, qui à vobis quotidie legitur in Ecclesijs Simeon Metaphrastes.* Iosephus Methonensis Episcopus contra Marcum Ephesinum: *Simeon nouus Theologus, qui & Metaphrastes.* Gennadius quoque in Apologia pro Concilio Florentino, & alij qui pro Latinis contra Græcos scripserunt, inter quos omnium eminentissimus est Bessarion Cardinalis & Archiepiscopus Nicænus, Metaphrasten honorificè pro testimonio citant. Num *triuialis ludirector* in Ecclesijs Græcorum tantam celebritatem vnquam assecutus fuisset? Nam quòd Caluinista *mendaciorum* crepat *legendas*, id facit more suo solens. Homo hæreticus ad fabulas ex hæreseos suæ genio conuersus veritatem in fabulam transmutat; non quidem reipsa, sed phantasiâ suâ. Hinc vt Midæ quicquid tangebat, in aurum vertebatur; ita istis, quicquid historiæ Ecclesiasticæ tangunt, per læsam imaginationem in fabulam abit.

De ætate Metaphrastæ immaniter hallucinatur Caluinicola: nam si non nisi ducentis viginti annis à nostra ætate distaret, paucis annis Concilium Florentinum antecessisset (quod celebratum est anno Redemptoris 1438. & 1439. hoc est, ante annos centum & octoginta tres) sed incredibile est Metaphrasten tam nuperum tantam auctoritatem tantillo tempore acquirere potuisse; vt ea Græcis in Concilio Oecumenico vnà cum vetustis Patribus opponeretur.

Deinde Psellus encomiastica oratione laudes Metaphrastæ decantauit: at Psellus vixit circa annum Redemptoris 859. Vide Baronium Tom. x. anno Christi prædicto. Necesse est igitur Metaphrasten multo antiquiorem esse, quàm fingat iste Caluinista; qui repetit effugium, clamitans, *alium Metaphrasten esse, quem Psellus laudet; & alium, qui legendas Sanctorum conscripserit.* Vanissimum effugium. quia ipsemet Psellus disertè profitetur, Metaphrasten, quem laudandum susceperat, Vitas Sanctorum partim de integro composuisse, partim ex alijs collegisse, & in suos Tomos transtulisse, eúmque in finem non paucos scribas, librarios, & notarios grandibus impensis aluisse.

Porrò quàm absurdum sit duplicare Metaphrasten, videtur ipsemet Caluinista aduertisse. Itaque Psellum duplicat vociferans, duos fuisse Psellos, alterum antiquiorem & celebriorem illum; alterum, recentiorem; & huncencomij in Metaphrasten auctorem esse. Non dubito plures *Psellos, Traulos, & Balbos* fuisse; sed plures Michaeles Psellos omni disciplinarum genere excultissimos extitisse, & vnum ex illis non nisi ducentis viginti annis à nostro tempore abfuisse, id verò probatione eget. At vnde id probabit Caluinista? Sed demus duos fuisse Psellos; quandoquidem lego Michaelem Psellum in Dioptram Philippi solitarij à Ponrano nostro Latinè conuersi præfantem; vixit autem Philippus sub Alexio Comneno Imp. Constantinop. qui Imperium inijt anno salutis 1081. Quare alium esse oportet ab illo vetustiore, de quo antea diximus. Demus, inquam, duos fuisse Psellos, & huius posterioris ætate floruisse Metaphrasten; at nihilominùs

longè

longè plures quàm 120. anni colligentur ab Alexio Comneno, vſque ad hoc noſtrum ſeculum, vt proinde Caluiniſta etiam hoc computu ab inſigni hallucinatione vindicari non poſſit.

Deinde, vnde potiùs hunc recentiorem Pſellum encomij illius auctorem eſſe nouit, quàm ſeniorem illum, de quo ſuprà? Ex qua litterula Encomij hoc exſculpſit, vel exſculpet? Dicit Pſellum floruiſſe ſub Conſtantino Duca anno 1065. Non extricas te. etiam hoc numero, non ſtat tuus numerus; vt per ſe planum eſt. Sed ſit ita. floruerit clariſſimus ille Pſellus ſub Conſtantino Duca, & ſub Diogene Romano, & ſub Michaele Ducæ filio, cuius etiam præceptorem egerit, teſte Zonara in Michaele, ſcripſeritque Metaphraſtæ encomium; tamen ab anno 1065. vſque ad noſtram ætatem longè plures anni conſiunt, quàm 120.

De vetuſtiore illo Michaele Pſello hæc Ioannes Curopalata in Michaele III. Imp. vbi de Leone Philoſopho ſcribit; *Grammaticam aſſerebat ſe Leo & poeticam Conſtantinopoli didiciſſe; reliquas verò diſciplinas, cùm in inſula Andro commoraretur: ibi enim cum ſtudioſo quodam homine Michaele Pſello verſatus, atque ab eo perceptis elementis atque rationibus quibuſdam & principijs, quando non quantum voluit, comprehendit, obibat Monaſteria.* Huic igitur Pſello annis longè maiori, cur Caluiniſta encomium Metaphraſtæ cum Baronio non tribuat, cauſſæ nihil habet, niſi odium in Metaphraſten inque Sanctorum hiſtorias.

Quòd autem hiſtoriæ quædam Sanctorum, qui poſt Metaphraſten vixerunt, in Metaphraſtæ Tomis inueniuntur, ne mireris: A poſterioribus ſuperadditæ ſunt, vt fieri ſolet in huiuſmodi ſcriptionibus; & collectionibus. Hactenus de Caluiniſtæ Hoſpiniani inſcitia & importunitate.

Verumenimuero hîc à me impetrare non poſſum, quò minùs promam ſuſpicionem, quam menti meæ inijcit Ioſephus Methonenſis ſuprà citatus verbis illis: *Simeon nouus ſeu iunior Theologus qui & Metaphraſtes*: ſuſpicor enim ipſiſſimum Metaphraſten eſſe Simeonem illum iuniorem Theologum, cuius orationes XXXIII. de moribus Chriſtianis & Monaſticis, & alia nonnulla ex Græco vertit & publicauit Pontanus noſter: nam *nouus* ſeu *iunior Theologus* appellatur, reſpectu antiquioris Gregorij Nazianzeni, qui *Theologi* nomen ob inſignem rerum cæleſtium cognitionem adeptus fuerat; quod eandem ob cauſſam multis poſt ſeculis obtigit huic Simeoni, (ſed addito τῦ νέου vocabulo:) *qui & Metaphraſtes*, vt inquit Ioſephus Methonenſis.

Confirmat non parum hanc meam ſuſpicionem Index Bibliothecæ Vaticanæ, vbi in Codice 38. *Scamni quinti* hæc leguntur. τῦ Μεταφραστοῦ Κυρίου Συμεὼν τῦ νέου Θεολόγου περὶ προσοχῆς. *Metaphraſtæ Domini Simeonis noui ſeu Iunioris Theologi de attentione.* Vbi iterum vides, eum, qui iunior Theologus eſt, nominari *Metaphraſten.*

Nec obſtat, quòd Pſellus in Encomio Metaphraſtæ alia eius opera nõ percenſet, niſi Tomos, quibus vitas & hiſtorias Sanctorũ cõplexus eſt; nõ enim

Psello propositum erat Indicem omnium lucubrationum Metaphrastæ texere, sed satis habuit Historica Sanctorum volumina attigisse.

Nec rursus obstat quòd de Metaphraste, tanquam de homine Monasticen nunquam professo, loqui videatur, cùm Simeon ille à Pontano Latinè versus fuerit Monasterij S. Mamantis ad Xylocercum *Hegumenus* seu *Præpositus*; nam Psellus breuitati studebat, nec omnia, quæ poterat, sed quædam adducere volebat. Testatur id ipsum Encomium valde profectò & rebus & verbis concisum.

Occurrit hîc insignis hallucinatio seu Gesneri, seu eius, qui Epitomen Gesnerianæ Bibliothecæ confecit, qui V. *Symeon*, ista: *Symeonis Xerocerci Principis capita practica, & Theologica centum*, &c. Vbi habes nouum Principem, & nouum Principatum *Xerocercum* in Thuricensi officina cusum. Sed valeat nouus hic cusor & fusor; nam Simeon iste est *Hegumenus* seu Antistes S. Mamantis ad *Xerocercum* seu *Xylocercum*.

Non leuiùs ibidem hallucinatur: *Symeon Constantinopolitanus, Ludimagister, composuit Græcè Metaphrastas, id est, Sanctorum vitas, quæ singulis mensibus propriè leguntur.* Nota hîc Hospinianum *Ludimagistri* conuicium & scomma à suo populari seu Gesnero seu Phrysio mutuatum esse, cùm Metaphrastes & opibus abundarit, & dignitatibus in Aula Imperatoria floruerit, longè supra omnem Ludimoderatorum fortunam euectus.

Deinde obserua nouum Hellenismum: *scripsit Metaphrastas*, id est, Sanctorum vitas. Quis vnquam ad hunc vsque diem audiuit, *Metaphrastas*, esse Sanctorum vitas? Dices, esse mendum typographicum, scribendúmque; *Metaphrasas*. At hîc iterum quæro, qualis vox *Metaphrasas*? Sed reponamus *Metaphrases*. Num vox *Metaphrases* absolutè posita Vitas Sanctorum significat, nec qualescunque; sed *quæ singulis mensibus propriè leguntur*? Sunt scilicet Sanctorum quædam vitæ ac historiæ, quæ non *propriè*, sed *impropriè* leguntur. Bonam sanè operam nauauit Metaphrastes cùm eas Sanctorum Vitas, quæ *propriè* leguntur, seiunxit ab illis, quæ *impropriè* leguntur. At quænam illæ! Hæc nimirum est Nouatorum peritia, qua in rebus & Historijs Ecclesiasticis tractandis versari consuerunt: cùm vel pueris notum sit, Metaphrasten eum dici, qui aliquid vel de vna lingua in aliam transfert; putà de Græca in Latinam; vel seruato eodem idiomate, orationi nouum colorem induit, emendato stylo, additísque quæ addenda, & detractis, quæ detrahenda videntur. Et ab hac secunda notione nomen *Metaphrastæ* Simeoni nostro venit; & Historiæ Sanctorum quas in Tomos suos coniecit, verè sunt Metaphrases, quia plerisque nonnulla, limato dicendi genere, adiecit, & rursus quædam detraxit, prout vel necessitas, vel voluntas ferebat.

Nec silendum illud: Psellum à Iosepho Methonensi Episcopo in Apologia contra Marcum Ephesium annumerari schismaticis Cabasilæ, Palamæ, Camatero, Phurnio, Moschampari Bulgaro, Nicolao Methonensi, & Panareto, qui disputationibus & scriptis suis Ecclesiam Latinam insectati

ctati sunt: nec admodum secundæ famæ est Psellus apud Zonaram in Romano Diogene Imperatore, quippe vnus ex coniuratis contra hunc ipsum Imperatorem: & in successore Michaele Ducæ filio describitur, quasi parum accuratus eiusdem moderator & institutor.

FINIS.

LAVS DEO VIRGINIQVE MATRI.

INDEX GRAECVS VERBORVM TANTVM QVORVNDAM SINGVLARIVM, ITEMQVE LOCVTIONVM.

Vbi l. semper libros Commentariorum significat, omissâ interdum notâ Comment. nonnunquam additâ. Litteræ c. n. significant caput auctoris, & capitis numeros. vbi iterum littera a. vel auct. denotat auctorem. & omisso a. idem significatur per duas tantùm notas, c. n.

A

ἀνακτι-

B

βαλσάντιον

Γ

Z

H

Θ

I

ἀπὸ

K

Λ

N

Ξ

O

Π

στιχάριον,

Π

στιχάριον,

X

SYLLABVS BREVICVLVS CANTICORVM de quibus meminit Codinus.

INDEX PERPETVVS RERVM AC VERBORVM, QVÆ IN HOC CODINI LIBRO ET TRIBVS COMMENTARIORVM LIBRIS CONTINENTVR.

Accepti

Anaba-

Bullæ

Christo

humi

F

Cæſaris.

G

à Genibus

GGg

I

Impp.

L

ream

M

Imperator

tollunt

N

O

Organis

P

tur

Q

Theſau-

V

DEO DEIPARÆQVE MAIOR GLORIA.

